This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

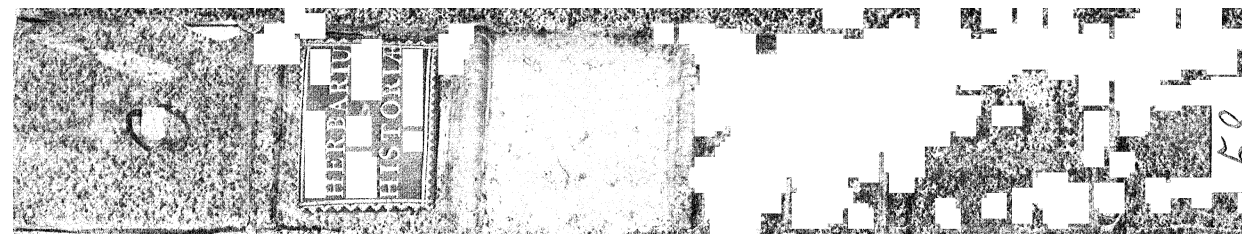

60.
F 93 e
R

DE HISTORIA STIRPIVM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS IMPENSIS ET VIGILIIS ELABORATI, ADIECTIS EARVNDEM VIVIS PLVSQVAM quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis & expressis, LEONHARTO FVCHSIO medico hac nostra ætate longè clarissimo, autore.

Regiones peregrinas plerique, alij alias, sumptu ingenti, studio indefesso, nec sine discrimine uitæ nonnunquam, adierunt, ut simplicium materiæ cognoscendæ facultatem compararent sibi: eam tibi materiam uniuersam summo & impensarum & temporis compendio, procul discrimine omni, tanquam in uiuo iucundissimoq; uiridario, magna cum uoluptate, hinc cognoscere licebit.

Accessit ijs succincta admodum uocum difficilium & obscurarum passim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum quadruplici Indice, quorum primus quidem stirpium nomenclaturas græcas, alter latinas, tertius officinis seplasiariorum & herbarijs usitatas, quartus germanicas continebit.

Cautum præterea est inuictissimi CAROLI *Imperatoris decreto, ne quis alius impunè usquam locorum hos de stirpium historia commentarios excudat, iuxta tenorem priuilegij antè à nobis euulgati.*

BASILEAE, IN OFFICINA ISINGRINIANA,
ANNO CHRISTI M. D. XLII.

LEONHARTVS FVCHSIVS
AETATIS SVAE ANNO XLI.

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOACHIMO, SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI, MARCHIONI BRANDENBVRGENSI, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassubiorum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergenſi, necnon Rugiæ Principi, Domino
Ilo longè clementiſſimo, LEONHARTVS
Fuchſius medicus S. P. D.

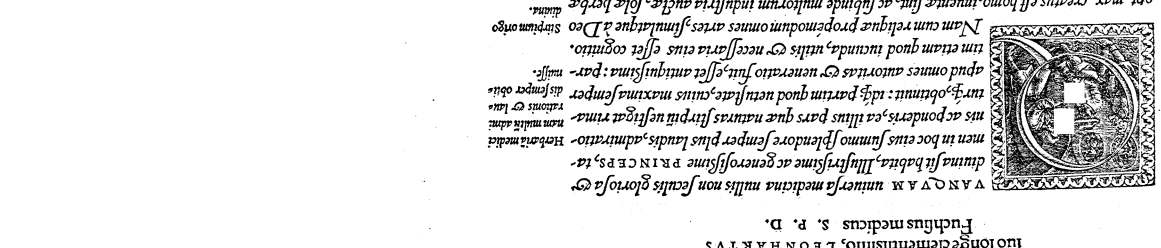
VANQVAM universa medicina nullis non seculis gloriosa & diuina ſit habita, Illuſtriſsime ac generoſiſsime PRINCEPS, tamen in hoc eius ſummo ſplendore ſemper plus laudis, admirationis ac ſondeteris, ea illius pars quæ naturas ſtirpiũ ueſtigat rimatur, & obtinuit: id& partim quod uetuſtate, cuius maxima ſemper apud omnes autoritas & veneratio fuit, & ſet antiquiſsima: partim quòd ſimplicium ſtirpium, quæ ſimplicia uocant, ſit ſemper obiectum. Tum etiam quod iucunda, utilis & neceſſaria eius eſſet cognitio. Nam cum reliquæ propémodum omnes artes, ſimulatque à Deo opt. max. creatus eſt homo, inuente ſint, ac ſubinde mutatorum induſtria auctæ, ſolæ herbæ poſt condita ſtatim elementa, nullo& adhuc exiſtente homine, una cum diuinis ſuis utribus, tra ubere Deo, & terræ lacteris erupérit. V. t hoc nomine nullius rei aut artis inuentio uerius quàm medicina et ſtirpium, Deo aſsignetur. Quod ſi tamen quiſpiam iis quæ aſſeruimus impudenter reclamare audeat, huic quidem Moſen, omnium qui ſcripterunt uetuſtiſsimum lectem, utpote ante quem nullum alium inuenies ſcriptorem, neq; apud Chaldæos, neq; Ægyptios, neq; Persicos, neque Græcos, quæ tamen ſunt uetuſtiſsimi uocatores, obponemus, qui palàm quod nos, in Geneſi ſua affirmat. Neq; eſt aur inſolenter & contumelioſe quis illius teſtimonio reprehendet aut aſperneturt, ut quem nõ noſtri modo, ſed & profanã quãq; nunquam non admirati ſunt, ſummis& exactiſsimis laudibus: quem etiam uenerandum uerũtũq; ipſa uetuſtas facit. Siquidem hæc ipſa, Ciceronẽ teſte, proxima ad deos accedit: quapropter quo propius abeſt ab ortu, et diuina progenie, hoc melius ea quæ uera ſunt reſtinet. Præterea haud temere quotquot unquam extiterunt hominẽs, adhibeti ſidem uenerande uetuſtati conſtanter aſſeruerunt. Cæterum non Solum Moſes, ſed etiam quotquot eum ſequuti ſunt poëtæ & hiſtorici, Ægyptia excuſit diſciplina, herbarum originem & uim intuentem dies tribuerunt. Græcorum itaque antiquiſsimi poëtæ Homerus & Heſiodus (neque enim quicquam Græci habent quod ante illos citent) aperte ſtirpium diuinam eſſe originem teſtantur. Hic quidem dum homines ignorare tradit, quamdiu in Malua & Aſphodelo recondium ſit. Nam ijs uerbis ſubobſcurè admodum herbarum uires in intimis earundem medullis reconditas eſſe, hominibus& ignotas, nec niſi dijs ipſis, qui illarũ ſunt inuentores, perſpectas innuit. Alle uerò, dum Moly herbæ laudatiſsimæ, & contra Circes uenefica mitre efficacis, inuentionem Mercurio deorum apparitori acceptam refert, hominibus& inuentu difficilem, dijs uerò non item, eſſe ſcribit. Quinetiam in ſuis Triſtibus Nicander Paracelſo, quod ipſo Iaſonis nomine morborũ omniũ remedia pollicetur, à dijs ipſis inuenta eſſe, huicq; adeò Chironium, Aſclepium & Herculeum appellatum, memoriæ prodidit. Quod prætereà poëtæ particulatim atq; de ſingulis ferè generibus aſſeruerunt, hoc inter Latinos Ouidius, quem unum pro multis nunc produxiſſe ſatis ſit, in uniuerſum de omnibus, dum ita loquentem de ſuipſo Apollinem fingit, affirmare uoluit, dicens:

Inuentum medicina meum eſt, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.

Quare nunc omnibus perſpicuum eſſe arbitror, ſi antiquitatem diuinamq; originem ſpectemus, herbaria medicina nihil uſquam eſſe laudabilius, ſplendidius, honorificentius. Quod

Herbaria medicina nam multis adhuc rationis & laudabilis ſemper fuit

AD ILLVSTRISS. PRINCIPEM DN. IOACHIMVM

theorie medic. *Si uero utilitatis magnitudinem, quam hæc ipſa hominibus affert, animo expendas, quid ea*
e nullius. *præſtantius ſit non uideo. Nam nulla ala re magis bonam corporis valetudinem conſerua*
mus, tuemur, ſuſtentamus, quàm ſtirpium omnis generis ſubſidio. Valetudine autem bona
nihil neq; melius, neq; præſtantius, neq; optabilius exiſtit, utpote ſine qua nec potentia, nec di
uitiæ, nec ullæ aliæ res ſuaues, & uſui eſſe poſſunt: ut præclare ab Hippocr. noſtro dictũ ſit,
ὅτι ἀφελὸς ἅπαν ἐστὶ χρηματισμὸς, ἀτὰρ σώματος, ἀτὰρ ἄλλων δὲ ὁτιοῦν τῆς ὑγιείης.
Neque præſentem tantum valetudinem beneficio ſtirpium beneficio tuemur, ſed & labefactatam
& conuulſam ijs ipſis corrigimus, emendamus ac reſtituimus. Vt enim apes ex illarum
floribus materiam colligunt unde mel conflent, ita nos ex immenſa earundem uarietate ad-
uerſus morbos remedia deſcerpimus. Porrò cum innumeri ferè ſint morbi qui nobis à fonte,
ter. ergo, laeuibus inſidias tendunt, ſummè neceſſariam quoque eſſe exquiſitam ſtirpium noti-
tiam nemini obſcurum fore, ſed conſtare inter omnes puto. Neq; enim ſine diuinis illarum
ſcientiæ medic. *uiribus ut à nobis propulſemus morbos licebit.* *Quantum uero iucunditatis ac delectatio-*
cundis iucundasq; *nis habeat Stirpium cognitio, non eſt cuiquam, cum nemo ſit qui neſciat nihil*
rum ſtirpium. *eſſe in hac uita iucundius, delectabilius q; quàm ſiluas, montes, campos, uarijs ſtirpibus*

Reges olim ſtu-
dio plantarum ſtir-
pium mi-
rifice occupati.

ſtudium animi illorum iuxta excitari ac inflammari. Hinc eſt quod plerique Reges, po-
tentia & prudentia excellentes, neglecto interim regni ſtatu, horum cum toto regiæ cogit
tatus ſatellitio, per uaſtas multarum regionum ſolitudines ire, nuda montium iuga peragra
re, lacus inacceſſos luſtrare, abditas ferre ſibras ſcrutari, planes uallium ſæpe ſpecus,
minime grauati iuuat. Quod ut faceret, non tam eos immenſa iucunditas & uoluptas, qui-
bus tum fruebantur quum uaria loca uarijs floribus ac herbis ornata obiiciunt, iuuat aut,
quàm ut de humano genere, adeoq; tota poſteritate optimè mererentur, & immortale no-
men adipiſcerentur, ardor quidam impulit. Quare de illis quas quiſque inuenit ſibi aſcren
dis non minus acuter & ſtrenuè quidam de imperio, aut uita ipſa, qua nihil charius, dimi-
carunt: id quod uerum eſſe multarum ſtirpium nomina teſtantur. Neque enim Polemo-
nia herba alia de cauſa etiam Philetæa, teſte Plinio, dicta eſt, quàm propter ceruicem
inuentionis regum. Nonne Gentiana etiam ipſa, ut à Gentio Illyriorũ rege eius inuento-
re nomen indita eſt, ſatis docet quàm ille ſtudioſus herbarum fuerit? utpote quem etiam in-
ter media arma earundem indagationi operam nauare, & Gentianæ rimari ſæculares non
pigeat, id nullo alio nomine, niſi ut hac ratione memoriam ſibi perpetuam ac nunquam in-
Lyſimachus Rex. *termittendam conciliaret. Porrò Lyſimachum Macedonum regem non tam animi magni-*
cedonum rex. *tudo uirtuſq; gloria nobilitauit, quàm Lyſimachia herba, quæ in hunc uſque diem nomen*
Mithridates Ponti rex. *eius retinet. Mithridates Iane, Ponti et Parthorũ rex maximus, ne uiginti quidem dua-*
linguarum

linguarum peritia, uarijsq; hinc inde uictorijs nomen sibi parasse contentus fuit: Sed ut clarior celebriorq; euaderet, in eam quoque curam fortiter incubuit, ut omnium simplicium medicamentorum, eorum maxime quæ Italijs adueҳantur, exactam notitiam nanciscetur. Quàm uero intentum in eam rem animum habuerit, quantumq; hinc laudis & gloriæ consequutus sit, nihil attinet dicere, quod tàm sparsum abundè fatis medicamentum hoc quod in boreum usque diem nomen eius retinet, ac Mithridaticum appellatur, quodq; adhuc boræ ad arcenda uenena à medicis usurpatur, declarat. Et quidem Scordium herba, quæ non alia de causa, Cretica herba autore, nominata Mithridatia est, quàm studio-

solomonvex Hebræorum.

sus ille Iuuenis Iurgium fatis etiam monstrat. Prædicta iam regibus nobis adiciendus ne-mo omnium quotquot fuerunt unquam regum Sapientissimus opulentissimusq; Solomon, ad cuius immensas laudes, quas ille sacra Bibliorum historia defert, hoc uelut maximum, & quod reliqua omnia superare uidetur, accedit, quod de iungendis Sapientissimè diffe-rre posuerit. Præterea primus Pergami rex Attalus, ut testis est Graualsius autor Galenus, omnis generis medicamentorum studiosissimus fuit, ita ut multas ac uarias com-positiones, quæ adhuc extant, & nominis eius inscriptionem retinent, conscripserit. Et-iam Arabum rex tanto studio inquirendarum Stirpium flagrasse dicitur, ut de simpli-cium effectibus ad Neronem scripserit. Iuba denique Mauritaniæ rex berbarum Stir-dio quàm regno memorabilior fuisse est. Quantam enim huic Euphorbium herbæ, quam alle à se inuentam medici Iuli nomine appellauit, mirisq; laudibus priuatim et dicato uolumi-ne celebrauit, peperit, nemicem esse puto qui ignoret. Cæterum quum sequentibus subin de annis Romanorum reges & Imperatores propter publicas, casq; uarias & maximas, occupationes, indagandis stirpibus operam nauare non possent, hoc saltem studio & dili-gentes curarunt, quod idem Galenus testatur, ut uarijs in locis, maximis quidem impen-dijs, berbarios alerent: idq; nulla alia de causa, quàm ut studium hoc cognoscendarum stir-pium, hominibus non minus utile quàm necessarium, foueret, & ab interitu conseruaret. Verum relictis nunc regibus, alijsq; multis insignibus berotibus, Teucro Aiacis fratre, qui Teucro nomen dedit: Achille, à quo Myllefolia Achillea cognominata est. Chirone Centauro, à quo Centaurij nomen accepit: Hercule, qui Hypoxmidi inuenisse traditur: quantum operæ ac studij in perquirendis omnis generis stirpibus uetères tum Græci tum Latini poetæ & philosophi posuerint, breuiter perstringemus. Aliqui ex compluribus paucis aliquot, eosq; optimos produxisse sufficiat. Plinius quidem inter Græcos antiqui-simum poetam Orpheum (nemo enim ante hunc apud illos memoratur) fquidem ante omnes alios poetas & philosophos fuisse scribit. Præterea re-uum humanarũ peritissimũ uatem Homerum cum cognoscendarũ stirpium magni feciſſe, nec à re uidetur fuisse alienum. Nepenthe, Nolly, Lotos, & Alcinoi hortus fatis ostendunt. Virgilium autem, Lauinorũ poetarũ principem, stirpium fuisse peritissimũ, tam crebræ earundem in suis uersibus mentiones palàm testantur. Quare nõ raro etiã interpre-tibus grammaticis facesst negotiũ, illum miseris modis enarrantibus. Quàm uero studiosus berbarũ fuerit Vuidius, nemini nõ notũ est, nisi qui illius carmina introspicere dedignatus est. Philosophos autem berbariam medicinã non negleҳisse aut contemptisse hinc colligitur, quod literis prodituin sit Pythagoram, clarum Sapientia uirum, integro uolumine Bulbos ce-lebrasse, perinde atq; Chrysippum Brasicam, Zenonem Cappari: quod facere tanti phi-losophi nunq̃ in animum induxissent, si nõ optime de hac medicinæ parte sensissent. Aristo-tem præterea, summũ certe philosophum, aliquot de stirpibus libros reliquisse nemo nescit: unde quanti fecerit berbarum cognitionem, tam excellentis ingenij ut, quibus cõiecturam fa-

Cæsares Romani sui ius imperijs berbarios duxere

*cilem, ad omnia quæ ad rem herbariam pertinent, ita comparatum habuit, ut nihil ad-huc desyderari possit. Quæ omnia ut ordine, & quemadmodum à me tractata sunt, ex-plicem, primum de Stirpium nomenclatura, deinde de earum differentijs, postea de locis, temporibus, & modis colligendi, ac seruandi, tandem de facultatibus, & usu dicam. Quæ omnia ut quàm breuissimè & dilucidissimè fieri possit, ita præstare conabor, ut ne-que prolixitate fastidium, neq; nimia breuitate obscuritatem lectori pariam. Quod si in-genium, & uires meæ tantæ rei pondus sustinere non possint, id mihi ignoscendum spero, quòd non desyderio, non studio, non uoluntate, sed uiribus defecerim. Quæ enim ad rem herbariam pertinent, ea omnia, quæ ad me peruenire potuerunt, ut ordine, & quemadmodum à me tractata sunt, explicabo, ut ne-que prolixitate fastidium, neq; nimia breuitate obscuritatem lectori pariam. Quod si in-genium, & uires meæ tantæ rei pondus sustinere non possint, id mihi ignoscendum spero, quòd non desyderio, non studio, non uoluntate, sed uiribus defecerim. Quæ enim ad rem herbariam pertinent, ea omnia, quæ ad me peruenire potuerunt, ut ordine, & quemadmodum à me tractata sunt, ex-plicem, primum de Stirpium nomenclatura, deinde de earum differentijs, postea de locis, temporibus, & modis colligendi, ac seruandi, tandem de facultatibus, & usu dicam. Quæ omnia ut quàm breuissimè & dilucidissimè fieri possit, ita præstare conabor

AD ILLVSTRISS. PRINCIPEM DN. IOACHIMVM

ctu. Sed desino tandem illustrium utrorum qui de herbaria medicina honorifice simul & ingenue & fortiter scripserunt, texere catalogum, ubi prius unam etiam & præclaris mulieribus, Artemisiam Mausoli Cariæ regulî uxorem, quæ ab hoc indagandarum stirpium studio non abhorruit, illis adiecero. Quam enim incredibili quodam ardore ac desiderio cognoscendarum herbarum hæc ipsa fœmina stirpes, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet, cum antea Artemisia appellata, loquitur. Vt nunc omnibus perspicuum sit, omnis & ætatis & generis hominis, eos ignobilitate ac doctrina præstantissimos, non solum de herbaria medicina præclare sensisse, verumetiam ut illam perdiscerent plurimum operæ, studii, diligentiæ & laboris contulisse. Aliqui cognoscere fortasis à nobis quispiam hunc partu medicinæ parem equus desiderabit, quid tandem illi per nos longo ordine commemorati, hoc studio inquirendarum stirpium cognouerint? Rem sane longè præstantissimam,

Quidnam inter studio inquirenda & stirpium cognitionem intersit.

A principio herbarij scribi cœpti, ad hunc usque tempus.

nullis ingratis, neque voluptatibus postponendam, memoriam faciet apud posteros immortalem ac sempiternam. Tandiu enim firma & illæsa eorum manebit memoria, quandiu tellus fida & opima rerum parens Gentianam, Lysimachiam, Scordium, Eupatorium, Euphorbium, Clymenon, Polemoniam, et id genus alias stirpes quibus præcipuè morum regum indita sunt nomina, produxit. Vsuit itaque deinde gratia pontium memorata, illorum nomina, adeoque fatum simulatq; iuuis excessisse cum ipsis pereruna, nisi illa stirpibus intima postèa reliquisset. Et à nobis certè merito hoc omnia longè præclarissimum ac salubérrimum tamorum regum & doctissimorum hominum studium atque certamen laudibus ad cœlum usque extollitur, quoties quidem optimis domis nostram nostram excoluerint, & quàm de nobis præclarè sint meriti recordamur. Quare verissime Plinius dixit: Sungula quosdam inuenta deorum numero addiderunt, omnimodq; iuuam clarorem fecerunt cognominibus beneficiis, tam benigne gratiam memoria referente. Quod ubi mecum repeto, nè rari subit cur nemo propemodum principum nostrorum, ueterum regum & herbarum plum imitari studeat, atque iuuare saltem eos qui hoc studio indagandarum herbarum mentem, in animum inducat. Scio quidem eos molestis & implicitos, modo Sparsam quæ illis obligat, probè ieuet uelim, ut inquirendis stirpibus operam dare ipsi non possint. Aliamen illorum nihilominus erat portos optimis, & à longè etiam petitis herbis comitos construere, atque qui easdem subinde colant, augeant & conseruent herbarios, quod etiam olim Cæsares Romanos fecisse supra cõmemorauimus, uis impensis alere. Ità, ea potissimum de causa, quod nulla sit res unde sibi plus laudis & gloriæ aucupari ualeant, aut de tota posteritate melius mereri, quàm si hac ratione stirpium notitiam conseruare studuerint. Optarem itaque aliquam saltem partem, eamq; plane minimam quorum sumptuum, quos magna ex parte in res fluxiles ac momentaneas, ne quid grauius dicam, collocant, ad illustrandam hanc medicinæ partem, quæ nunc quasi caput sum è profundis tenebris exerat, ponerent. Sed pro Deum immortalem, quid mirum reges & principes hoc studium indagandarum stirpium non admodum reſpicere, cum nostræ ætatis etiam medici sic ab eo abhorreant, ut inter centum uix unum qui paucular saltem herbas exacte cognitas habeat, reperire liceat. Quod quidem alia de causa fieri nõ iudico, quàm quod eam medicinæ partem quæ stirpium cognitionem tradit, ad se pertinere haud putent: aut uirorem inhonestiorem esse censeant, quàm ut ad se pertinere putantur. Dignitati enim existimationiq; suæ non parum detractum iri arbitrantur, si ea tractem, quorum scientia & quidam alij, si dijs placet, sibi iam cognitionem uendicarunt. Hinc est quod totam hanc curam in pharmacopolas, indoctum medercule magna ex parte hominum genus, & in lulas interq; lupercalios mulierculas relegant. Adeo ut nostra tempestate uniuersa herbaria medicina in manibus sit uulgarũ & uetularum mulierũ, interpolatorumq; hominũ, qui erroribus & ineptijs suis, ut uulgo dicitur, omnia miscent & confundunt, ut uix ullus sit locus, ubi non aliquid ridiculi & absurdi deprehendas.

Retexitur instituti sermonis à studio herbarum abhorrentium.

Herbariam medicinam bodie in manibus esse tantum pueris & mulierculis.

rem subinde errore cumulat. Merito itaq; reprehensionem & obiurgatione nostram multorumq; aliorum bonorũ uirorum incurrunt medici, qui hanc cognoscendarũ siruporum curam iuniores repudiant, asperantur, & pro nihilo putant. Quis enim æquo animo ferret hoc si ab studium ignominiosum existimare, quod olim regibus, Cæsaribusq; ducibus, adde etiam poetis & philosophis, fuisse longe honorificentissimũ demonstrauimus? Quod si uero quispiam secum etiam reputet quãm utilis quamq; necessaria medicis sit hæc herbarũ notitia, longe maxima caligatione & obiurgatione dignos censebit. Nam nemo illorum morbis recte mederi poterit, aut medicamenta componere, aut antea inuentis commode & opportunè uti, nisi simplicium exactam habeat notitiam. Id quum omnibus sit manifestissimũ, cur plurimis stirpium notitia medicis tum utilis tum necessaria

Veterum medicorum circa hanc rem incuria.

Dioscorides.

Theophrastus.

Galenus.

Plinius Secundus.

sententias, ad hanc usq; tempestatem, ut nihil ferè ab illis traditum sit, quod non ab omnibus pro Euangelio habeatur. Quod si quis ab illis discedere, aut quicquam ipsis addere, aut detrahere ausus fuerit, is non modo à cæteris medicis, sed à tota etiam republica, tanquam sacrilegus, & impius, exulare iubetur. Quod quidem ego non ita grauiter ferrem, si illi ipsi, quorum sententias sequuntur, omnia ad unguem absoluissent. Sed quum ipsi quoq; multa desiderari, & multa addi, & corrigi, & emendari, & illustrari, & explicari, & ordinari, & methodo quadam disponi, & ad certa capita reuocari, & breuiter ad artem redigi, & ad usum accommodari, & ad nostra tempora accommodari, & ad nostra tempora accommodari, & ad nostra tempora

atq; adeò sanandi instrumenta, ignorat. Et deest sanda quidem si nullo alio, hoc tamen potissimum nomine, hæc medicorum quorundam inertia, desidia, socordia, & negligentia, quod effecerit ut prope omnium omnis scientia cognitio extincta & funditus delata fuerit. Atque adeò plane de medicina bertrara fuisset, nisi aliquot bonos, eruditos, & diligentes uiros Deus excitasset, qui hoc studium quod iam ad interitionem tendebat, & prope totum obliteratum erat, maximis & uigiliis & laboribus iuuare, atq; ab interitu uindicare uoluisset. Inter eos autem qui iuuenũt in hanc curam incubuerunt, mea quidem sententia primas tenet

Hermolaus Barbarus.

genere & eruditione clarus Hermolaus Barbarus, qui primus omniũ, quod sciam, nostra ætate sanus longè pulcherrimũ aggressi, eamq; medicinæ partem neutiq; contemnendam, à tenebris in lucem reuocare ausus est. Nam inuito iusepti illius laboris præsamisimũ, atq; multis iam seculis cõprobatũ medicæ materiæ scriptore Dioscoridem Latio donaut. Quo

Corollarium Hermolai.

facilior prædicto labore, Corollarium adiecit, quo nihil eruditius, nihil copiosius, nihil denig magis uarium post Plinium in latina lingua editum esse docti unanimi sententia fatentur. Quicquid enim à Theophrasto, Athenæo, Oribasio, Aetio, Paulo, Polluce, Plinio ac ex antiquis scriptis ac uarijs autoribus conexuisset: is tamen non quouis in loco eorum unde singula describi nominatim mentione facit, ceterus idipsum semel fecisse. Quare cum in Dioscoridis memineris, qui sit ut hoc ipsum Rusello uitio detur? cum tamen constet hunc in transcribendi officio, ea quæ Plinium à ueteribus tradita sunt, fe uelut in præfatione eius operis ingenuè fatert, ea quæ Plinium à ueteribus tradita sunt, fe uelut in compendium digessisse, atq; usquequaq; adeo ab his aduersum esse, ut eis pene totum acceptũ referat.

Rusellus à calumnia defendit.

Proinde

Iodocus Ruel lius.

dignatus sit. Incõparabilis huius uiri exemplum ac instituti, paulò positi imitatus est Ioannes Ruellius Gallus, homo supra linguarũ peritiã nõ uulgarẽ rerum cognitione præditus: is enim pari conatu ac studio cum prodigiosis monstris congressurus, cum primũ nobis auctore lectore, ut scilicet proscriptis & explosis tandem Auicenna & aliorum Arabum interpolationibus & uitiis, errotibus q; nõ leuibus refertis de re herbaria plantis, & purissimo fonte Dioscoride hauriremus. Certarunt tũq; inter se bi duo insignes uiri uter alterũ uincere: bonestius fane, Telesfodo & Galeno nostro stibus, certamen, & quo uerq; immoratalem est consecutus gloriam. Cæterum cum Ruellius uetera atq; aded legitimas stirpium nomenclaturas, quibus eas Dioscorides appellauit, accessione nouarũ, quas nobis magna

Monachos & multercules, nec ueteres stirpiũ nomenclaturas obseruasse.

ex parte monachorũ & multercularũ superstitio peperit, obscuratas nunc & obliteratas ostendit. Ita enim singulas stirpes ab uno Dioscoride descriptas animaduerterat, paucis abhinc annis opus, ut apparet, multis uigiliis adornatũ, cui de stirpium natura titulum indidit, edere uoluit. In quo sane quicquid usquam fere apud Theophrastum, Galenum, Aetios & ueteres & recentes probatos autores de stirpibus scriptum est, complecti magno studio curauit. Quare à plerisq; bodie uir ille bonus male audit, eo quod compertum admodum ad herbum alunde, è Plinio præsertim ac Termolai Corollario, transcripta, supprimis eo rundem nomintibus, in suos transtulerit commentarios: quasi uerò illi quibus hoc sum tuere

Rusellus opus de nouis stirpium.

iurisdictum, modo superstes ejset, ueterum eorum è probatissimorũ scriptorum exemplaria describere, & arbitratur qui nesciat Plinium uastum hoc sum & immortalitate dignum de historia esse. Atqui ut mortuo iam nobili patrocinentur, unum tamen commemorabimus. Nemine

Coroll. Hermolai.

Quo

Hermolaus Barbarus.

Proinde cum sit alterum scriptis comodè usus fit, eâ quæ sit in ordinem digesserit, atq; adeò ſua fecerit, nõ erat cur priſtinum autorum unde fingula mutuauerat nomina, maximo legentium ſtudio apponeret. De his itaq; Ruellij laboribus ubi ſatiatum ac iudicem quicquid uelint: ſcio enim quàm diſparia, & magna ex parte inepta, multorum de his ipſis. Sint iudicia: me certè non pudebit aperte fatert, mihi eius comentarios multum profuiſſe. Quanuis nec illud nobis diſſimulandum ſit, nos non raro ab illo diſſentire, tantum abeſt ut quicquam me in uniuerſum omnia quæ in his libris de natura ſtirpium decernit, probare exiſtimet. Verùm autem multa ſint in Ruellij comentarijs quæ nõ probemus, debet tamen nihilominus eius ſtudium nobis eſſe longè gratiſſimum, ut qui in tanta rei herbariæ caligine plus tamen omnibus qui hunc antecеſſerunt præſtiterit. Sed de Ruellio ſatis, aut certè plura quàm oportuerit dixerimus, præſertim cum non deſint ſuæ gentis hominеs tum eruditi tum eloquentes, qui illi multo rectius quàm ego patrocinari in hac cauſa poſſint. *Ad Marcellum Virgilium Florentinum, qui poſt Ruellium hanc medicinæ partem illuſtrare aggreſſus eſt, accedamus. Quanuis uero ille non magnam admodum herbarum notitiam habuiſſe uideatur, ut qui profeſſione medicus non fuerit, eoq; tempore quo denſiſſimis tenebris res herbaria obducta iacuit ſua ediderit, tamen quia complura obſcura & deprauata Dioſcoridis loca enu-*

Marcellus Virgilius Florentinus.

Ouo Brunfelſius.

Explodit ab hinc uersa Marcellus.

clearit, & priſtino nitori reſtituit, debet uel hoc ſaltem nomine illius ſtudium & conatus nobis probari, cum nihil æque ad recte intelligendi Dioſcoridem alios q̃ autores conducat, ac exemplarium integritas & puritas. Quod uero nonnunquam à uerbis Dioſcoridis paulo longius receſſerit, nec eorum ſenſum aſſecutus fuerit, id illi unũ cum cæteris interpretibus commune eſt, utpote qui nõ raro Plinij magis quàm Dioſcoridis ſenſum exprimere ac ſequi ſtuduerint. *Quod uero nonnulli Marcellum Dioſcoridis interpretem planè grammaticũ eſſe iudicant, nõ magnoperè reprehendo. Sed quod adijciũt eum in hac arte nõ ſatis tritum, hoc ſanè more Suo, ne non palam omnibus inſanire & furere uideatur, dum ita ſimulare & ſemetipſe de hoc uero multis & diris de literis et re medica optimè meritis iudicare audet.* *Ego uerò omnì Marcellum in tanta etiam rerum omnium caligine, plures herbas cognitas habuiſſe, magis & grammaticũ fuiſſe, quàm ille bodie, qui tam impudenter de ſuma illius et altorũ eruditorũ hominũ detrahere nõ uerentur. Verum omiſſis nunc exteris, ad Germanos noſtros, utros aliquot bonos & eruditos, qui edita ſcriptis medicinæ herbariæ lucem afferre, & tam quaſi in integrũ reſtituere conati ſunt, ueniamus, ut eos etiã merita defraudemus laude. Inter hos autem primus fuit Otho Brunfelſius, utr quidem eruditus & plane Αὐτόπτης, qui primũ latino, deinde etiã germanico ſcripto herbariã medicinã uulgare & illuſtrare conatus eſt.* *Quanuis autè multa in illius ſcriptis deſiderentur, utpote quod deſcriptiones picturis paſsim nõ reſpondeãt, et quod paucas admodum, & uulgares tantũ ſtirpes protulerit, quod & ſæpe nõ ſuis & legitimis nominibus appellauerit herbas: nihilominus tamen ut hunc omnes certatim laudibus efferant uel unica hæc de cauſa meritus eſt, quod ipſe primus omnũ reclami pingedarum ſtirpium rationem denuo in Germaniam inuexerit, aliſq; hanc imitandi occaſionem præbuerit.* *Cætera quæ in eo deſiderantur, cum illa præſtare non poſſerit multas ob cauſas, poſſimũ uero propter crebras ac multas typographi moleſtias, qui importunè inſiſtebat, editionemq; ut meſſe in aliquo ſaltem uigiliarũ loco ſiſteret, maturabat, uenian mererentur.* *Quid multa: cum conſtet Brunfelſium primum fuiſſe in Germania noſtra qui herbarum medicinam propemodum extinctam è craſſiſſimis eruere tenebris attentauerit, certe hoc nomine, quam quam non omnia ex ſententia cecíderint, uenia dignißimus eſt: nam etiam iuxta prouerbium, σὺν νοῒ χρῆσθαι πάντα. Præterea cum huic optimo utro nihil optatius fuerit, quàm ut poſteritati plurimum prodeſſet, æqui bonig; ſtatuendos ſtudioſis omnibus*

AD ILLVSTRISS. PRINCIPEM DN. IOACHIMVM

eius labores, qualescunq; sunt, censeo. Brunfelsio in hoc studio illustrande rei herbarie
Eutius Cordus Successisse Eutycus Cordus, ur preter singularem poetices, admirandq; dispicacitatē erudition-
nem, intelligerimus ac diligentissimus. Quantum autem rei herbarie vindicande ab interi-
tu profuerit, Botanologicon quod ille posteritati sue diligentie testem reliquit, abunde testa
tur, adeo ut nunc nostra cōmendatione huic non opus sit. Hoc tamen in presentia dicere no-
bis, utrum hunc longiori vita fuisse dignissimum, ut qui operas sua inflammande herbarie me
dicine pluritum momenti adferre potuisset. Sed quod parenti per ipsa fata non fuit inte-
grum perficere, hoc filius, quem posse se retinuit, Valerius Cordus, optime spei iuuenis, et
Valerius Cordus incredibili quodam cognoscendarū rerum studio amore; flagrans, nisi diuq; quod lon
gę abfuit, illi vitam longiore inuideam, cumulatę pręstabit. Cum enim nunc paternis vestigiis
sirenuę insistat, nō est cur velit quasi in medio cursu gradum sistere. Post Eurycium Cor-
Eutius Cordus dum in hanc arenam descendit Hieronymus Tragus, qui anno abhinc altero, cum iam propē-
Hieronymus modum bos cōmentarios absolueramus, germanici Cryptum bene longum de stirpibus publi
Tragus. cauit. Cuius quidem comatus mihi nudę probantur. Nam est mihi cum eo nulla intercedi fa
miliaritas, apparet tamen in hoc homine mira quędam inquirendis stirpibus diligentia.
Et quidem hunc non esse imperitum herbarum, earundem descriptiones quas affert palam
testantur. Eiusmodi enim magna ex parte sunt, ut oculis suis inspexisse hinc herbas quas prin
git adunde demonstrent. Hęc hoc quidem nomine laudem meritus est nō mulgarem, potuis-
set, multorū cultare reprehensione, nisi simplus ferę herbis sua ex Dioscoride nomina ac-
cersere voluisset: quasi uero Dioscorides omnium regionum stirpes descripsisset, cognitas q;
habuisset, cum tamen cōstet quamplus prope modū terram suas priuatim ferre herbas. Dum
tag; omnibus stirpibus sua ex Dioscoride nomina imponere studet, dictu mirum quam in-
terdum temere admodum, probatas q; multis iam seculis receptas Dioscoridis lectiones im
mutare ac deprauare cogatur. Quod quidem ius preter necessitatem immutandi loca autorū
non solum sibi Tragus, uerumetiam alij quidam, iudę magno cum supercilio, iurant: ut in-
bil mirum sit rasros esse admodum autores, quamplus optimi sint, quos nō infimis merito con-
tamnatos uideamus. Neque enim alia est maior deprauandi bonos autores occasio, quam
cum quisq; quod maxime placet in his immutandis laturr. Quę enim fieri potest ut dum qui-
vis pro suo arbitrio nunc demit, nunc adijcit aliquid, manear illabefacta genuina q; legitima
scriptoris sententia? Quare non minus uere quam lepide quidam dixit, eos libros esse opti-
mos, qui nullam prorsus luxuriam experti essent. Cum igitur is mos temere quesitis in bonis
autoribus immutandi nobis semper suspectus q; infensus fuerit, diligenter admodum cauē-
mus ne quid facile in Dioscoride mutaremus, nisi ut ipsum sęperemus manifestissime co
tectura, aut Plinius, aut alius quispiam fide dignus autor monstret cogere que. Sed ad Tra-
gum reuertamur, qui quum strenue annitatur ut singulis herbis nomina ex Dioscoride im-
ponat, in alterum peccatum incidit, ut nō raro stultas q; adulterinas faciat res, quod perniciosissimū esse nemo nō nouit, eiusdem asserat. Hactenus tum exterorū, tum etiam nostre gen
tis utrorum aliquot iam eruditorum, qui editis scriptis rem herbariam iuuare studuerunt,
honorificam facere mentionem uolumus, ut quam bene de nobis totaq; posteritate meruit ef-
fere ostenderemus, q; ut extaret etiam erga iam mortuos aliqua gratitudinis nostre signi-
ficatio. Cęteros qui de ea medicine parte scripserunt nihil moror, si quos consulere plus illi
emolumenti obtulisse, quam huic adulisse, uereo quod eorum scripta multis ac grauibus erratis
plena sint. Verū inter omnes herbarios libros qui hodie extant, nulli sunt qui plus crassis-
Egregiorum errorum habeant, quam illi quos iam iterum atq; iterum edidit Egenolphus typo-
herbarij libri. graphus. Nam multis in locis unam atq; eandem herbam pro duabus tribusue, his q; for
ma q; facultatibus differentibus, pingit. Sic ex uno quidem Polygonato, Dalechamius q; Ellē
borum

borum album fuit. Vna etiam pictura Atriplicem & Mercurialem exprimit. Gladioli nomine tres inter se differentes herbas describit. Omitto alia multa quæ quius, modo pertinem herbarum notitiam habeat, primo statim aditu deprehendet. De picturis eius hoc dixisse satis sit, me mirari maiorem in modum cur suis pyxidibus non apposuerit etiam aselepiadeas pharmacopolas, aut illorum ministros præcidos corio, cum mella adulantes muscas, & aquæ naues, atq; in iis ad transtra sedentes nautas adhiberi curauerit. Sed cum nonnagni faciat cimodia studiosorū, & ad rem augendam magis attentus sit, nihil mirum ex illius officina prodire eiusmodi libros. Porro ut eò tandem quò tendebat animus perueniam, ego quidem paulo ante cōmemoratorum longe doctissimorum uirorum studium imitatus, postquam historia stirpium tum imaginibus tum descriptionibus quæ subiungere placuit. In aquirendis aute peregrinis et radicibus & fœminibus quæ subinde terræ mandata nobis feliciter prouenere, multi nobis prosuit Hieronymus Schallerus medicus Norticus, homo & herbarū alarumq; multarū rerum peritissimus. Quod hoc loco commemorare uolui, ut noſtræ amicitiæ ac charitatis aliquod apud posteros exaresceret testimonii, & ut studiosi quantum huic bono & erudito utro, qui sua nobis nunquam defuit opera, debeant alicui intelligerent. Cæterum cum militarium stirpium quas neq; Dioscorides neq; alij uetores cognouerunt historias huic operi inseruimus: nam cum magna ex parte sint ullius rariæ, atq; adeò in quotidiano multorū, maximè chirurgorū, usu, præterundas minime putauimus: illarū certè usūs atq; adeò barbaris nobis uidendum sunt nomendaturis, quandoquidem latinis destituerentur. Malumus enim uti inepris minus & latinis appellationibus, & ꝑ

Vulgauisimarū etiam herbarum picturæ non commendat.

Quæ inter usūs non sint.

Hieronymus Schallerus.

Conjuncta ratio eius historiæ cōmendat.

nem in conjectum ducis hic stirpium historia cōmendat nos exponit.

AD ILLVSTRISS. PRINCIPEM DN. IOACHIMVM

illis adulterinas uel græcas uel latinas accersere, ne fictæ cum illegitimis earundem nomen claruris adulterinæ etiam illis fæculates afcribendæ nobis essent: quod cuiquis nonullis qui de re historia scripserunt, supra commorauimus. Nunc ubi poterimus habere dictionem græcam per omnia germanice appellationi respondentẽ, hanc potius quam falsam aliquam ex Dioscoride illis imposuimus. In aliis scriptibus quas Dioscorides cognouit uncẽ cauimus, ne omnes earundem nomenclaturas quæ unico captum reperiuntur commorauerimus, quod sæpenumero propemodum omnes à scriptis quibusdam ex Apulei, aut alio eius generis autore adiectas, & in contextum Dioscoridis temere raptas esse: & quod perspectum habeamus, nihil æque herbarum cognitioni obstare, maioremq; iacturam attulisse, ac illam confusam appellationum coacernationem. Proxime igitur pauca admodum, his q̃ uetis & legitimis utì, ne nominum confusio, rerum etiam nobis cognitionem pariat. Porrò adiecimus etiam effigies expressæ, nunc cautius ut essent adsolutissime, atque adeo ut quæuis scripsuras pingeretur radicibus, caulibus, foliis, floribus, semenibus ac fructibus, summam adhibuimus diligentiam. De industria uerò & data opera cauimus ne umbris, aliisq̃ minus necessariis, quibus interdum artis gloriam affectant pictores, natiua herbarum forma obliteraretur: neq; parsi sumus ut sic libi dim sue indulgerent artifices, ut minus subinde uerè picturam reciperent. Pictorum minam industriam præclarè imitatus est Vitus Rodolphus Speckin sculptor Argentoracensis longe optimus, qui unus cuius q̃ picturæ sculpendo

---

Artoria quæ dam bifaria & imagines cur ad ueſa.

Cur multæ & cognitæ à Dioscoride pluribus nomenclaturæ præcessere.

Ordinis hic & accurationis ratio.

Picturæ & imagines quales.

Vitus Rodolphus Speckin sculptor.

pendo lineamenta tam affabre expressit, ut cum pictore de gloria & victoria certasse uidea
tur. Sed est multis & impensis & pictoribus picturas parauerimus, tamen non defuturos In comum plures
Stimus qui eas dem uelint inutiles ac nullius momenti damnabunt, atque huic quidem stue inc- pictore.
pti simæ sententiæ Galenum patrocinari clamabunt, ut qui ne describi quidem stirpes uo-
luerit, tantum abest ut earundem picturas probauerit. Quanquam uero nemine esse pu-
tem qui non quantū illi insanam intelligat, tamen eos hoc in loco rogare haud pigebit, o stem
dant nobis ubi locorum Galenus stirpium describens & picturas damnarit? cum certo
sciamus eum de stirpibus picturis locutum, quæ ad pictorem de gloria & victoria certasse
dicatur? Quæ ut ita sint, tamen ego nihil aliud in mentem. Atqui respondebunt stratim, Gale
num illum ne per somnium quidem uenisse in mentem. Quæ enim ad pictorem de gloria &
victoria certamina? Quæ ad picturas damnandas? Quæ ad picturas parauerimus? Quæ
ad pictores inducendos? Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delectationem?
Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad pictorum uolu-
ptatem? Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum
delectationem? Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad
pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad pictorum uoluptatem?
Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delec-
tationem? Quæ ad pictorum uoluptatem? Quæ ad pictorum delectationem? Quæ ad pic-
tor

de qua illi ſermo eſt ſuſpitem experiretur uideatur. Id quod tum maxime ſit, ubi à ſe non uitias, & ex aliorum ſententia ſtrpes depingit. Præterea non pudebit etiam nos errata, ſi qua commiſiſſe coniungamur, agnoſcere, atque palinodiam canere : tantum abeſt ut indigne laturi ſimus, ſi quod nos non potuimus, impedit aut negligentia, aut iudicij tenuitate, ab inuenta aut ſarciam, modo omiſsis maledictis & conuitijs, ut ueritatis iudicioſos decet, rationibus potius & probatiſsimorum ſcriptorum teſtimonijs ſententiam noſtram reuellant & corrigant. Quod ſi uero quiſpiam omnino ſtomachari, & maligne in conuicia prorumpere uelit, quæ prætereo cætera, atq; unũ eunq; præcipuũ prouoco ALBERTVM *illum, quem ut reliquæ prouere inſignem fortitudine, ingq; præclis dexteritatem ac felicitatem, germanũ Achillis cognomine celebrarũt: ita ego propter ſingularem prudentia, atq; in rebus agendis mirum induſtriã & feruentiam, germanũ Vlyſſem merito appellandũ eſſe censeo. De huius autẽ multis ac uarijs uirtutib. nulla extant præclara teſtimonia in eorũ libris, qui Prin-*

qui Principum Germaniæ res bene gestas memoriæ prodiderunt, adeò ut de his nunc longius mihi disserendi minime sit. Ad tuam tuâq; celsitatem redeo, de qua uerissimè dici potest quod femina uirtutis à bonis parentibus in posteros propagentur. Tantum enim abest ut à maioribus tuis Principibus optimis degenerauerit, ut plerosq; etiam ingenio & uirtute superauerit. Nam ut nullas eas & præclaras & magno Principe dignas uirtutes tuas, ut sit Virtutes princi-
tiam in imperio, pacis tuendæ curam, magnitudinē animi, integritatē, modestiam, clementiā, pis magno digne
& exīmiam bonitatem, omittam, nonne hæc uere in te regia est uirtus quod studia literarū, Studia literarum
quæ tamen unius Principis odit cæteri pene & angue, adamare, ornareq; tamopere stu- unare uirtutes
des? Quod autem immenso fauore literarum profectuarīs studia maximo est argumento, etas.
quod nos solum scholam, sed & disciplinis uiris, quorum opera ad studiorum acce-
rum gubernationem uteris, quorumq; te colloquio oblectas, pulchrè ornatam habeas. In eo
autem quod literas earumq; cultores amas, obseruas, uteris, amplissimisq; honoribus auges,
singularis tua celsitet prudentia: intelligis nanq; sapientiæ studio, atq; eadem literis ipsis ho-
rentibus, res omnes quibus humana societas constat cōseruari. Literis enim debemus quod Literarum
bonæ doctrinæ excelsis, adamantiq; disciplinarum puritate fruamur. Iisdem etiam acceptum comoda.
referendum quod aliquid, quicquid est, adhuc restat, quodq; non omnia unà cum cæteris
eodem pulsere obruta & sepulta sint. Quid enim maiorum nostrorū uirtutes, atq; res præ-
clarè gestas ab interitu & oblitione uindicauit nisi literæ ipsæ? Quid aliarum rerum om-
nium memoriā usq; ad hæc nostra tempora conseruauit nisi literæ? Sed ridiculum uno & item
alterō exemplo breuiter demonstrare. Nemo bonæ animantium naturas explorātas ha-
berē, nisi Aristoteles præclarissimos illos de eorundem historia libros conscripsisset. Alexandri libera
Quod ut præstare possit non parum Alexandri adiutus est liberalitate, qui ad con- lussit sin autho.
ducendos uenatores & alendas bestias illi octingenta talenta, hoc est, quadringenta & octo
quina millia coronatorū tranſmisit. Nullam præterea fere rem bonæ aut malam
genitem reperire licet, si Dioscorides, Theophrastus, Plinius, & alij quidam eorundem
notas quibus deprehenduntur, literis non mandassent. Merito igitur hæc uere regia in te
uirtus nobis multis modis prædicanda erit, hoc præsertim tempore, quo maximus literarum Eodemtempo
omnium contemptus nō tantum uulgi cas, & artificum tabernas, sed & magna- re maximus lite
tum domos ac Principum aulas. Quotus enim quisq; hodie est Princeps, quem hæc cura con rarū cultores.
cernat? Quotus quisq; Iudicum, nisi C. Tit. aliorumq; quorundam,
pauorum tamen pro dolor, Principum patrocinio & liberalitate adiuuetur, ne proue-
niem è manibus nostris elabatur, redeatq; prisca illa uere Scythica barbaries. Quare
ut literas quemadmodum cæpistis perpetuò amet, foueas, & conseruet, non solum horter,
imo etiam per CHRISTVM oro. Siquidem dum eas iuuare & ornare studes, simul etiam Quæ commoda
religionem, cuius in primis cura habenda est, natura cognitionem, leges, & quicquid est ad literarum confer
reipub. pacem & tranquillitatem conseruandam necessarium, iuuetis. Proinde non est cur uatione sequan
C. T. eius liberalitatis, qua in conseruatione literarū uteris, pœniteat: dum enim harum cul tur.
toribus succurris, atq; adeò ut iam cursum suum breuiter absoluam, simul Empiter-
nam laudem paras. Quum enim illis non sit quod pro tantis tibi beneficijs quibus eos ornas
rependant, tamen hoc præstabunt iucisum, ut memoria tua apud posteros perpetuò sit dura
tura. Nam quanquam reliqua humana omnia, uicuiq; in præsentiuidentur firma & soli-
da, cum annis simul labantur & deficiant: sola tamen laus quam doctrinæ conseruatio pepe
rit, immortalis existit. Quapropter neq; ampliorem, neq; splendidiorem famam & gloriā
tibi, nec tuis uere ornatissimæ familiæ, comparare poteris, quam doctrinæ & studiorū con-
seruatione. Vt autem id quod nunc facis perpetuò quidem facias, in primis te necessitas ipsa,
quam paulo ante exposui, coborretur: dein diuinum etiam præceptum quod hoc ipsum ads te

AD ILLVSTRISS. PRINCIPEM DN. IOACH. EPIST.

ablyſq; Principibus ſeuere admodum exigit, ut liberalitate noſtra ſic iuuetis ſtudia, ut bonum ſubſidio publica pax & tranquillitas conſeruetur. Sed non eſt cur C.T. ſpome current ea carta addam, quū inter omnes Germanie noſtre Principes nux alius reperiatur qui æque ac tu literas, eoſq; qui opinione aliqua eruditionis clari ſunt, amet, foueat, ueatur, ornet. Nobilitatis uag tuæ, multarumq; aliarum præclariſsimarū quæ inte elucent uirtutū ſplendore motus, bos, quos multis iam ſudoribus & impenſis adornauit, de Sirpium hiſtoria cō mentarios Celſitati tuæ inſcripſi. Ter ſpectum enim habebam eos nō uulgare, ſed excellen aliquod patrocinium requirere, quandoquidem nux ulla alia poſſit eſſe cōmentatio quæ plu rium calumnijs pateat & expoſita ſit, quā ea quæ de ſirpium natura explicanda ſuſcipi tur. Proinde cum in ſpem certiſsimam adducerimur, noſtras bas uigilias non ullgarem gr. berbas elegantiſsimē pictas reperire quas, uerumetiam quod inde ad quætis morborū g nera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolu-

mem ſeruet, ut Reipub. Chriſtianæ atque literis ſuis ſit quā proſe deſſe poſsis. Tubinge, Calen. Martijs, Anno à nato Chriſto M. D. XLII.

Diuina præſen. tia & beneficijs ex ſtirpibus ipſis educta.

Dedicationis cauſæ.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC opere paſsim occurrentium, in quibus aſſequendis non admodum peritus lector hærere poſſet.

Acetabula. Acetabula ab aceto denominata uidentur: quãuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc eſt quod ſcribant acceptabulum: uaſcula quoq; fuerunt orbiculata, concaua, ſine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc uox ad omnia alia quæ ſimilem cõcauitatem habent, translata fuit. Primumq; ſic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & uelut adminiculis fultum exurgit, nominauerunt. Translata etiam uox ad fœminarum locos, uocauerunt q; acetabula uenarum arteriarumq; ora, quæ in uterũ feruntur hiantia. Tranſtulerunt poſtremò etiam hoc nomen ad herbam, quam eam ob cauſam Acetabulum dixerunt, quod folia acetabulo ſimilia in orbem circumacta, ſenſimq;, ſic ut ſenſum fallant, in concauam lacunam deſcendentia, habeat. κοτυλιδόντες græcè nominantur.

Acinus. Acinus non tantum grana interna uuæ, quemadmodum quidam exiſtimant, ſed totũ fructum, qui ex ſucco, & parte quæ uelut caro eſt, & ex uinaceis, & ambiente forinſecus cute cõſtat, ſignificat. Teſtis Galenus, qui libro 2. de facultatibus alimentorũ ſic ſcriptũ reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus conſtat, ex ea ſcilicet quæ eius uelut caro eſt: exq; humore per eam diſperſo, unde uinum: præterea ex nucleo, atq; eo quod omnia hęc foris circumcludit membranoſo tegumento. ῥάξ Græcis dicitur.

Aculei. Aculei, quæcũq; duriuſcula in cuſpidem turbinata punctionem infligũt ſpiculorũ modo, nominantur.

Acus. Acus, purgamentũ frumenti, leuiſsimũ ſcilicet in eo quod uentilabris extra aream iaculãr.

Adnata. Adnata, uel Adnaſcentia, ſiue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nõnunq; ex ſe emittit, quaſi nouã adſcititiamq; prolem. Sic autem uocantur, quod quaſi cauli adnaſcantur & ſuperaccedant. Græci παραφυάδας, quod circum caulem erũpentes accreſcant, appellarũt.

Alæ. Alæ, cauí inter caulem, & ramulos anfractus, unde ſinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis aliis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας uocant.

Alabaſtra. Alabaſtra ſunt ſeruandis odoribus ex ſolidiſsima & frigidiſsima materia facta uaſcula, ſic dicta Græcis quod oblæuorem ſuum capi teneriq; manibus non facile poſſent, lubricaq; dilaberentur. Hinc alabaſtrites lapis, quem nunc alabaſtrum uocant, quoniam ex eo alabaſtra fierent, denominatus eſt.

Aluta. Aluta pellis ſeu corium dicitur poſtquã ad uſum & opus calceorũ & aliarum rerum concinnatũ eſt. Hinc alutamen, ſu ue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et alutarij, pellium & coriorũ cõcinnatores.

Alſioſa. Alſioſa nõ dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, ſed contrà potius quæ algores ferre non poſſunt.

Amuleta. Amuleta remedia ſunt præſentanea aduerſus uenena & faſcinationes, qualia quidã in annulis, & è collo ſuſpenſa geſtare ſolent.

Amphora. Amphora menſura eſt quę capit duas urnas, ſeu octo congios.

Apices. Apices quæ in medio calycis ſeu folliculi quo flos claudit erumpũt, ſtamina ſunt, quę uelut fila menta ab intimo floris ſinu proſiliũt. Habent apices ſæpius in ſummo quidpiam craſsiuſculum, à qua ſimilitudine nomẽ acceperũt.

Arbor. Arbor eſt quicquid à radice ſtatim ſimplici caudice, brachiatũ ramis, ſurculoſum, diſſolutuq; contumax aſſurgit.

Articuli. Articuli ſunt partes quæ in nodos quoſdam intumeſcũt, à quibus perſæpe ramuli prodeũt.

Aſparagi. Aſparagi quę primum in lucem prodeũt olerũ germina, priuſquam in folia explicenr, recentiſſimiq; turiones qui edendo ſunt, dicunr.

Ariſta. Ariſta, eſt quę ut acus tenuis, longa, eminet à gluma. In ſumma, ariſtę quaſi apices & cornua ſunt ſpicarũ.

B

Bacce. Bacce ſunt fœtus minutiores herbarũ, fruticũ, arborum ue, qui diſperſius rariusq; enaſcunr: ut ſunt partus lauri. Atq; in hoc ab acinis differunt, quod ij denſius proueniant.

Brachia. Brachia ſunt plantarũ, præcipuè autẽ arborum ramuli, quod inſtar brachiorũ in homine extendanr.

Bulbi. Bulbi radices ſunt rotũdæ tunicatæ, quales ſunt hyacinthi, aſphodeli, & colchici.

C

Cachryes. Cachryes ſunt oblonga panicularum modo nucamenta, quę ſquamatim cõpacta propendent è ramis. Creſcũt hyeme, uere dehiſcũt in flaueſcentes ſquamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & aliis permultis uidere licet. Plinius pilulas nominat.

Pilulæ. Calathus. Calathus eſt rectus turbo, hoc eſt, id quod ex anguſtijs in latitudinem ſe diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorũ.

Calyx. Calyx folliculus eſt, quo flos primũ, mox ſeminis fœtus clauditur.

Capillamẽta. Capillamenta parriculæ teretes & oblongæ in capilli modũ extenuatæ dicuntur.

Caput. Caput eſt id quod ſurſum deorſum ue in globũ extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine ceſſerit, capitulũ nominar. Extremã tamen uitis partem caput etiam uocant, id eſt, ultimũ & productiſsimũ flagellum.

Capreoli. Capreoli ſunt coliculi intorti uelut cincinni quidã in ipſis pampinis teneribus apparentes, quibus uitis ueluti manibus quibuſdam adminicula cõplectitur, ac cõprehendit. Ii enim ut uitem teneant, ſerpunt ad locum capiendum: unde à capiendo capreoli dicti ſunt.

Caro. Caro dicit id quod cortici ſubeſt.

Caudex. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice ſupra terrã ſimplex aſſurgit, & in quod à radice fertur alimonia.

Caulis. Caulis

uero idem quod supra folū simplex profilit in herbis nomināt. Sic unq̃ caudex ad frutices &arbores,caulis ad herbas dunaxat pertinet.

Cauſæ. Cruix eſt pars illa à capitatis radicibus proditens,prælongaſ,teres,q̃ſic dicta,quod in colli ſpecicm figuretur. Cyathus Græcis κύαθος, id eſt, à fundendo dictus, eſt duodecima pars ſextarij. Cymæ herbarū delicatiores teneriores q̃ caules,quos à prima germinatione,ſkin lumma ſtirpe profert. Nam cum uernum tempus appetit,primo quoq; folioꝝ pullulan,præcluſis adhuc floꝝ calycibus,quoſdam quaſi turiones,oſus ſubminiſtrat,in quibus floris primū, mox ſeminis fœtus coſtudit

Cirt. rur. Cirri ſunt capillamenta quæ conorta cꝛiſpantur. Clauiculę coſtcuſi ſunt,quibus quaſi manib. proꝛepans uitis ſadminicula cõprehendit. Coma eſt quicquid hilari uenuſtate crinitꝝ modo, lumma ramoꝝ uel coliculoꝝ acus,ſue caſumẽ ſuerit: ſic dictus quod globo

Cauſæ. Coma. Congius. Cyathus. Cymæ. Cauliculæ. Cirri. Coma. Congius.

lorum exoꝛnat. Congius,qui græce χοῦς dicitur, ex ſexariorū capax menſura eſt. Eadem etiã congiarũ appellat. Conus Græcis,ut pyramis,eſt inuerſus turbo,hoc eſt,id quod ex latitudine in arctius proꝛahitur ac ſaſtigiatur. Cuſcalathus,ut diximus,corrarius exiſtit.

Cor. Cor eſt quod in medio ligni reſidet,ſcterriq; a cortice cõtinetur, uel ut in oſibus medulla.

Matrix. Ab alijs matrix,a nonnullis medulla nominat.

Corymbus. Corymbus eſt hederarū uua dependentibus acinis coacta. Tranſfert tamen ad multos herbaꝝ fructus. Cortex pars eſt ſtirpis a lubricto corpore ſeparabilis,ueluti cruſta quædã.

Cortic. ad tegendũ data. Corylcus eſt in Græcia nata,nam Romani hemine uocabulo utunt.

Crater. Vide in dictione Hemina. Crenę iunq; dam in extremis oris incuruę,à quibus creantera herbarũ folia uocantur, hoc eſt,ferraria, per ambitũ fœcta. Cubitus eſt menſura quãta patent cubiti ſkexura ulq; ad iumũ medij digiti,quę ſex palmis digitis uel uigintiquatuor cõſtat. Culmus frumẽti calamus eſt,qui ſpicam ſuſtinet,

Cubitus. Culmus.

D

Deuſtis. Deuſtis antiquis ad x literæ figurã ſimilitudinem accedit,quæ apud Latinos decem ſignificat. Hinc deuſtum eſt in pectem literæ x dictũ.

Diluum. Diluũ dicitur,quod eſt mixtũ:unde unum aquæ mixtũ dicitur diluũ. Diluum uero lubricum,quod inter uenas interceſſ. Inter cerno tempore macerauit & influxum fuit: ut ſi in uas uini appoſitũ abſinthiũ fuerit, deinde poſt interceſſũ tempus abſtractũ,id unum ab linthij diluũ dicetur. Dodrans eſt menſura duodenũ digitoꝝ. Alias palmus maior. Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur, Dodrantalis tragi cauliculus uocatur,qui longitudine duodenos æquat digitos.

Deuſtis. Diluum. Dodrans.

E

Echinus. Echinus eſt quicquid numeroſa congeries aculeorum ſtipatur,ſiue regmen,ſiue caput,ſiue cacumẽ fuerit: ſic dictus quod globo

F

ſo ſpinarũ agmine matris hortenſeũ mentiaꝰ,

Fibræ capillamẽtis germanæ ſunt,quę herbarum arborumq; minutiores ſunt radicũlæ,in quas uelut extremas,craſſiores cꝛiuę ſparguntur. Fimbriæ ſunt uelliũ extremitates,à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quaſdam fimbrias exeunt.

Flagella dicuntur cymæ arborum & ſpartarũ ſummæ partes, quæ ad cuiuſq; uentũ ſtant mouentur : unde etiam nomen traxerunt ab eo quod ſtantibus petuntur. Flagella etiam ſunt ramuli oblongiores,& producũtiores, alijs ramen minores,ab ipſis brachijs ſurſum aſcendentes : dicta ſtabella prius, à uenti ſtatu ſcilicet. Folliculus theca rei cuiuſlibet,quæ grana uel ſemen cõtinet inuolutum. Sic membranoſa cutis actus folliculus dicitur. Fruſtus, quod carne & ſemine cõpactum eſt. Frequenter tamen pro eo,quod inuoluero pertinet ad qualẽ carne & ſemine coactum eſt,accipiſ

Fibræ. Flagella. Folliculus. Fruſtus.

G

Gemma in uite ide eſt quod oculus, quia uetut ocellus quidã ſolpicuus,aut genma quædam excellens conſpici poſſit, cum primũ è uite ſe profert,aut ſarmento. Hæc ineunte uere ſele ofendit,& ab ea primũ flos,deinde fructus prodit eam in ſpicis utribus,quàm arbores, Genicull ſiue geniculata ſunt nodi quibus in herbis,aut legumiñibus,aut etiam lubſtantijs apparent. Sic genuclare radices nominatur. quæ nodis utubuſq; interſtinctæ pro tuberã,rotundæ & leuiter capſulatæ. Glumã eſt folliculus grani quod in ſpica continet, uel granthcca. Groſſa appellatur fic, quæ no maturę ſcit. Priuatim tamen in bſiera ficoꝝ intelligunt, quæ per meſſes maturantur. Has groſſulos Græci uocant ὀλυνθους.

Gemma. Genicula. Glumæ. Groſſa.

H

Hemina Romana uox eſt, ex græco quidẽ ἡμίσεως, quod dimidia ſextarij pars ſit, denuata. Græcis κοτύλη nominatur, Capit uncias decem menſuraleas,ut copioſe in annotationibus noſtris in quarto de rebus ſanitatis habetur Galeni demoſtrauimus. Herba eſt quod à radice foliarum, ſine caudice prouenit, ſæpius ſemen in caule fert.

Hemina. Herba.

I

Iremodũ, quod inter arma uel gentiles mediũ interceſſit, dici conſueuit. Interuum, quod inter uenas interceſſ. Iuba eſt arũdinaceæ comæ effuſa,qualis in mllo eſt:metaphora deſumpta à iubis,hoc eſt crinibus animalũ à collo pẽdentib. Iulus ſam Græcis ſ Latinis eſt quod in corylo cõpactũ callo racemate

Iremodũ. Interuum. Iuba. Iulus.

matim cohærere, & uelut prælongus uermis, singulari pediculo pendile nititur, & fructum

L

Achyrma eſt iſshumor, qui ſtatim deſecto ramo cohærere, & uelut prælongus uermis, ſingulari pediculo pendile nititur, & fructum præcedit.

lym.

L Caudice, uel ramo, aut ramum ipſo ligno, proſilit, & apparer. Lanugo in herbis atq; arboribus lanata quædam eſt hirſutes, qua ſo lia, colicuſtig; canelcunt. Liber pars cortis interior quæ ligno preſtius adhærer. Is qui bus fortibus libris nomen dedit. Libra Romana capit uncias duodecim menſurales, uncem demonſtrat. Sed hęc quidem multo tes tum ſuperius, cum eatam interius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appella tur. Talem plane Trichomanis caulicoli effi ciunt. Typos formæ quincuncis, & quincun cialis ordinis, ſubijcere placuit.

lanugo.

libr.

libra.

igula.

Q Vincunciałis figura, eius figuræ quę de cuſim antiquis fignificabat, media eſt. Fiebat uero deciuſis ad X literę formam, quę huc ſi per medium fecetur, remanebit V figura, quę quinarium numerũ, arqueadeo quincuncem demonſtrat. Sed hęc quidem multo tes tum ſuperius, cum eatam interius multiplicata, figuram facit, quæ quincunciałis appella tur. Talem plane Trichomanis cauliculi efficiunt. Typos formæ quincuncis, & quincuncialis ordinis, ſubijcere placuit.

Quincunx. Ordo quincunciałis.

R Acemus pro uua accipitur. Negę tamq; ipſius utilis eſt, ſed eatam hederę, & aliarũ herbarũ, aut fructum uuas quadam produ centiũ. Dicitur eatam ramoſum id, quo depen dent acini. Ramĩ funi, qui in caule ſibi mul tiplices ſparguntur.

racemus

Ramũ.

M

Alicorum eſt mãi punct puramen. tus priorisanni ſagello, cognominatus à fimi liudine rei, quod in ea parte qua decidiur ex uetere ſarmento, prominens uiring malleoli ſpecies præbet. Vel, quod capillatus uiring & furcułatus ſolebat ferr. Martx, uidelicet dictione Cor. Medullą, uide ibidem. Mu cro eſt acumen in quod pars quæcunque defi nit. Sic foliorum multorũ, ſiliquarum quarun dam, & ſpinarum omniũ extremą in mucro nem acuminatur. Mufcus eſt id quod in ipſa cortitis ſuperficie quarundam arborum lanugineum appret, uelut cani quidã ipſa rum arborum ullĩ. In cubuſdam etiam quę dam ſpecum arborum quę utiliur ullo ſola ho ſcułorum congeries, quæ quod conſercta ſit denſiąg ſtoreſcat, mułcus dici conſueuit: ut in ſunt in ordem radiatæ hebarũ comæ, cacumi nagh in ſalices coacta: à habet ſimilitudine, cu ius uentulam mulęr coũuiũs abigunt, dicta,

M

mucus.

mucida.

N Vcamenta dicuntur ea quæ callo ſqua matum compactũ pendent ę ramis nu cum, roborum, picearum: ſic dicta, quod ſint quaſi quędam naturę rudimenta, pineam nu cem facere condiſcentis.

O

amenta

Oculus. Oculus gemmula illa in herbarũ furcu lis, primum germinationis argumentũ dicitur.

P

Palma. PAlma dicitur maius utis flagellum, unde Palmus. naſcuntur uuæ. Palmus uocatibus du plex fuit. Minor digitorum quatuor habeba tur. Græcis παλαμὴ uocatus, Maior digitorũ

E X P L I C A T I O.

duodecim, παλαμὴ Græcis dictus. Palmi- res dicuntur qui ę ſtirpibus ac furculis quoran nis proueniũt: ſic nominatæ, quod in modum humanarũ palmarum uirgulas quaſi digitos ædant. Pampini ſunt frondentium ramu Pampini. ſculorum comæ coliculiq; fructum foucntes, & ab impędente uinĩcantes iniuria. Hinc pampinare, eſt pampinos ſuper fluos ex uinea decrahere, poſtea quam frondut. Panicu Panicula. la dicł poteſt quicquid ſubłonga uel ſubrotun da effigie tumet, ut quæ pendet ę picearum ra mis. Lanoſam quoq; comã in milio, panico, arundine, & quidem in aruis compiures ter, & in paluſtribus uncł gerunt. Latini pani cułam dixere. Pappus tam Græcis quam Pappus. Latinis eſt lanugo ex ſloribus aut fructib, de cidua. Sic etiam lanoſi quidam uilli, qui dcſlo reſcentibus aliquot herbis remanent, & poſe modum in auras euanſcũt, pappi funt, ut in fenecione, fonchо, & plerisq; aliis. Pedi Pediculus. culus, ſiue quod ſidem habet, Petiolus, id eſt quo ſolia, fructus, aut flos dependet. Peda- Pedamenta mena quibus ſtat recta uinea dicuntur, hoc eſt, quibus uelut pedibus nititur. Nomĩnant

Sarmenta. SArmenta prælongæ ſunt uitium uirgulę, in quas uitis luxurians ſpargitur: hoc eſt, uitis ipſius brachiorum & caulium ligna, tam dum ſunt in ipſa uite, quàm dum excęta, & ex
Scapus. empta ſunt. Scapus eſt caulis qui in ſtyli modum ſurſum proreptat, aut in altũ ferrur, ducta à columnaribus ſcapis ſimilitudine.
Scopus. Scopus ramoſum id, quo dependẽt acini.
Seſqui. Seſqui uocabulum cum aliqua menſura uel modi, uel numeri, uel temporis collocatũ, non integrum modò id cui iungitur explicat, ſed integrum & ſemis. Sic ſeſquilibra, libram unam & ſemis ſignificat. Seſquimenſis integrum menſem cum dimidio. Sextarius ca
Sextarius. pit uncias uiginti menſurales. Siliqua te-
Siliq ua. gumentum eſt, quo uel grana leguminũ, uel herbarũ ſemina concluduntur. Nam non modò legumina, ſed & complures quoq; & her-
Sinus. bæ & frutices ſiliquas proferunt. Sinus a-
Spica. larum caua ſunt. Spica eſt quod culmus extulit. Hanc antiquitus ruſtici ſpecam uocabant, & à ſpe uidetur nominata: eam enim quod ſperant fore, ferunt. Tria uerò continet, granum, glumam, & ariſtam. Spica mutica eſt quæ non habet ariſtam. Et mutica, quaſi
Spongiæ. mutila nominatur. Spongias antiqui oli-
tores uocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Aſparagi ſatiui & alitilis radices multis irretitæ capillamentis coaleſcentes, & inter ſe implicatæ, ac quaſi in unitatem cõeuntes ſpongiolæ, & ſpongiæ ſpongioſæq; appel-
Stamina. lantur. Stamina ſunt qui in medio calycis erumpũt apices: ſic dicta, quod ueluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliant. Stipulæ
Scipulæ. folia ſunt culmũ ambientia. Striæ partes
Striæ. ſunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc ſtriatus caulis, qui huiuſmodi ſtrijs eſt præditus, aut ſtriaturis exaſperatus. Strigiles etiam, ſi Vitruuio credimus, appellantur.
Stolones. Stolones appellantur coliculorum ſobo-
Suffrutices. les, inutiliſq; è radicibus fruticatio. Suffrutices ſunt quæ cõpluribus ramulis ſurculiſq; lignoſis ſcatent, ſed minutis conſtant foliis.
Surculus. Surculus, quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, eſtq; uelut germen quoddam ex ipſo trunco uel caudice productum.

T

Thyrſus. THyrſus eſt caulis, idq; nomen ſibi uendicauit, quod uirgulæ in modũ, uel teli rectitudinem conſurgat. Tomentũ Latinis
Tomentum. omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, ſiue id lana ſit ſiue pluma, ſiue quod uoluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporib. noſtris aptum. Sic Dictamni folia, quod mollia uidentur eſſe, tomentitia & lanea dicuntur.
Tori. à Dioſcoride, hoc eſt, γναφαλώδη. Tori prominentes partium calli, & in ſe pulparum modo collecti nominantur. Græci κονδυλώδεις uocant. Hinc κονδυλώδης, id eſt, toroſus, quod idem Latinis eſt ac nodi formã præſe ferens.

Triens. Triens quatuor cyathi.
Tunica. Tunica eſt tenuis cortex & ueluti membranaceus, quo uel arbor, uel radix inueſtitur. Sic cæpe folliculis eſt tunicatum.
Turbo. Turbo dicitur quicquid ex acumine tendẽs in amplius ſpaciat. Hinc turbinatum, quod ex anguſto continenter in latius prodit. Sic turbinata conſpicitur pyrorũ forma. Permulta etiam herbarum folia in mu-
Turione cronem turbinantur. Turiones ſunt teneritates ſummitatũ ipſarum arborum, quæ ſingulis annis creſcunt.
Topiarii. Topiarium opus eſt quod ex arbore, frutice, uel herba ad decorem componitur in teſtudines aut cameras fornicatum. Hinc topiariæ dici merentur arbores uel herbæ quæ nimirum huic operi, quod flexiles ſunt, ac ſuo lentore ſequaces, accommodantur.

V

Vaſcula. VAſcula, ſeminũ inuolucra ſunt.
Venæ. Venæ ſunt quę in plantarũ foliis apparent, & ramulos & humorẽ habentes.
Vermiculatum. Vermiculatum quod roſæ modo, quaſi purpuriſſo, rutilat, dicitur.
Verticill. Verticillum florum uel foliorũ ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, exiſtit: ab inſtrumenti muliebris ſimilitudine dictum, quod fuſo uertendi gratia ſolitum eſt adhiberi.
Vinacei. Vinacei grana ſunt acinorum, γίγαρτα Græcis nominanꝫ, quæ preſſis uuis cum folliculo abijciuntur.
Virga. Virga eſt quę ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis uirgæ appellatæ ſunt ſoboles.
Virguſt. Virgultum ſurculus is eſt, qui terræ cõmittitur, ut in arborẽ inſurgat.
Viticul. Viticulæ non palmites aut ſarmenta ſunt, ſed flagella quę uitis modo reptantia longè lateq; uagantur, ac uicinos frutices nacta ſic intricant eos, ut ijs perinde quaſi pedaminibus abutantur: uel ſcandentia ſuis irretiũt clauiculis, quibus quaſi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & pleriſq; alijs inueniuntur.
Vmbell. Vmbella eſt floris ſeminis ue pedamentũ, in plures digeſtum longiores pediculos, qui ſi mul ex faſtigio eodem orti, in latius continuò radiantur, ſingulíq; uel florem, uel ſemẽ ſuſtinent, in orbem circumactum. Græci hunc floris habitum σκιαδήιον, Latini uerò quoniã umbellæ, qua mulieres uultum uindicant à ſole, & æſtum arcent, circinatã effigiem gerit, umbellam dixerunt.
Vmbilic. Vmbilicus id in pomis eſt, quod in eis medium uel prominet, uel conditur.
Vngues. Vngues in roſis & foliatis floribus intellexerunt ueteres, imas ſuorum foliorum partes, quibus in capite ſuo cohærent, decoloresq; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum roſæ alba appellatur.

GRAECARVM NOMENCLATIONVM INDEX,

cuius numerus paginam, litera sequens eiusdē paginæ partem, designat. Picturas, uel ante, uel post capita locatas, uel ijsdem insertas reperies.

A

Βρότινον 8. C
ἀγριελαφδιαμον 324. D
ἄγρωσις 135. A
ἄδιαντον 81. A
ἄδυλον 191. A
ἀεἰζωον 31. A
ἀέζωον ἄγριαν 799. B
αἰγάκαρδ☉ 797. A
αἷρα 128. C
ἑκαλύφη 105. A
ἄκανθ☉, ἢ ἄκανθα 51. D
ἀκανθα λυδική. 54. B
ἀκάνιτον 86. C
ἄκορον 13. A
ἀκτή. 63. A
ἀλθαία 16. C
ἅλιμα 43. C
ἀλκέα 79. B
ἀλκιβιάδιον 268. C
ἀλόη. 137. A
ἄλσινη 20. C
ἡμεράκορυ 582. C. ☉ 666. C
ἀμαράντος 98. C
ἄμμι 66. D
ἄμπελος λδική. 95. A
ἄμπελ☉ μέλαινα 96. D
ἄμπελ☉ οἰνοφόρ☉ καὶ ἥμερος 83. B
ἀναγαλλίς. 17. A
ἀναγαλλὶς ἔυανθ☉ 724. C
ἀνδρόσαιμον 75. A. ☉ 830. C
ἀνδροδάχνη 111. A
ἄνυδρον 29. A
ἀνθεμίς. 24. D
ἀνθρωπόμορφ☉ 529. A
ἄνισον 61. A
ἀνωνις. 60. C
ἄπιον 51. C
ἄπ☉ 132. C
ἀρίζηλον 68. C
ἀρισολογία 89. B
ἄρκειον 71. B
ἀρκεύθος ἢ ἀρκευθὶς 77. A
ἀρνόγλωσσον 40. A
ἄρον 68. C
ἀρτεμισία 48. A

Ε

Ἑρμόστρεγον 81. A
ἑβίσκος 16. C
ἐλατήριον 704. D
ἐλελίσφακον 247. A
ἑλξίνη 241. A
ἑλεοσέλινον 271. A
ἐλίχρυσον 98. C
ἐλλέβορος λδικός. 271. A
ἑλξίνη κιονάμπελος 259. A
ἑλξίνη 278. C
ἕλυμος 252. C
ἔμπετρον 729. B
ἐπιφυλλόκαρπον 237. A
ἐπιφυλλον 259. B
ἐρεβινθος 266. C
ἐρέικη 254. D
ἔρτυλλον 250. C
ἐρυθρόδανον 279. A
ἐρύσιμον 256. C
ὄζωμον 261. A
ὀνοπατώριον, ἢ ὀνοπατώριον 243. A
ὀνοφορσιὼν 245. A
ἔφυδρον 324. C
ἐφήμερον 239. A
☉ 358. C
ἔχιον 268. C

Ζ

Ζειά. 282. C
ζιζανίον 128. C

Η

Ἡνόσμος 287. A
ἡμιονῖτις 295. A
ἡπατάριον 243. A
ἡσυχέριον 285. A
ἱερογλύφιον 297. A

Θ

☉Ερμος ἥμερος 308. C
θλάσπι, ἢ θλασπίδιον 305. A
θρίδαξ 298. C
θύαρος 128. C
θύμβρα 303. A
θύμος 826. C

Ι

Ἰβηρὶς. 324. D
ἰβίσκος 16. C
ἱέρακ βοτάνη 591. A
ἰόρραδιον 318. D
ἰξὸς. 328. D
ἴον τοφφυρουν 310. D
ἵππόσελινον 326. D
ἵππουρις 321. B
ἶρις 316. C
ἶρις ἀγρία 239. A
ἰσάτις 330. C
ἴσχας 132. C
ἴτέα 333. A
ἰχθυόθηρον 450. C

Κ

Καλαμίνθη 433. A
καλλίτριχον 81. A
καινάβις 392. C
καλπν☉ 337. B
καρδίαμον 361. B
καρδιαμωτικὴ. 324. D
κάρος 397. A
κάρυα πόντικά. 397. B
κάρυον βασιλικόν. 378. C
κασσύθη 347. A
κάτεια 376. D
κέγχρος 410. D
κεντάυριον μικρόν. 385. C
κεφαλὶς 797. A
κίρασος 426. C
κέσερον 349. B
κίκι ἢ κρότων 339. A
κιρκαία 529. A
κίρσιον 341. A
κισσὸς. 421. A
κλιματὶς δ' αφυσεσθίς. 359. A
κνίδη 105. A
κνίκος 410. C
κνίκος ἀγρία 123. A
κοκκυμηλέα 402. C
κολοκύθα ἐδώδιμος 367. A
κολοκυθὶς. 373. A
κολοτέα 445. A
κολχικὸν, ἢ ἐφήμερον 358. C
κομὴ. 820. D
κόσσυφον ἢ κοσσίφιον 344. C
κορωνόπους 448. C
κόνειον 405. A
κράμβη ἢ ἥμερος 412. D
κριθὴ. 437. B
κρόμμυον 363. B
κρόκος 442. C
κρόμμυον 429. A
κρότων 339. A
κύαμος 388. C
κύανος 427. A
κυδωνία μηλέα 375. A
κυκλάμινος 450. C
κωμία 443. A
κωνόγλωσσον 407. A
κωνοκράμβη 443. A
κωνὸς ὄρχις 558. C
κύπρος ἢ κύπειρος 452. D

Λ

Λαγώπους 493. A
λαθυρὶς. 454. D
λαπάθιον 460. D
λάπαξ 495. A
λειμώνιον 466. D
λείριον 363. B
λευκόϊ. 472. C

LATINARVM APPELLATIONUM Index.

Abrotonu. 5.c
Absinthiu3.A
Acanthus, fi-ue Acantha
A
51.D
Aconitum 86.b
Acorum 13.A
Adianum 81.A
Aiuga,hue Abiga 884.c
Aizoon 31.A
Alcea 79.B
Alchimilla 278.c
Allium 43.c
Alnus 755.A
Alsine 16.c
Amaracus 137.A
Amaranthus 666.c
Amarantus 98.c
Ambubeta 676.c
Ammi 66.D
Anagallis aquatica 17.A
Anagallis 724.C
Androfæmon 75.A
Anethum 129.A
Anethii uaccinũ 143.B
Angelica 126.c
Angiura 702.c
Anilum 61.A
Anonis 60.c
Antheinis 24.D
Apariue 51.c
Aphace 109.B
Aphaca 676.D
Apiastrum 155.A
Apium agreſtе 155.A
Apium hortenſe 743.A
Apium montanũ 573.A
Apium palustre 271.A
Apium raxatile 654.c
Apios

Αἰλουθὸν 638.C
Ἀκανθίον 483.A
Ἀκανθυλλὶς 397.B
Ἀκάνθυλλος 565.A
Ἀκόνιτον 500.C
Ἀκορον 155.B
Ἀκτὴ 502.D
Ἀλκάκαστος 536.C
Ἀμάραντος μ. ἰωνὶς- 576.C
Ἀμβροσία 497.A
Ἀνηθον μικρὸν ἢ κηπαῖον 517.B
Ἀνηθον ἄγριον πτέριος 521.A
Ἀνθεμὶς 517.B
Ἀνθυλλὶς 514.D
Ἀπαρίνη 547.B
Ἀπίον ἄγριον 521.B
Ἀπίον κῆπον 387.A
Ἀπόκυμον 521.B
Ἀπὸς 512.C
Ἀπὸς μικρὸς ἢ ἀγρία 534.D
Ἀρκεύθου 536.A
Ἀρτεμισία 855.B
Ἀσπάραγος 534.c
Ἀστράγαλος 534.c
Ἀφάκη 578.D
Ἀφάκη ἡμερὶς 576.A
Ἀφάκη ἀγρία 570.c
Ἀφάκη ἑτέρα 544.D
Ἀφάκη ἑτέρα 558.c
Ἀφάκη ἑτέρα ὀρεσίβιος 561.A
Ἀφάκη ἑτέρα ὀρεσίβιος 578.c
Ἄφη 543.A
Ἀφρόκομον 570.c
Ἄφυλλον 570.c
Ἄφυλλον 702.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 559.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 570.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 576.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 587.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 587.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 632.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 633.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 638.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 643.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 643.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 640.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 647.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 653.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 654.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 659.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 664.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 670.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 676.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 687.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 704.D
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 705.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 709.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 743.A
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 770.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 804.D
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 804.c
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 809.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 809.B
Ἄφυλλον ἄνθος ἔχον 809.B

Aphos 132.c
Apollinaris 852.c
Artifociola 89.B
Armoracia 661.A
Arnoglofium 40.A
Arrenalia 48.A
Arum ſeu aris 68.D
Afarum 9.B
Aſclepias 150.c
Aſcyrum 73.B
Aſparagus 59.c
Aſphodelus 114.D
Aſter atticus 133.A
Atraxylis 123.A
Atriplex 130.c
Aurena 184.c
Auricula muris 20.c

B
Balſamine 188.c
Barba caprina 180.c
Barracinum 155.A
Bata 804.D
Bata fylueſtris 466.D
Bellis ſive bellius 145.A
Betonica 349.B.&
 331.B
Betularia 182.c
Blitum ſuccoſum 173.A
Borrys 178.c
Bouis lingua 141.B
Braſica ſatua 412.D
Bubula lingua 141.B
Bugloſſum 141.B
Bugloſa magnâ 341.A
Bulbus ſylueſtris 168.D
 &358.c
Buphthalmum 143.A
Buxus 645.A

C
Calamintha 433.A
Calliricium 81.A
Calcha uel calchula 381.B
Campanula 451.B
Canina braſsica 443.A
Canina malus 529.A
Cannabis 392.c
Capillaris 795.A
Capitella 303.A
Cardaus 791.A
Cardaus Veneris 223.A
Cardaus ſatiuus 880.c
Cardaus niger 882.c
Cardiaca 394.c
Caron uel carcum 397.A
Caryophyllata 383.A
Cathulta 347.A
Cata herba 201.A
Catanea 376.D
Centimorbia 400.D
Centunculi aut centun-
culatis herba 221.A
Cepa 429.A
Cerafus 426.c
Chamæcypariſſus 373.B
Chamæleon albus 880.c
Chamæleon 24.D
Chelidonium maius
 864.c
Chelidonium minus
 866.c
Chryſanthemum 878.c
Cicer 266.c
Cicerbita 673.A
Cicuta 405.A
Cinara 791.A
Cinnamomum 487.A
Cirrago 497.A
Cleauers Daphnoides
 359.A
Colchicus & crocus. 410.c
Colutea fylueſtris 123.A
Columbaris ſeu columbina 234.D
 bina 591.A
Coluſca 445.A
Coma 830.D
Conſolida media 390.D
Conſolida minor 149.B
Conuolulus 259.A
Corallina 244.c
Coriandrum 676.c
Coronopus 402.A
Coronopus ruellij 318.D
Cotula fœtida 318.D
Crambe 412.D
Crista gallinacea 591.A
Crocus 442.c
Crucigera 419.A
Cucumis ſeu cucumer
 702.c
Cucumis anguinus 704.D
Cucubra 367.A
Cucubra fylueſtris
 378.A
Cunila 305.A
Cyanus 427.A
Cydonia 375.A
Cynia 443.A
Cynorochis 558.c
Cyperus & cyperi. 452.D

D
Damaſſonium 43.c
Daphnoides 226.D
Daucus 350.D
Dolichi 707.B
Dracunculus maior
 234.D
Dulcis radix 191.A

E
Ebulus 63.B
Echium 368.c
Elenium 241.A
Elleborus albus 271.A
Elleborus niger adulcer-
 nus 276.c
Ephemeri 339.A et 358.c
Equiſalis herba 321.B
Equiſetum 321.B
Erica 354.D
Erucæ 261.A
Eruum 570.c
Eryngium 297.A
Eupatorium 243.A
Eupatorium adulterinũ
 264.c

F
Faba 388.c
Farrago 767.A
Farfara 139.B
Febrifuga 386.c
Fel terræ 386.c
Ficus ſatua 754.c
Filicula 587.A
Filix 594.D
Fœniculum 500.c
Fœnugræcum 797.A
Fontalis 652.c
Fragaria 854.c
Fumaria 337.B
Fullus agreſtis 123.A

G
Galcopſis 193.A
Gallion 195.B
Genitalis 565.A
Genitella 219.A
Genitta 219.A
Centrana 199.A
Geranium 210.c
Gingidium 317.A
Goſsipium 550.c
Græcum 135.A
Gramen 259.A

H
Halicacabum 691.A
Hedera 421.A
Hedera terreſtris 877.A
Hedypnois 676.c
Helxine 278.c
Hemionitis 295.A
Helxine cliſapelos 359.A
Heracium 318.D
Hiberis 324.D
Horminum 345.A
Hortenſis 295.A
Hyoſcyamus 832.c
Hypericum 850.c
Hyſſopus 840.c

I
Iberis 16.c
Illecebra 799.B
Ingunalis 133.A
Intubus 676.c
Inula 241.A
Iouis glans 376.D
Iris 316.c
Iris fylueſtris 339.A
Iſatis 330.c
Iugans 378.D
Iuncus 254.c
Iuncus fylueſtris 123.A
Iuncus & cnecus. 410.c

L
Labrum Veneris. 223.A
Lactaria herba 810.c
Lactuca 298.c
Lactuca caprina aut ma-
 rina 810.c
Lactuca fylueſtris 318.D
Lamium 468.D
Lanaria herba 779.A
Larix ſeu Larex 495.A
Later, ſeu Laterpium
 761.c
Lathyris 454.D
Lauer 724.c
Laurus Alexandrina aut
 Idæa 137.A
Lens, ſue lenticula. 858.D
Lepidion 334.D,
 & 483.A
Leporinus pes 493.A
Leucoion Dioſcoridis
 456.D
Leucoion Theophrasti
 485.A
Lolium 128.c
Lolium 473.c
Lonicera 479.A
Lupinus 363.B
Limonion 466.D
Lingua canina 407.A
Lingua serpentina 573.c
Linaria 470.c
Linariagermum 488.c
Linaria minor 451.A
Lupinus latinus 305.c
Lupus Alicatus vulne-
rius 165.A
Lychnis 845.B
Lycoctonum 86.c
Lyſimachia 490.c

M
Maiorana 666.c
Mala insana 532.c
Mala 510.c
Mala coronæ 375.A
Marrubium 589.A
Malleolus 526.c
Melones 702.c
Mentha 285.A
Menthastrum 287.A
Mercurialis 474.c
Mercurialis fylueſtris
 mas 444.A
Mallua 410.D
Malleolum 582.c
Moras 521.B
Mora nemorum 5.B
Myrice 512.c
Myrtus 524.D

N
Napus 175.A
Napus buntas latinus &
 ſylueſtris 175.A
Naſturtij agreſtis 324.D
Naſturtium latinum
 361.B
Nepeta 433.A
Nerion 544.c
Nigella 502.D.
Nummularia 400.D
Nux auellana 397.B
Nux Regia & Perſica
 378.D
Nux catanea 376.D
Nux Ponrica 397.B
Nymphæa 534.c

O
Olimum 546.D
Olmaſtrum 895.c
Oenanthe 565.A
Olus atrum 326.D
Ononis 60.c
Ophioglofſum 578.c
Ophris 565.B
Orchis 555.c. & 561.A
Origanum 551.A
Ormium 567.A
Oſyris 542.D
Oxalis 465.B
Oxyacantha 544.D
Oxylapathum 460.D
Oxys 565.A

PÆonia 201.A
Panicum 252.C
Papauer ſatiuum 517.B
Papauer corniculatum 521.A
Papauer nigrum 502.D
Papauer rhœas 514.D
Parthenium 582.C
Paſtinaca 685.A
Pedicularis herba 785.A
Peplos 604.C
Pepones 702.C
Petaſites 643.B
Petroſelinum 654.C
Petroſelinum ſylueſtre 573.A
Perſoliata 631.B
Perficaria 631.A
Perſica mâlus 602.C
Perſonata 71.B
Pes anſerinus 652.D
Pes cornicis 448.C
Peucedanus 598.D
Phu 855.B
Pinaſtellus 598.D
Piperitis 731.A
Piſtolochia 89.B
Piſum 628.C
Pituitaria 785.A
Plantago 40.A
Polygonatum 584.C
Polypodium 587.A
Polytrichon 628.D
Polytrichum 81.A
Porrum 633.A
Portulaca 111.A
Potamogeton 652.C
Prænestina nux 397.B
Proſerpinaca 613.B
Prunus 402.C
Pſeudonardus 889.A
Pſilothrum 95.A
Pulegium 197.A
Pulicaris herba 887.B
Pulmonaria 636.C
Pyrethrũ ſylueſtre. 638.C

Q

QVercus 228.C
Quinquefolium 622.D

R

RAdicula & 779.A 658.D
Radix 658.D
Ranunculus 155.A
Raphanus 658.D
Raphanꝰ ſylueſtris. 132.C
Rapum 211.A. & 450.C
Rhodia radix 664.C
Rhododendron 542.C
Ricinus 339.A
Roſa 656.C
Roſmarinus 477.A
Rubia 279.A
Rubus 151.A
Rumex 460.D
Ruta hortenſis 615.B

S

SAbina, ſiue Sauina 149.A
Sagminalis herba 591.A
Saliuaris 640.C
Salix 333.A
Salix equinalis 321.B
Saluia 247.A
Sambucus 63.A
Sanguinalis 613.B. & 448.C
Sanguinaria 448.C
Sanicula 672.C
Sardiana glans 376.D
Satyrium regium 711.B
Satyrium trifoliũ 709.B
Saxifraga 729.B
Scandulaceum 305.A
Scilla 781.A
Scorpium 86.C
Scythica radix 191.A
Secale 767.A
Sedum 31.A
Semen 282.C
Semen lumbricorũ 5.B
Seminalis 613.B
Senecio 285.A
Sentes 151.A
Septifolium 259.B
Seriola 676.C
Seris 676.C
Serpentaria 400.D
Serpentaria maior. 234.D
Serpyllum 250.C
Sertula campana 526.C
Seſeli Creticum 809.B
Seſeli Maſſilienſe 787.A
Sideritis prima 770.C
Siliquaſtrum 731.A
Sinapi 537.A
Sion 724.C
Siſer 750.C
Siſymbrium 721.A
Siſymbrium cardamine 721.A
Sitanium 647.B
Smilax aſpera 717.B
Smilax hortenſis 707.A
Smilax læuis 719.A
Smyrnium 759.B
Solanum 691.A
Solidago 694.C
Solis oculus 582.C
Sonchus 673.A
Sorbus 575.A
Spartum 759.A
Spina alba 54.B
Spinacia, uel ſpinaceum olus 668.C
Spina mollis 341.A
Stachys 765.B
Sternutamentaria 638.C
Stichas. 777.B (762.C
Stratiotes millefolia
Strobilus 791.A
Succiſa 714.C
Superciliũ terræ 81.A
Syluæ mater 645.A
Symphytum 694.C

T

TAmarix 512.C
Telephium 799.B
Terminalis 392.C
Terræ capillus 81.A
Terræ corona 877.A
Terreſtris mâlus 529.A
Teſticulus ſerapias, ſiue orchis 561.A
Teucrium 828.C
Teucrion Plinij 295.A
Thlaſpi 305.A
Thymbra 303.A
Thymus 826.C
Thryallis 845.B
Tilia 863.A
Tintinabulũ terræ. 466.D
Tithymalorum genera plura 810.C
Tordylon, ſiue tordylion 809.B
Trichomanes 795.A
Trifoliũ odoratũ 816.C
Triticum 647.B
Trifolium pratenſe. 820.C
Triſſago 868.C
Trixago paluſtris 775.B
Tuber terræ 450.C
Tuſsilago 339.B
Typha 822.C

V

VEratrũ album 271.A
Verbaſcum 845.A
Verbaſcula duo 845.B
Verbenaca 591.A
Vernilagium 882.C
Veſicaria 691.A
Vetonica 349.A
Vicia 171.A
Victoriola 237.A
Viola 456.D
Viola alba 485.A
Viola marronalis 312.D
Viola muraria uel purpurea 310.D
Viſcum 328.D
Vitis alba 95.A
Vitis nigra 96.D
Vitis uinifera 83.B
Vmbilicus terræ 450.C
Volucrum maius. 645.A
Vrceolaris 278.C
Vrtica 105.A
Vrtica labeo 193.A
Vua criſpa 186.C

X

XAnthium 578.D
Xylon 580.C

Z

ZEa 282.C

INDEX NOMENCLATIONVM quibus officinæ ſeplaſiariorũ, & herbarij noſtri temporis utuntur.

A

ABrotonũ. 8.C
Abſinthiũ 3.A
Acorũ 13.A
Acus paſtoris 210.C
Acetoſa 465.A
Acutella 60.C
Aſſodillus 114.D
Agrimonia 243.A & 620.C
Alchimilla 613.A
Alliaris & alliaria. 103.A
Alleluya 565.A
Allium 735.A
Alkakengi 691.A
Aloë 137.A
Altaraxacon 676.E
Altercum 832.C
Ameos 66.E
Amoris poma 532.C
Anethum 29.A
Aniſum 61.A
Apium hortenſe 743.A
Apium agreſte 155.A
Aquilegia 101.E
Archangelica 468.E
Arcocus 791.A
Ariſtologia 89.E
Armoracia 661.A
Artemiſia 48.A
Arthanita 450.C
Artheticæ herbæ 845.E
Articocalus 791.A
Aſa fœrida 762.D
Aſarum 9.B
Aſpergula 51.C
Aſprella 321.B
Atriplex 120.C
Auena 184.C

B

BAlſamita 721.A
Baptiſcula 427.A
S.Barbaræ herba 745.A
Bardana 71.B
Baſilicon 546.D
Bedegarim, ſiue Bedeguar 54.B
Belzuinum 762.D
Benedicta herba 383.A
Berberis 542.D
Betonica 349.A
Bipennula 607.B
Biſtorta 259.B. & 772.D
Biſmalua 16.C
Bombaſum 580.C
Bombax 580.C
Bonifacia 237.A
Bonus Henrichus 465.A
Borrago 141.B
Branca urſina 51.D
Bruſcandula 165.A
Bryonia 95.A
Bucheiden 711.B
Bugloſſa 341.A
Bugloſsũ ſylueſtre. 268.C
Burſa paſtoris 305.A

C

CAlamentum 433.A
Calendula 381.B
Camomilla 42.D
Campana 241.A
Campanella 719.A
Canapus 392.C
Candela regis, quę & candelaria 845.A
Capillus Veneris 81.A
Caprifolium 645.A
Caputi caules 412.D
Cardo fullonũ, ſeu Carduus fullonius 223.A
Cardopatium 880.C
Carduꝰ benedictꝰ 123.A
Carota 685.A
Cartamum 410.C
Cartamꝰ ſylueſtris. 123.A
Cartafilago 729.A
Carui 397.A
Caſtrangula 193.A

Gatapu-

Caraputia maior 339.A
Caraputia minor 454.D
Cauda equina 321.B
Caulis 412.D
Caura 582.C
Cepa 429.A
Cepa syluestris 168.D & 839.B
Centauria minor 386.C
Centumnodia 613.B
Centumcapita 297.A
Chamædrys 868.C
Chærefolium 217.A
Cheiri 456.D
Chelidonia 864.C
Cheruilla 750.C
Cicer 266.C
Cichorea 676.C
Cicuta 405.A
Cicutaria 524.D
Citonia 375.A
Citruli uel cirreoli. 702.D
Coloquintida 373.A
Colubrina 772.D
Condisi 779.A
Consolida maior 694.C
Coriandrum 344.C
Cornu ceruinũ 448.C
Corrigiola 613.B
Cotula fœtida 582.C
Cotula nõ fœtida 143.A
Corum 580.C
Crassula maior 799.B
Cressio hortensis 361.B
Crocus 442.C
Crocus hortensis 410.C
Culculus 691.A
Cucumer, seu Cucumis 702.C
Cucumer asininꝰ. 704.D
Cucurbita 367.A
Cuscuta 347.A
Cyclamen 450.C
Cynoglossum 407.A
Cypirus 452.D
Cypressus 873.B

D

DEns leonis 676.D
Diapensia 672.C
Digitalis 892.C
Digiti citrini 711.B

E

ELleborus albus. 271.A
Endiuia uera 676.C
Enula 241.A
Enula campana 241.A
Equina mentha 287.A
Eruca 261.A
Esula 810.C
Esula rotunda 604.C
Euiscum 16.C
Euparorium adulterinũ 264.C
Euphrasia 245.A

F

FAba 388.C
Faba crassa 799.B
Faseoli 707.B
Ficaria 193.A
Ficus satiua 754.C
Filago 729.A
Filipendula 563.A
Filix 594.D
Flammula 155.A
Flos amoris 98.C
Flos februarij 485.A
Flos omniũ mensiũ 381.B
Fœniculum 500.C
Fœniculus porcinꝰ. 598.D
Fœnumgræcum 797.A
Fortis, seu sortis herba 729.A
Fuga dæmonum 830.C
Fumus terræ 337.B
Funis arborum 719.A

G

GAllitrichum 81.B & 567.A
Genesta, siue Genestra 219.B
Gentiana 199.A
Glastum 330.C
Gratia Dei 210.C
Guadum 330.C

H

HEdera terrestris 877.A
Hepatica 472.C
Herba diui Ioan. 830.C
Herba fortis 729.A
Herba fullonum 779.A
Herbæ paralysis 845.B
Herba Roberti 210.C
Herba stellæ 448.C
Hermodactylus 358.C
Hirundinaria 130.C
Hispanach 668.C
Hispanicum olus 668.C
Hordeum 437.B
Humulus 165.A
Hypericum 830.C
Hyssopus 840.C

I

S. IAcobi flos 741.B
Iarum 68.D
Indicum 330.C
Iringus 297.A
Iris 316.C
Iua muscata 884.C
Iuniperus 77.A
Iusquiamus 832.C

K

KEirim 456.D
Kerua 339.A

L

LActuca 298.C
Lactucella 673.A
Lapatium acutũ 460.D
Lanaria 845.A
Lappa maior 71.B
Lappa inuersa 578.D
Lappa minor 578.D
Larga 495.A
Laureola 226.D
Lens 858.D
Leuisticum 759.B
Lilium album 363.B
Lilium conualliũ 239.A
Liliũ inter spinas 645.A
Linaria 544.D
Lingua bouis 341.A
Lingua ceruina 295.A
Linum 470.C
Liquiritia 191.A
Luparia 86.C
Lupinus 308.C
Lupulus 165.A

M

MAiorana 666.C
Malua 510.C
Maluauiscum 16.C
Mandragora 529.A
Marrubiũ nigrum 153.B
Marrubiastrum 153.B
Matersylua 645.A
Matricaria 48.A
Melanzana 532.C
Melilotum 526.C
Melissa 497.A
Mentha 287.A
Mentha aquatica 721.A
Mentha Romana. 287.A
Mẽtha Saracenica. 287.A
Mercurialis 474.C
Milium 410.D
Milium solis 488.C
Millefolium 726.C
Millemorbia 193.A
Mora uaticana 151.A
Morella 691.A
Morsus diaboli 714.C
Morsus gallinæ 20.C
Morus celsi 521.B
Muralis 278.C

N

NAsturtium 361.B
Nasturtium aquaticum 721.A
Nasturtium tectorum 305.A
Nenuphar 534.C
Nigella 502.D
Nil 330.C
Nilech 330.C

O

OCularia 245.A
Oculus bouis aut uaccæ 143.A
Oleander 542.C
Ophthalmica 245.A
Orobus 570.C
Origanum 551.A
Os mundi 109.B
Osaris 330.C
Osteritium 762.C

P

PAeonia 201.A
Pagana lingua 237.A
Palma Christi 339.A & 711.B
Pampinula 607.B
Panis cuculi 565.A
Panis porcinus 450.C & 132.D
Panis terræ 450.C
Papauer 517.B
Papauer cornutũ 521.A
Papauer rubeum 514.D
Parietaria 278.C
Pastinaca 750.C
Pastoria bursa 610.C
Pentadactylon 339.A
Pera pastoris 610.C
Perforata 830.C
Perfica 602.C
Peruinca 359.A
Pes anserinus 652.D
Pes asininus 103.A
Pes columbinus 210.C
Pes corui 155.A
Pes leonis 613.A
Pes uituli 68.D
Petroselinum 573.A
Phasioli 707.B
Pilosella 604.D
Pimpinella 607.B
Piper Hispanum, seu Indianum 731.A
Piperitis 483.A
Plantago 40.A
Podagra lini 347.A
Polypodium 587.A
Polytrichon 795.A
Porrum 633.A
Portulaca 111.A
Potentilla 620.C
Prasium 589.A
Prasium fœtidum 153.B
Primula ueris 145.B
Prunella 622.D
Pruneola, siue Prunula 402.C
Prunus 402.C
Pseudomelanthion. 128.C
Psyllium 887.B
Pulegium 197.A
Pulegiũ syluestre 433.A
Pyrethrum 640.C
Pyrethrũ syluestre. 638.C
Pyrola 466.D

Q

QVercus 228.C
Quinquefolium 622.D

R

RAphanus minor & maior 661.A
Rapistrum 256.C
Rapum 211.B
Rapunculus 211.B
Remora aratri 60.C
Resta bouis 60.C
Rhabarbarũ monachorum 460.D
Ribe 662.D
Roberti herba & Robertiana 210.C
Rosæ caninæ 656.D
Rosmarinus 477.A
Rosmarinus aculeatus 219.B
Rostrum ciconiæ 210.C
Rostrum porcinũ. 676.D
Rubea tinctorũ 279.A
Ruta 615.B

S

SAcerdotis uirile 68.D
Salicaria 490.C
Saluia 247.A
Saluia uira 729.B
Sanamunda 383.A
Sancti spiritus radix 126.C
Sandaracha Arabũ 77.A
Sanguisorba 790.C
Sanicula 672.C
Saponaria 779.A
Sardianæ glandes. 376.D
Satureia 303.A
Sauina uel Sabina. 149.A
Saxifraga lutea 748.D
Saxifraga maior 748.C
Saxifraga rubea 563.A
Scabiosa 717.A
Scariola 676.C
Scelerata 155.A
Scolopendria 295.A
Scrophularia 866.C

Scro-

Scrophularia maior 193.A
Semperuiuum 31.A
Semperuiuum marinum 137.A
Sena 445.A
Serpentaria minor 68.D
Serpentariæ officinarum 772.D
Serpyllum 250.C
Serpyllū romanū 826.C
Serulla 750.C
Serullum 750.C
Sigillū Salomonis. 584.C
Siler montanum 787.A
Simeonis herba 79.B
Sinapi 537.A
Sinapi ruſticum 305.A
Sinapi ſylueſtre 256.C
Sitanium 647.B
Solatrum 691.A
Solidago Sarracenica 729.A
Sorba 575.A
Sorgi 772.C
Sparagus 59.C
Speita 282.C
Spharula fœrida 793.B
Squilla 781.A
Staphiſagria 785.A
Stellæ herba 448.C
Stichas arabica 777.B
Stichas citrina 98.C
Stramonia 691.B
Succus cyrenaic9. 762.D
T
TAmariſcus 512.C
Tanacetū 48.B.& 49.C
Tanacetū ſylueſtre. 620.C
Tapſus barbatus 845.A
Taraxacon 676.D
Teſticulus canis 558.C
Teſticulus uulpis, aut ſacerdotis 709.B
Tilia 863.A
Tinctorius flos 809.A
Tormentilla 259.B
Trifoliū. 816.C. & 820.C
Trifoliū aceroſum. 565.A
Trifolium humile. 493.A
Trinitas 493.A
Trinitatis herba 802.D
Triticum 647.B
Tunica 351.B
Turcicū frumentū. 824.C
V
VAleriana 855.B
Vernix 77.A
Verbena 591.A
Veronica 168.C
Vincaperuinca 359.A
Vinceroxicum 130.C
Viola 310.D
Virga paſtoris 223.A
Viſcum 328.D
Vitealis 259.A
Vitis ſylueſtris 109.B
Viticella 95.A
Vngula caballina 139.B
Volubilis maior 719.A
Volubilis media 259.A
Vrinalis herba 544.D
Vrtica 105.A
Vrtica iners, mortua uel alba 468.D
Vua lupina 691.A
Vua uerſa ſeu uulpina 86.C
Vua uulpis 691.A
Vuularia 237.A
Z
ZIngiber caninum 731.A

GERMANICARVM APPELlationū Index.

A
AYbhon 795.A
Ackerpfrimmen 809.A
Affolter 328.D
Alant 241.A
Alraun 529.A
Amelkorn 647.B
Andorn das weible 589.A
Apoſtemkraut 717.A
Artiocca 791.C
Auffenblatt 237.A
Augentroſt 245.A
Augenwurtzel 855.B
B
BAchmüntz 721.A
Baldrian 855.B
Balſammüntz 287.A
Balſamkraut 287.A
S. Barbara kraut 745.B
Baſilien 546.D
Baſilgram 546.D
Baumfarr 587.A
Baumwoll 580.C
Baureneppich. 271.A
Baurnſenff 305.A
Beinhöltzlin 479.A
Benedictēwurtz. 383.B
Bergmüntz 551.A
Bertram 640.C
Beerwurtz 809.B
Beſemkraut 305.A
Bettlersleuß 578.D
Biberkraut 386.C
Bibinellen/ oder Bibernellen 607.B
Bilſamkraut 872.C
Bingelkraut 474.C
Bißmüntz 785.A
Baumephew 421.A
Blaternkraut 866.C
Blaw gilgen oder blaw ſchwertel 316.C
Blaw kornblümen 427.A
Blawmenderle. 868.D
Blaw mertzenblümle 834.C
Blaw veiel 310.D
Blůtkraut 790.C
Blůtströpffle 351.B
Boberellen 691.A
Bocksbart 820.D
Bockshorn 797.A
Bonen 388.C
Brachendiſtel 297.A
Braun betonick. 349.B
Braun doſten 551.A
Braun melantzā. 532.D
Braunellen 622.C
Braun weiderich. 490.C
Braunwurtz 193.A
Brauner fingerhůt 892.C
Brennkraut 845.A
Bryßlauch 633.A
Buchwurtz 243.A.
631.B
Brunnen leberkraut 472.C
Bůbenleuß 578.D
Büchampffer 565.A
Büchbrot 565.A
Büchklee 565.A
Buchßbaum 643.A
C
CAſiani 376.D
Calecutiſcher/oder Indianiſcher pfeffer 731.A
Chriſtwurtz 276.C
Citrullen 702.D
Cypreß 873.B
Coloquint 373.A
Coriander 344.C
Creutzbaum 339.A
Creutzſalbey 247.A
Creutzwurtz 285.A
419.A
Cucumern 702.C
D
DAubekropff. 337.B
Deimēt/oder kruß deyment 287.A
Denngraß 613.B
Dennenmarck 855.B
Deſchelkraut 610.C
Dinckelkorn 282.C
Dondernegele 351.B
Doſten 551.A
Drachblům 878.C
Dreifeltigkeytblůmen 802.D
Dropffwurtz 587.A
Durchwachß 631.B
E
EBerwurtz 880.C
Edelſalbey 247.A
Einkorn 282.C
Eiſenkraut 591.A
Eiſernhart 591.A
Engelſüß 587.A
Egelkraut 400.D
Ephew 421.A
Eppfich/ oder Eppich 271. A.743. A
Erbß 628.C
Erbſell 542.D
Erdapffel 450.C
Erdtbeer 854.C
Erdtephew 421.A. 877.A
Erdenkrentzlin 877.A
Erdtrauch 337.B
Erdweirauch 868.D
Erdwurtz 450.C
Erdtgall 386.C
Ernroß 510.C
Eruen 570.C
Eſels cucumer 704.D
F
FEigbon 308.C
Feigebaum 754.C
Feigwartzkraut 866.C
Felber 333.A
Feldnegele 351.B
Fenchel 500.C
Fenich 252.C
Ferbblůmen 809.A
Fieberkraut 386.C
Filtzkraut 347.A
Fingerhůt 892.C
Fiſchmüntz 721.A
Fotzwang/oder Fotzwein 799.B
Flachß 470.C
Flachskraut 544.D
Flachsſeiden 347.A
Flöchkraut 631.A
Frawenveiel 312.D
Freyſchamkraut. 802.D
Frembder Peterſilien 654.C
Fünff blatt 622.D
Fünffingerkraut 622.D
G
GAmenderle 868.D
Garben 726.C
Garten oder heimiſch Benedictenwurtz. 383.B
Gartenkreß 361.B
Garten hyſop 303.A
Gartenſenff 537.A
Gauchblům 324.D
Gauchbrot 820.D
Gauchklee 565.A
Geißblatt 645.A
Geeler fingerhůt. 892.C
Geeler/ oder guldener klee 748.D
Geelmüntz 433.A
Geel melantzan. 532.D
Geel ölmagen 521.A
Geel rüben 685.A
Geel ſchlüſſelblůmen. 845.B
Geel ſeeblůmen. 534.C
Geel weiderich. 490.C
Genßfüß 652.D
Genßpappel 510.C
Genſerich 620.C
Gerlin/oder Geirlin 750.C
Gerſten 437.B
Gerwel 726.C
Gilbblůmen 809.A
Gilgen 363.B
Glatte winden. 719.A
Glaßkraut 278.C
Glidkraut 770.C
Glutſchen 514.D
Goldblům 878.C
Gottheyl 622.C
Gotts vergeß 589.A
Graßblůmen 351.B
Grindkraut 285.A
Grindwurtz 460.D
Groß bathengel. 828.C
Groſſe beinwell. 694.C
Groß epffich 326.D
Groß Feigwartzenkraut

GERMANICARVM APPELLATIONVM INDEX.

Frantz 193.ℳ
Gi:of ſchwalbenfraut 864.ℭ
Gi:of zum mozen.750.ℭ
Gi:of zum mozen.750.ℭ
Gi:of ℭruſtelamkh 717.ℳ
Gunckelrod 877.ℳ
Gundgaudkſee 565.ℳ
Gulcgunrel 350.S
Gulcnar woerdyon 628.S
Gunckelrod 877.ℳ
Hanſen 750.ℭ
Hanſen 750.ℭ
Hanſen 750.ℭ

Steinfee 748.ℌ
Steinlebertraut 472.ℭ
Steinnutzung 433.ℳ
Steinrauten 729.ℌ
Steinsamen 488.ℭ
Stenebelrutz 709.ℌ
Stubaerbaum 777.ℌ
Stroffhaupt 460.ℌ
Straßburger 809.ℳ
ℭ
Tag vñ nacht 278.ℭ
Tannast 912.ℭ
Tannbeil 468.ℌ
Tanfenblatt 726.ℭ
Tauffe abhß 714.ℭ
Teuffelsmilch 604.ℭ
Thym 826.ℭ
Todtern 347.ℳ
Todtfeil 468.ℌ
Todtnessel 259.ℌ
Todtsbaum 454.ℌ
Tracke 855.ℌ
Trucknig Cucumern 702.ℌ
Truckig korn 824.ℭ
ℬ
Trückig Weitzen 496.ℌ
ℬeil 316.ℭ
Trückig wein 868.ℌ
Trückig Zwiebeln 642.ℌ
Trübsalbeer 648.ℌ
Trübsalkraut 793.ℌ
Trunckelbeer 729.ℌ
Tuchbleichen 433.ℳ
Tunckelbeer 729.ℌ
Turckisch Haberstro 824.ℭ
Turckisch Weitzen 496.ℌ
Turckisch Zwiebeln 719.ℳ
Turckisch Zwifelkraut 316.ℭ
Turckisch Zwifelkrautsamen 845.ℳ
Turckisch Zwifelkrautwasser 845.ℳ
Turckisch Zwifelkrautwurtzel 845.ℳ
Turckisch Zwifelkrautzucker 845.ℳ
Turckisch Zwifelkrautzucker 845.ℳ
Turckisch Zwifelkrautzucker

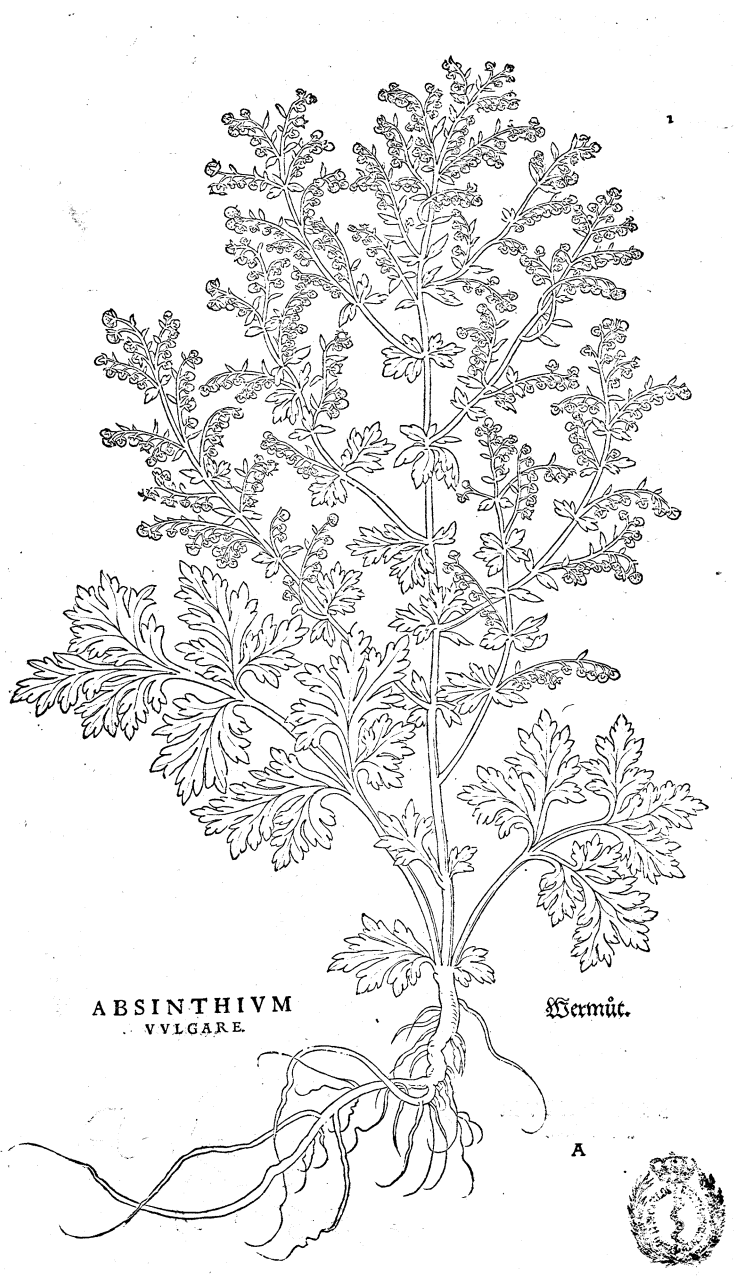

ABSINTHIVM
VVLGARE.

Wermůt.

SERIPHIVM
abſinthium.
Welſomen.

NOMINA.

A

VINOION græcè, Absinthium latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè **wermůt**/ quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἀψίνθια, *Absinthium unde dictum.* id est, contrectando, per ἀντίφρασιν deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerũt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere possit.

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, uulgare seu cõmune uocant, & est id quod passim in Germania nostra nascitur, & cuius picturam hic damus. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estq; ceteris multo præstantius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominant. Germani **welsomen**. Tertium Santonicũ, à Santonibus Gallię populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta uoce Sanctum, quoniam Santonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignẽ eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorũ nuncupãt, germanicè **wurmsomen**.

Vulgare Absinthium.

Ponticum.

Seriphium.

Santonicum.

FORMA.

Absinthiũ uulgare, herba est caule ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium uerò herba est præternues ramos cirrósue habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus,
B subamara, & graui odore. Ex qua deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius effigiem damus esse Seriphium. Siquidem herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicũ simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum.

Vulgare.

Seriphium.

Santonicum.

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantissimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ passim circa itinera, macerias uinearum, & sępes prouenit: ut uerum sit quod à Plinio dictum est, plerasq; herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis uirtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, ut diximus, copiosè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in umbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod adstrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamen reficcat. Galeno itaq; autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem adstrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atq; Ponticum. In hoc tamen ab eo differre uidetur, quod in illo maior sit amaritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis ijs innuit uersibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq; de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autẽ de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, uerum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando & calefaciendo deficcandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

c Abſinthium calfacit, adſtringit, bilemq; ſtomacho & uentri inhærentem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præſumptum arcet. Inflationibus, uentriſq; & ſtomachi doloribus, cum Seſeli & Nardo Gallico potum prodeſt. Faſtidia diſcutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per ſingulos dies cyathis tribus hauſtū ſanat. Menſes cum melle ſumptū aut appoſitum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris araneí morſibus, & draconi marino cum uino aduerſatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata uero & oculorum caligines cum melle, ſimiliter auribus ex quibus manat ſanies, illinitur. Decocti eius uapor ſuffitúsue, dentium auriumq; dolores lenit. Decoctum cum paſſo dolentibus oculis oblinitur. Præcordijs, iecinori, & ſtomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienoſisq; ſubuenit. Preterea ueſtiarijs arcisq; inditum Abſinthiū, ueſtes ab erodentium iniurijs ſeruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariū ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Seriphium uero per ſe, uel cum oryza decoctum, & cum melle ſumptum, aſcaridas & rotundos lumbricos necat, aluum ſimul leuiter ſubducens. Eadem poteſt præſtare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium poteſt.

EX GALENO.

Abſinthium adſtrictoriam, amaram, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & deſiccans. Proinde bilioſos uentris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per urinam euacuat. Magis uero quod in ueD nis eſt bilioſum per urinas expurgat. Ideo contentam in uentre pituitam, ſumptum nihil iuuat. Sic neq; ſi in thorace aut pulmone contineatur; nam adſtringens in eo facultas, quàm amara ualentior eſt.

EX PLINIO.

Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio: decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cœleſtis aquæ ſextarijs tribus. Oportet & ſalem addi. Tritum, ut aiunt, raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſus. Bibitur & madefacti dilutū. Exprimitur autem cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus, deinde coctum in æreo uaſe ad tertias, decem heminis, in aquæ ſextarijs quadraginta quinq;, iterumq; percolatum, herba eiecta, lente coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur ſuccus. Sed hic Abſinthij ſuccus inutilis ſtomacho capitiq; eſt, cum (ut tradunt) ſit illud decoctū ſaluberrimum: nam ſtomachum adſtringit, bilemq; detrahit, urinam cit, aluum emollit, & in dolore ſanat, uentris animalia pellit. Malaciam ſtomachi & inflationes cum exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, diſcutit. Faſtidia abſtergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis gratia dabant cum marinæ aquæ ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Quidam in polenta dedere ſupradictum pondus addito Pulegio. Alij contra paralyſin. Alij pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum Iride ſumptū. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua. Iecinoris cauſa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto. Item uiſco, cicutæ ex uino, & muris araneí morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum cõfert. Epiphoris cum paſſo imponitur, ſugillatis cum melle. Aures eius

decoctum

VINT ABSINTHITIS VIRES.

EX DIOSCORIDE.

Abſinthites uinum ſtomacho accõmodatum eſt, uinum cit. Tarde cõcoquent-
bus uſt: ſed nonnoſis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nõ appe
tentibus, & ſtomacho male affectis, & longis præcordiorum diſtentionibus ac inflа
tionibus, rotundis lumbricis, & ſuppreſſis menſibus auxiliatur. Contra ixiæ uene
na hauſta, copioſius potum, & uomitionibus reddítum prodeſt.

CONFECTIO.

Varie uini abſinthitis ſunt confectiones, ut ex Dioſcoride confiare poteſt. Opti
mum ramẽ ſit, ſi ruſæ Pontĩ abſinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in ampho-
ram uini cõiiciuntur. Vlufum deinde mittitur, reiecto uno uaſis ſpiraculo ne effer-
uescens foras exiliat.

APPENDIX.

Santonicã, quod ut cõmemoratum eſt, hodie ſemen lumbricorũ uocant, præd. *Semen lum-*
puus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & encrandos uſus eſt. Et ſi *bricorum.*
genuinum eſt, magna efficacia cum melle aſſumitur ram à pueris, quàm
adultis. Seriphium quoq; aduerſus lumbricos à multis cõmen
datur, eoq; nomine mors uermium appellatur. Sunt *Mors uermiũ.*
etiam qui lumbricorũ ſemen nominent.

A decoctum uaporis inſtitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritum. Vrinam ac
menſes ciunt tres quatuorue ramuli, cum Gallica nardi radice una, cyathis aquæ VI.
menſes priuatim cum melle lumbricos, & in uelleri appoſitum. Anginis ſubuenit
cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: ulcera recentia, priuſquam aqua
rangantur impoſitum: præterea g capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum
cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Naufeas ma-
ris arcet in nauigationibus porum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Som-
nos allicit olfactum, aut infcio ſub capite poſitum. Vetibus interitum tineas arcet.
Ulices ex oleo perunctis abigit, & ſumo ſi uratur. Atramentum librarium ex dilu-
to eius temperatũ, literas à mulcis tuetur. Capillum denigrat abſinthij cinis, un-
guento roſaceo p permixtus. Marinum, quod quidam ſeriphium uocãt, ſtomacho
inimicum. Alium mollit, pellig animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale,
aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in
aquæ ſextario ad dimidias.

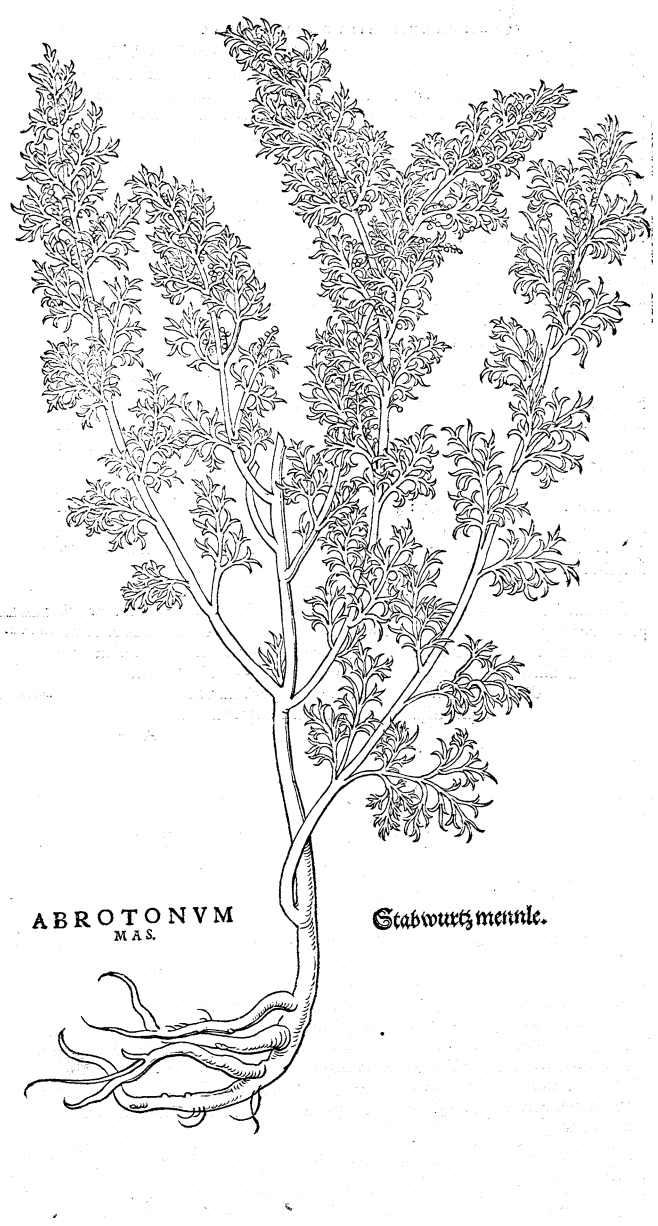
ABROTONVM
MAS.
Stabwurtz mennle.

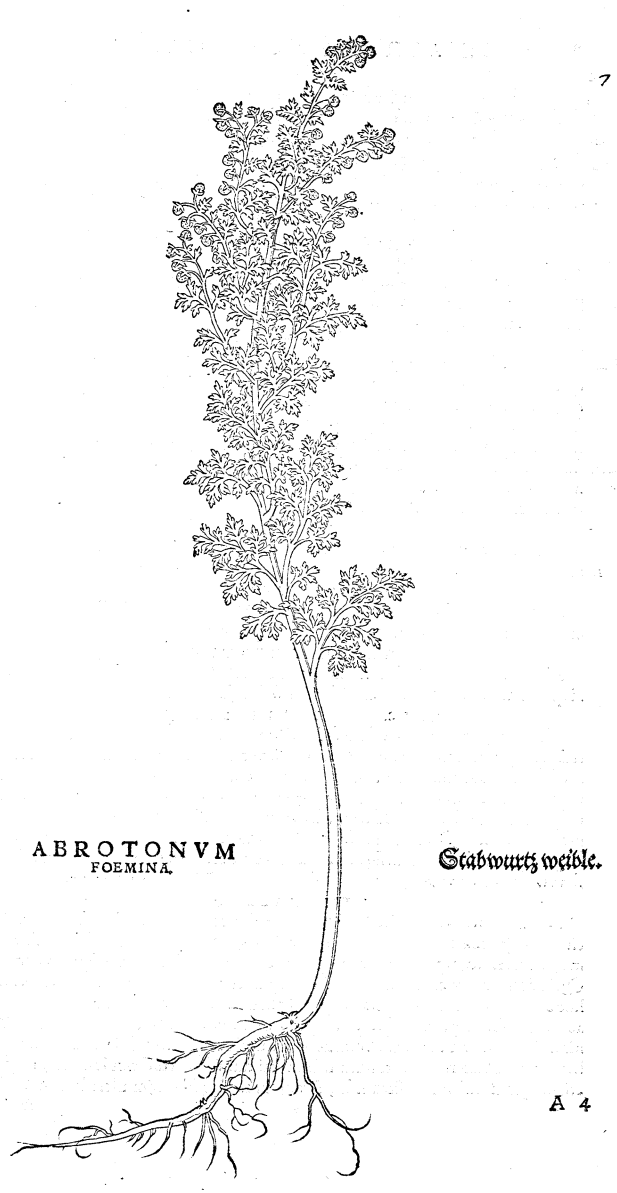

ABROTONVM
FOEMINA.

Stabwurtz weible.

C

NOMINA.

Abrotonum uarie dictum.

ABRÓTONON Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanis **Garthagen/Stabwurtz/Schoßwurtz/Gertwurtz/Rutelkraut/Affrusch/** appellatur. Hoc autem nomen ſibi uſurpauit, ut Nicandri teſtatur interpres, ἀπὸ τοῦ πρὸς ὄψιν ἁβρόν, καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι καὶ ἀπὸ τοῦ εὐώδη εἶναι. hoc eſt, quod conſpectu tenerum, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémue & difficilem halitum proſpiret.

GENERA.

Abrotonũ duorum eſt genus, ueterum & recentiorũ omnium ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxi. cap. vij. mas quidem campeſtre uocat Abrotonum, fœminam uero mõtanum. Vulgus, ſyluestrem Cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem, nomenclaturæ herbæ fruticisue uocat. Germanicè **weiß gartban/oder wilder cypreß.**

FORMA.

Abrotonũ mas. Abrotonũ, quod mas appellamus, ſarmentoſum, minutis foliis, minus album quàm fœmina, tenui ſemine ac numeroſo uti Abſinthiũ. Semen autem nõ quouis tempore producit, ſed ad Septembris duntaxat menſis initia, quo ſi diligenter obſeruabis tempore, ſemine prægnans eſſe comperies. Recte igitur λεπτοκάρπου in Dioſcoride legitur, huic lectioni nõ ſolum ueterum codicum fide, uerumetiã ſenſu ſuffragante. *Abrotonum fœmina.* Fœmina frutex eſt, arboris ſpeciem habens, candicantibus foliis, Seriphij modo minutim circum ramulos inciſis, floribus refertus, in ſummo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadam.

LOCVS.

D Mas paſsim apud Germanos in hortis, & in campeſtribus naſcitur: fœmina uero in collibus & montibus ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Floret utrunq; Auguſto. Colligitur autem in autumno, potiſsimum Septembri menſe: hoc enim tempore ſemen, ut diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonũ calidum & ſiccum, inq; tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt, id quod amaritudo eius, quam guſtu præ ſe fert, facile monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; abrotoni ſemen feruefactũ, & crudum tritum, cum aqua potũ, nõ niſi recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, urinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in uino exitialium uenenorum antidotum eſt. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum uino potum aduerſus eorundem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum, prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctumq; tubercula diſcutit. Admiſcetur irino unguento.

EX GALENO.

Non inſtrenue excalfacit & deſiccat. Nam ſiue comã cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis eſt) cõtuſam ulceri puro illinas, mordax & irritans uidebit, ſiue eo in oleo macerato, caput aut uentrem perfundere uoles, admodũ calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc uoles confricare, minus utiq; rigore concutientur, imò & ſenſus confeſtim ubi admotum fuerit ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par eſt, nimirũ quum ſit amarum. Protinus uero quod & digerendi & incidendi uim habeat ſcies. Præterea abrotonum uſtum calidum & ſiccum facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul

A simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maxime ulceribus ijs quæ in pudendorum præputijs sunt competere uidentur: at cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio ueteri, potissimum Sabino, ad alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim uim, eò quòd tenuium est partium, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonum uero inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est & folijs, sed maior semine, ad calefaciendum, ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, urinæ, torminibus, conuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Coneoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cõcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in uino, illinitur q;. Efficacissimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorũ, & contra alia uenena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerem stimulari tradunt: efficacissimamq; herbam esse contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO. CAP. III.

B

NOMINA.

ΑΣΑΡΟΝ græcè, Asarũ latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Germanicè Haselwurtz. Asaron autem dictum est, quod in ornatũ non ueniat, uel ut Plinius lib. xxi. cap. vi. inquit, quoniam in coronas atq; serta non addatur: uel quod manualibus scopis, quę odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri. *Asaron cur dictum.*

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioraq;. Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, Hyoscyami cytino similes, in quo semen acinõ dissimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterum hic admonendum esse lectorẽ duximus, omnia Dioscoridis exemplaria hoc in loco deprauata esse, perperamq; habere uel πανακόστρα uel μιλιόστρα, cum potius scribendum sit μελανόστρα, id quod partim Plinij testimonio, partim etiam iudice sensu ipso comprobari potest. Plinius siquidem lib. xij. cap. xiij. Asarum sic depingit: Est hederę foliis, rotundioribus tantum, mollioribusq;. Si quis uero ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumq; cum hedera conferat, Asari certè folia neq; densiora, neq; minora hederæ foliis esse comperiet, quum Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum comparatione multò minora sint, euidentissimum est pro μιλιόστρα legendum esse μελανόστρα, huic nimirum lectioni adstipulantibus Plinio & sensus iudicio, ut dictum est: ad tactum em̃ huius folia longè sunt hederæ molliora. Accedit quod ab una dictione in aliam facilis sit transitus. His itaque rationibus motus, Asari folia μελανόστρα, hoc est, molliora hederæ foliis esse dixi, ut reuera etiam sunt. *Dioscoridis locus emendatus.*

LOCVS.

Nascitur in umbrosis locis, montibus potissimum & syluis: aspera enim macráue & sicca loca amat.

TEMPVS.

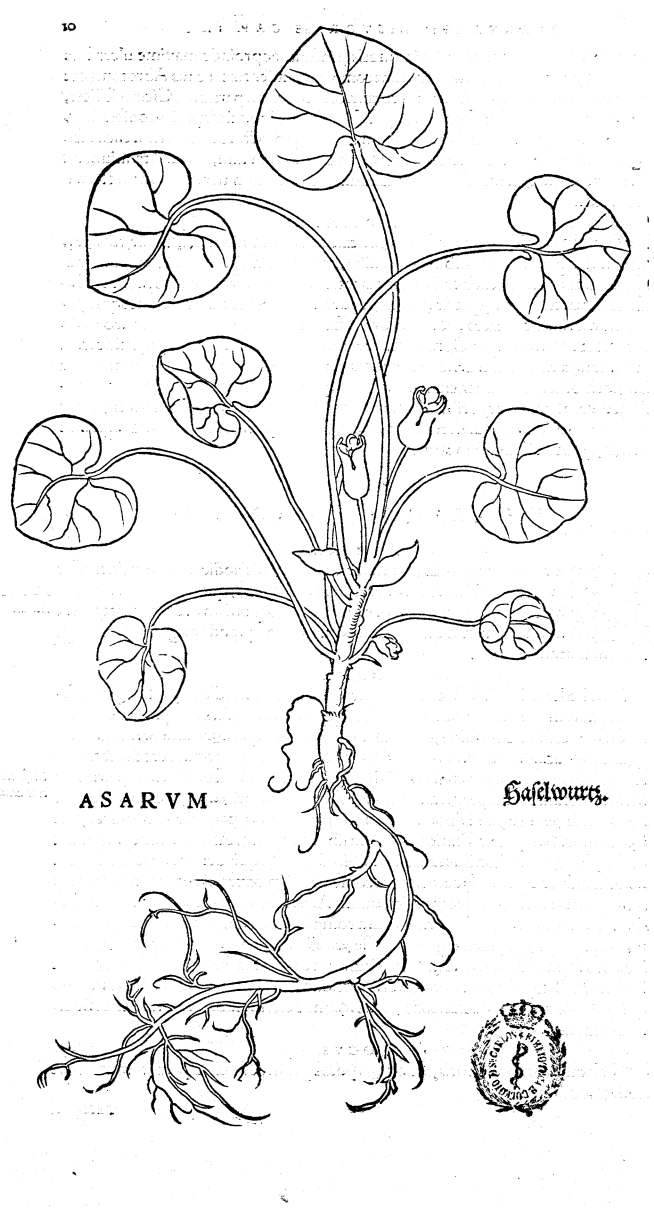

ASARVM Haselwurtz.

A

TEMPVS.

Bis anno, uere nimirum & autumno floret. Colligendum in fine Auguſti, à die uidelicet decimoquinto eius menſis, uſq; ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Aſarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertij exiſtit, radices potiſsimũ eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Aſari calefaciunt, & urinam mouent. Hydropicis & iſchiadicis diuturnis proſunt. Ducunt menſes pondere drachmarum ſex cum mulſo potæ. Purgant Elleborí albi modo. Ruptis præterea, conuulſis, tuſsi ueteri, difficultati ſpirandi, & urinæ conferunt. Cum uino potæ ferarum morſibus ſalutares. Folia adſtringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibuſq; ſacris proſunt. Coma ſomnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Aſaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Aſari radices utiles ſunt, facultate ſimiles radicibus Acori, intenſiores tamẽ. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita ſunt, hic facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi uim habet Aſarum, quod & ipſum aliqui ſylueſtre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Eſt Aſaron græcè Vulgago dicta latinè.
Hæc calidæ & ſiccæ uirtutis dicitur eſſe.
Tertius eſt illi gradus, ut dicunt, in utroque.
Prouocat urinam, potataq; menſtrua purgat.
Hocq; modo iecoris medicatur ſumpta dolori.
B *Hydropicos q; iuuat, ſchiaſim fugat hauſta frequenter.*
Et uuluæ morbis decoctio ſubuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo uomitu præcordia purgat.
Sed non eſt huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, ſi fiat taliter illa:
De foliis eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo poſſint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, uino quo ſunt macerata reſolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da ſufficienter,
Et ſumat uini uult quantum fortis & albi,
Sic Aſari ſuccum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis eſt hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, ut diximus, eſt minuendus
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poſcunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Aſarum decoctum eſt, ſi eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

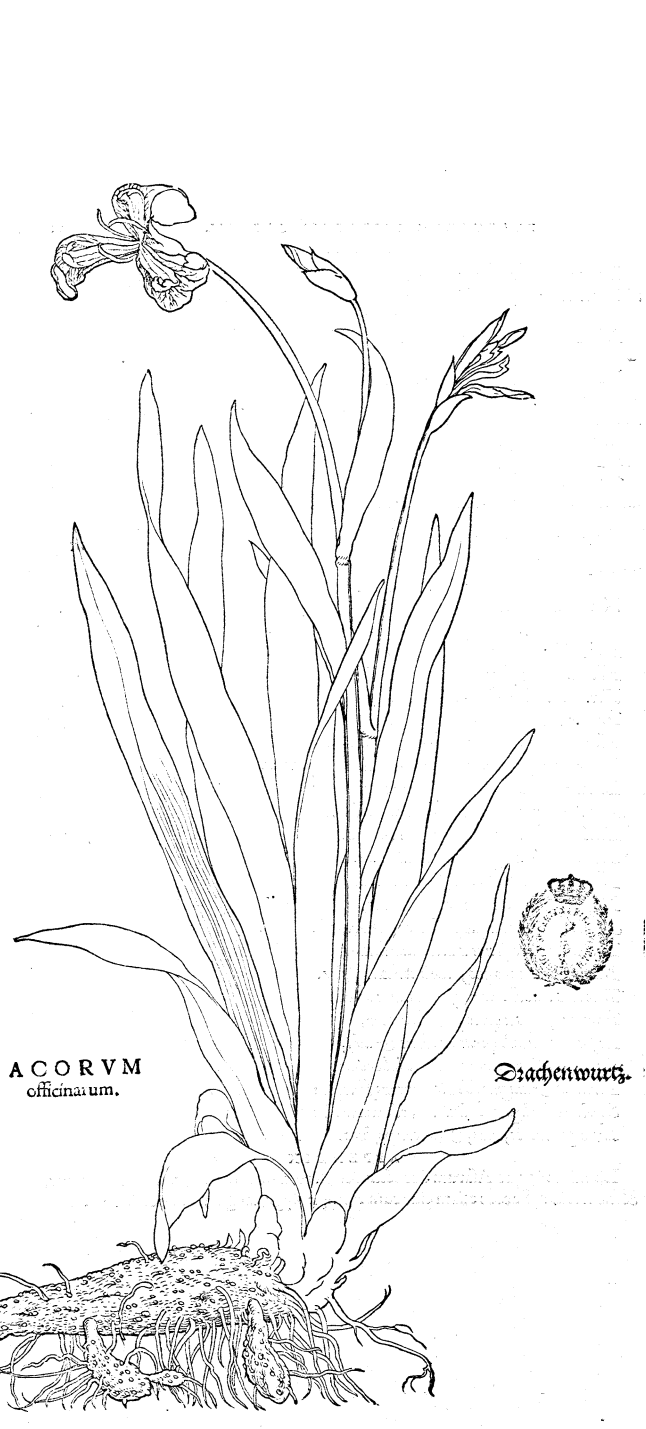
ACORVM
officinarum.
Drachenwurtz.

DE ACORO. CAP. IIII.

NOMINA.

ΑΚΟΡΟΝ græcè, Acorũ latinè appellatur. Officinis nomen retinet. Germanicè **Gel lilgen/ Drachenwurtz oder Ackerwurtz** uocatur. Acoron aphrodisiam quasi ueneream Græci etiam uocant. Apuleius, quicunq; ille fuerit, in cõmentariolo quod de aliquot herbis scriptũ à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quod ea in aluearijs suspensa, nun quam diffugiant apes.

FORMA.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, necp; in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, nõ cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet Acorum nostrum, quo hodie officinæ utũtur, etsi nõ uerũ sit, tamen aliquã saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, an gustiora tamen. Radices quoq; similes, implicatas & inuicem adnatas, nõ in rectũ, sed in obliquum tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: deniq; geniculis seu internodijs interceptas. Necp etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit uariare uidetur: nostrũ enim Acorũ nõ raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem ut & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercurrentes uenas obtineant, recte subalbæ dici possunt, quod nimirũ necp uere rubescant, necp candidum etiam prorsus colorem referant, sed eum potius qui ex rubro & candido mixtus sit. Cæterũ radices Acori quæ intus candicant, foris ut plurimũ subrubẽt. Hinc est quod Serapion in Acori descriptione Dioscoridis uerba referẽs,

B ὑπολεύκους dictionẽ ita uertere uoluit: Et color radicũ exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouẽtur, ut diuersum nostrũ prorsus à Dioscoridis credant, ij non utuntur argumento quod tanti momenti sit, ut quod conãtur, persuadere alijs possit. Cum enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, nostet certe nunquam non tales habere deprehenditur: uel enim uere candicantes sunt, uel subrubentes, quas etiam ὑπολεύκους recte dici posse iam ostendimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum uerum esse putaremus Acorum, quum abunde constet illum, haud aliter quàm colorem, secundum diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod ut diuersum certo crederemus nos urgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nõ sint, quod tamen omnes ueteres uno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respõdere uideatur, tamen quia acris nõ est, uires eas quas uero Acoro tribuunt ueteres, habere non potest: ut hoc nomine uehementer errent qui à solis descriptionibus tantũ pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad urinas mouendas, aut menses euocandos, lienésue minuendos eo utuntur. Perperàm etiam Diacori compositionem ex eodem conficiũt. Curent itaq; ut uerum Acorum habeant, quod iam in multis Germaniæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiarijs nunc sub nomine maioris Galangæ uenditur, si cætera etiam respondeãt, haud dubie radix ueri Acori est. Et debent seplasiarij ea uti, quoties in compositionibus medicamentorũ Acori fit mentio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quod hæc calefaciendo cõcoctionem stomachi supra modum iuuet. Et hoc eò confidentius faciendum esse hortor, quod Galangam maiorẽ ueri Acori radicem esse existimem: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nõ ingrata, ut hoc nomine illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro uti queant.

Acorum officinarum non est uerũ Acorum.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, raramq; inuentu herbam hanc tradit. Nostrum Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in umbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi uim habet. Decoctum eius potum, urinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & uenenatorũ morsibus subuenit. Insessu, quemadmodum Iris, ad muliebria utilis est. Succus radicis caliginem oculorum discutit. Antidotis præterea radix utiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori utimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoreq; non iniucunda. Hinc manifestum est hanc facultate calidam, & cõsistentia tenuium partium esse. Huic consentaneũ est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atq; extenuet. Ad hoc autẽ melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est.

EX PLINIO.

Vis ei est ad calefaciendum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, cõtraq; serpentes. Pectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur. Iecinori medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia uesicę uitia sanat. Testium tumores radix decocta in uino, tritaq; & illita mirè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Cõtusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abunde monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à ueri Acori radice uim sortita sit. Nam ut hęc tenuium est partiũ & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atq; discutit: ita illa consistentia crassarũ partium, ac facultate frigida, constringit, densat, cogit & contrahit. Quare urinam nõ cit, ut uerum Acorum, nec menses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam undecunq; manantem cohibet. Proinde rectè Pandectarum autor scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare uanissimũ erit. Ex ijs itaq; intelligentiam seplasiarij, quis usus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, ut fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atq; adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa cõmendare, ac prę illo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est, cõsilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

De Althæa

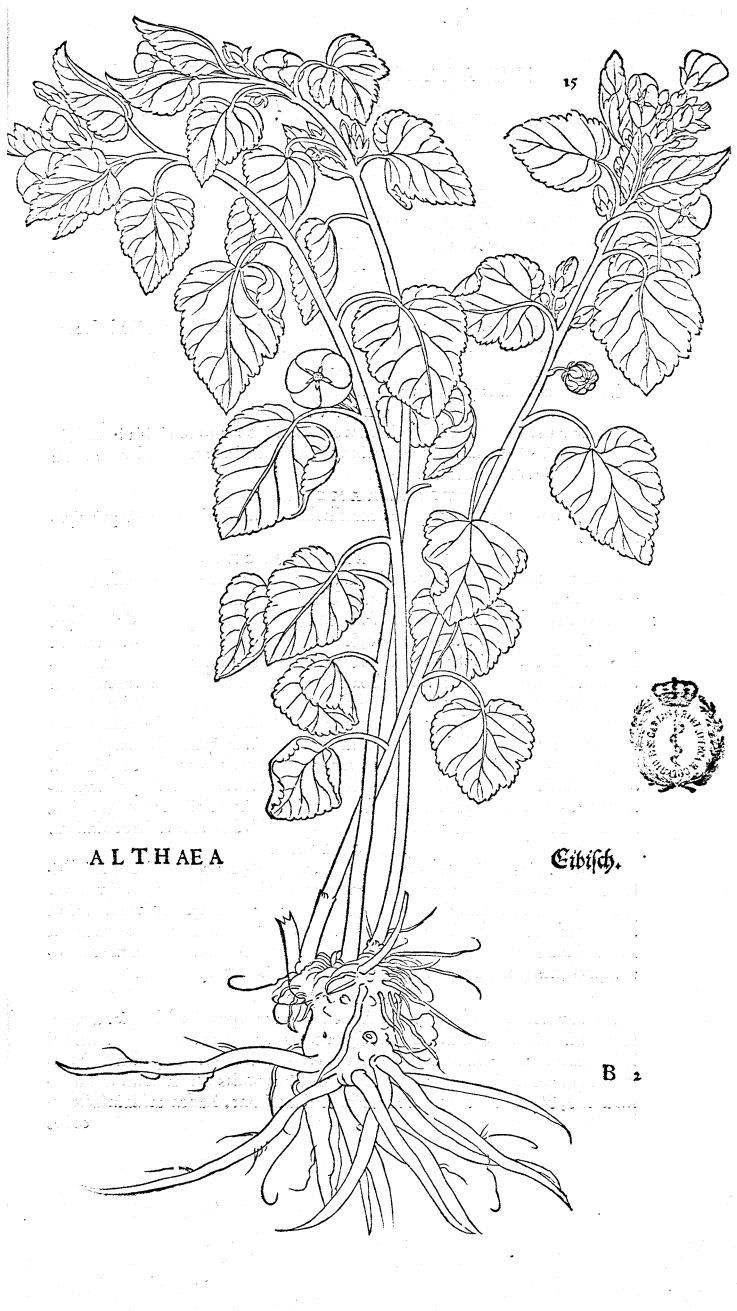
15
ALTHAEA
Eibiſch.

C

NOMINA.

Biſmalua. Maluauiſcus.

ΑΘΑΙΑ, ἀϐίσκος, ἀϐίσκος græcè: Althæa, Ebiſcus, Ibiſcus latinè dicitur. Officinę, quæ ut plurimũ barbaris uocibus gaudent, Biſmaluam, Maluauiſcum, & ſimpliciter Euiſcum nominant. Maluauiſci autem uox corrupta eſt, ex malua nimirũ & euiſco compoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ ſanè multæ ſunt, ſegregans. Germanicè Jbiſch/oder Eibiſch/Groß oder wild pappeln. Althæa uero à multiplici remediorũ poteſtate & uſu, uel ut Plinius ait, ab excellentia effectus nominata eſt. Siquidẽ ἀλθαίνω Græcis idem ualet, ac ſi à medendo medicã ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος uero remedium & medicinam.

Althea unde dicta.

FORMA.

Sylueſtris Maluæ genus eſt, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binũm, radix lenta uiſcoſaq́; intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibusq́; gaudet.

TEMPVS.

Radices, ut reliquarum ferè herbarum omnium, inter autumni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septembris menſis principio, legendæ. Folia uero & ſemen in æſtate. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & ſicci primo exceſſu ſeu ordine. Radices uero in principio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulſa aut uino cocta, aut per ſe pota, ad uulnera, parotidas, ſtrumas, abſceſſus, mammarũ inflãmationes, ſedis contuſiones, inflationes, neruorum
D diſtentiones, efficax eſt. Siquidem diſcutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum eſt modo, & cum adipe anſerino aut ſuillo, uel terebinthina ſubacta, ad uteri inflammationes & præcluſiones utiliter admouetur. Decoctum eius idem præſtat, ſecundasq́; à partu relictas educit. Decoctum radicis cum uino potum, urinę difficultati, calculoſorũ cruditati, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, & ruptis ſuccurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem uiride ſiccumq́; tritum, cum aceto in ſole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum à uenenatorũ morſibus præſeruat. Valet ad dyſenteriã, ſanguinis reiectionẽ, & aluí fluores. Seminis decoctum in poſca aut uino contra omnes apum & minutarũ ferarum ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morſibus & ambuſtis illinuntur. Addenſat aquam ſub diuo radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & ſemen cætera quidem parí herbæ uiridi modo agunt, uerum tenuiorum partium, magisq́; exiccatoriam, ad hęc magis exterſoriam quàm illa facultatẽ oſtendunt, ut & alphos detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum, dyſenteriæ, aluí profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

EX PLINIO.

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionum, ueſparum, ſimiliumq́;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti antè, uel habentes eam, non feriuntur. Eius radix præcipuè cõuulſis ruptisq́; efficax eſt. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta,

A cocta, quamlibet pernicioſæ tuſſi citiſſimè medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibuſq; defectu ſanguinis, radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et eam uulnerib. cum melle & reſina, item cõuulſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſthmaticis ac dyſentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquã radice ea addita addenſari ſub dio, atq; elacteſcere. Efficacior aũt quo recẽtior.

EX THEOPHRASTO.

Vſus eius ad rupta, & tuſſes è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliàs ſi carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare poſſe affirmant.

DE ANAGALLIDE▸ CAP▸ VI▸

NOMINA.

ΑΝΑΓΑΛΛΙΣ græcè, Anagallis latinè, officinis inuſitata, germanicè **Gauchheyl/ oder Tolmarkraut.** Hoc nominis fortè à Germanis inditum eſt, quod Anagallis in limine ueſtibuli ſuſpenſa maleficiorum introitũ pellere credita ſit. Errant qui Morſum gallinæ ſeu Paſſerinã uulgò dictam herbam, Anagallida putant: haud ſecus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam oſtendunt herbarij.

Gauchheyl Germanis quare dicta.

Anagallis non eſt Morſus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis eſſe genera ueterum omniũ teſtimonio conſtat, marem ſcilicet & fœminã, quæ ſanè nullo niſi florũ diſcrimine diſtant. Mas enim puniceo, fœmina uero cœruleo flore conſpicitur. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentiſſimũ eſt, qui plura duobus Anagallidis genera conſtituunt.

FORMA.

B Frutices ſunt Anagallides parui in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus puſilla habentes, & modicè rotunda ad Helxines ſimilitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam ſanè certius hac ſcriptorum pictura reſpondet, cum duplex ſit in flore color, puniceus nimirũ & cœruleus, quadranguli caules per terram ſparſi, folia non toto ambitu rotunda, & ſemen coriandro nõ diſſimile circinatum. Non eſt tamen quod ſic humi proſtratos hos frutices intelligas, ut prorſus nõ ſuppullulent. Nam in altum etiam ſurgunt, non tamen altius, quàm ipſa tibi examuſſim pictura monſtrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis uineisq; ubiq; calcatur, necq; quicquam nunc Anagallide deſpectius eſt, cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit ũſus. Licet autem ubique ferè proueniat, in uliginoſis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æſtatem utriuſq; prouentus maximus eſt, potiſſimum autem menſe Auguſto. Florent autem à Maio menſe uſque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis uterq; ſexus calidam & ſiccam facultatẽ obtinet, quod ſcilicet extergere poſſint. Mulieres nanq; quę aſperiorẽ & decolorẽ à natura cutem acceperunt, ad leuorem nitorẽq; uultus harum ſucco utuntur, ut hac ratione errare neceſſe ſit, qui Anagallidas frigidas & humidas eſſe ſtatuunt.

Error quorundã detegitur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; mitigandi facultatẽ habent. Inflãmationes arcent, ſurculos extrahunt, ulcera ſerpentia cõpeſcunt. Succus earũ gargariſſatus pituitã capitis purgat. Per nares infuſus dolorẽ dentiũ lenit, ſi in contrariã narem inijciat. Argema cum Attico melle emendat, & oculorũ caligines iuuat. Contra uiperarũ morſus, renum & iecinoris uitia, ex uino potus prodeſt. Tradunt nonnulli eam quæ cœruleum florem habet, prociduam ſedem reprimere: quæ uero puniceum, illitu euocare.

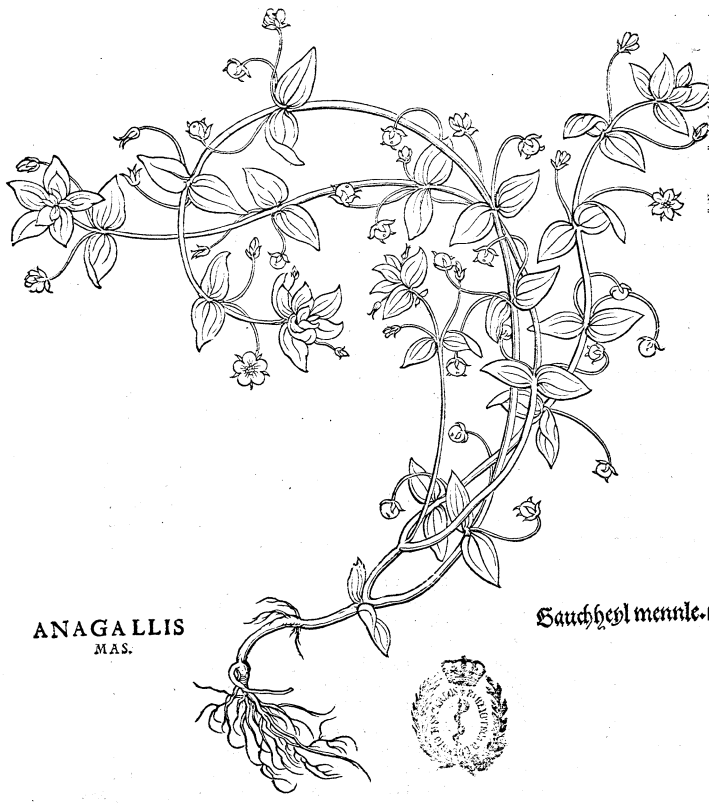

ANAGALLIS
MAS.

Bauchheyl mennle.

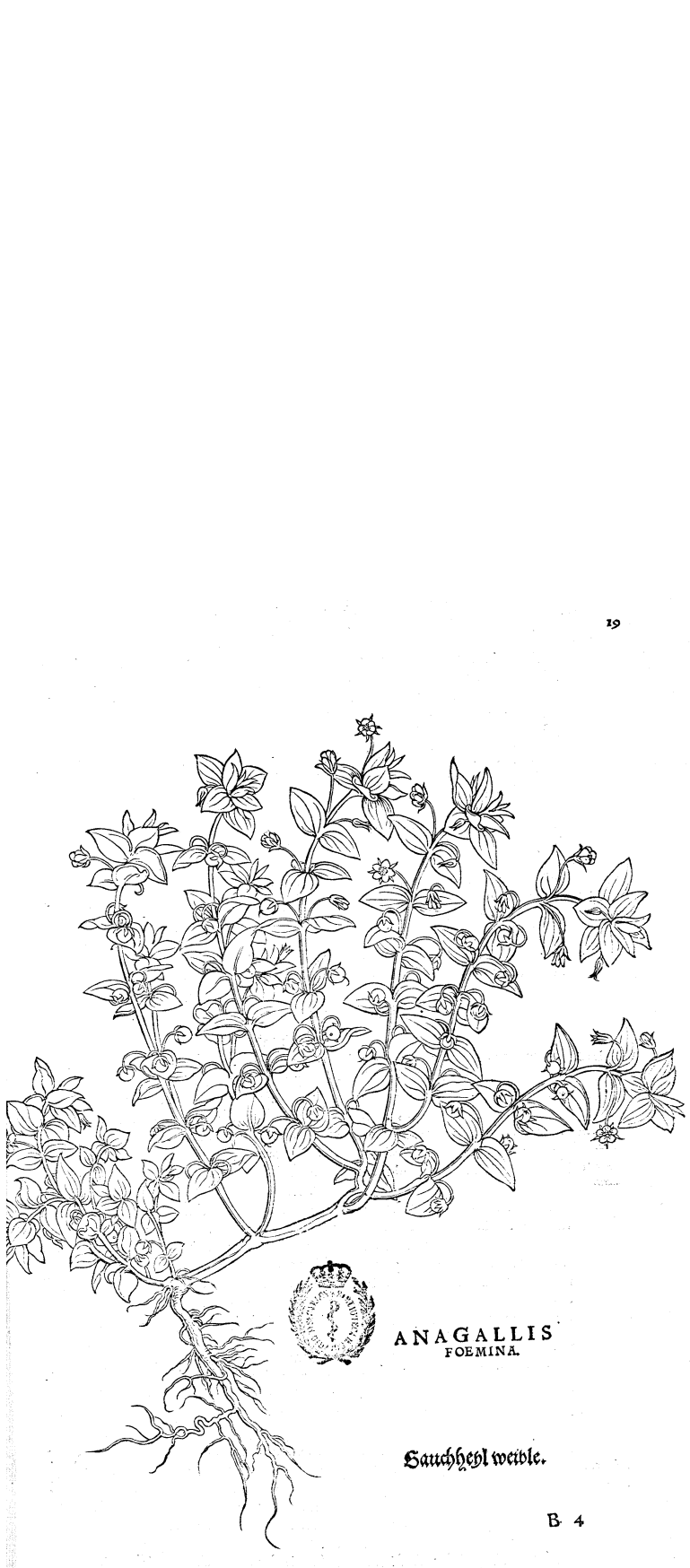

ANAGALLIS
FOEMINA.

Bauchheyl weible.

EX GALENO.

Anagallis utraq; eam ea quæ florem parit cæruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum excretendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractorij pollident, ita ut impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat cerebrum de cauſa. Et ut ſummatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationẽ facultatem habent, quamobrẽ ulcera glutinant, & purrida adiuuant.

EX PLINIO.

DE ALSINE CAP. VII.

NOMINA.

Morſus gallinæ. ΑΣΙΝΗ græcè, Auricula muris latinè, Morſus gallinæ uulgò appellatur. Paucrina Italicè, quod paucris, id eſt, iunioribus anteribus gerum pabulum fummittere. Auiculas caueis indulas, cum faſtidiunt

cęa, aucupes hac herba recreare ſolẽt. Hinc germanicè Vogelkraut/ Vnſer frawen/Vnſer herren/Vnſers liebẽ herren bettſtro genannt. Alſine autem dicta eſt, quod locos, quæ Græci ἄλση nominant, nemoroſaq; & umbroſa loca amet. Auricula muris. la uero muris, quod muſculorum auribus folia ſimilia habeat.

GENERA.

Alſine cum dilata. Auricula muris. Quamuis Dioſcorides & alij unam tantum Alſinen faciunt, nos tamen tria eiuſdem generis, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alſinen maiorẽ nominamus, quod ſaliceæ uera ſit Alſine, & alijs maior, germanicè Vnſer herren bettſtro. Alterius generis planam Alſinen media appellauimus, germanicè Vnſer frawen bettſtro. Hæc quod ad flores attinet, qui cæruleſcunt, à deſcriptione uariat: eiuſdem tamen cum priore facultatis. Terrij generis herbam Alſinen minorem uocauimus. Hæc, quidem, ut prima, pulchrè deſcriptioni reſpondet, germanicè Klitzing-kraut nuncupatur.

FORMA.

Cauliculis ſcripſit rotundis, & quorum geniculis exiles ramuli proſiliũt, foliis Helxines minoribus, minusq; hirſutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis mauult iucundiorem, ſed herbaceum cucumeris odorem lubolet. Porrò cum Dioſcoride Helxinæ ſimilem eſſe Alſinen tradit, non de ea Helxine quæ uulgò Parietaria, ſed ea potius quæ alio nomine Cillampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud diſſimilia obtinet. Adeò ut liquido iam conſtet, Alſinen eſſe eam herbam quam palim hodie Morſum gallinæ appellant. Huc accedit quod facultates, ut ex ſequentibus patebit, quas uulgus Morſui gallinæ tribuit, ab Alſines uiribus nihil uarient.

LOCVS

Naſcitur in ſudis, hortis, & maximè in parietibus, macerijs, opacis & umbroſis.

TEMPVS.

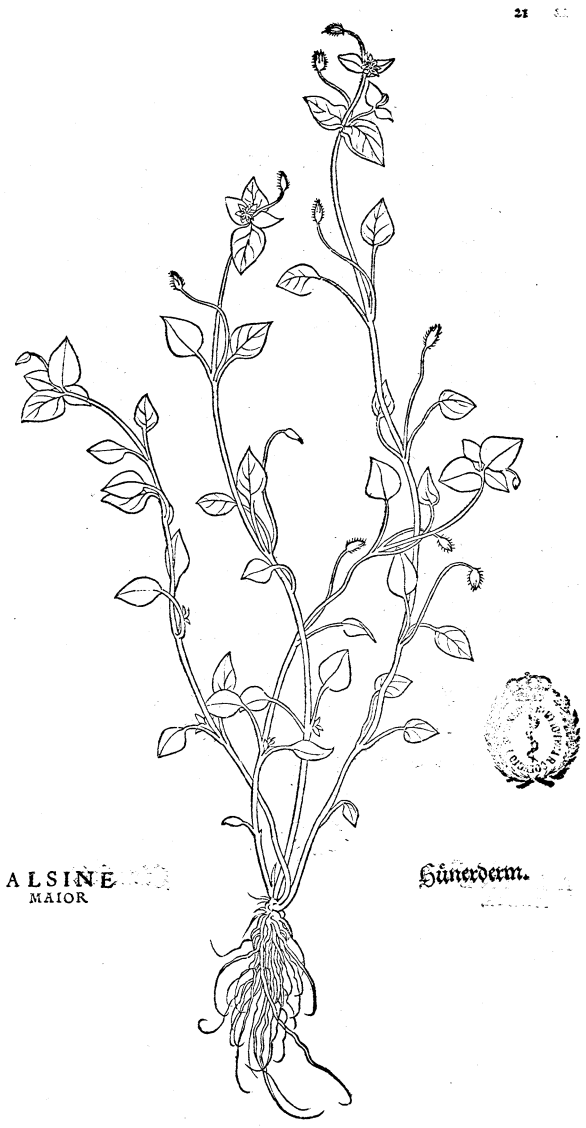

ALSINE
MAIOR

Hünerdarm.

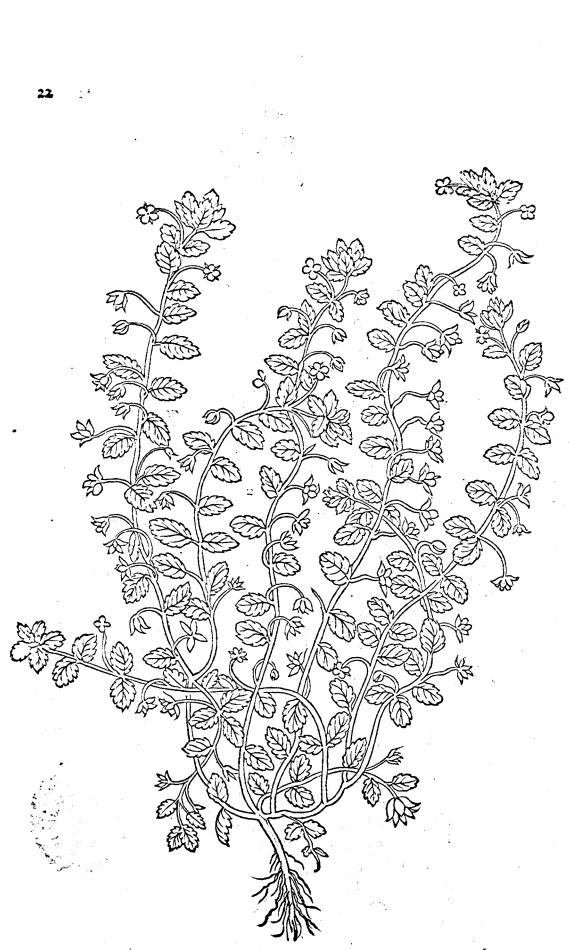

ALSINE
MEDIA.

Hünerſerb.

ALSINE
MINOR.

Kleinuogelkraut.

TEMPVS.

Incipit à mèdia hyeme. Arescit autẽ æstate media. Cum prorepit, musculorũ aures imitatur foliis.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est enim aqueæ essentiæ frigidæq; quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthij refrigerandi facultatem obtinet. Oculorũ inflammationibus cum polenta illita cõuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In uniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationesq; Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Eadem facultates, herbis quas morsus gallinæ uulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, ut dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorũ ſieberkraut uocent, quia scilicet febribus accõmoda, & utilis sit.

DE ANTHEMIDE. CAP. VIII.

NOMINA.

Chamæmelon cur dictum.

DANOEMIΣ, ἀνθεμὶς μαλου græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mali, appellant, id quod de primo genere potissimum intelligendum uenit.

GENERA.

Tria eius genera, floribus tantum distantia, inueniuntur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitũ illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum foliis cõstat, ea haud dubiè est, quã priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludẽtes, Goldtblũmen/Gelcamillen/Streichblũmen appellant. Tertia species chamæmeli, quę nimirũ purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie uulgus medicorum Consolidam regalem, Germani autẽ à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq; qui aspectari nunquã satis potest, Ritterſporn uocant. Dioscorides peculiariter ἀραιάνθεμον, eo quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq; in uniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterũ Chamæmelon chrysanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminẽ dubitare, quin uera & legitima sint, arbitramur, quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, non respondeat. Tertium fortè nonnullis qui morosius omnia obseruant, minime genuinum Chamæmeli genus esse uidebitur: ideoq; quibus simus argumentis & cõiecturis impulsi, ut tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimũ autem quod nos in hanc sententiam pertraxit est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

Leucanthemon.

Chrysanthemon

Eranthemon.

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

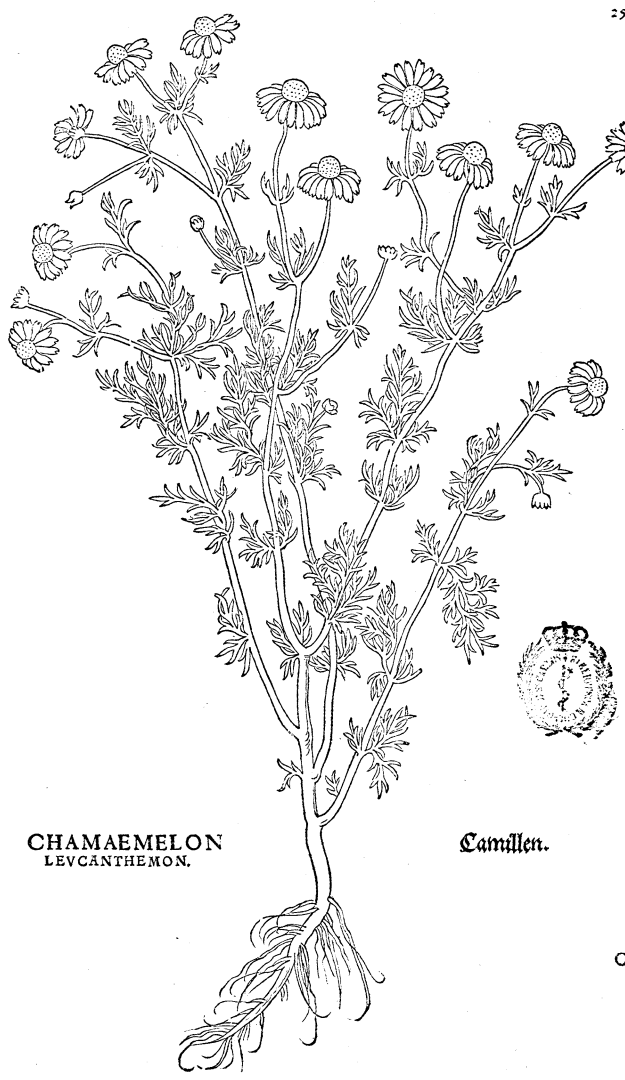

CHAMAEMELON
LEVCANTHEMON.

Camillen.

CHAMAEMELVM
CHRYSANTHEMON.

Hel camillen.

CHAMAEMELVM
ERANTHEMON.

Rittersporn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere Rutę foliis magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã consolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue » Capuciariã uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ re- » ferunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species » Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uio- » læ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequẽtes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

D TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & seperatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamęmelon tenuitate Rosę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. bilijosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putat. Verum hæc quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõcoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæ-

melum

A melum uel ſtrenuiſſimū eſt, ubi iam cōcoctis adhibetur: quapropter & hypochondriȷs, ut ſi quid aliud, gratum exiſtit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tuſa in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra ſerpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menſtrua in potu, & urinam, calculoſq; : inflationes, iecinorū uitia, bilem ſuffuſam, ægilopia. Cōmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones ſanat. Ex omnibus iȷs generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO▸ CAP▸ IX▸

NOMINA.

ΑΝΗΘΟΝ græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen/ & Hochkraut nominatur.

FORMA.

Anethum ſeſquicubitali proceritate aſſurgit, multicaule, rmoſum, exilitate folij in ſtaminis penè modum extenuata, luteolo floſculo, ſemine lato & quaſi foliato, radice lignoſa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quaſi genus, propter ſimilitudinem uideri poteſt.

LOCVS.

In hortis ſeritur: interdum & ſponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æſtate, Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij remiſſi. Exiccantiū uero ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Vſtum autem tertij tum calfacientium, tum deſiccantium ordinis ſit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ ſeminiſq; decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes ſedat. Aluum leueſq; uomitiones ſiſtit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram aſſiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad inſidendum utile. Semen eiuſdem uſtum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, ſedat dolores, ſomnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, atqueadeo digerēdi facultate præditum. Vſtum ulceribus admodum humidis illitum prodeſt, potiſſimum iȷs quæ in pudendo conſiſtunt. Quæ autem in præputio ſunt inueterata, iȷs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius eſt, & minus calidum, itaq; magis cōcoquit ficco, & ſomnum cōciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in ſympoſijs uſi eſſe.

EX PLINIO.

Anethū ructus mouet, & tormina ſedat. Aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum. Sumptū ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad craſſorū humorū inflationes prodeſt. Quidā ſanè ipſum ſtomacho bonum

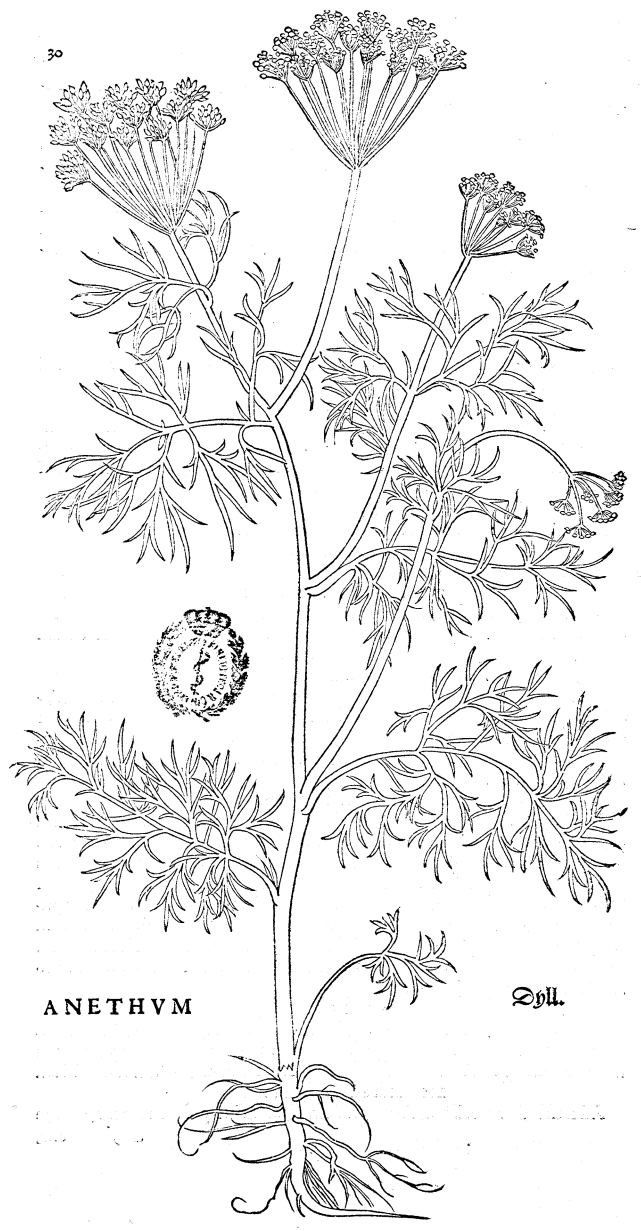

ANETHVM Dyll.

A esse, alij uero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatẽ quæ humiditatem cõcoquit, & flatus qui sunt in uentriculo discutit, respexerunt: ij uero ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctũ tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes uero, ut quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO▸ CAP▸ X▸

NOMINA.

AEIZΩON græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè **Haußwurtz/Donderbar** dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æstate quàm hyeme uirescat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. *Iouis barba.*

GENERA.

Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τριπλασὶες, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Germanis **Klein haußwurtz das mennle** appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus, Germanicè **Klein haußwurtz das weible** uocatur. Tertium genus est quod Aizoon syluestre, ab alijs Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca B syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, ut suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiusdem historia docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè assignarunt. Vt enim uiribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem uocant, Germani **Razentrcuble oder Mauerpfeffer.** *Aizoon maius. Vermicularis. Crassula minor. Aizoon minus. Tertium genus Aizoi.*

FORMA.

Semperuiuũ maius caules profert cubitales, interdũ etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè uirentes, incisuras Characiæ Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, foliis plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autẽ è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteósue sustinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut aliàs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde constare po
» test, qui hunc Dioscoridis locum ita reddidit: Et habet uirgam in medio longam, cir
» ca longitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Eam autem Semperuiui minoris speciẽ quæ floscŭlis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminã. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirsuta, breuioríq; cacumine. His uerbis ex- *Maius. Minus. χλωρὰ.*

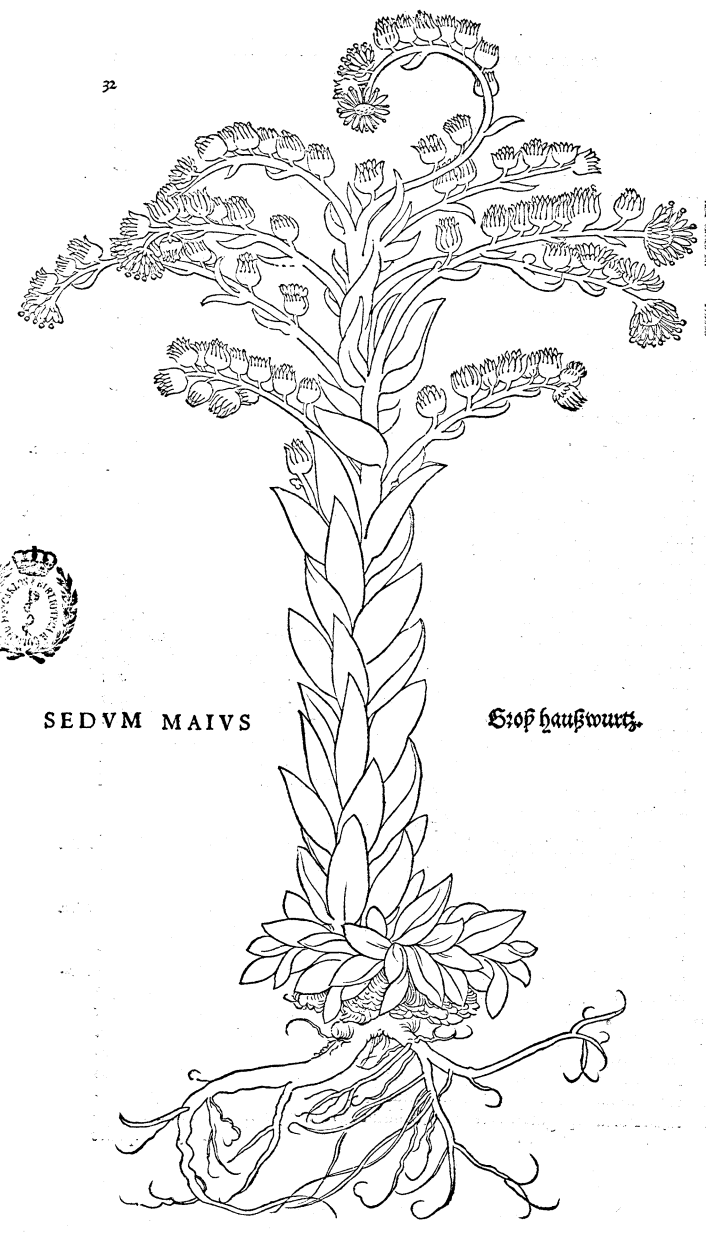

SEDVM MAIVS

Groß haußwurtz.

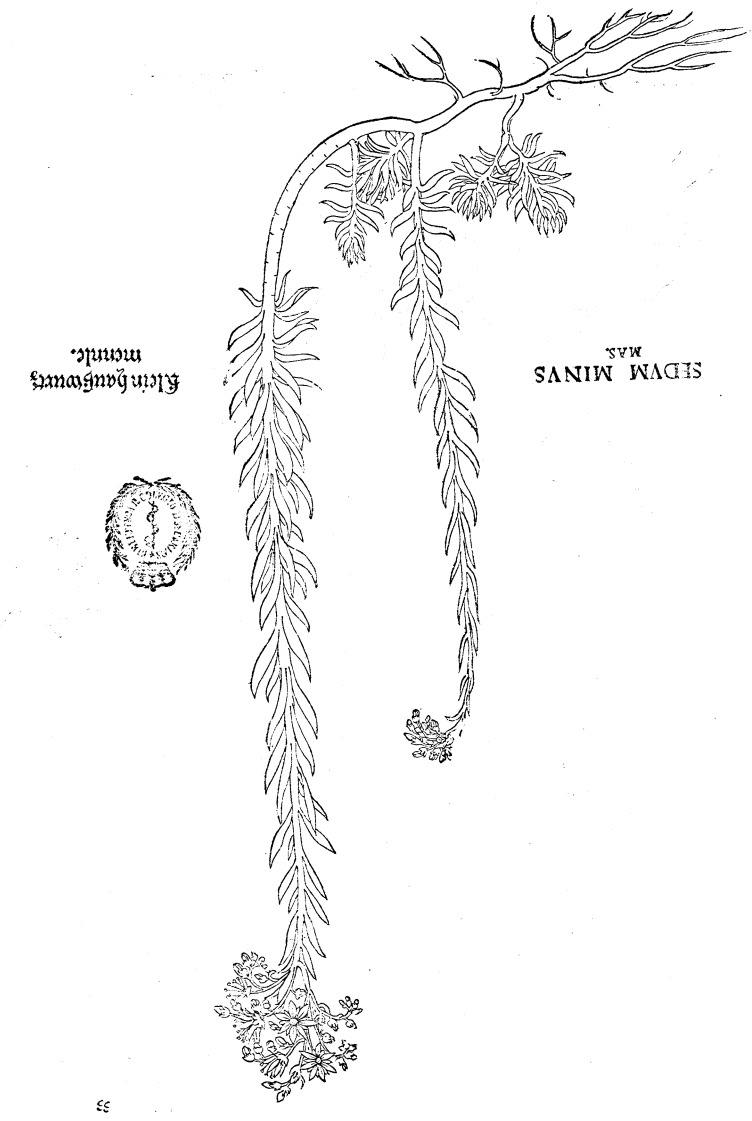

Klein Gantzwerk
mannle.

SEDVM MINVS
FOEMINA.

Klein Haußwurtz wachs.

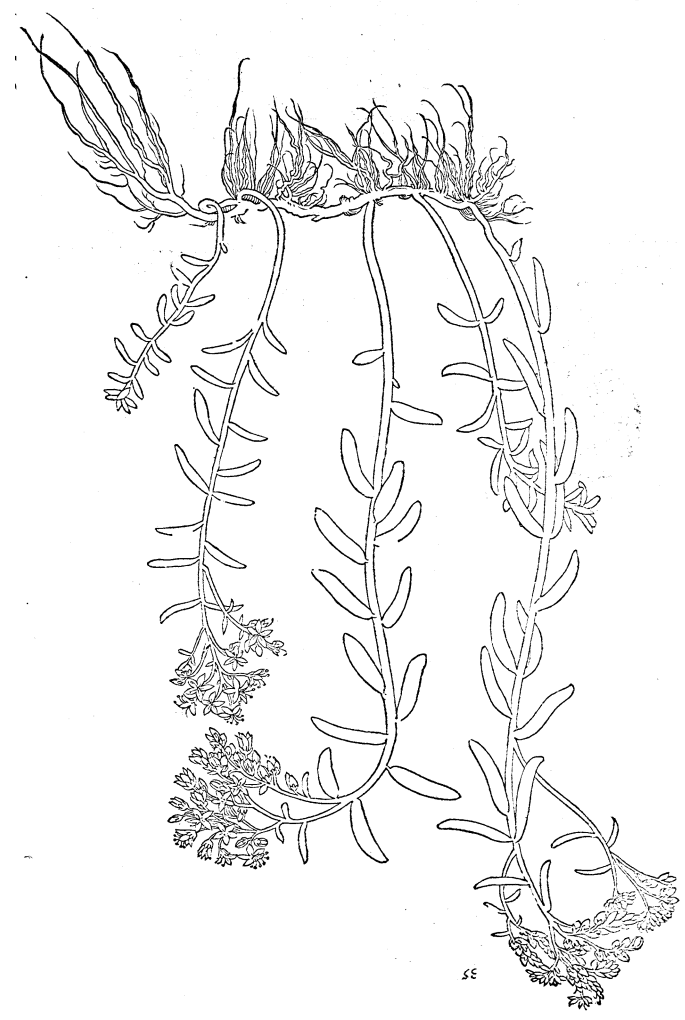

35

SEDI TERTIVM
GENVS.

Kachentwble.

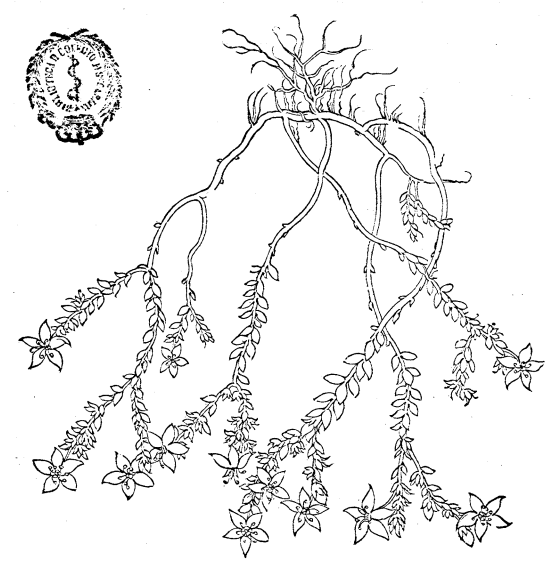

c quàm ádmodum Dioſcorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod vermiculare minorem hodie appellant, delineárunt. Habet enim pinguia admodum folíola, ad Portulacæ ſylueſtris formam nonnihil accedentia, hirſuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ ſequuntur in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus, manifeſtè adulterina ſunt. Neq; ijs plura habet Aldinũ exemplar, & alia quæ paulò ſunt caſtigatiora.

LOCVS.

Maius naſcitur in montanis & ſeptis. Nonnullí autem in tectis domorum conferunt. Minus Aizoon in muris & petris, macerijs uineartũ, parietibuſq; prouenit. Tertium in petroſis locis, ſepulchris umbroſis, oppidorumq; foſsis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus maius & minus. Tertiũ autem genus in Maio tantum floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon utrunque, tam maius quàm minus, deſiccant modicè, uehementer autem refrigerant: ſunt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantium. Tertium genus calidum eſſe Dioſcoridis & omnium ueterum teſtimonio conſtat. Guſtus etiam minimè recłamat: ſi enim guſtauerís, linguam uehementer urit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius uim obtinet refrigerandi & adſtringendi. Conferunt ad eryſipelata, hernias, tumeſactiones inflammationes, ambuſta, podagras, ſolia per ſe, & cum polenta illita. Succus uero cum polenta & roſaceo, capiti in doloribus infundítur. Datur á phalangio morſis in potu, diarrhœa laborantibus, dyſenterícis. Treetes lumbricos cum uino potus excutit. Subditus in pello, mulieb res fluxiones ſiſtit. Succus etiam lippientibus á ſanguine uſtitet inungit. Mitioris folia antedicto eandem facultatem habent. Tertium genus calfacientí uim habet, acrem, & exulcerantem. Cum axungia illitum, ſtrumas diſcutit.

EX GALENO.

Semperuiuũ utrunq; tam maius quàm minus deſiccat quídem modicè, quando quidẽ & mediocriter adſtringat, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo aquæ eſſentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideoq; ad eryſipelata, herpetas, & á luxione natas phlegmonas prodeſt.

EX PLINIO.

Vtrunq; uis eadem, perfrigerare & adſtringere. Medentur epiphonis folia imposita, uel ſuccus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum, expleritq; & ad cicatricẽ perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco uel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus: aconito uero maius Aizoum præcipuè. A ſcorpionibus quoque ferrí id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorũ pars, qui Sedi genus terrium refrigerare, alterare haud uerentur. Et mirum fané cur ab eo errore illos Dioſcorides non reuocet, qui diſerte ait, hoc ipſum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed forte non magnopere laborant quid de hac planta Dioſcorides tradat: debuit ſet tamen erroris huius admonuiſſe eos ſaltem germanica eius planta nomen daturа. Neque enim alia ratione Matthiolus noſter Germanis dicta eſt, niſi quod in muris prouenias Germanis dicta eſt, niſi quod in muris prouenias, guſtuq; aris admodum ſit.

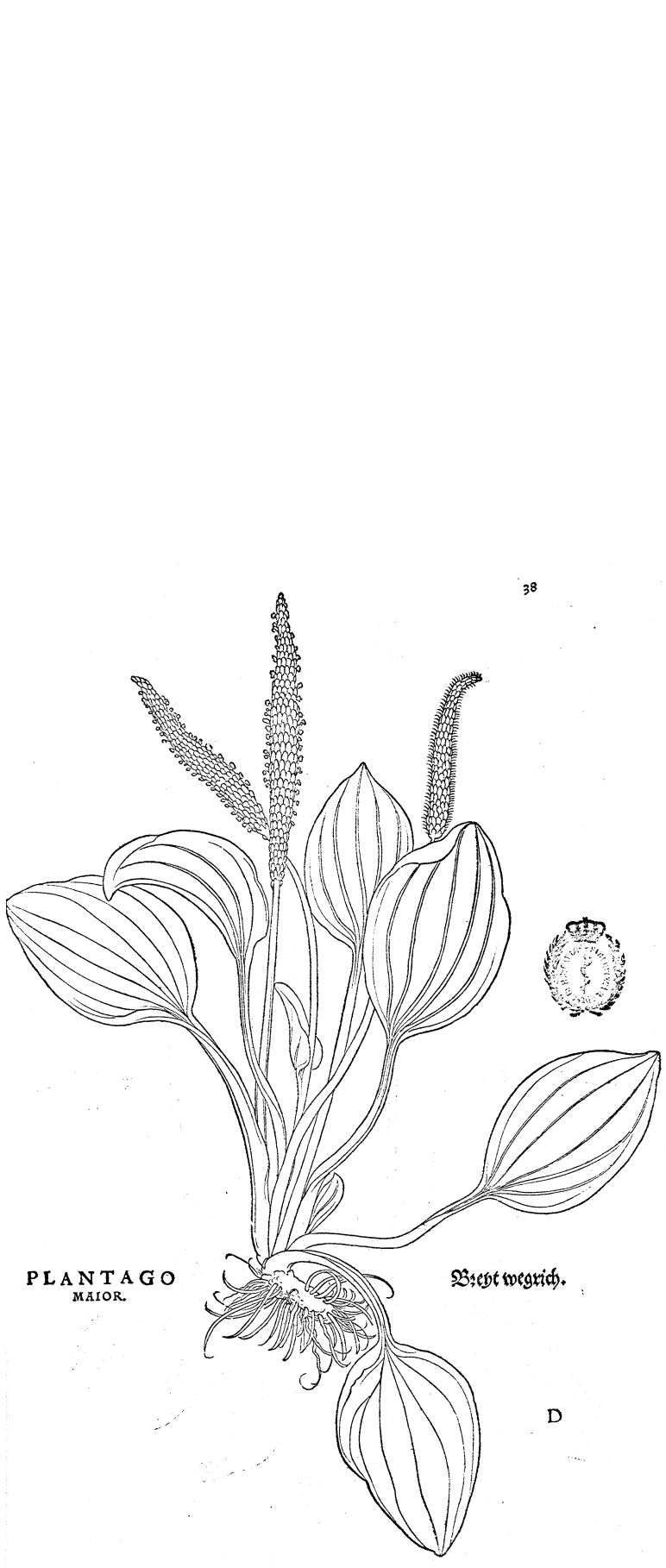

PLANTAGO
MAIOR.

Breyt wegrich.

D

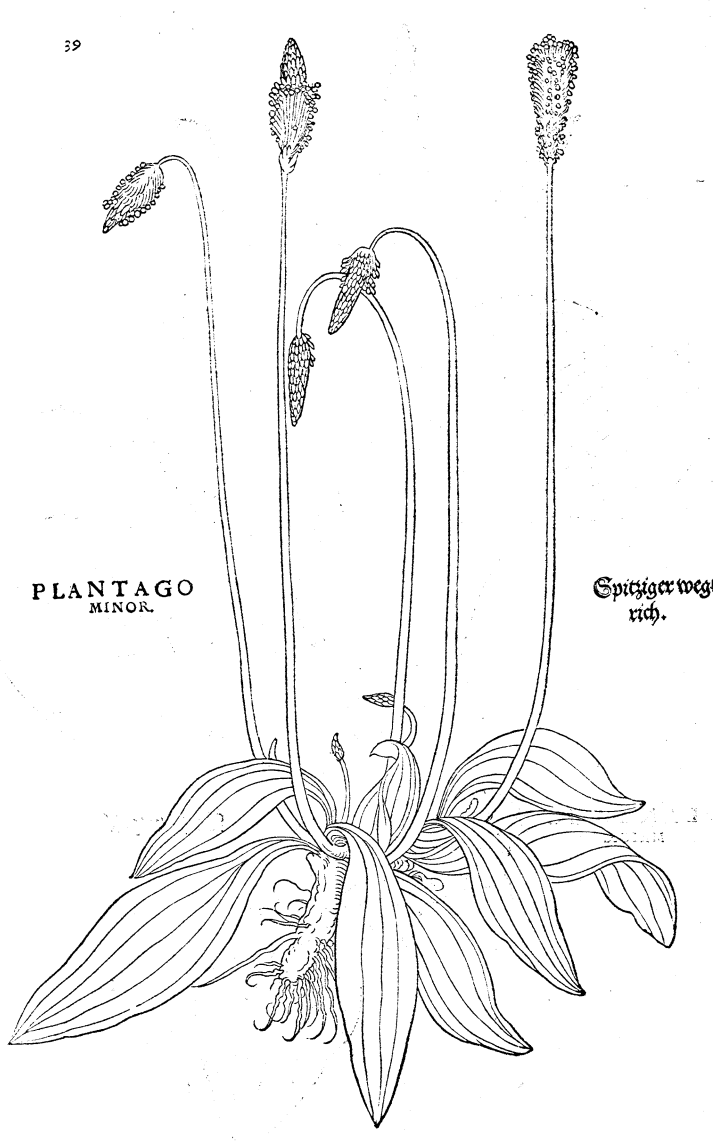

PLANTAGO
MINOR.

Spitziger weg
rich.

A

NOMINA.

ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Græcis: Arnogloſſum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinũ Plantaginis officinę retinuerũt. Germanicè Wegerich/ Schafzungen/ quod nomen græco pulchrè reſpondet, dicitur. Arnoglоſſum, quod eius folia agninæ linguæ ſimillima ſint, appellarũt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſunt, Polyneuron uocant. *Arnogloſſum unde dictum.* *Plantago.* *Polyneuron.*

GENERA.

Duo Plantaginis ſunt genera, ueterum omnium ſententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à ſeptenis quæ in foliis apparent coſtis, græcè ἑπταπλεύρου, id eſt, Septineruiã uocant, Germanis noſtris à foliorum latitudine groſſer oder breyter wegrich nominatur. Minor, eo quod eius folia fibris quinq; tanquã neruis diſtincta ſunt, πενταπλεύρου, id eſt, Quinqueneruia dicitur. Officinę, quoniam folium arctius deſinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronẽ faſtigiatur, Lanceolatam, uulgus autem Lanceolam appellat. Germanicè Klein oder ſpitziger wegerich/ quia ſcilicet acuminatior & longior eſt, & ab equinę coſtæ ſimilitudine, Roßripp uocatẽ.

FORMA.

Minor Plantago anguſtiora, minora, molliora, leuiora & tenuiora folia habet, caule anguloſo, in terram inclinato: flores pallidos: ſemen in ſummis caulibus. Maior contrà craſſior uegetiorq;, latiore folio, betaceo. Folia ſiquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, nõ alterius oleris referunt, quod Dioſcorides λαχανώδη dixit. Nam apud Athenienſes λάχανον pro Beta ſæpe ſumi ſolet, à cuius foliis non multum Plantaginea uidentur abhorrere. Non itaq; olus intelligere potuit, cum in exprimenda ſimilitudine ſpeciatim loqui, non generatim conueniat. Huius cau- *Minor.* *Maior.* *λάχανον.*

B lis anguloſus, ſubruber, altitudine cubitali, à medio ſui ad uerticẽ uſq; tenui ſemine circundatus, floſculum in ſpica luteum, nõnunquam herbaceum oſtentat. Radices ſubſunt illi teneræ, hirſutę, candidę, digitali craſſitudine. Deſcriptiones hæ Dioſcoridis pulchrè picturæ reſpondent. Antiquus etiam herbarius eaſdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

LOCVS.

Maior in paluſtribus potiſſimum naſcitur. Vtraq; autem circum ſepes, aggeres, prata, & lacunoſa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æſtatis initio, Maio & Iunio menſibus, ſemen uero Auguſto carpitur menſe.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueũ frigidum: habet uero & auſterum quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaq; refrigerat ſimul & deſiccat, & in utroq; ſecundi receſſus à mediis eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriã & adſtringentẽ, ideo ad omnia ulcera maligna, elephantica, quæ humore ſcatent, & ſordida, cõferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera uetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & iis quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotydi, panis, proſunt. Strumis & ægilopis cum ſale illita cõferunt. Olus coctũ cum aceto & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptum ſubuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialib. & aſthmaticis data proficit. Foliorũ ſuccus oris ulcera continua collutione purgat. Cum creta cimo-

c lia & ceruſa ignibus ſacris medetur. Fiſtulas infuſus ſanat. Auriū doloribus & lippitudinibus ſuccus inſtillatus, & collyriis additus prodeſt. Gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinē reiicientibus potus cōfert. Dyſentericis ſubter per aluum inijcitur. Bibitur contra tabem. Aduerſus uteri ſtrangulationes in lana apponitur: item uuluæ fluxiones. Semen cum uino potum alui fluxiones, & ſanguinis excreationes ſiſtit. Radix decocta collutione, & cōmanducata, dentiū dolores ſedat. Eadem cum foliis in paſſo ad ueſicæ renumq; ulcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus uini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo ſuſpenſa ad ſtrumas diſcutiendas utantur.

EX GALENO.

Quæcunq; medicamenta cum hoc quod refrigerant unà etiam adſtringunt, ea & ad ulcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines proſunt, atqueadeo etiā ad dyſenterias: nam & ſanguinis eruptiones ſiſtunt, & ſi quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia ſimul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecundū eſt Arnogloſſum, idq; temperaturæ ſymmetria. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatē quæ nondum obſtupefaciat. Semen eius & radix ſimilis ſunt facultatis, attamen ſiccioris, & minus frigidæ. Semen etiam ſubtilium eſt partium, radices autem craſſiorū. Et huius herbę folia exiccata, ſubtilioris & minus frigidę facultatis fiunt, nempe diffiato ex eo ac digeſto excremento aqueo. Hac ratione radicibus utuntur ad dentiū dolores, tum manducantes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obſtructiones non has tantum adhibent, ſed folia quoque & multò magis ſemen: hæc enim quandam abſtergendi in ſe facultatē habent, quam & in herba uiridi ineſſe ſatis conſtat, uerum ab humiditatis copia uinci.

D EX PLINIO.

Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas græci rheumatiſmos uocant. Stomachū corroborat Plantago per ſe ſumpta in cibo cum lente alicæue ſorbitione. Strumis medetur. Semen eius in uino tritum, uel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco eius ſumpta dyſentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia ſedis & attritus celerrimè ſanat. Ex aqua mulſa duabus horis ante acceſſionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, uel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ, uel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos ſanat in cibo cum prius panem ſiccum comederint ſine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagrę rubentis, hoc eſt, calidæ, conueniunt. Oris ulcera ſuccus emendat, & folia radicesq; cōmanducata, uel ſi rheumatiſmo laboret os. Vitio reiectionis ſanguinis idem medetur. Phthiſim ſanat ſi bibatur, & ipſa decocta in uino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tuſa, addito ſale modico. Fiſtulis infuſus ſuccus auxilio eſt. Sanguinis profluuium ſiſtit ſemen, ſi ore reijciatur, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum utero. Succus uomentibus ſanguinem datur.

Contuſis, euerſis omnibus modis ipſa ſumitur. Medetur omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, ſenum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALI-

PLANTAGO
AQVATICA.

Wasserwegrich.

C

NOMINA.

Plantago aquatica.

ΑΛΙΣΜΑ, ἢ ἀλισμοσάκιον græcè: Aliſma, Damaſonium latinè nominatur. Sunt qui eam herbam eſſe putent, quam herbarij & uulgus nominant Barbam ſyluanam, & Plantaginẽ aquaticam: nõnulli uero eam, quam multi paſtoralem fiſtulam uocãt. Prior Germanis Waſſer wegrich/ & Froſchlöffel/ quod ſcilicet in paluſtribus naſcatur, ubi frequentes ſunt ranæ. Altera uero ijſdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticã, ob natales & ſimilitudinem quæ illi cum uera Plantagine eſt, dixerunt: quemadmodũ fiſtulam paſtoralem, quod ſingulari ſcapo rudis fiſtulę & longitudinẽ & effigiem quandam uideatur imitari. Quæ uero noſtra de ijs ſit ſententia paulò pòſt indicabimus.

FORMA.

Aliſma folia Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen & in terram reflexa, demiſſaq;. Caulis illi eſt tenuis, ſimplex, altitudine cubitum excedente, thyrſo ſimilis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices ut Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modiceq; pingues. Ex qua quidẽ deliniatione ſatis conſtat neutram herbarum quarum picturas damus, eſſe Aliſma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam uocant, non per omnia hiſtorię reſpondet. Vt enim alia præteream, radix eius neque odorata, neque acris eſt. Alterius autem, quam paſtoralem fiſtulam nominauimus, etſi radix odorata ſit, minimè tamẽ acris exiſtit. Quicquid tamen ſit, hac potius quàm altera pro Aliſmate utendum eſſe cenſeo. Eius effigiem ſuo loco dabimus.

LOCVS.

Aquoſa amat loca, in quibus paſſim naſcitur.

TEMPVS.

D In æſtate colligi poteſt, tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe hanc herbam ſatis monſtrant radices, quas acres eſſe conſtat. Abſterſoriam etiam quandam in ſe facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix unius aut alterius drachmæ pondere cum uino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodeſt, & quos rubeta rana momorderit, quiq; opium hauſerunt. Torminibus & dyſenteriæ per ſe, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulſis itidem & uteri ſtrangulationibus. Herba ſiſtit aluum, menſes ducit, & cœdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damaſonium aut Aliſma. De hac herba in tertio libro tradit Dioſcorides, quod radix eius epota dyſenterias ſanet, & aluum ſiſtat, atq; œdemata mitiget. Nos uero ea experti non ſumus. Quod autem cõſtitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota cõminuat, caſu experti ſumus. Ex quo liquet, quod abſterſoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vſus in radice aduerſus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduerſatur in uino potum. Strumis imponitur ex aqua cœleſti folium tritum, uel radix cum axungio tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq;, quacunq; in parte.

DE ARTE-

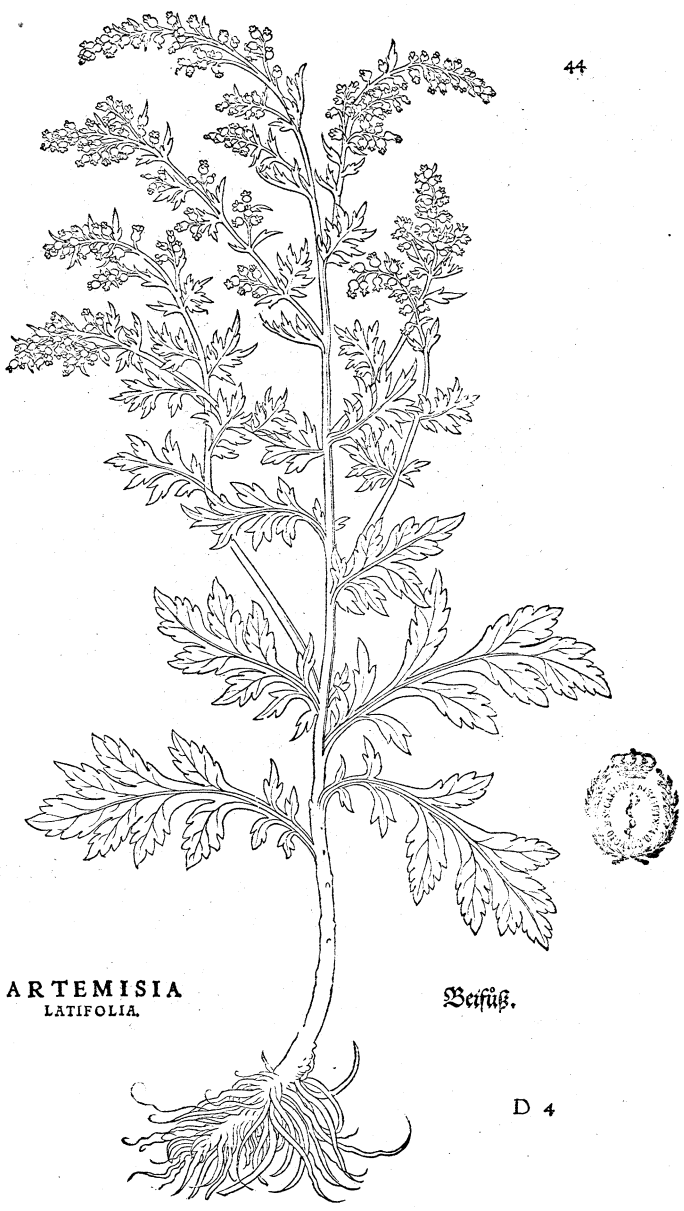

ARTEMISIA
LATIFOLIA.

Beifuß.

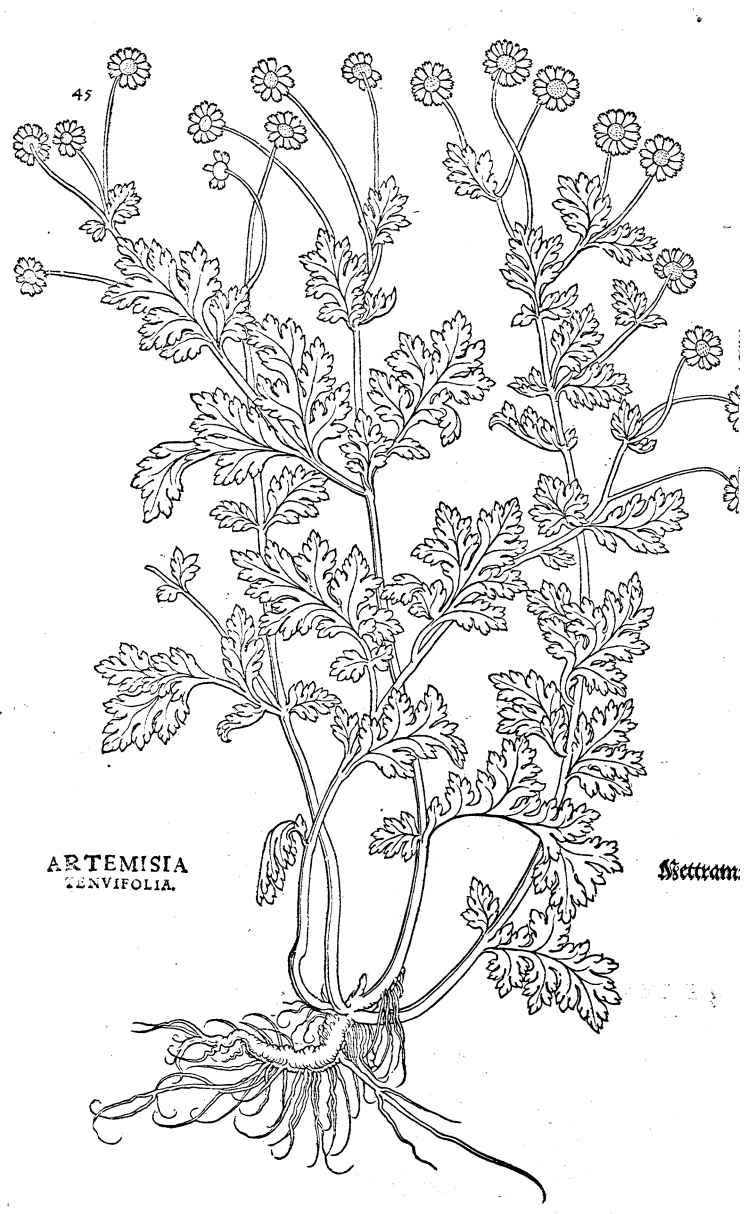
45
ARTEMISIA
TENVIFOLIA.
Nettram

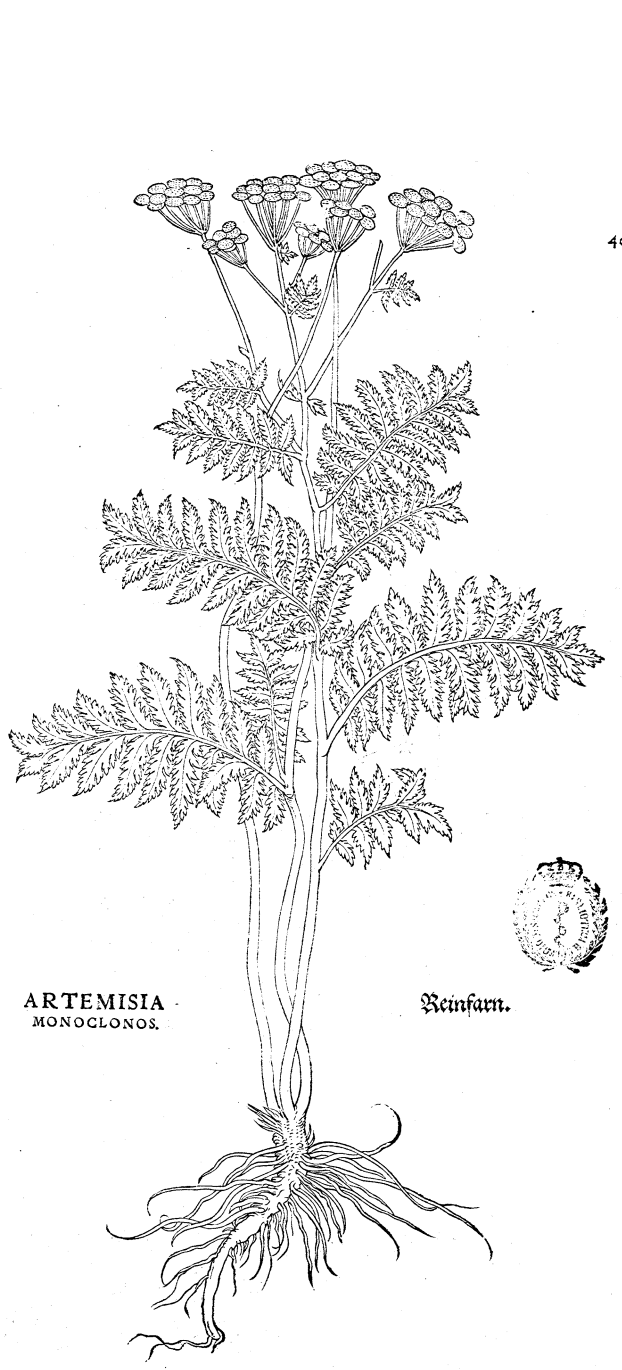

ARTEMISIA
MONOCLONOS.

Beinfarn.

TAGETES
INDICA.

Indiani
negelen

NOMINA.

PTEMISIA Græcis, Artemiſia latinis, Germanis **Beyfůß/Bucken/ S. Johans gürtel/Sonnenwend gürtel/oder Groſſer reinfarn** appellatur. Officinę ueterem appellationē retinent. Nomen herbę indi- *Artemiſia undicta.*
tum putant ab Artemiſia uxore Mauſoli regis, quę ſibi hanc herbam adoptauit, cū antè Parthenis, id eſt, uirginalis, quod uirgo dea illi nomen dederit, uocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatā arbitrentur, quod priuatim fœminarū malis, quibus ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicū **S. Johans gürtel**, quaſi diui Ioannis zonam dicas, à ſuperſtitioſulis nōnullis monachis & muliercülis herbæ huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba cōfecerunt, quas tandem in ignem, qui in die diui Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis urbium ſuccendebatur, neſcio in quem euentū, proiecerunt, hauddubiè hac herba in deſerto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati.

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſię ſpecies, quę etiam hodie apud nos paſſim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt *Artemiſia latifolia.*
quæ ſimpliciter hodie Artemiſia uocatur. Huius iterū duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: unū caule & floribus rubens, Germanis **Rot bucken**/uel **Rot beyſſůß** dicitur: alterum candicans caule, floribus uero flauis, Germanicè **weiß bucken** appellatur. Altera græcè λεπτόφυλλος, latinè uero Tenuifolia nominatur: quod quidē *Artemiſia tenuifolia.*
genus uulgus hodie Matricariā, Germani **Můterkraut**/& **Wettram**, quod uteri, *Matricaria.*
quem matricē uocant, morbis medeat. Tertia ſpecies Artemiſia monodonos dici- *Artemiſia monodonos.*
B tur, Tanacetū corrupto nomine pro Tagetē hodie nominant, Germani **Reinfarn**, *Tanacetum.*
quod filicis ferè ſpeciem referat, & in aquarum ripis naſcatur. Alio nomine **Wurmkraut**, quoniā lumbricos è uentre pellat. Eſſe uero hanc herbam aliquam Artemiſiæ ſpeciem uel hinc etiam cōſtare poteſt, quod primam ſpeciē, ut diximus, nōnulli Germanicè **Groſſen reinfarn** uocant: hac enim nomenclatura manifeſtè docent, & eam quam Tagetem appellant Artemiſiæ eſſe congenerem, quod ſcilicet eandem habeat appellationē. Huius hauddubiè generis eſt herba quæ elegantiſſimos profert flores, garyophyllos Indos uocatos: nulla enim in re niſi floribus, qui ſunt elegantiores & longè maiores, ab hac noſtra diſtat: odore tamē noſtrā hanc etiam uincit. Hinc eſt quod Tagetē Indicam appellauerimus, Germanicè autem **Indianiſche negelen**. His autē herbis tribus cōuenire Dioſcoridis deſcriptiōes facilè unuſquiſq; ex iſs quæ paulò pòſt dicemus cognoſcet. Eſſe autem Artemiſiæ genera ex manuſcripto codice, quem ob uetuſtatem lubens cito, manifeſtè colligi poteſt. Is enim pictas ordine tres iam cōmemoratas herbas ita ob oculos ponit, ut nemo qui illas uel ſemel ſaltem uiderit, non agnoſcat. Picturæ accedunt deſcriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam uſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam uero Tagetem, quo nomine Apuleius uſus eſt, & Tanacetum appellat, ita ut nemo deinceps quin uera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit.

FORMA.

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſi- *Artemiſia.*
milis, maiora tamen & pinguiora folia habet, quæ ſupernè ex nigro uireſcunt, ſubter autem candicāt, crebrò etiam reſecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundū. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem cōfricata eius folia & flores referūt. Quę utiq; deſcriptio ita Matricariā uulgò dictam herbā exprimit, ut nemo non, niſi talpa cęcior ſit, hanc eſſe alteram

c teram Artemisiæ speciem uideat. Fruticosa enim herba est Matricaria, foliis quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existũt) grauiter cum uniuersa herba olentibus. Hallucinanẽ itaque qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, ut suo loco abundè demonstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, unicaulis dicta, simplici caule consurgit, foliis minutim scissis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem uincit. Quæ sanè descriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam hodie, deliniat, ita ut tertiam esse Artemisiæ speciem nemo dubitare debeat, aut saltẽ iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, foliis tenuibus, minutim scissis, & grauiter odoratis, floribus in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

Parthenium non est Matricaria.

Tanacetum.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperisq; locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque uinearum aggeribus passim prouenit, unde Germanicè apposito uocabulo Reinfarn uocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimũ cum uua matuescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactę prosunt ad insessus muliebres, ducendos
D menses, secundas, & fœtus. Vteri præclusionem atque inflammationẽ iuuant, lapides frangunt, & urinæ suppressionem tollunt. Herba ipsa imo uentri illita copiosa, menses mouet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex utero elicit quæcunq;, & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & ueluti malagma confecerit, stomachoq; imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo misens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad uteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq; secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Præter dictas facultates usu compertum est, flores Tanaceti pueris ex uino uel lacte datos, mirificè ex uentre lumbricos pellere, ideoq; Germanis herba lumbricorũ, ut paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

DE APA-

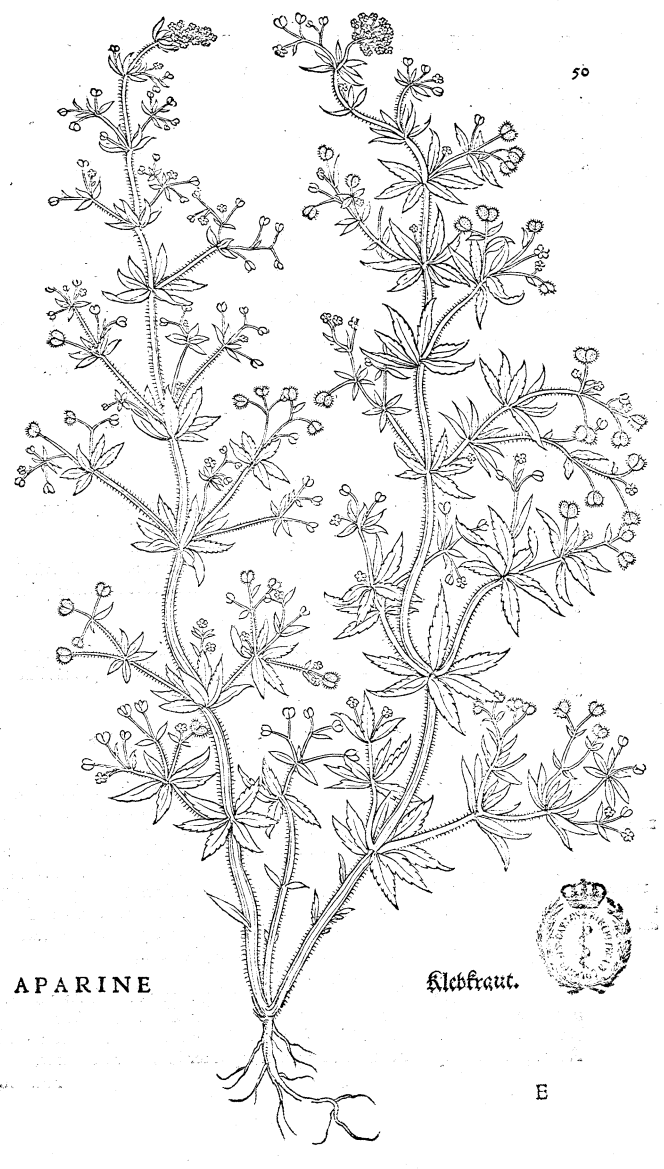

APARINE Klebkraut.

DE APARINE. CAP. XIIII.

C

NOMINA.

Errant qui putãt legendũ esse ὀμφαλόκαρπον, nam Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόλοιπον. Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cũ sic nominata sit ab umbilici specie, quã fructus eius refert. Quare cum altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Oroßio Hißpano Hermolaus, Marcellus, et Rufus Dioscoridis interpretes ὀμφαλόκαρπον legẽtes sequuntur.

APARINH, ἢ ὀμφαλόκαρπος, ἢ φιλάνθρωπος græcè, Aparine latinè, Klebkraut Germanicè nominatur. Omphalocarpos ab umbilici similitudine, quam semẽ eius refert, rectè dicta est. Philanthropos autem uox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quod blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntiũ uestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa uestè retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, Klebkraut nominant: est enim illis Kleben / quod latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nõnulli Aspergulam hodie uocant: rectius tamen una detrita litera nominarent Asperulã, quod asperitate sua attingentiũ uestimentis pertinaciter hæreat.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémue Rubiæ modo per interualla, circumposita. Flores albos. Semẽ durum, candidum, rotundum, à medio, umbilici modo, leniter cõcauum. Ipsa herba uestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & desiccat, habetq; nonnihil tenuium partium: unde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aparines seminis, caulium & foliorum succus cum uino potus, phalangiorũ & uiperarũ morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axungia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

NOMINA.

Branca ursina.

ACANθOS, ἢ ἄκανθα Græcis, Acanthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus ursorum pedibus habent, Brancã ursinam uocant. Ad quam etiam similitudinem respicientes Germani, Bernklaw oder Berntatz nominant. Illud non prætereundũ esse putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam esse dictam: quæ uox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm uertices mar more splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Marmoraria. Dioscoridis locus emendatus.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat. Germanis dicitur Welsch bernklaw. Alterum Germanicã, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc usurpent herbam. Germanis simpliciter Bernklaw uocatur.

FORMA.

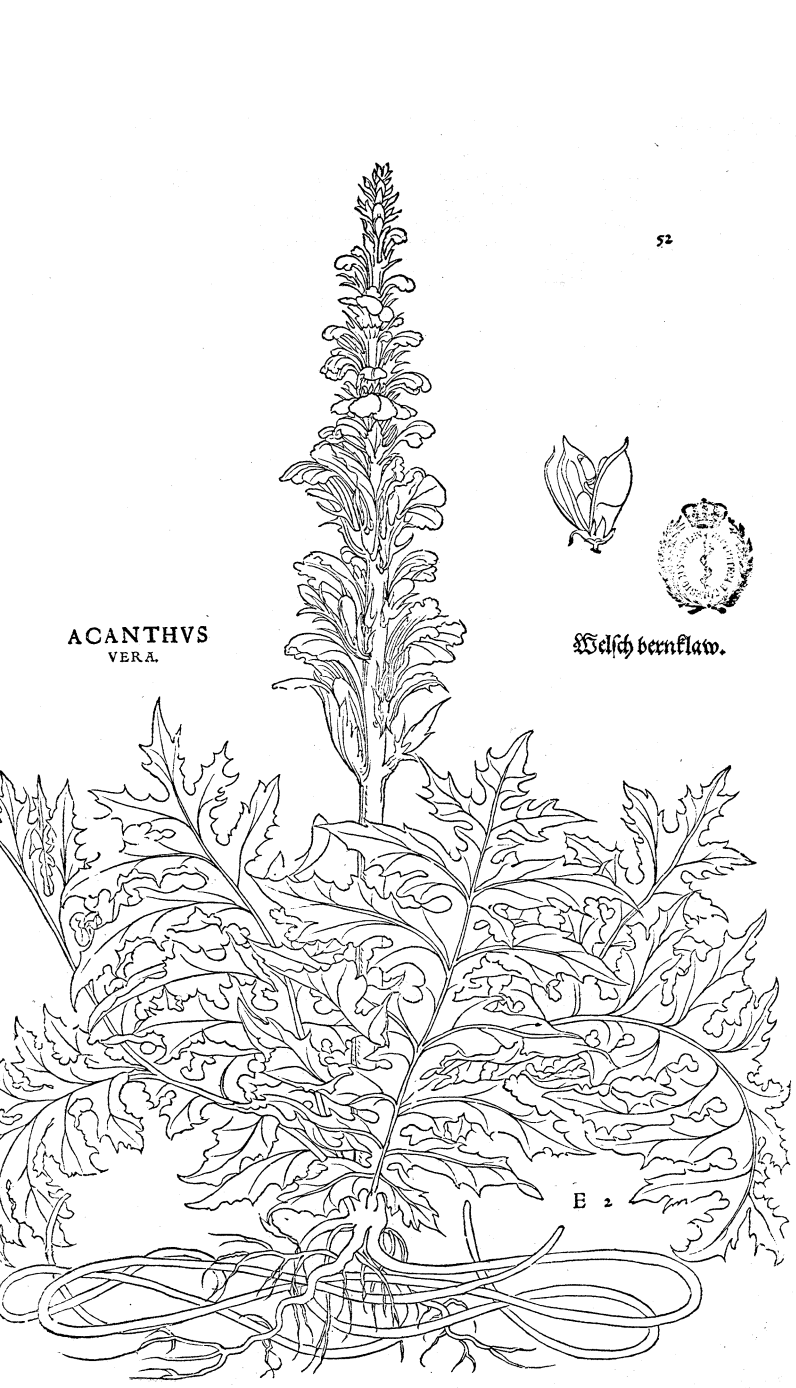

ACANTHVS
VERA.

Welsch bernklaw.

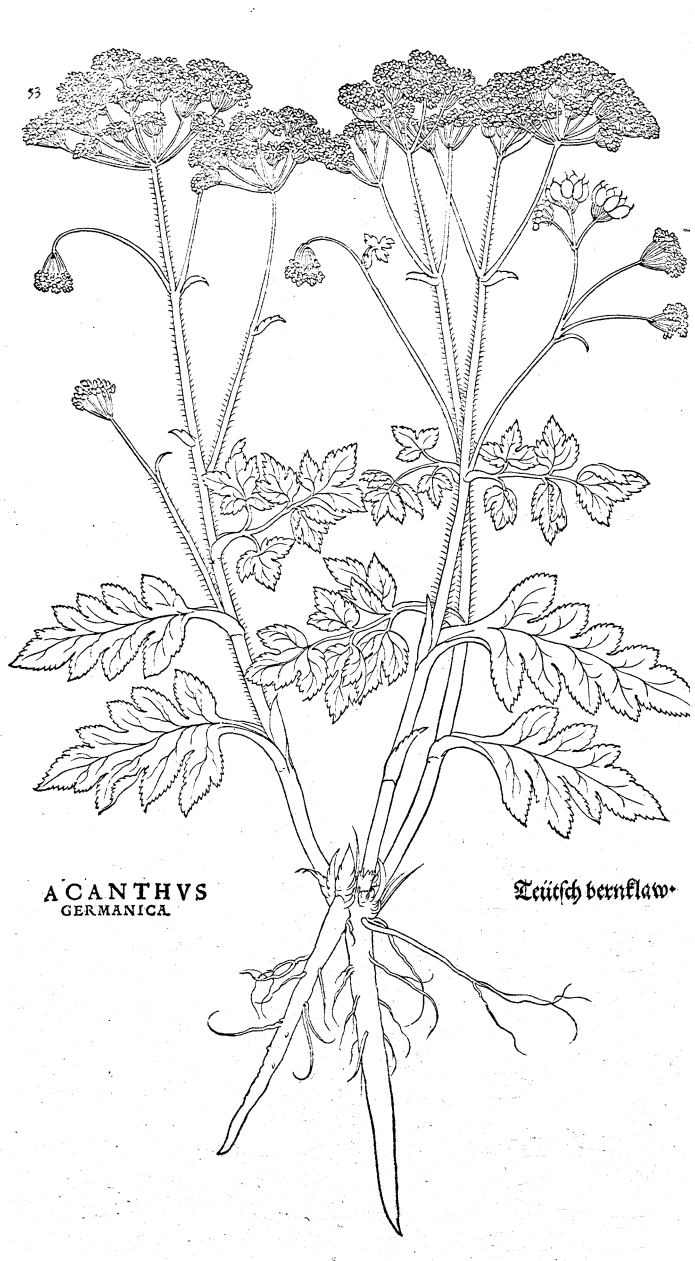

ACANTHVS
GERMANICA.

Teütsch bernklaw.

A FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora & longiora, Erucæ modo inciſuris diuiſa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorum, digitali craſſitudine, ex interuallis ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdam oblongis ueluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi eſt oblongum, luteum, caput thyrſi ſpecie. Radices ſubſunt glutinoſæ, mucoſæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioſcorides. Si autem ueri Acanthi picturam diligenter ſpectare uolueris, huic deſcriptioni prorſus quadrare uidebis, ita ut nulla ſit nota quæ illi non ad amuſſim reſpondeat. Neque impedit quod Acantha ſpinam ſignificet, ſpinoſa enim & hæc quidem herba eſt, ſed mollibus duntaxat ſpinis, ideoq; à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioſcoridis picturam non penitus accedere, eſt euidentiſsimũ. Poteſt tamẽ in prioris inopia, huius etiam cõmodus eſſe uſus, ut ex ijs quæ paulò pòſt dicemus, patebit.

LOCVS.

Naſcitur uera in hortis, petroſis & humentib locis. Germanica in hortis & pratis undique.

TEMPVS.

Colligitur in æſtate dum floribus & ſemine abundat, Iunio præcipuè & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria eſt, & leuiter inciſoria, & tenuium partium. Hanc uim Acantho etiam Germanico ineſſe, guſtus abunde monſtrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem ſubacris eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Acanthi radices uſtis & luxatis illitæ proſunt. Potæ urinam mouent, & aluum ſiſtunt. Tabidis, ruptis, conuulſis, mirè utiles ſunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi uſtis luxatisq; mirè proſunt. Item ruptis, conuulſis, & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptiſana. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etſi noſtræ Brancæ urſinæ facies picturæ Acanthi non undiquaq; reſpondeat, tamẽ eius radicem eandem habere cum Acanthi ueri radice facultatẽ eſt euidentiſsimum. Cum enim guſtu ſubacris ſit, neceſſe eſt ut exiccet, incidat, & tenuium ſit partium. Errant itaq; noſtræ ætatis medici, qui neglecta prorſus radice, foliis tantum utuntur, quæ quidem mediocriter diſcutere ualent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

NOMINA.

ΑΚΑΝΘΑ λευκὴ græcè, Spina alba latinè, Officinę Bedegarim ſeu Bedeguar Pęno nomine appellant, Germani Weißdiſtel/oder Stechkraut. Nomen herba hæc ab albis foliis ſeu lacteis maculis, quibus folia conſperſa ſunt, accepit. *Bedeguar.* *Spina alba unde dicta.*

GENERA.

Quamuis Dioſcorides Spinæ albæ duntaxat unum faciat genus, tamen cũ plures inueniantur apud nos herbæ quæ deſcriptioni reſpondent, plura etiam ut illius ſtatuamus genera neceſſe eſt. Vnum itaq; genus eſt, quod hodie uulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis uero Marien diſtel oder Frawen diſtel nominatur. Nos ſpinam albam hortenſem, quod nimirum in hortis tantum proueniat, appellaui-

c mus. Alterum genus ſyluestre est, proximè ad Dioscoridis deliniationẽ accedens, ideoq; à Germanis Weißwegdiſtel uocatur. Cæterum uidimus herbam peregrinã siccam, quæ ſyluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè uera ſpina alba erat, & descriptioni prorsus cõueniebat. Picturam eius, quod uiridi destituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, anguſtiora tamen & candidiora, ſubdenſa, ſubaſperáue, & aculeata. Caulem binos cubitos excedentẽ, digiti magni aut minoris craſsitudine, ſubalbum, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino non abſimile, minus tamen & oblongũ. Flores purpureos, in quibus ſemen Cnici forma, ſed rotundius. Quæ descriptio in uniuersum quadrare uidetur herbæ quæ uulgò Carduus Mariæ appellatur. Folia ſiquidem Chameleonti non diſsimilia, anguſtiora, candidioraq; (albis enim maculis undiq; cõſperſa, unde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Weißdiſtel/ut diximus, illi impoſitum est) ſubdenſa, ſubaſperáue, & minimè mollia, & mirum in modum aculeata ſunt, ita ut contrectata immodicè pungant. Caulis eidem ſupra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris craſsitudine, & inanis. In ſummo uertice Echino marino haud diſsimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus ſemen Cnico ſimile, ſed rotundius habet, id quod ex utriuſq; ſeminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ Spinæ Dioſcorides tribuit, ſimiles ſint iſs quæ Carduo Mariæ à noſtris hodie herbariſs aſſignantur, ut ex ſequentibus innoteſcet clarius. Syluestri ſic quadrat deſcriptio ut nihil magis. Nam, ut cætera omittã, radix deſiccatoria est & modicè adſtringens, atqueadeo genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

D LOCVS.

Naſcitur in montibus & ſyluoſis locis. Hodie in hortis paſsim etiam plantatur, ut alia quædam Carduorũ genera. Syluestre in locis incultis & arenoſis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum ſemine pregnans est. Floret autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius deſiccatoria est, & modicè adſtringens. Semen uero tenuis eſſentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, ſanguinẽ excreantibus, ſtomachicis & cœliacis prodeſt. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Ferunt etiam quod amuletum ex eo uenenatas beſtias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis & ſtomachicis ſuccurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, ſi decocto eius colluantur. Semen potum iſs qui conuelluntur prodeſt.

DE ASPA-

SPINA ALBA
HORTENSIS.

Marien disel.

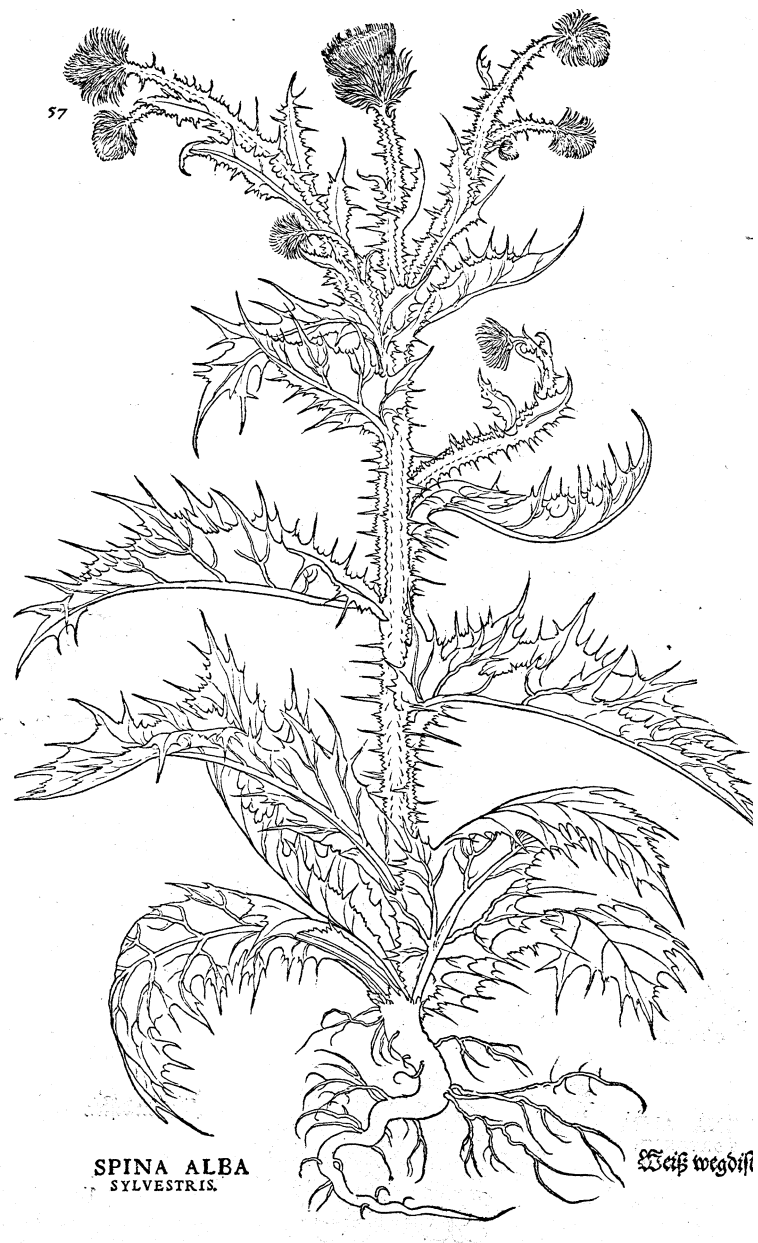

SPINA ALBA
SYLVESTRIS.

Weiß wegdiſt

ASPARAGVS
Spargen.

C

NOMINA.

Asparagus unde dictus.

ΑΣΠΑΡΑΓΟΣ græcè, Asparagus latinè uocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominãt, Germani Spargen. Sic autem potissimũ agrestis satiuusq́, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quod coliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

FORMA.

E radiculis thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in prægrandes ramos, quibus insunt folia capillamenti modo, & ut Fœniculi tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas. Florem fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum uirides, quæ tandem maturate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq́ nõnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primũ cum uer appetit emicante uiret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in uoluptatem gulæ uerterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus, magno gulæ delectamento comeditur, & in principum delicijs est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idq́ citra manifestam aut caliditatem aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi coliculi cocti & comesti aluum molliunt, & urinam mouent. Radicum uero decoctum, difficultati urinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis
D cum uino autem idem decoctum phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentiũ dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq́ discutiunt. Iidem oculis claritatẽ adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinę doloribus, intestinorumq́ uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborũ & renum dolores mitigant. Venerem stimulant. Vrinam cient utilissimè, præterquã quod uesicam exulcerant. Radix quoq́ plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omniũ maximè nutrit. Proinde si quis dicat eius naturã posita esse mediã inter olera & carnes, non procul à uero aberrabit, propter nutrientis facultatem plantarũ & carnium, quæ similiter se habet. Vrinam quoq́ cit, & obstructiones iecoris & renum aperit: id quod manifestũ ex eo, quod urinæ odorem in suum transmutat, ut hunc qui aliquantulũ eius ederint, sentiant. Neq́ quispiam admiretur illum statim urinæ suam qualitatẽ indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, urinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse uidetur, ut extrinsecus impositum urinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita prouenium, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationib succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea gar & oleo conditis, cum mediocriter cocti sunt, ijs uti oportet.

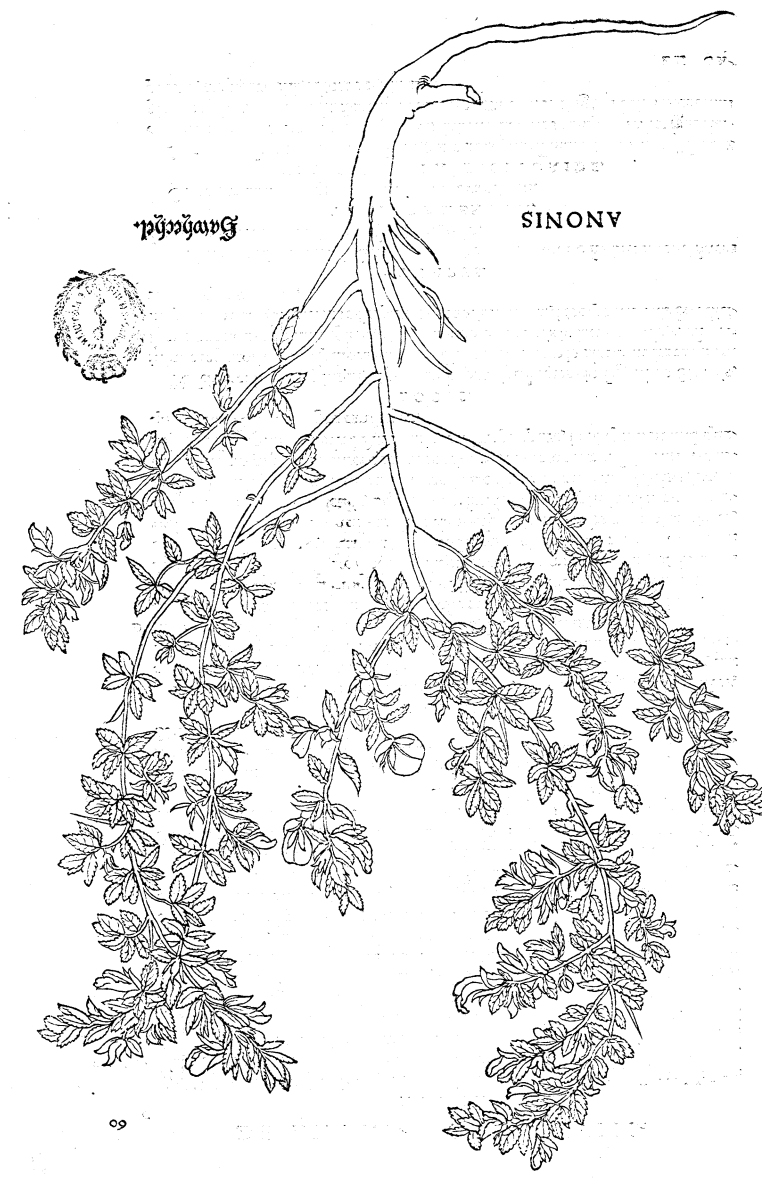
ANONIS
Harhecke

DE ANONE. CAP. XVIII.

c

NOMINA.

Resta bouis. Remora aratri. Acutella.

ANONIS, ἄνωνις Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Reſtam bouis, quod in opere arantes boues ſubinde ſiſtat, nominare ſolet. Nõnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicib. in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam uocent, quod ſuis ſcilicet ſpinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hawhechel nuncupatur, & Ochſenbrech/ quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus ac inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminãt, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: uel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & ſeſe propagat, opus ſit. Equites Germani Stalkraut/ eò quod decoctum eius meiere nequeuntib. equis offeratur, uocant. Binominis autem antiquis eſt ſcriptoribus, una tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, ut Theophraſtus & Galenus: ſunt etiam qui Anonim, ueluti Dioſcorides & Plinius, nominent.

Anonis cur dicta.

Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta eſt. Siquidem aratoribus inimica eſt, uiuax & nimis fruges opprimit, ſuis & aculeis nocet.

Ononis unde.

Ononis uero, quod aſinos, quos Græci ὄνους uocant, ſeſe terentes ad illam ſcabentes & iuuet. Complures quoq; Grani herbam ſic appellari prodiderunt, quod in ea ſe uolutantes, ſpinis eius dorſum libenter affricent & ſcabant. Officinis prorſus ignota, & inuſitata.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticoſos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarũ multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, ſubhirſuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ramuli acutas ſpinas, ſpiculis acuminatis ſimiles, ſolidas & gerunt. Radice candida nititur. Theophraſtus toto caule foliatam eſſe tradit, ut ueluti coronam ex interuallis tota ſpecies repræſentet. Florem quoque illi eſſe minutulum, & in ſiliqua non undique ſeptum ſcribit. Quæ ſanè ſingula pulchrè picturæ reſpondent, & Anonim eſſe hanc herbam quam Reſtam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, oſtendunt. Nam hæc ramos ſpargit fruticoſos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis, à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ uel pratenſis Loti figurã accedentia, hirſuta, iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuſpidis aculei quaſi ſpicula ſubrigunt. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura, in ſiliqua non undiquaque ſeptus. Radix in nigro candicans.

D

LOCVS.

Naſcitur culto ſolo, pingui, & glutinoſo, præcipuè autem in ſegetibus & aruis, inimica agricolis, uiuax & ſupra modum. Cum enim altam lætámue nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & ſingulis annis, ſurculis in latus emiſſis, rurſus anno poſtero deorſum uerſus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq; runcanda & radicitus extirpanda uenit.

TEMPVS.

Aeſtate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno ſui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio menſe, & Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadantenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequam ſpinoſa ſit ſale conditur, & eſt cibis gratiſſima. Radix eius calefacit, et extenuat, cuius cortex cum uino potus urinã ciet, calculos rumpit, cruſtas & abſtergit. Decocta radix in poſca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas ſanare creditur.

EX GA-

EX GALENO.

A Radicis cortex maximè utilis eſt, habens quippiã abſterſoriũ & inciſorium. Proinde non tantum urinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cõfeſtim detrahit. Vruntur quoq; ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & colluí decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

ANISON græcè, Aniſum latinè uocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, germanicè Enißẽ appellatur.

GENERA.

Aniſum caule, folio, flore, Apio par eſſe uidetur. Caulem nanque tenuiter ſtriatum, rotundum, multisq; ramulis brachiatum obtinet. Folium ubi primum enaſcitur, rotundum, ſed deinceps Apij modo diſſectum. Florem candidum, muſcarium fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria originẽ habet, iam autem paſſim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Aniſum in uniuerſum calefacit, exiccat. Ὠτινουμ rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, dolorémue leuat. Vrinã cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad uenenata animalia, & inflationes. Aluum, & albũ fœminarũ profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cumq; roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Proinde & urinam cit, & digerit, atq; uentris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatũ, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ cõdiuntur, quæque intinguntur deſideratũ. Panis etiam cruſtis inferiorib. ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo, & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in pului no, ut dormientes olfaciant. Appetentiã ciborum præſtat. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorũ radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; ſi qua in oculis inciderint. Narium quoq; carcinõdes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſſopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infundi tur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cũ acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationib. ſtomachi & inteſtinorũ tormini bus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctũ potumq; inhibet. Potum

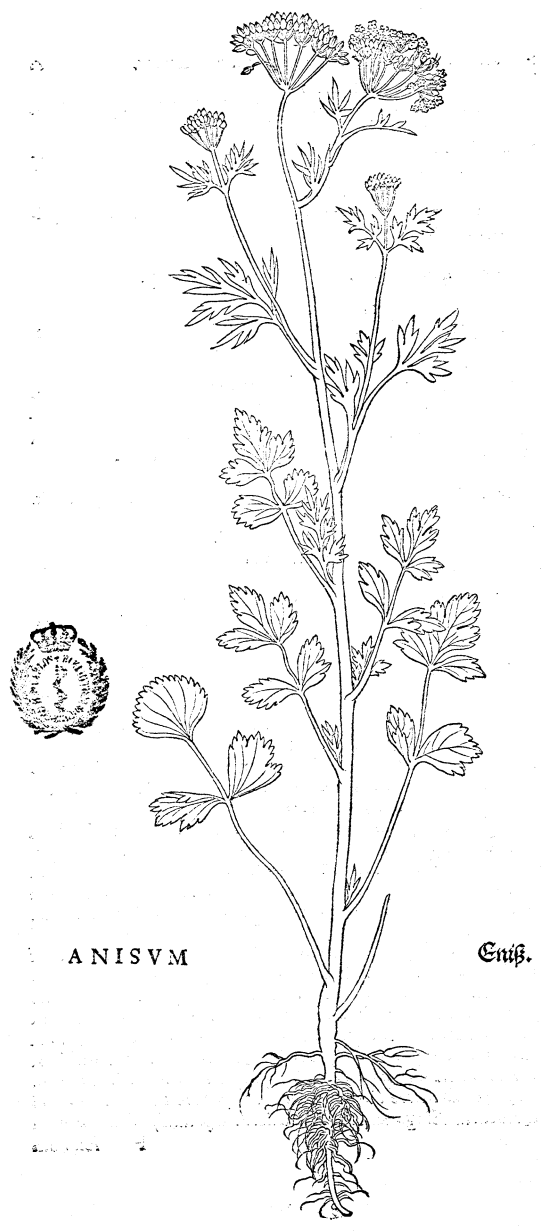

ANISVM Enißᵹ.

A somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorũ tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctũ est corpus, utilissimũ. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientib. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut cõtractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes durities ex aceto usus est. Semine eius poto, lassitudinis auxiliũ uiatoribus spopondit. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum, uini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum uino sudorẽ leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad uetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in uentriculo sunt, digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE▸ CAP▸ XX▸

NOMINA.

Ακτὴ Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, ubi huius genera indicabimus. Sambucus porrò uidetur ab author appellata, cui nomen Sambyx fuit: uel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit. *Sambucus unde dicta.*

GENERA.

B Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à cõcauitate uocant. Alterum Græcis χαμαιάκτη, quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich / uel niderer holder. *χαμαιάκτη. Ebulus.*

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, uirgis harundinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa uirgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus umbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmue Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & uinosum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitũ serrata, longiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine. *Sambuci. Ebuli.*

LOCVS.

Vtrunq; genus in opacis, asperisq; potissimũ locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus uero in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto uero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus uterq; calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abunde monstrant.

64
SAMBVCVS
Holder.

EBVLVS Attich.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem utriſcp facultas, & par uſus, exiccãs ſcilicet, aquã educens, ſtomacho nocens. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiã teneri caules in olla cocti, eadem præſtant. Radix in uino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota uiperarum morſibus ſubuenit. Vuluas emollit & aperit: & quæ circa eas ſunt affectiones, decocta cum aqua inſeſsione corrigit. Fructus cum uino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambuſtis etiam, & canis morſibus illita ſuccurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiſcunt ulcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóue adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraq; Sambucus, & arboreſcens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modicep digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta hæc adiecit: Potę & manducatæ aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriuſcp decoctũ in uino ueteri, foliorũ, uel ſeminis uel radicis, ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahẽs aquã. Refrigerat etiam inflammationẽ, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta, molliſsimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimcp membranæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillũ: poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemcp detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt foliorũ decocto inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpentũ ictibus in uino pota. Podagris cum ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemcp in aqua macerantur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto ſi locus ſpargatur, muſcę necantur. Boa appellatur morbus papularũ, cum rubent corpora, Sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Ebuli fumo fugantur ſerpẽtes. Tenerum cum folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit. Impoſitum teſtes ſanat.

D

Boa.

DE AMMI▸ CAP▸ XXI▸

NOMINA.

AMMI Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari poteſt.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo cõſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitũ inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, umbella Anethi: ſemine exiliori multò quàm Cuminũ, guſtu Origanũ præ ſe ferente, acri & ſubamaro: radice candida & multifibra. Eſſe autem hanc herbam uerum Ammi, ſeminis in guſtu ſapor, qui ſubamarus & acris eſt, omniũ maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporẽ Galenus requirit. Origanũ etiam guſtu referre uidetur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, cuius pictura & deſcriptio ſatis docent, hanc herbam eſſe Ammi genuinũ. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideocp à nonnullis piperculã dictã eſſe ait. Id quod certe ueriſsimum eſſe cõperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniã ineſſe ſenties.

Ammi uerum.

LOCVS.

Nuſquam in Germania ſua ſponte naſcitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, ſic ut deinceps extirpari uix queat.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, ac deinceps ubi defloruit, ſemen abundè producit.

TEMPERA-

67
AMMI
Ameos.
F 4

C TEMPERAMENTVM.

Ammi ſemen in calefaciendo deſiccandoq; ex ordine tertio intenſo exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis ſemini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, urinæ difficultatẽ, uenenatorũ morſus cum uino potum. Menſtrua ciet. Miſcetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, ut inde exortis urinæ difficultatibus reſiſtat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctũ in pallorem mutat. Suffitum cum uua paſſa aut reſina uuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam uocant Ammi, ſemẽ maximè eſt utile. Facultatis eſt excalefactorię & deſiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & guſtu ſubamarũ eſt, & acre. Et clarum eſt quod digerat, & urinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & menſtrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionũ ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; ceraſtarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium ſimiliter mutat in pallorem. Suffitum cum uua paſſa, aut reſina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE ARO▸ CAP▸ XXII▸

NOMINA.

D Pes uituli. Serpentaria minor.

APON, ἄρον ἀφ' ἱστορου graecè, Arum & Aris latinè dicitur. Officinę corrupto, ut ſolent, uocabulo Iarum appellãt. Quidam, quod folium effigie bubuli ueſtigij prodeat, Pedem uituli uocarunt. Alij, quod dracunculũ æmula tur, ſola magnitudine diſcrepans, Serpentariã minorem appellant: neq; id ſanè temerè. Videtur enim Aron eſſe Dracunculus minor, cui Dioſcorides folia κισσοειδῆ, hoc eſt, Hederę ſimilia eſſe dicit, quę prorſus Ari ſunt, niſi quod paulò ſint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioſcorides Dracunculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe ueteres.

Sacerdotis uirile.

Vulgus, quod piſtillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis uirile nominat. Id quod & Germani noſtri faciunt, qui ſua lingua Pfaffenpint nuncupant. Aliàs Aron, & ob uehementem acrimoniam, teütſchen Jngber uocant.

FORMA.

Folia emittit Dracunculo ſimilia, ſed longiora & minus maculata: caulẽ dodrantalem, purpuraſcentẽ, piſtilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo ſimilis, quę quod minore acrimonia eſt, cocta comeditur. Hę uticq; deliniationes ad amuſſim, nulla reclamante nota, noſtro Aro cõueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & pauciorib. maculis reſperſa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante ſeminis partum, ſagaci naturę artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullum, quod mucronata in turbinem uaginula piſtillum complectitur, & ſuo fouet ſinu. Verum ubi fructu prægnans fatiſcit in hiatum, ſolida piſtilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum uiridia, dein crocea ſpectantur ſemina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, ut pictura graphicè monſtrat. Neque obſtat quod Galenus radicem Ari elixam mandi ſcribat, noſtri autem tam acris ſit ut uix guſtari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, poſsit, tantum abeſt ut edendo eſſe queat. Siquidem Galeno libro ſecundo de alimentorum facultatib. teſte, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, ſed in nonnullis minimam, ut Cyrenis. Et Plinio quoque

Obiectionis diſſolutio.

lib. xix.

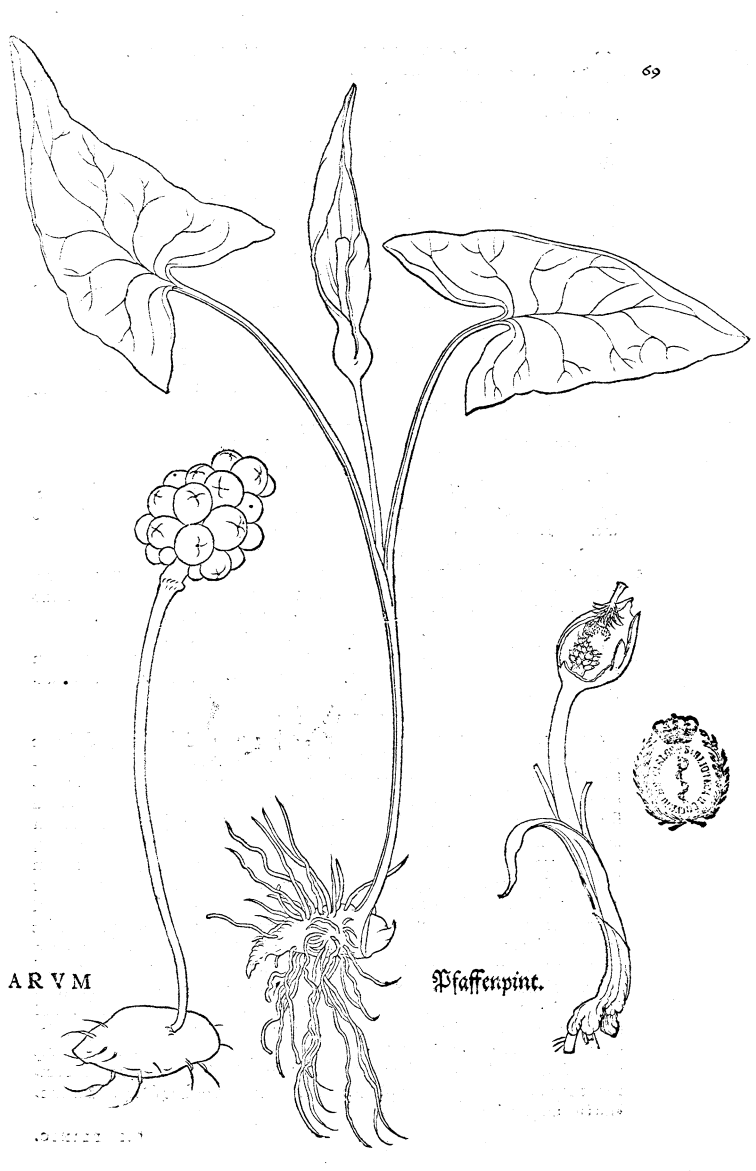

ARVM

Pfaffenpint.

c lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiam cruda editur. In quibuſdam, ut Germania noſtra, maximam. Verba Galeni paulò pòſt in facultatum cõmemoratione citabimus. Hinc diſcendũ erit, multa nobis in ſcriptoribus rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnantia uideri, quæ, ſi ad cœli regionumq; diuerſitatẽ reſpexerimus, nihil prorſus pugnantiæ aut abſurditatis habebunt. Quod niſi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abĩcias neceſſe erit. His accedit quod Galenus nõ ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de aliment. facul. cap. ultimo teſte, acrimonia ſpoliantur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendũ planè erit Arum Germaniæ noſtræ eſſe Ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quamuis ego cum Ruellio, diligentiſſimo earum rerum inquiſitore, Ariſaron ab Aro differre haud putem, quod ſcilicet forma utriſq; eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomenclatura, quæ utriuſq; retinuit appellationem: duobus tandem uocabulis in unum coaleſcẽtibus, dici cœpit Ariſaron. Apud ueterrimos enim Aris primum: dein poſterioribus, copulatis unà nominibus, Ariſaron confictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis umbroſis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas ueris exiliunt, in Iunio diſpereunt, ita ut haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, ut diximus, uiride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

D Arum Galenus in calefaciendo & deſiccando primi ordinis eſſe ſtatuit. Et locutus eſt de Aro qui non uehementi acrimonia pollet. Noſtrum hauddubiè in tertio ordine calidum & ſiccum eſt, ob multam, qua præditum eſt, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, ſemẽ, & folia Ari eaſdem Dracunculo uires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita podagricis prodeſt. Dracunculi more reponitur. In totũ, ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt.

EX GALENO.

Arum terrena eſſentia cõſtat, ſed calida: proinde extergendi facultatẽ poſsidet, uerum non ualentẽ, ſicut Dracontiũ. Radices eius maximè ſunt utiles. Siquidẽ comeſæ craſſitiem humorũ mediocriter incîdunt, adeò ut excreationib. ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontiũ. Et in libro ſecundo de alimentorũ facultatibus ſic de Aro ſcribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibuſdam autem in regionibus acrior naſcitur, ut Dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effuſa, repentè in alteram calidam inijcere oportet, ut in Braſsica & Lente dictũ eſt. Cyrenis cõtrà quàm in noſtra regione planta ſe habet: nam illic minimũ medicamentoſi, minimũq; acrimoniæ habet, adeò ut uel rapis utilior reputetur: idcirco radicẽ quoq; in Italiam cõportant, ut quæ abſq; ut putreſcat aut regerminet, longo tempore perdurare poſsit. Perſpicuũ uero eſt alendis corporibus hanc accõmodatiorẽ eſſe. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos craſſos lentoſq; humores extuſſire ſtudeat, acrior ac medicamẽtoſior magis cõueniet. In aqua elixa eſtur cum ſinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiã cum obſonijs, & ſale, & ijs quæ caſeo cõſtant, ſumitur. Haud uero obſcurũ eſt, ſuccum eius qui in iecur ac uniuerſum corpus diffunditur, quo uno animal nutritur, craſſiorem eſſe, idq; maximè quum radix, quemadmodũ ſunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica ui caruerit. Apud nos nanq; in Aſia, plerq; Ari radices acriores ſunt, & medicamentoſam iam uim obtinent.

EX PLINIO.

EX PLINIO.

A Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uitia expurgaret: aridum in potione insperſum, aut ecligmate, urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit. Tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedænę sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahēdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu nō purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur. Perunctos quoq; Aro ut laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In foliis Ari caseus optimè seruari traditur.

† diās fœminā.

B

APPENDIX.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendiq; facultatem habere tradunt: ideoq; tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhisq; mederi, faciei deformitatem cutisq; auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in uulneribus carnem minuere scribunt. Id autem posse præstare, acrimonia ipsa uehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiam Arisaron acrimonia haud exigua præditum scribit, ideoq; illitum nomas sistere, collyriaq; efficacissima ex eo cōtra fistulas fieri. Deniq; radicem cuiuscunq; animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoq; Arisaron ulceribus mederi manantibus, item cōbustis & fistulis, scriptum reliquit. Præterea cōmixtum collyrio nomas sistere ait.

Recētiores quas facultates Aro tribuant.

DE ARCIO CAP. XXIII.

NOMINA.

PKEION, ἄ πρόσωπον, ἄ πρόσωπις Græcis, Personatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, uulgus Bardanam uocat, Germani Groß Klet-ten. Personatia hac quondam ad personas utebātur, quoties in theatris alijsúe locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiā uolebant. Est enim foliorū eius tanta amplitudo, ut tota humana facies ijs tegi possit: atque hinc haud dubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Prosopij & Personatiæ indiderūt.

Lappa maior.

Personatia unde dicta.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem subcandidum, interdum nullum. Radicem grandem, candidā intus, foris nigram. Ex qua descriptione nemo nō intelligit, Personatiā esse eam herbam quam

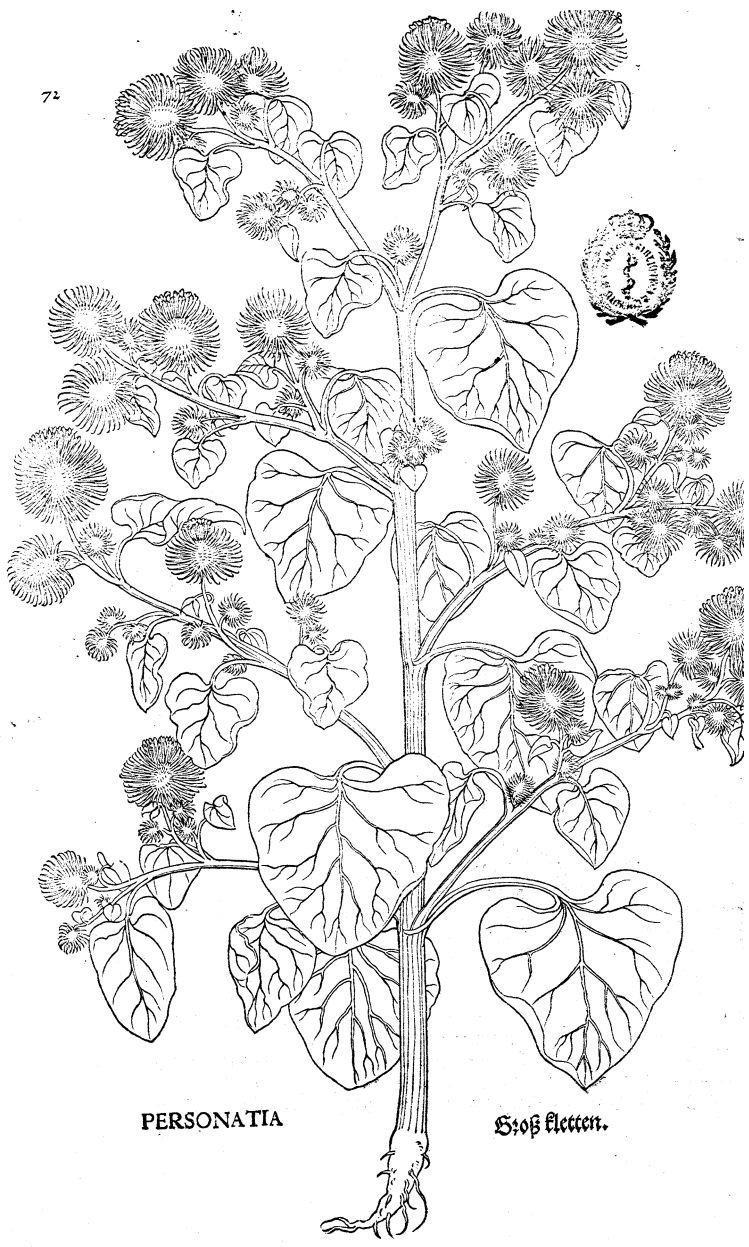

PERSONATIA

Stoß kletten.

A quam hodie uulgus Bardanam uocat, quæ folio conſtat omnium lapparum maximo, parte auerſa herbido, aduerſa cano, cauſe in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ tranſeuntium ueſtibus adhærent, in quibus flos purpureus naſcitur, non euidens, ſed occultus, intra ſe germinans, radice grandi, intus candida, foris atra. *Bardana.*

LOCVS.

Naſcitur ubiq; potiſsimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Menſe Iulio lappas cum floribus ſuis producit Perſonatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Perſonatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, ſanguinẽ & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoq; dolores, qui ex membrorũ fractionibus colliſionibúsue fiunt, trita & illita ſedat. Quinetiam folia uetuſtis ulceribus utiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Proſopida uocãt, cuiuſq; folia Cucurbitę ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter: quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi poſſunt.

EX APVLEIO.

Perſonatiæ herbæ ſuccus cum uino ueteri in potionem datus, omnes morſus ſerpentium mirificè ſanat. Eiuſdem foliis cinges febricitantẽ, & ſtatim febrem mitigat, caloremq; ſanat. Vulnus, etiam ſi cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipſam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorũ morſus radix cum modico ſale trita imponit̃ morſui, & ſtatim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, urinam prouocat, & ueſicæ dolorem tollit. Puluis ſeminis eius cum uino optimo per quadraginta dies datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita, ambuſta mirificè curant. B

EX L. COLVMELLA.

Venena uiperæ pellit ſuper ſcarificationẽ ferro factam herba Perſonatia trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt contra ſerpentes. Ex uino bibitur duũm denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio ſuo impoſita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

NOMINA.

ΑΣΚΥΡΟΝ, ἢ ἀσκυροειδὲς græcè, Aſcyron latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Hartheów, id eſt, durum fœnum appellatur. Græci à cõtrario, huic herbæ nomen impoſuiſſe uidentur, σκύρῳ enim illis aſperitatem ſignificat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere uidetur. *Aſcyron cur dictum.*

FORMA.

Hyperici ſpecies eſt Aſcyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticoſius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, ſemẽ Hyperico ſimile, odore reſinæ, quod cum atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & aſperis locis prouenit.

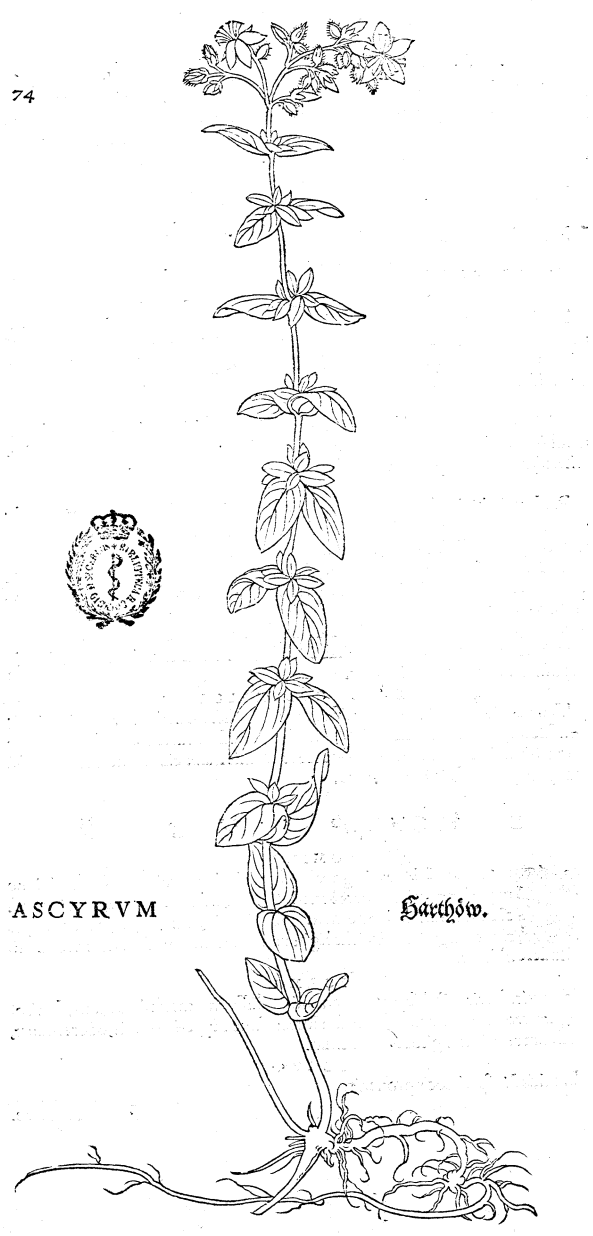

ASCYRVM Harthów.

TEMPVS.

A Aéstate, potissimum uero Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideoq; calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ascyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad ischiadicos prodest dolores: bilios enim multa excrementa ducit. Sed assiduè dari oportet donec conualescant. Præterea illitum ad ambusta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum uero facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterum in uino austero decocta, unum ipsum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vsus seminis ad ischiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

DE ANDROSAEMO▸ CAP▸ XXV▸

NOMINA.

ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ Græcis, Androsæmon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis Kunrath/quasi græcè dicas Thrasibula, nominatur. Dictum Androsæmon, quod aut coma, aut floribus eius tristis, hominis sanguinem referat. *Androsemon unde dictũ.*

FORMA.

B Differt ab Hyperico & Ascyro Androsæmon. Frutex est prætenuib. ramis, surculosus, puniceo colore rubentibus uirgis, foliis triplo quadruplóue maioribus quàm Rutæ, quæ contrita sanguineum succum remittunt. Alarum caua habet plura, in summo alarum auium modo pennata expansáue, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, ueluti punctis depictum distinctúmue. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androsæmi semen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere, bilios alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusæ cum semine, potęq; matutino, uel à cœna duabus drachmis in aqua mulsa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq; quatriduí interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquã. Imponitur & podagris, & ambustis, & uulneribus, cohibens sanguinem.

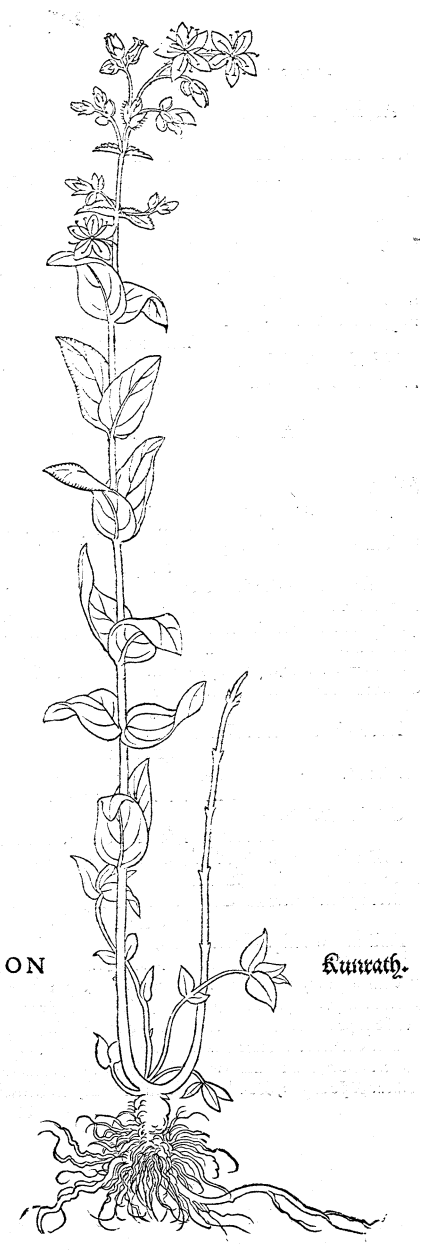

ANDROSAEMON Kunrath.

NOMINA.

A ΑΡΚΕΥΘΟΣ, ἄρκευθος grecè, Iuniperus latinè uocatur. Officinæ latinam appellationem retinuerunt. Germanicè Weckholder/Kramatber/id eſt, turdorum baccæ uocantur, quod fructibus eius turdi pingueſcant. Iuniperus autem dici uidetur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: ſola enim ferè arborum fœtus ſuos in biennium prorogat, quí ne matureſcunt quidem, nouis ſuperuenientibus. *Iuniperus unde dicta.*

GENERA.

Iuniperus Dioſcoridi duplex eſt, maior & minor, ſola arboris & ſeminis magnitudine inter ſe differentes. Minor humilis eſt, ſeſſilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus ſummo ceſpite fuſis. Maior altius adoleſcit, & in iuſtam arboris magnitudinẽ exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo ſtipatis, baccis alteri ſimilibus, maioribus tamen.

FORMA.

Vtriuſque facies horrida, coma uirent perpetua, ſpinaq; potius quàm folio, ſed herbacea ueſtiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter ſatiſcens, materies fulua, quæ ſi ignibus dicatur, non iniucundũ fumum expirat, qui odoris ſuauitate graſſantia peſtilentiæ cõtagia depellit. Ex ea etiam, ut recentiores Græci tradunt, æſtiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorem æmulans ſudat, quæ caloris officio durata, coëat in gummi. Arabum familia, non ſine magna cõfuſione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ uero Vernicem uocant. Baccas ferunt primum uirentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam matureſcant in ramis pendent. Hinc ſunt qui baccas in ijs eſſe ternas eodem tempo- *Sandaracha Arabum. Vernix.*

B re dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præſentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterum nõ deſunt qui noſtram Iuniperũ non genuinam putẽt, quod baccæ eius ad Dioſcoridis magnitudinẽ, quæ nucis eſt ponticę aut fabę, non accedant. Sed cogitent locum in cauſa eſſe cur minores producantur: ut plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia naſcuntur minora ſunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata uiſa ſunt, quæ nucis auellanæ quantitatem æquabant: ob id ut magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus. *Obiectionis diſſoluio.*

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planiſq; & cultis naſci recuſant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorũ decerpuntur, ſed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & ſicca, utrinque tertij ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus: uerum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat ſecundo receſſu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acris utraque eſt, calefacit, & urinam mouet. Incenſæ ſuffitu ſerpentes fugant. Earum fructus, hic quidem fabę, alius uero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & ſubamarus. Modicè calefacit & adſtringit, ſtomacho utilis. Potus ad uitia thoracis, tuſſes, inflationes, tormina, & uenena, prodeſt. Vrinam cit. Conuulſis, ruptis, & uuluę ſtrangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipſa quàm eorum ſuccum ex uino contra uiperarum morſus illini & bibi prodeſt. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum uero ligni deuoratum, interficit.

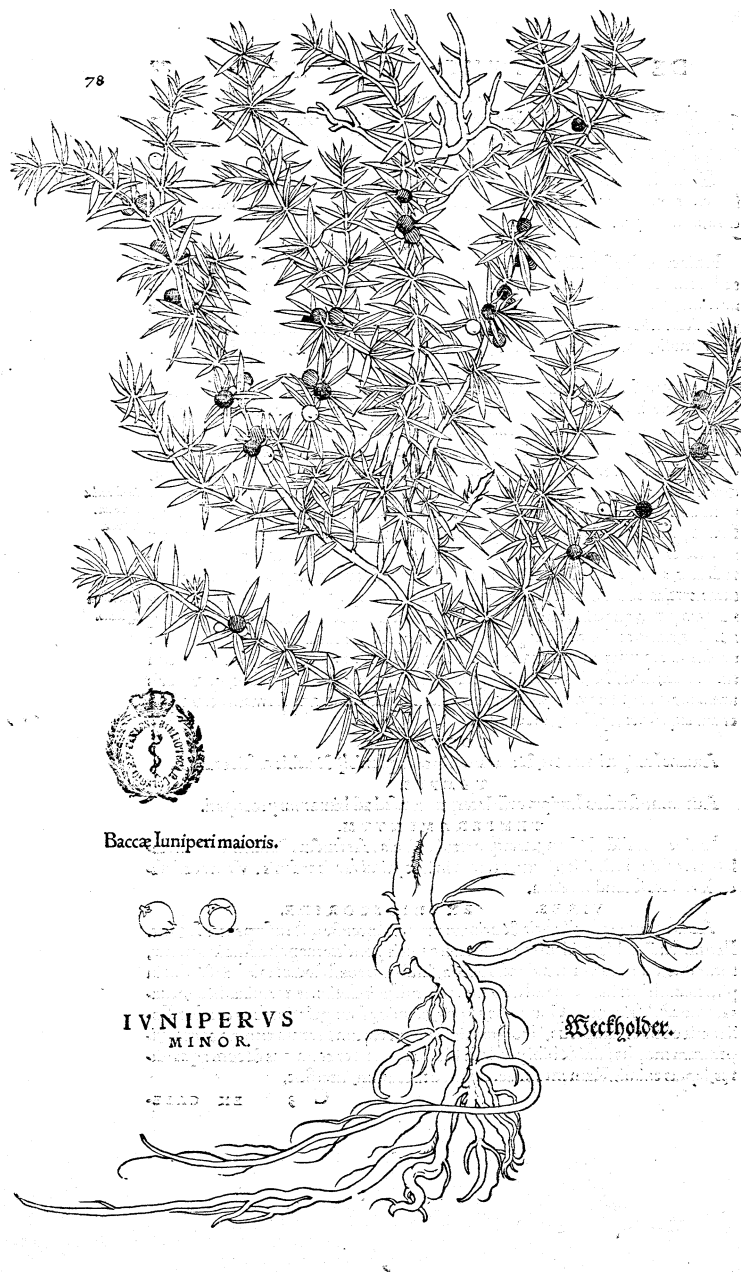

Baccæ Iuniperi maioris.

IVNIPERVS
MINOR.

Weckholder.

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renes q; expurgat, nimirum calculos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa laborantibus medicamentis immiscetur. Prexiguum cortem humano alimentum ex eo apponitur. Affatim lumpsus hic fructus stomachū mordicat, caput q; calefacit: ex quo illud quandoq; impleus, dolore diuexat. Alui ex crementa nec reddit, nec propellit. Vrinam cet mediocriter.

EX PLINIO.

Vragy excalfacit & extenuat. Accenfa terrentes fugat. Semen ftomachi, pectoris, lacertiq; doloribus utile. Inflationes languoresq; discutit, tuffes conco quit & diuretica. Illitu rumores sistit: item alvum, bacis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Mixtetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur convulsis, ruptis, tormintbus, vulvis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quatremis, aut decoctis ut ignit in vino. Sunt & qui perungant corpus ei femi ne eius in terpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem vomitione ex polline thuris & oui albo excepta iuprimit. Item prodiuretion alvum cum cicheri illa sirmat. Stomachum in bilioso vomitus cohibet, deuorata in ouo forbili polenta eius cohibet, quemadmodū & alui profluuium rectet. Deftillationes iuspendit suffire nidor, arcetq; ne præcipites adimadecumbant. Prestatam quæ in stomacho aut interstitis coit, digerit. Humorē etiam coctum, qui pernix à cerebro deiicitur. Tineas & cætera ventris animalia necat. Vigiliosos sistularum sinus indita relicet. Mentiuos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Manibus manuum & pedum rimis illius succurit. Et in summa Succini pollet viribus, sed paulo efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in uicem subsituitur.

DE ALCEA. CAP. XXVII.

NOMINA.

AREA Græcis, Alcea Latinis vocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij & Empirici Simeonis herbam, Germani nostri Stimmaestaut/ober Stimmbsmurtz, & Pappelkraut appellant. *Stimmels herba.*

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia Vrticæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, cortecem Cannabi limilem obtinentes. Florem exiguum Rosæ similem. Radices albas, teres quinque aut sex, cubitales.

LOCVS.

Nascitur in pinguibus loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplastricorum medicamentorū numero esse Alceam, & folia, quæ glutinosum quid ac lenitorem quendam præ se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abunde monstrant. Hinc facis constat Alcæam extra omnem ingenium tum calidare, tum frigidiorem fieri, ac plane emplastricorum conflictionem obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. iiij. & sequent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alcææ radices in uino aut aqua potæ, dysenterias & rupes medentur.

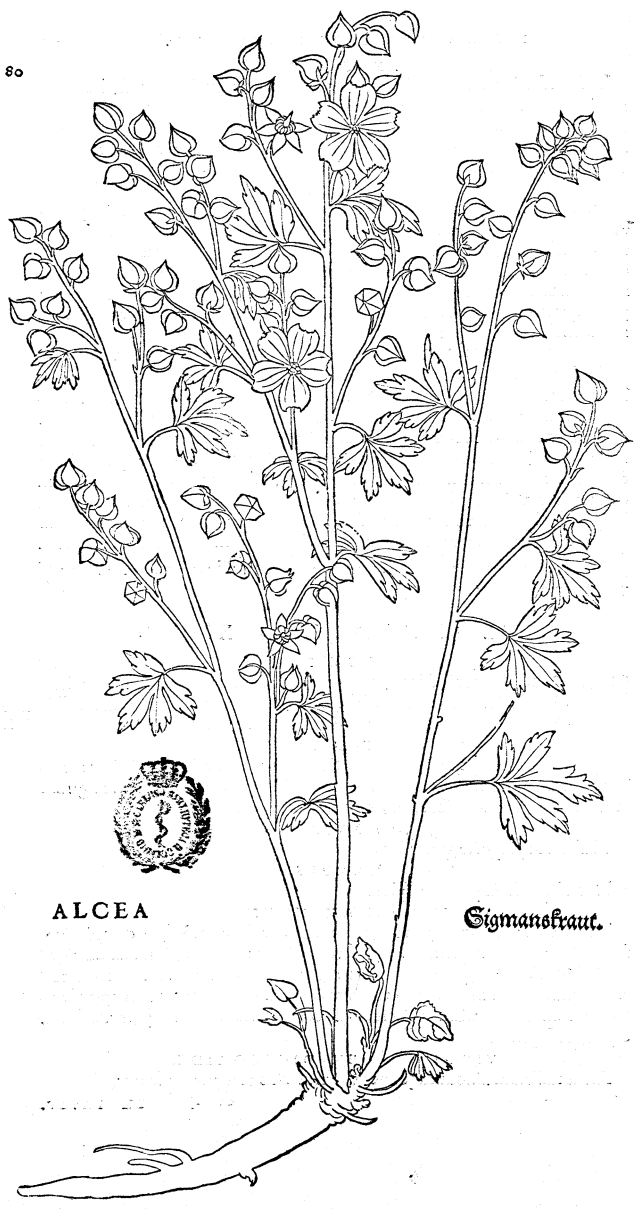

ALCEA

Sigmanskraut.

EX PAVLO.

Alcea ſyluestris maluæ genus est. In uino pota dyſenteriæ & rupturis medetur, potiſsimum ipſius radix.

EX PLINIO.

Vſus radicis Alceę ex uino uel ex aqua, dyſentericis, aluo citæ, ruptis & cõuulſis.

APPENDIX.

Celebratur ad caligínem oculorum ab Empiricis, ita ut non deſint qui credant radicem Alceæ è collo ſuſpenſam, aciem oculorũ ſupra modũ acuere, & tueri poſſe.

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

NOMINA.

ΑΔΙΑΝΤΟΝ, ἄπαλοτρηχον, ἁπαλίτριχον, ἀειθαλίτριχον græcè: Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris uocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius teſtatur. Germani Frawenhar / uel Junckfrawenhar. Adiantum nomen ab euentu accepit, quod folium eius perfuſum aqua ὁ ἄδιαντος, id eſt, non madeat, ſicco ſemper ſimile, ut autor eſt Theophraſtus libro ſeptimo de Plantarum hiſtoria, cap. xiij. Id quod minimè intelligendum erit de merſione longiore in aqua: nam diutius merſum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madeſcit. Quare rectius de imbre deſcendente è cœlo, cuius ſtillicidium foliis eius non inſidet, ut teſtis eſt in Theriacis Nicander, accipiendũ uenit. Vel, quod magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum eſt Adiantum, quod nimirum quaſi ſitiens illorum aquas, quas tamen odit & reſpuit, quærat. Polytrichon autem quaſi multicomum, quod capillos multos ac denſos faciat, eiuſq; defluuia expleat. Callitrichon uero quaſi pulchricomũ, quod capillos tingat, pulchrioresq; reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta eſt, quàm à ſpecioſis reddendis capillis: nec alio nomine Veneris uox adiecta eſt, quàm quod hæc pulchricoma pingat. Hinc patefit maximus pharmacopolarũ noſtri temporis error, qui ſub tribus nominibus, unã & eandem duntaxat herbã ſignificantibus, tres diuerſas herbas deſignatas eſſe putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto uocabulo Gallitrichũ uocãt: aliam etiam Capillum Veneris eſſe herbam exiſtimant. Quales autem herbæ ſint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, ſuis locis oſtendemus.

Capillus Veneris.

Adiantum unde dictum.

Polytrichon.

Callitrichon.

Capillus Veneris cur dicta.

Pharmacopolarum error.

FORMA.

Folia albicantia Coriandro ſimilia habet, in ſummo inciſuris diuiſa. Caules ex quibus naſcuntur prodeũntue, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentesq;. Necq; florem, necq; ſemen creat. Foliis uero Coriandri iam quidem erumpentis, uel paulò antea enati, necdum cauleſcentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata ſunt, & in extremitatibus inciſa, conſtare Adiantum ſciendum erit. Ex qua nimirũ deſcriptione manifeſtiſsimũ eſt, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris utuntur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Mawrrauten / & Steinrauten uocamus, non eſſe uerum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules ſiquidem eius non ſunt nigri, ſed uirides: neque admodum tenues, ſed pro herbæ quantitate craſsi: neque ſplendentes. In ſumma, neque figura, neque magnitudo, necq; color, nec natales etiam reſpondent, quia in ſiccis & ſoli expoſitis muris naſcitur, in humidis contrà Adiantum.

Ruta muraria non eſt Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, paluſtribusq;, & humentibus muris, & prope fontes naſcitur. In Germania

ADIANTVM Frawenhar.

A Germania tamen noſtra, quod ſciam, non prouenit: copioſe autem in Narbonenſi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aeſtate uiret, bruma non marceſcit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, uerum deſiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbę potum, aſthmaticis, difficultate ſpirandi laborātibus, icte-ricis, lienoſis, & urinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohi-bet. Venenatorum morſibus, & ſtomachi fluxionibus cum uino potum prodeſt. Menſes cit & ſecundas. Sanguinis reiectionem ſiſtit. Cruda herba ad uenenatorū morſus illinit. Alopecias capillis explet. Strumas diſſcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & ſuſino, aut hyſſopo & uino, capillos de-fluentes cōtinet. Decoctū eius cum lixiuio & uino abſtergit. Gallinaceos & cotur-nices cibis eorum additū pugnaciores facit. Seritur & magna utilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & diſcutit. Alopecias capillis ueſtit, ſtrumas & abſceſſus di gerit, lapideś frangit epotum. Viſcoſorum craſſoruḿ ex thorace pulmoné ex creationibus non mediocriter confert, & uentris fluxiones ſiſtit.

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

B DE VITE VINIFERA. CAP. XXIX.

NOMINA.

AMPELOS οἰνοφόρος καὶ ἥμερος græcè, Vitis uinifera & ſatiua ſeu culta latinè appellatur. Germanicè Weinreb. Vitis autem, quod inuitetur ad uuas pariendas, dicta eſſe primo uidetur. *Vitis unde dicta.*

GENERA.

Innumera uitium reperiuntur genera, quæ ſingula perſequi ſuperuacaneū eſſe uidetur. Si quis tamen illa diſquirere deſiderat, rei ruſticæ ſcriptores, Pliniumq́ libro xiiij. naturalis hiſtoriæ, qui diligentiſſimè de ijs ſcripſit, legat.

FORMA.

Vitis caduca eſt, & niſi ſit fulta, fertur ad terram. A radice eius caudex unus con-tortus exit, qui in ramos frequentes ſcinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoſo, flagellis longè lateq́ uagantibus, quibus ſe quaſi ſuis manib. erigit, & quicquid na-cta eſt complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus inciſis, laſciuienti-bus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis acerua-ta, qui interdum purpureo, nōnunquam roſeo, aliquando uiridi colore fulgent. Se minibus tunica clauſis.

LOCVS.

Paſſim & in multis Germaniæ noſtræ regionibus naſcitur: & uix hortum inue-nies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret ſolſtitio uitis, autumno autem uuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium uitis temperamentū ex facultatum enarratione pateſcet. Vuę tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & ſiccæ ſunt: maturæ uero calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES

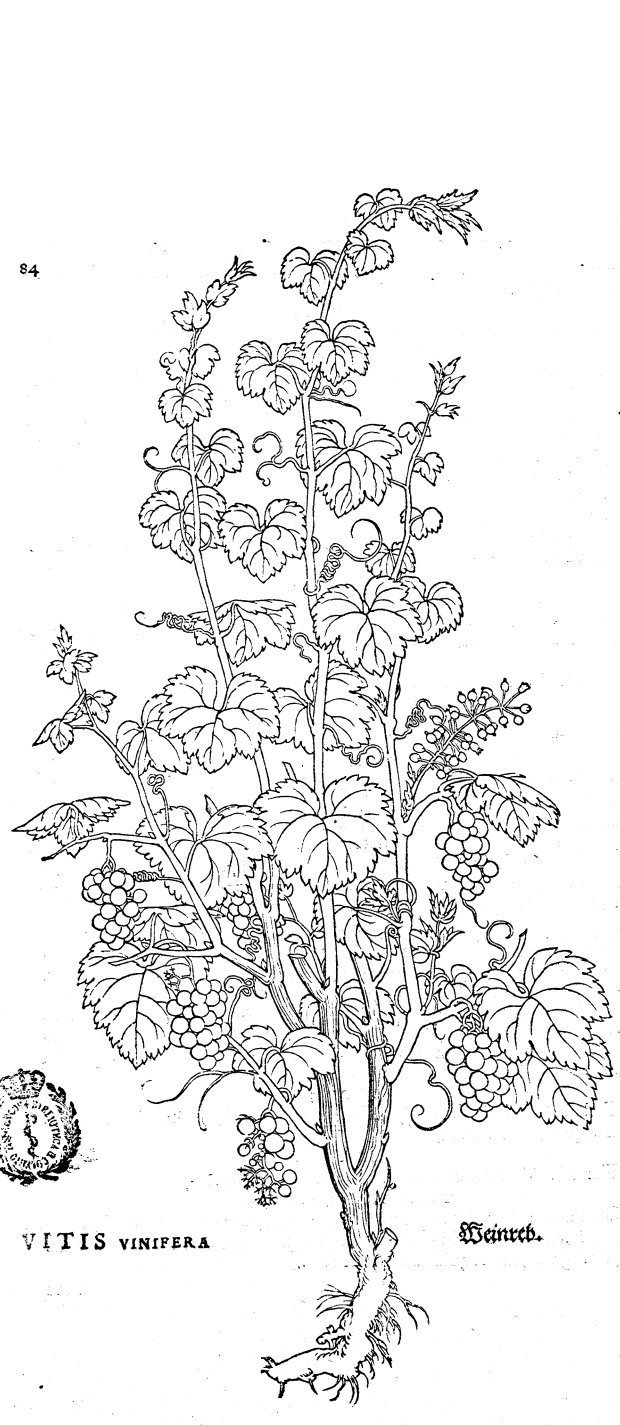

VITIS VINIFERA Weinreb.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vitis uiniferæ folia capreoliq; trita & illita capitis dolores, ſtomachiq; inflamma tiones & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per ſe impoſita, utpote quæ refrigerant & adſtringunt. Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capreoli & poti, eadem efficiunt. Lachryma uero eius quæ ueluti gummi in caudicibus cõcreſcit, pota cum uino calculos pellit. Illita lichenas, ſcabies & lepras ſanat. Oportet tamen locum antea nitro cõfricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potiſſimum ichor, aquoſũ ſue humor, qui ex incenſis uiridibus ſarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis ſarmentorũ & uinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáue ſunt condylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & uiperarũ morſibus. Lienis inflammationibus cum roſaceo & ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & ſtomachũ inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata eſt, appetentiãq; cibi excitat, & imbecillis cõuenit. Quæ autem in uinaceis, aut uinario uaſe ſeruatæ ſunt, ori & ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, ueſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinẽ excreantibus. Similes iſs ſunt quæ in muſtum cõiectæ ſunt. Quæ uero ſapa aut muſto cõditæ, ſtomachum magis infeſtant. Reponunt & cœleſti cum aqua prius paſſæ factæ, minusq; uinoſæ fiunt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus utiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq; mammis cum ſale illinuntur. Vinaceorũ decoctum dyſentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infuſum cõfert. Ad inſeſſiones quoq; ac clyſteres aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Toſti autẽ & triti & pro farina illiti, dyſentericis, cœliacis & ſtomacho reſolutis proſunt. Vua autem paſſa alba magis † extenuat. Caro illarum comeſta, arteriæ, tuſſi, renibus ac ueſicę confert. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis. Admixta miliꝭ & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per ſe etiam ſumpta, atque cum pipere cõmanducata, ad capitis pituitam purgandam ualet. Teſtium inflammationes ſedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles ungues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipſe ex Dioſcoride, Galeno, & Plinio pete: ſuperuacaneum enim, imò tedio plenum eſſet eas in uniuerſum omnes cõmemorare.

Folia & Capreoli.

Lachryma.

Vua.

Vide Galenũ lib. ij. de alimentorũ facul. tripli cem huius ſeruãdarum uuarum modum explicantem.

Serapion legit, adſtringit.

EX GALENO.

Vitis ſatiuæ & cultę adſimilis facultas eſt ſyluestri, ſed ad omnia imbecillior. Vitis uero ſyluestris racemi, extergendi uim obtinẽt, ut epheleſs & næuos, & id genus quæcunq; in cutis ſuperficie fiunt, curare poſſint. Habent uero & adſtrictionem quandam ipſi, & extrema germina, quæ & ſale condiri aſſolent. Plura de uuis habet idem Galenus lib. ij. de aliment. facul. cap. de uuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neq; mali ſucci ſunt, ſi maturæ fuerint exquiſitè. Tamen his nõ robuſta, nec denſa, ſed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quod celeriter ſubeunt, atque ideo ſi retineantur, lædunt: nec enim tunc probè cõcoquuntur, ſed crudum gignunt humorem, qui non facilè in ſanguinẽ tranſmutetur. Nucleorum natura, ſicca & quodãmodo adſtringens eſt. Pertranſeunt igitur omnia inteſtina, non alterati. Penſiles uero uuæ, neq; ſiſtunt uentrem, neque proritant, cæteris autem facilius cõcoquuntur. Neq; uuarum parua eſt in dulcedine, & auſteritate, & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habent ſuccum, auſteræ uero & acidæ frigidum. Aluum ſubducũt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaq; tutiſſimus uſus eſt quãdo carnoſæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipſas aſſu-

c mat. Vuæ quæ albæ ſunt, magis ſubducunt aluum quàm nigræ. Omnes uero ci-
borum appetentiã excitant, & uenerem. Conuenit cum eduntur membranã & nu
cleos expuere, quod difficulter cõficiantur. Quæ immaturæ ſunt, uentrem ſiſtunt,
& ſtomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam ſedant. Minus uero nutriunt.
Oportet autem nõ ſolum uuas, ſed etiam omnes fructus molli cortice pręditos hu-
midos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO▸ CAP▸ XXX▸

NOMINA.

Aconitum cur dictum.

ACONITON Græcis, Aconitum Latinis dicitur. Sic autem Theophraſto lib. ix. de Plantarũ hiſtoria teſte, non ἀπὸ τῶν ἀκωκῶν, id eſt, à cautibus, ſed ab Aronis Periandynorũ pago, ad Heradiam Ponti ſito, uocatum eſt. Alij quod uis eadem in mortem eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, ſtatimq; admota uelocitas ſentiretur. Sunt qui aliam ob cauſam, quam referre minimè neceſſarium duco, ſic nominatum fuiſſe exiſtiment.

GENERA.

Pardaliaches. Duo Aconiti ſunt genera: unum Græcis Pardalianches dictum, quod pardi eo
Scorpium. necentur. Vocatur etiam Scorpium, quod radicẽ Scorpioni ſimilem habeat. Vul-
Vua uerſa. gus herbariorũ Vuam uerſam, & uulpinã, Germani **Wolffsbeer** / & **Dolwurtz**
Lycoctonon. nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos con
Lupæria. feſtim interficit. Vulgus Lupariam, Germani **Wolffswurtz** appellant.

FORMA.

Pardalianches deſcriptio. Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino uel ſylueſtri Cucumeri
ſimilia, minora tamẽ, & ſubaſpera. Caulem dodrantalem. Radicem ſcorpionis cau-
D dæ ſimilem, alabaſtri modo nitentem. Ex hac deſcriptione omnibus liquidò appa-
ret, herbam eam quam Vuam uerſam aliqui nominant, cuiuſq; hic picturam exhi-
bemus, primum eſſe Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq; Cyclami
ni ſpecie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, ſcorpionum caudę ſimi-
lem, alabaſtriq; modo ſplendentẽ. Quibus etiam accedit quod manuſcriptus & ue-
tuſtiſſimus herbarius planiſſimè eam herbã quam hic damus pro Aconito pingat.
Germanica etiam nomenclatura ſatis indicat hanc herbam ob ſuam facultatẽ perni
Lycoctonon. cioſam eſſe Aconiti ſpeciem. Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen inciſa
diuiſáue, longiora & nigriora. Caulem ueluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorẽ: pe
diculum glabrum. Semen in ſiliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum
Lupæria. ſquillarum ſimiles, nigras. Vnde iterum conſtat Lupariam uulgò appellatam, eſſe
alteram Aconiti ſpeciẽ: ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis foliis ſimilia ſunt,
multas habentia diuiſuras, obtinet. Caulem Filici ſimilem, pediculũ glabrum. Flo-
rem oblongum, luteum, poſt quem longæ proueniunt ſiliquæ, in quibus eſt ſe-
men. Radices etiam nigras, ut nemo ſubinde quin uerum ſit Aconitum dubitare
poſſit.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paſſim in nemoribus & collibus quibuſdam naſcitur: alterum autem in montium uallibus altiſſimis. Magna autem illius copia eſt circa montem haud ultra unum lapidem à Tubinga ſitum, quem Germanica uoce **Far renberg** nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio menſe potiſſimum erumpit. Alterum autem æſtate, Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Eroſione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia ſunt.

VIRES

ACONITVM
PARDALIANCHES

Dolwurtz.

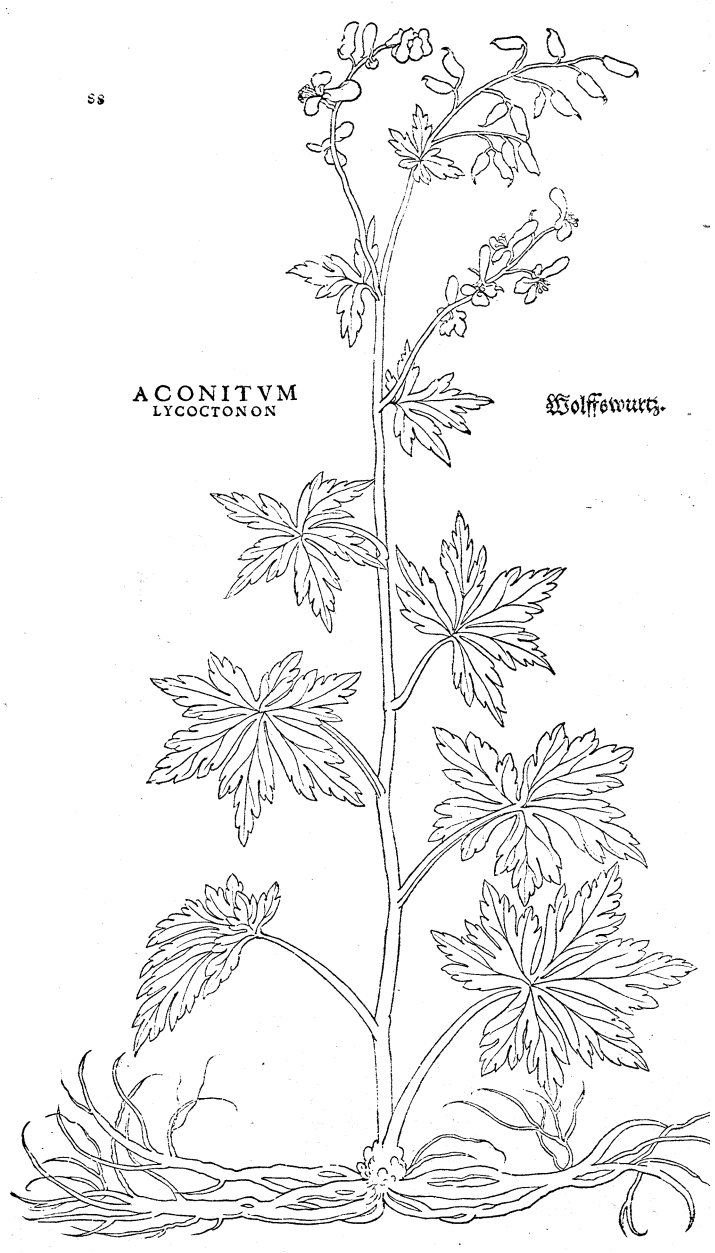

ACONITVM
LYCOCTONON

Wolffswurtz.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem Scorpioni admotam eum refoluere, & é diuerſo admoto elleboro excitari. Oculariis medicamentis dolorem follentibus mitescere. Enecat pardos, lues, lupos, & feras omnes, carnibus impoſitum & obiectum. Alterius radice ad luporum uenationes utuntur. Inferte carnibus crudis, & á lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalanches puregádendi facultatem obtinet & tetale eſt, iragi in cibo potuq; fugiendum: attamen ad purgádendi colliquandúmue quædam ex-tra corpus, aut circa fedem, idoneum eſt. Herbæ uero radix ad hæc utilis eſt. Alterum limitem prior facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

Legendum enim πάνθηρ ἐκτὸς σώματος, & non πάνθηρ ἐτέρας.

EX PLINIO.

Conſtat omnium uenenorũ ouyſsimum eſſe Aconitum, & tactis quoq; gentibus feminini ſexus animalib, eodem die inferre mortem. Hoc tamẽ in uſus humanæ lauſtis uertére, ſcorpionũ ictibus aduerſari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea eſt natura ut hominẽ occidat, nihil inuenerit quod in homine perimat: cum eo ſolo colluctetur, uelut pari inus inuento. Sola hæc pugna eſt cum uenenũ in uiſceribus, reperiri: mirumq; exitialia per ſe ambo cum fuerint, duo uenena in homine cómoriuntur, ut homo ſuperſit. Imo uero etiam ferarum remedia antiquæ prodiderunt, demonſtrando quomodo uenenata quoque ipſa fanarentur. Torpeſcut ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupendq; pallentes, & uinci ſe confiterentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: cedáq; aconitum duobus malis, luo & omnium. Tanguit carnes aconito, necanq; guſtau earum panthéras, ob id quidam Pardalanches appellauere.

DE ARISTOLOCHIA. CAP. XXXI.

NOMINA.

ΠΙΣΤΟΛΟΧΙΑ Græcis, Ariſtolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta uoce Ariſtologia, quemadmodũ etiam Germanis Polwurtz/ & Osterluecy nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quod αρίστους τοκους bonos, id eſt, optima puerperis ſit, utpote quæ remoratos menſes, hæreſcundas, & reliquias omnes á partu expellat.

Aριſtolochia ab optimi fœtus ortu.

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides & alij Græci tria eſſe genera fatuunt. Vna eſt quæ rotunda & fœmina dicitur. Altera longa & maſcula. Tertia Clematitis, quali dicas farmentaria, appellatur. Harum certe nullam præter longam officinæ Germaniæ noſtræ agnoſcunt. Nam quæ ſub Ariſtolochiæ rotundæ nomine uenitur, herba, minimé genuina eſt, ut paulo poſt euidentiſſimis argumentis oſtendemus. Plinius tribus ſis generibus addit quartum, ac Pliſtolochiã uocat, quæ certé eſt ea quam noſtræ officinæ Ariſtolochiam rotundam, & Germani Wunde Polwurtz ſallo appellant, ut in eius deſcriptione ſuſius docebimus.

Germanis oſſicinæ ſolam longæ & rotundæ Aριſtolochiæ agnoſcunt.

Pliſtolochia que.

FORMA.

Ariſtolochia rotunda folia Hederæ ſimilia habet, cum acrimonia odorata, libro rotunda, teneri, cum multis in una radice germinibus: farmenta illi ſunt oblonga, ho-res candidi, pilosis limites, in quibus quod rubet grauiter odoratũ eſt. Radix illius rotunda, rapo ſimilis. Ex his quidem uerbis ſole darius ſi Ariſtolochiã rotundam officinarum, & quæ cõmuniter omnes utuntur, non eſſe eam quam Dioſcorides ar-que alij ueteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, ſed Ruæ potius, maiora re-men habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neq; libro rotunda ſunt. Grauis

Aριſtolochia ro tunda.

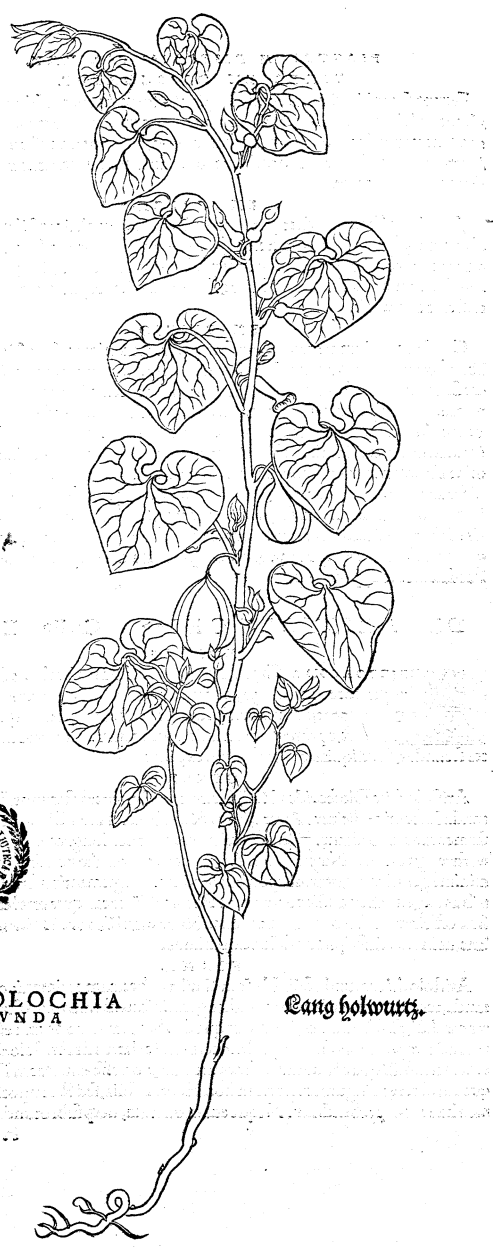

ARISTOLOCHIA
ROTVNDA

Lang holwurtz.

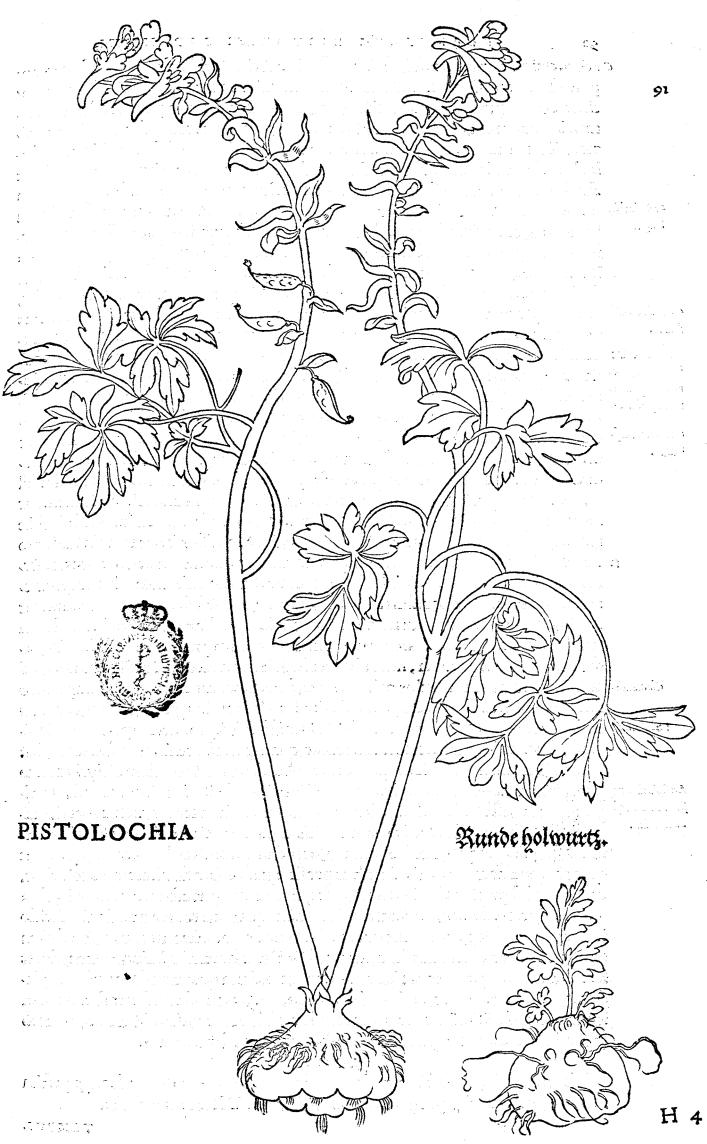

PISTOLOCHIA

Runde holwurtz.

Radix rotũnda & ſolida.

c etiam qui ex floribus exhalat odor, in noſtræ Ariſtolochiæ floribus nullam apparet. Radix denique eſt rotunda ſit, tamen quia concaua eſt, globoſq; formam obtinet, rapo, quod foliũm eſt & oblongum, ſimilis dici non poteſt. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorſus rotundas ac foliũas, ut alterra picturа monſtrat: uerũ cum reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quod manuſcripti herbarij picturа planè hanc Ariſtolochiã Federæ folia habere doceat, ut hinc etiam euidentiſſimũ ſit noſtram

no eſſe genuinã. Ariſtolochia longa, folia quàm rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Flore purpureũ, grauiter odorantẽ, qui cum defloruerit pyro ſimilis ſit. Radice digiti craſſitudine odorantalẽ, aut longiore. Tam huius uero quàm prioris radix colore buxeo, gultu amara, & odore uiroſo eſt. Hęc ſanè deſcripto non abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederę etiam folijs cõſtat, ramulisq; tenuibus. Nec ob hãc quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam ut in Symphyto magno uberius dicemus, non ubiq; terrarum, eadem etiam herbarum flores limites eſſe, euidentiſſimũ ſit in Borragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem luteũ ſint, grauiter tamen odorates eſſe conſtat. Deinde ubi flos noſtrę etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis ſit, ut picturа etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtruſet nobis quiſpiam Dioſcoridem, quiCretanæ radicem Ariſtolochię longę ſimilem, craſſamq; eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſſitudinẽ obtinet, ranum abeſt, ut quantitate Cretanæ radici ſimilis eſſe queat. Reſpondeo, hæc quidem uera eſſe, ſed nihil mirum eſſe ſi apud nos minor reperiatur: uariatur enim in una etiam & eadem herba iuxta regiones diuerſas radicũ magnitudo. Sic uiſa eſt nobis radix Ariſtolochiæ rotundę multo quàm ſit maximus digitus maior & craſſior. Hæc tamẽ in Italia proueniens. Neq; dubiũ eſt quin noſtræ etiam radix maior futura ſit ubi culturæ ra apta admodum acceſſerit. Nam ut Theophraſtus lib. i. de hiſto. plant. cap. v. auctor eſt, quædam ob culturam diuerſa efficiuntur, atque à ſua natura diſcedunt. Sic Malua in arſum ſe attollit, & arboreſcit, atq; in longitudine & craſsitudine inſtar hæ grandeſcit. Quid mulier ſæpe cum noſtra maxima etiam prædita ſit amaritudine, ut illa pro uera & genuina, nihil obſtantibus floribus luteis, & radice minima, ut liceat. Clematitis ramulos habet tenues, folijs ſubrotundis, minori Sempreuiuo limilibus, plenos: floris Rutę haud diſſimiles. Radices longiores, tenues, corticem craſſum habentes, & odoratum. Ariſtolochia à Plinio lib. xxv. cap. vnii. ſic pingitur uerbis: Eſt & quæ Ariſtolochia uocatur, quatuor genera, tenuior quàm teretia, deinde ſis radicis capillamenta, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex ſis autem uerbis nemo nõ intelligit, Ariſtolochiam rotundam uulgo uocatam, eſſe Ariſtolochiam: hæc enim ſupra modum tenuis, uel ut apertius dicam, teneræ herbæ eſt. Radix etiam multis capillamentis uelitta, craſſioris etiam iunci magnitudine, æquedeo concaua, ut picturа monſtrat. His accedit, quod hęc quæ rotunda uocatur, cauis uiſceribus prædita, quam etiam faciliarem Ariſtolochiæ, ut paulo poſt patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus eſt uerbis? nomẽ ipſum abundè docet eſſe Ariſtolochiam: creditur enim, quamuis teneræ non ſit, eſſe Ariſtolochia hodie quoq; haud ſecus quàm Plinij tempore. Hæc, ut totam eius faciem teneas, cauleꝫ habet rotundum, leuem, folia Ruę hortenſis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, ut picturа quæ utroſque unà complectitur, pulchrè monſtrat, quibus adeuntibus, filiquas proferre feminis aromatibus hand difficulter: radices, ut oſtenſum eſt, hæc rotundas & cauam, illa uerò rotundam, at omni tempore folijs obtinet, colore ſubcæruleum.

LOCVS.

Vera rotunda, quod ſciam, nuſquã in Germania noſtra naſcitur. Longa paſſim in uineis, ac hortis aliſs prouenit. Ariſtolochia in Syluis & locis umbroſis.

TEMPVS.

TEMPVS.

A Longa Iunio & Iulio menſibus floret. Piſtolochia in Martio & Aprili, quo præterito ſtatim etiam diſperit.

TEMPERAMENTVM.

Cum ſupra modum amaræ & ſubacres ſint Ariſtolochiæ, calidas & ſiccas eſſe in ſecundo, uel, quod magis credibile eſt, in tertio ordine rectè ſtatuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia uenena ualet. Longa uero drachmæ unius pondere cum uino pota & illitaa, duerſus ſerpentes & letalia. Menſes, ſecundas & fœtus omnes in utero conſiſtentes cum myrrha & pipere pota pellit. In peſſo ſubdita eadem poteſt. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliuſq; aſthmati, ſingultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulſis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & ſpicula extrahit. Squamas oſſium illita educit. Putreſcentia excarificat, & ſordida ulcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodeſſe, efficacia tamen prædictis minor inferiorq; eſt.

EX GALENO.

Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſſima eſt rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum uero duarum Clematitis uocata magis odorata eſt: itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. Longa uero minus quidem tenuis eſt quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax, uerum abſtergendi & calefaciendi facultatem poſſidet, minus tamen quàm rotunda abſtergit atque digerit: ſed non minus calefacit, imò fortaſſis etiam plus. Itaque in quibus uſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in uteri fomentationibus. In quibus autem craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Quapro
B pter dolores ab obſtructione aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & ſurculos extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes gingiuasq; candidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulſisq;, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga in ſumma tamen
¶ gloria eſt etiam modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Quæ Piſtolochia & Polyrhizos cognominaẽ, cõuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe tradiẽ. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida ulcera exeſt, ſordida expurgat, uermesq; extrahit Ariſtolochia. Clauos in ulceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua ulcera explet per ſe, & cum Iride: recẽtia uulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etſi noſtram Ariſtolochiã rotundam nõ genuinam eſſe dixerimus, tamen ob id in medico uſu non repudianda erit. Quum enim habeat & in foliis & in radice acrimoniam, eamq; non leuem quidem, ſi genuina deſit, ſine omni diſcrimine illa uti licebit ad omnia ea ad quæ uera uſurpatur.

DE AMPELO

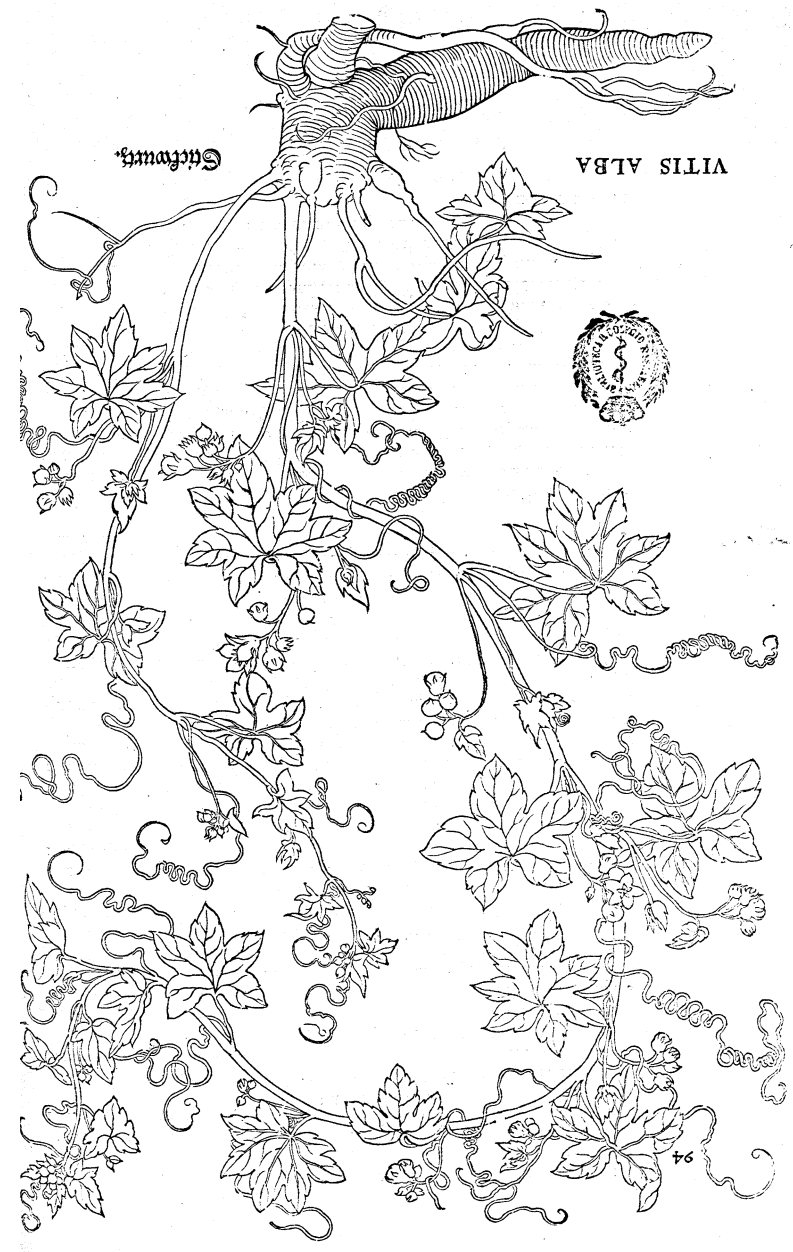
VITIS ALBA
Gaidewith.

NOMINA.

ΑΜΠΕΛΟΣ λευκὴ, ἢ βρυωνία, ἢ ψίλοθρον græcè: Vitis alba, Pſilothrum latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè Stickwurtz/Schießwurtz/Raßwurtzel/Hunds türbß/Römiſchrüb/Wilder zitwan/Teüfelskürß uocatur. Vitis alba uero dicta, non quod uitis ſit, ſed quod uiti ſimilis exiſtat. Sic etiam Viticella. Pſilothrũ, quod ex eius acinis coria depilari ac cõfici poſſint. Bryonia uero à βρύω fortè, quod eſt pullulo atqueadeo extollo, & exalto, eò quod in adiacentes ſibi frutices ſcandens ſe exaltet atcp latè pullulet.

Bryonia.

Vitis alba cuꝛ dicta.

Pſilothrum unde.

Bryonia.

FORMA.

Sarmenta, folia, capreoli, ſatiuæ uiti ſimilia ſunt, hirſutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus ſe implicat capreolis apprehendens. Fructum habet racemoſum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, craſſa & magna.

LOCVS.

Paſſim in ſepibus & ſenticetis naſcitur, eoſcp quos prope ſe nanciſcitur frutices ſcandit, ut eleganter in carmine ſuo Columella cecinit, dicens:

Quæcp tuas audax imitatur Nyſie uiteis,
Nec metuit ſenteis: nam uepribus improba ſurgens
Aſperos, indomitas bryonias alligat ulmos.

TEMPVS.

Floret tota æſtate in bonam uſcp partem autumni, in quo fructum producit, qui primum uiridis eſt, dein ubi maturitatem conſecutus fuerit, rufus eſſe incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina ſubamaram & modicè acrem adſtrictionem habent. Radix autem deſiccat & moderatè calefacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione aſparagi elixi manduntur, urinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem uim habent: eapropter chironijs, gangræenicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus ulceribus cum ſale illita auxiliantur. Radix abſtergit corpus & erugat. Vitia faciei, uaros, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodeſt decocta in oleo uſquedum liqueſcat. Sugillata tollit, & digitorũ pterygia compeſcit. Cum uino illita inflammationes diſcutit, & abſceſſus rumpit. Oſſa extrahit, trita & illita. Miſcetur aptè medicamentis quæ exedendo ſunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & uertigine laborantibus conſimiliter aſſumpta prodeſt. Cõtra uiperarum ictus pota drachmis duabus prodeſt. Fœtus necat. Mentem aliquando ſubturbat. Cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreſſis, tuſſientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Appoſita utero, fœtus & ſecundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota conſumit. Illinitur utiliter cum fico ad eadem. Ad inſeſſus decoquitur: uuluas ſiquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur ſuccus, bibiturcp cum aqua mulſa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad pſoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit ſuccus eius fructus, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryoniã uocant, prima quidẽ germina ab omnibus pro more per uer eduntur, utpote eduliũ ſtomacho eò quod adſtringat gratũ. Habent etiam amaram & modicè acrem adſtrictionẽ, quare urinã moderatè mouent. Radix autem abſtergentem nonnullam, deſiccantem & tenuium partium, ac moderatè ca-

c ratè calidam uim obtinet, quamobrē & lienes induratos liquefacit tum epota, tum foris cum ficubus impoſita. Pſoram etiam ac lepram ſanat. Racemoſus eius fructus pelles tingentibus utilis eſt.

EX PLINIO.

Bryoniæ aſparagi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarumq; tedio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, ſucco rubente poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis: contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præſtat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente cōmotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, purgat ſenſus. Illa uis prędara, quod oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniam uocant. Suppurationes incipientes diſcutit, ueteres maturat & purgat. Cit menſes & urinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & cōtra lateris dolores, uulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus cōſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante ſeminis maturitatem: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore, & cutis teneritate mangonizat corpora: ſerpētes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatq; corpus, ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur. Aliàs urit, niſi frigida abluaſ.

DE AMPELO MELAENA. CAP. XXXIII.

NOMINA.

Vitis nigra unde dicta.

AMΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis **Waldreben/oder Lynen/oder Lenen** uocaſ. Nigra uero uitis dicta eſt à radice nigra, & quod uitis ſimilitudinē obtineat.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules ſimiles obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius ſunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemoſum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua deliniatione omnibus cōſtat herbam hanc cuius picturā exhibemus, eſſe uitem nigram. Folijs enim Hederę, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoq; cognatis. Clauiculis ſuis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia uirens, poſt maturitatem nigreſcens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omiſit Dioſcorides, ſunt candidi, & odorati, quibus decidentibus ſemen ſubnaſcitur plumis quaſi ueſtitum, aut barbæ canæ effigiem præbens

LOCVS.

In frutetis & dumetis potiſſimum naſcitur.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe, Auguſto uero ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod uitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, urinæ & menſibus ducendis utiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, uertiginoſis, & reſolutis accōmodati ſunt. Radix eadem præſtat quæ uitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum

57
VITIS NIGRA
Lynen.
I

c lia cum uino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quod imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo urinæ ciendæ, lieniq; minuendo utiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis in uilla extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento homineq; flegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO CAP. XXXIIII.

NOMINA.

AMAPANTOΣ Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbarijs nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, Flos amoris uocatur. Hanc appellationem usurpantes Germani, Flozamor nominant, aliàs Samarblům/ & Tausentschön appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quod flos eius nunquam marcescat. Hinc est quod puellæ hyemales sibi corollas ex eo cõficiant: id quod Erfordiæ, ubi non solum æstate, uerumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimũ solet.

Amarantus unde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: unus luteus, qui Dioscoridi ξανθὸν, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, uel ut ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Germanis Rheinblům/quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum uero quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: oder Morrenblům/oder Jüngling appellatur. Helichryson dictum, quod ad solis repercussum comantib. in orbem florum solijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris uulgò, & Germanis Flozamor/oder Samarblům uocatur, ut paulò antè à nobis dictum est.

Stichas citrina.

Helichryson unde dictum.

Flos amoris.

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, uirgam habet tenuem, uirentem, rectam, solidamq;. Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comã orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellam rotundam, ueluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo utentes Stichada citrinam nominant, esse Helichryson. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio ut Hyssopus angusto, gustu amaro, & instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: umbella rotunda ueluti corymbos arescentes: radice gracili. Et ut paucis dicam, non est nota quæ illi non aptissimè quadret. Purpureus uero pedali altitudine surgit, caule purpurascente, solijs Ocymo similibus, maioribus tamen & longioribus, spica purpurea, uerius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus uerò purpureus æstate, potissimũ autem Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus hauddubiè est, id quod amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorũ sententia frigidus est & siccus.

VIRES.

AMARANTVS
LVTEVS.

Rheinblümen.

AMARANTVS
PVRPVREVS

Gamathium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum uino pota difficultatibus urinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menses ducit, & sanguinis grumos in uesica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum uino diluto albo ieuno data compescit. Reponitur etiam cum uestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam Rheinblümen uocant, esse Helichrysum, quod illam hac facultate ut uestes à tineis tueatur præditam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum uino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica. Sed tunc potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes uero simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa.

EX PLINIO.

Heliochrysum ciet urinas è uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem cõcretum uentris ac uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum uehementer siccare tradunt, ideoq; cum uino sumptum aluí fluxiones sistere scribunt: sed, ut aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in uino decoctis, ad lumbricos educendos utuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis. ∞ teste Serapione cap. de Amar.

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

NOMINA.

VAE Aquilegia uulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis Ackeley/Agley/& Ageley nominatur. Quo uero nomine Græcis aut Latinis medicis uocata sit, nobis nondum constare potuit. Non esse enim Græcorum Aegilopa, ut non solum uulgares herbarij, uerum etiam magni nominis medici putant, notius est quàm ut demonstrari à me debeat. Nam nihil in uniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: ut hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegilopa esse Aquilegiam arbitrantur. *Aquilegia non est Aegilops.* *Aegilops quid.*

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam ueluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semen atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdã pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre uidetur, ut hoc nomine mediocriter

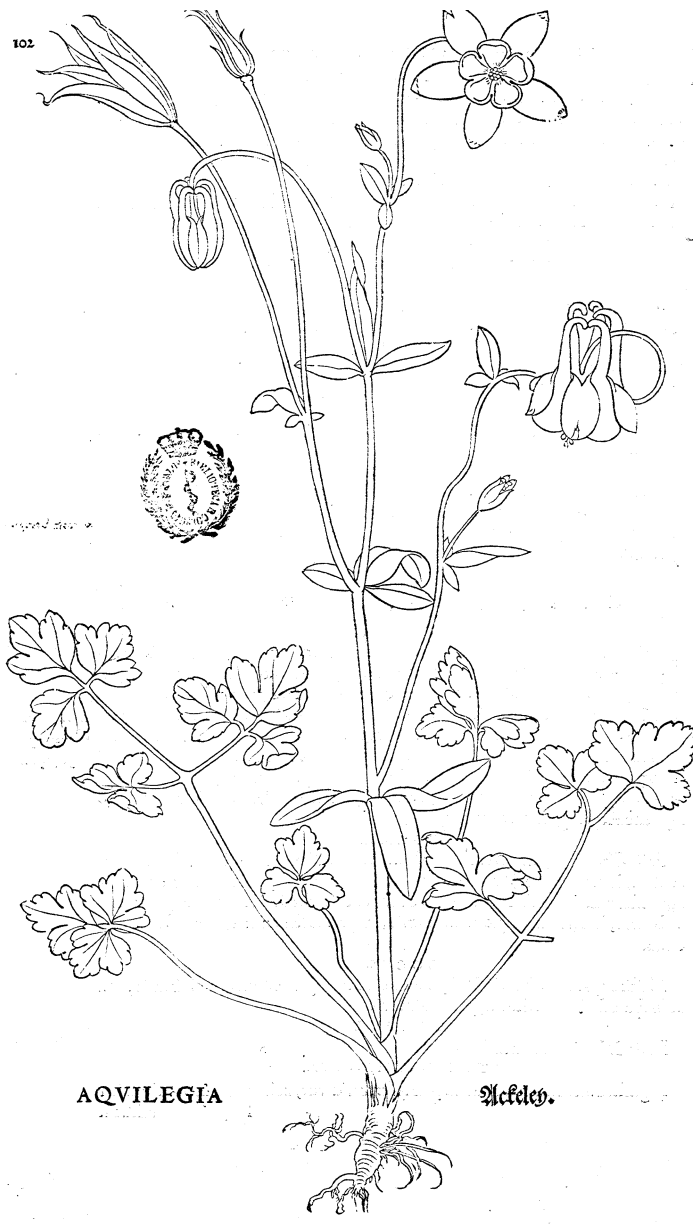

AQVILEGIA Ackeley.

A calidam esse, ac modicè digerendi uim habere uerisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarij, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè ipsi uiderint. Neque enim uerisimile est herbę quę subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quum uero modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina cõmisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA▸ CAP▸ XXXVI▸

NOMINA.

CONDVM constat quo nomine ueteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamen, eò quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut/oder Leuchel/oder Saßkraut. Pandectarum autor Pedem asininum uocat. *Alliaria unde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cum primum emicant subrotunda sunt, uiolæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali procritate consurgit, caule tereti, foliis Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora, Allij odoratu cum teruntur, flore lacteo albóue, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum foliis odoris.

LOCVS.

B Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo uere, atqueadeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est ut temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur hauddubiè & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdem propè Allij facultates habere uel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamen hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu uteri laborantibus impositum, & uuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.

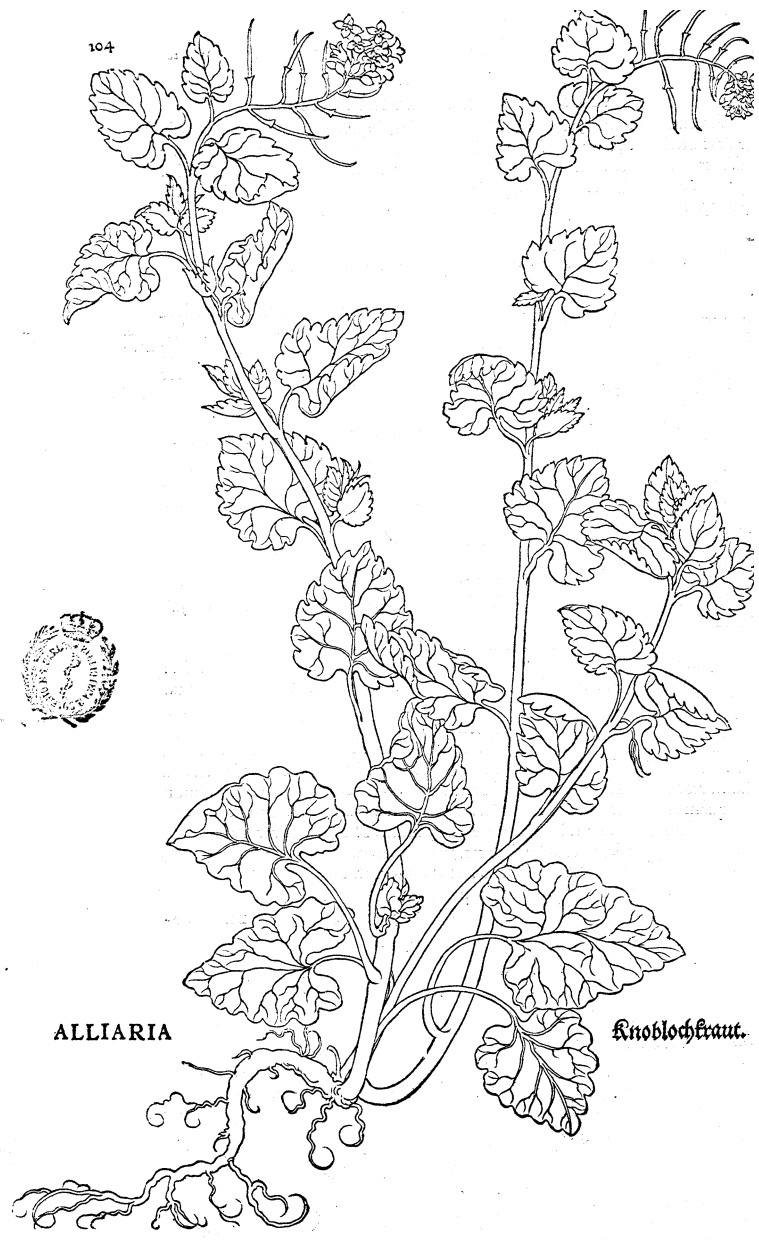

ALLIARIA Knoblochkraut.

A

NOMINA.

ΑΚΑΛΥΦΗ, ἀπὸ τοῦ κνίδω Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ latino nomine utuntur, Germanis Neſſel appellãt. Acalyphe uero dicta eſt, Athenæo autore, quod iniucundo ſit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autẽ, quod uellicet, pungat, ac ſuo morſu ſenſum laceſſat, à uerbo κνίζω, quod pungere & uellicare ſignificat. Vrtica ab urendo, quod pruritum puſtulaſq; igni ſimiles excitet. *Acalyphe uox de dicta.* *Cnide.* *Vrtica.*

GENERA.

Dioſcorides duo facit genera. Vnam aſperam, quam hodie Romanam uocant: & eſt ea quam pictam damus. Huius quidem ſemine in officinis utendum, non alterius quæ paſſim in ſepibus ac dumetis naſcitur. Germanicè Welſchneſſel appellatur. Alteram minus aſperam, quam ob id mollem nominãt. Hanc nondum uidere potuimus. In Germania noſtra præter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum maius, quod germanicè Heyterneſſel nominãt: alterum minus, germanicè Brenneſſel/uel Haberneſſel/ quod nimirum in auena naſcatur, appellari ſolet. Harum etiam picturas adijcere placuit, quod non prorſus inefficaces eſſe putemus, quandoquidem haud ſecus atq; Romana pungere uideantur. *Vrtica romana.* *Vrtica noſtra maior.* *Vrtica minor.*

FORMA.

Romana caule eſt rotundo & aſpero, ſylueſtrior etiam & aſperior, latior & nigrior folijs, ſemine haud diſſimili in globulis quibuſdam ſemine lini, ſed minore. Altera priori ſimilis eſt, niſi quod non ſimiliter aſpera eſt, tenuiusq; ſemen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non niſi ſata prouenit, non ſecus atque mollis uocata urtica. Vulgares paſſim in dumetis ac ſepibus gignuntur. *Romana.*

TEMPVS.

B Semen meſsibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium eſt partium, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantum habet caliditatis ut iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; folia cum ſale illita canis morſibus, gangrænis, malignis ulceribus, cancris, ſordidiſq;, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygethlis, & abſceſſib. medentur. Lienoſis cum cerato imponuntur. Profluuia ſanguinis ex naribus cum ſucco trita & impoſita ſiſtunt. Cum myrrha trita & impoſita menſes mouent. Recentia admota uteri procidentias emendant. Semen cum paſſo potum uenerem ſtimulat, & uuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniã iuuat. Ea quæ in thorace ſunt educit. Miſcetur & exedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, urinasq; mouent. Cum ptiſana decocta ea quæ in thorace ſunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhę potum menſes elicit. Succus gargariſſatus, uuam inflammatam reprimit.

EX GALENO.

Herbæ ſemen & folia, nam hæc potiſſimũ in uſum adhibentur, digerentis ſunt facultatis, adeò ut tuberculą & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & uenerem extimulant, maximè ubi cum paſſo ſemen bibitur. Porrò quod non uehementer calefaciat, ſed admodum tenuium ſit partium, teſtatur craſſorum uiſcoſorumq; humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit pruriant. Cæterum flatuoſum eius, cuius particeps eſſe dicta eſt, dum concoquitur, naſcitur: non enim actu flatuoſa eſt, ſed potentia. Ventrem autem mediocriter ſubducit ipſa duntaxat abſterſione, ac ueluti titillatione, non purgatione

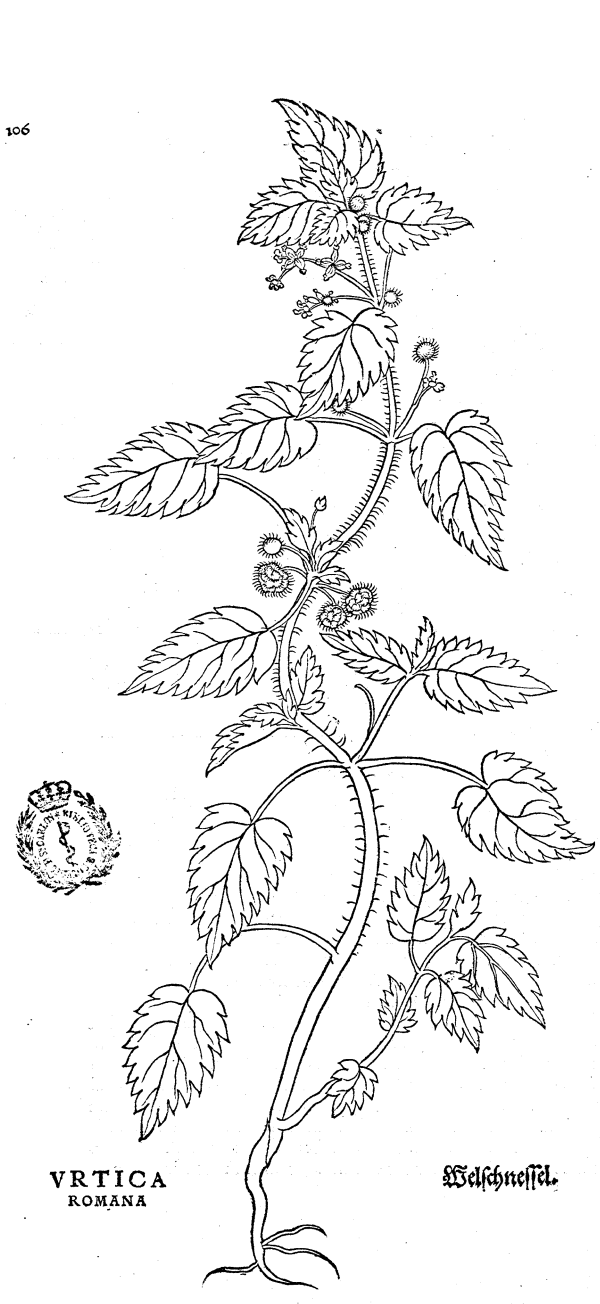

VRTICA
ROMANA

Welſchneſſel.

VRTICA
MAIOR

Heyternesſel.

VRTICA
MINOR

Brennessel.

A gatione. Gangrenoſa & cancroſa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem poſtulant, ea conuenienter ſanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis ſcatet remedijs. Semen eius Cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis, & argento uiuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ teſtudinis. Item aduerſari Hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesq; uuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit. Lethargicos expergiſci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida ulcera, ſale ammixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq; ab oſsibus recedentes. Semen potum cum Sapa, uuluas ſtrangulantes aperit, & profluuia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum à cœna, faciles præſtat, duobus obolis. Vno autem in uino poto, laſſitudines recreat. Vuluæ uitijs toſtum, acetabuli menſura. Potum in ſapa, reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle, & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini: addunt Hyſſopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem toſtum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura dulci poto, & impoſito cum ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum urſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cum aceto, non minus utilis. Item lieni. Et cocta in uino diſcutit panos, cum axungia uetere ſalſa. Eadem pſilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias phyſicus, utiliſsimam cibis coctam conditámue profeſſus arteriæ, tuſsi, uentris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem,
B coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumq; menſes cum ſale, ulcera quæ ſerpunt cohibere. Succus quoque in uſu eſt. Expreſſus illitusq; fronti ſanguinem narium ſiſtit, potus urinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargariſſatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturam fricandam monſtrant.

DE APHACE▸ CAP▸. XXXVIII▸

NOMINA.

ΑΦΑΚΗ Græcis, Aphace Latinis, uulgò Sylueſtris uitia, & Os mundi, Germanis Wildwicken/oder S. Chriſtoffelskraut uocatur. Alia eſt ab Aphaca Theophraſti, quæ ſylueſtrium olerum genus eſt, de qua ſuo loco plura dicemus.

FORMA.

Exiguus frutex eſt, lenticula altior, tenuioribus folijs. Quæ naſcuntur in ea ſiliquæ lente maiores, terna aut quaterna ſemina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis ſponte naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, & ſubinde ſemen in ſiliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris eſt, ualentius autem deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adſtringendi uim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta, & decocta lentis inſtar ſiſtunt.

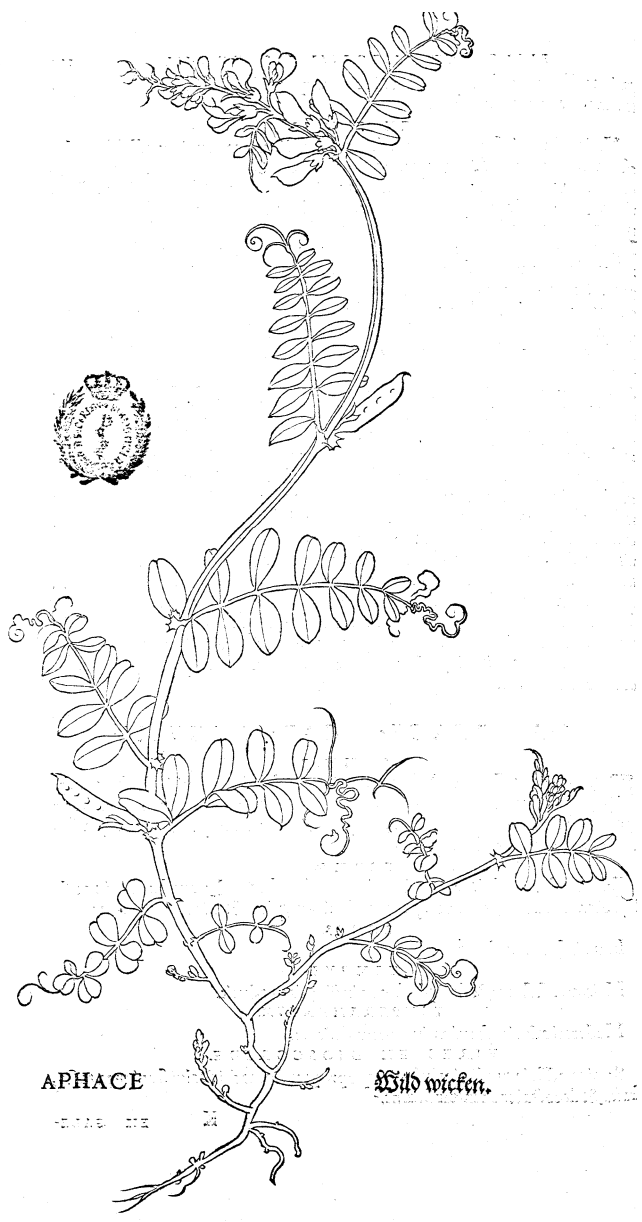

APHACE Wild wicken.

EX GALENO.

A Aphace facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa lenticula. Sed & ſimiliter ut lenticula edi ſolet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad ſpiſſandum efficacior quàm lenti. Reliquo uſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

DE ANDRACHNE▸ CAP▸ XXXIX▸

NOMINA.

ANDRACHNE Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis Burtzelkraut dicitur, corrupta tamen uoce, cum efferendum eſſet Portzelkraut/ac ſi porcellorũ herbam dicerent. Aliàs Sawbon ĩſdem appellatur. *Portulaca.*

GENERA.

Portulaca in duas diſtribuitur ſpecies: unam hortenſem, & alteram ſylueſtrem, quæ non eſt tertium Aizoi genus, ut aliqui ſeducti mendoſis Dioſcoridis exemplaribus credunt. Nam quod plericq; nomina harum duarum plantarũ cõfuderint, factum ſubinde eſt ut multa adulterina, quę ſcilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca ſylueſtri inſerta ſint, quę omnia prorſus expungenda ueniunt, ut paulò pòſt clarius mõſtrabimus. Hortenſem Germani ſimpliciter Burtzelkraut/ ſylueſtrem uerò wild oder ackerburtzel uocant. *Portulaca hortenſis. Syluestris.*

FORMA.

Hortenſis caules habet craſſos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè uergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, ſemina nigra in herbaceis calycibus cõtenta. Sylueſtris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, nu
B merоſiora & tenera, rubentes cauliculos ab una radice multos in terra ſeſsiles, qui cõmanducati ſucco abundãt, glutinoſiq;, & ſapore ſalſi ſunt. Hæc eſt genuina apud Dioſcoridẽ Portulacæ deliniatio, reliqua uero omnia ſunt adulterina, & ab imperito aliquo rerũ, ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huíc ſine omni iudicio inſerta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, uineis, & alijs cultis locis, hortenſis. Cæterum ſyLueſtris in petroſis & incultis etiam naſcitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potiſsimũ menſib. carpenda folia & flores: ſemen uerò ſequentib.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat utraq; quidem in tertio ordine à temperatis ac medijs, humectat uero in ſecundo: quare uiribus etiam non diſtant. Hinc quæ in Dioſcoride leguntur non ſunt propriæ, ſed Aizoi tertij generis, & à ſciolo aliquo temerè Portulacæ ſyLueſtri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca uim habet adſtrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partiũ, ſtomachi ardoribus, eryſipelatis, & ueſicæ doloribus auxiliatur. Cõmanducata dentium ſtuporẽ, ſtomachi & inteſtinorũ æſtuationem fluxionesq; ſedat. Renes eroſos & ueſicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & ſuccus eius prodeſt potus, & in febribus etiam ualens. Contra rotundos lumbricos, ſanguinis excreationẽ, dyſenterias, hæmorrhoidas, profluuia ſanguinis percocta efficax. Contra Sepis morſus. Ocularibus medicamẽtis utiliter cõmiſcetur. Inteſtinis fluxione laborantibus, aut uulua eroſione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex uſtione cum roſaceo aut oleo ex alto deſtillatur. Exanthemata in capite cum uino exterit. Vulneribus ad ſyderationem ſpectantib. ex polenta illinitur.

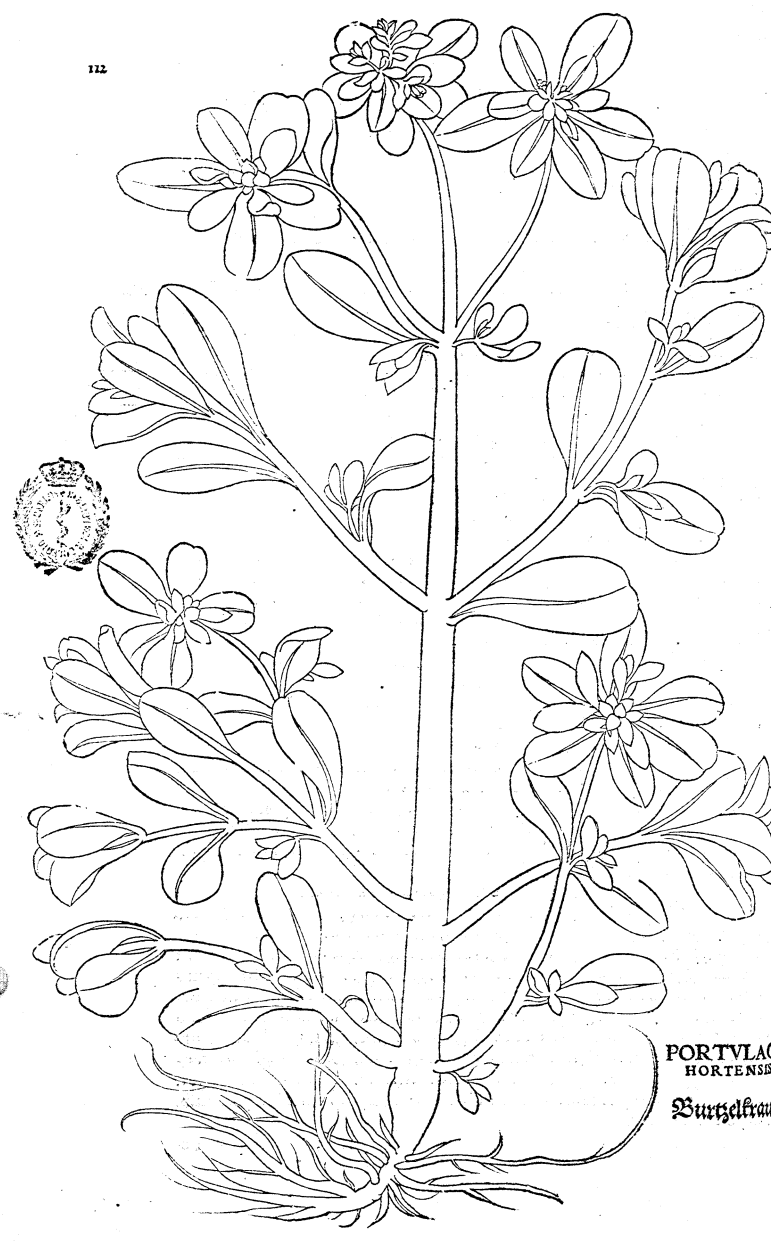

PORTVLA
HORTENSIS
Burtzelkrau

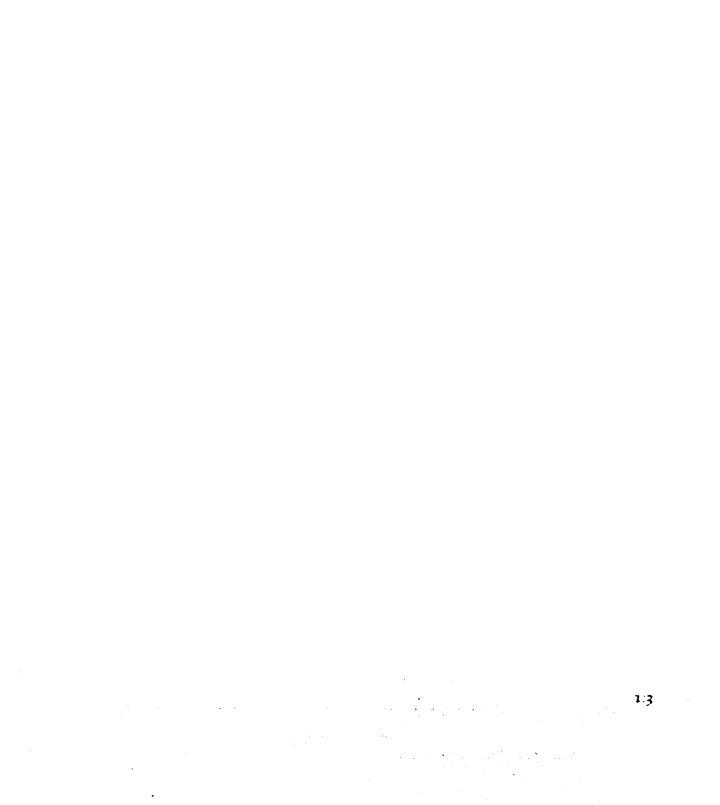

PORTVLACA
SYLVESTRIS

Wilde burtzel.

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento eſt, paucæ cuiuſdam auſteritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè bilioſas & calidas, cum eo quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æſtuantes, ut ſi quid aliud, adiuuat, tum uentris oſculo impoſita, tum totis hypochondrijs, potiſſimum in hecticis febribus. Præterea dentium ſtuporem ſanat, nempe quæ ab acidorum contactu aſperè exiccata fuerant, leniens atq; replens, utpote cum uiſcoſam habeat humiditatem. Similiter uero & ſuccus eius. Itaq; non foris modò impoſitus, ſed epotus quoq; refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autem adſtringit, utiliter dyſentericis editur, & in muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior eſt herbæ ſuccus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles uſus traduntur. Sagittarum uenena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtringit, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſſoq; expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tuſa & impoſita. Reliqua ulcera cum melle cõmanducata ſanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omniũ, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, folijs tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto ac cera. Et ulcera oris, tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tonſillarum ulcera ſuccus decoctæ. Mobiles dentes ſtabilit cõmanducata. Cruditates ſedat, uocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarũ uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachũ in acetarijs ſumpta corroborat. Ardentib. D febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenterię & uomicis datur ex aceto, uel bibitur cum Cumino. Tenaſmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cum ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat & ueſicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, Veneriſq; ſomnia. Prętorij uiri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum deſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur.

DE ASPHODELO▸ CAP▸ XL▸

NOMINA.

Aſſodillus. ΑΣΦΟΔΕΛΟΣ Græcis, Aſphodelus Latinis, Officinis corrupta uoce Aſfodillus, Germanis Goldwurtz nominatur.

GENERA.

Duo Aſphodeli genera. Duo eſſe Aſphodeli genera, utcunq; uno contentus ſit Dioſcorides, teſtatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè Al- *Albucus.* bucus nominatur, fœmina uerò Haſtula regia, quod ſcilicet dum floret prorſus regij ſceptri effigiẽ referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioſcorides, & radicem eius acrem atqueadeo cibo inutilem eſſe tradit. Fœminæ Theophraſtus li- *Heſiodus fœminæ mentionẽ feciſſe uidetur.* bro vij. de hiſtoria plantarum cap. xij. & Heſiodus mentionem facere uidentur, quandoquidem eius uſum in cibo quotidianum fuiſſe ſcribant. Hoc enim de mare dici haud poſſe, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro ſecundo de ali-

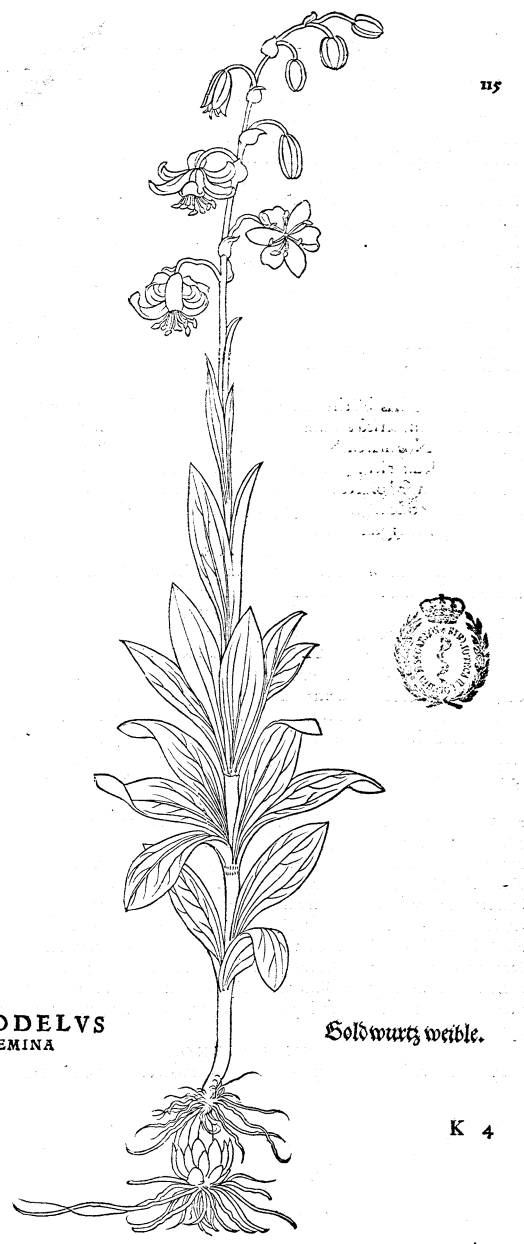

ASPHODELVS
FOEMINA

Goldwurtz weible.

c de aliment. facult. Aſphodelon fœminam cognouiſſe uidetur, dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus ſimilem eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo uerè dici non poſſunt, cuius quidē radix non Scyllæ, ſed Pæoniæ potius ſimilis eſt. Denicꝙ non eſt ut fœminæ amara, ſed acris. Necꝙ obſtat quod noſtra Haſtula regia tantā amaritudinē, quantā ei Galenus tribuit, non habeat. Nam necꝙ ea quam Heſiodus ſuo carmine tantopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra coctură multam, cuius tamē ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe non potuiſſet. Et certè ut Aron non in omnibus regionib. parem acrimoniā obtinet, ita nec Haſtula regia parem amaritudinem omnibus in locis ſortitur. Adeò ut dubium non ſit Heſiodum de noſtra Aſphodelo, quę fœmina eſt, loquutū eſſe. De fœmina autem loquutū eſſe Heſiodū, cōfirmat quod alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelū. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, rectè dici poteſt, quando raro alibi quàm in ſyluis naſcatur. Sententiā noſtram firmare uidetur Apuleius ille, qui in libro ſuo de herbis inſcripto, ſeorſim & Aſphodelum, & Haſtulam regiam deſcribit.

FORMA.

Aſphodelus más. Aſphodelus mas folia habet Porro maiori ſimilia. Caulem leuem in ſummo florēm ferentē, Antherică uocatum. Radices ſublongas, rotundas, glandibus ſimiles,
Fœmina. guſtu acres. Nos marem hac uice habere nō potuimus. Fœmina folia habet oblonga, anguſta, leuiter lenta, Plantagini minori non diſsimilia: caulem leuem, in ſummo non unum, ſed plures flores pingues retrorſum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulboſam, capillis Allij inſtar multis ſub bulbo enaſcentibus, comatam, guſtuꝙ glutinoſam.

D LOCVS.

Mas non prouenit in Germania niſi in hortis culta & plantata. Fœmina uero in montibus & ſyluis ſua ſponte ac copioſe naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & ſicca eſt. Fœminę folia cum amara nōnihil ſint & acria, itidem calida & ſicca eſſe, quemadmodū etiam radicem, conſtat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci uim calefaciendi obtinent, urinas & menſes potæ mouent. Lateris doloribus, tuſsibus, cōuulſionibus, ruptionibus, drachmę pondere ex uino potę medentur. Cōmanducata aſtragali menſura uomitiones adiuuat. A ſerpente demorſis datur utiliter trium drachmarū pondere. Illinire autē oportet morſus foliis, radice, & floribus cum uino. Item ulcera ſordida, & depaſcentia. Mammarū quoꝙ & teſtium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in uini fæce radice: ad recentes autē inflammationes cum polenta. Radicis ſuccus, adiecto uetere uino dulci, myrrha & croco ſimul decoctis, perquam utile ſit oculis medicamentū. Ad puru lentas aures per ſe, & cum thure, melle, uino & myrrha tepefactus prodeſt. In contrariam aurem per ſe infuſus dentium dolorē mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni conducit. Dolori aurium inſtillatus auxiliatur. Candidam uitiliginem linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semen & flores in uino poti, ſcolopendræ & ſcorpionum uenenis egregiè aduerſantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Aſphodeli radix utilis eſt, perinde atꝙ Ari, Aſari & Dracontij. Extergētis ſiquidem &

dem & diſcutientis facultatis. Vſtæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad diſcutiendum potentior efficitur, propterea & alopecias ſanat. Ineſt itaq; ei extenuandi facultas, atq; obſtructa demoliendi, ueluti etiam Dracontio. Ideoq; ipſius coliculus arquatis tanquam ſummum præſidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſimè mederi, panemq; ex his cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander et contra ſerpentes & ſcorpiones, uel caulem uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Folia quoq; illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentib. ex aqua imponere. Mammarum quoq; & teſtium inflammationib. Decocti in fæce uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tetra tibiarum ulcera, rimasq; corporũ quacunq; in parte, farina are factorũ. Succus quoq; ex tuſis expreſſus, aut decoctus, utilis ſit corporis dolori cum melle. Idem odorẽ corporis iucundũ affectantibus, cum Iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & Parotidas in uino decocta radice curauit. Item ſtrumas, admixta cachry ex uino.

B Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur, una cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta cruda q; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoq; & feminum uitia. Et capillum criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Lumentorũ quoq; ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decocte ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendũ facultates à Dioſcoride & Galeno cõmemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari conuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ uero à Plinio recenſentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœmineę, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, ulcera glutinandi, ſcabiem, rimasq; corporum, & ſi quæ ſimiles ſunt facultates conueniunt, quas periti methodi ſimplicium medicamentorũ facilè diſcernent. Experientia etiam quotidiana teſtatur, huius uſum eſſe in ulceribus malignis ſalutarem. Quæ autem mari ſint tribuendæ, ex Dioſcoride, Galeno, & guſtu quiuis deprehendere poterit. Nos in tranſcurſu tantum parum attentos monere uoluimus, ne indiſcriminatim & promiſcuè utriq; generi has facultates ineſſe putarent.

DE ATRA-

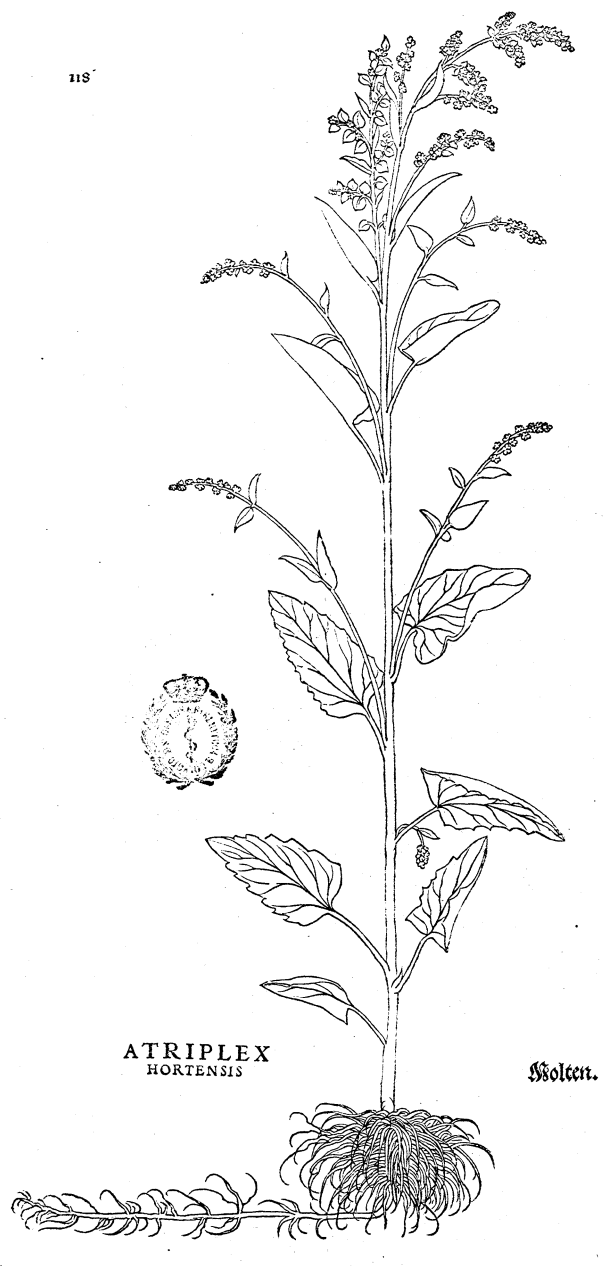

ATRIPLEX
HORTENSIS

Holten.

ATRIPLEX
SYLVESTRIS

Wild molten.

C

NOMINA.

Atraphaxis quare dicta.

ΑΤΡΑΦΑΞΙΣ, ἀπὸ χρυσολαχάνου Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis Molten oder Milten nominatẽ. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequẽter amantibus, dicta est, quòd ἄθρους αὔξει, id est, statim in amplitudinẽ adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, confestimq; incremento proficere uidetur. Fidem celeris augmẽti facit eruptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradũt, nisi languidum. Chrysolachanon uerò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani Molten/ syluestrem uerò cum adiectione aliqua, Wild molten/oder Ackermolten/oder klein scheißmilten nominant.

FORMA.

Atriplex hortensis.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem unam habet in altum descendentem, non glabram, sed fibris quibusdam capillatã. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, ut quaternos sæpe cubitos excedat: caule ut hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine race matim congesto, radice simplici in altum descendente, ex qua se multæ promunt.

Syluestris.

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem

D assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorq; existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum uel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatẽ, uentrem permeat. Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidẽ incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac ueluti feruentibus, hortensis: uigentibus uero, declinantibus, & indurescentibus cõmodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum utilis est.

EX PLINIO.

Coquiẽ difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho cõtrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates uuluarũ uitijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus cõtra cantharidas bibendũ dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto uel crudo illini utiliter putant. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur medicina.

EX SYMEO-

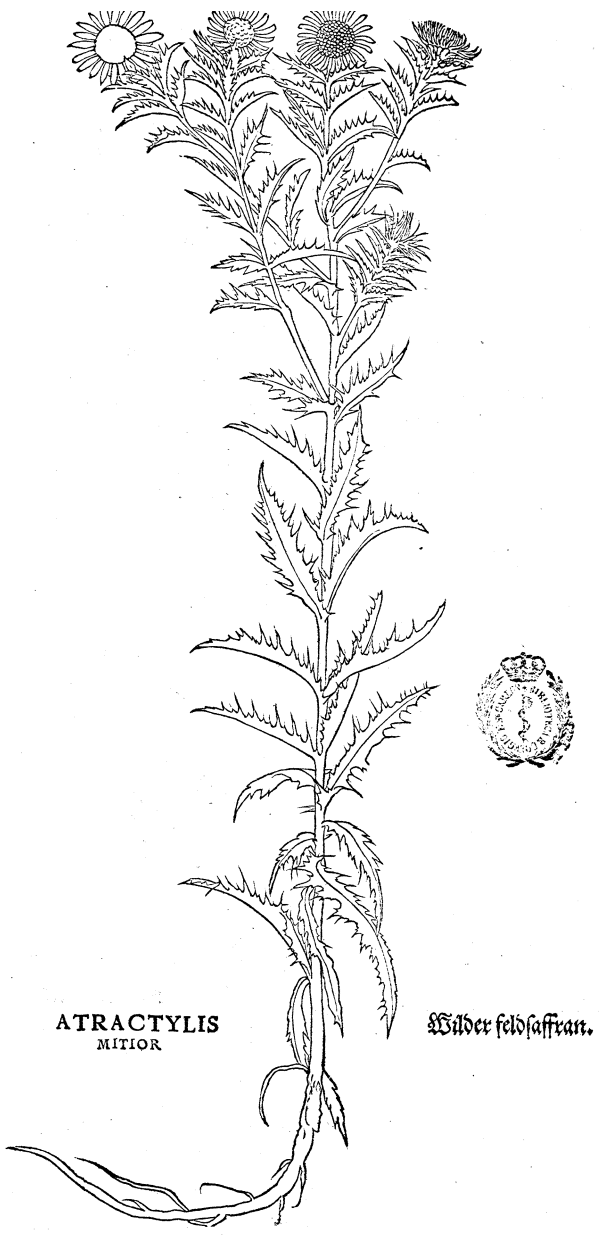

ATRACTYLIS
MITIOR

Wilder feldſaffran.

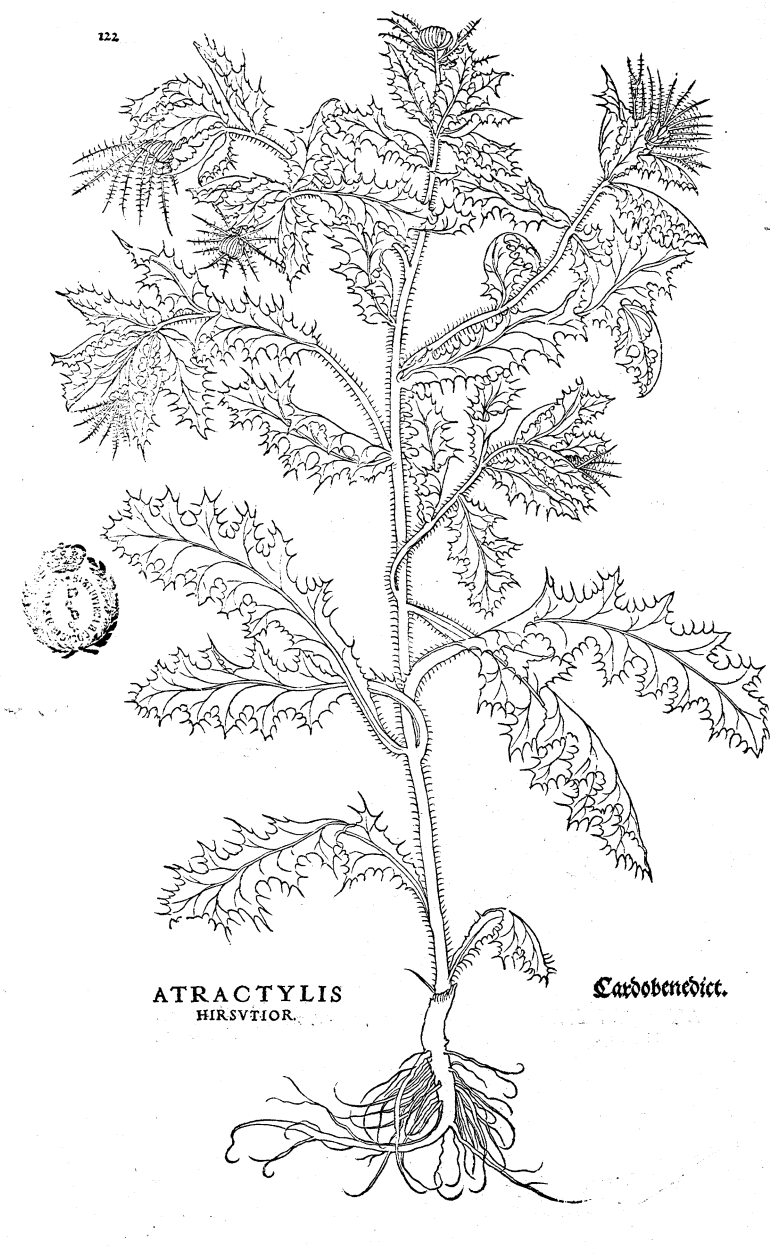

ATRACTYLIS
HIRSVTIOR.

Cardobenedict.

EX SYMEONE SETHI.

A Ventrem quidem cit, prodest ad calidítatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habentibus succurrit. Cõmodissima autem bilíosis. Cum malua illita, inflammationes sedat.

DE ATRACTYLIDE▸ CAP▸ XLII▸

NOMINA.

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ, ἀπὸ τοῦ ἀτρακτύλου Græcis: Atractylis, Cnicus syluester Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quod ea antiquæ mulieres pro fuso utebantur: ἄτρακτος enim fusus est Græcis. Syluestris uero Cnicus, quia Cnico urbano similis est. *Atractylis unde dicta.* *Syluestris cnicus.*

GENERA.

Syluestris Cnici seu Atractylidis, Plínio lib. xxi. cap. xv. & Theophrasto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ sunt species. Vna mitior, & Cnico satiuo similior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini uero fusum agrestem, aut colum rusticam, quod eius caule rígido admodũ & exili, ueteres mulieres pro colu, ut dictum est, utebantur, nominabant. Sunt qui Cartamũ syluestrem appellant. Germanicè itaq; uocatur wilder feldsaffran/ ut hac ratione discernatur à Cnico, quem aliqui Cartamũ, & Crocum hortensem nominãt. Altera hirsutior, caules & folia Soncho nõ asperæ similia habens, quę Officinis omnibus & uulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè Cardobenedict/ Bornwurtz/ oder gesegneter distel uocatur. *Atractylis prouè dicta.* *Cartamus syluestris.* *Carduus benedictus.*

FORMA.

Spina est Cnico símilis, in summo autem uírgularũ folía mũltò longíora habẽs, caulem magna ex parte nudũ, asperumq;, quo etiam mulieres pro fuso utuntur. Ca
B pitula in cacumine aculeata, florẽ pallidũ, radicẽ tenuem, inutilem. Ex qua sanè descriptione omnib. perspicuũ esse putamus, spinã quam pictã exhibemus esse Atractylida, quod Cnico satiuo símilis admodũ sit, & in cacumine uírgularũ folia quàm Cnicus longíora habeat, caulem denicq; magna ex parte nudũ, autumni potissimũ tempore, quo folia sua sponte decidũt, & minimè leuẽ, sed asperũ striatũq; obtineat. Idem etiam rigidus & exilis est, ut fusi usum præbere queat. Summitati quoq; eius capitula insident spinosa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in summa, nulla est nota quę huic non respondeat. Carduum autem benedictum uulgò nominatum esse alteram Atractylidis speciem, ex Theophrasti & Plinij uerbis ostendi potest: hirsutus enim est, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter sui enim mollitiem ueluti sessilis caducusq; solo procumbit, semine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsue. *Atractylis prouè dicta.* *Carduus benedictus.*

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirsutior autem in hortis iam passim prouenit.

TEMPVS.

Prior Augusto mense apparet, eius tamen semen ante autumnum non maturescit. Posterior citius nascitur, eius tamen semen serò etiam ad maturitatẽ peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu cum amaræ sint spinæ hæ, euidentissimũ est calido & sicco temperamento esse præditas, id quod ex earundem etiam facultatibus colligi potest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & semen trita cum pipere uinoq; pota, contra scorpionũ ictus prosunt. Sunt qui dicant à scorpionibus percussos quandiu teneant eam herbam, non sentire dolorem, depositа uero, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus syluestris. Hæc planta ex spinarũ est genere. Facultatẽ habet desiccandi, & modicè digerendi.

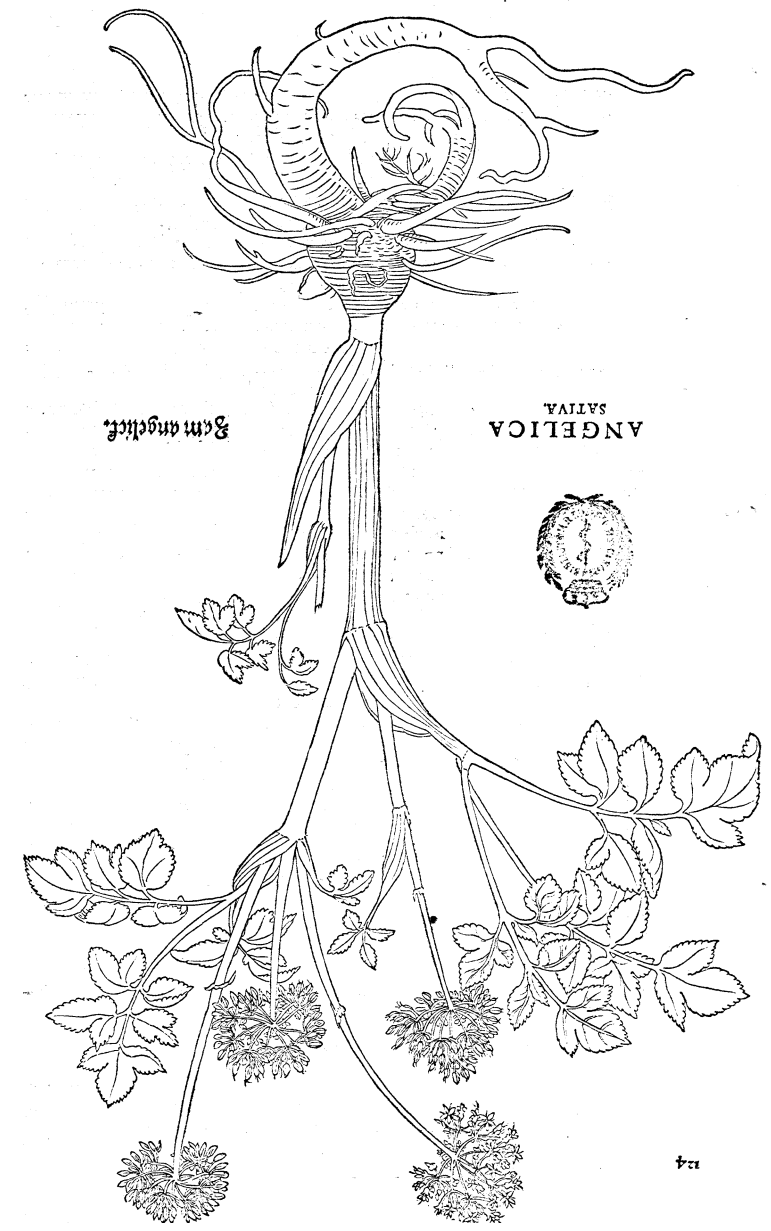
ANGELICA
SATIVA
Arm angelicæ.

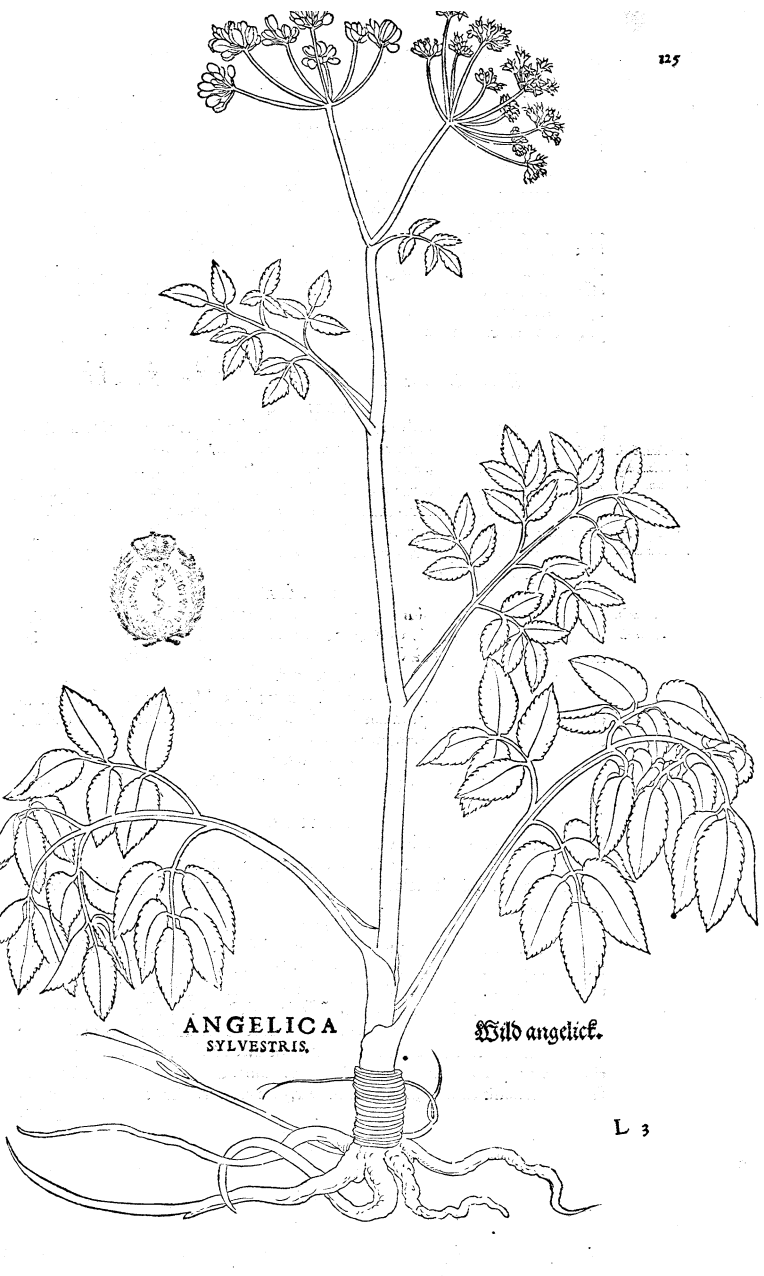

ANGELICA
SYLVESTRIS.

Wild angelick.

C APPENDIX.

Prima ſpina in ſanandis ulceribus & fiſtulis diuturnis efficaciſsima eſt. Altera quam Cardum benedictum uocãt, obſtructiones internorũ uiſcerum tollit, urinã mouet, calculum frangit, ulcera, potiſsimũ pulmonis, ſanat. Percuſsis à feris uenenatis medetur. Negant etiã peſtis experiri contagia, qui aut cum cibo, uel potu præſumpſerit. Iam quoq; correptis magno fore remedio ſibi uulgus perſuaſit. Ex quibus etiam omnibus fit perſpicuũ, eaſdem quas ueteres Atractyli tribuerũt, utranq; ſpinam habere facultates. Item herbam quam Cardum benedictum uocant, contra ſerpentum & ſcorpionũ morſus ualere omnibus in confeſſo eſt: quam ſanè facultatem cum Atractyli etiam aſsignet Dioſcorides, cõſequitur ab eadem diuerſam nõ eſſe. Recentiores Cardum benedictum cõtra capitis uehementiſsimos dolores, uertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum ualere tradunt. Item ad putreſcentia ulcera, mammarum potiſsimũ, ſi in puluerem redactus inſpergatur.

DE ANGELICA▸ CAP▸ XLIII▸

NOMINA.

Angelica nõ eſt Smyrnion, neq; Silphion.

VNQVID ueteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata ſit, nondũ ſcire licuit. Neq; enim Smyrnion eſt, quod ſcilicet umbellam Anethi & ſemen rotundum, aliaq; multa quæ deſcriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam eſſe haud poterit, quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem uno ore omnes Angelicam, & Sancti ſpiritus radicem, à ſuauiſsimo eius radicis odore, quem ſpirat: aut ab immenſa contra uenena facultate, appellant. Germanis Angelick/oder des Heiligen geyſts wurtz/oder Bruſtwurtz uocatur.

Sancti ſpiritus radix cur dicta.

D

GENERA.

Hortenſis. Syluestris.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior eſt, cuius quidem radix ualde odorata, à Germanis zam Angelick nominatur. Altera ſylueſtris, eius radix ſuaui odore reſtituitur, & à Germanis wilde Angelick nominatur.

FORMA.

Caulem profert duũm cubitorum, cõcauum: folia oblonga, per ambitum ſerrata, ſubnigra: flores in purpura candidos, ſemen latum, foliaceum: radicem craſſam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montoſis etiam nonnullis locis, perinde atque ſylueſtris.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & deſiccatoriam uim in tertio ordine ei aſsignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, diſcutit, ut recentiores perhibent. Vnicè uenenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet cõtagia. Corpora à lue peſtifera uindicat, ſi tantũ, ut affirmãt, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinẽ cum uino, per æſtatẽ ex ſtillatitio roſarũ liquore ſumpſiſſe ſatis eſt. Nec ſenſurũ eo die contagionẽ pollicẽtur, quo quis deuorarit: nam urina & ſudore uenenũ abigit. Lentitiã pituitæ digerit, quapropter tuſsi, quam frigus attulerit, medetur. Craſſa quę in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat. Cõcretum ſanguinẽ reſoluit, ſtomachũ eſu corroborat. Cor recreat. Pituitã uentriculi deijcit, faſtidia

LOLIVM Ratten.

c fastidia ciborum discutit, & elanguescentē inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in uino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorē elicere. Valere contra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA▸ CAP▸ XLIIII▸

NOMINA.

Officinarum error.

AIRA, ἄϊρα, ἄθερος, ἄζηρον Græcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nōnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella utuntur, ut non temerè etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis **Katten/ oder Rornnegele** appellatur.

FORMA.

Folio constat angusto, Theophrasto lib. viij. de plantarū historia, cap. vij. teste, pingui & piloso, flore subpurpureo, semine exili in siliqua hispida, uel ut Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua siquidem descriptione satis perspicuum fit omnibus, Pseudomelanthion hoc esse Lolium: folia nanq; Porri habet, oblonga, hirsuta, florem purpureū, semen in pilosa, longa, angulata, ac per interualla striata siliqua. Et ut paucis singula complectar, hordeo, cuius ut reliquarū frugum pestis & uitium est, tota effigie non dissimile est.

Pseudomelanthion est Lolium.

LOCVS.

Non solum in triticea & hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit. Frugum acerba pestis, ideoq; à Vergilio infelix appellatum.

D

TEMPVS.

Iunio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat & calfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde ut illa tenuium partium, uerum multum abest. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine uero secundi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrenas cum raphanis & sale illitum compescit. Feras impetigines, & lepras cum sulphure uiuo & aceto sanat. Strumas quoque cum fimo columbino & lini semine in uino decoctum discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctū ex aqua mulsa & illitum, ischiadicis prodest. Si cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositumq; sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina Lolij sextarijs duobus usque ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat ulcera uetera, & gangrænas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino.

APPENDIX.

Iam cōmemoratas facultates huic etiam herbæ, quā Germani **Katten** nominā, recentio-

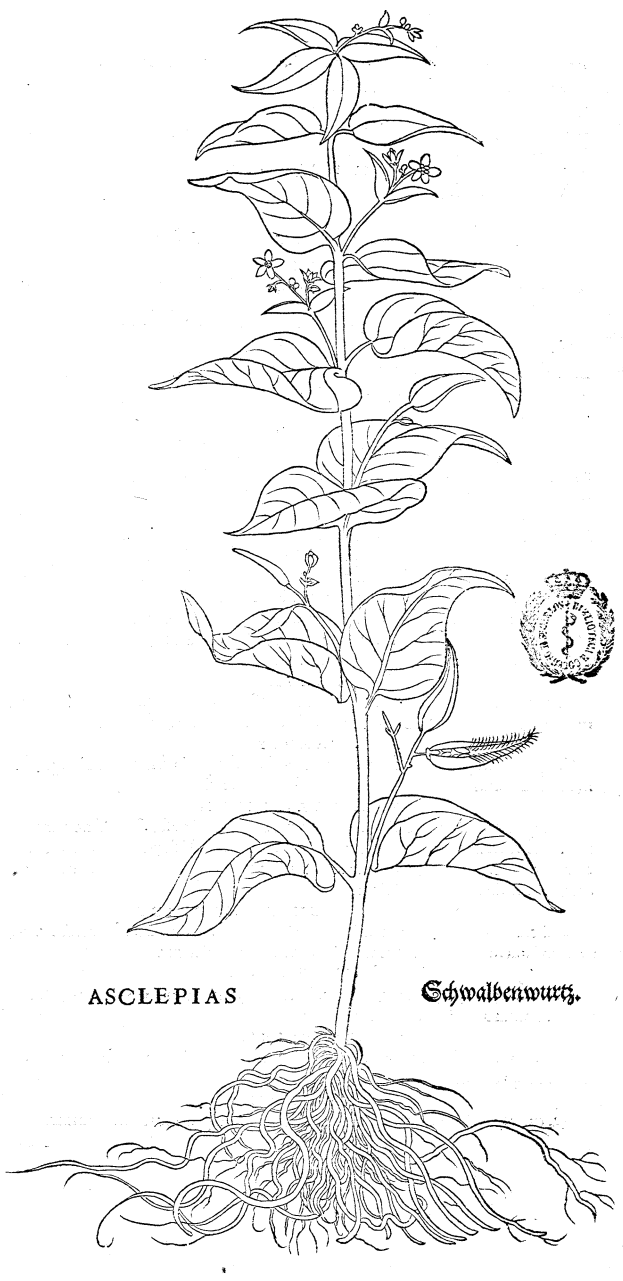

ASCLEPIAS Schwalbenwurtz.

c recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in ſanandis impetiginibus, alijsq; ſcabiei generibus cõmendant. Item in uulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis, compeſcendoq; ſanguine, eius eſſe uſum tradunt, ut hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SYMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE▸ CAP▸ XLV▸

NOMINA.

Aſclepias unde dicta. Hirundinaria. Vincetoxicum.

ΑΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Aſclepias Latinis, herbarijs Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapio antiquo medicinę autore nominata eſt. Hirundinaria uerò à ſiliquis quas producit, quę dehiſcẽtes plumoſum ſemen oſtendunt, atqueadeò hirundinis effigiem referũt. Vincetoxicũ, uel rectius νικητοξικὸν hauddubiè dicta eſt, quod illi inſignis aduerſus uenena uis ſit, ut paulò pòſt fuſius docebimus.

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semẽ Securidacę ſeu Hedyſari. Ex qua deliniatione nemini non perſpicuũ fit Vincetoxicũ appellatã herbã, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidẽ herba eſt, caulem obtinens rotundũ, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in uiridi nigricante, floribus exiguis, candidis, aut uerius in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſili quæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimile, hoc eſt,
D rufum & latum oſtendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò ut nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſſimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodũ ex ijs quæ ſtatim ſubijciemus manifeſtiſsimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in montibus aſperis, altis ac arenoſis. Copioſiſsimè autem naſcitur in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floribus abundat, ac ſubinde ſemina in folliculis oblongis, formam hirundinis cum dehiſcunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Aſclepias, Paulo teſte, calida, ſicca, & tenuis ſubſtantiæ eſt. Quo ſanè temperamento Hirundinaria etiam prædita exiſtit: amara ſiquidẽ & parum glutinoſa eius eſt radix, folia uero aliquam præ ſe ferunt adſtrictionem: ut iterum euidenter appareat, Hirundinariam eſſe Aſclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum uino potæ, torminibus, & uenenatorũ morſibus ſubueniunt. Folia uero illita maleficis in mammis & utero uitijs opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in uino pota competit. Illita uero uenenatorum morſibus, & malignis mammarum & uteri uitijs ſuccurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus non ſolum pota, ſed etiam illita proſunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad menſiũ prouocationẽ utuntur, & ad rabidi

APIOS

Erdnuſſen.

c rabidi canis morſum, uenenisq; potenter reſiſtere affirmāt, unde etiam haud teme-
Victrix toxici. rè Victrix toxici ab ijſdem appellata eſt. Hydropicis etiam radicem in uino macera-
tam & ſubinde coctam, mirificè auxiliari tradūt. Flores præterea foliaq; ſiccata, mox
trita, uulneribus utiliter inſpergi aiunt. Sordida etiam ulcera purgare, & ad cicatricē
perducere, genitaliumq; uitijs & ruptu ris egregiè mederi docent. Quæ in uniuer-
ſum omnes facultates cum ijs quas Aſclepias obtinet pulchrè quadrant, ut eandem
eſſe Hirundinariam uocatam herbam, nullus deinceps dubitare debeat.

DE APIO▸ CAP▸ XLVI▸

NOMINA.

Apios cur dicta. Ἄπιος, ἄπιος, ἀχαμαίδηλον Græcis: Apios, Raphanus ſyluestris Lati-
nis dicitur. Officinis incognita. Germanis Erdnuß/Erdelen/Erdſei-
gen/& Erdmandel appellatur. Apion uero dixerunt Græci, quod ra-
Iſchas. dicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione iſchas
Chamæbalanos. & chamæbalanos ab ijſdem nominata eſt, quod in ficus, uel glandis effigiem radi-
cis extremū turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, ſeu
carica ſyluestris nominabitur.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentesq; profert, qui ſupra terram pa-
rum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen, & uirentia. Semen exiguū. Ra
dicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, &
liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alij
D adijciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nō diſsimilem, ſed longè mi-
norem. Quę ſingula ſatis declarāt herbam cuius picturam exhibemus, eſſe Apion:
ramulos enim magna ex parte duos, uel ternos, imò ut Theophraſtus ait quater-
nos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuesq;, & infima parte rubentes, qui ſu-
pra terram parum ſe extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & uiren-
tia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Aſphodelo mari ſimilem, & ad py-
ri effigiem accedentem: quod tamen nō de tota radice, quę longiſsima eſt & tenuis,
intelligendum uenit, ſed de extremis eiuſdem, hoc eſt, nucibus ſeu glandibus ab ea
dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pæoniæ fœmi-
næ radix aſsimilatur. Succoſa quoq; radix eſt, intusq; candida. Quibus omnib. ac-
cedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli te-
nues. Cōueniunt etiam uires, ut ex ſequentibus patebit, ita ut prorſus nulla ſit no-
ta quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimū, tritici & zeæ, quos inter-
dum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentiū,
Panis porcinus cur dictus. prorſus euertunt. Atque hinc eſt quod panis porcinus à quibuſdam nominetur.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodum Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè depre-
henditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, uomitione bilem pituitamq; extrahit. Inferior per
aluum. Tota uero utrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere
hauſtus, utraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cum uero liquorem collige-
re uolueris, tundito radices, conjectisq; in craterem aqua plenum miſceto, tum pen
na collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLI-

EX PLINIO.

A Succus purgat utraque parte ſeſquiobolo in aqua muſſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.

APPENDIX.

Experientia teſtatur nuces has nauſeam atqueadeò uomitionem ciere, ſi quis illis ueſcatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

NOMINA.

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aſter atticus, Inguinalis Latinis dicitur. *Inguinalis.* Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut cõmodè appellari poteſt. Aſteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, ſed in floribus potius figura & ſitu, accepit. Siquidem foliorum in huius herbę flore numerus & forma, ſtellam præ ſe ferunt, uel ut Plinius ait, capitula per ambitum diuiſa foliis puſillis, ſtellæ modo radiata ſunt. Errant itaque qui ſingula folia in caulibus ſtellæ formam repreſentare putant. Bubonium & Inguinalis, quod inguinum præſentaneum ſit remedium, dicta eſt. *Aſter unde dicta.* *Inguinalis quare appellata.*

FORMA.

Cauliculus lignoſus, purpureũ & luteum in ſummo florem habens, ueluti Chamæmeli capitulum, undique per orbem inciſuris diuiſum, foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ uero circa caulem ſunt folia, oblonga & denſa hirſutáue. Ex qua quidem deliniatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, foliis ueſtitus oblongis & denſis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, ſtellæ modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: B radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Naſcitur in collibus, montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe ut plurimum floret, durantq; in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, uti roſa: refrigerat enim, non tamen uehementer, & digerit atque exiccat, quod ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita cõfert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantum illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet uero quiddam etiam digerens, ut miſtæ ſit facultatis, uerum id non adſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

ASTER
ATTICVS.

Sternkraut.

A

NOMINA.

ΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis, Germanis Graß appellatur. Gramen uero dictum est, quod geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: siquidē crebrò ab ijs nouas spargit radices. *Gramen unde dictum.*

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & ut parue arundinis lata, quæ iumenta bouesq; pascunt. Ex quibus uerbis planum fit omnibus, plantam hanc, cuius picturā damus, esse ueri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terrā serpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa unumquenq; geniculū bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus denicq; ad gramē Parnasi accedere uidetur: candidi enim sunt, & quinis distincti folijs, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, semine pleni exiguo, ut Parnasi gramen, prodeunt. Adeò ut nemo sit qui non uideat illi per omnia graminis respondere notas. Quare reprehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putant. *Error quorundā sophistariorum.*

LOCVS.

Passim nascitur in umbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis candidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatē quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba uero ipsa in primo quidem excessu refrige-
B rat, in humiditate uero & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium & subacerbum.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu tormi nibus medetur, & urinæ difficultatibus. Calculosa etiam uesicæ excrementa cōminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta ulcera glutinat. Cæterū mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum est, eius uero quod in Parnaso nascitur, urinam ciet, & fluxus uentris & stomachi resiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè utile est, siccat, modicè refrigerat, tenuiū partiū, & subacerbum, eoq; uulnera cruenta glutinat, & decoctū eius uesicę calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen uulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tuetur q;, & ab inflammationib. placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusq; uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā impellit. Aluū uomitionesq; sistit. Priuatim autē draconū morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouē uel unius, uel è duabus tribusue herbis, ad hunc articulorū numerū inuoluī lana succida nigra iubeāt, ad remedia strumę panorúmue. Ieiunū debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeat, superueniētiq; ter dicere, Ieiunio ieiunū medicamentū dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è gramiū genere septē internodia habet, efficacissimè capiti cōtra dolores adalligat. Quidā propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent. *Superstitiosum.*

GRAMEN.
Graß.

A

NOMINA.

ALOH Græcis, Aloë Latinis appellatur. Officinæ ueterẽm appellationẽ retinuerunt. Germani deſtituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloën uocant. Sunt qui hanc à craſsis foliis, & ſimilitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent. *Semperuiuum marinum.*

FORMA.

Scyllę folium habet Aloë, craſſum, pingue, modicè latum, rotundũ, repandumq;. Folia utrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico ſimilem, florem album, ſemen Aſphodelo ſimile. Graui eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima. Radice una, palii in terram adacti ſpecie. Noſtra pictura non niſi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo ſic uiſum fuerit, ut aliquando integræ plantę picturam ſtudioſis exhibere liceat.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsima in India, præpinguiſq;, unde ſuccus quoq; defertur. Prouenit etiam in Arabia Aſiaq;, & in maritimis aliquot locis, & inſulis, ut in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ noſtræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque ſemen in ſtirpe nobis uidere contigit, quare de iſs quo nimirum proueniant tempore nihil certi monſtrare poſſumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloë calefacientiũ eſt primi ordinis intenſi, aut ſecundi remiſsi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Duo ſunt ſucci concreti genera. Vnum arenoſum, quod ſedimentũ puriſsimæ aloës uidetur (hoc officinis Caballinũ uocatur.) Alterum iecinoris modo coactum (Succotrinũ barbari appellãt.) Eligito purã quæ nihil doli ſenſit, ſine calculis, ſplendentem, ſubruffam, friabilẽ, iecinoris modo concretã, facilè liqueſcentẽ, eximię amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacẽ. Eſt aloë uis adſtringere, ſomnum cõciliare, exiccare, corpora denſare, aluum ſoluere, & ſtomachũ purgare. Pondere cochleariũ duorũ in aqua frigida, aut tepida pota, ſanguinis excreationes ſiſtit. Regium morbũ purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmę pondere in potu. Deuorata cum reſina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluũ ſoluit. Trium drachmarũ pondere perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamentis, ſtomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inſparſa, uulnera glutinat, & ulcera ad cicatricem perducit, compeſcitq;. Priuatim autem exulceratis genitalib. medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimasq; ſedis cum paſſo mixta ſanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compeſcit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & ſugillata cum melle delet. Palpebrarũ ſcabrities, angulorumq; prurigines lenit. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inuncta. Capillos fluentes cum uino compeſcit. Tonſillis, gingiuis, & omnibus oris ulcerib. ex melle & uino prodeſt. Torretur oculorum medicamentis in teſta pura & candente, rudiculaq; ſubinde uerſatur donec æqualiter torreatur. Lauatur ut quod eſt arenoſiſsimum ſubſidat, tanquam inutile, & leue & pinguiſsimum aſſumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna naſcitur Syria aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen uſqueadeò deſiccare poteſt, ut uulnera conglutinet. At in regionib. calidioribus, qualis eſt Cœleſyria & Arabia, multò eſt melior. Optima uero Indica, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentũ cognominatũ aloë, ad plurimas res propter ſiccitatẽ mordicationis expertem utile. Eſt autem nõ ſimplicis naturæ, ſed, ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul

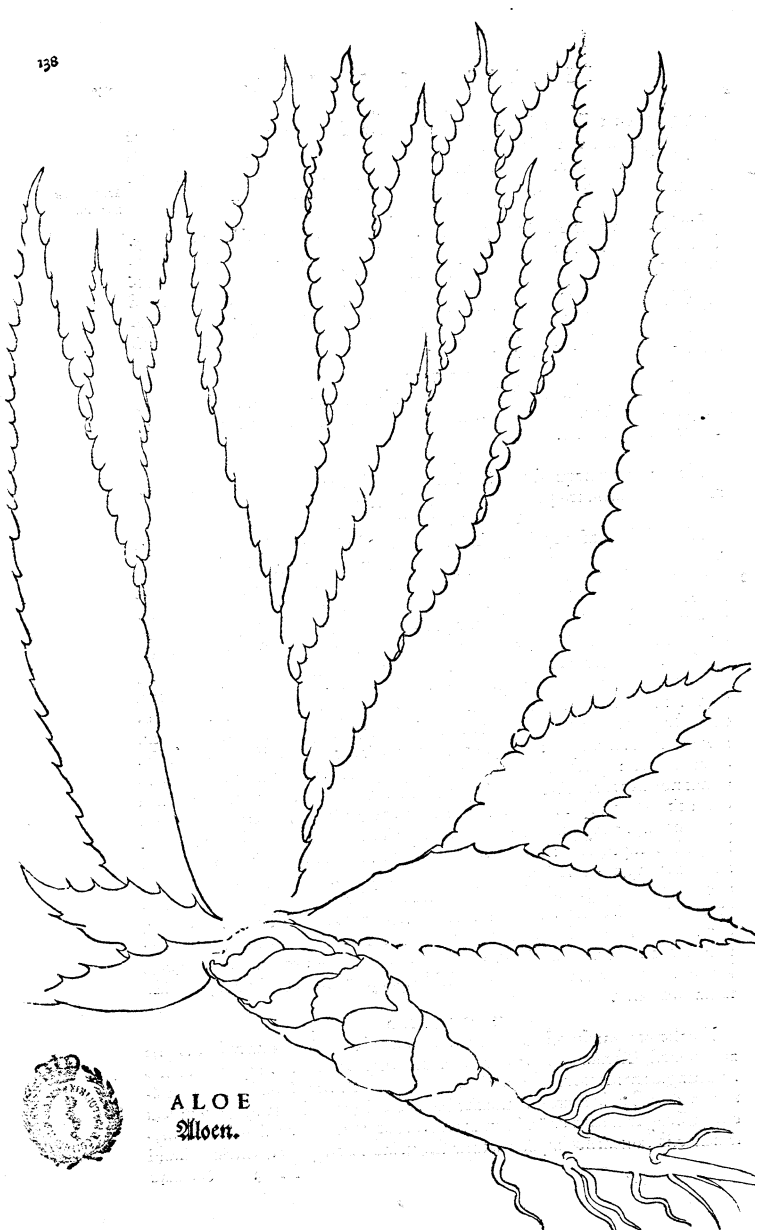

ALOE
Aloen.

Natura Aloës ſpiſſare, denſare, & leuiter calfacere. Vſus in mulis & prinçipalis, aluum ſoluere, cum pene ſit ſola medicamentorũ quæ per ſe id præſtant. Conſtat eam ſtomachũ, ſæde non infeſtet illa uis contraria. Bibitur drachma. Ad ſtomachi uero diſſolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis menſura, bis uel ter in die ex intercallis, ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea lumatur cibus. Capitiũ fluentem continet cum uino auſtero, capite in ſole contra capitiũ percutio. Dolorem capitis ſedat, temporibus & fronti impoſita, ex aceto & roſaceo. Diuturnæ infuſæ, oculorũ uitia omnia lenit ea conuenit. Priuatim pruriginẽ & ſcabiem genarũ, item inſignita ac liuida, illita cũ melle, maxime Pontico: ſonſillas, ginguias, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ ponderę ex aqua, ſi minus, ex aceto poſa. Vulneri quoq; ſanguinẽ, & undecunq; fluenti ſiſtit per ſe, uel ex aceto. Alias etiam eſt uulneribꝰ utiliſſima, ad cicatricẽ perducens. Eadẽ inſpergit exulceratis genitali us, uirorum cõdylomatis, trimſq; ſedis, aliàs ex uino, aliàs ex paſſo, aliàs ſicca per ſe, ut exigit mitigãda curatio, aut cõcrecda. Hæmorrhoidi quoq; abundanti leuiter ſiſtit. Dyſenterię infundit. Et ſi difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico intercallo. Etiã regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuoratur pilulæ cum mellis decocto, aut refina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorũ pterygia tollit. Oculorum medicamentis laudatur, ut quod ſit arenoſiſſimum lubricũ. Aut torqueat in ſcita, penna q; lubinde uerſetur, ut poſſit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

NOMINA.

ΗΧΙΟΝ Græcis, Latinis Vſilago aut Farfara dicitur. Sic uocata quod *βηχας*, hoc eſt, tuſſes iuuare credita ſit. Herbaris & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis Hoffhůb/oder Steinthartůb/quod ſcilicet equinæ ungulæ perſimilis ſit, & ambuſtis medetur.

Bechion unde dictum.

Vngula cabalina.

FORMA.

Folia habere, ſed maiora, ex ſcapę à radice prodeuntia, ſuperne uiridia, inferiore autem ſui parte albida, plures angulos habentia. Caulem palmum alt. Flores uere producunt pallidũ, quem una cum caule cofeſtim abiicit. Inde nõ nulli exiſtimauerũt ſine caule hanc herbã naſci. Radix illi tenuis eſt, quę minime inutilis eſſe poteſt, quandoquidẽ illius, ut ex ſequenti, patebit, in rumpendis thoracis ab ſceſſibus, & ſiccendo ex uicero emorrhoo ſecui uſus ſit. Subeſſe itaq; errorẽ in Diſcoride manifeſtiſſimũ eſt, ubi radicẽ Tuſilaginis *ἀφωνον* eſſe inquit, quem tamen nemo interpretẽ, quod ſciam, animaduerit. Hoc etiam adijciendũ duxi pro conſirmanda Diſcoridis deſcriptione, & conſuetudine quorundam ſenten-

Bechion non ſuæ ſpecie.

Diſcoridis locus emendatus.

tia, Horas Tuſilaginis eſſe ſugaciſſimos: ijs enim ceteris breui uigor uitaq; durat, longiſſimaq; mora triduum aut quatriduum, poſt quod illico tempus ſtaccelcen-

A & amara eſt. Adſtringit quidem mediocriter, ſed uehementer amara eſt. Subducit & uentrem, uirtute ex numero medicamentorũ quæ Græci ab exercendo tercere nocant *ἐκκριτικὰ*. Verum & ipſius facultatis miſturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum ſtomacho eſt medicamen, ut ſi quid aliud, & ſinus gliutinat. Sanat & ulcera quę ægrè ad cicatricẽ ducũt pollunt, & maximè quæ in ano lunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & uulnera ad eundem modum glutinat. Congruit limiter uentri & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In lumma, repellere & diſcutere ſimul poteſt, cum hoc ut paulum ex tergeat, quantum uidetur ulceribus puris non ſit moleſtum.

TVSSILAGO Roßhüb.

A tès in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita ut non nisi uere sese fortefortuna ferant obuiam, quo potissimum tempore flos & caulis sine foliis uidentur. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non cõspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterũt, sine utriscp nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sæpius oculis contemplati sumus, ideocp ut utriusep pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores uere, & in Aprili colligũtur: ab hoc enim tempore, ut paulò antè diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis uirentia aqueæ substantiæ admistionem habent, ut hac ratione frigida & humida dici possint. Sicca uero acriora sunt, ideocp calida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita cum melle illita, ignibus sacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa, eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulum hianti suscipiunt ore, sanant. Abscessus thoracis rumpunt. Eadem radix suffita potest, fœtumcp emortuum in aqua mulsa cocta & pota ejicit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est, quod Βήχειν, id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida aut radicem in prunis accendens, ascenden
tem inde fuliginẽ inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxá
ue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uiridia partes cruda in-
B flammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admistionem, qua omnia uirentia tenera, alia plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridę cum radice fumus per arundinem haustus aut deuoratus, ueterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

DE BVGLOSSO▸ CAP▸ LI▸

NOMINA.

Βουγλωσσον Græcis: Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quod scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbarijs Borrago, Germanis Burretsch dicitur. Alia uero herba est quæ hodie Buglossa uulgò nominatur, ut suo loco indicabimus. Borrago.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ linguę non dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirũ descriptio ita hodie uocatæ Borraginí herbæ quadrat, ut nemo non, nisi talpa cæcior sit, ueterum esse Buglossum uideat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorũ produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

TEMPERA-

BVGLOSSVM Borragen.

TEMPERAMENTVM.

A Bugolſſum caſidi humidig̃ temperamenti eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Bugloſſi in ulnum deiectum animi lętitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat ſi cum radicibus & lemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanas uero quæ quatuor. Horum autem decocţio in uino ſtar. Herbam ablectibus ctiam utilem eſſe ferunt.

EX GALENO.

Bugloſſum uiris inſectum lactuæ & hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & ſis qui ob fauciũ aſperitatem tuſiunt, in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Bugloſſo præpotum quod in unum delecta, animi uolupates auget, & uocatur Euphrofynum. Bugloſſo inarefcente, ſi quis medullam è caule extinat, dicatq; ad quem liberandum febre id facat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionẽ, aiunt à febre liberari.

EX SYMEONE SETHI.

Bugloſſum uiriam cit, & ſtum ſedat. Caules eius cocti & cruđi comeſti icteris affectibus proſunt. A uiatoribus ex eo confectur zulapion, & eſt utile.

DE BVPHTHALMO▸ CAP▸ LII▸

NOMINA.

OVΦΘΑΛΜΟΝ Græce, Buphthalmũ Latinè. Hodie oculus bouis aut uacca, & Corula non ferida herbarijs uocatur. Germanis Kinbſang/ oder Kiang. Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt ueteres, quàm quod eius foras oculi imitentur formam, & boum poſſiũt oculis limites fint. Germanicè etiam Kibell/hoc eſt, uaccinum anethum dicitur, quod falſo ueru Anethum eius folia referre uideantur.

Corula non ſatis. Buphthalmum cur dicium. Anethum uaccinum.

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerum emittit, folia fenículo ſimilia, flores luteos Anthemidis maiores, oculorum figura, unde & nomen traxit. Hæ foliis nouæ adaugent: caules ſiquidem eius tenert, folia fenículo ſimilia. Nec te mouear quod à Dio ſcoride Buphthalmo luteo flores tribuuntur, Corulę autem non feridę albi ſint: ad diſcum enim mediumue Dioſcorides refpexit, quod luteum eſt, non ad ambitum, in quo folia radiata candida, ut in Chamæmelo, exiſtunt. Quod dicimus, confirmant quę Galenus lib. VI. de ſimpl. medic. facul. in hunc modum ſcribit: Buphthalmi, ſi quidem, flores colore Anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multo maiores. Serapion quoq; horum eius magis luteum flore Chamæmeli eſſe ait. Si itaq; Anthemidis floribus ſimillimi ſunt, nec niſi ſola magnitudine differunt, & Anthemidis proprię dicte flores in medio lutei, & per ambitum candidi exiſtunt, neceſſe eſt ut Buphthalmi etiam flores tales ſint, ut ſcilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus nõ niſi ſola magnitudine differũt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conſpiciuntur, reliqua facie quam ſimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo uariant. Iam dictis accedit, quod Serapionis interpres ſub Corulæ nomine Buphthalmum definit. Deniq; congenerem eſſe plane hebam Buphthalmum cum Anthemide Dioſcoridis tractandi ordo abundè docet, quum conferet illum res herbas ſibi admodũ ſimiles, Chamæmelũ nempe, Parthenĩ, & Buphthalmũ, uno in loco deſcribere. Vnde iterũ palnũ ſit Buphthalmũ eſſe Corulã non feridam, quod ſcilicet Chamæmelo prorſus ſimilis ſit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior eſt.

Obiectionis ſolutio.

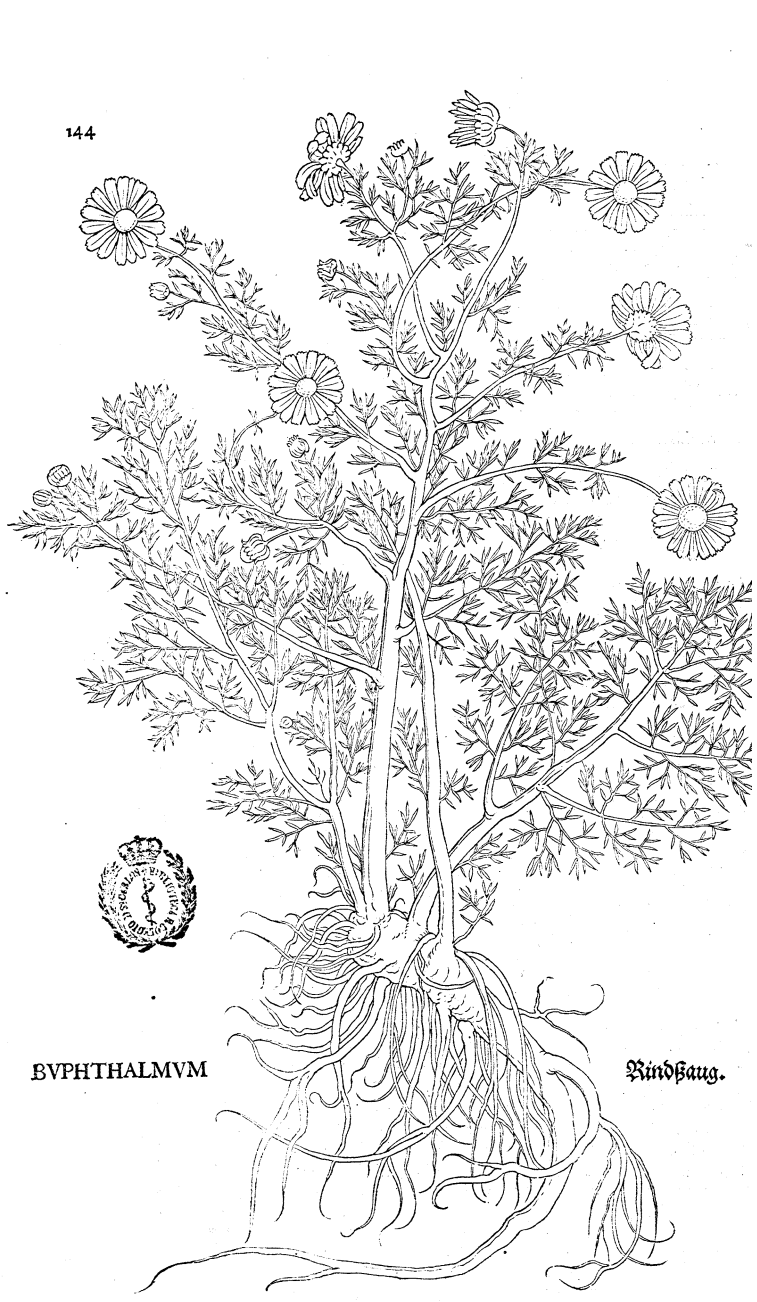

BVPHTHALMVM

Rindßaug.

A LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtóꝙ menſibus, & durat etiam uſqꝙ ad autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamemeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, cœdemata & durities diſcutiũt. Ferunt poſt exitũ à baln eo potam, regio morbo correptis coloris bonitatẽ tractu temporis red dere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus uehementius diſcutiunt, adeò ut & durities ex cerato mixti ſanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirromata diſcutit.

DE BELLIDE▸ CAP▸ LIII▸

NOMINA.

BELLIS neqꝙ à Dioſcoride, neqꝙ à Galeno, nec alijs etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideoꝙ greco nomine deſtituitur. Latinam itaqꝙ dun taxat appellationem habet, & Bellis ſiue Bellius, autore Plinio, nomina tur.

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor Bellis eſt
B ea quam officinæ Conſolidam minorem appellant. Hæc iterum duum eſt gene- *Cõſolida minor.*
rum. Quædã enim hortenſis & domeſtica eſt Bellis, hanc Germani **Monatblům le/oder rote blůmle** nominant. Altera ſylueſtris, quam uulgus herbariorum Primulam ueris, quod ſcilicet uere inchoante mox erumpat, Germani autem **Maß** *Primula ueris.*
lieble/& Kleinzeitlóßle nuncupant. Maiorem officinæ nõnullæ Conſolidam me- *Cõſolida media.*
diam, quod credatur uulnera glutinare, Germani **Genßblům** uocant. Nos aliam Conſolidam mediam infrà deſcribemus.

FORMA.

Minor hortenſis, ſyluestri, præter florem qui rubicundus eſt, per omnia ſimilis *Minor.*
eſt. Conſtant uero flores ij interdum ſimplici, interdũ multiplici foliorum cõtextu, ut picturaaffabrè oſtendit. Syluestris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teſte, flore cõſtat albo, *Plinij locus explicatur.*
aliquatenus rubente, quinquageniſternis, interdũ etiam quinquageniſquinis bar bulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuiſsimè ſerra to. Neqꝙ obſtat quod Plinius lib. xxi. cap. viij. Bellio luteum eſſe florẽ tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum mediúmue floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit. Hinc eſt quod à quibuſdam Plinij locus ita legatur: Luteum & Bellio, ut ſubaudia tur ſemen. Maior Bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus *Maior.*
duntaxat crenaturis laciniato, coliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitũ altis, flore priori non diſsimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in uniuerſum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

LOCVS.

Paſsim in pratis uterque naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim uere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius uterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorum

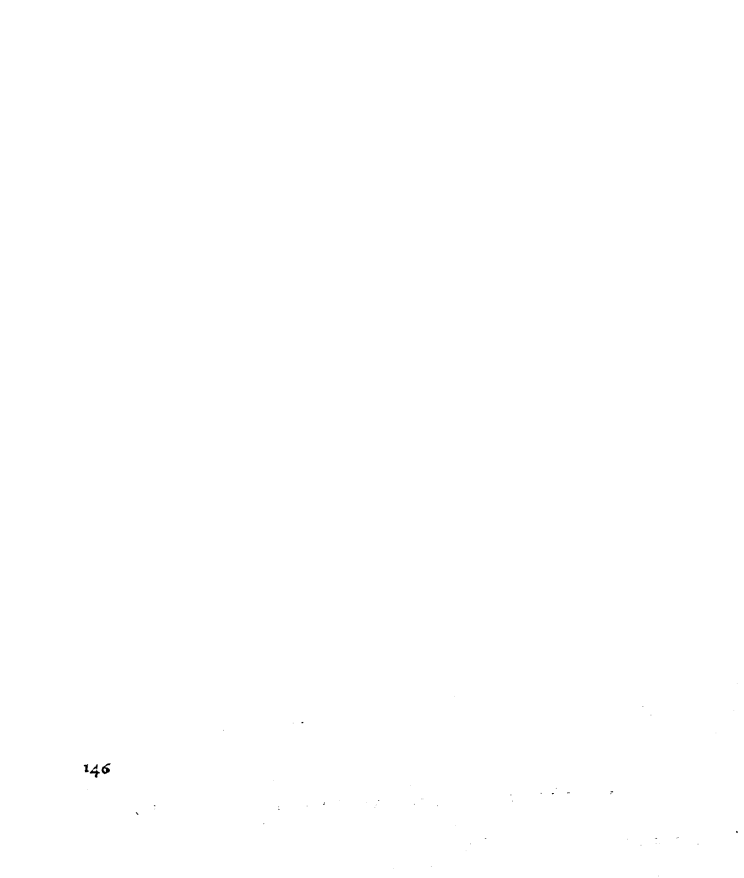

BELLIS MINOR
HORTENSIS.

Monatblům.

BELLIS MINOR
SYLVESTRIS.

Maßlieben.

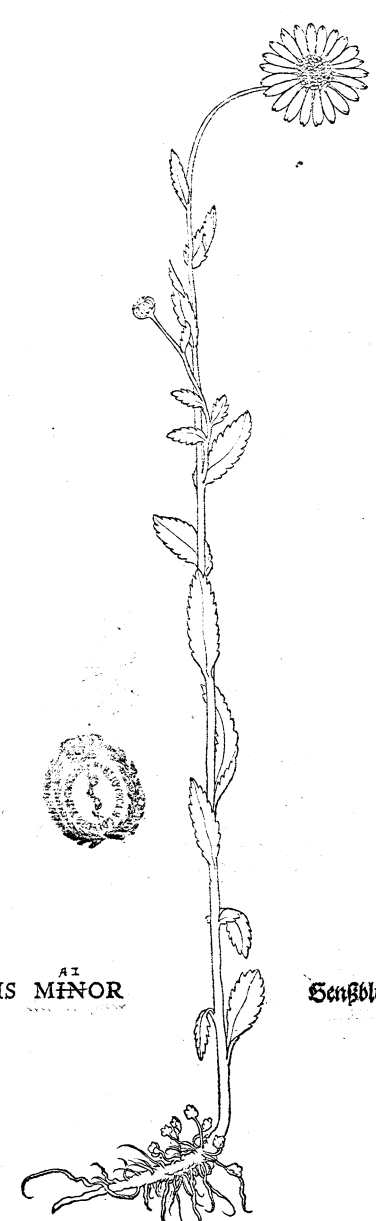

BELLIS MINOR

Genßblüm.

A ad diſcutiendas ſtrumas uſum eſſe ſcribit. Acetoſus tamen ſapor quem in guſtu minor præ ſe fert, aliquam frigiditatis in ea portionem eſſe monſtrat. Quicquid tamē ſit, exiccare Bellios euidentiſsimum eſt.

VIRES.

Quotquot hodie uiuunt uulnerariā herbam Bellium eſſe nouerunt, ualetq; potiſsimū in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ utiliter uulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum reſolutionem, quam Græci paralyſin uocant: itemq; ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

BPAΘYΣ κὰι βοὰρυθρον Græcis, Sabina uel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis dicitur. Officinæ nomen uetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm eſt generum Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina foliis Cupreſſo ſimilis eſt, ſpinoſior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis, & in latitudinem magis ſe fundens & explicans. Toparius itaq; frutex eſt, immortali coma uirēs, patulo faſtigio, iuniperi ſimilitudine.

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur.

B TEMPVS.

Quouis tempore colligi poteſt, potiſsimū autē autumno dum ſemine pregnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Tertij eſt ordinis excalfacientiū & deſiccantium, & ex numero eorum quæ uel maximè tenuium ſunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris foliis nonnulli pro ſuffitu utuntur. Vtriuſq; folia nomas ſiſtunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq; ſordes & carbunculos abſtergunt. Cum uino pota ſanguinem per urinam ducunt, fœtumq; excutiunt. Idem appoſita & ſuffita præſtant. Miſcentur unguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero eſt fortiter exiccantiū, idq; ſecundum tres qualitates quas in guſtu præ ſe fert ſimiliter Cupreſſo, niſi quod ea acrior eſt, & ut ſic dicā, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis eſt particeps, nempe acrimoniæ cōſiſtentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidē quanto magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potētius digerit. Itaq; glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam utriuſq; illi tantum ineſt, ut etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accōmodari poteſt, maximè iſs quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti uehementiam perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item ſoluit. Porrò ob eſſentiæ partiúmue tenuitatem menſes quoq; prouocat, ut ſi quid aliud. Et ſanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eiicit. Vnguentis inditur, & potiſsimū Gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam uero etiam Cinnamomi uice duplum eius adijciunt: eſt enim extenuandi & digerendi facultatis, ſi pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis uero duplicato

SABINA Seuenbaum.

A pondere eoſdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt.

DE BATO▸ CAP▸ LV▸

NOMINA.

BATOΣ Græcis, Rubus aut ſentes Latinis uocatur. Aliquibus Mora uaticana, corrupta uoce, eius fructus dicuntur, cum dicendum eſſet mora uacinia. Nam in hodiernum uſque diem Græci mora illa à *Βάτος*, *Βοτρυα κὰι Βατίνια* cognominant. teſtis Galenus libro ſexto, de compoſ. medica. ſecundum locos, cap. primo. Vergilius in Bucolicis unius literæ immutatione uacinia uocauit, inquiens: Alba liguſtra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. ij. A noſtræ ætatis medicis barbaris & herbarijs mora bacci appellantur, cum illis dicendum eſſet mora bati. Theophraſto libro iij. de plantarum hiſtoria, cap. xviij. Chamæbatos, quaſi dicas humilis rubus, appellatur, Germanicè Brombeer.

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, ubique enim ueſtibus prætereuntium ſeſe affigit, remoramq; uiatoribus injcit. Caulem habet minacibus ac pungentibus ſpinis & aculeis ueſtitum. Folia inciſuris diuiſa, nigricantia ab uno latere, altero candentia. Florem initio rubeſcentem, dein candidum profert, quo abeunte fructus exit, qui cum maturuerit moro perſimilis fit nigreſcens, auibus gratus, nec hominibus inſuauis cibus. Ineſt illi ſuccus ſanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

B Paſsim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, iterumq; ex ſe naſcitur.

TEMPVS.

Diuerſis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in uere: flores ęſtatis initio, Iunio nimirum & Iulio menſibus: fructus autem ubi iam maturuerit per meſſes & extrema æſtate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adſtringente participant, eaq; non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quod folia potiſsimũ & recens nata plurimum in ſe habeant aqueæ ſubſtantię, parum uero adſtringant. Eadem ratione & germina. Eſt itaq; eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. Fructus autem, ſi quidem maturus fuerit, non parum habet ſucci temperati calidi, qui dulcis eſt. Proinde eam ob rem, & propter modicam adſtrictionem, eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida terrea ſubſtantia uincitur, ac proinde acerbus eſt, & exiccatorius. Vterq; autem ſiccatus reconditur, ualidius quàm recens deſiccans.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rubus adſtringit & deſiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia cohibet. Preſteris morſui utile. Gingiuas firmat. Oris ulceribus folia cõmanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculosq; procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia ſanant. Cardiacis & ſtomachi doloribus trita & impoſita ſubueniunt. Succus ex caulibus, foliisq; eius expreſſus, & in ſole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi ſuccus, ad oris medicamenta cõuenit. Siſtit & aluum in media maturitate comeſtus. Flos quoq; eius in uino potus aluum ſiſtit.

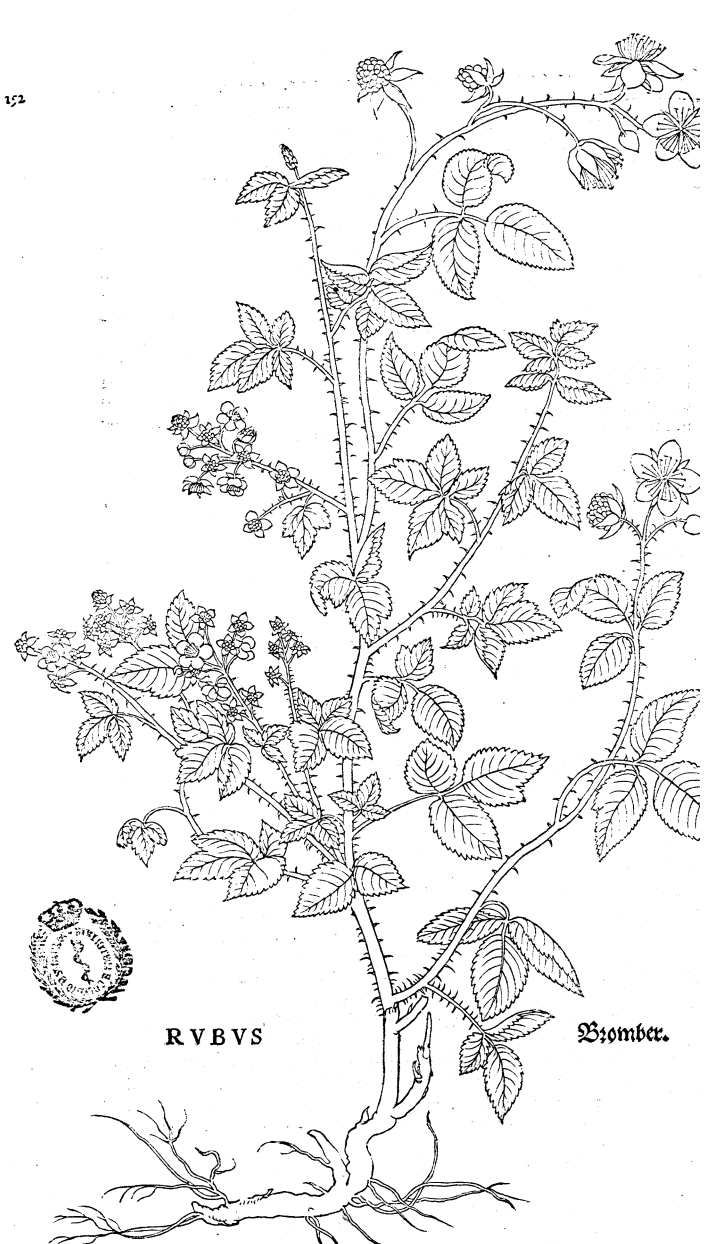
RVBVS
Bzomber.

EX GALENO.

Folia & germina Rubi si mandantur, aphthas & alia oris ulcera sanant. Quin & alia uulnera glutinare ualent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem possi
det: utraq; ad dysenterias, & uentris profluuia, eiusq; robur deperditũ, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adstrictionẽ non paucã in se habet sub-
stantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominib. cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendiq;, gingiuis, tonsillis, genitalibus ac-
cõmodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis, hæmorrhoidi & presteri, flos & mora. Scorpionum uulnera sine collectionum periculo sungunt. Vrinam
ciunt. Caules eorũ tunduntur teneri, exprimiturq; succus, mox sole cogitur in craſ-
situdinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumq; sanguinem ex-
creantes, anginas, uuluas, sedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia cõmanducata prosunt, & ulceribus manantibus, aut quibuscunq; in ca-
pite illinuntur. Cardiacis uel sic per se imponuntur à mamma sinistra. Item stoma-
chi doloribus, oculisq; procidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Calculorum ex uino decoctum præsentaneũ est remedium. Item per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in uino austero, la-
bantes dentes firmant. Aluũ sistunt & profluuia sanguinis. Dysentericis prosunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in ijs nascuntur, uel ef-
ficaciorem stomaticen præbuere quàm satiua morus. Eademq; compositione, uel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ styptica uocant, nihil efficacius Rubi mora feren-
B tis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis fo-
ueantur, tantaq; uis est ut spongiæ lapidescant.

DE BALLOTE▸ CAP▸ LVI▸

NOMINA.

BAΛΛΩΤΗ, ἡ μέλαν πρασινον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubiũ nigrum, aut Marrubiastrum, aut Prasium fœtidum dicitur. Germanis schwartz Andorn/oder Andorn weible. Marrubium à similitudine fo-
liorum, nigrum à caulis colore, qui niger est Marrubij respectu, dicta Ballote est. *Marrubium ni-
gram cur dictũ.*

FORMA.

Caules ex se mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, subhirsutos, ab una radi-
ce complures. Folia Marrubio similia, maiora tamen, subrotunda, pilosa, per inter-
ualla in caule dispositа, Apiastro similia, graueolentia, unde aliqui Apiastrum eam uocarunt. Flores in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiam lib. vi. cap. ij. de historia plantarum, Balloten folio herbido, serratiori, incisurisq; profun-
dioribus & conspectioribus discreto constare scribit. Vnde liquidò constat hanc quam pictam damus esse ueram Balloten, quod illa sit herba fruticosa, quadrangu-
lis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubij, sed maiore, piloso, cin-
gente per intercapidines caulem, odore graui, orbiculato florum purpureorũ am-
bitu, qui scapos uerticillatim obducunt.

LOCVS.

Nascitur propter uias, domos, sepes, cœmiteria, & alijs umbrosis in locis.

TEMPVS.

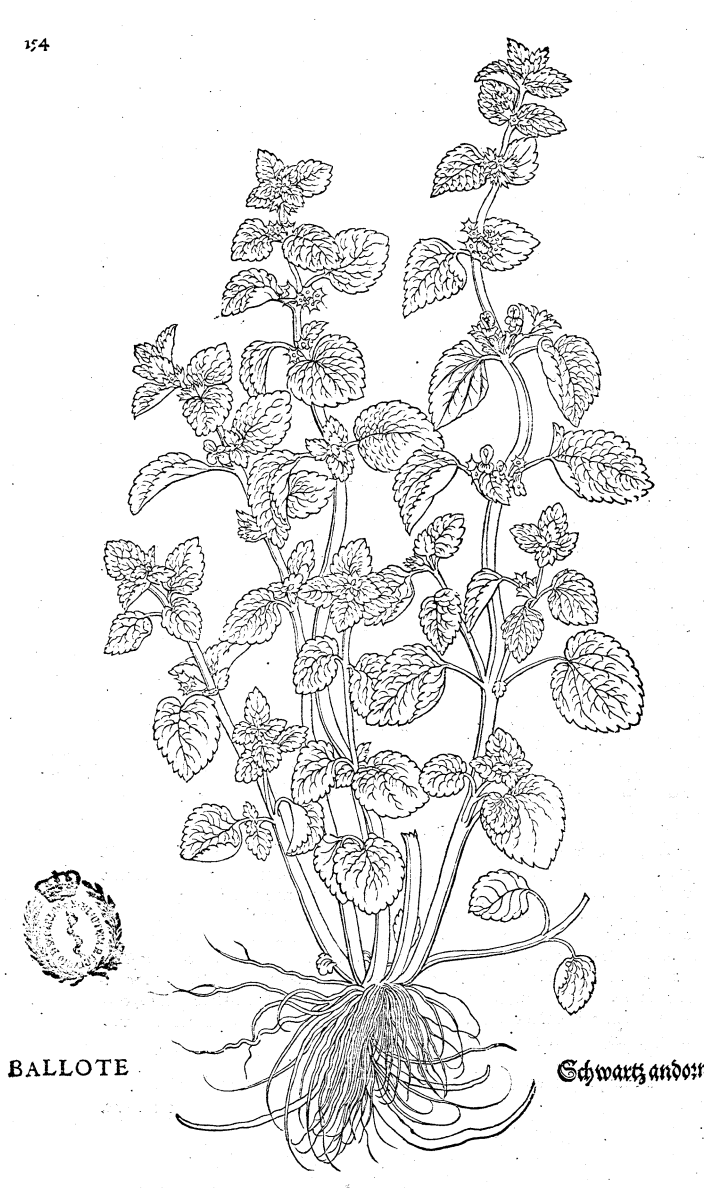

BALLOTE

Schwartz andorn

A TEMPVS.

Floret in fine Iunij menſis, & in itio Iulij, quo ſanè tempore carpi cõmode poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris eſt, ideoq; calefacit in ſecundo ordine iam completo, aut tertio remiſſo: deſiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum ſale illita, canis morſibus medentur. Feruenti cinere flacceſcentia, condylomata reprimunt, ſordida & ulcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris eſt & abſterſoriæ facultatis. Illitum cum ſale canis morſibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduerſus canis morſus, ex ſale folijs tritis impoſita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cum melle.

DE BATRACHIO. CAP. LVII.

NOMINA.

BATPAXION Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratã nominat. Vulgus medicorum perperàm Pedem corui uocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab urendi facultate, appellant. Germani Hanenfüß. Batrachion autem ſiue Ranunculus dicta eſt hauddubiè, quod limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quod aquis ubi ranæ degunt potiſsimũ, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniantur. Agreſte uero Apium ſeu Apiaſtrum, quod folijs apium æmuletur.

Sceleratã. *Flammula.* *Ranunculus tanquam dictus.*

B Scelerata, eo quod comeſta noxia ſit: uel, quod magis arridet, quia ualidi ſceleratiq; mendicantes ſibi crura & lacertos hac ipſa dilaniant, quò poſsint impudentius ſtipem extorquere, atque hac impoſtura pecuniolam aucupari.

Agreſte apium. *Sceleratã.*

GENERA.

Plura ſunt Ranunculi genera, Dioſcorides uero & Galenus quatuor potiſsimũ eſſe tradunt. Primum duplex eſt: huius enim generis Ranunculus quidam ſylueſtris eſt: & hic iterum duabus diſcriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis weiſſer Hanenfüß dicitur. Alter uero purpureos, qui mihi, quod ſciam, nondum uiſus eſt. Quidam autem hortenſis, qui niſi cultura accedat prouenire haud ſolet. Hic itidem duplex eſt. Vnus qui ſimplici florum textura conſtat, Germanicè vngefülter garten hanenfüß. Alter multiplicè foliorũ in floribus cõpagem obtinet, ideoq; Germanis gefülter garten hanenfüß dictus eſt. Alterum quod à foliorum ſimilitudine quam cum Apij folijs obtinet, à nõnullis ἀλλαιον ἄγριον, id eſt, Apium ſylueſtre, uel Apium riſus cognominatur. Germani Waſſerhanenfüß uocãt. Tertium genus exiguum eſt, ob id etiam Germanis kleiner Hanenfüß nominatur. Quartum etiam minimum, germanicè Waldhenle appoſitiſsima uoce appellatur: eſt enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli uocantur, & minima, & non niſi in ſyluis ut plurimum prouenit, adeoq; compoſita uoce rectiſsimè Waldhenle nominatur, quaſi dicas minima inter pedes Galli, & in ſyluis prognata. Eſtq; duũm generum: unum quidem lacteo flore, alterum luteo, ut pictura docet. Primũ autem quod lacteo flore ornatur, eſt id quod à Dioſcoride pingitur, germanicè uocatur Weiß waldhenle. Alterum, das gelb waldhenle.

Sylueſtris ranunculus. *Hortenſis.* *Apiũ ſylueſtre.*

FORMA.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro ſimilia habet, latiora, uel ut Plinius ait, ad maluæ latitudinẽ accedentia, ſubalbida & pinguia. Florem luteum, interdũ purpureum. Caulem non craſſum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, amaram,

Primum genus.

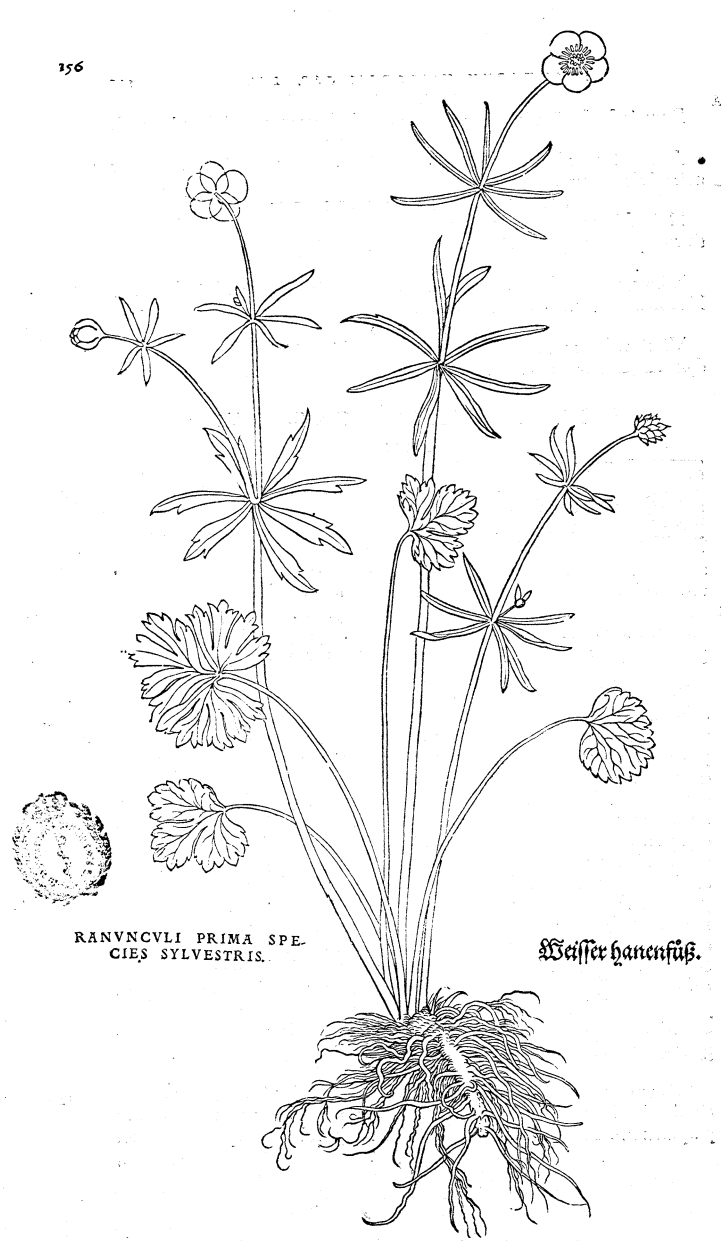
RANVNCVLI PRIMA SPE-
CIES SYLVESTRIS.
Weisser hanenfuß.

RANVNCVLI HORTENSIS
SIMPLICIS PRIMA SPECIES.
Yngſtliver garten hanenfůß.
157

RANVNCVLI PRIMA SPECIES
HORTENSIS MVLTIPLICIS.

Gefülter hanenfůß.

RANVNCVLI
SECVNDA SPECIES.

Waſſer hanenfüß.

RANVNCVLI
TERTIA SPECIES.

Kleiner hanenfüß.

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LACTEA.

Weiß waldhenle.

O 3

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LVTEA.

Selbß waldhenle.

A amaram, adnascentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, ut qui in limitibus simplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam densoq; ac multiplici foliorum stipatu nunc in hortis colluceſcāt, quemadmodū pictura affabrè monstrat. Alterum genus lanuginosius, uel ut Plinius inquit foliosius, altiore caule, pluribus foliorum incisuris, copiosissimū in Sardinia, acerrimumq;, quod iam Apium syluestre nominant. Tertium genus ualde paruum, graui odore, flore qui auri speciem refert. Quartum huic simile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodosa, gustu acri. *Alterum. Tertium. Quartum.*

LOCVS.

Primum genus Ranunculi syluestris lutei sine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & uliginosis prouenit. Hortensis uero adhibito cultura in hortis nascitur. Alterum genus secus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copiosissimum. Ea si comedatur, uescentibus neruos contrahit, rictuq; ora diducit, ut qui mortem oppetunt, uelut ridentiū facie intereant. Ob id Sardonius risus in prouerbium cessit. Etsi autem nostra non perinde efficax sit atq; ea quæ in Sardinia nascitur, tamen hanc uehementissima etiam erodendi facultate esse præditam; gustus ostendit. Tertium genus in pratis & campestribus passim prouenit. Quartum, ut Germanicum nomen palàm demonstrat, syluis familiare est. Luteum uero in ualle supra & infra Bebenhusum monasterium iuxta aquas copiosissimè nascitur. *Sardonius risus.*

TEMPVS.

Primum genus hortensis Ranunculi lutei, statim inter initia Aprilis floret: Maio autem mense disperit, & nusquam subinde conspicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æstate inueniri possunt. Quartum in uere, Aprili nimirum mense, tantum apparet, quo sanè tempore hoc ipso sylug, luci & nemora scatent, floribusq; eius candicant.

B TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum uniuersa herba uehementer calida & sicca est. Primi tamen generis syluestris lutei, nō perinde ac reliquorū acris admodum est facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri si illinantur, exulcerandi, & crustas cum dolore creandi uim habēt. Proinde scabros ungues & scabiem tollunt, & stigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illita sanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix sicca tritaq;, sternutamēta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet speciatim Ranunculus differentias. Omnes uerò uehementer acrem facultatem possident, adeò ut cum dolore exulcerēt. Hac itaq; ratione si moderatè utare, psoras & lepras excoriant, & ungues leprosos diuellūt, ac stigmata discutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tēpore admota. Nam si diutius inhæreant, non excoriaī solum cutis, sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si illinantur uiridia. Porrò radix arefacta sternutatoriū est medicamentū similiter alijs quæ ualenter desiccāt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & eos, uehementer scilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus uis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasq; ut ignis faciūt. Ideo ad lepras & psoras utuntur, & ad tollenda stigmata, causticisq; omnibus miscent. Alopecijs imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentū facit. Nostri herbarij strumeam uocant, quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa.

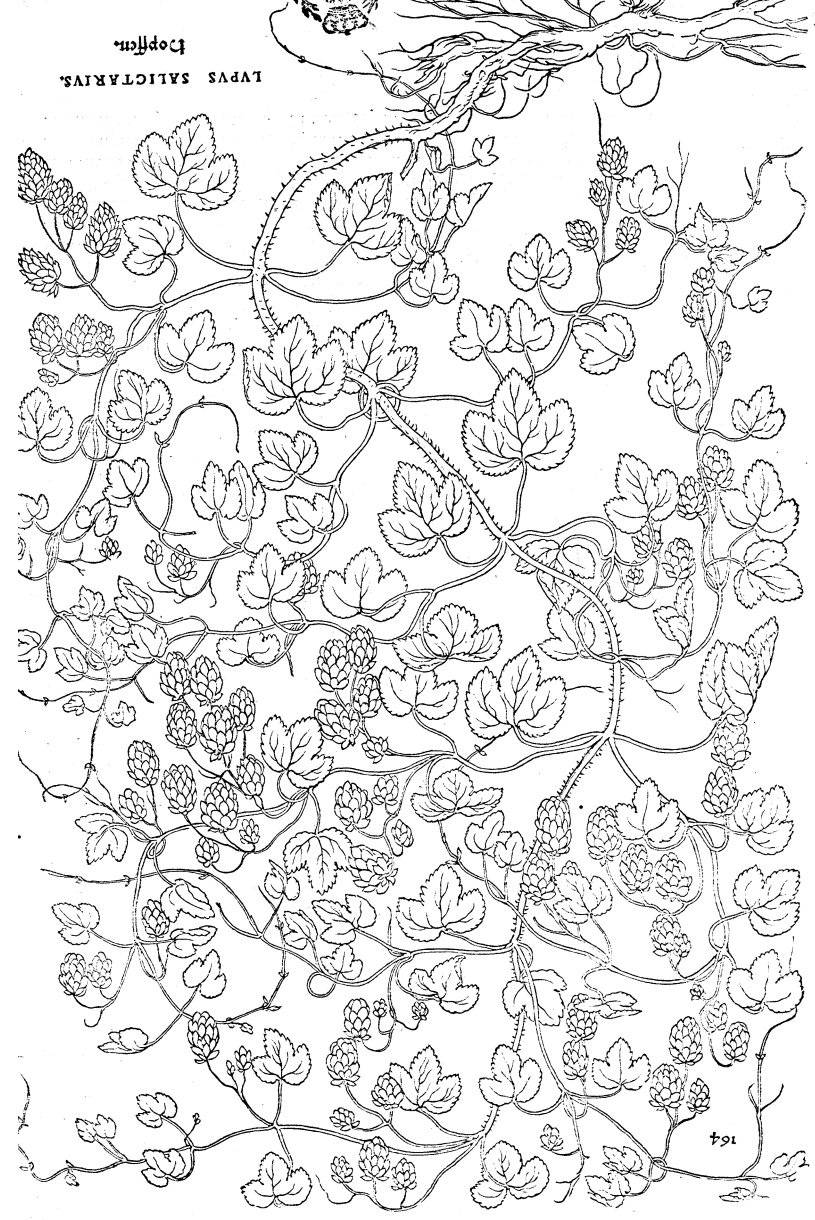
LVPVS SALICTARIVS.
Hopffen.
164

A

NOMINA.

BRYON Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, uulgo Humulus uocatur. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominãt. Germani Hopffen. Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine haudubiè nominarunt. Lupus uero ſalictarius, quia ſubit ſcanditq; ſalices, & arbuſta omnia circumuoluendo ſe circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoque Lupus reptitius nonnullis nominatur. *Lupulus.* *Humulus.* *Bryon.* *Lupus ſalictarius.* *Lupus reptitius.*

FORMA.

Caules habet aculeatos, longiſsimosq;. Folia uitis albæ, hiſpida, & nigriora. Flores cinereos ſeu candicantes, ac multis exilibus folliculis ſquamatim compactiles. Radicem ſubnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſe in Germania noſtra iuxta uepres & ſalicta prouenit, ex eaq; ceruiſiam potum, quo uini uice utuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc uſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium eſſe putant. At utriq;, mea quidem ſententia, falluntur: flores enim quorum potiſsimũ uſus eſt, calidos & ſiccos eſſe, odoris & grauitas, & immodica amaritudo teſtanẽ. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

B

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem utranq; detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus uentrem magis ſubducit, minus uero obſtructiones aufert. Coctus uero magis ab obſtructionibus liberat, minusq; uentrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine uindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt, lienis potiſsimum & iecoris.

DE VERO-

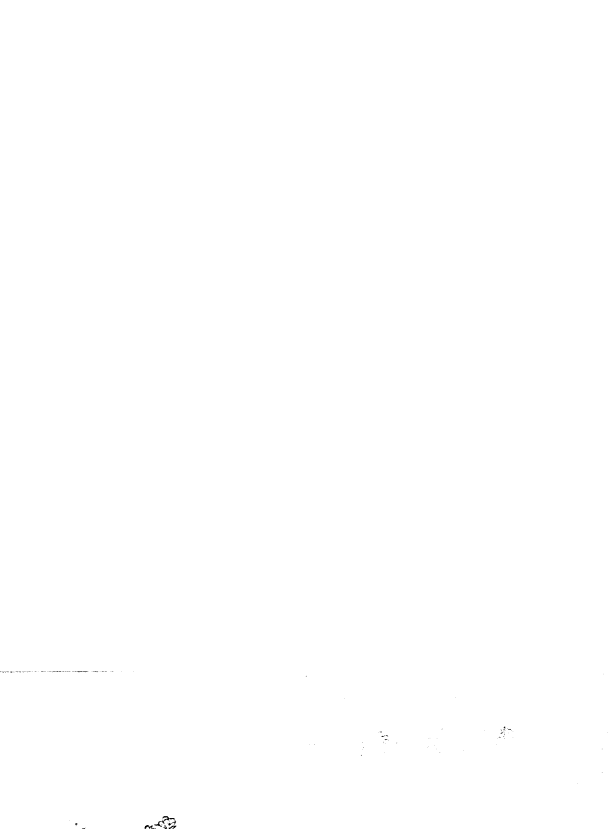

VERONICA
MAS.

Erenpreiß mennle.

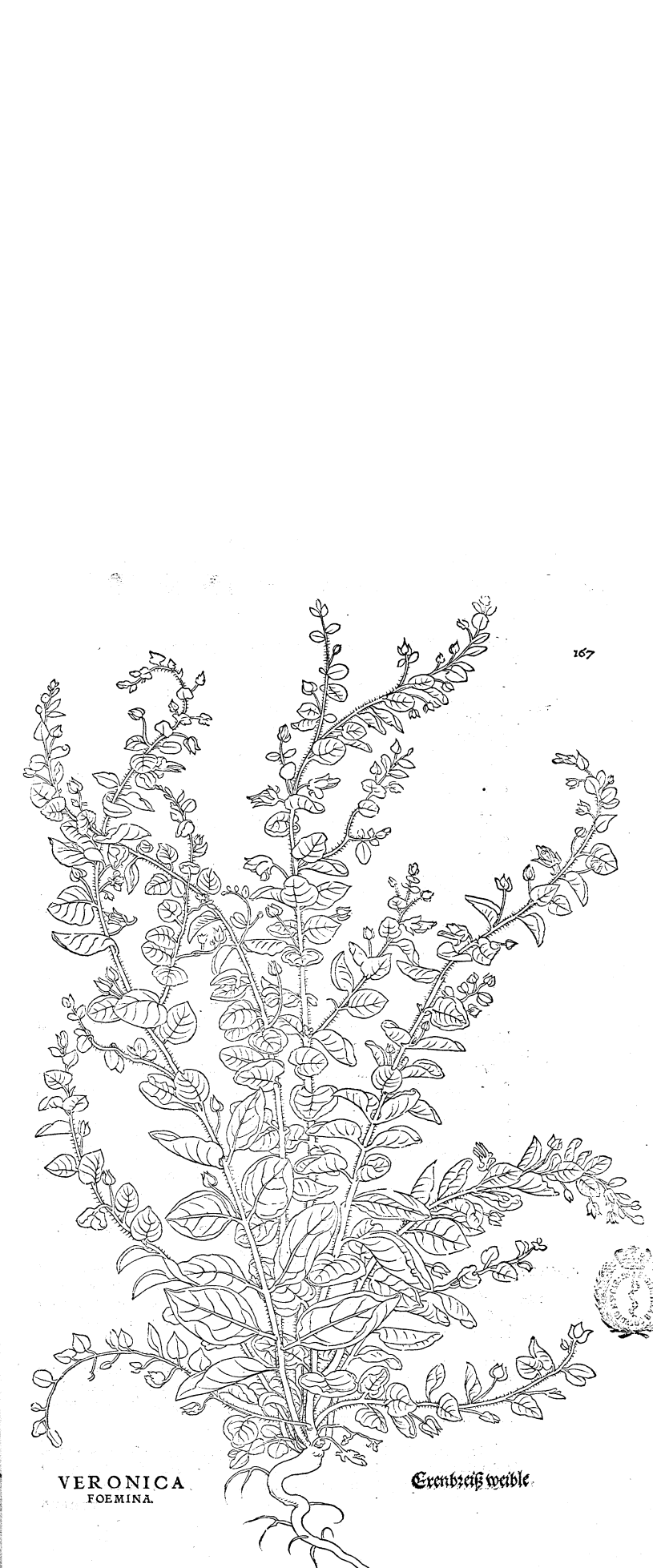

VERONICA
FOEMINA.

Erenbreiß weible

DE VERONICA. CAP. LIX.

C

NOMINA.

Veronica. VETERIBVS Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum conſtat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam, Germani Ehren breiß oder Grundheyl / ob mirificam ſanandi ulcera & uulnera facultatem nominant.

GENERA.

Duûm eſt generum Veronica: una mas, altera uerò fœmina. Diſcrimina earum ex deſcriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba eſt per terram ſerpens, cauliculo dodrantali & nonnunquã etiam longiore, rubeſcente & lanuginoſo, foliis oblongis, nigris, hirſutis & ſerratis, floribus in cacumine purpureis, ſemen in uaſculis loculi ſpeciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram ſerpit caule lanuginoſo, foliis rotundis inſtar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie uocatur, minimè in ambitu inciſis, paulò quàm maris uiridioribus, floribus in luteo purpureis, ſemine in uaſculis rotundis, radice, ut mas, tenui.

LOCVS.

Naſcitur incultis & ſylueſtribus locis.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & uehementem adſtrictionem in guſtu præ ſe fert, ut hinc calidam & ſiccam eſſe conijcere liceat.

D

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac uetera uulnera & ulcera ſananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis uitijs medetur. Ferũt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam uenatore ſanatum eſſe, cum is ceruum à lupo uulneratum eius herbæ comeſtione, & aſsidua in illa uolutatione, curaſſe ſeipſum animaduertiſſet. Tumores etiam, in quacunq; corporis parte fuerint, potiſsimum autem in ceruice, diſcutere poteſt. Recentiores huius uſum unicè commendant in febribus peſtilentialibus, iecoris & lienis obſtructionibus, potiſsimum uero pulmonis exulcerationibus.

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LX.

NOMINA.

Cepa ſyluestris. Bulbi. BOλBOΣ ἄγριος Græcis, Bulbus ſyluestris Latinis. Sunt quibus Cepa ſyluestris appellatur. Germanicè Feld / wild oder ackerzwibel. Bulbos autem nominant radices ſuis membranis tunicatas, ſiue pluribus capitulis coagmententur, uno folliculo omnes ambiente, ſiue quadantenus diſtinctæ ſeparentur.

FORMA.

Herba eſt caule dodrantali, cauo, foliis porraceis, floribus lilij ſinuatim emicantibus, ſpecioſis, ſex foliis è calatho ſtellatim radiatis, ex uiridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, ſeminibus pleno, radice bulboſa ceu Allium, citra odorem glutinoſa.

LOCVS.

In locis umbroſis, circaq; margines quorundam pratorũ copioſe prouenit. Quare in uallibus non procul à Tubinga iuxta monaſteriũ Bebenhuſenſe ſitis, & radice montis Auſtriaci ad pratum tenue uocatum, Bulbus plurimus naſcitur.

TEMPVS.

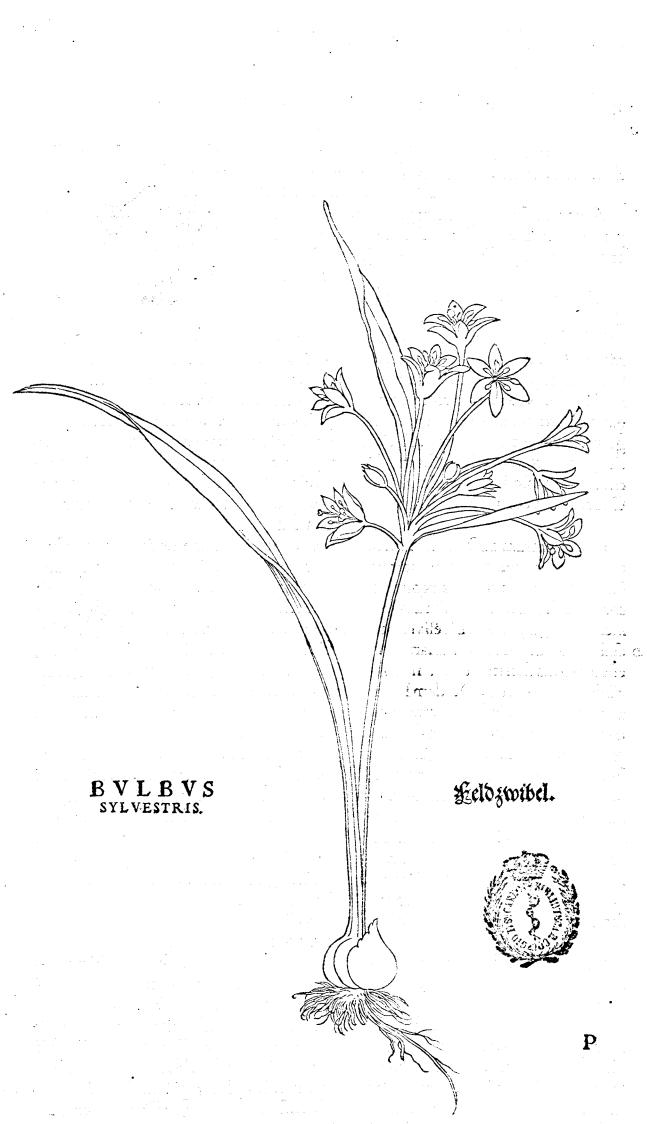

BVLBVS
SYLVESTRIS.

Feldzwibel.

TEMPVS.

Per initia ueris, Martio & Aprili menſibus erumpit, ac ſtatim ſubinde euaneſcit. Semen non tantum in caulibus, uerumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara auſteraq; qualitate præditos inueniet, non hunc, ſed & alios bulbos, qui guſtum exactè conſuluerit. Proinde hos abſtergere ſimul & glutinare, & nimirum etiam exiccare poſſe, nemini non notum eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres ſunt & calefaciunt, ueneremq; ſtimulant. Linguam & tonſillas exaſperãt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, colliſa, ſurculos, articulorumq; dolores illiti cõducunt. Gangrẽnis & podagris cum melle, & per ſe, hydropicorũq; tumoribus & canum morſibus proſunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, ſudores cohibent, & ſtomachi dolores ſedant. Furfures & achoras cum nitro toſto exterũt. Sugillata & uaros per ſe, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cõtuſis unguibus proſunt. Ficos in calidis cineribus toſti, & cum mænarum capitibus cremati appoſiti, tollunt. Cõbuſti uerò & Alcyonio permiſti uitia cutis in facie, & nigras cicatrices in ſole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo ſumpti ad rupta faciunt. Cauere uerò eorum in cibo copiam oportet, quoniam neruoſas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amaram auſteramq; uim manifeſtam obtinent, quamobrem elangueſcentis ſtomachi aliquatenus auiditatem excitant. At uerò neq; iis inutiles ſunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quanquam craſſiore ac glutinoſiore ſit corporis ſubſtantia: etenim amaritudo craſsitudini aduerſatur, lenta craſſaq; nata incidere. Quapropter bis elixi uberius quidem alunt, ſed excreare uolentibus reluD ctabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo garoq; miſtis, eſitare ſatius fuerit: nam ita magis oblectabũt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius cõcoquentur. Quidam horum cibo abunde & immodicè uſi, planè ſeminis auctam copiam, inq; uenerem ſe eſſe promptiores ſenſerunt. Hos quoq; homines uariè apparant. Non enim ſolum aqua elixos, uerumetiam patinas ex ipſis uariè conditas inſtruunt. Alij quidam in ſartagine frigunt, multi in craticula aſſant. Verum hi multam coctionem haud ſuſtinent, admodum pauca cõtenti. Sunt qui nihil prorſus præcoquant: delectat nanq; eos amaritudo ipſa ac auſteritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiuſmodi illecebrã duo aut tres plus ſatis faciẽt. Si uerò liberalius ſic apparati ſumantur, præſertim ubi, ut mos eſt, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabũt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariũt. Qui ad hunc modum eſitantur, alimentum minimè boni ſucci procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, ſuccus craſſior quidem ille erit, cætera uerò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & ſulphure uulneribus in facie medentur: per ſe uero triti neruorum cõtractionem, & ex uino porrigines. Succũ cum melle canum morſibus. Eraſi ſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos ſiſtere tradit illitos cum melle. Alij ſi è naribus fluat, Coriandrũ & farinam adꝺiciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino auſtero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & ſic lippitudini medetur. Aeque uitia quæ ſunt in facie, eorum rubentes maximè in ſole illitis, cum melle & nitro emendant. Lentiginem cum uino, aut cum cumino coctis. Vulnerib. quoq; mirè proſunt per ſe, aut, ut Damion, ex mulſo, ſi quinto die ſoluantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dyſentericis in uino ex aqua cœleſti temperato dantur. Ad con

uulſa

A uulſa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorē tuſi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his, citiſsimè ſanant cum melle & ſale. Venerem ſtimulant. Sylueſtres interaneorū plagas & uitia cum Silphio pilulis deuoratis ſedant. Et ſatiuorum ſemen contra phalangia bibitur in uino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentiū ictus. Semen antiqui bibendum inſanientib. dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emendat. Elixos aſsis minus utiles adiiciunt eſſe, & difficilè concoqui ex ui uniuſcuiuſq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictum damus Bulbus, facultatē emolliendi & diſcutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depaſcentibus ulceribus toſtus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodeſt.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.

BIKION Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non ſine maximo error nem, Wicken ſimpliciter, uel cum adiectione zam wicken uocant. Vicia autē, ut Varroni placet, dicta eſt à uinciendo, quod item ut uitis capreolos habeat, quibus ſurſum uerſus ſerpit. *officinarum error.* *Vicia unde dicta.*

FORMA.

Cubitali altitudine ſurgit, foliis Aphaces, anguſtioribus tamen, flore Piſi, minutis nigricantibusq; in ſiliquis ſeminibus, quorum quidem figura non rotunda eſt, ſed, ſimiliter lenti, latiuſcula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem ſegetes copioſe prouenit.

B

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & ſiccitatis, ualidius tamen ſiccat, in ſecundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non ſolum inſuauia, ſed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perſpicuum ergo eſt, quum huiuſmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipſis in corpus permanat, improbi craſsiq; ſucci eſſe, idoneam ad humoris melancholici generationem.

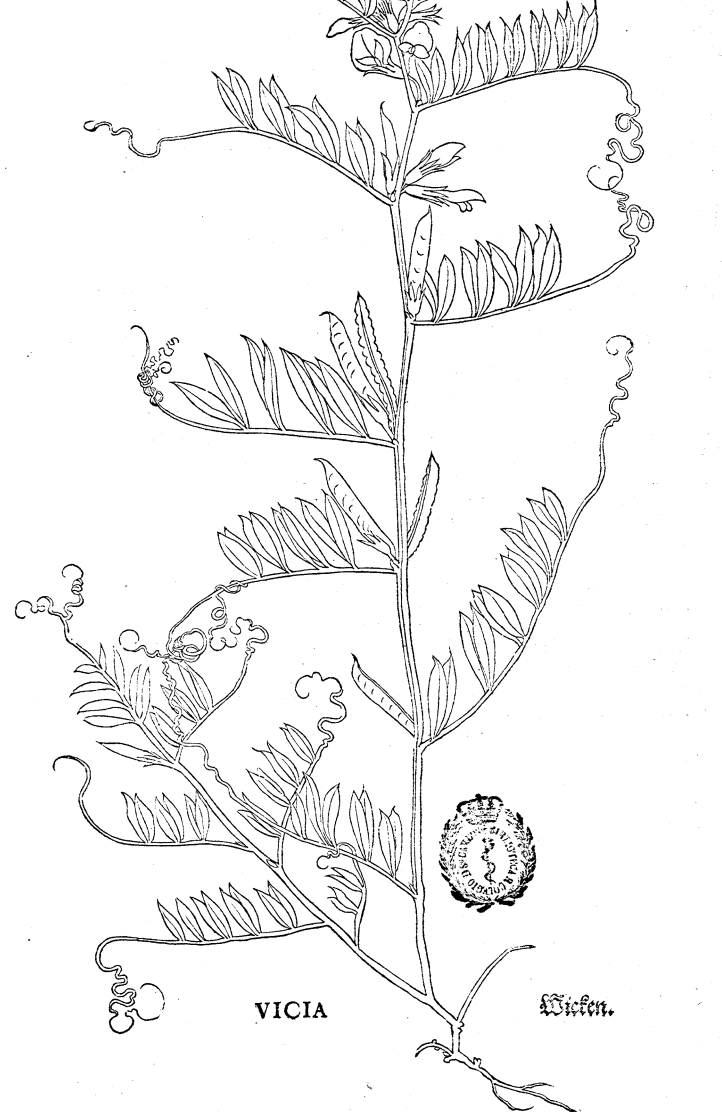

VICIA Vicken.

A

NOMINA.

ΒΛΙΤΤΟΝ Græcis, Blitum siue Blitus Latinis uocatur. Officinę hanc herbam cum Beta cõfundunt non sine magno errore. Germanis Maier dicitur. Blitum nomen inde traxit, quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia ulla. Nam Βλίτους stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit. officinarum error. Blitum unde dictum. Βλίτους.

FORMA.

Blitum non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario ijs uerbis describitur: Blitum erumpit ocyssimè, foliijs betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine ut Beta corticeo, copioso, racemoso, ut Atriplex. Radice non una, non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus uticę uerbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam dant us esse Blitum. Hęc siquidem ocyssimè erumpit, atcę in altum tollitur, foliaq; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius ut Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non una nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectio rem tamen & magis descriptioni respondentẽ si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiam, ut qui probè perspectum habeamus in ijs herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facillimè aliquem in tanta rerum penè omniũ caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hęc proueniat, tamen ut de Blito etiam tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa secula seminis deiectione reparat, ut
B etiam si uelis uix possit aboleri, sic semel nata pluribus annis restibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, seminęq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris uice in cibum uenit. Aluo utile est, nullam tamen medicamentosam uim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac uti quis non absurdè dixerit qualitatis expers, & insipidũ: quapropter non ex solo oleo garoq;, sed addito aceto sæpius meliusq; assumitur. Nõnihil etiam ad leuigandã aluum momenti affert, uerum idipsum perquam exiguum est, quoniam nulla ipsis acris nitrosaúe adest qualitas, quæ aluum ad excretionẽ irritare possit. Liquet etiã quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners uidetur ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cõuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

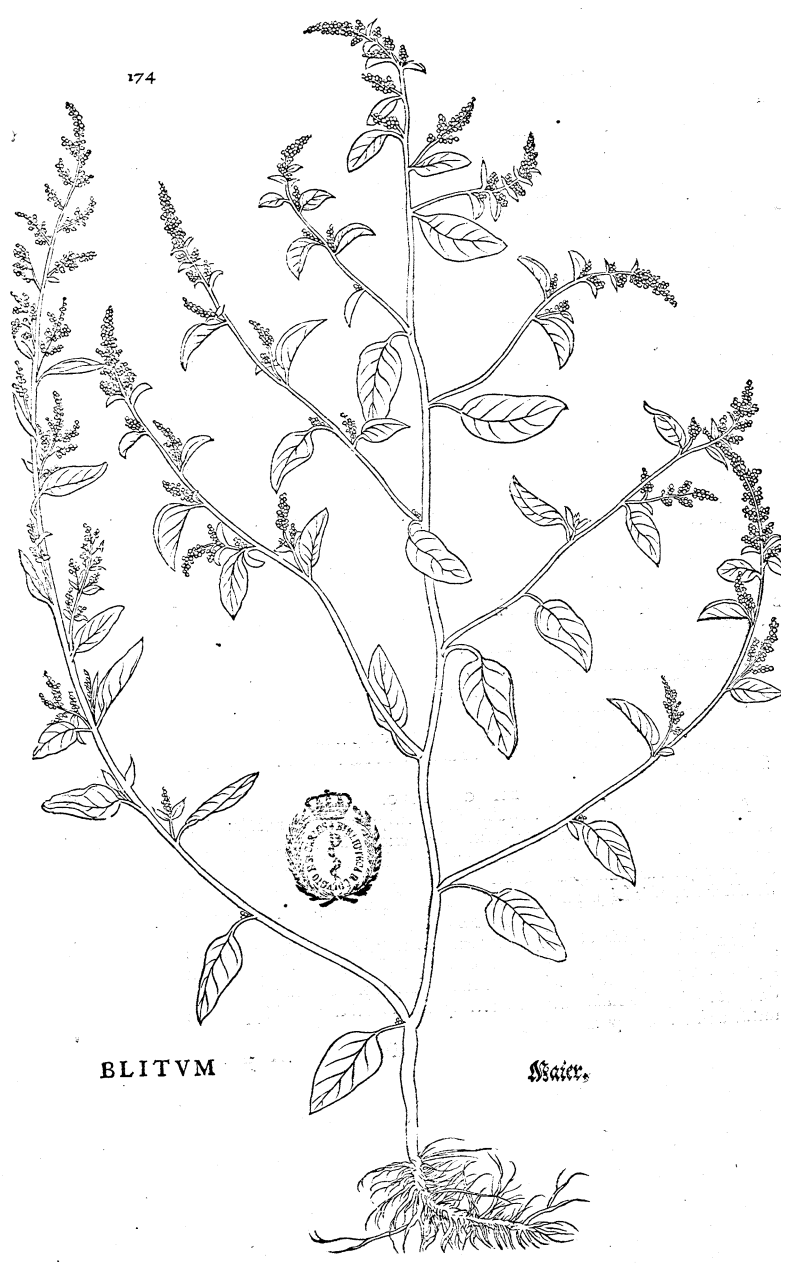

BLITVM Maior.

NOMINA.

BOVNIAΣ Græcis, Romanis Napus, Germanis Steckrůb appellatur. Napus.
Buniadis autem appellationẽ à tumente figura quam præ ſe fert, Græci deduxerunt. Nancꝫ radix Napi buniadis in amplitudinẽ excreſcit, & in rotundum extuberat. Cliuos ſiquidem, colles, uerrucoſaſq; loca nominant. Buniae quare dictus. Βουνὸς Βουνοί.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij ueteres in Raporum cenſum reponunt, duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod forma proximè ad Braſsicam tertiæ ſpeciei accedit, radicemq; oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Truckenſteckrůben nominant. Alterum ſylueſtre, quod foliis ſuis Erucæ non diſsimile eſt, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè Naßſteckrůben appellantur eius generis Napi. Napus Buniae ſatiuus. Syluestris.

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Braſsicæ proximos, ſemen in ſiliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum eaſdem quas Rapum uires habeat Bunias, neceſſe eſt idem etiam ut obtineat temperamentum. Eſt itaq; Napus bunias in ſecundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quàm Rapum nutrit. Semen
B eius potum letalia uenena inefficacia reddit. Miſcetur antidotis. Radix etiam eius ſale conditur.

EX GALENO.

Eaſdem quas Rapa uires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

176
NAPVS BVNIAS
SATIVVS.
Trucken steckrüben.

NAPVS BVNIAS
SYLVESTRIS.

Naßſteckrüben.

C

NOMINA.

Botrys unde dicta.

ΒΟΤΡΥΣ Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & uulgaribus herbarijs incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut nominabitur. Botrys uerò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur.

FORMA.

Herba rota est lutea, fruticosa, sparsa, multaq; alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaq; ualde odorata est, ideoq; uestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimã Botryn: uniuersa enim herba ad luteum colorem uergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, foliis Cichorij, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositissimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit: quibus etiam mensibus, ut Ruellius annotauit, uenalis herba per Parisiensium urbem defertur. Odoris enim gratia Galli uestimentis, pannis, & linteis curiose interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè mon-
D strat. Item uis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq; inest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

BOTRYS Traubenkraut.

DE BARBA CAPRI▸ CAP▸ LXV▸

NOMINA.

Hæc herba non eſt Pycnocomō.

Barba capricur ſecta.

NOVO nomine ueteribus Græcis & Latinis hæc herba uocata ſit, nobis nondum compertum eſt. Neque enim Pycnocomon eſt, quòd à deſcriptione illius prorſus abhorreat. Quare Barbam caprinā interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre uidetur. Germanicè **Wald geißbart**/ ut eam ſegregaremus ab altera eiuſdem nominis, quæ non in ſyluis, ut hæc ipſa, naſcitur, ſed in pratis & ſenticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, anguloſum, folia Caſtaneę aut Corylo ſimilia, in ambitu ſerrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, inſtar barbę canæ dependentes, radicem nigram, lignoſam, intus candidam. Flores eius in iulos abeūt.

LOCVS.

Prouenit in obſcuris ſyluis, & uallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubin de ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe hanc herbam facilè ex guſtu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potiſſimum, guſtata exhibet.

VIRES.

Abſtergit hauddubiè expurgatq́, & quæ in uenis eſt craſſitiem incîdit. Quamobrem menſes ducit, educendoq́ ex thorace, & pulmone puri auxiliatur. Et in ſum
D ma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam continetur eiuſmodi, expurgat. Hac uticq́ ratione & morbo comitiali competit. Extrinſecus illita & impoſita, tumores ex pituita ortos diſcutit.

DE BLATTA-

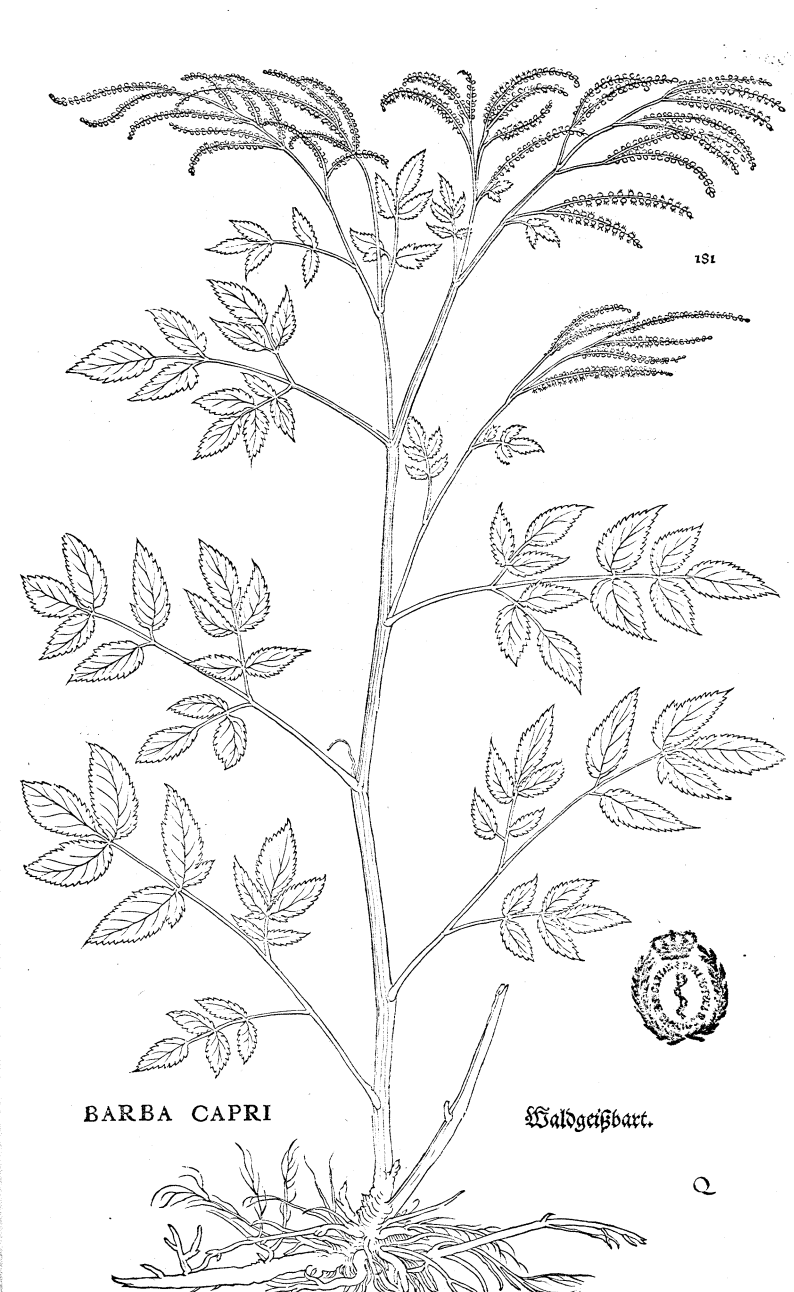
151
BARBA CAPRI
Waldgeißbart.
Q

C

NOMINA.

Blattaria unde dicta.

VM Græcis autoribus cognita hæc herba fuerit, nondum cõpertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; cõuenientissimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut.

FORMA.

» Plinius loco iam citato Blattariam sic pingit: Blattaria est similis Verbasco her-
» ba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, caulículis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbam cuius picturam damus esse Blattariam: sic enim Verbascum mentitur, ut pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt non pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, eam inter Verbasci genera connumerent. Folia tamen, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius uiridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare possunt. Plures denicq; caulículos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedentes. Follículos quoque lini instar, in quibus semen continetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant.

APPENDIX.

D Non plura de huius herbæ facultatib. apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea uti uoluerit, eadẽ quæ alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quæ qualia sint, ex capite præcedente facilè intelliges.

DE BROMO.

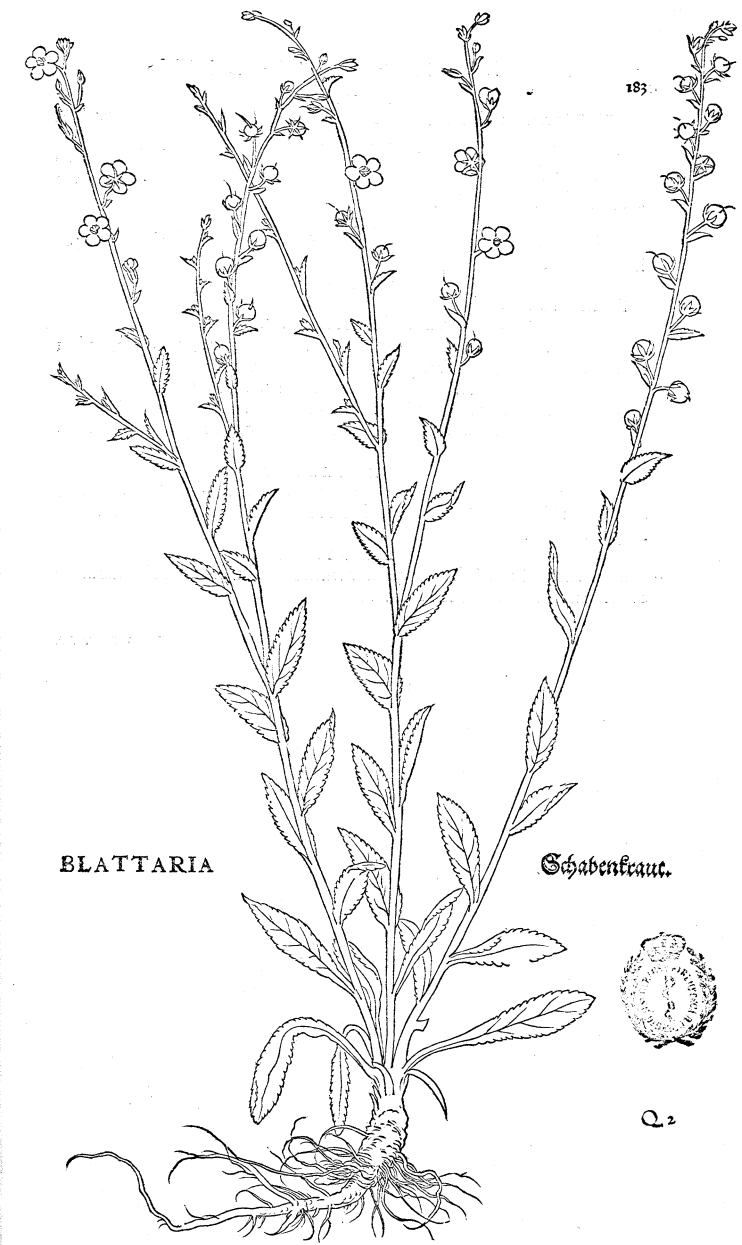

BLATTARIA Schabenkraut.

NOMINA.

ΒΡΩΜΟΣ Græcè, Auena Latinis ac Officinis, Germanis Habern dicit.

FORMA.

Folijs & culmo Tritico ſimilis, geniculis interſecto. In ſummo uerò fructum habet ueluti locuſtas duplici crure diuaricatas, in quo ſemen includitur. Radicem copioſam.

LOCVS.

Paſsim in Germaniæ agris naſcitur, aciumentorum potius quàm hominum pabulum exiſtit.

TEMPVS.

Seritur Martio menſe, metitur autem Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Auena ut medicamẽtum refrigerat, Galeno autore: ut alimentum uerò, eodem teſte, calefacit ſufficienter. Vtroque uerò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud ſecus quàm hordeum ad cataplaſmata utile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accõmodata. Succus eius in ſorbitione acceptus, tuſsientibus prodeſt.

EX GALENO.

Auena ut medicamentum ſimilem hordeo uim obtinet. Nam illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu. Nonnihil etiam adſtrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

D Semen utile ad cataplaſmata atque hordeum & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

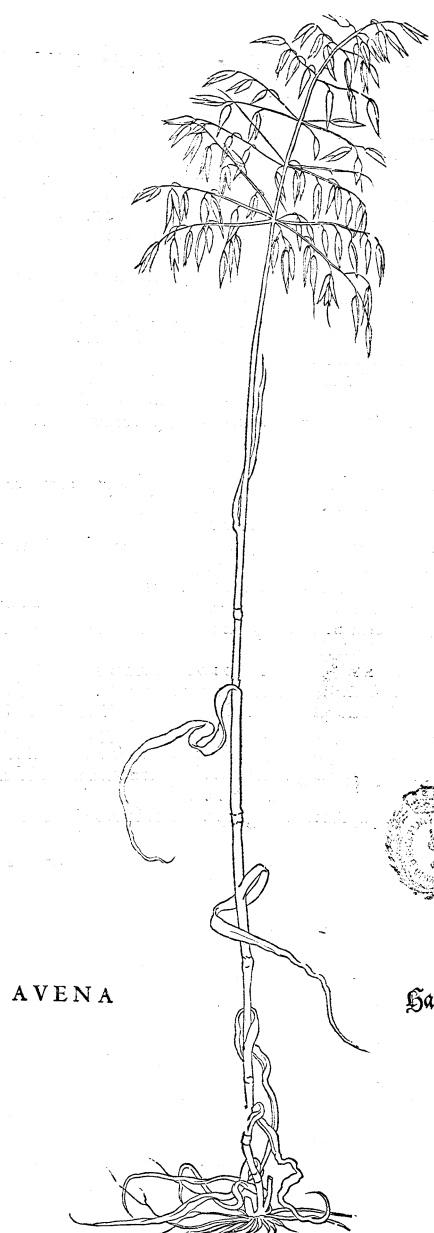

AVENA

Habern.

NOMINA.

VETERIBVS ne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cum nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, uulgarē & qua omnes hodie herbarij utuntur nomenclaturam usurpare uoluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis fereq; in circulum uersis (crispa alij uocant) foliis, & acinis quos producit. Quo etiam respicientes Germani nostri, Krußbeer / oder Krüselbeer uocant. Latinius fortè uua intorta nuncuparetur.

Vua crispa cur dicta.

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectoq; spinarū mucrone horridus, foliis intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantib. & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abunde constare putamus, fruticem hunc cuius picturā exhibemus, non esse primam, ut nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, ut Rhamni, repugnare manifestè uidentur. Posset tamen citra aliquod uitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quod scilicet uiribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamen passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, ubi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac
D non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente, desiccat uerò in secundo.

VIRES. E DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos ueneficiorū arcere maleficia. E quibus Dioscoridis uerbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi ut eadem muniat, atqueadeò alienorum ingressum prohibeat, uerumetiam ut ueneficia ab hortis propulset. Vt hinc quoq; colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultatis.

E GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris utendum est foliis.

DE BALSA-

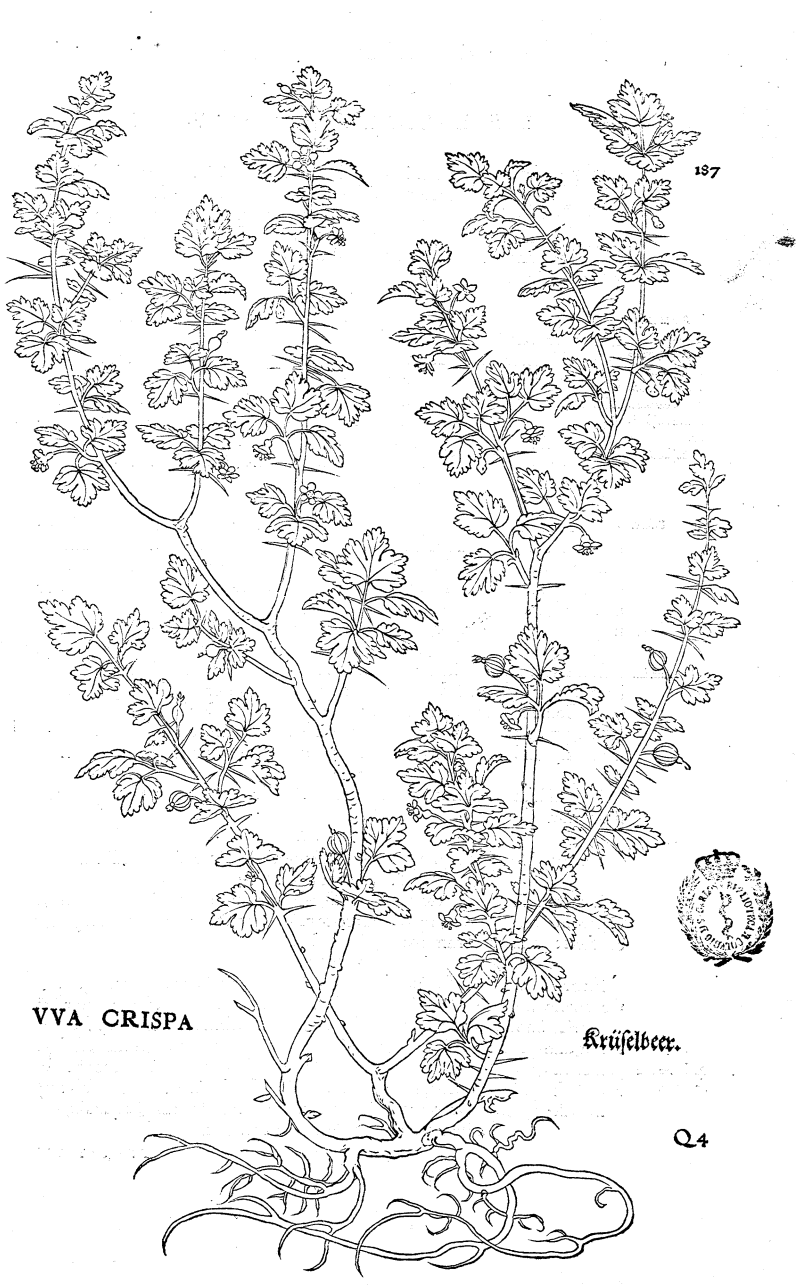

VVA CRISPA

Krüſelbeer.

DE BALSAMINE. CAP. LXIX.

c

NOMINA.

NOVO nomine ueteribus tum Græcis cum Latinis appellatæ ſint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuiſſe incognitas, quod de ijs ne uerbum quidem apud eoſdem ſcriptum inueniatur. Hodie Balſamines nomine uocant. Cauſam indicabimus paulò pòſt. Germani ad latinam nomenclationem alludentes, Balſamkraut/haud (arbitror) ineptè appellabunt.

GENERA.

Prima Balſamine. *Hieroſolymitanum pomum.* *Mirabile pomũ.* *Charantia.* *Altera Balſamine.* *Balſaminum.*

Duo Balſamines genera damus. Primam, quam nos certioris diſcriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balſaminã uocãt, Hieroſolymitanũ pomum Heturia, Mirabile Gallia, uulgus Italorum Charantiam, quoniã ſepti modo in hortis feneſtriſq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminã nominauimus, Itali neutro genere Balſaminũ appellãt, priori quidem quod ad fructum attinet ſimilis, niſi quod minor eſt, in alijs diſſimilis: neq; enim folijs, neque etiam floribus reſpondet. Vtraq; planta uiſu pulcherrima eſt, ut hoc ſaltem nomine pingi meruerint. Etſi præſtet etiam harum habere picturas, ut de ijs plura inueſtigandi poſteris occaſio aliqua ſit.

FORMA.

Prima.

Prima tenuibus prælongisq; flagellis ultro citroq; reptantib. euagatur, folijs Vitis albæ ſeu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum ſinu prodeuntibus, quibus illigantes ſeſe cancellatim uicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum langueſcẽte, turbinato utrinq; fructu, carnoſa cute, & per uerſus uerrucoſa, ac rigidioribus bullis intumeſcẽte, cucumeris ſylueſtris puſilli ſimilitudine, puniceus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, ſanguineusq; ſuccus.

D

Alterius.

Pomum maturitate diſſilit, inanitasq; confracto patet, ſemina intus pomi formam referentia continens. Altera caulem habet craſsiſsimũ, Portulacæ aſsimilem, in herbaceo colore rufeſcentẽ, folia Salicis, in ambitu inciſis, flores magnos, purpureos, inſtar Conſolidæ hodie regalis uocatæ herbæ caudatos, fructum priori non diſsimilem, primo herbaceũ, deín pallidum luteúmue, piloſum, qui maturitate diſſilit, inanitasq; confracto apparet, ſemina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentẽ.

LOCVS.

Non niſi ſatæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ naſcuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes ſunt Auguſto & Septembri menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentũ, potiſsimum alteram, obtinere arbitror. Quare in ſecundo ordine intenſo, aut certe principio tertij exiccare, nec inſigniter calefacere, primo nimirum ordine, eſt ueriſimile.

VIRES.

Balſamine uox unde nata.

Ex primi generis Balſamines ſeminibus oleum exprimitur, ad uulnera, quod in Corollario ſuo annotauit doctiſsimus Hermolaus, præcipuum. Nõnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies inſolant, deinde uel ſimo, uel terra tantiſper obruunt, dum prorſus intabuerit, ſic Balſami uires glutinandis uulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum Balſaminæ uocabulum. Quid multa? in uulneribus ſanandis Telephio non inferiores eſſe conijcio, hinc̃q; Balſaminas appellatas. Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, ſi lubet, earundem uirium facere periculum.

DE GLYCYR-

BALSAMINE
PRIMA.

Balſamkraut menle.

BALSAMINE
ALTERA.

Balſamkraut weible.

A

NOMINA.

ΛΥΚΥΡΡΙΖΑ Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis Süßholtz dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiã Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quàm ut dici debeat. Theophrastus nono de plantarũ historia libro, Scythicam nominauit radicem, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἀδιψον uocitent, quod sitim retenta in ore arceat. *Liquiritia.* *Glycyrrhiza uel dicta.* *Scythica radix.*

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa, Lentisco similia, pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem. Fructum pilularum Platani magnitudine, asperiorem tamẽ, siliquas Lentis modo rubescentes, breuesq; habentẽ. Radices illi sunt longæ, colore buxeæ ut Gentianę, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succum coguntur & densantur. Hæc deliniatio ita Liquiritiæ hodie uocatæ quadrat, ut nulla penitus sit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticosa enim est, ramos bicubitales emittens, foliis lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularũ Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto nascitẽ. Multa præterea nec ignaua aliquot Germanię nostræ locis, Pabenbergensi præsertim agro, IOACHIMI nostri Camerarij, uiri doctissimi, patria, producitur. Et hodie nusquam ferè nõ seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam possit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat. *Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcundus.* *Ioach. Camerarius.*

B

TEMPVS.

Carpitur Septembre mense, quando semine prægnans est, aut Vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidę potissimum caliditatis fuerit, quam proximè ad symmetrum temperatúmue accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoq; sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes utilis est, oportet autem ut linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisq; uitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum uitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmanducatus stomacho succurrit. Radicum recentium decoctum ad eadem conuenit. Radix uero sicca in puluerem trita, pterygijs commodissimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, simulq; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solum in arteria, uerumetiam scabra uesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniam autem temperie quoque humidum est quod modicè dulce est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEO-

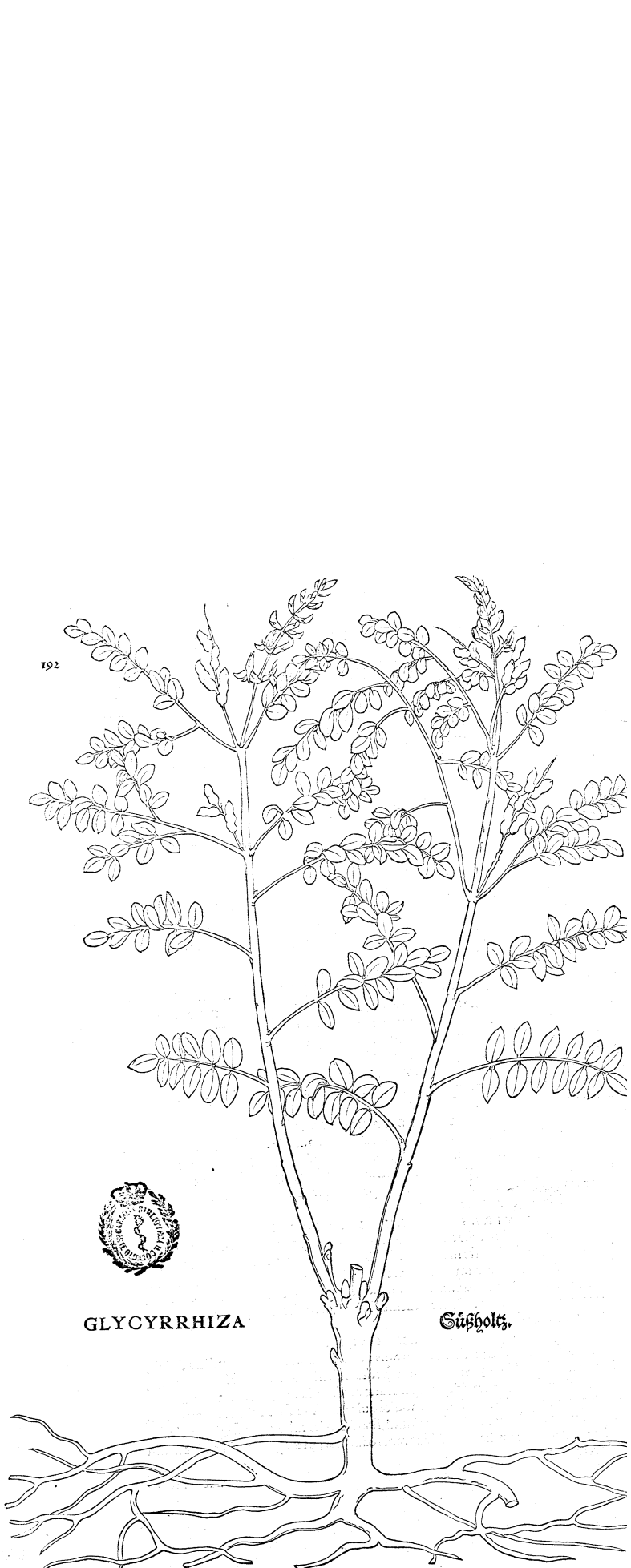

GLYCYRRHIZA Süßholtz.

A EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix utilis ad ſuſpiria, & tuſsim ſiccam, atq; in totum thoracis laborantis medicamento cõmoda redditur. Quin & ex melle ulceribus mederi poteſt. Sitim quoq; extinguit, ſi teneatur in ore. Qua de cauſa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & uitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis uſus in ſubditis decocta ad tertias, cętero ad mellis craſsitudinẽ, aliquando & tuſa. E quo genere & uulnerib. imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utiliſsimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito; item thoraci & iecinori. In ore habentes ſitim non ſentiunt: ob id quidam Adipſon appellauerunt eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Non parum auxilij confert iis qui perpetua ſiti excruciantur: ideo cõmanducata & ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſpergitur, ſæpe & pterygijs. Sanat ueſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cõmanducata ſanguinem ſiſtit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipſon.*

DE GALEOPSI▸ CAP▸ LXXI▸

NOMINA.

ΓΑΛΕΟΨΙΣ, ἡ γαλεόβδολον græcè: Galeopſis, Vrtica labeo latinè, uulgo & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Caſtrangula dicitur. Germanicè Krauwurtz/Sauwurtz/groß feigwartzenkraut. *Scrophularia maior.*

B Appoſitè autem Galeopſis appellatur, nomine ex græco & latino compoſito, quod eius flores prorſus galeæ aſpectum referant. Aut ſi græca cum latinis componi haud poſſunt, γαλεόψις cum ε & non ι, ut habent multa exemplaria, ſcribendum erit, ut idem ualeat ac muſtelæ aſpectum referens: flores enim nõ diſſimiles eſſe capiti illius animalis uidentur. Et ita legendum eſſe Plinius etiam teſtatur, qui Galeopſin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis ſtrumis, quas ſcrophulas uocant recentiores, dixerunt. *Galeopſis dicta.*

FORMA.

Totus cum ſuo caule & foliis frutex Vrticæ ſimilis eſt, læuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpuraſcentes. Huius deliniationis notæ in uniuerſum omnes, nulla prorſus reclamante, herbæ quam uulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim eſt qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum aſſurgit, foliaq; Vrticæ habet, ſed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpuraſcentes. Reſpondet etiam locus natalis, ut ex ſequentibus patebit. Eſſe autem ueterum Galeopſin uulgi Scrophulariam maiorem, præter ea quæ iam diximus, manuſcriptus quoque codex euidenter oſtendit, in quo pictura ita Scrophulariam refert, ut nemo ſit qui eam non agnoſcat. Huc accedit quod in deſcriptione, quam ex Dioſcoride deſumpſit, apertè teſtatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam eſſe Galeopſin & Galeobdolon. Neque facultates diſcrepant, ſed utrarunque ſimiles ſunt, adeò ut hauddubiè ueterum Galiopſis, recentiorum herbariorum ſit Scrophularia maior.

LOCVS.

Naſcitur circa ſepes, ſemitasq;, & in areis ædificiorum paſsim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio menſibus, tum enim potiſsimum floret.

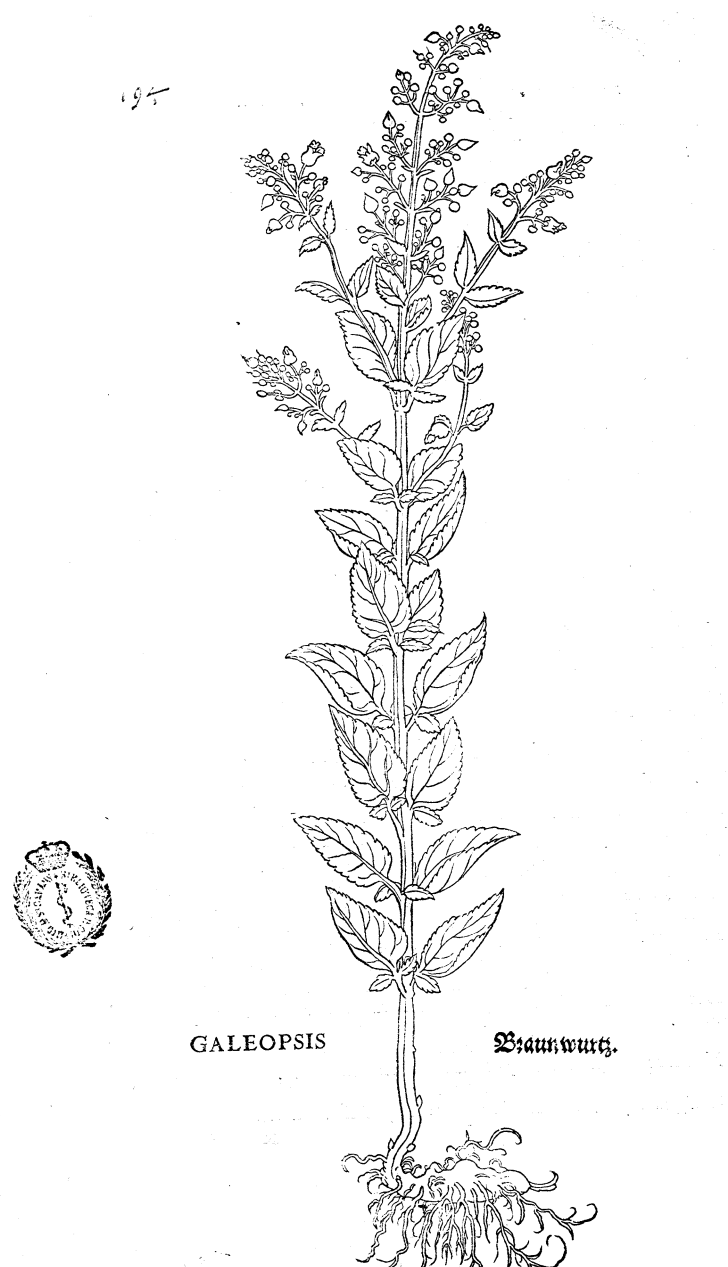

GALEOPSIS Braunwurtz.

A

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, extenuat, & discutit, adeoq; partium est tenuium, id quod amaritudo quam in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos dissipiunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt.

EX PAVLO.

Galeopsis, quam alij Galeobdolon appellant, urticæ similis herba est, maiorem tamen lævorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dissipat & emollit. Item ad nomas cataplasmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq; duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatem sanandi ulcera putrescentia, & mariscas. Succum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticę tradunt, ut inde satis constet à Galeopsi non diuersam esse. Semen in expellendis & enecandis lumbricis esse efficax adijciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. LXXII.

B

NOMINA.

ΑΛΛΙΟΝ, ἄγαλλιον, ἄγαλλον Græcis, Gallion Latinis. Officinis, ut multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita est. Germanis Vnser lieben frawen weg/oder wal/oder betstro dicitur. Nomen inuenit ex eo quod uim coagulandi, ac spissandi lactis habeat. *Gallion unde dictum.*

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ simillima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequentem, ualde odoratum.

LOCVS.

Nascitur in aruis & humidis palustribus ue locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium siccum est & subacre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambustis illinitur, & sanguinis profluuia cohibet. Idem cerato rosaceo miscetur, insolaturq; donec albescat, & sic lassitudines recreat. Radix uenerem stimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & ambustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

GALLIVM

Vnser frawen wegstro

A

NOMINA.

ΓΛΗΧΩΝ, ἢ βλήχων Græcè, Pulegium Latinè uocatur. Officinæ latinum nomen retinent. Germanicè Poley. Blechona autem appellarũt, quod gustatum à pecore cum floret, balatum conciet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiij. autore, de sylvestri uerè dicitur. Pulegiũ uerò, quod eius flos recens incensus pulices interficiat. *Blechon.*

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas candidum, fœmina uerò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione uocat, duntaxat depingit. Sylvestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominant, ut suo loco dicemus. *Satiuum Pulegium. Sylvestre.*

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius hic picturã damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur: foliis Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Provenit locis cultis & aquosis: semelq; satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensib. accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, ualde tum excalefacit, tum extenuat,
B ideoq; in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & cõcoquit. Potum menses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloë potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachiq; morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum uino potum uenenatorum morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert usquedum rubescat cutis. Cum cerato uaros tollit. Lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ in desessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abunde magnum est testimonium, quod illitum rubrificat, & quod, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare uerò satis indicat, quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, & à siti traditur; neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in dolorib. cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino, &

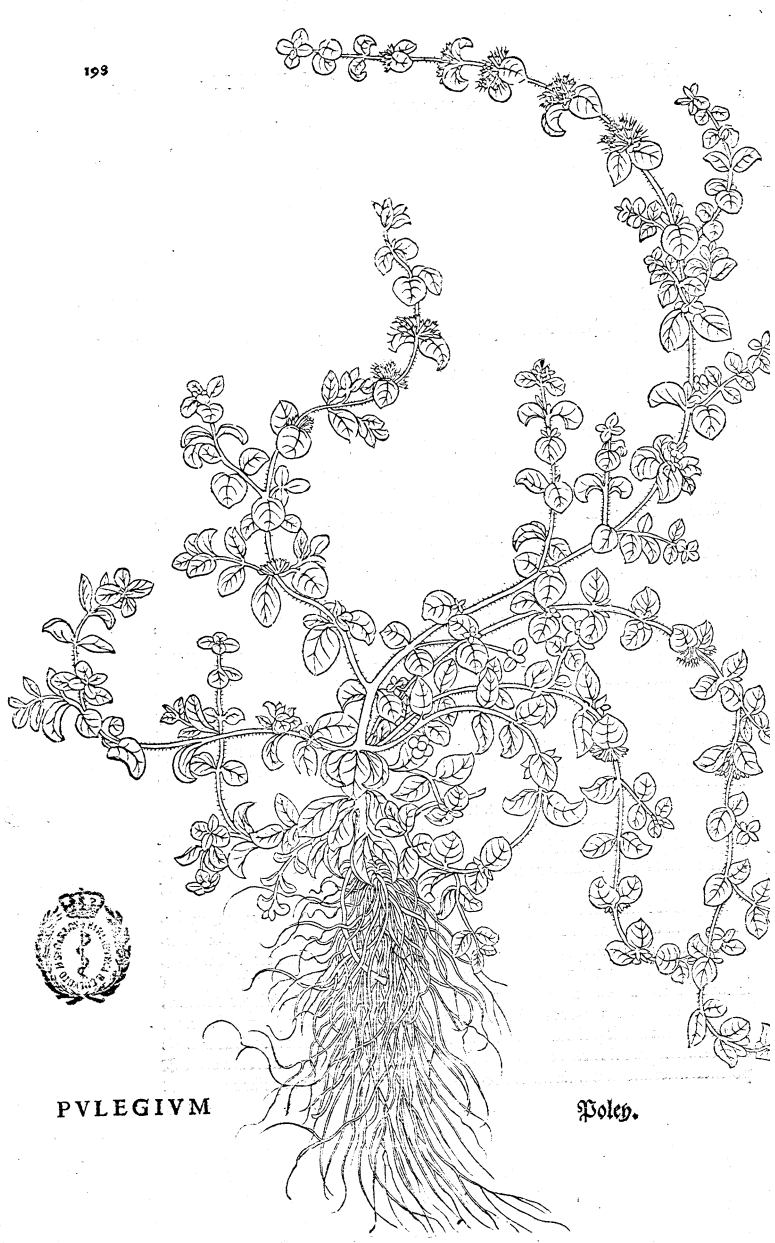

PVLEGIVM Poley.

EX SYMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit uehementer, quapropter humida & cruda in thorace, & in pulmone humida & glutinosa iuuat, & ut excreentur efficit. Cum uino albo coctum & potum, calidumq; fynecrum menses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. LXXIIII.

NOMINA.

ENTIANA græcè, Gentiana latinè ap pellatur. Nomen apud omnes officinas retinet. Germanicè Engian/ oder Bitterwurtz nominatur. Sicà Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius uires reperit, dicta est.

Gentiana uim de dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem crumpunt in glandi aut Plantaginis similia, lubrida: sed quæ à medio caule, præsertim autem cacumine prodeunt, breuiora incisuris secta sunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti crassitudine, binûm cubitorũ altitudine, geniculis interfectus, ex maioribus internallis folia proferens. Flores eius lucri primum calycibus conclusi, portea intumescentes explicantur. Semen in calycibus obtinet latum, leue, glumosum, ad Spondilij semen accedens. Radicem mittit longam, similem Aristolochiæ longæ, crassam, & amaram.

LOCVS.

Nascitur in altissimis montium cacuminibus, umbrosis locis & aquosis. Plurima uero & copiosissima sub Alpinis montibus in Illyrio, & in monte Sarentheyg haud procul à Tubinga sito.

TEMPVS.

Florere æstate, Iunio potissimum mense, dein Iulio semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immensa satis monstrat radicem eius effe calidam & siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adstringentem uim habet. Venenatorũ morsibus succurrit duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & uino pota. Sucus drachma, lacrum doloribus, ex alto cadentibus, rupis & contusis opitulatur. Hepatica, stomachicis pota cum aqua lubenit. Radix collyrij modo lubdita fœtus educit. Vulneratis efficit, impolita ut lycium, ulceribus & genuum decumbentibus illinitur. Pro mensium fluxu, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro mensibus quinque aqua macerata, potta in eadem decoquitur, dum aquæ radices lucescant, deinde ubi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq; decoquatur, dum mellis crassitiem contrahat: demum in uase refticeo reconditur.

A si aminæum lis, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto fedat. Menstrua & fecundas, uulnas conuerfas corrigit, defunctos partus educt. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ infalubres bibendæ sunt, trium impergitur. Sallitudines corporis si cum uino tradatur minuit. Neruorum cauda & in contractione, cum sale, aceto & melle confticat opisthotono. Bibitur ad lepram tum ictus decoctum. Ad scorpionum, in uino tritum, maximè quod in ficis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tusim efficax habetur. Flos recentis incenfus, pulces neeat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in terrianis ante accessionem olfaciendum dat, aut fragulis subijcit, & ita collocari aegrum, inter remedia tradit.

GENTIAN
Entzian.

A

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax eſt quum opus eſt extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſsit, quum imenſe amara ſit.

EX PLINIO.

Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis ſiue ſicca pota prodeſt. Tanta huic uis eſt, ut iumentis etiam nō tuſsientibus modo, ſed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Radix trita uel decocta, à ruptis, conuulſis, & ex alto deiectis potatur.

DE GLYCYSIDA▸ CAP▸ LXXV▸

NOMINA.

ΑΥΚΥΣΙΔΗ, ἡ παιωνία Græcis, Pæonia & Caſta herba Latinis dicitur. Nomē Pæoniæ in officinis ſeruat. Germanis Peonienblům / Königſs-blům / Gichtwürtz / Benignenroſs / Venediſchroſs / Benedictenroſs / Pfingſtroſs uocatur. Glycyſida porrò dicta eſt, quod grana mali punici acinis ſimilia habere uideatur. Nam ſidia mali punici grana à Bæotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore, medicinæ peritiſsimo, Pæone appellata eſt. *Glycyſida unde dicta.* *Pæonia cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera ſunt, mas & fœmina. Mas in uulgaribus herbarijs Niniuenwurtz / fœmina uero Peonienblům / alijſq; nominibus Germanicis paulò antè commemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia differre putant, atqueadeo diuerſis etiam capitibus, imò & uiribus diſiungunt. Ferendus tamen is *Error herbariorum.*

B error eſſet niſi utriq; etiam herbæ, hoc eſt, Pæoniæ & Pionię, duplex genus aſsignarent, marem nimirum & fœminam, cum tamen ſub una Pæoniæ nomenclatura, utrunq; genus Dioſcorides & alij ueteres complexi ſint.

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantū altitudine naſcitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia ſimilia obtinet: fœmina uero Smyrnij modo diuiſa. Summo caule ſiliquas quaſdam Amygdalis ſimiles profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniuntur, in medio nigra, purpurea, quinq; aut ſex. Radix maris digiti craſsitudine, dodrantali uero longitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminæ propagines ſobolésue ceu glandes ſeptem aut octo, ut Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, Pæoniam quæ paſsim in hortis naſcitur, & cuius hic picturam damus, eſſe fœminam, quod eius folia Smyrnij modo ſint laciniata, & quod radix ſeptem aut octo ueluti glandibus conſtet. Reliquæ notę, potiſsimum quod in ſiliquis grana alia rubentia, alia nigra ſint, utriq; generi cōmunes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montibus, & paſsim hodie, fœmina potiſsimum, in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cum quadam dulcedine. Si uero pluſculum dentibus mandas, acrimoniā item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies, id quod in radice etiam noſtratis Pæoniæ, quam fœminā eſſe diximus, deprehendes.

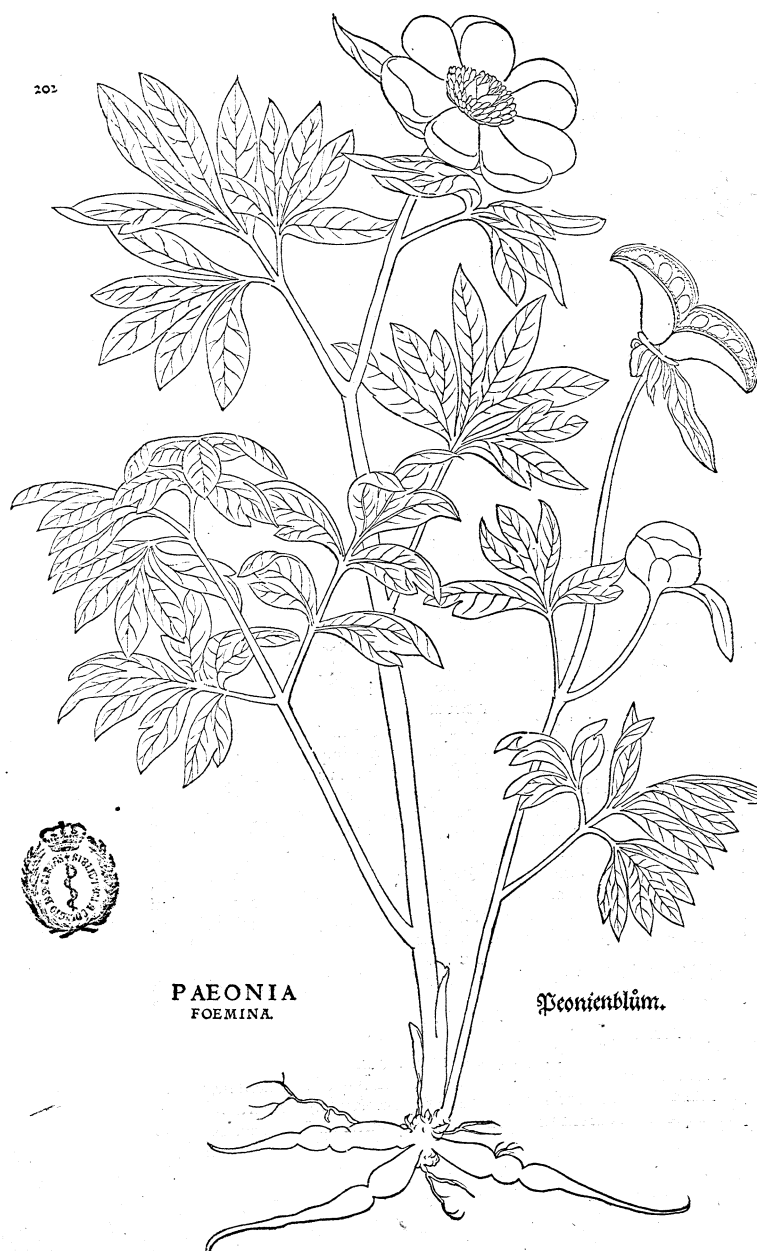

PAEONIA
FOEMINA.

Peonienblům.

A hendes. Pæoniæ uerò in uniuerſum temperamentum tenuium eſt partium, exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menſes Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum uino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodeſt, renum ac ueſicæ doloribus. Decocta in uino & pota, aluum ſiſtit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in uino auſtero, nigro, rubentem fluxionẽ ſiſtit. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A pueris pota & comeſta, initia calculorũ eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, ephialtas nominant, uuluæ ſtrangulationibus, & uteri doloribus in aqua mulſa aut uino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menſes cit ex mulſa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribare, & ſic inſpergere. Expurgat etiam iecur obſtructũ & renes. Sed hæc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt, quà uerò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, fluxiones uentris ſiſtit. Oportet autem tunc in auſterorum uinorum quopiam eam decoctam bibere. Eſt omnino reſiccatoria uehementer, ut non deſperauerim eam ex collo pueris ſuſpenſam, meritò comitialem morbum ſanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ex eo quo geſtabat radicem tẽpore. Vbi autẽ fortefortuna quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus morbo correptus eſt: rurſuſq; ſuſpenſo in illius locum alio, inculpatè poſtea ſe habuit. Viſum uerò eſt mihi ſatius eſſe denuò id certioris experientiæ gratia detrahere, id quum feciſſem, ac puer iterum eſſet cõuulſus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus
B effectus eſt puer, nec poſtea conuulſus. Rationabile itaque erat aut partes quaſpiã à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aërem à radice aſsiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus cum lumellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm deſtillationes & graueſdines deſiccat, ſi quis eam in calidum linteum rarum liget, aſsidueq; calorem ex ea per inſpirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam ſi compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ iniecteris, illis uiperam præfocaueris, eaq; poſtea cuiuſpiam collo obuinceris, mirificè profuerit tum tonſillis, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibrijs. Rubra grana rubentes menſes ſiſtunt quindecim ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex paſſo aut uino totidẽ pota. Radix omnes uentris dolores ſedat in uino, aluumq; purgat. Sanat opiſthotonum, morbum regium, renes, ueſicam. Matricem autem & ſtomachum decocta in uino, aluumq; ſiſtit. Eſtur etiam contra malum mentis, ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionib. nocturnis in uino pota quo dictum eſt numero. Stomacho uerò & eroſionibus, & eſſe ea & illinire prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiuntur recentes nigro ſemine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis, & pueris contra calculos incipiente ſtranguria.

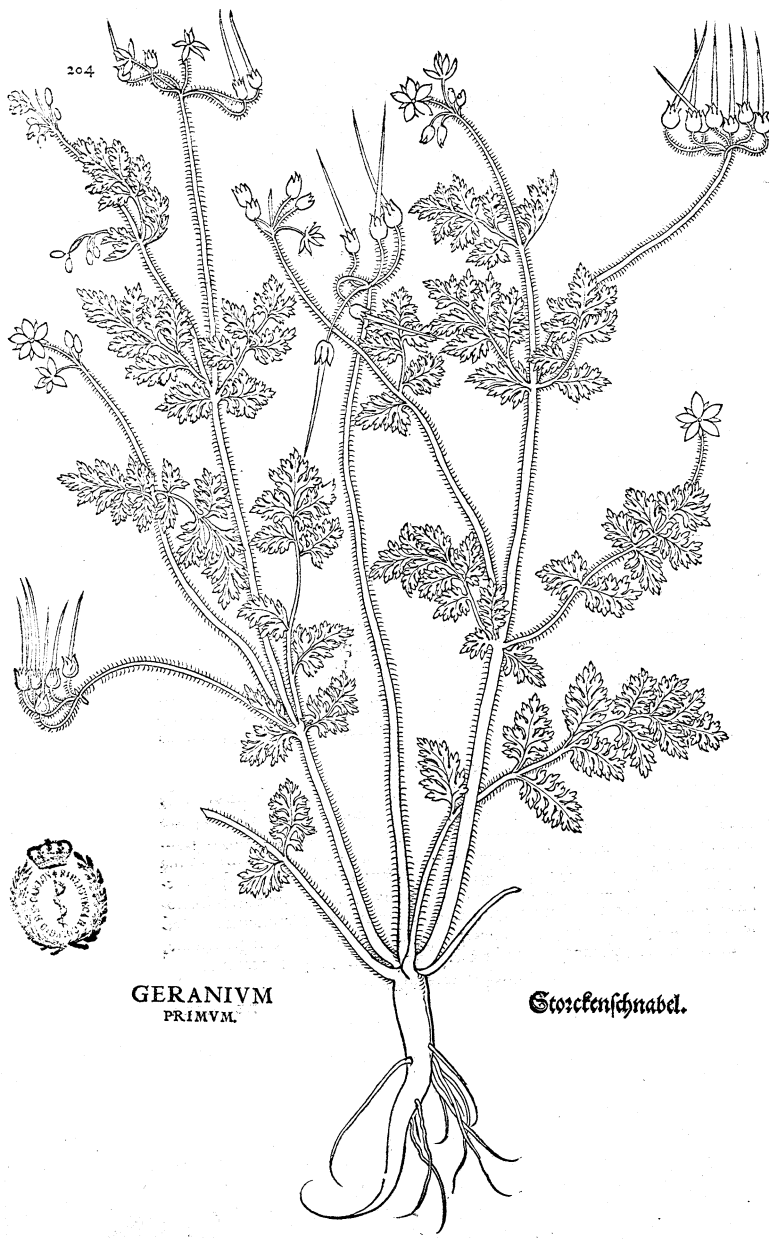

GERANIVM
PRIMVM.

Storckenschnabel.

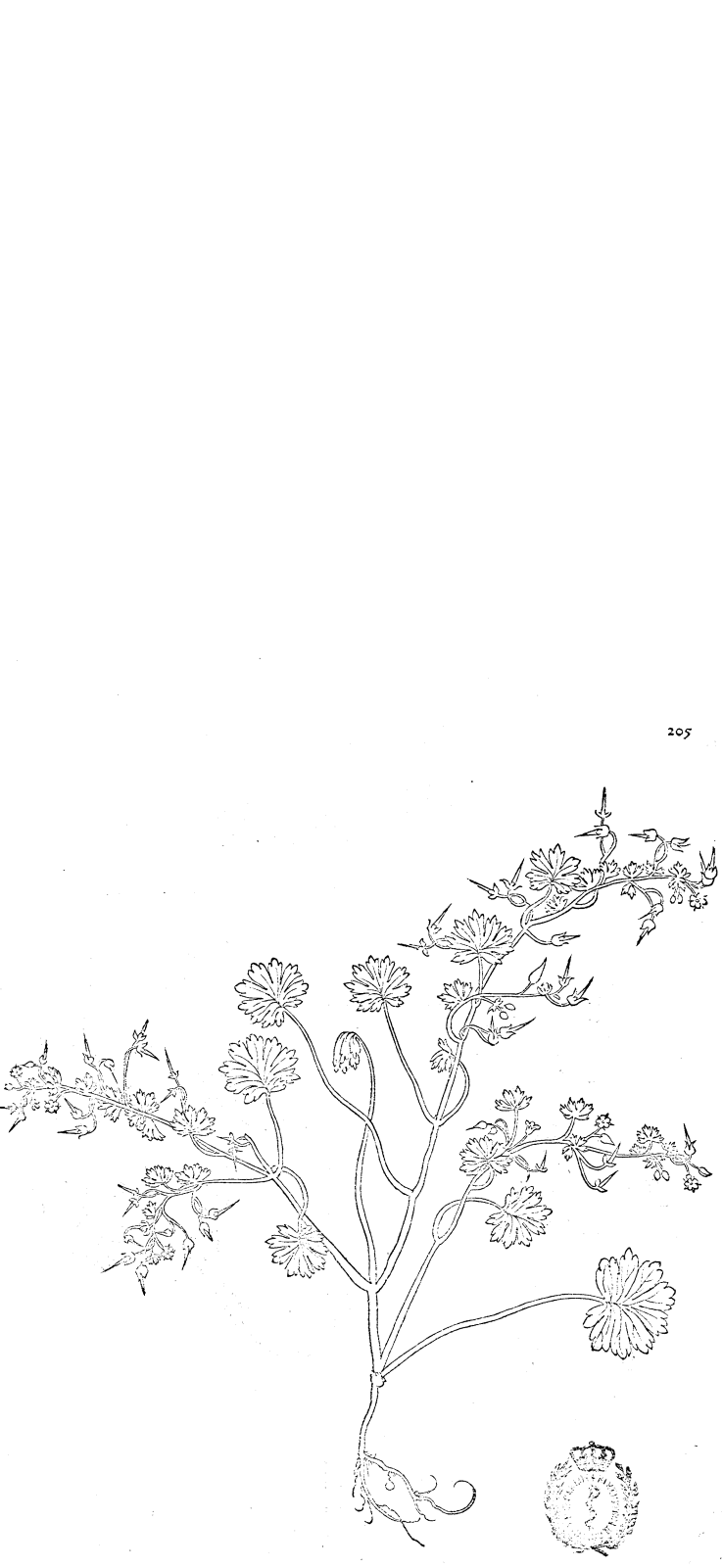

GERANIVM
ALTERVM.

Tauben fuß.

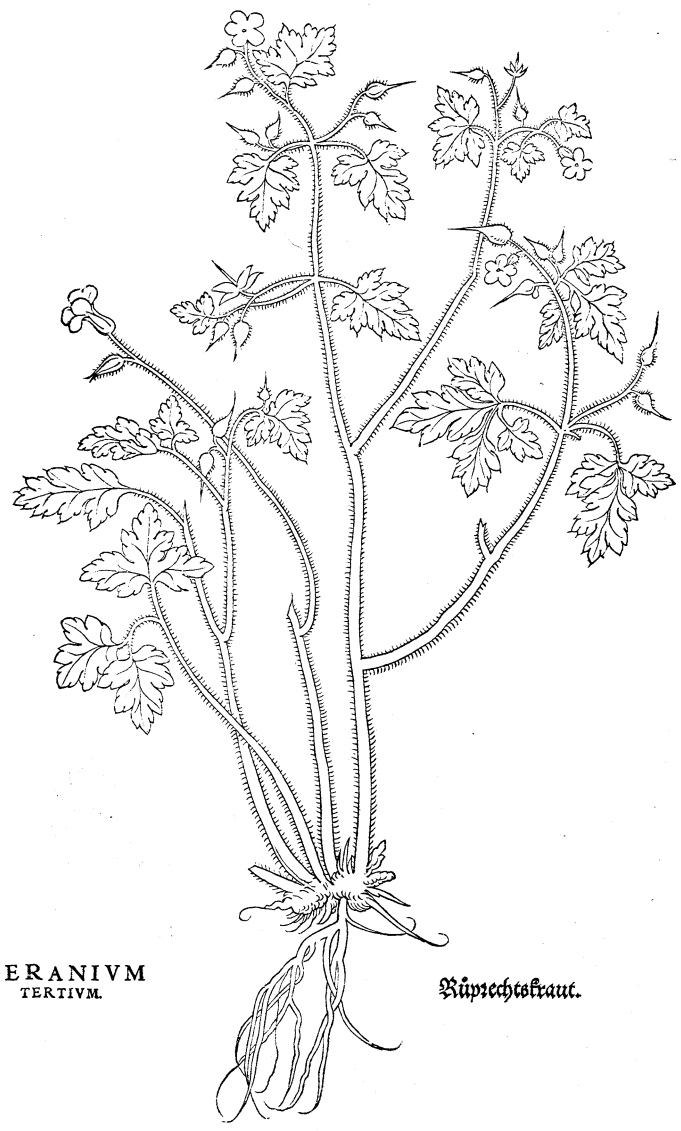

GERANIVM
TERTIVM.

Rüprechtskraut.

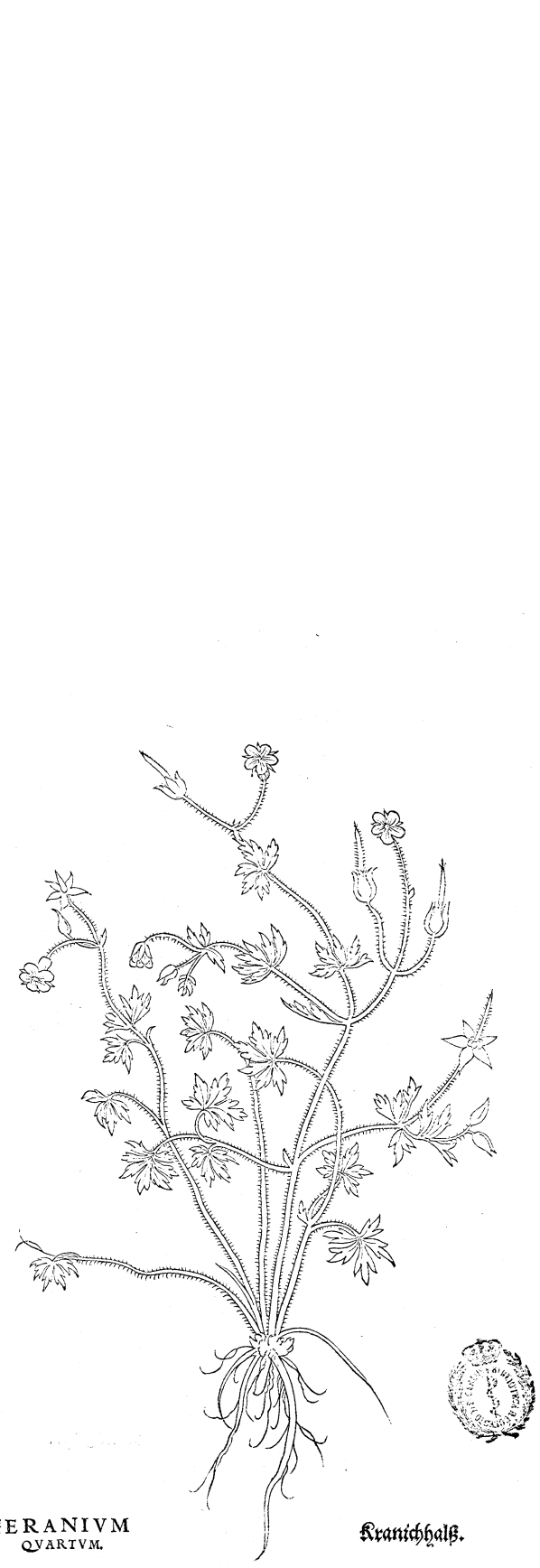

GERANIVM
QVARTVM.

Kranichhalß.

GERANIVM
QVINTVM.
Gottes gnad.

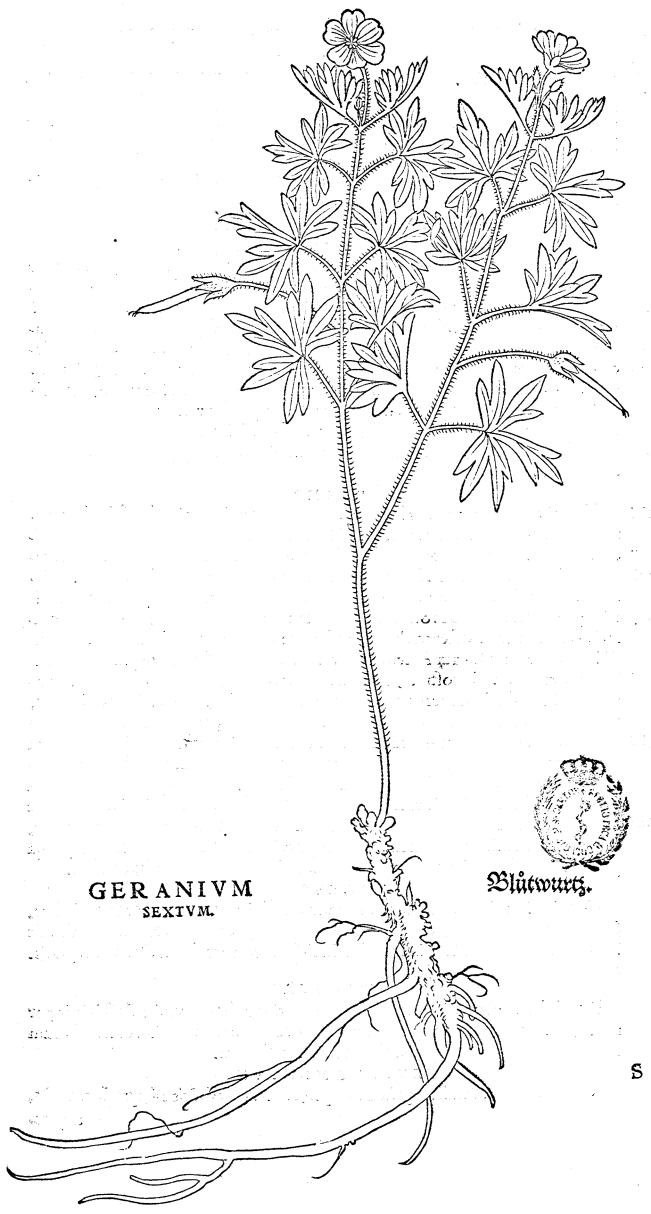

GERANIVM
SEXTVM.

Blütwurtz.

C

NOMINA.

Rostrũ ciconiæ. Geranium unde dictum.

EPANION græcè, Geranium latinè, uulgo & herbarijs Rostrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo ineſt, Græcis aptiſsima ſimilitudine dictum eſt. Sic recentioribus à ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum ciconiæ nominatũ eſt.

GENERA.

Primum genus. Duo Geranij Dioſcorides tradit genera. Primum quod longioribus roſtris, & in mucronem acuminatis conſtat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus paſtoris &
Secundum. Muſcata, Germanis uerò Storckenſchnabel dicitur. Alterum quod maluæ folia
Amomũ non eſt habet, Pes columbinus uulgo nominatur. Sunt qui turpiter aberrantes, Amomũ
Pes columbinus. eſſe exiſtimant. Germanicè Taubenfũß/oder Schartenkraut appellatur. Præter
Tertium. hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine eſt, foliis Arte-
Robertiana. miſiæ tenuifoliæ uel Chærephyllo ſimile exiſtit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, hauddubiè à ſuperſtitione aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè im-
Quartum. buta fuit, appellatur, germanicè Rũprechtskraut. Quartum folia obtinens la-
Quintum. ciniata, germanicè pro certiori diſcrimine Kranichhalß uocari poteſt. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, germanicè Gottes gnad / ab
Sextum. inſigni in ſanandis uulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi ſimillimum eſt, nec ferè ab illo niſi ſola magnitudine foliorũ, florum & radicis diſtat, germanicè Blůtwurtz / à rubro colore aut mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate uocatur.

FORMA.

Primi. Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginoſos, folia Anemones, diuiſuris inciſa, flores purpureos, & in cacumine caulium faſtigia capitulis ci-
D coniç aut gruum cum roſtellis longitudine acus emicantia. Radicẽ oblongã & ſub-
Secundi. rotundã dulcemç. Alterũ ut precedẽs caules tenues, rubentes à radice ſtatim, lanuginoſosç obtinet, folia maluæ ſimilia, candidiora, floſculos ſubpurpureos, capi-
Tertij. tella gruini capitis modo roſtrata, radicem tenuem & oblongam. Tertium, caules habet à radice rubeſcentes, lanuginoſos, geniculatos, ſaporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemiſiæ tenuifoliæ ſimilia, flores purpureos, capitel-
Quarti. la gruini capitis modo roſtrata, radicem intus uiridem, & adſtringentem. Quartum, cauliculos itidem ut reliqua rubentem, lanuginoſum, folia laciniata admodũ, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata, & in ijs ſemina
Quinti. quinç naſcuntur: radicem intus candidam, extrà ſubluteam. Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginoſos, à radice ſtatim rubentes, folia Ranunculo ſimilia, flores ferè cæruleos, capitella precedenti Geranio ſimilia, radicem craſſam & longam, multis exiguis radiculis ue-
Sexti. luti capillamentis quibuſdam fibratã. Sextum ramos habet tenues, lanuginoſos, folia laciniata, tenuia, flores in ſummo purpureos, ex quibus, ut in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniũt. Primum paſsim in campeſtribus, & nõnunquam inter ſegetes naſcitur. Alterum in colliculis. Tertium in umbroſis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta ſepes. Quintũ in pratis. Sextum in locis montoſis & ſaxoſis.

TEMPVS.

Primũ ſtatim inter initia ueris Aprili menſe flores ſuos oſtendit, & ſubinde per integram æſtatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio menſe florent. Quintum Iunio & Iulio menſibus, quemadmodum etiam ſextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis eſt, quodammodo, atquea-

A atqueadeò diſcutiendi ui prædita, adſtringunt ac ſiccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in uino drachmæ pondere pota, uteri inflationes diſcutit. Secundum nullum habet in medicina uſum.

EX PAVLO.

Geranium quod foliis reſpondet Anemones, radicem habet eſculentã, quę cum uino drachmæ unius pondere ſumpta, uteri inflationes diſſoluit. Altera Geranij ſpecies in re medica inutilis eſt.

EX PLINIO.

Primæ Geranij ſpeciei radix, reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſsima. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etſi ſecundum Geranij genus à Dioſcoride aliisq; nõnullis, tanquam nullius in medicina uſus damnatũ ſit, tamen poſterior ætas quotidiana experientia in ſanandis uulneribus & fiſtulis, eius ac reliquorum etiam mirum eſſe effectum comperit: proinde eas herbas his ipſis in potu mirificè cõferre tradunt. Et certè nõ mirum eſt earundem uires olim fuiſſe ignoratas, cum & aliarum multarum plantarum facultates, quas conſtat eſſe hodie notiſsimas, ueteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quàm ut demonſtrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorum Geraniorũ folia magnam uim obtinere in glutinandis uulneribus, & articulorum doloribus lenien dis tradit. Primi autem radicem mouendi urinam facultatem habere ait, ideoq; calculoſis, ſtranguriæ & difficultati urinæ prodeſſe. Tertium genus ad oris, mammiB larum, pudendorumq; ulcera ſananda unicè cõducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda ulcera mirificè proſunt. Nullum uerò ad ſanguinem undecunq; emanantẽ compeſcendũ præſtantius ſexto eſt: unde etiam Germani, ut comprehenſum eſt, Blůtwurtz, hoc eſt, ſanguinariam radicem appellare uoluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

NOMINA.

ΓΟΓΓΥΛΗ, ἡ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Růben appellatur. Graeci autem à figura eius, quæ plerunq; rotunda eſſe ſolet, uocabulum detorſerunt. Nanq; quod in rotunditatem coactum eſt, uel in orbem circumagitur, γογγύλωι dixerunt. Rapa uerò, quod ex terræ rure, quaſi ruapa, Varrone teſte, nominata eſt. *Gongyle quare dicta.* *γογγύλωι.* *Rapa unde.*

GENERA.

Rapi duo ſunt genera. Vnum ſatiuũ, quod ſimpliciter Germani Růben uocãt. Eſtq; id iterum duũm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam weißrůben uocant: & alterum rubrum, rot růben ijdem appellant. Alterum ſylueſtre, quod uulgus Rapunculum, quaſi paruũ rapum, Germani Rapunzeln nominãt. *Rapunculus.*

FORMA.

Rapum ſatiuũ caule & foliis raphano ſimile eſt: floribus uerò & ſiliquis, in quibus ſemen profert, Napis aut Braſsicis. Sylueſtre frutex eſt cubitali altitudine, ramoſum, in ſummo leue, folia nimirum leuia habens, digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert ſiliquis: dehiſcentib. uerò ſeminũ inuolucris, alia intus capitũ ſpecie eſt ſiliqua, in qua ſemina parua nigra ſunt, ſed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ uergit colorem. Radix digitalis ferè eſt. Quę deliniatio prorſus alludit ad hanc herbam quam uulgus Rapunculum nominat: ſiquidem cubitalis eſt, fruticoſa, ramoſa, folio digitali, nigro in ſiliquis ſemine, quod cum frangitur album intus apparet. Flos etiam purpurei coloris eſt, radixq; digiti magna ex parte magnitudine conſtat. *Sylueſtre rapũ.*

RAPVM
SATIVVM.
Weiß rüben.

RAPVM
RVBRVM.

Rotrüben.

RAPVM
SYLVESTRE.

Rapuntzeln.

A LOCVS.

Satiuum ſolum putre & ſolutum deſiderat. Sylueſtre in aruis naſcitur paſsim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æſtate, ac ſiliquatur ſubinde. Sylueſtre autem uerno quidem tempore priuſquam in caulem attollitur, acetarijs frequenter inſeri ſolet, erutum radicitus cum foliis ſuis iam recens enatis, quo ſanè tempore à pueris etiam agnoſcitur. Deinceps uerò exit in caulem & adoleſcit, ac Iunio menſe flores, ac ſubinde ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida ſunt in ſecundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, uenerem ſtimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipſa etiam radix trita illita prodeſt. Si uerò quiſpiam in excauata radice roſaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Aſparagi eius decocti eduntur ciendæ urinæ accõmodi. Semen in antidota & theriaca, præſertim quæ dolores mitigare poſſunt, aptè additur. Potum uenenis aduerſatur. Venerem concitat. Muria conditum, comeſtum minus nutrit, ſed appetentiam excitat. Sylueſtre rapum miſcetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq; corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut loliĩ, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi ſemen uenerem excitat, utpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix concoctu difficilis eſt, inflatq; & ſemen generat. Succus ex ea in corpus digeſtus, temperato craſsior eſt: ideoq; ſi quis ultra modum eſitauerit, & maximè ſi perfectè conficere eam nequeat, crudum ſuccum in uenis congeret. Ad alui deiectionem
B nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potiſsimum quando bene fuerit percocta, ut quę longam elixationem requirat, optimaq; ſit bis decoctionem perpeſſa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius reſiſtet, pariet inflationes, & ſtomachum infeſtabit, nõnunquam etiam mordere illum non uerebitur.

EX PLINIO.

Rapo uis medica ineſt. Perniones feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Etius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicunq; uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, cõtra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ipſum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam uenerem ſtimulari ab eo profeſſus. Item Dionyſius: magisq; ſi eruca condiretur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſt. Sylueſtri ad leuigandã albicandámue cutem in facie totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari menſura. Eius ſuccus circa meſſem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SYMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, urinam ciunt, inflant, genitale ſemen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum uſus craſſum humorem generat, & obſtructiones iecoris parit. Ventrẽ nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum & hauſtum magna copia, uenerem ſuſcitat. Fertur quod ſi quis hoc ipſum ſemẽ cum Calamintha & Lemnia terra cõmixtum ſumat, eo die neque ueneno, neque morſu uenenati animalis læ-
di. Appenſum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

DE GIN-

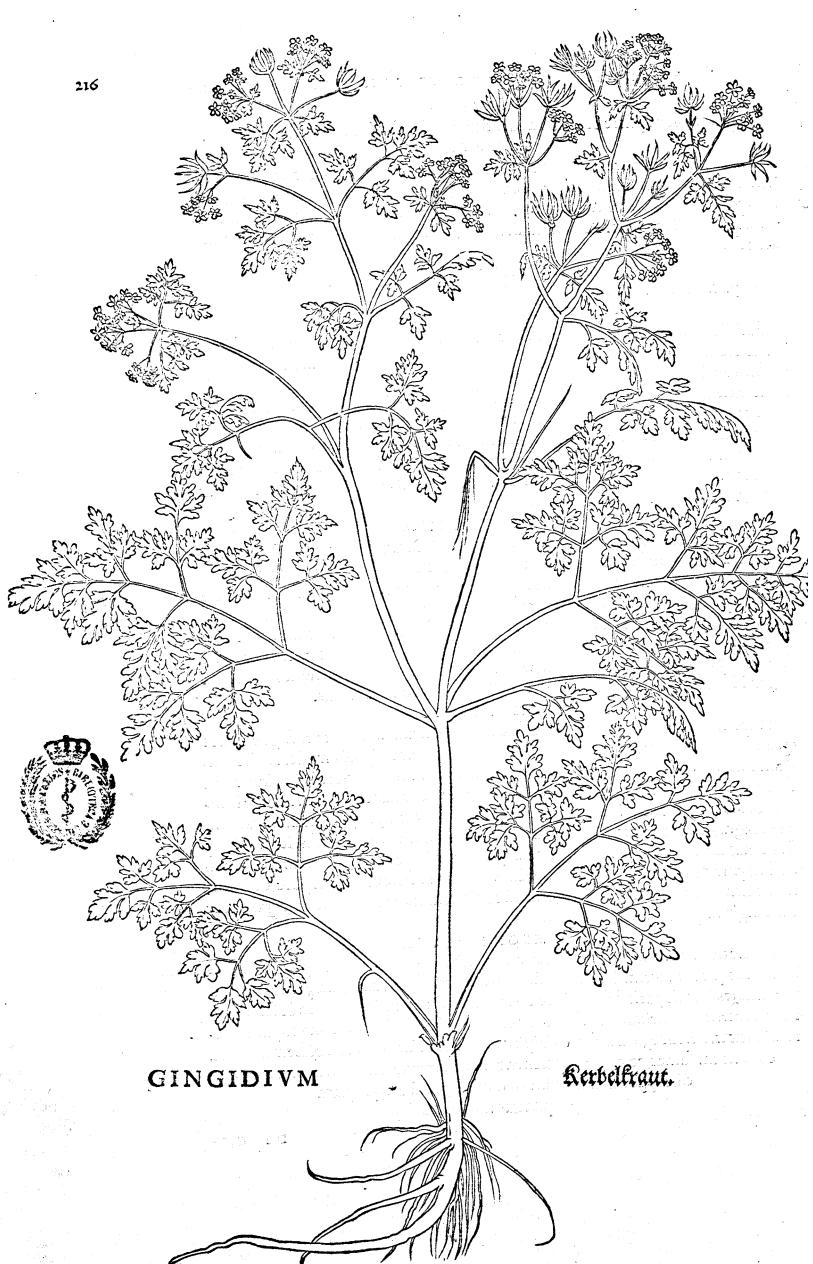

GINGIDIVM Kerbelkraut.

A

NOMINA.

ΓΓΙΔΙΟΝ græcè, Gingidium latinè, officinis Chærefoliũ, Germanicè Kerbelkraut dicitur. Chærefolium autem, græca uoce & latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod foliis luxuriet. Ne tamen uocabulorum uicinitas aliquam pariat cõfusionem, imperitoq; lectori nomenclationũ similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij. *Chærefolium.* *Chærefoliũ uulgò dictum.*

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidiũ. Nam erraticæ Pastinacę folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Passim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatoriũ in secundo ordine est: unde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentissimè repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale cõditum
B seruatúmue. Stomacho utile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum uino potum, uesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nõnulli ipsum ex garo oleoq; esitant. Alij uinum aut acetũ adijciunt, ac multo sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudumq; stomachi magna utilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam cõmemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre uentriculo, ciendisq; mensibus, & urinę in uino decoctum, ut iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

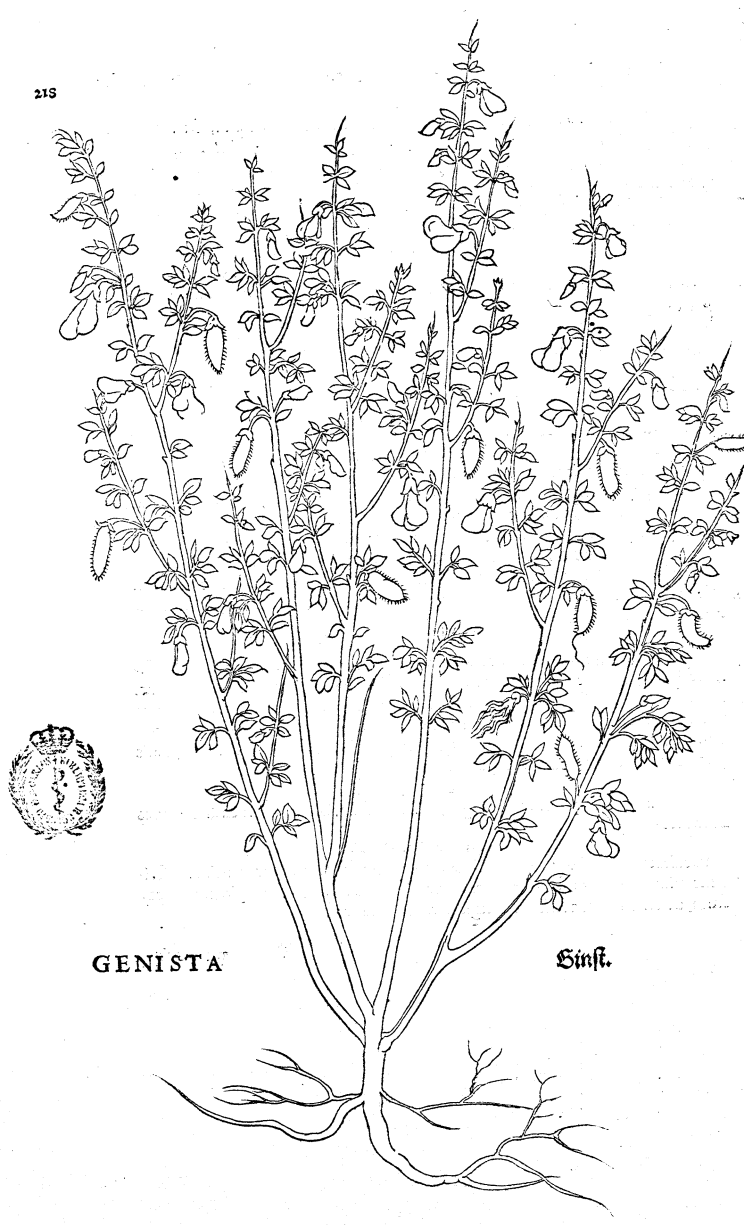

GENISTA Sinſt.

A

NOMINA.

GENISTA Latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam, Genesta & Genestra. Germanis Ginst uel Genist appellat. Genistam autem uocãt hauddubiè quod genu modo flexilis ad nexus sit: uel, ut alijs placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quod hoc uirgas habeat longas sine foliis, ut suo dicemus loco, illa autem minutis foliis scatet. *Genesta.* *Genista unde dicta.* *Genista non est eadẽ cũ Sparto.*

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, foliis minutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis, & iuxta syluas nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quã gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Elleborí uice, drachma & dimidia pota in aquę mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis plurib. diebus & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidã marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidam ad stranguriã utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua
B dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis uerbis perspicuum omnibus sit, Sparto & Genistæ, nõ obstante quod forma nonnihil distent, eandem inesse facultatem: ut enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiã Genista. Hinc adeò fit ut eius seminis hodierno tempore contra podagram magnus sit usus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in uesica cõfringere, ut etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atq; alios tumores discutere posse ijdem scribunt.

DE GENISTELLA▸ CAP▸ LXXX▸

NOMINA.

PRIORI non admodum dissimilem herbam nonnulli Genistellam uocant, quod scilicet Genista exilior & humilior sit. Germanicè appellari potest, die stechende Ginst. Alij uocãt Erdpfrymen/oder klein streichblumen. Sunt qui non sine magno errore pro Genista utantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui Rosmarinum aculeatum nominent, quod eius folia Rosmarino ferè similia sint. *Genistella.* *Rosmarinus aculeatus.*

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quam Rosmarinum uocãt, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dissimili, semine in exiguis siliquis ruso, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus uias.

GENISTELLA
Stechende Binst.

A TEMPVS.

Maio menſe flores luteos producit, quibus paſtæ apes improbũ mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem poſsidet, ac proinde ualenter, ſimulq; citra mordacitatem exiccantem.

VIRES.

Semen eius ſerpentibus aduerſari tradunt. Decoctum foliorum, profluuiũ menſtruorum ſiſtit. Idem etiam potum uentris fluori ſuccurrit. Et ut rem in pauca contraham, idem Geniſtella quod Hippuris ſeu Cauda equina poteſt.

DE GNAPHALIO▸ CAP▸ LXXXI▸

NOMINA.

ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominat. Officinis ignota. Germanis Ruhrkraut appellat. Gnaphaliũ uerò uocata eſt hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibusq; eius foliis, quibus αὐτὰ γναφάλλεται, hoc eſt, pro tomentis utuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quaſi tomentitia. Centunculum autem dixerũt, quod centonibus cum tomento maxima ſit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduerſus dyſenteriam illi inditam eſſe nemini non notum eſt.

Centunculum.
Centuncularis herba.
Gnaphaliũ quare dictum.
Centunculus cur uocata.

GENERA.

Duũm eſſe uidetur generum: unum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis conſtat: alterum uerò tenuioribus & minus candidis, quodq; flores in ſummitate ac cacumine tantum profert. Verum cum forma parum admodum, facultatibus uerò nihil diſtent, nos una pictura genus utrunq; complexi ſumus.

B

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atqueadeò tomentitia, floresq; luteos, radicem uero capillatam ac tenuem, ut pictura ipſa monſtrat.

LOCVS.

Vulgaris herba ubiq; ſcatens Gnaphalium, in locis ſiccis potiſsimum, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit atqueadeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij foliis aliqui pro tomento utuntur. Tamen faciunt hæc ipſa in auſtero uino pota ad dyſenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adſtringunt, ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum uinorum quopiam dyſentericis.

EX PLINIO.

Datur in uino auſtero ad dyſenteriam, uentris ſolutiones, menſesq; mulierum ſiſtit. Infunditur autem tenaſmo, Illinitur & putreſcentibus ulcerum.

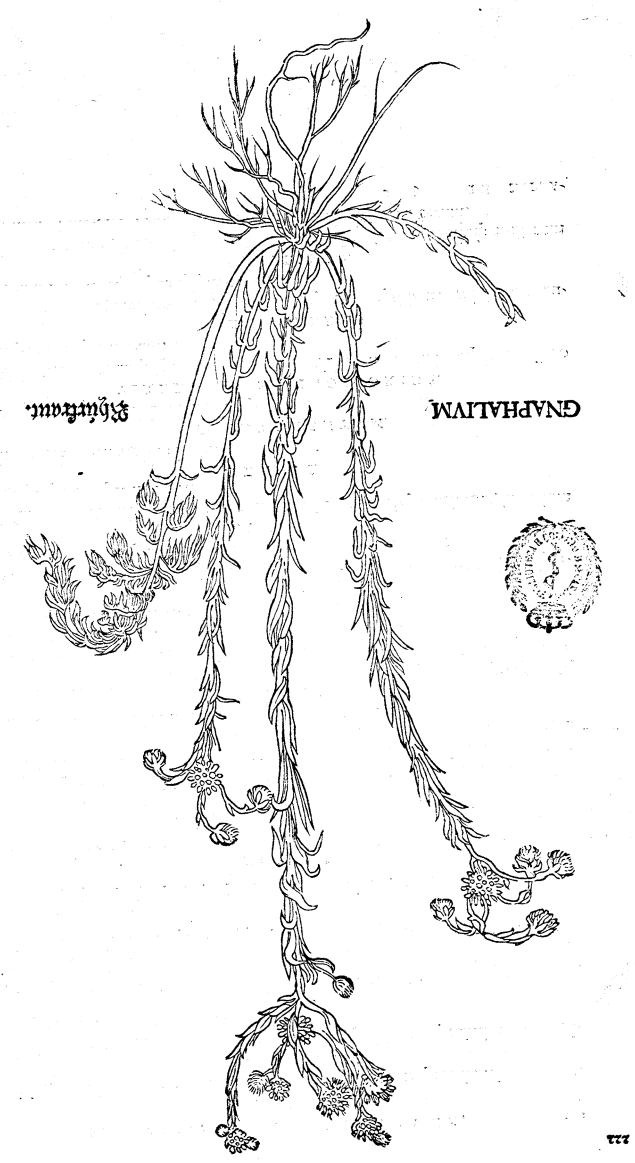
GNAPHALIVM
Ελίχρυσον.

A

NOMINA.

ΙΡΣΑΚΟΣ Græcis, Labrũ ueneris, Carduus ueneris Latinis, Virga paſtoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis Kartendiſtel/Bübenſtrel/Weberkarten. Dipſaci autẽ nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum ſinu rorem uel imbrem recipiat, quo uelut ad abigendas ſitis iniurias abutitur. Labri ueneris nomenclationẽ à carinato foliorum habitu contraxit, quæ ſe anfractuoſa ſinuantia ambage, peluis uel lauacri ſpeciem cõſtituunt, & intra ſe humorẽ nunquam nõ retinent. Virga paſtoris hauddubiè dicta eſt, ob longas uirgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles inſident, quas paſtores fortè ſumunt, & ea parte qua poſsit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus uerò fullonius cœpit appellari, quod ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractiſq; floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui ſub Virgæ paſtoris nomine, Polygonon Dioſcoridis deliniat.

Virga paſtoris.

Dipſacus unde dicta.

Labrum ueneris

Virga paſtoris.

Carduus fullonius.

Serapionis interpres perſtringitur.

GENERA.

Duũm eſt generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterũ quod ſua ſponte paſsim prouenit. Differunt inter ſe hac quidem ratione, quod primum folia latiora & profundius in ambitu inciſa, flores candidos, echinataq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà anguſtiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq; minus aculeata obtinet. Nos diſcriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipſacum album, alterius uerò Dipſacum purpureum, ad florum nimirum reſpicientes diuerſitatem.

FORMA.

B Aculeatarum generis eſt hæc herba. Caulem habet altum, ſpinis horrentẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ ſimilia, in ſingulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorſi medio ueluti bullas intus & extrà ſpinoſas habent, cõcauo quo ſe in geniculis cõiungunt ſinu, quo aquæ, rores, & imbres aſſeruantur, unde Dipſaci quaſi ſitientis nomen traxit. In cacumine caulis, ſingulis furculis capitulũ unum echino ſimile ineſt, oblongum, aculeatum, quod poſtquam exaruerit candidũ apparet. Diſſectũ per mediam medullam caput, uermiculos habet. Quod ſi itaq; contempleris eam quam herbarij hodie Virgã paſtoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas reſpondere. Siquidem hæc paſtoria uirga profert caulem binũm cubitorũ, imò qui ſæpiuſculè ſupra hominis altitudinẽ increſcat, ſpinis horridum, geniculatũ, folia lactucæ, in ſingulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent ſpinis, dorſoq; nocentibus aculeis rigent, carinato alarũ ſinu, qui peluis uel labri modo roris & imbris pluuij capax ſit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cum ſolis ardentiſsimus opprimit æſtus, huc appelluntur ad ſatianda ſitis deſideria, illis facta bibendi poteſtate anfractu liberalem potum miniſtrante. Scaporum faſtigia echinato minantur uertice, reſupina hamulorũ flexura, mucronibusq; leuiter uncinatis, quibus rude lanificiũ aſpero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum ſpicula candicans aut purpureus emicat flos. His diſſectis in medullo uermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit licet inuenire. Vermiculus autem albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit. Hyeme etiam eundem uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam ueris initio in quibuſdam uermiculi à nobis reperti ſunt, partim uiui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipſaci inuenti.

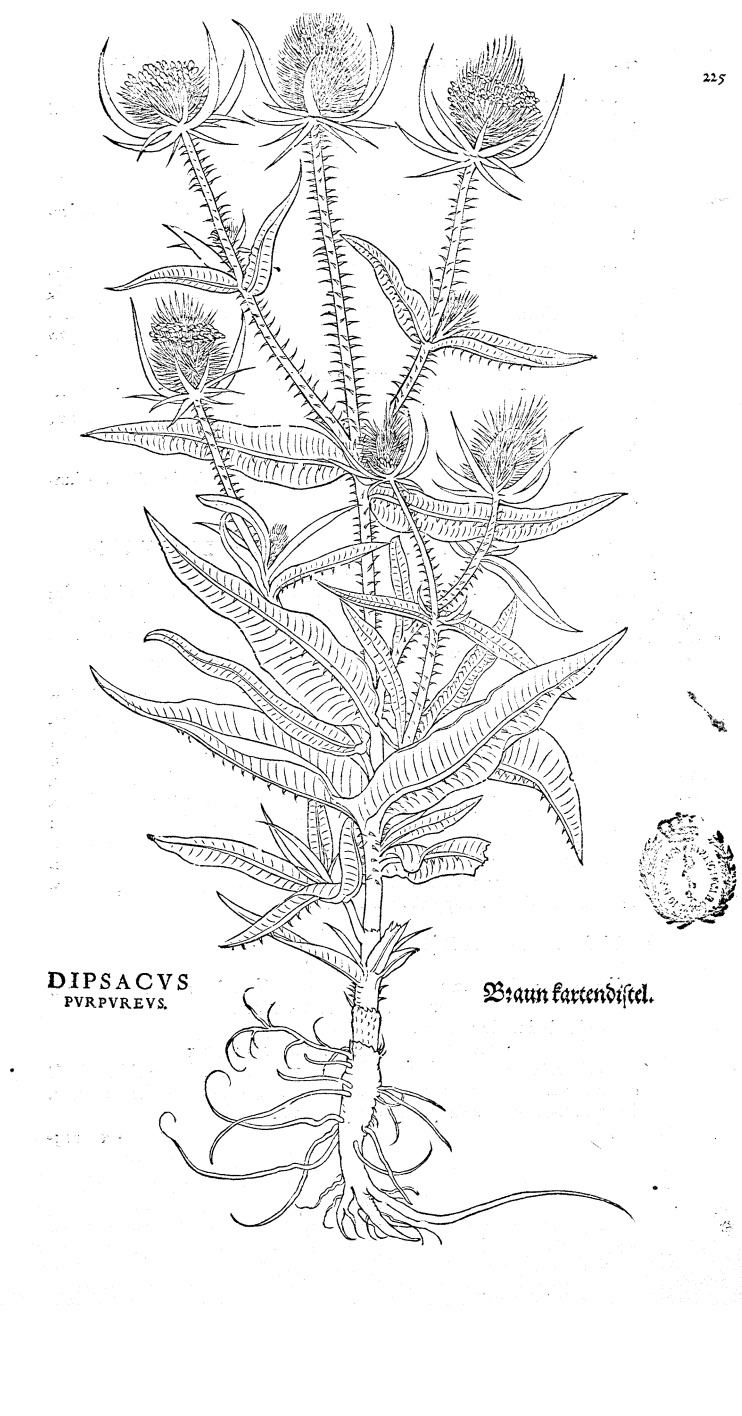

DIPSACVS
PVRPVREVS.

Braun kartendiſtel.

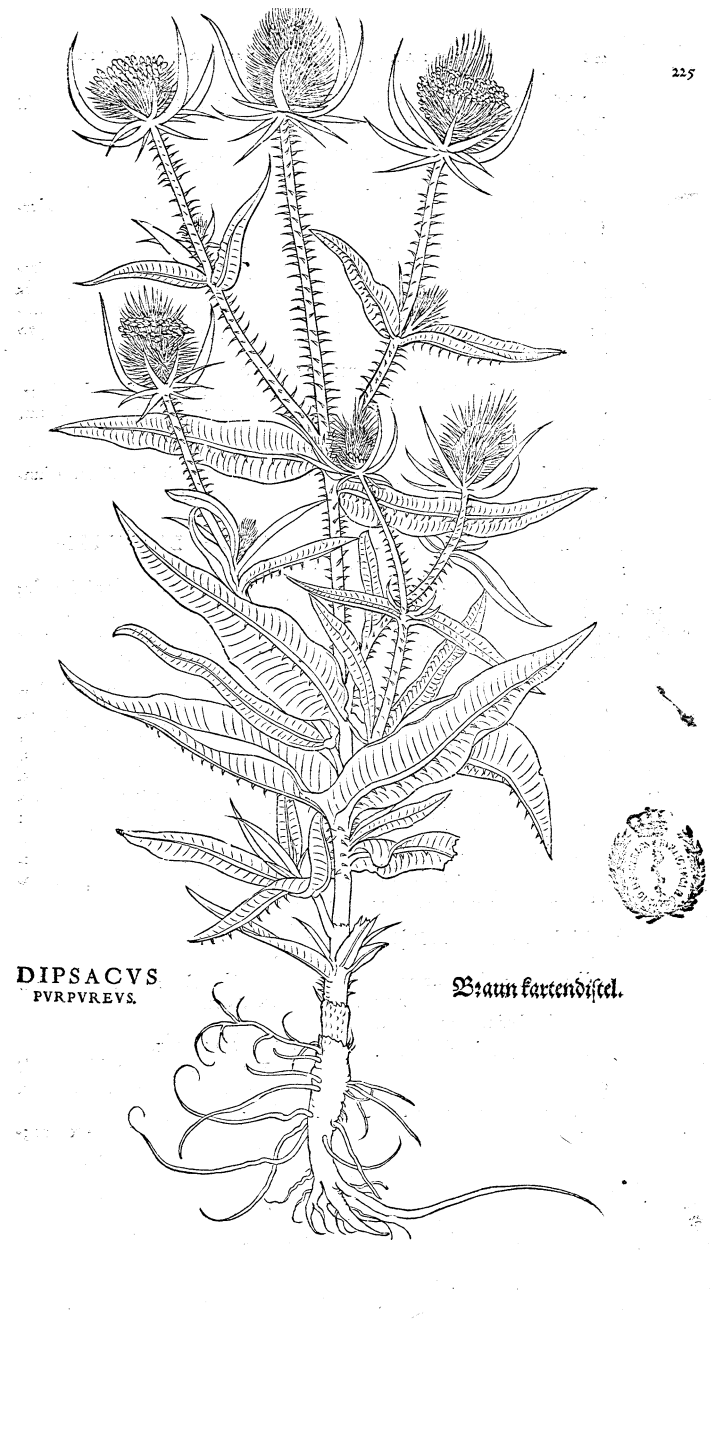

DIPSACVS
PVRPVREVS.

Braun kartendiſtel.

LOCVS.

Nascitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipsacon à Græcis nominatum esse arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, Iunio & Iulio potissimum mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccantium est, habetq; nonnihil absterſorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum uino decocta & tusa usq; dum cerati crassitudinẽ accipiat, imposita rimas fistulasq; sedis sanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & uerrucis pensilibus remedio esse. Vermiculi capitis eius in folliculo clausi & collo aut brachio appensi, quartanas sanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas sedis, item fistulas decocta in uino radice usq; dum sit crassitudo ceræ, ut possit in fistulam mitti. Item uerrucas omnium generũ. Quidam & alarum, quas modo diximus, succum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi concedũtur non sunt genuinæ, sed spuriæ, & Polygono adscribendæ.

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

NOMINA.

D

Laureola. Daphnoides uocata.

ΔΑΦΝΟΕΙΔΕΣ græcè, Daphnoides latinè nominatur. Officinis & nostrę ætatis herbarijs, græcam imitantibus uocem, Laureola. Germanis ȝeiſlant/ & ȝeidelpaſt nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & specie, quam in folijs & fructu refert, dicta est.

FORMA.

Frutex est cubitalis, ramos complures habẽs lori instar flexiles, à medio sursum uersus folioſos. Cortex ramos uestiens admodum glutinosus lentúsue est. Folia Lauro similia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaq;. Flores candidi. Fructus ubi ematuruerit subniger. Radix inutilis.

Obiectionis dissoluio.

Quę in uniuersum omnes notę Laureolę hodie dictæ cõueniunt. Nec obstat quod Dioscorides suę Daphnoidi candidos tribuat flores, cum Laureola purpurascentes potius habeat: solet enim color secundũ diuersas regiones in eadem sæpè herba mutari, ut fusius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incõmodi erit si etiã Laureolæ flores quispiam candidos dixerit, cum albi coloris non minor quàm purpurei in ijs portio reluceat. Verisimile quoq; est Dioscoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare uoluisse.

LOCVS.

Nascitur in montanis & sylueſtribus locis.

TEMPVS.

Floret primo statim uere anteq; folia erumpunt. Fructũ autẽ autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida est admodum & sicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menses cit. Cõmanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

EX PLI-

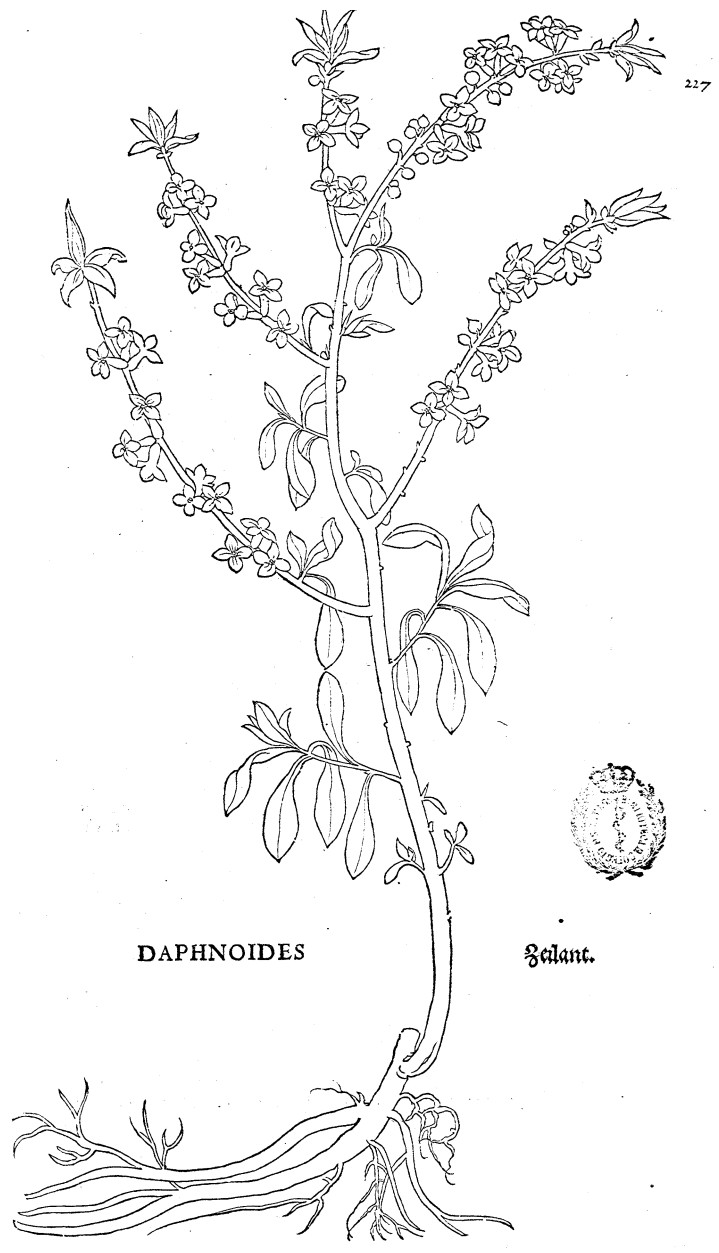

DAPHNOIDES Zeilant.

EX PLINIO.

C Daphnoides ſiue ſylueſtris laurus aluum ſoluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum ſale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliũ & uomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæue purgationis cauſa ſumuntur.

APPENDIX.

Officinarum error. Animaduertendũ hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quod foliis Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen græcorum eſt Chamelæa diuerſa ad modum à Daphnoide, utantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymelææ eſſe notius eſt quàm ut demonſtrari debeat. Sic in manifeſtiſsimis cæcutire ſolent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi rei herbariæ imperitis. *Thymelæa non eſt laureola.* Thymelæan uerò non eſſe laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi poteſt, quod hæc ipſa, Dioſcoride autore, linum nõnullis nominata ſit, non alia quidem ratione, quàm quod ſatiui lini ſimilitudinem referat, cui quàm diſsimilis laureola ſit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc ſimilitudinem reſpicientes, in hodiernum uſque diem linum ſylueſtre appellant.

DE DRYI▸ CAP▸ LXXXIIII▸

NOMINA.

Δρυς Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum appellatur.

FORMA.

Notiſsima eſt arbor Quercus, procera, craſsiore & aſperiore caudice, ramoſa, foliis profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandiſsimas, gallas item & uiſcum. Radix eius latiſsimè circumiacentem terram amplectitur.

D

LOCVS.

Paſsim in ſyluis aliis ſq; locis naſcitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, ſed tardius multis aliis arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, adſtringit & excalfacit paulò infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adſtrictoriam facultatẽ habet, præſertim id quod inter corticem & caudicem membranæ ſimile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis ſubiecta. Decoctũ ex iis datur dyſentericis & ſanguinẽ excreantibus, & in peſſis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem poſſunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comeſtæ pariunt. Reſiſtunt eſitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodeſt. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica ulcera cum adipe ſuillo ſalſo cõueniunt. Galla fructus eſt quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ ſe ferens formam in digitis articulorum, ſolida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior eſt. Vtraq; uehementer adſtringit. Carniũ excreſcentias tritæ, fluxiones gingiuarũ & columellæ, atq; in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus, dolores ſedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & uino aut aceto, aut oxalme extinctæ, ſanguinem reprimunt. Decoctum earum ad inſeſſus utile, contra uuluæ procidentias, fluxionesq;. Capillos denigrãt aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dyſentericis, cum uino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obſonijs mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid co-

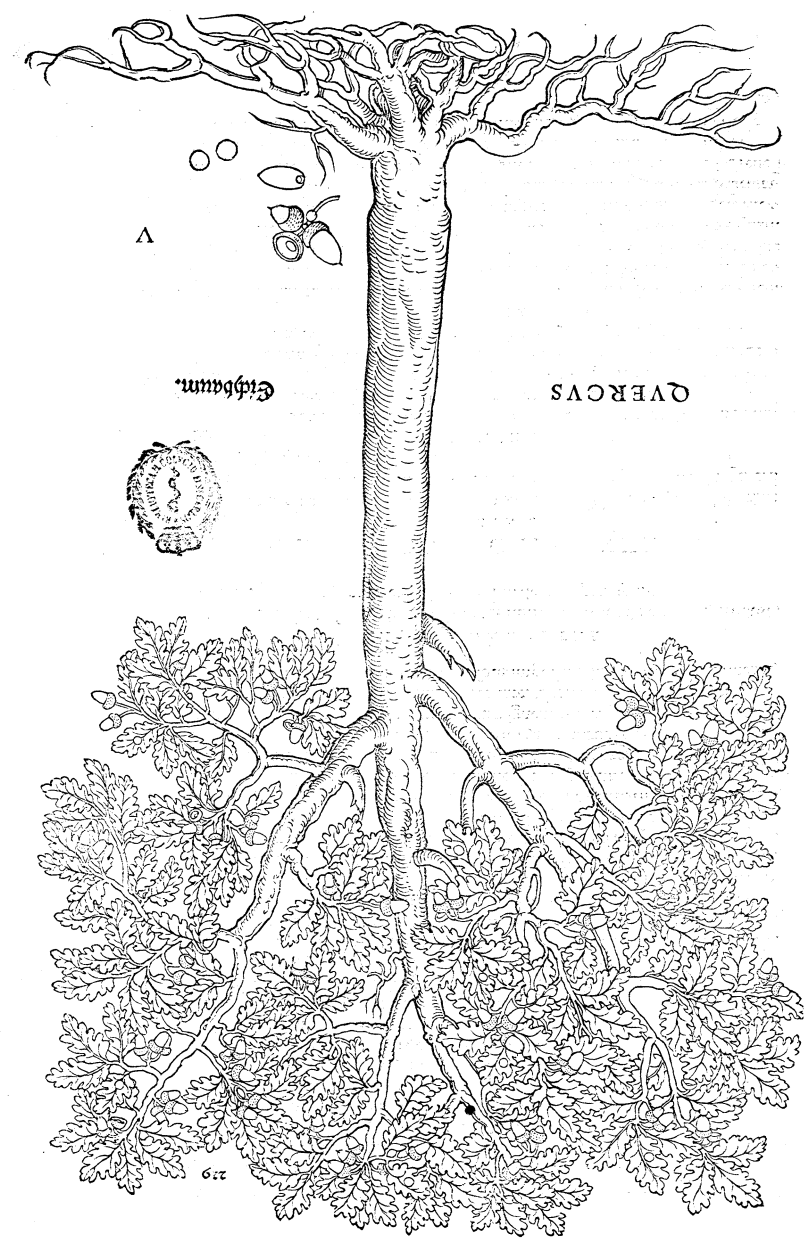
QVERCVS
Eichbaum.
V
219

c quid coquendum ſit quod ipſis cõferat. In ſumma, galla utendum quoties opus eſt adſtrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adſtrictoriæ facultatis participes ſunt. Sed plus tamẽ quę in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quę ſub glandis putamine, ea uidelicet quę fructus carnem conueſtit. Quamobrẽ ad fluxum muliebrem, ſanguinis expuitiones, uentriſq; diuturnos fluxus, cõmodam eſſe credunt. Maximè uerò ea utunt decocta. Siquidem ego quandoq; glutinaſſe me uulnus memini ſecuri inflictũ, quum nullum ad manum eſſet medicamentũ præter ipſius Quercus folia. Terebam uerò in leui ſaxo, & uulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem foliis uim habet & fructus Quercus, eoq; medici nõnulli ad incipientes, & creſcentes phlegmonas utuntur. Nam quæ iam uehementes ſunt, adſtringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum eſt medicamentũ, plurimum terrenæ & frigidę ſubſtantię particeps, per quam deſiccat & reprimit fluxiones: adhæc conſtringit contrahitq; partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionũ affectib. ſtrenuè reſiſtit. Eſto uerò tertij in deſiccando, ſecundi autem in refrigerãdo ordinis. Altera autem galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipſa, ſed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Cocta itaq; ipſa per ſe, ac deinde trita cataplaſma non inſtrenuum eſt ſedis phlegmonarũ, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt in aqua, ſi modica opus ſit adſtrictione: ſin uehementiore in uino. Et ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, uino etiam utare auſteriore. Deniq; gallæ combuſtæ ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex uſtione aſſumunt, ſuntq; ijs quæ ignem non expertæ fuerint, tum ſubtiliorum partiũ, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cęterum quum ad ſanguinis ſuppreſſionem præparare eas uoles, carbonibus impoſitas dum undequaq; candeant, aceto aut uino extinguere oportebit.

Vſta acrimoniã aſſumunt.

D

EX SYMEONE SETHI.

Glandes difficilis ſunt coctionis, & ualde nutriũt, tardius deſcendunt, crudosq; humores generant, propterea q; illarum uſum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

NOMINA.

ΔΑΥΚΟΣ græcè, Daucus latinè nominatur. Officinæ alijs & adulterinis herbis ſub hoc nomine utuntur. Germanicas appellationes in generũ explicatione indicabimus.

GENERA.

Dioſcorides tria Dauci cõmemorat genera. Primum Creticum daucum uocat. Germanis **Berwurtz**, propter capillatam radicem, aut quia uteri dolorem, qui ijſdem **Bermůter** appellatur, ſanat. Alterum nomine peculiari caret, foliis Laſerpitio ſimile, Germanis **weiß Hirtzwurtz** dicitur. Tertium genus itidem nomine deſtituitur proprio, Germanis autem nonnullis **ſchwartze Hirtzwurtz** nominatur.

Berwurtz cur dicta.

FORMA.

Creticus daucus folia Fœniculo ſimilia habet, minora tamẽ & tenuiora. Caulem dodrantalem, umbellam Coriandro ſimilem. Flores candidos, & poſt hos ſemen acre, candidum, hirſutum, & in cõmanducando odoratum. Radicem craſsitudine digitali, & longitudine dodrantali. Omnes huius deſcriptionis notę, herbæ quam **Berwurtz** Germani uocant conuenire ad unguem uidentur, una duntaxat excepta: ſiquidem ſemen non eſt hirſutum. Sed quum omnia alia, atqueadeò facultates etiam ipſę reſpondeãt, nõ eſt cur una hæc nota nos impediat, cur minus Creticũ daucum credamus, aut ſaltem Germanicẽ qui Cretico per omnia reſpondeat. Vel ſi prorſus alicui non ſatisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam eſſe Seſeli Creticum,

Creticus daucus

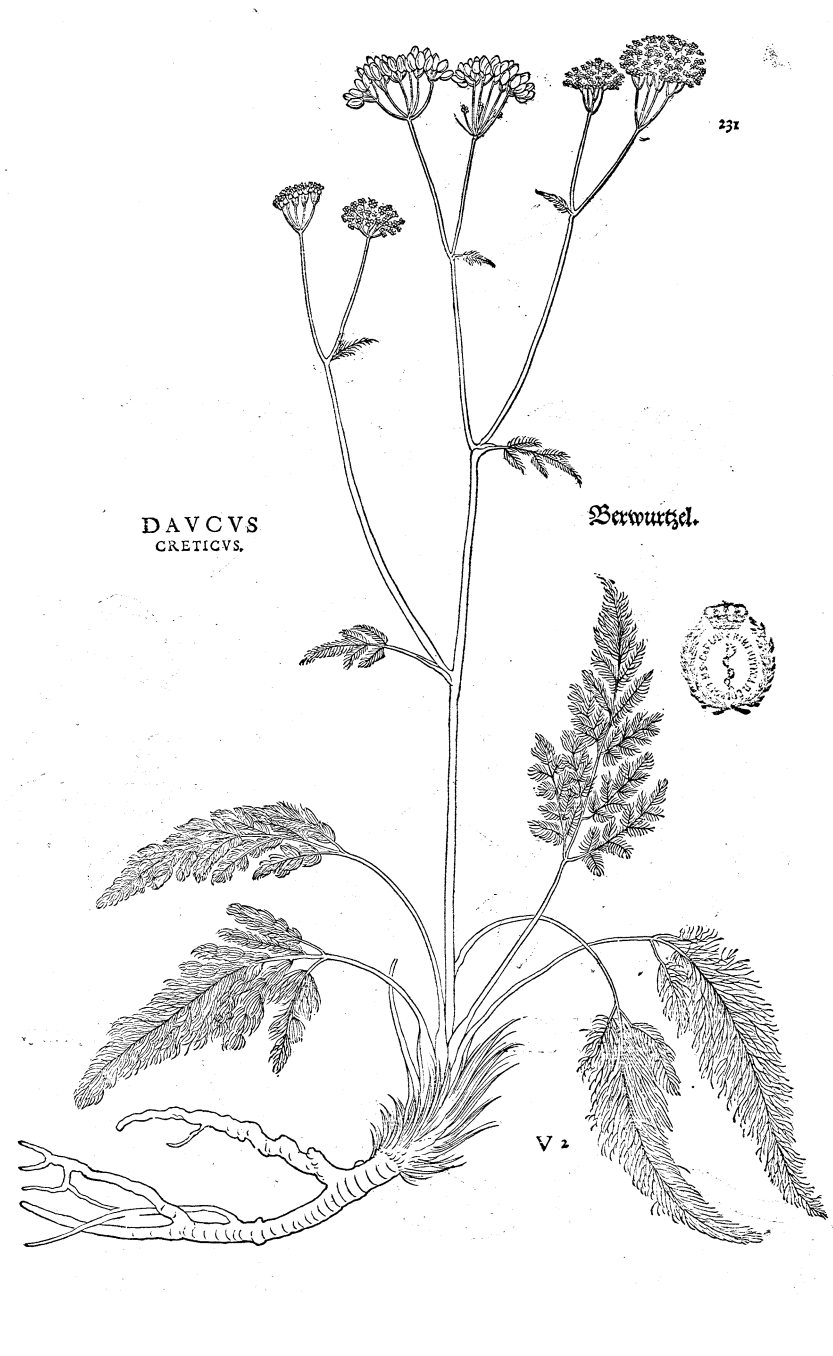
231
DAVCVS
CRETICVS.
Berwurtzel.
V 2

DAVCI
ALTERVM GENVS.
Weiß hirtzwurtz

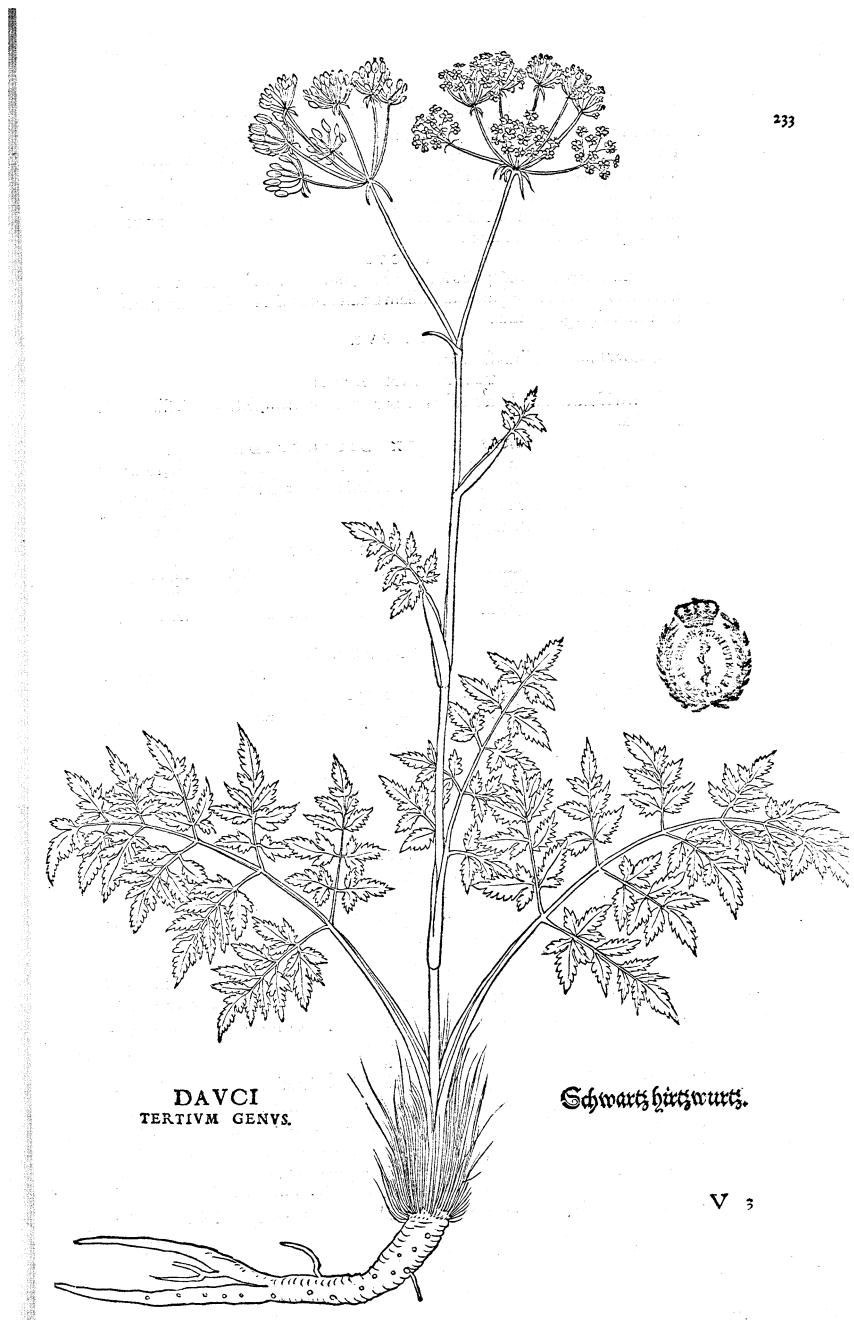

DAVCI
TERTIVM GENVS.

Schwartz hirtzwurtz.

V 3

c Creticum, cuius etiam herbæ notę omnes huic noſtrę cõueniunt, necę etiam facultates quas ſimiles Dauco cretico habet, diſcrepãt. Alterum Apio ſylu eſtri, uel, ut antea diximus, Laſerpitio ſimile eſt: aromatũ modo odoratum, acre, guſtanti odoratum & feruens. Tertiũ foliȝs Coriandro aſsimilatur, flore candido, capite & ſemine Anethi, in quo umbella erraticæ Paſtinacæ ſimilis eſt, ſemine oblongo plenum, ſapore ut Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petroſis & apricis locis naſcitur, nuſquam uerò in Germania copioſius quàm in Martianæ ſyluæ quibuſdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiam, ſed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum ſemen calefaciendi uim obtinet. Potum menſes, fœtus, & urinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum uino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex alȝs ſeminis tantũ uſus eſt, ex Cretico radicis etiam, quæ cum uino præſertim ad uenenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum tum mouendæ urinæ medicamentũ, tum prouocandis menſibus. Multum etiam diſcutere foris impoſitum ualet. Ipſa etiam herba eandem uim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam.

D

EX PLINIO.

Vehementer urinam impellit. Creticum magis contra ſerpentes pollet. Bibitur è uino drachma una, datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur, tuſsi ſubuenit, ſtranguriæ medetur drachma feminis. Eius radix in uino pota, dyſenteriam ſiſtit. Contuſis & euerſis potũ duobus obolis in mulſi cyathis tribus ſubuenit, aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eȝcit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

Serpentaria maior. Draunculus unde dicta.

DRACONTIA μεγαλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba. Germani Schlangenkraut uocant. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureiſq; reſperſus lituris, uerſicolori facie, corpus anguinum repreſentat & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt quod ueteribus etiam Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata ſit: uel ſic dicta, Plinio autore, quod è terra ad primas ſerpentiũ uernationes exeat, rurſusq; cum ijſdem ſe in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat ſerpens.

Colubrina.

FORMA.

Caulẽ habet glabrũ læuumq;, rectũ, bicubitalẽ, baculi craſsitudine, uerſicolorẽ, ut angui ſimilis uideat, purpureis etiã maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructũ in ſummo caule racemoſum, coloris inter initia cineracei, poſtea cȝ maturuit crocei & punicei. Radicẽ grandẽ, rotundã, candidã, tenui cortice ueſtitã. Ex qua deliniatione omnib. perſpicuũ ſit, plantã eam cuius picturã exhibemus, eſſe Dracunculũ maiorẽ. Simplici enim caule attolliť, binũ cubitũm alto, lęui glabróue, recto, baculi craſsitudine, uerſicoloríb. anguiũ maculis uariegato, purpureis etiã

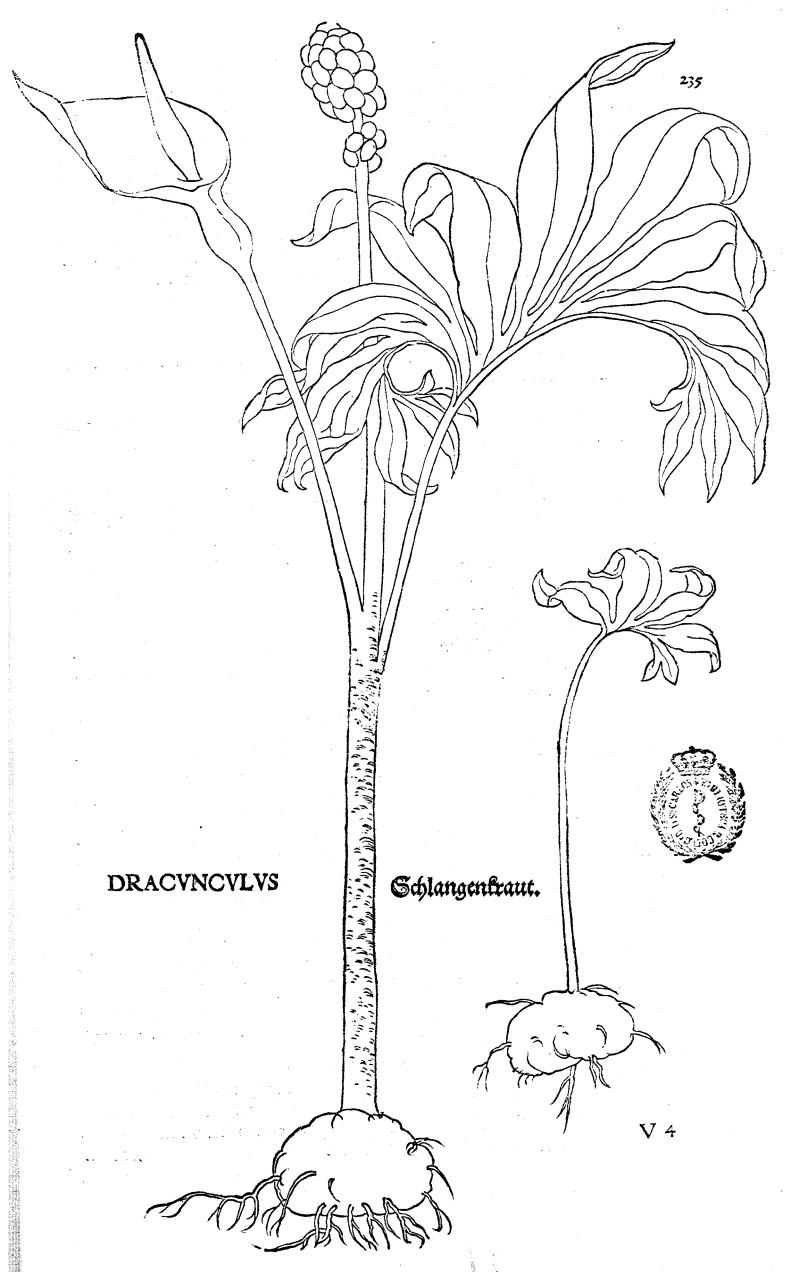

DRACVNCVLVS Schlangenkraut.

V 4

c intercurſantib. lituris, ita ut planè ſerpentis habitum coloremq; mentiri uideatur. In uertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáue, craſsiore pediculo digitorū modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato ſcapi faſtigio, uagina quędam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, uelut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatum demonſtrat. Ea ſeminis incremento diſtenta diſsilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcensq; perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo uirentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuiq; cortice ueſtita. Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cum maturitate nigreſcit. Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamq; quandam adſtrictionem habet, ut calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi uim obtinet. Toſta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, conuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum uino uenerem ſtimulat. Conciſa & ex melle illita, ulcera maligna atq; phagedænica expurgat, præſertim cum uite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad uitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſu
D mit. Succus eius ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq; utilis eſt. Odor herbæ radicisq;, recens cōceptos abortu uitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota. Sunt qui eius ſuccum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiā folia eius, utpote adſtringentia, uulneribus recentibus impoſuere, in uino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à uipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem geſtauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro perſimile habet, tum foliis, tum radice. Acre etiam eſt & amarum, tenuiumq; partium. Obtinet quoque leuem quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt, ut quę maximè efficax. Nam radix ui ſcera omnia expurgat, craſſos potiſsimū & lentos humores extenuās. Optimumq; remedium eſt contumaciū ulcerum. Expurgat extergetq; ſtrenuè tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, utpote ſimilem facultatem habentia, ulceribus, uulneribusq; recens inflictis accōmoda ſunt, & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, uiribus ſunt acrioribus quàm ut uulneribus cōueniant. Creditum eſt caſeum humidū ſi illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatē, à putredine cōſeruari. Fructus ualentior eſt, nō foliis tantum, ſed & radice: proinde & cancros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoq; eius uitia oculorum expurgat. Dracontij radicem bis terúe elixam, quo omnem exuat medicamentoſam uim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum craſsi ac glutinoſi thoracem pulmonemq; infeſtantes humores fortiore ui expellendi ueniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentē Dracunculū ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu maiorē aiunt: ut & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Reliquas facultates in Ari deſcriptione offendes. Videnē enim ueteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe.

APPEN-

APPENDIX.

A Hæc eſt uera Serpentaria quæ officinis utendum erit, & minimè ea quam alio nomine Biſtortam uocant. Nam uiribus planè ab ea quæ genuina eſt diſſidet, ut ſuo etiam loco monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur admiſceant medici, ſed hanc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA.

CAP. LXXXVII.

NOMINA.

ΔΑΦΝΗ ἀλεξανδρεία, ἢ ἰδαία Græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vularia, nõnullis Bonifacia, multis etiam Pagana lingua, Germanis ʒápflinkꝛaut/ h'auckblatt/ & auffenblatt dicitur. Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum ſuper foliis ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quod Alexander uictor ea uſus fuerit. Hinc eſt quod Apuleius hanc Victorialam nominet, quod nimirũ uictores ea pro Lauro in triumphi & uictoriæ ſignum uterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cum Victoriala confundat. Idæa uerò ab Ida monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.

Vularia.
Epiphyllocarpos.
Alexandrina laurus cur dicta.
Victoriala.
Idæa.

FORMA.

Folia Ruſco ſeu Myrto ſylueſtri ſimilia habet, maiora tamen, molliora & candidiora. Fructum in mediis foliis fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales, & aliquãdo ampliores. Radicem Ruſco ſimilem, maiorem
B tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua ſanè deliniatione ſatis perſpicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, eſſe Laurum Alexandrinã. Folio ſiquidem Myrti ſylueſtris, ſed ut Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra ſparſis dodrantalibus, radice ſylueſtri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis, & in Ida monte, ut cõprehenſum eſt, ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atq; in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori ſupernaſcitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod guſtus euidenter monſtrat. Siquidem guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere ſenum drachmarũ cum dulci uino, difficulter parientibus, & ſtillicidio urinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoq; menſtruũ elicit.

EX GALENO.

Pota tum urinas, tum menſes prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorũ pondere, in uini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſesq;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in fauciũ ulceribus, & humecta ſupra modum columella utuntur. Hinc eſt quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, ut nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHE-

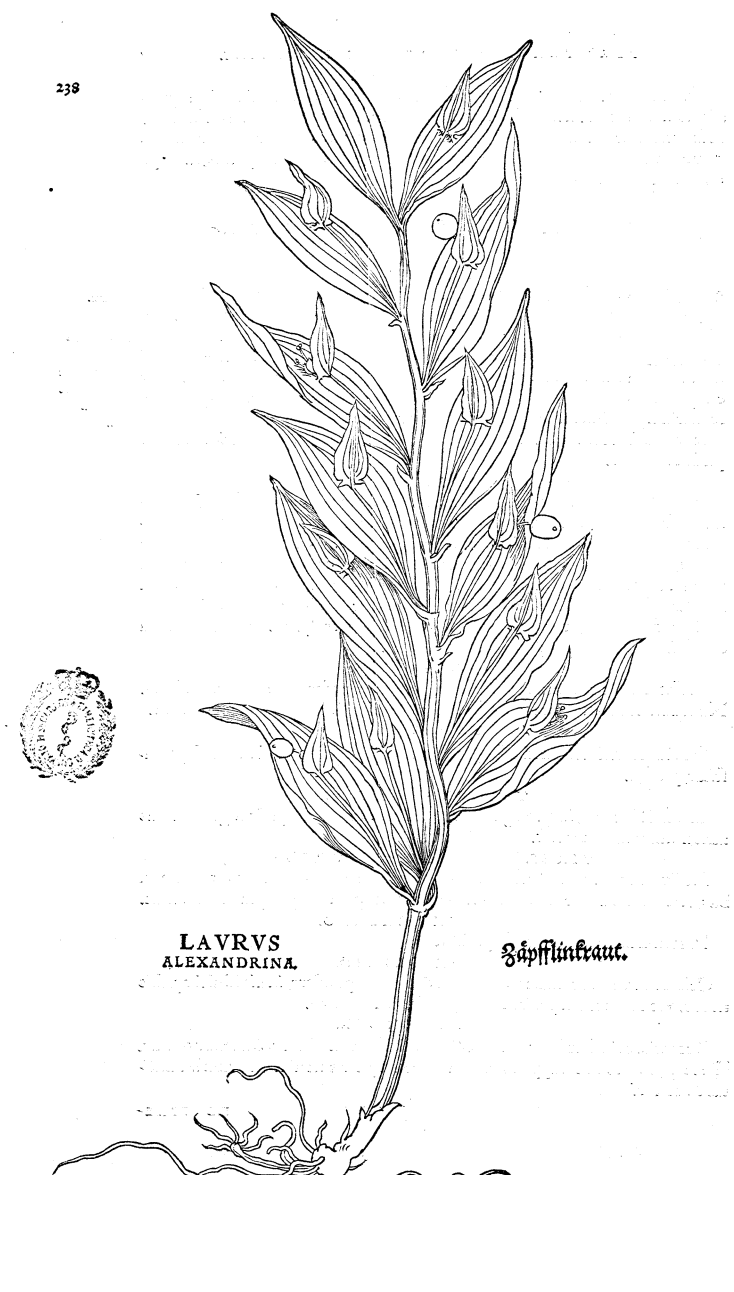
LAVRVS
ALEXANDRINA.
Zäpfflinkraut.

A

NOMINA.

ΦΗΜΕΡΟΝ, ἡμέρα ἀγρία Græcis, Ephemeron, Iris ſyluestris Latinis dicitur. Cum autem Galeno, Paulo, & Dioſcoride teſtibus, duo ſint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali ſolo dicitur, interficiens, de quo ſuo loco plura: alterum quod non letale eſt, & præcipuo nomine Ephemerũ dicitur, hic de ſecundo, nempe non interficiente, nobis ſermo duntaxat erit. Ephemerũ autem nominatum eſt, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei uis mortifera ineſt) ſed quod flos illius confeſtim marceſcat, nec longius uno & altero die cõmoretur. Vulgus & officinæ Lilium cõuallium, quod in opacis & lucis naſcatur, appellant. Germani Maygenblümle.

Ephemeri duo genera.

Ephemeron cur dictum.

Lilium conuallium.

FORMA.

Caulẽ & folia Lilio ſimilia habet, tenuiora tamẽ. Flores candidos amarosq́. Fructum mollẽ. Radicẽ unam digitali craſſitudine, longam, adſtringentẽ, odoratam. Quæ ſiquidẽ deliniatio ita herbę illi quam uulgus Lilium cõuallium nominat conuenit, ut nulla prorſus in ea ſit nota, quæ ei nõ reſpondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, ſed tenuiora. Flores candidos & ſuauiter olentes, guſtu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, aſparagi fructui non diſſimilem. Radicem ſingularem digiti minimi craſſitudine, longam, adſtringentem & odoratam. Nec obſtat quod nunquam aut rariſsimè apud nos reperiatur radix quę minimi digiti craſſitudinem æquet. Dioſcorides enim cum alicui herbæ aut radici menſuram tribuit, id facit ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadret, nec adeò ſtatam menſurã aſſignat, quin quandoq́ infra aut ſupra hanc eſſe poſsit. Cui hoc etiã accedit, quod magnitudo ſecundũ diuerſas regiones in una eademq́ herba ſæpe uariatur, ita ut nihil mirũ

Obiectio diluitur.

B ſit radices noſtri Ephemeri, paulò quàm illius quod Dioſcorides uidit minores eſſe.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & umbroſis locis.

TEMPVS.

In Maio menſe flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euaneſcunt atq́ decidunt. Deinde Iulio menſe fructus profertur. Aſparago haud diſſimilis, ut dictum eſt.

TEMPERAMENTVM.

Miſtæ eſt temperaturæ, Galeno teſte, nempe repellentis & diſcutientis, quia ſcilicet radix adſtringit, floreſq́ amari ſunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluuntur. Folia in uino decocta & illita cœdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris cõtraxerunt, diſcutiunt: πότου enim & non ὑγροῦ legendum, ut ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud letale, quod etiam Colchicum nominant, ſed alterum, quod & Irin agreſtem uocant, folia & caulem Lilio ſimilem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potiſsimũ craſſitudine eſt, adſtringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quod miſtæ ſit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Teſtificantur uerò id quæ particulatim ædit opera. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autẽ in uino decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem unam digiti craſsitudine obtinet, dentibus præcipuam cõciſam in aceto, de-

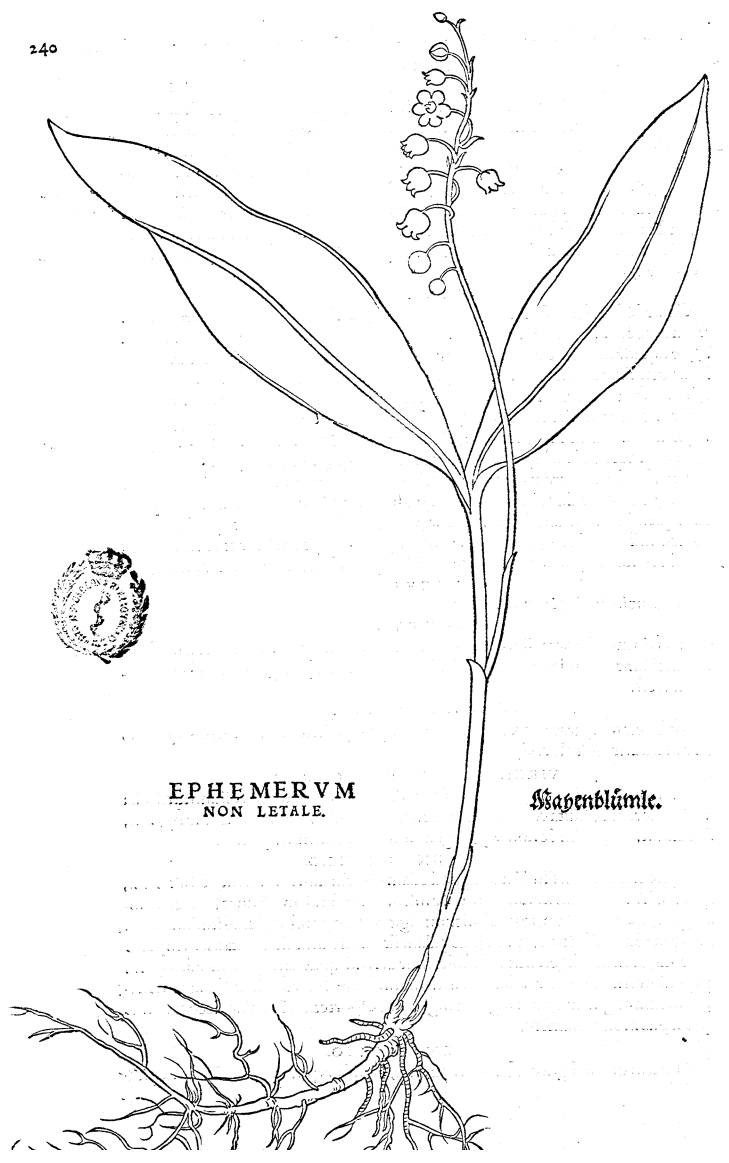

EPHEMERVM
NON LETALE.

Mayenblümle.

A to, decoctamq; ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & exesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq; tradũt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, uertigine, morboq; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, uiam præcludere scribũt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam utuntur.

DE ELENIO▸ CAP▸ LXXXIX▸

NOMINA.

ELENION Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, uulgo iunctis utriscq; uocabulis Enula campana dicitur. Germanis *Alant*. Elenium autem ab Helenæ lachrymis, è quibus natum fabulantur, quidam dictum esse uolunt. Alij quoniam cõtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. *Enula campana. Elenium unde dictum.*

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumq;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantum & oblonga. Radicem subruffam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad confitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésue auferunt. Hæ siquidẽ
B notæ Enulæ campanæ uulgo dictæ pulchrè quadrant, neq; obstat quod nõ in cunctis græcis exemplaribus omnes illæ habeantur, cum in nonnullis, ijsq; probatissimis saltem, legant. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos edidit in Dioscoridem cõmentarijs testatur, sibi uisum esse antiquissimũ ac probatissimũ codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi cõmittemus, si nonnullas Dioscoridẽ notas subticuisse dicamus, cum euidentissimũ sit Inulam nõ passim una forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdã locis caulem haud emittat: in irriguis denicq; procerior & elegantior, quàm in siccioribus, prouenìat. Huc accedit quod aliàs sæpe notas etiam admodũ necessarias prætermittat. *obiectio diluitur. Marcellus Florentinus.*

LOCVS.

Nascitur montanis, umbrosis, & siccis locis. In hortis etiam passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctũ potum, urinam & menses ducit. Ipsa denicq; in eclegmate cum melle sumpta, tussi, orthopnœæ, rupturis, cõuulsionibus, inflationibus, uenenatorum morsibus prodest, calefaciendi ui quam in uniuersum habet. Folia eius in uino cocta ischiadicis utiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho utilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectam, ad usum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè utilis est, Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos &

ELENIVM
Mant.

A crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis & diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exiguæ assiduæq; quorundam articulorũ præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis cõmanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. *Superstitiosum.*

DE EVPATORIO CAP. XC.

NOMINA.

EVPATΩPION, ἢ ὑπατώριον græcè, Eupatorium & Hepatoriũ latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig/Bruchwurtz. Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam esse uolunt. Hepatorium uerò quoniam iecori præcipuè medeatur. *Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium.*

FORMA.

Fruticosa est herba, unum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potissimũ incisa quinq;, & aliquando pluribus, Quinquefolij uel Cannabis potius folijs similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatũ, hirsutum, adeò ut siccatum uestibus hæreat. Hæ deliniationes adamussim, nulla reclamante nota, herbæ quam
B uulgus & officinæ uocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc uerum & genuinum esse Eupatorium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum unum aut alterum obtinẽs, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem uel maiusculũ. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio similia, quinquepartita uel plurifariã incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spectans, subhirsutum, ut resiccatum uestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie non animaduertunt. *Agrimonia est uerum Eupatorium.*

LOCVS.

Nascit passim locis montosis, campestribus etiam, pratis nempè, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatoriũ herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum ueteri suillo adipe imposita, ulceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in uino pota, dysentericis, iecinorosis, & serpentium morsibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic uisceri addit.

EX PLINIO.

Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unicè.

EVPATORIVM

Gdermenig.

A

NOMINA.

AVDDVBIE Euphrasiæ herbæ nomen à græcæ linguę imperitis pharmacopolis deprauatum eſt, cum olim ὐφροσυνὴ dicta ſit, quod nimirum oculos, quorum caliginem diſcutit, delectet. Ad quod nomen Germani noſtri pulchrè alludentes Augentroſt/ hoc eſt, oculorũ ſolacium appellant. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularíam nominant. Officinę, ut ferè in omnibus alijs herbis, corruptã uocem retinentes, Euphraſiam uocant. Etſi autem herba hæc græco & eleganti nomine donata ſit, nihil tamen de ea, quod ſciam, apud ueteres Græcos & Latinos, nempè Dioſcoridem, Plinium, Galenũ, adde etiam recentiores, Aëtium, Paulum, & Actuarium ſcriptum reperitur. Cum uerò appellatio ipſa græcam teſtetur originem, uidetur ſanè à Bugloſſo ueterum mutuata & deſumpta eſſe. Vt enim hoc in uinum coniectum animi lætitiam parit, atqueadeò ὐφρόσυνον dictum eſt, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, ὐφροσυνὴ appellari cœpit. Quam ſubinde uocem imperiti linguæ, ut diximus, deprauantes, in Euphraſiam uerterunt. *ὐφροσυνὴ cur dicta.* *ophthalmica.*

FORMA.

Herba eſt parua, palmę unius longitudine, Hyſſopo ſimilis, cauliculis purpureis, foliis exiguis, per ambitum ſerratis, floſculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obſtat quod Hermolaus, immenſæ eruditionis uir, libro tertio, capite decimo octauo ſui Corollarij, luteolos eſſe dicit: is enim ad partem duntaxat florum reſpexit, quæ lutea eſſe euidenter apparet. Certè ſi flores Euphraſiæ exquiſitè conſideres, neque prorſus luteos, neque in uniuerſum etiam candidos eſſe deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, ut pictura ipſa oſtendit, maculati ſunt. Quum uerò potior florum pars candido colore conſtet, factum eſt B ut fermè omnes herbã hanc depingentes, albos illi aſsignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit. *Hermolaus Barbarus.*

LOCVS.

Naſcitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & ſiccam eſſe herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & ſuffuſiones, uel per ſe impoſita, uel ex uino decocta. Memoriam etiam oculorumq; aciem redacta in puluerem, & in uino albo pota, mirificè roborat, amiſſamq; reparat.

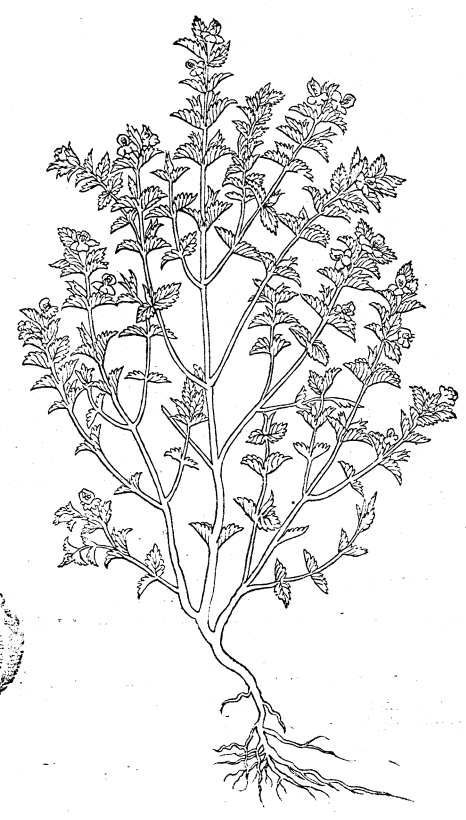

EVPHRASIA Augentroſt.

A

NOMINA.

ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΝ Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cum ipſa herba ſemper retorrida & exucca uideatur, factum eſt, ut Græcis Eleliſphacon, quaſi in tabem redacta, uel in ſyderationem flacceſcens dicta ſit, ἐλελίζω & σφακὸς uocibus in unam coaleſcentibus appellationē. Eſt autem σφάκος, ſeu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æſtatem & ardentiſsimū canis æſtum uí ſolis altius penetrante, humoreq́ quo nutriuntur deficiente, languent & areſcunt. Latini ſyderationē nominant. Saluia autem dicta Latinis, quod ad multa, præſertim ad fœcunditatē, ſalutaris ſit. *Eleliſphaconum dicta.* *σφακελος.* *Saluia cur uocata.*

GENERA.

Duo ſunt Saluiæ genera, quemadmodū etiam plebeij abundè nouerūt. Vnum quod priuatim Eleliſphacon dicitur, ſqualidius folio & ſcabrius, lacunoſa facie præaſperum, multo latius, quaſi cultum ſenſerit, adeò ut domeſtica aut hortenſis Saluia dici poſsit. Nos euidentiori diſtinctione uſi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam groß oder breyt Salbey uocatur. Alterum folio lęuius & cōtractius, quaſi ſylueſtrem ob id referat figurā, ſylueſtris Saluia appellari poteſt, minus etiam ſqualore obſitū eſt. Nos Saluiam minorē diximus. Germani creütz Salbey / oder klein Salbey / oder ſpitz Salbey / edel Salbey nominant. Dioſcorides utrunq́ genus ſub uno Eleliſphaci nomine complexus eſt, quod ſcilicet facultate nihil diſtent, ſed idem prorſus efficiant. *Saluia maior.* *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex eſt oblongus, ramoſus, quadrangulas & candidas uirgas habens. Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamen, aſperiora, & craſsiora, quæ ſenſim attritarum ueſtium modo hirſuta, ſubalbida, uehementer odorata, ſed uiroſa ſunt. Semē
B in ſummis caulibus ſylueſtri Ormino ſimile gerit. Hæc deſcriptio, nulla prorſus reclamante nota, cum herba quam Saluiam uulgo uocant quadrat: nanque ea fruticoſa eſt, rugoſis foliis, extritarum latenter ueſtium aſperitatem ſcabritiámue referentibus, incanis, uehemēter odoratis, purpureo in ſpica flore, in aquilini roſtri ſpeciem falcato, ſemine ſylueſtris Ormini, ut pictura graphicè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis aſperis, & utrunq́ genus hodie paſsim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio menſibus, quando nimirum floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Eleliſphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adſtringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq́ decoctū potum urinam cit, menſes fœtusq́ extrahit. Paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba utilis eſt, ſanguinemq́ compeſcit. Ferina tetráue ulcera purgat. Pudendorum pruritus folio rum & ramorum decoctum cum uino, ſi eo abluantur, ſedat.

EX AETIO.

Tradunt quídam ſuffitam Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omnino mu liebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres ſi fluidæ laxæq́ fuerint, utiliſsimè comedunt: cōtinet enim conceptū uitalemq́ reddit: ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto à ſecubitu die mulier potauerit, deinde uiro miſceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco poſt fœuas peſtilentias ab his quí ſuperſunt, ad eum ſuccum bibendū mulieres cogi, plurimosq́ inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinem

SALVIA
MAIOR.

Groß Salbey.

SALVIA
MINOR.

Creütz salbey.

c Pilule. expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis ilico cohibeť. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis ſingul. drach. ij. ſeminis Saluiæ aſſati triti & cribrati drach. vij. Piperis longi drach. xij. cum ſucco Saluię pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in ueſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato.

EX PLINIO.

Menſes Saluiá cit & urinas. Paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem inducit percuſſo loco. Bibitur cum Abſinthio ad dyſenteriã. Cum uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Partus emortuos appoſita extrahit, item uermes auriũ. Ad tuſsim laterisq; dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea prodeſt.

DE ERPYLLO. CAP. XCIII.

NOMINA.

Serpyllum unde dictum.

Ἕρπυλλον græcè, Serpyllum latinè. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Quendel/Kinlin/Hünerköl appellatur. Serpyllum autem, ut autor eſt Varro, ab eo quod ſerpat tam Græcis quàm Latinis dictum eſt, quoniã ſi qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Eſt enim ut Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria, capite ſeptimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cum poſsit in quantam uoluerit quiſpiam longitudinẽ trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut ſi propè ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur: ſic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantę in ramulis eius natura, quòd in longum ſerpit, Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

D

GENERA.

Serpyllum hortenſe.

Duo eius genera. Hortenſe, quod germanicè heymiſcher Quendel dicitur. Sylueſtre, quod priuatim Zygis uocatur, quòd fortè eo iugarentur uites. ζυγὸν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare & uincire ſignificat. Germanicè ſimpliciter Quendel dicitur. Nos ſylueſtris tantum Serpylli picturam damus.

Syluestre.

Zygis.

FORMA.

Hortenſe.

Hortenſe nõ diſsimile eſt Origano, potiſsimum quod ad folia & ramulos ipſos attinet, quos candidiores tantum habet, odore tamen prorſus Sampſychum repræſentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Sylueſtre contrà humi non ſerpit, ſed rectum exilibus ramulis & lignoſis attollitur, Rutæ foliis plenis, anguſtioribus tamen. Floſculos habet ſubpurpureos, guſtu acres, odore iucundo, radicem multifidã. Plinius ſecus quàm Dioſcorides hortenſe ſerpyllum nequaq; ſylueſtre uero humi ſerpere aſſerit, adeo ut ſubeſſe in hoc mendã ueriſimile ſit: res enim ipſa & uiuæ herbarum imagines ſatis teſtantur, Dioſcoridis ſententiam eſſe ueriorem. Dioſcoridi ſubſcribit Aëtius. Neq; mirũ eſt magis humi reptare cultum, quod infirmius humoris copia eſt, atqueadeò ramis inualidioribus ſtare nequit, quàm ſylueſtre, quod illo rigidius ac lignoſius exiſtit.

Syluestre.

Plinij erratum.

LOCVS.

Hortenſe non niſi ſatum prouenit, & Columella teſte, neq; pinguem, neq; ſtercoratum, ſed apricũ locum deſiderat, ut quod macerrimo ſolo naſcatur. Sylueſtre autem in petris, collibus, & montibus pleriſq; copioſiſsimè naſcitur, ita ut eo quaſi uestiri uideantur.

TEMPVS.

Syluestre tota æſtatè floret, hortenſe autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERA-

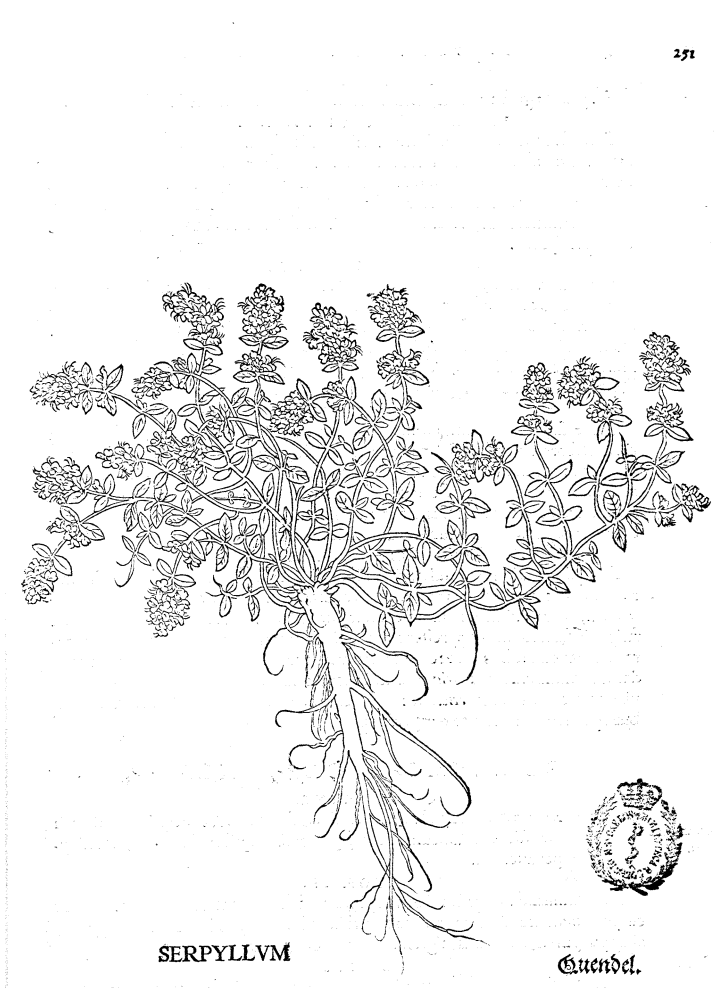

SERPYLLVM

Quendel.

C TEMPERAMENTVM.

Serpyllum guſtu acre eſt, ob id calidum ualde, ita ut menſes & urinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi ui quàm hortenſe, atque ad uſum medicinæ aptius. Menſes trahit, & urinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulſis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduerſus reptilia potum & illitum. Capitis dolores ſedat coctum adiecto roſaceo, & aceto madefactũ. Maximè uero lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis uomitum ſedat ſuccus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit ut menſes & urinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortenſi, atq; omnino uſus eius in medicina præfertur. Prodeſt torminibus, cõuulſionibus, rupturis, inflammationib. iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores ſedat. Madefactum autem aceto ac decoctum admixto roſaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus ſummopere cõgruit. Præterea drachmæ unius pondere ex aceto bibitum, ſanguinis eiectiones cõpeſcit.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terreſtres ac marinas & ſcorpiones, decoctis in uino ramis foliisq;. Fugat & odore, cominus ſi uratur, & contra marinorũ uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidum, ſimul nobis utile medicinæ uſus oſtendit. Capitis dolores
D coctum ex aceto & roſaceo tempori ac fronti illitũ mitigat. Serpentes & omnia animalia uenenata aduſtum nidore repellit, ideo & meſſoribus in cibo miſcetur, ut ſi fatigatos fortè ſomnus oppreſſerit, tutè quieſcant contra animalia quæ hoc tempore uenenatis hauſibus ſequire conſueuerunt. Contuſi puluis ex ſcrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, urinæ difficultates reſoluit, lienis quoq; iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus ſubuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatus.

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

NOMINA.

Panicum quare dictum.

ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Panicum Latinis, Germanis Heydelpſenich/oder Senich dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus ſemen eſt, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milij ſimilitudine proſilit, denis ut plurimum foliis luxurians, culmõ penè in ſurculum extenuato, nutante, rubido panicularũ faſtigio, prædenſis aceruato granis, aliàs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & ſolutam terram potiſſimum deſiderat. Nec in ſabuloſo duntaxat ſolo, ſed in arena quoq; naſcit, modo humidum cœlum, uel riguum ſolum ſortiatur.

TEMPVS.

Quadrageſimo diè poſtquã ſatum eſt abſolui, ut omnia æſtiua, inter omnes conuenit.

253
PANICVM
Pfenich.
Y

c uenit. Quocunq; igitur tempore ſatum fuerit, ubi ſemine prægnans erit, tum carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præſertim ſi foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Miliȝ ſimilitudinem refert, eodemq; modo in panes defingitur, & ad idem accõmodatum eſt, minus tamen quàm Milium nutrit & adſtringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Siſtit quoq; nõnihil uentris fluxus, ceu ipſum etiam Milium. Panis itaq; eius exigui eſt alimenti & refrigerans. Conſtat inſuper præaridũ & inſtar arenæ aut cineris friabilem eſſe: caret enim pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem deſiccat. Agricolæ farina huius cocta admiſto adipe ſuillo & oleo ueſcuntur. Panicum in omnibus Milio cedit, inſuauius eſu, concoctu difficilius, uentremq; magis coërcet, minusq; nutrit. Huius farinã interdum cum lacte coctam, ruſtici ueluti triticeam eſitant. Clarumq; eſt id eduliȝ tanto quàm illud per ſe ſolum aſſumptũ melius eſſe, quanto lac huius ſeminis natura ad boni ſucci procreationẽ, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, cõcoctionem, uentris ſubductionem, in totum corpus diſtributionem, adeoq; ipſam in edendo ſuauitatem & uoluptatem. Hoc nanq; ſemen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

D Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In uino potum prodeſt dyſentericis. Similiter iȝs quę uaporanda ſunt excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum. Sic prodeſt & ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

NOMINA.

ΕΡΙΚΗ Græcis, Erica Latinis, Heyd Germanis dicit. Officinis inuſitata.

FORMA.

Erica fruticoſa arbor eſt Tamarici ſimilis, multò tamen breuior. Eius flore utentes apes, reprobũ mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem eſſe ſcribit nõ multum à Tamarice differentem, colore Roriſmarini, & penè folio. Id quod uerè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophraſtus etiam Roſmarino ſimilem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & ſyluis locisq; arenoſis naſcitur.

TEMPVS.

Autumno floret ſola ferè in ſyluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt Erica, id quod in guſtu amaritudo ſatis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita ſerpentium morſibus medentur.

EX GALENO.

Diſcutiendi facultate prædita eſt Erica: flore eius potiſsimũ & foliȝ utendum.

EX PLINIO.

Ericen aduerſari ſerpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbariȝ præter iam cõmemoratas, alias facultates addunt, nimirũ florum decoctum lumborũ ac uentris dolores lenire poſſe. Succum ex foliȝ floribusq; elicitum, oculis imbecillibus guttatim inſtillatum, aut foris inunctũ cõferre.

DE ERY-

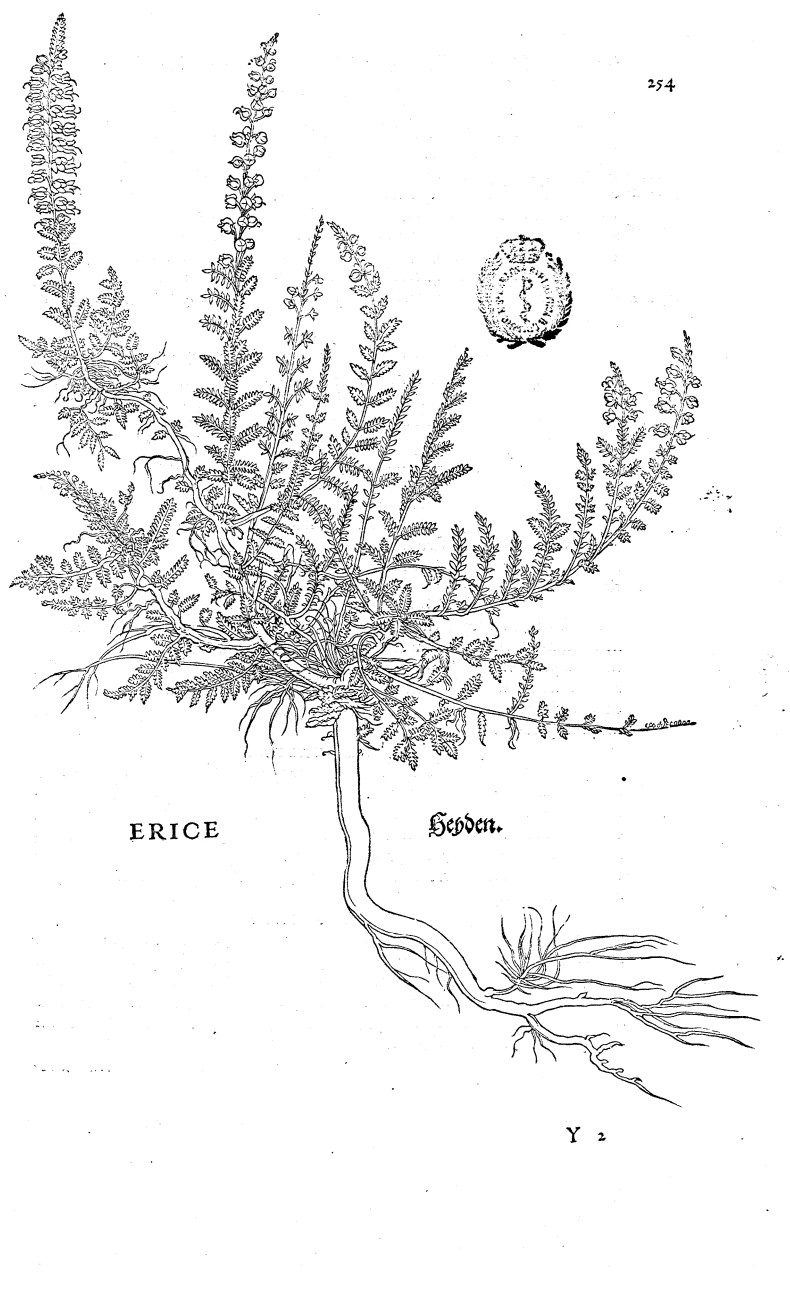

ERICE Hedden.

C

NOMINA.

ERYSIMON græcè, Irion latinè uocatur. Officinis noſtris incognita. Vulgares herbarij non inepte Sinapim ſylueſtrem, nōnulli etiam Rapiſtrū, Germani Hederich & Wilden ſenff appellant. Sunt qui perperam, eo quod guſtu Erucam imitatur, ſylueſtrem Erucam nominant herba, ut ſuo loco dicemus. Eryſimon quidam ἀπὸ τοῦ ἐρέσκειν nomen mutuatum eſſe credunt, id eſt, à multiplici foliorum ſectione: nam Erucæ modo laciniata cōſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum uolunt, quaſi ἔρισμον, quod eſt precioſum & nobile. Mihi ἀπὸ ἔρσης potius dictum eſſe uidetur, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate prędita ſit. Latini autem Irionem ab irruendo dixerunt, quod ignea ui, & feruido ſapore irruat in guſtum.

Rapiſtrum non eſt ſylueſtris Eruca.

Eryſimon unde dictum.

Irion quare uocata.

FORMA.

Folia habet ſylueſtri Erucæ ſimilia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorum figura, ut Fœnigræci graciles, in quibus ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido. Hæ utique notæ in uniuerſum omnes, herbæ illi quam pictam hic exhibemus adamuſim quadrant.

LOCVS.

Naſcitur paſsim propè urbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haud ſecus quàm Naſturtij calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa arefacta ſimilem ſemini uim obtinet. Humida tamen ac uiridis, multo ſemine inferior eſt.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tuſsientibus, regio morbo, coxendicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia uenena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritijs, parotidibus, teſtiū ac mammarum inflammationibus prodeſt. In uniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, ſi aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita paſta peraſſetur.

EX GALENO.

Irionis ſemen ſicut guſtu Naſturtio ſimile apparet, ita facultate igneum eſt & excalefactorium. Porrò ubi in eclegmate uti ex uſu eſt, præſtat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum ſubindeq; cruſtæ piſtoriæ inuolutū aſſare. Vtile eſt cum eclegmatis ad promouendas craſſorum lentorumq; in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atq; duritias mammarum & teſticulorum ueteres iuuat. Refert Dioſcorides, quod cum aqua & melle illitum, occultis profit cancris.

EX PLINIO.

Vtiliſsimum tuſsientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborū uitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatū malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoq; utiliſsimum. Item ſedis uitijs & articularijs morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis. Item fiſtulis cum axungia ueteri, ne intus addatur.

DE HEL-

IRION Hederich.

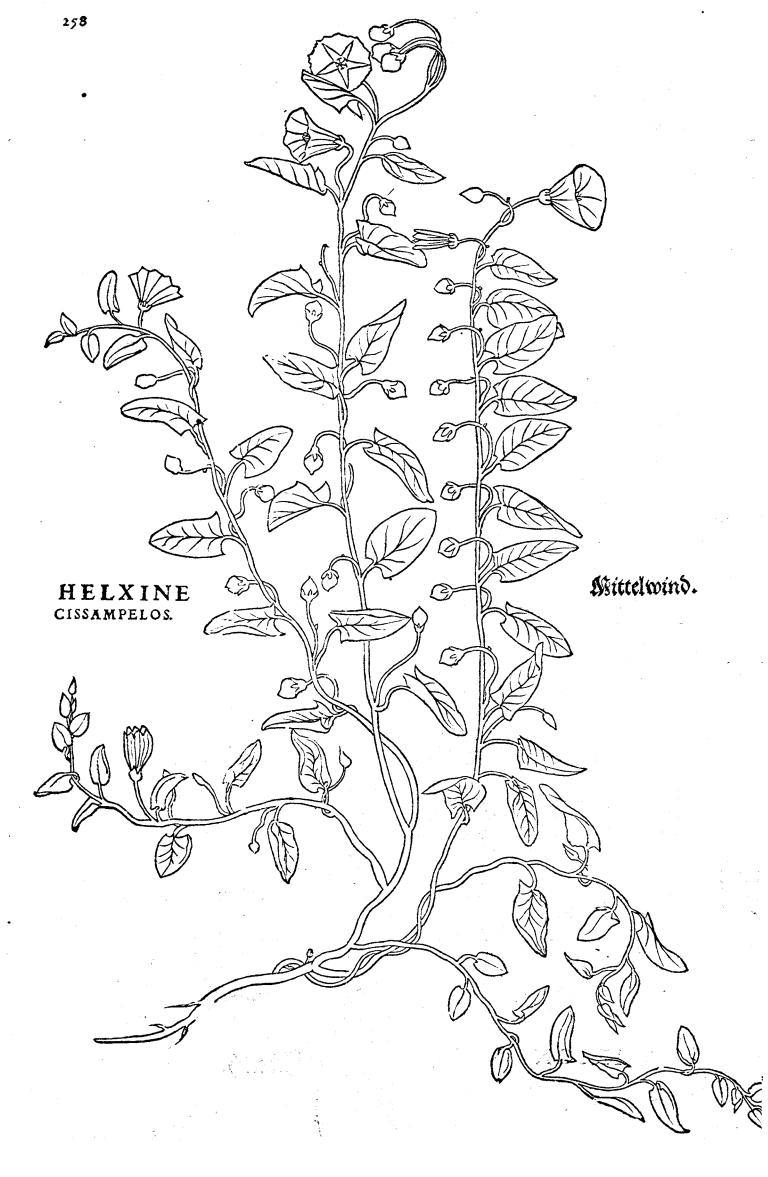

HELXINE
CISSAMPELOS.

Mittelwind.

A

NOMINA.

ΕΛΞΙΝΗ κισσάμπελος Græcis, Helxine ciſſampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum & officinę, Volubilem mediam & Vitealem appellãt, Germani Mittelwinden/oder Weingartenwinden. Rectè autem Ciſſampelos dicitur: in uineis enim potiſsimum naſcitur, & folio hederaceo. Conuoluulus uerò, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet. *Vitealis.* *Ciſſampelos quare dicitur.* *Conuoluulus.*

FORMA.

Folia habet Hederę ſimilia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunq; contigerint. Folia denicq; eius ſcanſili ordine alterna ſubeunt. Flores primum candidos Lilij effigie, dein in puniceum uergentes, profert. Semen angulo-ſum in folliculis acinorum ſpecie.

LOCVS.

In uineis naſcitur, unde etiam ei appellatio Ciſſampeli, ut diximus, indita eſt.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimum autem Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe ex uiribus quas illi ueteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum ſubducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Ciſſampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

B

DE HEPTAPHYLLO▸ CAP▸ XCVIII▸

NOMINA.

ΕΠΤΑΦΥΛΛΟΝ græcè, Septifolium latinè, uulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperam Biſtortam uocent. Germanicè Tormentill/Rotheil wurtz appellatur. Heptaphyllon autem à ſeptenario foliorum numero dicta eſt. *Tormentilla.* *Heptaphyllon unde dictum.*

FORMA.

Quinquefolio ſimillima eſt, niſi quod ſeptem non quinq; habet folia, utrinq; lanuginoſa, exigua, parua, ſerrata, caulem certis ferè interſtitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac deſcriptione omnibus conſtare puto, herbam noſtris Tormentillam dictam, non eſſe Dioſcoridis Quinquefolium. Hoc enim, ut reliqua omittam, radicem non intortam, ſed rectam & oblongam habet. Plinius etiam libro xxv. capite ix. herbam Quinquefolium incipere & deſinere cum uite ſcribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, ſed cum uites iam florent. Accedit quod hæc in montoſis & ſylueſtribus inculciſq;, hoc uerò pratis, cultis & aquoſis in locis potius prouenit. Apuleius etiam utranq; herbam ſeorſim deſcribit. *Tormentilla nõ eſt Quinquefolium.*

LOCVS.

Naſcitur montoſis, ut diximus, locis ac ſyluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam uites florent herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbã in tertio ordine frigidam & ſiccam eſſe. Cęterũ non eſſe frigidam, potiſsimũ in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Guſtus etiam adſtrictionẽ illam tanta frigiditate prorſus carere palàm oſtendit. Quare cum eaſdem quas Quinquefoliũ facultates habeat, idem etiam temperamentũ ob-

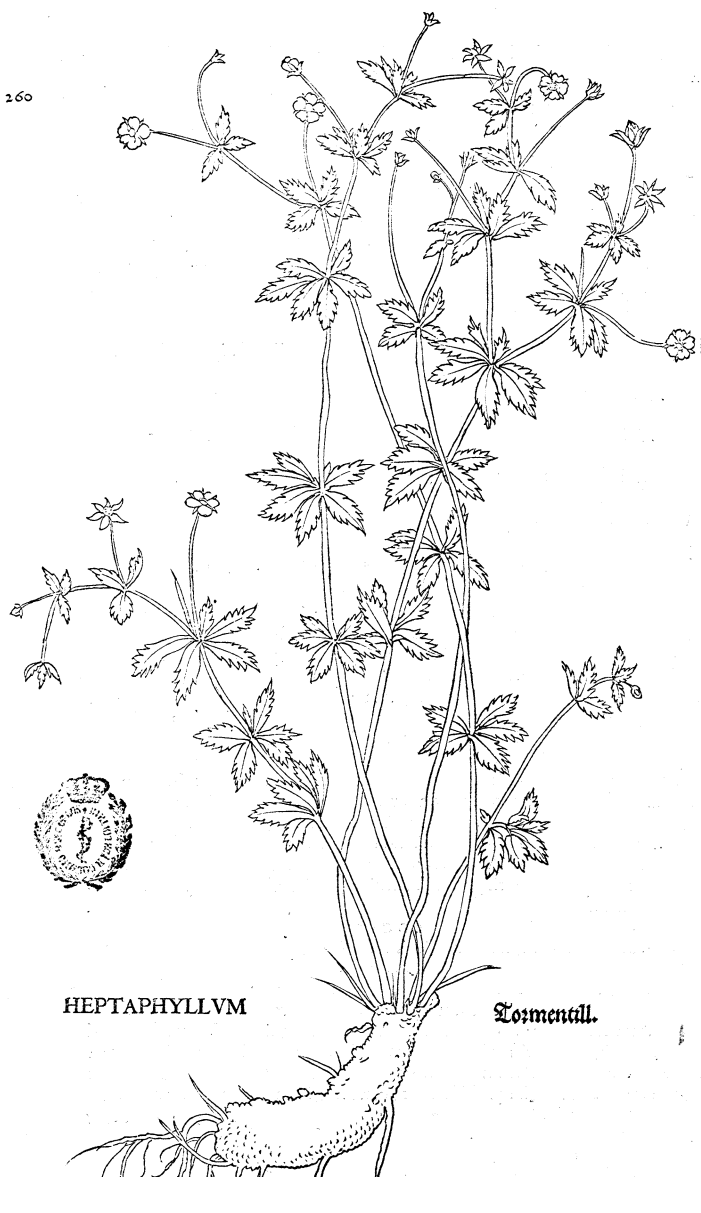

HEPTAPHYLLVM Tormentill.

A tineat neceſſe eſt. Erit itacꝫ radix deſiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamẽ manifeſta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cũ oleo mixta pedes perunges, & tertio die dolorẽ tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi uulnera. Farina herbæ uel radicis ex ſucco Plantaginis propinatur in difficultate urinæ. Eadem reſperſu uulnera ad cicatricem perducit. Cum albo oui ſubacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ uis deploratis fiſtulis inſtillatur, necꝫ non oculis ad diſcutiendas nubeculas. Ad putreſcentia oris ulcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta ualẽt. Herpetas, ſtrumas, duritias, tumores, aneuriſmataꝙ ſanat. Et ut antea diximus, facultates ferè eaſdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter uenenis reſiſtit, dyſenterias, & omnes ſanguinis eruptiones compeſcit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

NOMINA.

EVZωMON Græcis, Eruca Latinis, officinæ latinum nomen retinuerũt, Germanis Weiß ſenff appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura cõmendet, habeatꝙ in eiſdem peculiarẽ gratiam dicta eſt. Erucam uerò ideo nominatam uolunt quod erodat: hęc enim ubi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter uellicat. *Euzomos unde dicta.* *Eruca.*

GENERA.

Duplex eſt Eruca. Vna hortenſis ſeu ſatiua, quæ Germanis zam weiß ſenff dicitur. Altera ſylueſtris, iiſdem wilder weiß ſenff appellatur.

B FORMA.

Seſquipedali thyrſo conſurgit ſatiua, folio longo, anguſtoꝙ, in profundas ſed rariores crenas laciniato, guſtu præter modum acri, floribus pallidioribus, ſemine in ſiliquis rapi, uel ſinapi, firmo, radice candida. Sylueſtris folio ſatiuæ ſimili, ſtrictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis naſcitur. Sylueſtris Hiſpaniæ familiaris: propè tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur eſſe ſylueſtris Eruca, ea non eſt ſed Eryſimon, de qua quidem herba ſuo in loco abundè ſcripſimus.

TEMPVS.

Satiua tota æſtate floret: ſylueſtris autem circa Calendas Iunij potiſsimum erumpit: alio enim tempore uix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamento Eryſimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca ſatiua largius comeſta uenerem ſtimulat. Idem poteſt ſemen eius, quod urinam cit, coctionẽ adiuuat, aluumꝙ bonum efficit. Vtuntur ſemine ad condimenta. Quod ut plurimo tempore ſeruetur, aceto uel lacte maceratum, & in paſtillos digeſtũ recondunt. Sylueſtris ſemine homines in Hiſpania ſinapis uice utuntur. Eſt autem ad ducendam urinam efficacior, & multo quàm ſatiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquã manifeſtè calefacit, adeò ut nõ facilè ſolum abſcꝫ iunctis Lactucæ foliis edatur. Quinetiam genitale ſemen augere creditur, & in uenerem ſtimulos addere. Caput magis dolore afficiet ſi ſolum edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Eryſimo ſimilis, flatulenta eſt, ob quod ad uenerem inſtigat. Semen eius urinam quoꝙ mouet. Cæterũ ſylueſtris, domeſtica ualentior eſt.

EX PLI-

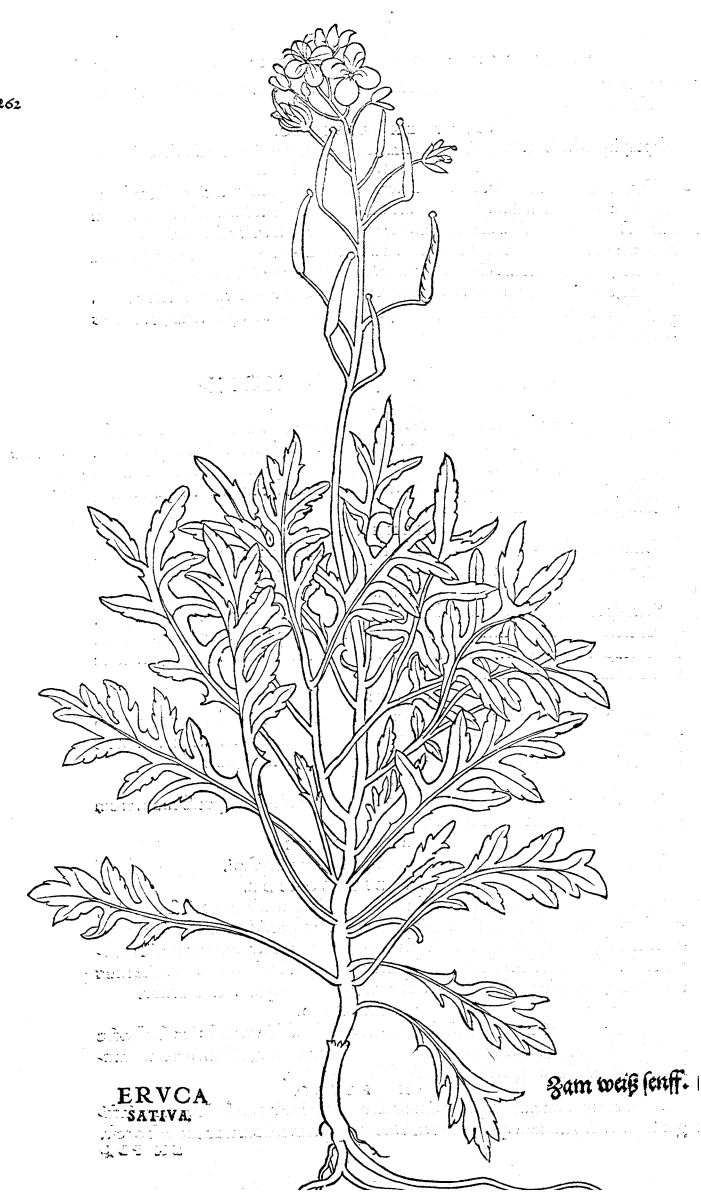
ERVCA
SATIVA.
Zam weiß senff.

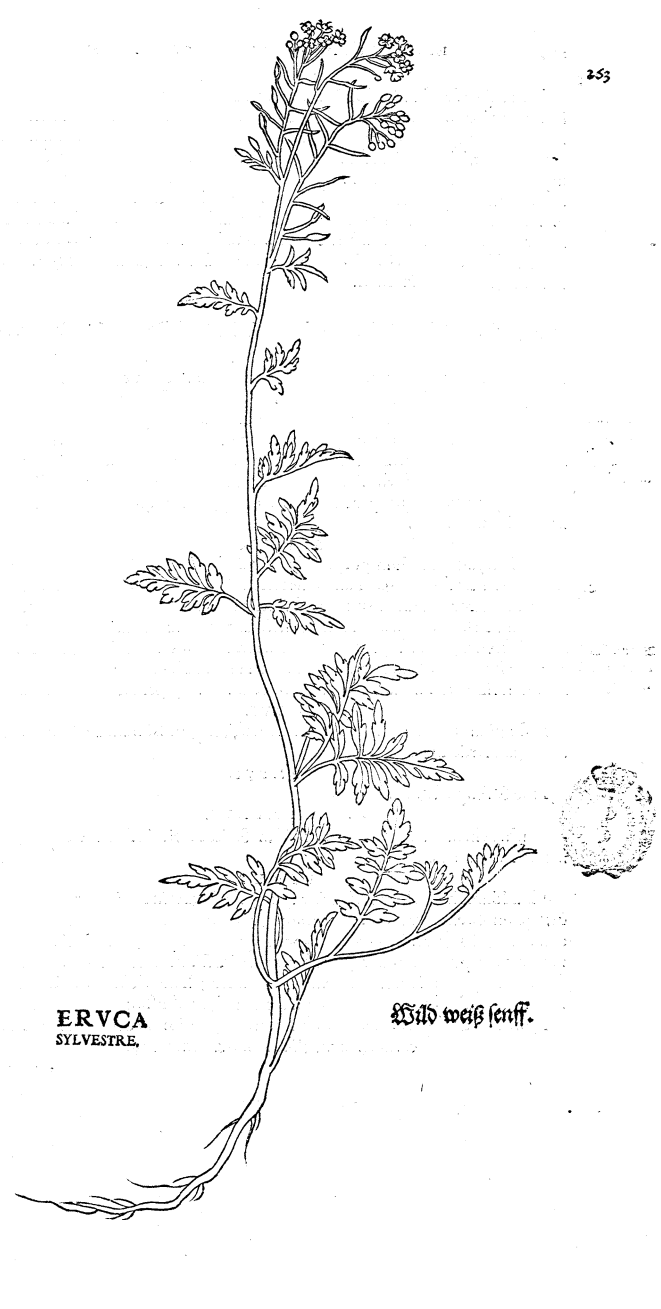

ERVCA
SYLVESTRE.

Wild weiß ſenff.

EX PLINIO.

Eruca diuerſæ eſt quàm Lactuca naturæ: concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentū æquet. Eius ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino, duritiam quandam contra ſenſum induere. In condiendis obſoniis tanta eſt ſuauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita Eruca ſi foueanť oculi, claritatē reſtitui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta, fracta oſſa extrahit. Tria folia ſylueſtris Erucę ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa, ſi bibantur, uenerem ſtimulant.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

NOMINA.

Officinarum error.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab iiſdem appellata ſit, mihi nondum conſtare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio uero, cum tamen non ſit, haud ſine magno errore utuntur. Hinc cum nomen aliud non eſſet quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinū nominare placuit. Germanicè Kunigunds kraut/hoc eſt, herba S. Kunigundi uocatur, & Waſſerdoſt/ab Origani ſimilitudine, & quod iuxta aquas proueniat. Alijs Wirtzentlee/quod uulnerati cerui ſibi hac medeantur herba.

Eupatoriū adulterinum.

FORMA.

Caulem edit rotundum, purpureū, geniculatū, ſolidum & hirſutum, circa quem alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè ſimilia, amaraq;. Flores in ſummo paruos coaceruatos, in candido purpuraſcentes, tandē in pappos tenues abeuntes. Radicem multis fibris capillatā & inutilem. Errant haud dubiè qui herbam hanc Dioſcoridis Hydropiper eſſe putant. Nam etſi ferè tota eius herbæ facies, floribus dempris, Hydropiperis deliniationi reſpondeat, tamen quia nulla prorſus piperis in foliis aut floribus acrimonia apparet, non eſt cur Hydropiper dici poſsit aut mereať.

D

Eupatoriū adulterinum non eſt Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, aliiſq; locis humidis naſcitur: potiſsimum uerò iuxta reſides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu uehementer amara eſt, ut calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine, aut in medio tertij non ſit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abſtergit, expurgatq;, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidit: quamobrem menſes & urinas mouet, educendoq; ex thorace pulmoneq; puri auxiliatur, aliasq; facultates amari ſaporis, quas recenſet Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Poteſt itaq; obſtructiones ſecoris & lienis aliarumq; partium corporis ſoluere. Ex recentioribus ſunt qui hanc Vulnerariā eſſe tradunt, neq; temerè: idipſum enim poſſe, ſiccitas eius teſtatur. Suffitum præterea eius herbę, uenenatas fugare feras iidem ſcribunt. Euidentiſsimū uerò eſt hanc etiam contra uenena eſſe admodum efficacem.

DE ERE-

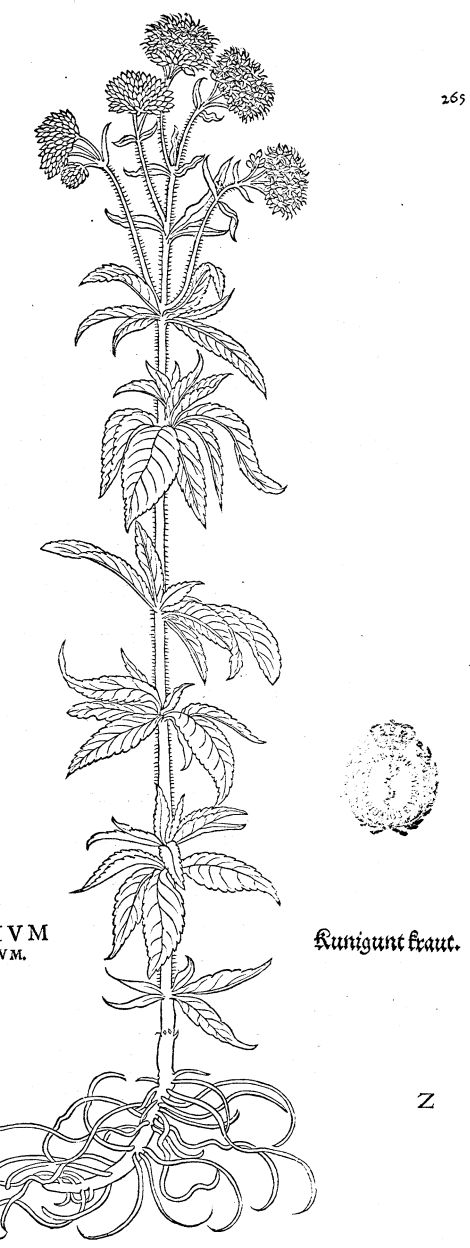

EVPATORIVM
ADVLTERINVM.

Kunigunt kraut.

DE EREBINTHO. CAP. CI.

NOMINA.

EPEBINΘOΣ græcè, Cicer latinè, officinæ latinum nomen retinuerunt, germanicè ɜyſſern nominatur.

GENERA.

Tria præcipua ſunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantum picturam damus. Differunt potiſsimum in floribus: hoc enim ut cernis purpureos, album uerò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer ſatiuum caule eſt lignoſo, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo uel purpureo, ſiliquis rotundis, radice tenui & non admodum longa.

LOCVS.

Pullo craſſoq; ſolo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atq; ſubinde in ſiliquis ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer ſatiuũ bonam facit aluum, urinam cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, menſes & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflamationes teſtium & myrmecias. Ad ſcabiem, achoras, impetigines, ulcera concreſcentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunq; cit urinas, dato cum Roſmarino contra regium morbũ & cutem ſubeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem ueſicam exulceratã & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna ſingula earum capita eminentiá ſue ſingulis Ciceribus tangere, deligataq; in lintheolo ſemina illa poſt ſe abiicere, ut acrochordones decidant.

D

EX GALENO.

Cicer legumen eſt flatuoſum quod nutrire poteſt, aluo mouendæ habile, iendæ urinę idoneũ, & ſemini generando aptum. Prolicit uerò & menſes. Porrò quod uocatur arietinum, cæteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæũ uocant, eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, ſcabiesq; & impetigines extergunt. Parotidas & teſtes induratos diſcutiunt. Maligna etiam ulcera cum melle ſanant.

EX SYMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquunt & excrementa gignunt. Venerem ſtimulant, magisq; quàm fabæ nutriunt, obſtructiones tollunt, & menſes educunt. Habent ſalſam ſimul & dulcem qualitatẽ, & ob ſalſuginem uentrem mouent, propter dulcedinem autem urinam. Inflationes quoq; faciunt, & lac gignunt, extergendiq; facultatem obtinent. Nigra medicamento ſam uim habent: urinam enim uehementiſsimè mouent, & calculos renũ & ueſicæ frangunt. Nullum uero legumen ſic ut Cicera, præcipuè autẽ nigra & parua, lapides frangere poteſt. Id uerò magis eius ius, quod tamen ueſicæ morbis ſupra cætera legumina officit. Cicera uerò rubra calidiora & craſsiorũ ſunt partium quàm alba. Omnia autem urinam ducunt. Madefacta nocte una in aqua & ſumpta, lumbricos eiiciunt, ſed qui utitur ſex ieiunet horas oportet. Impoſita ut cataplaſma parotidibus, molliunt & diſcutiunt tumorẽ. Farina horum aceto ſubacta, & ſcabioſis inuncta prodeſt. Ius eorundem icterícos iuuat, & urinam albam reddit. Oportet uerò iis neque ante cibum, neque poſt uti, ſed in medio.

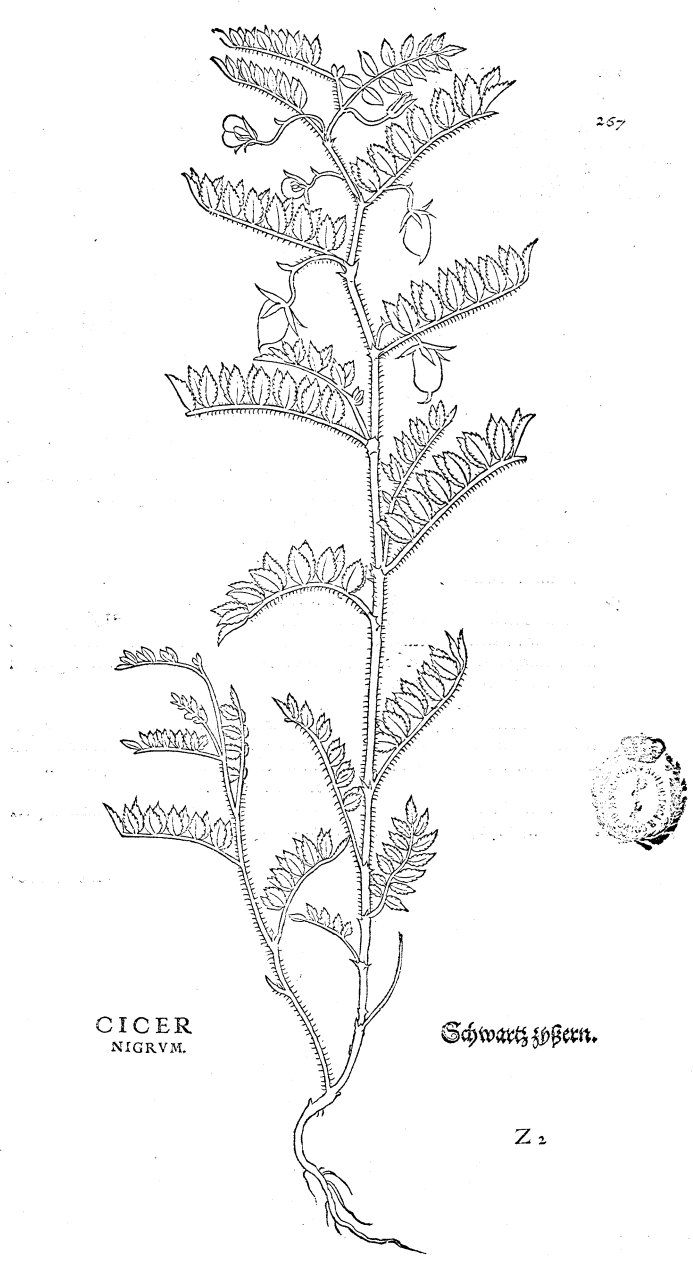

CICER
NIGRVM.

Schwartz zyßern.

C

NOMINA.

Buglossum syluestre.

Echion quare dictum.

ECHION, ἢ ἀλκιβιαδιον Græcis, Echion & Alcibiacũ Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarij syluestre Buglossum nominant, quos sequentes Germani wild Ochsenzungen appellant. Echion autem dictum uolunt, quod contra ferarum ictus sit utile. Alij quod floreſcit capitulis uiperæ similibus, Rectius Dioscorides, quod semina uiperino capiti similia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aspera, tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles foliis adiacentes. Cauliculos tenues multos, & utrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus semẽ est uiperino capiti simile. Radix digito exilior, subnigra. Ex qua sanè deliniatione sole clarius fit, herbam cuius picturam hic exhibemus esse Echion. Folia enim habet prælonga, hirsuta, tenuia, ad Anchusam accedentia, minora tamẽ pinguiaq́, tenuibus spinis horridula, cauliculos tenues, numerosos, minutaq́ folia utroq; latere dependentia, nigra, in summo caule minuscula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus semina uiperarum capitulis similia insident, à ceruice paulatim in rostellum extenuata, tu midiore superna parte, in qua quædam prominulæ quasi sedes oculorũ apparent, id quod ego hisce oculis non semel, sed iterum atq; iterum conspexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq; ferè ad itinera, & in asperis locis nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

D TEMPERAMENTVM.

Calidum esse citra tamen insignem siccitatẽ inde conijcitur, quod lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto capite uigesimo de Simpl. med. facul. teste, quia pituitosos humores calefacientia in sanguinem uertunt, lac procreare solent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix non solum ijs qui à serpentibus morsi sunt succurrit pota cum uino, uerũmetiam præsumentes eam ne feriantur facit. Idem præstant folia & semen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum uino aut sorbitione sumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion spinosa herba est, quæ non modo à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur, sed præsumentes quoq; percuti non patitur.

ECHION

Wild ochsenzungen.

APIVM
PALVSTRE.

Wasser eppich.

A

NOMINA.

ΕΛΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἀπὸ τοῦ ἑλεοῦ τόπου Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis Waſſer epff/oder Eppich/oder bauren eppich nominatur. Sic dictum Græcis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat. *Apium paluſtre Eleoſelinon uocatum.*

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino uis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO▸ CAP▸ CIIII▸

NOMINA.

ΕΛΛΕΒΟΡΟΣ λευκὸς Græcis, Elleborus candidus, & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis weiß nieſſwurtz appellat. Elleboron autem Græci dictum uolunt, quod cibũ corporis eripiat. Album à radice uocarunt, quæ nigri reſpectu candida eſt. *Elleborus cur dictus. Albus quare cognominatus.*

B

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſæ, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparũ modo prodeuntes. Quod autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceuſq́, aut quum frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens, neq́ ſaliuã confertim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrangulat. Purgat uomitionib. uaria educens. Miſcetur collyriis, quę claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in utero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit. Datur ieiunis per ſe & cum Seſamo, aut Piſanę ſucco, aut Alicæ, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cõpinſitur & torreť. Apparatus & uictus ratio ab iis tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſsimum autem Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longum enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq́ rationem docere. Dant autem aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſuc-

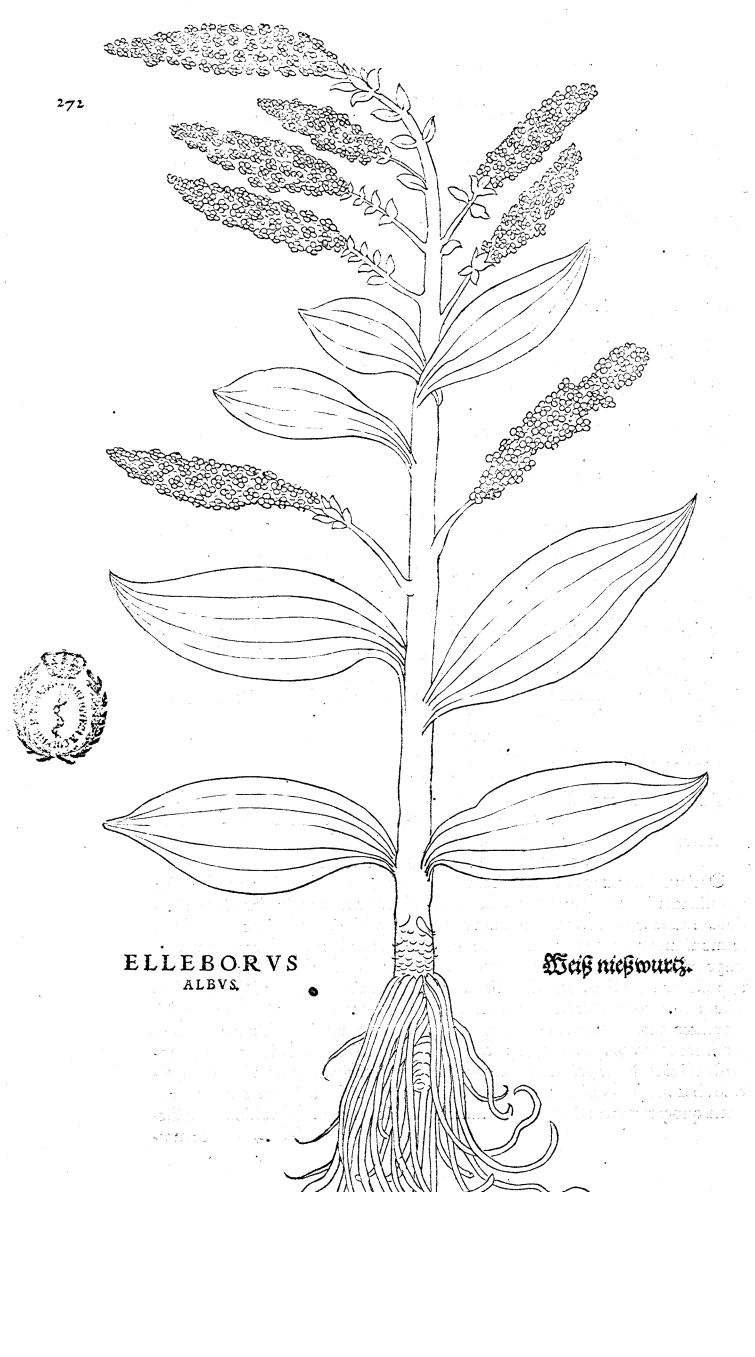
ELLEBORVS
ALBVS.
Weiß nießwurtz.

A co multo, aut modicum cibum dari præcipientes, ſtatim Elleborum offerunt, præſertim iſs in quibus ſuſpecta timendáue erit ſtrangulatio, aũt corporis imbecillitas imminet: tuto enim ea ſic peragitur purgatio, quod non intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro ſubditæ cum aceto, uomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis ſimul & excalfacientis facultatis eſt. Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies, leprasq; accõmodus eſt. Quinetiam ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſue diebus, callum detrahit. Dentibus ſi cum aceto colluantur prodeſt.

EX PLINIO.

Candidũ ueratrum uomitione, cauſasq; morborũ extrahit: quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut plericq; ſtudiorũ gratia ad prouidenda acrius quæ commentabanť, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurũ Zenonis libris: Druſum quoq; apud nos, tribunorũ popularium clariſsimũ, cui ante omnis plebs adſtans plauſit, optimates uerò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatũ comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsimè ſumitur, quoniam, ut diximus, Seſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eius per ſe & mixta radiculę qua lanas diximus lauari, ſternutamentũ facit, ſomnumq;. Legun tur autem tenuiſsimæ radices breuesq; ac ueluti decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicẽ corticemq; carnoſiſsimũ eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertam turgeſcentemq;, in longitudinẽ findebãt. Deinde fila in umbra ſiccabãt, iſs utentes. Nunc ramulos ipſos à radice ſua grauiſsimi corticis, ita
B dantes. Optimũ quod acre guſtu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet ſternutamenta, ſed multo terribilius nigro, præcipuè ſi quis apparatũ poturorũ apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus infinitos, aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores uomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quod inciſum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptẽ diebus præparandũ cibis acribus, abſtinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album è dulci datur, aptiſsimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere Elleborum, rurſusq; comprimere raphanos, ut tranſeat uis, atq; eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantię albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant, tuſsi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntib. Vetant dari ſenibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animęue exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tumeant, minimeq; ſanguinẽ excreantibus, uel latere uel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cum axungia illitum. Item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtũ necat. Muſcæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

DE ELLE-

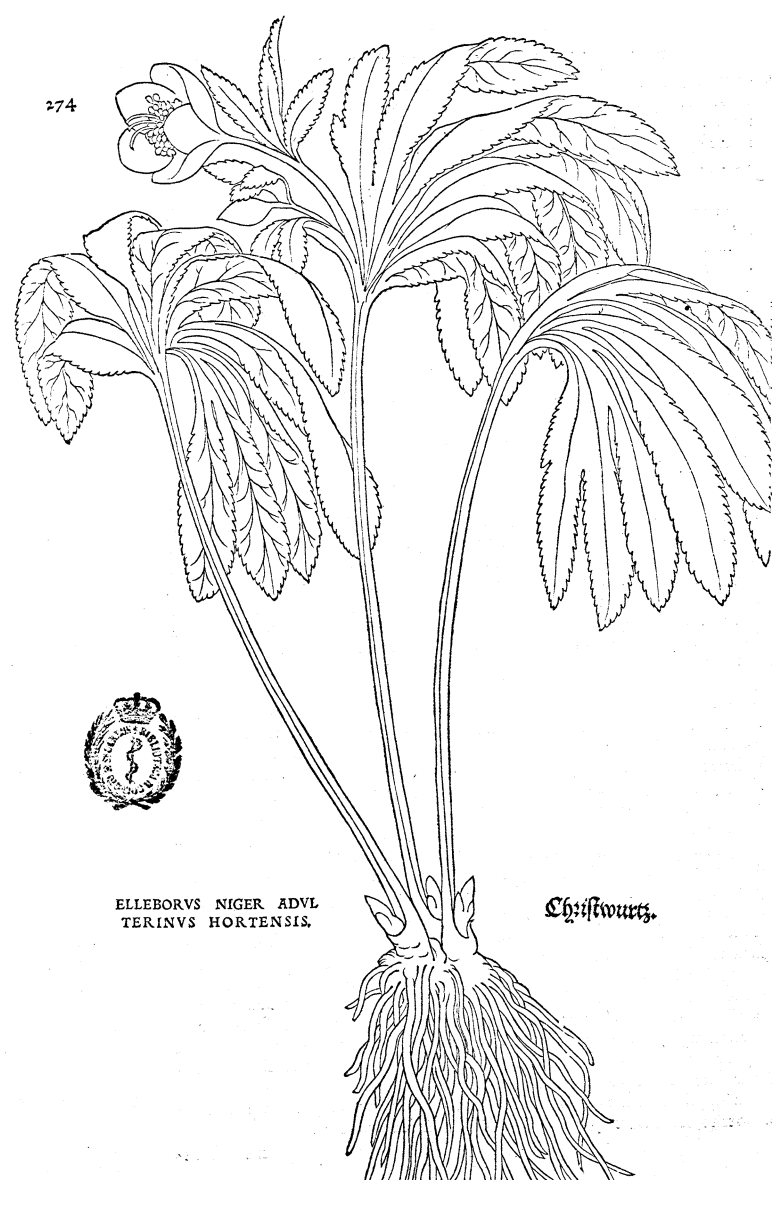

ELLEBORVS NIGER ADVL TERINVS HORTENSIS.

Chriſtwurtz.

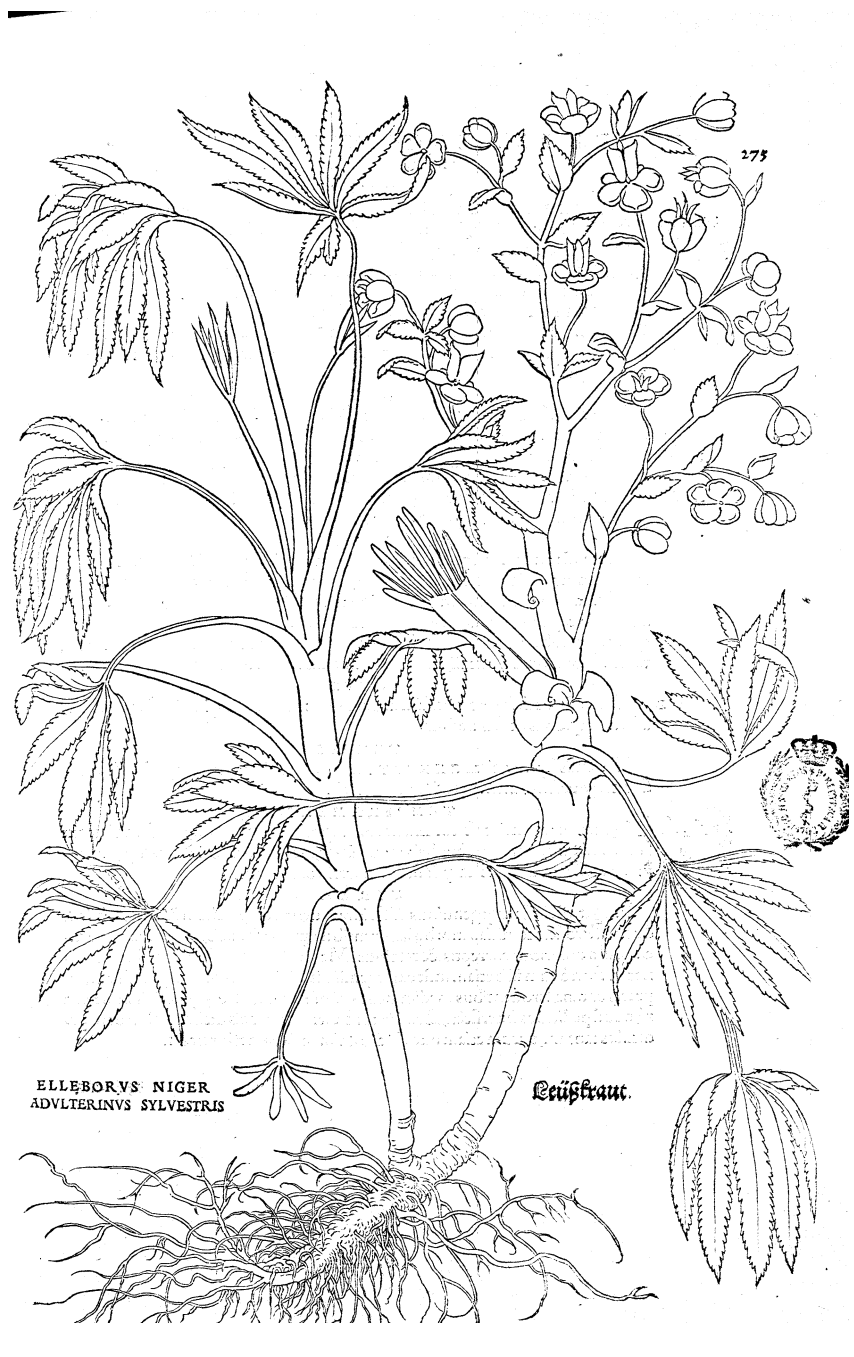
ELLEBORVS NIGER
ADVLTERINVS SYLVESTRIS
Teüfelkraut.

C

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus.

HERBAM hanc cuius picturam damus non esse uerum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionẽ referas. Verum quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, necꝫ tamen citra summam efficacitatem, utatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christwurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quod circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec uiribus multo inferior est, ut in alterius inopia huius usus citra errorem esse possit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrum, Germani uerò Christwurtz, ut diximus, nominant. Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quod scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non proueniat. Alterum quod sylue- *Hortensis.*
stre sit, & sponte sua nascitur, Elleborum nigrum adulterinum sylue- *Syluestris.*
stremnuncupauimus. Germanis Leüßkraut dicitur.

FORMA.

Hortensis caulem, uel potius pediculum, habet oblongum & foliis nudum, nisi in summo, ubi folia oblonga, angusta, pluribusꝫ diuisuris incisa, atqueadeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues, nigras, ueluti à capitulo ceparum pendentes. Syluestris priori non admodum dissimilis est, nisi quia caulem obtinet crassiorem, foliaꝫ minora. Florem etiam etsi herbaceũ habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

D Hortensis, ut dictum est, passim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirum natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem uere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborum nigrum adulterinum, potissimũ hortensem, eandem quam genuinus habere facultatẽ, idem etiam obtineat temperamentum necesse est. Calidus itaqꝫ & siccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atqꝫ genuinus inferiorem uentrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditus trahit. Fœtus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi uis, alphos, impetigines, scabiem, leprasꝫ curant. Erodentibus medicamentis cõmiscentur. Ideoꝫ syluestris non temerè, quod pediculos interficiat, Leüßkraut à Germanis meis dicitur. Non uero pediculos tantum, uerum etiam oues & alia animantia comestus necat.

HELXINE

Tag vnd nacht.

a

C

NOMINA.

HΛΞΙΝΗ, ἁπτόμενον græcè, Helxine & Vrceolaris latinè nominatur. Officinæ uocant Parietariam, & dempta una litera Paritariã. Vulgus Muralium & Muralem. Germani Tag vnd nacht/S. Peterskraut/oder Glaßkraut. Helxine autem ab aſpero ſemine quod tenaci nexu ueſtibus adhæret, dicta eſt. Perdicium uerò, quod ea perdices præcipuè ueſcantur. Vrceolaris autem, quod detergendis uitreis, urceolis uaſiſq; efficax ſit. Muralis & Parietaria, quod muros ac parietes natales locos ſibi fecerit.

Helxine unde dicta.
Perdicion.
Vrceolaris.
Muralis.
Parietaria.

FORMA.

Caulículos habet tenues, ſubrubentes, folia Mercuriali ſimília, hirſuta, circa caules ueluti exigua ſemina, aſpera, ueſtibus adhærentia. Hæc ſanè pictura ſic plantæ illi reſpondet, ut nulla prorſus ſit nota quæ illi non adamuſsim conueniat. Eſt enim fruticoſa, cubitalis, caulículis tenuibus, leniter rubeſcentibus, foliis Mercurialis herbæ, hirſutis, floribus purpureis minutiſsimis, exili per ambitum eius ſemine, aſpero, ueſtibus adhærente, radice ſubrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in ſepibus, muris, macerijs, parietibus & uinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio inèſt abſtergendi & cõſtringendi cum humiditate ſubfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi cõſtringendiq; uim obtinent. Quare illita ſacros ignes ſanant,
D condylomata, aduſta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius ceruſſæ mixtus, ignibus ſacris & ijs quæ ſerpunt malis utiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, uel ſeuo hircino. Diuturnas tuſſes adiuuat, cyathi menſura abſorptus. Contra inflammatas tonſillas gargariſſatus & illitus prodeſt. Aurium quoq; dolores cum roſaceo infuſus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abſtergendi & paulatim conſtringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento uſq; ad ſtatum ſanat, maximè calidas. Quinetiam incipientib. phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonoſos mediocriter profuerit. Gargarizandũ item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tuſsi uexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uaſis uitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim aſsiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fiſtulis medetur, & ſinus cohibet trita & cum modico ſale appoſita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, ſanat ignes ſacros, tumores, collectionesq; omnes & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimmythio, & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſsim cyatho hauſto. Et omnia in humido. Sicut tonſillas & uarices cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria.

APPENDIX.

Monendi ſunt hoc loco medici ut rectum Helxines uſum diſcant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis uitrijs pro fomento uſurparunt, cum refrigerandi conſtringendiq; uim habeat. Cæterum cum abſtergendi quoque illi facultas inſit, poteſt etiam calculoſis, & ijs qui difficultate urinæ laborant exhiberi, potiſsimum ſi aliquid

A aliquid conſimilem facultatem obtinens ei admiſceatur. Sic Aëtius ſedis hæmorrhoidas aperire tradit, ſi trita cum ſale, cui etiam abſtergendi uis ineſt, apponatur. Quare qui calculoſis hanc herbam propinant, curent ut aliquid quod abſtergendi facultatem habeat, commiſceant.

DE ERYTHRODANO▸ CAP▸ CVII▸

NOMINA.

ΕΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ græcè, Rubia latinè uocatur. Officinæ Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Röte nominat. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi utrunq; nomen eſt. *Rubia cur uocata.*

GENERA.

Dioſcoridi & alijs duo Rubiæ ſunt genera. Altera enim ſatiua eſt, altera uerò ſponte prouenit, & ſylueſtris exiſtit: nec eſſe uidetur alia quàm quæ à noſtris Stellaria uocatur. *Satiua. Sylueſtris.*

FORMA.

Caules ſatiuæ quadranguli, longi, aſperi, ſimiles Aparinæ, multo tamẽ maiores robuſtioresq;, folia per interualla in ſingulis geniculis habentes, ſtellarũ modo in orbem circũiacentia. Fructus rotundus, per initia uiridis, mox ruber, poſtea cum maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Sylueſtris itidem caules quadrangulos, ut diximus, emittit, folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarum inſtar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò ut ſuo colore tingere etiam uideatur.

LOCVS.

B Naſcitur in pleriſq; nunc Germaniæ locis, agro potiſsimum Argentoracenſi & Spirenſi. Seritur autem propter emolumentũ quod ex ea queſtuoſiſsimũ ſentitur.

TEMPVS.

Aeſtate colligitur fructus, & ſubinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix urinam ciet, qua de cauſa regio morbo laborantibus cum aqua muſſa auxiliatur: item iſchiadicis & reſolutis. Vrinam multam & craſſam ducit, nonnunquam etiam ſanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam ſpectare. Aduerſus uenenatorũ morſus ſuccum cum folijs bibere prodeſt. Semen ex oxymelite potum, lienem abſumit. Appoſita radix, fœtus, menſes, & ſecundas trahit. Albas uitiligines ex aceto illita ſanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & guſtu amara eſt. Itaque quæcunq; agere diximus ubi eiuſmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & urinam craſſam copioſamq;, ac nonnunquam etiam ſanguinolentam moueat. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quæ exterſionem poſtulant, extergit: proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam uocamus, qua tinguntur lanæ, pelles q; perficiuntur, in medicina urinam cit, morbum regium ſanat ex aqua muſſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix ſemenq; trahunt menſes, aluũ ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum folijs imponunt. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantum.

RVBIA
SATIVA.
Röte die zam.

RVBIA
SYLVESTRIS.
Röte die wild.

C

NOMINA.

Semen cur dicta. Zea. ZEIA Græcis, Zea & Semen Latinis, uulgo & Italis Spelta dicitur. Semen autem Latini à præſtantia frugis appellarunt. Hinc eſt quod Homerus etiã hanc celebrauerit dicens, *Ζειὰων ἀρούρας*. Quib. ſanè uerbis innuit aruum Zeam largiens, non ut nonnulli arbitrantur quod uitam donet, Plinio autore. *Ζειὰων ἀρούρας.*

GENVS.

Duo Zeæ Dioſcorides facit genera. Vnum cuius grana in ſingulis tunicis ſeu glumis gemina, quod Græcis eã ob cauſam *δίκοκκος* cognominatur. Germanis hoc genus Speltz/oder Dinckelkorn uocatur. Alterum ſimplicis eſt grani, & germanice nominatur Einkorn/oder S. Peters korn. *δίκοκκος.*

FORMA.

Primum genus. Primum genus culmo, geniculis & ſpica tritico ſimile eſt, duobúsque utriculis iunctis duo grana ſimul fert. *Alterum.* Alterum culmo & ſpica eſt breuioribus, grana ſingula in ſingulis tunicis duplici ordine ſeu uerſu diſpoſitis proferens, ac in ſummitate ariſtis ſuis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueq́ ſolum deſiderat.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, Iulio autem maturitatem conſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo eſt inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placide uero exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori ſuauis eſt. Digeſta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea uniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici & hordei: itaq́ ex illis cognoſcatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea uidetur, trimeſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tuſſi cum caprino ſeuo aut butyro. Ex Fœnogræco molliſſima omnium. Vlcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta.

EX SYMEONE SETHI.

Zea facultatem habet proximam tritico, Eſt uero facilis concoctionis, boniq́ ſuci: ad hæc etiam emplaſtica exiſtit.

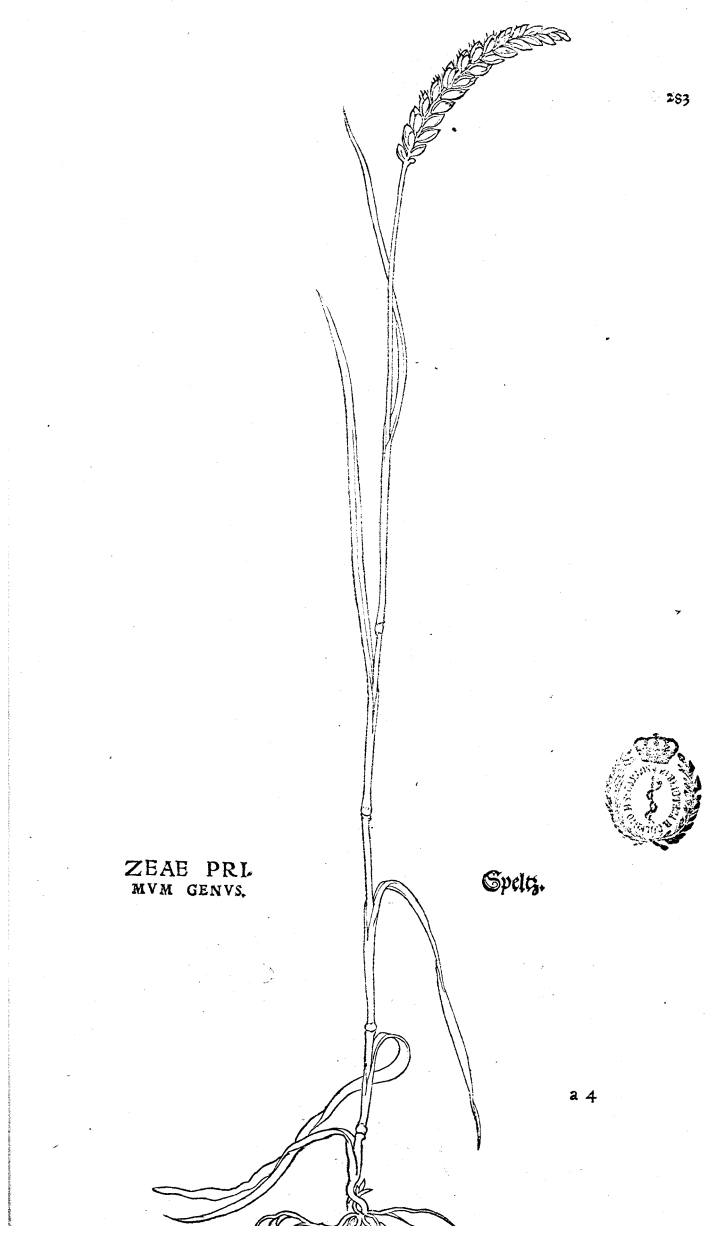

ZEAE PRI
MVM GENVS.

Spelt.

24

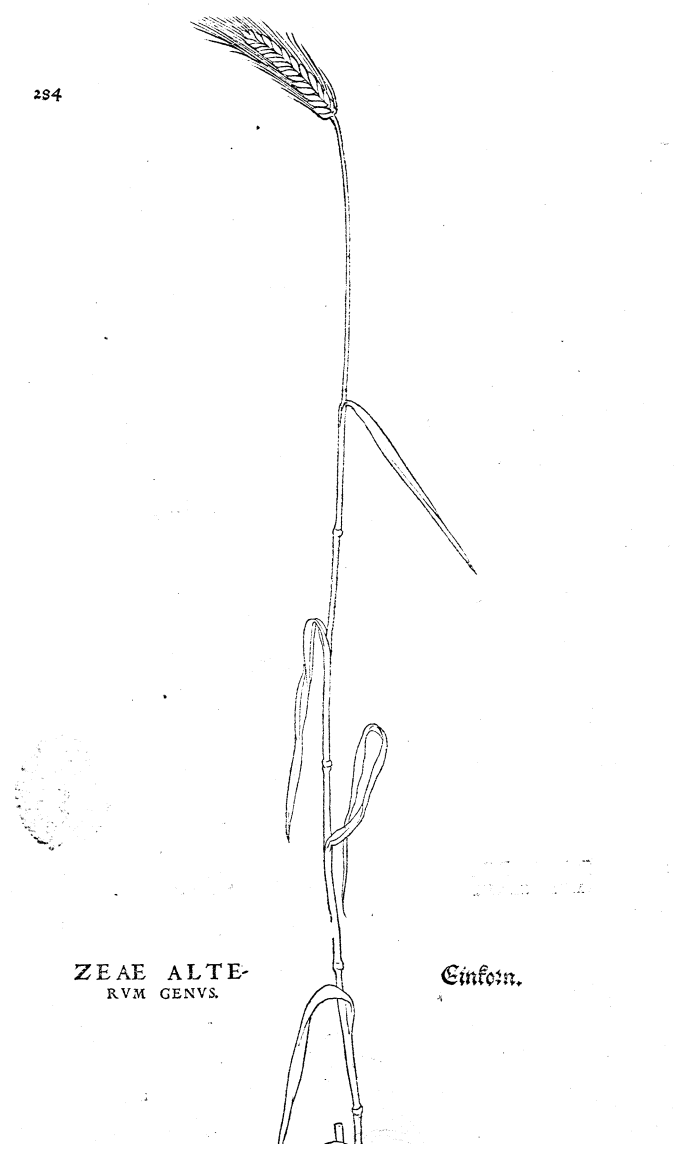

ZEAE ALTERVM GENVS. Einkorn.

A

NOMINA.

ΠΙΤΕΡΩΝ Græcis, Senetio Latinis, officinis inusitata, Germanis Grindkraut dicitur. Græcis autem Erigeron quasi uernus senex nominatur, seu citò uel uere senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox defloreſcentis euentum, indicare uoluerunt Græci, ut quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florem eius pappi, ut à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam uocauerunt. *Erigeron cur dicta.* *Senetio.*

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, foliis continuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsue, & in pappos defloreſcentibus: unde & Erigeron dicta est, quod uere scilicet capilli modo flores canescant. Radice inutili. Omnes hæ Dioscoridis notæ, herbæ quam Germani Creutzwurtz & Grindkraut nominant, respondere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia continua habens, per extremitates Erucæ instar lacinioſa, minora tamen. Flores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senetionem Nasturtium esse garriunt. *Senetio non est Nasturtium.*

LOCVS.

Nascitur passim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, ut dictum est, canescit, & durat ferè tota æsta
B te eius herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi uim obtinent, quapropter cum exiguo uino, aut per se illita folia, testium sedisq; inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis uulneribus, tum neruorum quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, uerum recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat.

DE HE-

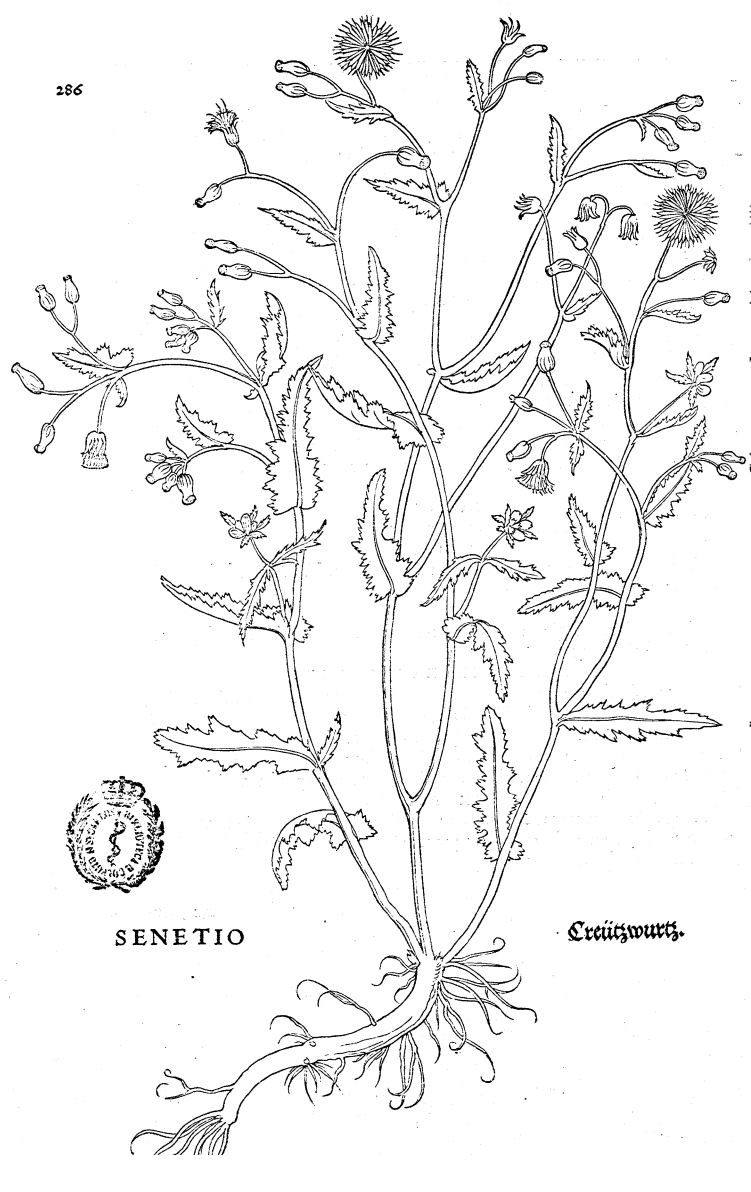

SENETIO Creützwurtz.

A

NOMINA.

ΗΔΥΟΣΜΟΣ, ἡ μίνθη græcè, Menta latinè dicit. Officinę nomen latinum retinuerunt. Germanicè Münţ uocatur. Hedyoſmon Græci, quod ſuauem ſpiret odorem, nominauerunt. Menta autem dicta eſt, quod odore ſuo mentem excitet, aut quod grato, ut ait Plinius, odore menſas percurrat. *Hedyoſmon unde dictum.* *Menta.*

GENERA.

Mentæ in uniuerſum duo ſunt genera. Vna enim ſatiua & hortenſis eſt: altera ſylueſtris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua ſunt genera. Vna eſt quam Germani Deyment ſimpliciter, uel Krauß Deyment uocant. Altera, quam ĩidem Krauß Balſam. Tertia, quæ ĩſdem Balſammünţ appellatur, & vnſer Frauwen münţ / oder ſpiţ münţ: à noſtræ ætatis herbarĩs Romana uel Saracenica. Quartam Germani quidam Herţkraut / nonnulli Balſamkraut uocant. Per me tamen licebit has ſpecies, quandoquidem facultatibus ſimiles ſint, ut cuiuis placuerit nominare. Nobis autem ut certius diſcernerentur prædictis nominibus appellare placuit. Sylueſtris, quæ Latinis Mentaſtrum uocatur, & uulgo equina Menta, germanicè Roßmünţ / wilder Balſam / oder wild münţ dicitur. Non ignoramus plures eſſe Mentæ ſpecies, nos tamen eas duntaxat quas uidimus, pictas exhibemus. *Satiuæ genera.*

FORMA.

Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubeſcentem, folium ferè rotundum, ſerratum, molle & odoratum, floſculos purpureos internodia geniculatim coronantes, uerticillato ſemper ambitu. Altera priori per omnia ſimilis eſt, niſi quod illi ſubpurpureus flos circa caulículorum faſtigia ſpicatur. Tertia folio longiore & acutiore conſtat, floſculis purpureis colículorum cacuminib. ſpicatim inſidentibus. Quarta itidem longioribus folĩs eſt, floribuſq; purpureis internodia geniculatim, haud ſecus quàm in prima, caules coronantibus. Mentaſtrum uerò folĩs lanugine caneſcentibus, atque hirſutioribus, Siſymbrio procerius, odore magis uiroſo, floſculis ſpicatim colículorum faſtigia coronantibus. *Prima.* *Secunda.*

B

LOCVS.

Satiuæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nõ pinguem, non ſtercoratum, humidis facilius adoleſcunt. Sylueſtris autem, quæ Mentaſtrum alio nomine appellat, uliginoſis gaudet locis, paſsimq; irrigua hoc Mentaſtro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes menſe Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; tam hortenſis ſcilicet quàm ſylueſtris, guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen eſt hortenſis, minusq; calefacit. Exiccat autem in ſecundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adſtringendi atque exiccandi uim habet Menta hortenſis. Proinde ſanguinem ſiſtit ſuccus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerẽ concitat. Singultus, uomitiones, choleramq; ſedant duo aut terni ſurculi cum acidi granati ſucco poti. Cum polenta illita abſceſſus diſcutit. Impoſita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tendunt, aut lacte turgent, compeſcit. Cum ſale canum morſibus illinitur. Aurium doloribus eius ſuccus cum aqua mulſa ſubuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni reſiſtit. Linguæ ſcabritiem confricata leuigat. Lac coire denſariq; in caſeum non ſinit, immerſis in eo folĩs. In ſumma, ſtomacho utilis eſt, & in condimentis peculiarem uſum habet. Sylueſtris in ſanitate deterioris uſus eſt quàm ſatiua.

EX GA-

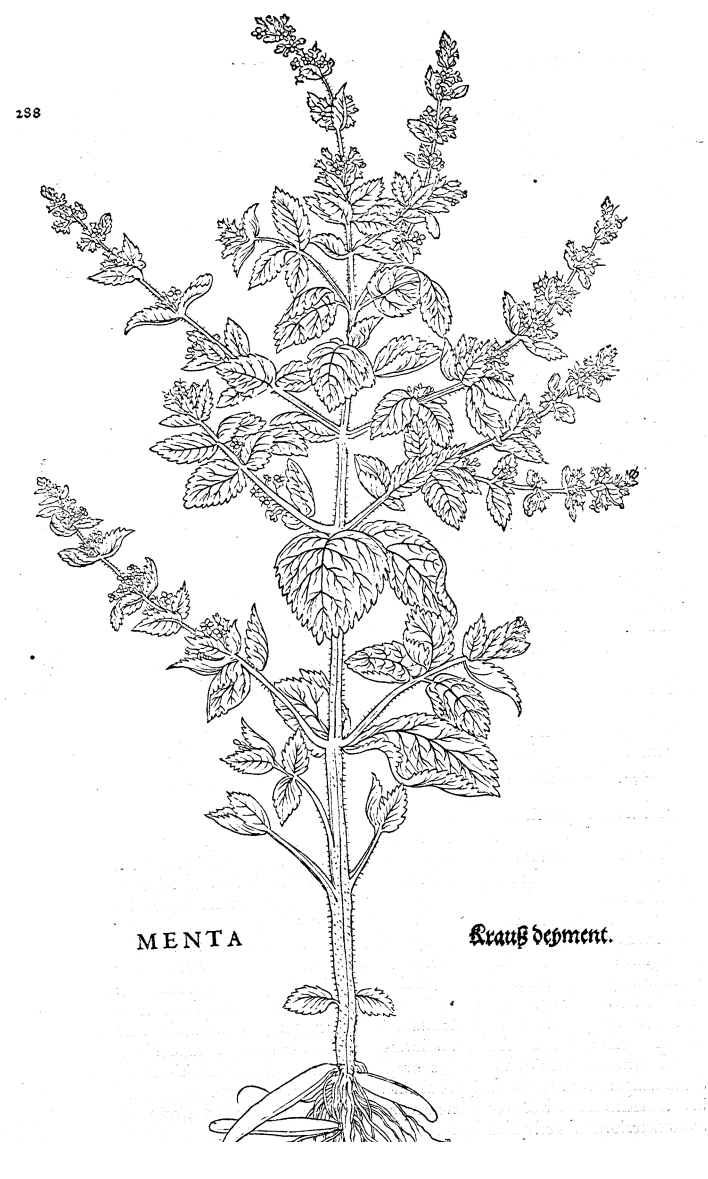

MENTA

Krauß deyment.

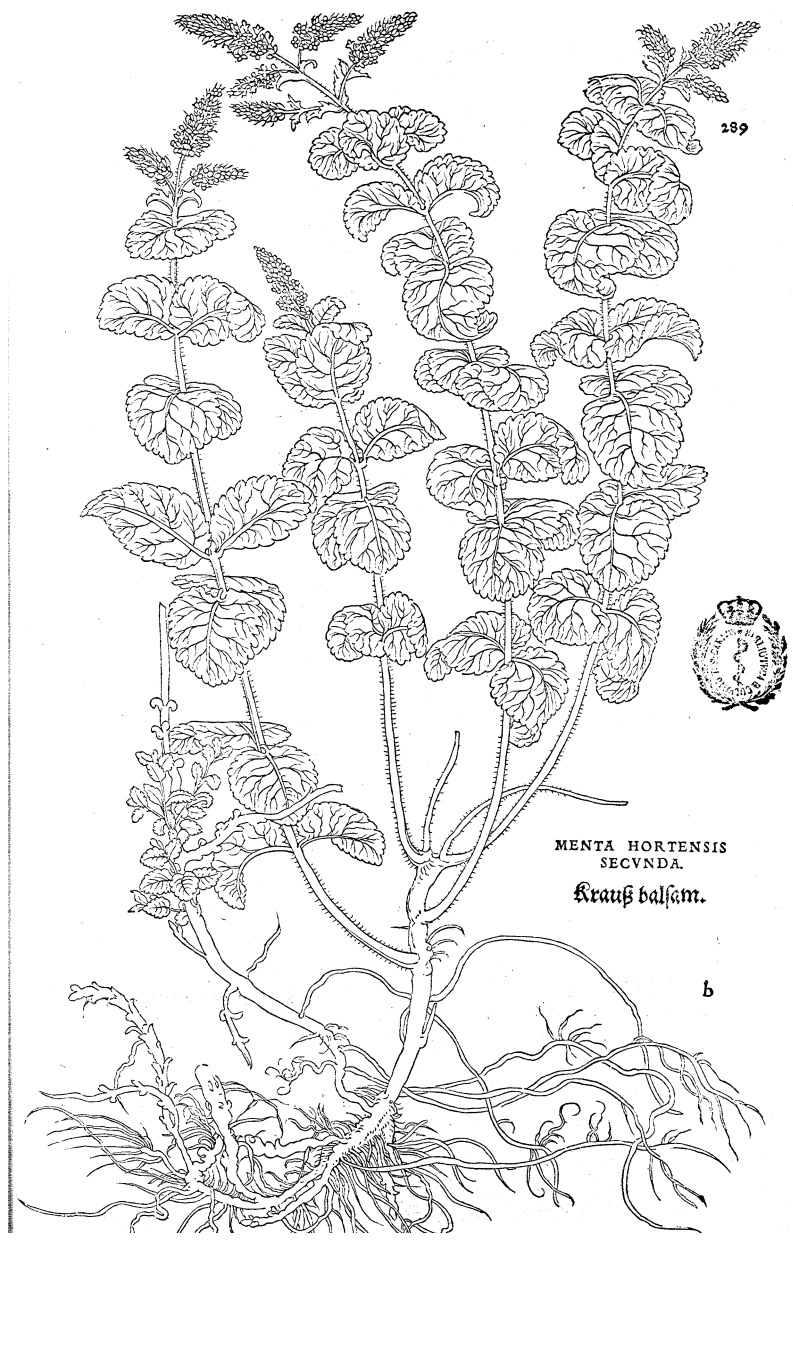

MENTA HORTENSIS
SECVNDA.

Krauß balſam.

b

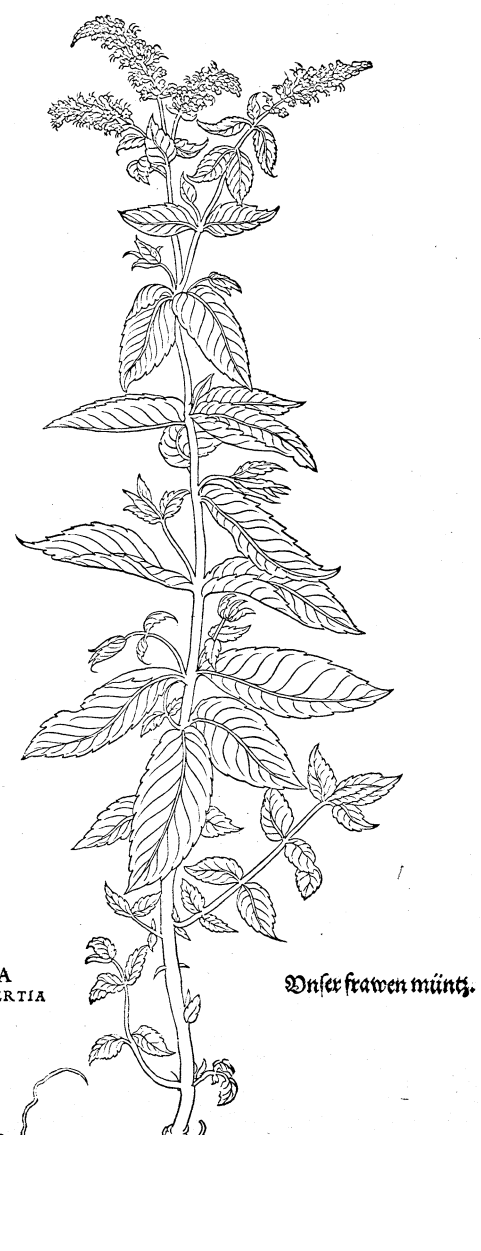

MENTA
HORTENSIS TERTIA

Vnser frawen müntz.

MENTA
HORTENSIS QVARTA

Hertzkraut.

MENTASTRVM Roßmüntz.

EX GALENO.

A Menta ſatiua ad uenerem mediocriter excitat, id quod omnibus ineſt quæ humiditate ſemicocta & flatuoſa participant. Deniq; in abſceſſibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate uero ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis excreationes reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium. Aëtius addit, potum eius decoctum tribus ſeriatim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animũ excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſæ acceſſere, ut coire denſariq; lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aeque maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iecinorum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua, Voci ſuccus ſub certa mine utilis duntaxat, qui & gargariſatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad cõuulſa intus per ſe, uitijſq; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia * ſpiritu ſubducto emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. B Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item ſedis uitijs. Impetigines quoq;, uel ſi teneat tantum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aqua, & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia pellere.

*Alias ſpiritus ſubductos.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentaſtro tribuit, Calaminthæ deberi, ut ſatis liquet Dioſcoridem legenti. Neq; ſanè mirum, quandoquidem autores ſocietate quæ eſt inter Mentam, Mentaſtrum & Nepetam decepti, tum ſpecies, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterum appendicis etiam uice hic annotandum erit, Ariſtotelem ſectione xx. proble. ſecundo, cum aſſerit Mentam refrigerare poſſe corpora, non pugnare cum Galeno alijſq; medicis qui illam eſſe calidã affirmant. Per ſe nanq; calida eſt Menta: at quia eſa libidinem proritat, & hęc cum immodica fuerit corporis uires deijcit, atq; adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia uidelicet ut in uenerem immodice ruamus efficit, refrigerare dixit Ariſtoteles.

EX SYMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & uentrem corroborat ac ſtomachum, coctionem facit, uomitum ſedat & ſingultum. Prodeſt etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſſimum ſylueſtris Mentę ius. Venerem ſtimulat, & iecinoris obſtructiones tollit. Verum hoc ueſci ad ſatietatem non oportet, quoniam ſanguinem extenuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauam bilem mutat: deín efficit ut ſanguis qui maxime eſt tenuium partiũ diſcutiatur, & craſſus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cum ſale, & morſui rabioſi canis impoſita, medicamentum ſit ſalubre. Arida uero

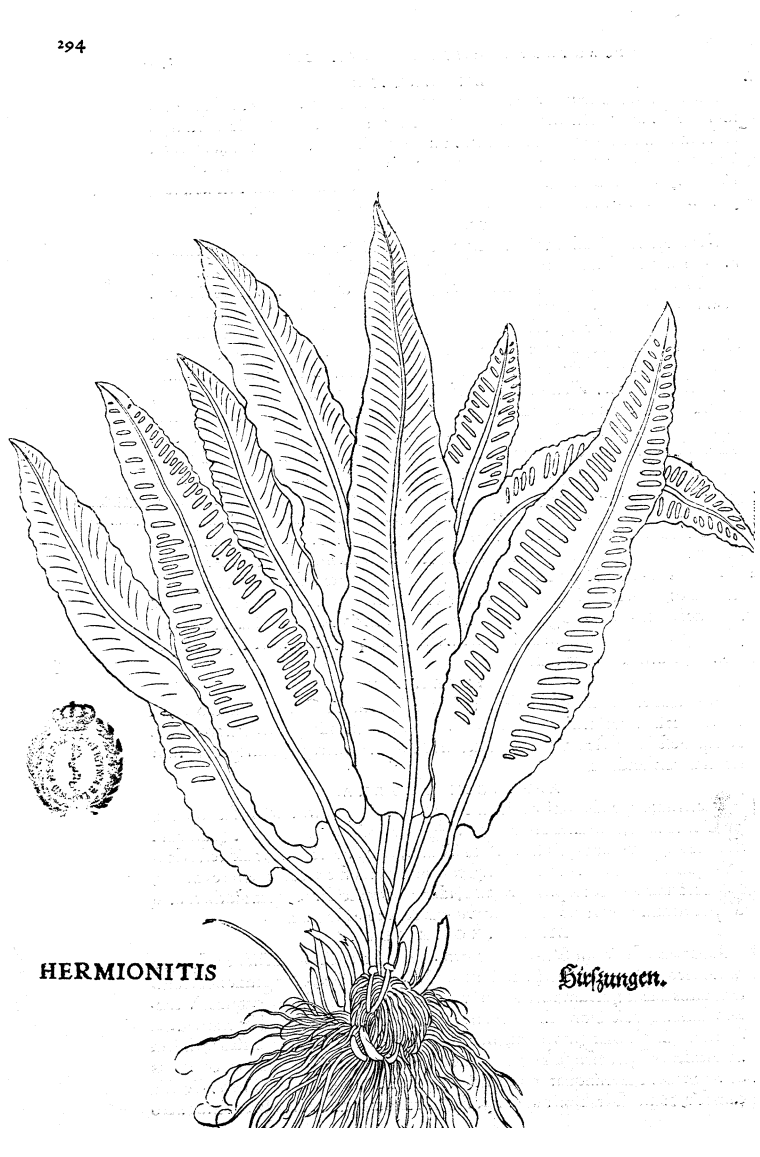

HERMIONITIS Hirſzungen.

A trita, & poſt cibum ſumpta, ad cõcoctionem facit, & lienoſos iuuat. Cum uino pota difficulter parienti ſuccurrit. Ferunt etiam quod manſa lippienti impoſita, fiat remedium: quodq; eius decoctum abſorptum, confeſtim ſanguinem è faucib. eiſcientes ſanet. Huius ſemen uentrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE. CAP. CXI.

NOMINA.

HEMIONITIS, ἡ ἀσπλήνιον Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbariis Scolopendria & lingua ceruina, Germanis Hirſzung nominatur. Alia tamen eſt à Dioſcoridis Scolopendrio, quę Aſplenon alio nomine dicitur. *Scolopendria officinarum.*

FORMA.

Folium Dracunculo ſimile profert, lunatum. Radices uero illi multæ ſubſunt, tenues. Necq; caulem, necq; ſemen, necq; florẽ fert. Ex qua deſcriptione ſatis liquet, eam herbam quã uulgus Scolopendriã uocat, eſſe Hemionitin, quod tota illi Dioſcoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi ſeu Ari, inſtar lunę corniculantis falcata. Etſi enim interdum in altũ ſurgant, tamen inter initia potiſſimum incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquam floreſcens, nec caulem, nec ſemen proferens. Non eſſe autem Phyllitim in primis folia docent, quę in ea ſunt recta, & minime ſicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo ueluti uermiculi, qui in Phyllitide penſiles, in Lingua ceruina autem ſeſſiles & nequaquã propendentes, ſed liratim digeſti ſunt. Tertio natales ipſi: Phyllitis enim in umbroſis opacisue, & hortis na- B ſcitur, Scolopendria uero ſeu Hemionitis in petroſis. Quarto, quod me omniũ maxime mouet, Phyllitidi nulla prorſus lienem liquandi facultas ineſt, quam tamen Scolopendrię uulgari adeſſe præter cõmunem conſenſum, quotidiana etiam experimenta demonſtrant. His itaq; de cauſis Phyllitis, Scolopendria uulgaris eſſe aut dici non debet. Dato enim quod deſcriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipſæ, quæ diuerſæ ſunt, aliam à Scolopendria eſſe manifeſte docerent. *Scolopendria eſt Hemionitis.* *Scolopendria nõ eſt Phyllitis.*

LOCVS.

Naſcitur locis umbroſis, montoſis ac petroſis, copioſiſſime autẽ iuxta montem haud procul à Tubinga ſitum, quem Germanico uocabulo Farnberg nominant, prouenire ſolet. Nunc paſſim in hortis habetur.

TEMPVS.

Æſtate uſq; ad autumnum abunde naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringens ſimul & parum amara eſt, unde credibile eſt in primo ordine eſſe calidam, & in ſecundo ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba guſtu adſtringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis ſimul & adſtrictionẽ & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota, lienoſis auxilio eſt.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuentum: cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe. Ob id à quibuſdam Splenion uocat. Narrant ſues qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. *Splenion unde dictum.*

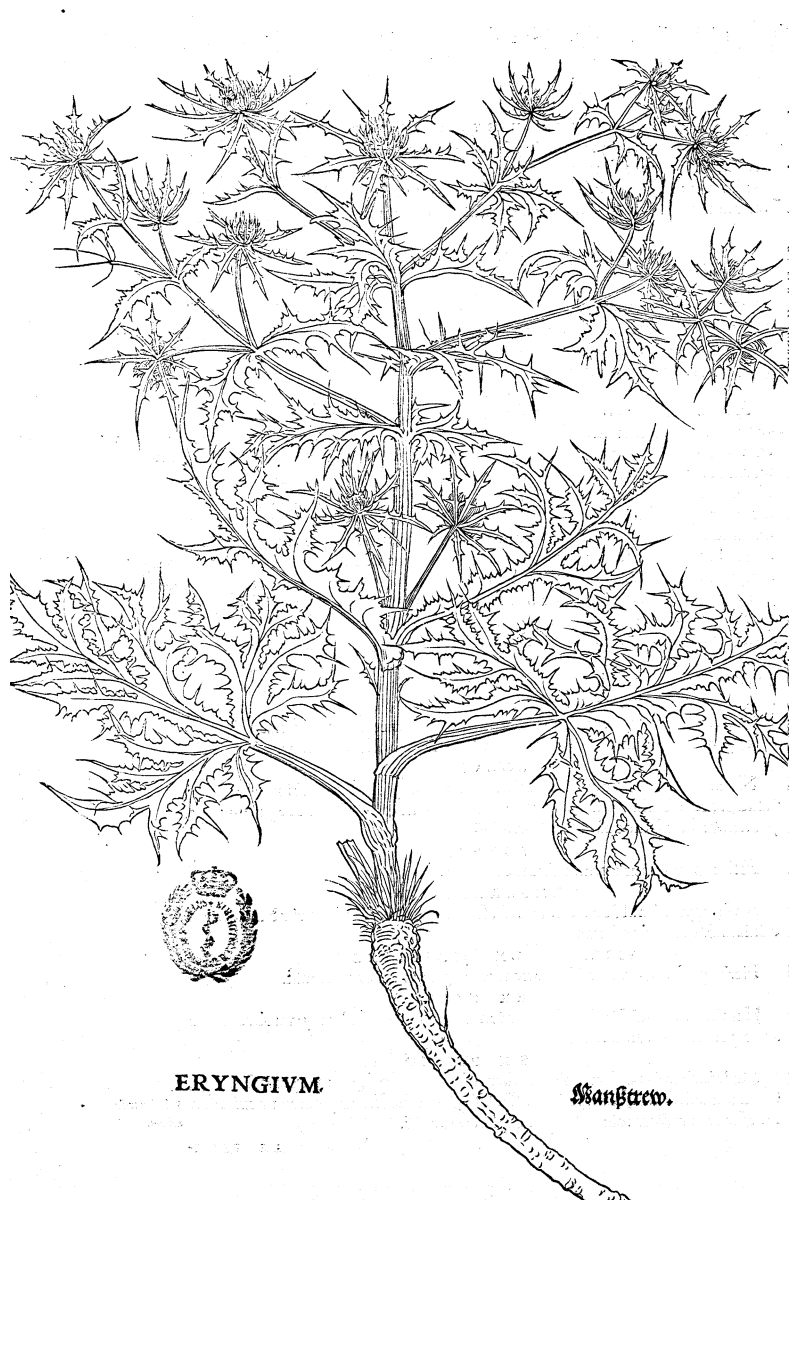
ERYNGIVM.
Manßtrew.

A

NOMINA.

ERYTHION Græcis, Eryngiũ Latinis, officinis corrupto uocabulo Irin- *Iringus.*
gus uocatur. Plericq; etiã Centumcapita nominant, à numero nimirum *Centumcapita.*
capitum quæ in ſummo obtinet. Plinij tamen Centumcapita, ab Eryn-
gio eſt diuerſa, ut etiã Serapionis. Si quis enim diligenter eius deſcriptio- *Serapionis Cen*
nem excutiat, eam planè eſſe deprehendet, quæ Dioſcoridi Aſter Atticus & Ingui- *tumcapita eſt*
nalis appellatur. Vtriuſq; enim picturæ ſic ſibi reſpondent, ut planè una eſſe herba *Aſter.*
uideat. Germanis Eryngiũ nominatur Manßtrew/Brachendiſtel/& Raddiſtel.

FORMA.

In genere aculeatarum ſtirpium eſt Eryngium, cuius folia initio ſale condita ole-
rum modo comeduntur. Sunt aũt lata, & in ambitu aſpera, guſtu odorata. Quum
uero adoleſcunt, in multis caulium eminentijs ſpinis aculeanť: in quorum ſummi-
tatibus globoſa capita, durarũ acutiſſimarumq; ſpinarum ambitu ſtellæ inſtar cir-
cumuallantur, quorum color modo uiridis aut candidus, interdum cæruleus inue-
nitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis craſſitudine, & odora-
ta. E qua nimirum deliniatione omnibus perſpicuũ fit, ſpinam cuius picturã nunc
exhibemus, eſſe Eryngium: aculeatis enim foliis & per extrema ſpinoſis conſpici-
tur, odoratis, caule cubitali, in cuius uertice coacta in globum capitula, durorum
& acutiſſimorum ſpiculorum uallo, ſtellę inſtar radiantur, quorum color in puber-
tate uiridis, adultæ cæruleus, flacceſcenti candidus conſpicitur: radice pollicari, in-
tus candida, foris nigra, ſed odorata.

LOCVS.

Naſcitur in campeſtribus & aſperis locis. Prope Argentoratum eius magna eſt
copia.

B TEMPVS.

Colligi hanc quidam, ut Plinius tradit, cum ſol Cancri hoſpitium tenet, hoc eſt,
ſub ſolſtitio, iuſſere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil ea quæ mõderata & temperata ſunt ſu-
perat. Siccitatem uero in tenui eſſentia conſiſtentem non exiguam obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menſes & urinas pellit. Tormina & infla-
tiones diſcutit. Cum uino iecinoroſis, uenenatorum morſibus, & ijs qui letiferum
hauſerunt ſuccurrit. Bibitur aduerſus plurima cum Staphylini ſemine pondere
drachmæ unius. Appenſa & illita tubercula diſcutere proditur. Radix cum hydro-
melite pota, opiſthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulſo addito calculos, ſtillicidia, diffi
cultates urinæ, & renum uitia ſanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos,
& in lectum ituros bibere oportet. Quod ſi cum eo Sium quoq; decoxeris, magis
proficies. Affirmabat quidam aſſiduo Eryngij uſu, nunq; poſtea minxiſſe calculos,
cum prius eo morbo frequentiſſime uexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion eſt, contra ſerpentes & uenenata omnia
naſcens. Aduerſus ictus morſusq; radix eius bibitur drachmę pondere in uino: aut
ſi plerunq; tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter effi-
cax contra cherſydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficacio-
rem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus ad-
uerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

DE THRI-

C

NOMINA.

Lactuca unde dicta.

ΘΡΙΔΑΞ Græcè, Lactuca Latinè: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanicè Lattich/oder Lactuck nominatẽ. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere uentrem, exuberet: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat, quod Martialis etiam ijs testatur uerbis:

Prima tibi dabitur uentri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos una icone duo complexi sumus genera.

Crispa Lactuca. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à folijs crispissimis, Germanis krauser Lattich/appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ Rotunda à folijs rotundis uocatur, præ se ferunt. Germanicè breiter

Rotunda. *Capitata.* Lattich nominatur. Tertij generis Lactuca, quę Capitata dicitur, à folijs suis, quæ ubi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis grosser Lattich/uel weisser Lattich à semine candido nominat. Syluestris Lactuca satiuę opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis wilder Lattich nuncupatur.

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectumq; surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera folijs, quę crispa admodum sunt, duntaxat à priori uariat, aliàs per omnia similis. Sic etiam capitata non nisi foliis suis, idq; dum paululum creue-

D runt, à priorib. differt. Ideoq; duab. picturis, quę omnes referunt, contenti fuimus.

Lactuca syluestris. Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus foliis, gracilioribusq;, asperioribus, & gustu amaris, quæ, ut addidit Theophrastus, ubi cõsummata sunt aculeantur. Ex qua deliniatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam, quæ passim nunc ab officinis & herba-

Officinarum error. rijs, nõ sine magno errore, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & uinearum limitibus sponte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulib. bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusq;, flore ut Lactuca satiua luteo. Desinant itaq; deinceps ea herba pro Endiuia uti medici, si modo recte consultum ægris cupiunt.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & uinearum hortorumq; macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atq; subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumq; olus, non tamen extremè: siquidẽ edendo non foret: uerum maxime secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem. Symeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnũ conciliat, aluum mollit, lactis abundantiam facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semen eius potum uenerem assidue somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, uim quandam nanciscuntur succo

aut

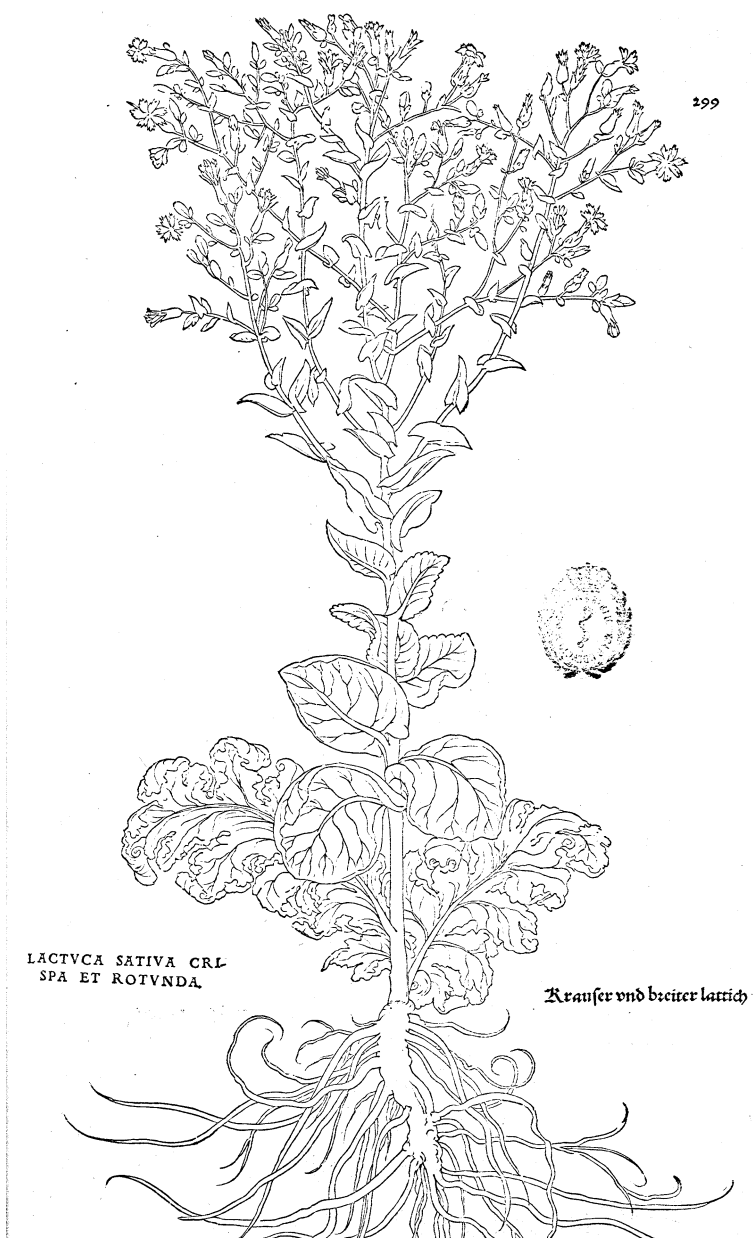

LACTVCA SATIVA CRI-
SPA ET ROTVNDA.

Krauſer vnd breiter lattich

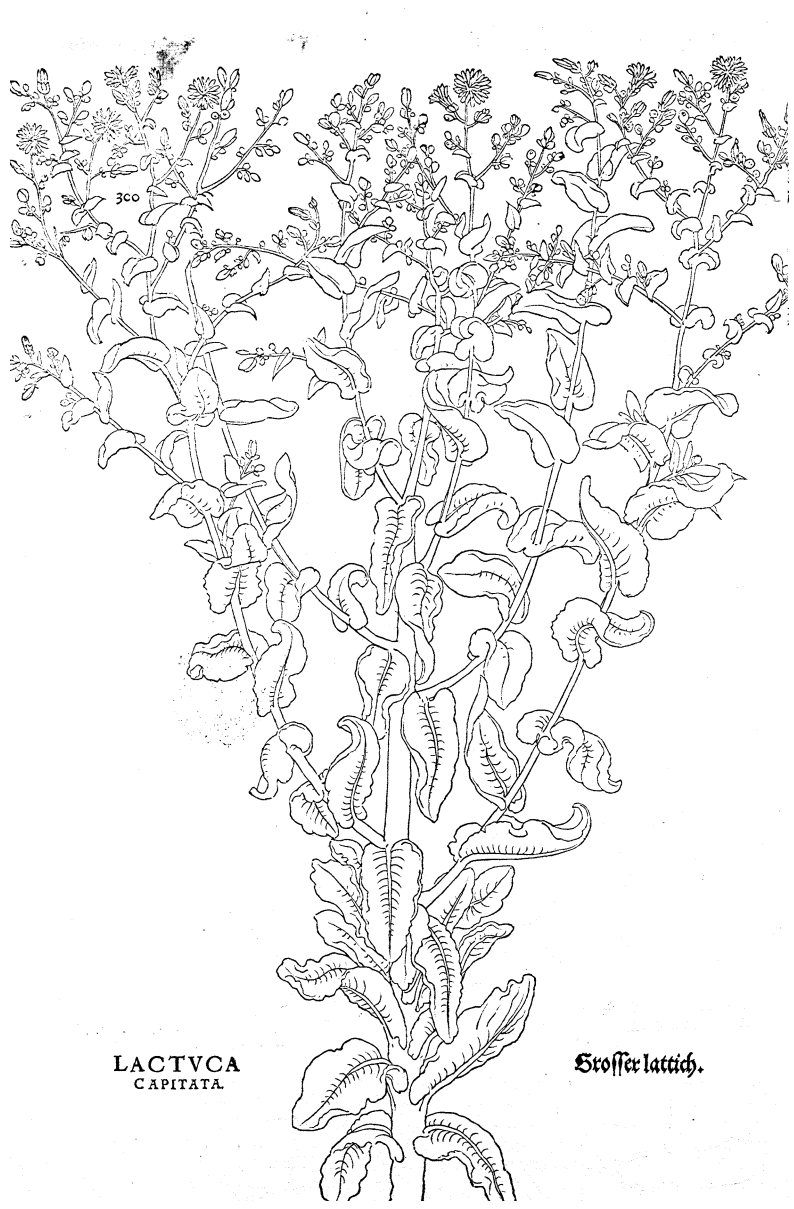
300
LACTVCA
CAPITATA.
Grosser lattich.

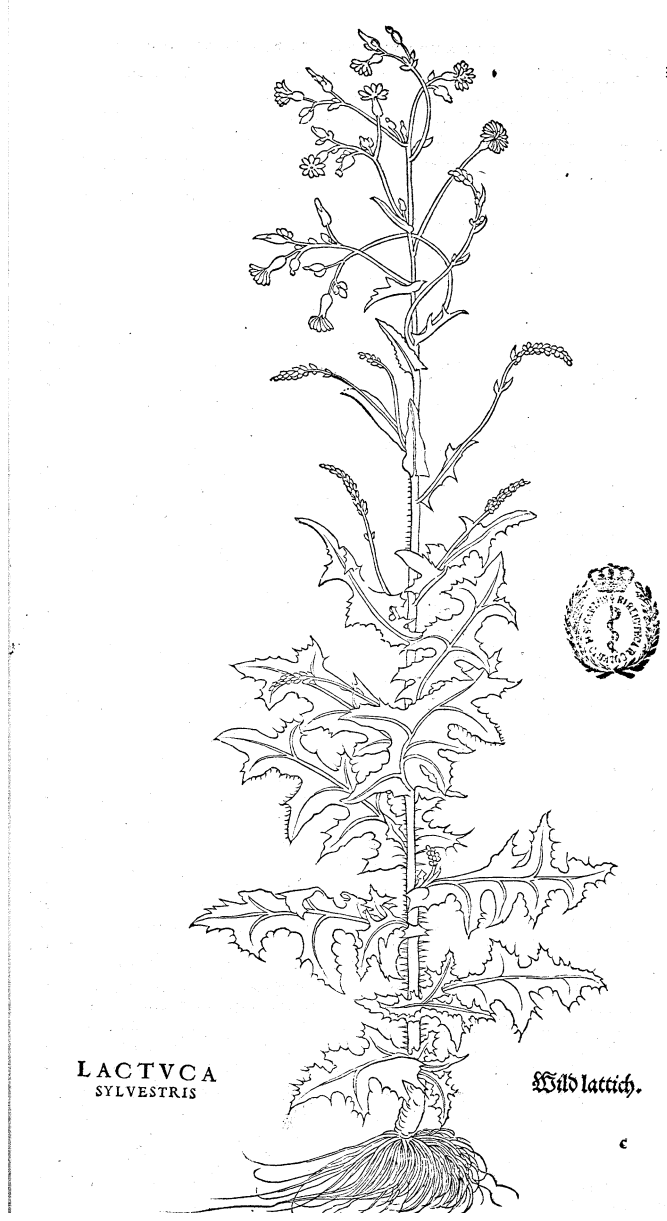

LACTVCA
SYLVESTRIS

Wild lattich.

c

c aut lacti ſylueſtris Lactucę ſimilem. Syluestris uirib. in totum Papaueri ſimilis eſt, unde aliqui eius ſuccum Meconio permiſcuerunt. Aquoſa per aluum purgat potus in poſca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginẽ. Cum lacte muliebri inuncta ad ambuſta prodeſt. In uniuerſum ſoporifera eſt, & dolorem leuat. Menſes trahit. Contra ſcorpionum ictus, & phalangiorum morſus bibitur. Semen haud ſecus quàm ſatiuę libidinum imaginationes in ſomno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, ſed uiribus infirmior. Reponitur ſuccus eius in fictili uaſe, antea, ut in alijs liquaminibus moris eſt, inſolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accõmoda eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, maioribus tamen ſatisfacere minime idonea eſt. Eſt etiam edulium ſitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinoſis ſomnijs uexantur, datur. Sic & ſylueſtris Lactucæ ſemen. Cuius quoq; ſuccus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad aduſtiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus pauciſſimum ſanguinem & uitioſum generantibus, ex ſola Lactuca non multus quidem, nec uitioſus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipſa ueſcuntur. Æſtate autem cum in ſemen iam proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes, cũ oleo, garo & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obſonijs ue, præſertim ijs quæ caſeo conſtant. Plericq; etiam antequam excauleſcat, in aqua elixa utunt: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo uſum fuiſſe ſciret, uideretq; poſt mandi à me citra magnam moleſtiam non poſſe, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam aſſiduo os uentriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactu-
D cis utebar. Quum autem ad prouectã ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, ſomnum iam ſtudio & induſtria accerſenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me aſſuefeceram, declinante iam ætate, ipſa ex ſe inſomni, grauius hoc incommodo moleſtabar. Aduerſus quod unicum mihi præſentiſſimum remedium Lactuca ueſpere cõmanducata ſemper fuit. Frigidum ergo humidumq; ſuccum profert, haud quaquam tamen uitioſum. Itaq; ſicut alia olera à iuſta concoctione non excidit, necq; aluum cohibet, uti necq; impellit. Atq; hęc illi non immeritò accidunt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus faculatibus in uniuerſum aluus ſiſtitur, quemadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi uim habentibus ad excretionem concitat, quorum nihil Lactucę ineſt.

EX PLINIO.

Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æſtate gratæ à ſtomacho faſtidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Auguſtus Lactuca conſeruatus in ægritudine fertur, prudentia Muſæ medici, cum priores eam ob religionẽ minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Venerem inhibent, æſtum refrigerant, ſomnum q; faciunt. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant, cum ſale illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coërcent initio cum aphronitro, mox in uino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulib. tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utiliſſimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur, ſicut ſomno, & ſatiua maxime Lactuca, & amara lactenſq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarũ contra ſcorpiones da-

ri. Se

ari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIII.

NOMINA.

THYMBRA Græcis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortensis seu satiua, quę quia minori est acrimonia, in cōdimentario genere edulijs cōcoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomē traxisse putāt, quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon/Hůnerfůl/ Josephen/ Zwibel oder Gartenhysop/oder Sergenkraut nominatur. Altera agrestis siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur. *Hortensis.* *Satureia unde dicta.* *Syluestris.*

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis utrinq; caulículis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporeq; gratissimo. *Satureia.*

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Æstate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius usus. Est etiam satiua Thymbra, in cunctis syluestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & uesicæ uitijs. Ciet urinas, mēses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut corone modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ usus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

SATVREIA
SATIVA.

Joſeplen oder Saturon.

NOMINA.

ΘΛΑΣΠΙ, ἢ θλασσίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quod digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alij Burſam paſtoris uocant, non ſanè quod ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quod ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & uelut infractus & contuſus. θλᾶδαι enim ijſdem contundi eſt & infringi, infringendoq; quod globoſum tumidúmue erat malleo, lapide, pedéue cum dilatatione exæquare.

Naſturtium tectorum.
Sinapi ruſticum.
Burſa paſtoris.
Thlaſpi unde dictum.

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus foliis, quod ad Dioſcoridis deſcriptionẽ proximè accedit. Hoc germanicè Baurnſenff/ oder Kreß nominatur. Alterum foliis anguſtioribus conſtat, & germanicè Beſemkraut/ quod ſcoparum uices ſuppleat uocatur. Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis appellationibus uoluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum uero minus aut anguſtifolium appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, unum latifolium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis foliis ad digiti longitudinem, in terram uerſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adnaſcentes ſibi paucos ramulos habentẽ, & per totum eius ambitũ fructus eſt in ſummo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, ſemenq; acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis cõſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimũ ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duũm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & ueluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita ut manſum Sinapis modo os & linguam uellicet.

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potũm. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, menſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatẽ habet acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioquí tum ſuperne, tum inferne bilioſos uacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicũ dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

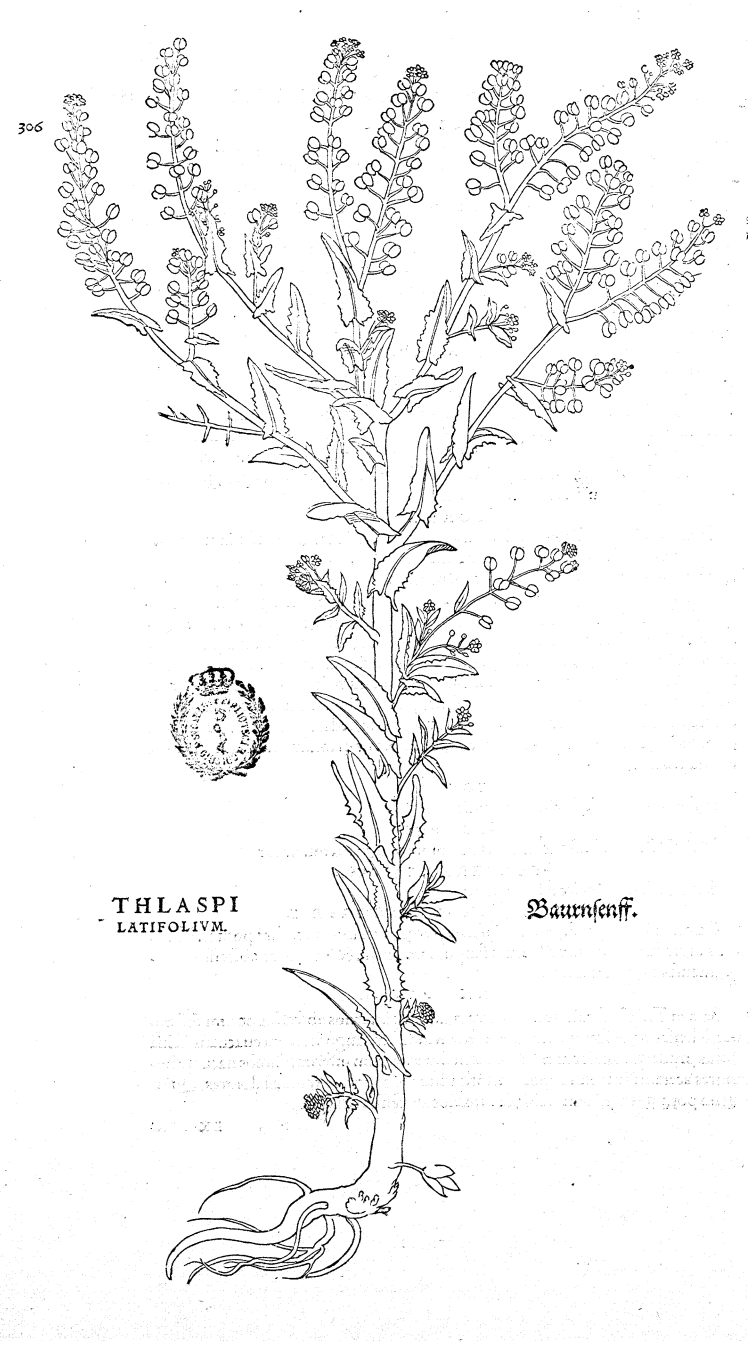

THLASPI
LATIFOLIVM.

Baurnſenff.

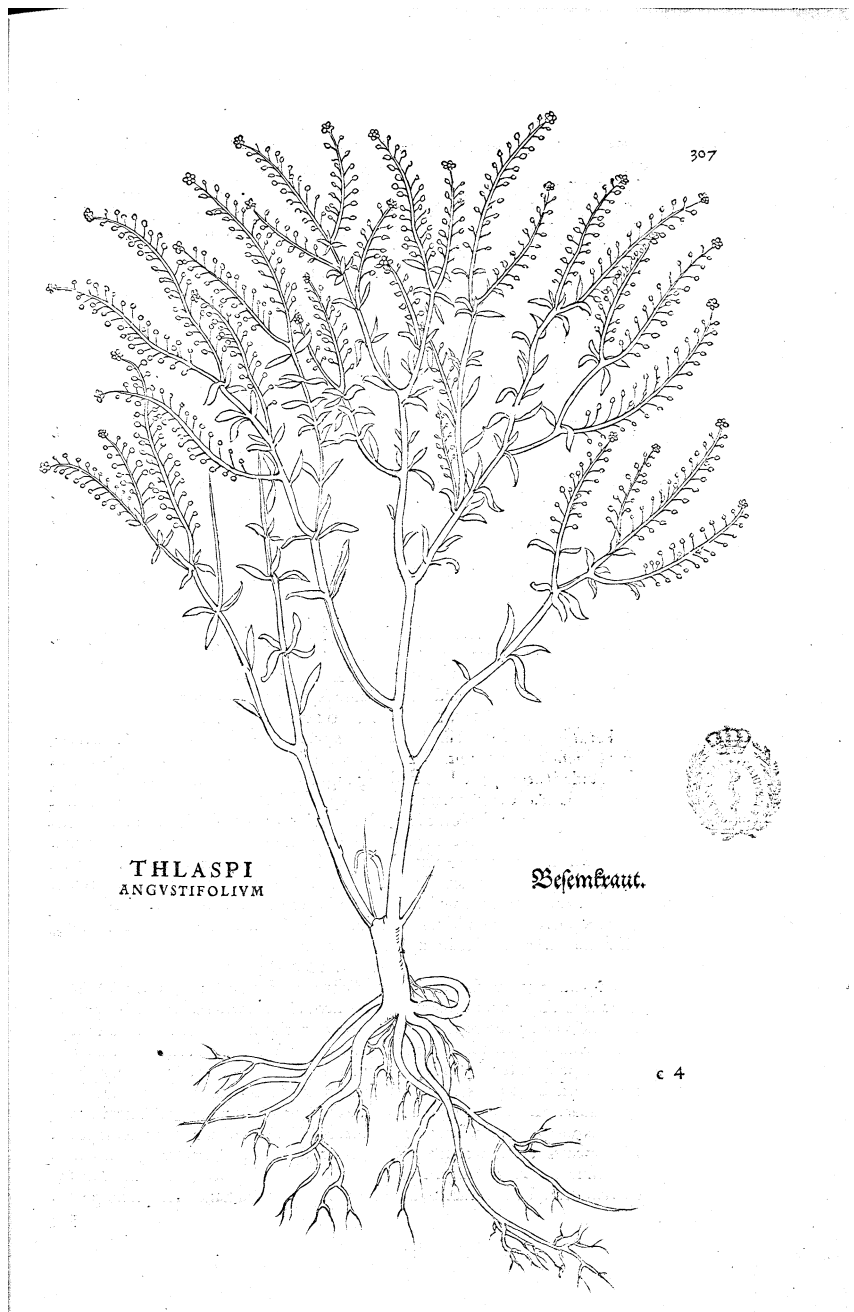

THLASPI
ANGVSTIFOLIVM

Beſemkraut.

c 4

EX GALENO.

Thlaspi semen facultate acre est, adeò ut internos abscessus potũ rumpat. Menses mouet, & fœtus necat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioquí tum inferne, tum superne bilioſorum humorum euacuatorium, acetabulí mensura potum.

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus sumendi acetabulí mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat. Menses quoq; cit, sed partus necat.

DE THERMIS▸ CAP▸ CXV▸

NOMINA.

ΘΕΡΜΟΣ ὔμερος Græcis, Lupinus satiuus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Zeigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut septifariam dissectum, florem candidum, siliquas in quibus quina senáue intus grana, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricam præcipue. Limoso agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio mense. Post unumquemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipsi quoq; macerati, & amarí adhuc comesti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potũ idem facit: unde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipiẽtẽ scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere utile. Menses & fœtus idem decoctum cum myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq; expurgat. Inflãmationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dissipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succũ liquescant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium scabiei medentur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq; tunc nutrimentum crassi succi. Cæterum ut medicamen ita præparatus ex genere est emplasticorum. Qui uero natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi uis inest. Lumbricos occîdit illitus, & cum melle linctus, aut cum posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eĳcere potest. Foris idem perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas, ulcera q; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq; mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac fœtum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tuberacula curat: atquí tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet,

pro

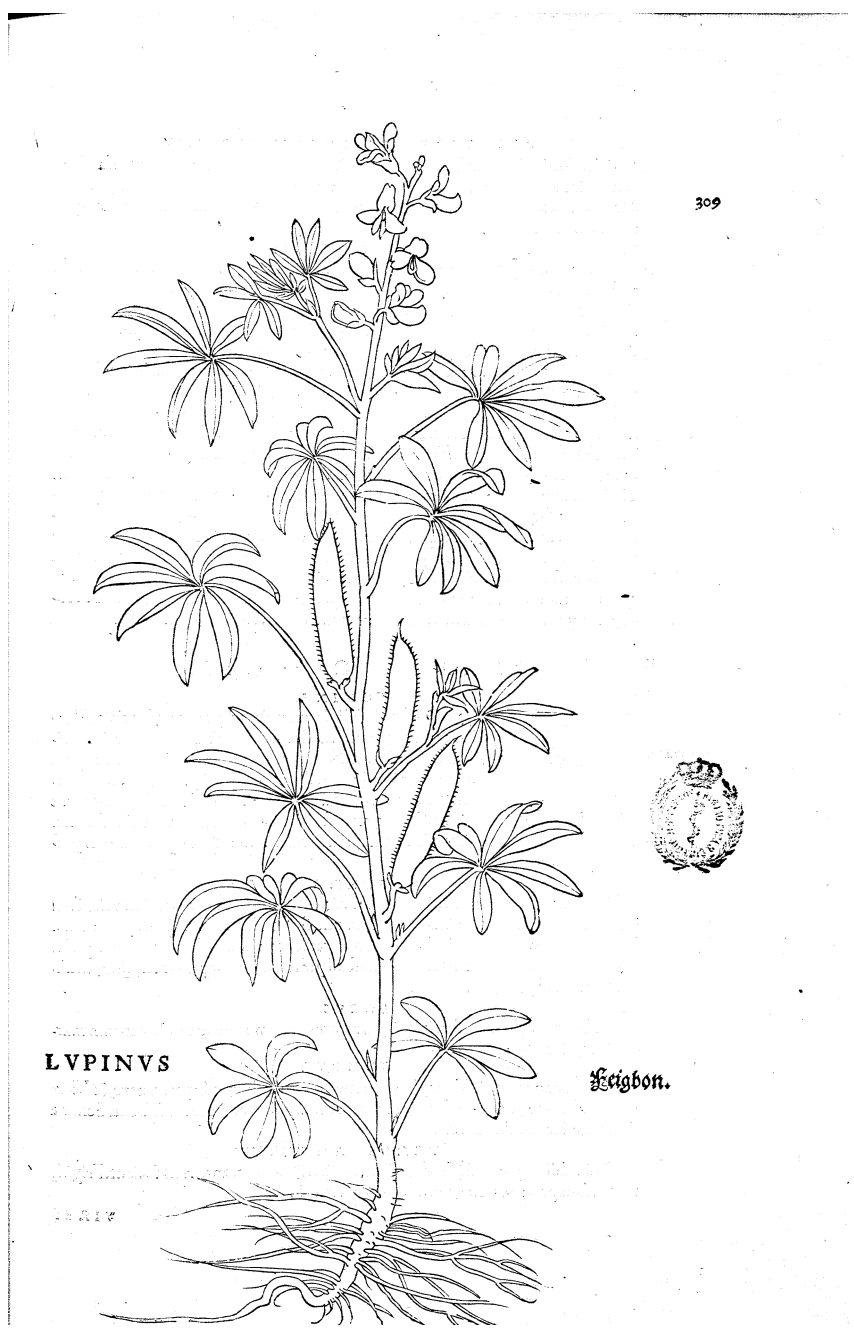

LVPINVS Leigbon.

c pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex uſu eſt inueniendo. Digerit item quæ liuida ſunt, & quæcunq; modo dictum eſt præſtare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cõtra aſpidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impoſiti in uentrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, uel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas pruritusq; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Si ad mellis craſſitudinem decoquantur, uitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo ſolent fouere gangrænas, eruptiones pituitę, ulcera manantia, utiliſſimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroq; liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO▸ CAP▸ CXVI▸

NOMINA.

Ion quare dicta.

Viola unde uocata.

ION πορφυροῦν Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaw Veiel oder Mertzen violen Germanis dicitur. Officinæ ſimpliciter Violam nominant. Nicander Ion Græcis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florẽ illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuerſa eſſet, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; detrita t litera, Violam quaſi uitulam imitatione græca uideri poſſunt appellaſſe.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq; quàm Hedera, nigrius tamen nec diſſimile. Caulículus ſtatim à radice medius proſilit, in quo floſculus ſuauiter olens, purpureus. Humilis præterea eſt, ſtatimq; à numeroſa radice orbiculata folia ſine ramis exeũt. Semen quoq; minutum in folliculis uaſculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æſtate producit.

LOCVS.

Naſcitur in opacis & aſperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & ſepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophraſto teſte, ſi cultus adhibeaẽ: tamen uere, & Martio menſe floret, quo potiſſimum tempore colligi flores eiuſdem debent. Semina uero in æſtate, ut dictum eſt.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident. Frigidę autem ſunt primo ordine, humidæ uero ſecundo.

VIRES.

VIOLA
PVRPVREA

Wertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per ſe & cũ polenta illita, ſtomacho æſtuanti, oculorum inflammationibus, ſedisq; procidentijs auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum eſt cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per ſe, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt & ori uentriculi æſtuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ uiolæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorũ priuatim epiphoris, & ſede procidente, uuluáue. Et contra ſuppurationes. Crapulam & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúue diſcutiunt. Anginas ex aqua potę. Id quod purpureum eſt ex ijs comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen ſcorpionibus aduerſatur.

EX SYMEONE SETHI.

Proſunt ad inteſtinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile ſopiunt potæ & odoratæ. Ventriculũ irritant, & flauã in eo inuentam bilem. Caput ſiccum humectant, calidumq; refrigerant ſuo odoratu. Somnum inducunt. Humida capita deſtillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVII.

NOMINA.

D Veteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint nec ne Violæ quæ hodie, quod eas matronę colere ſoleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & uſitato nomine, donec rectius inuentũ fuerit, utemur. Germanicè, quod raræ adhuc in Germania dum iſta ſcriberemus fuerint, welſch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus ſuo dicemus loco, ſegregaremus. Poſſent etiam haud inepte Frawenveiel/ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida eſt, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum niſi foliis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticoſa eſt herba, cubitali altitudine, ramoſa, caule & folijs lanuginoſis, oblongis, anguſtis, mollibus ac canęſcentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, ſemine in oblongis ſiliquis lato ac tenui, radice longa, lignoſa, ſubruſa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas eſſe ſapor foliorum & radicis, qui acris eſt, abunde docet. Humiditatem autem multã, Galeno lib. 4. cap. 18. de ſimpli. medi. facul. teſte, eo quod amaræ non ſint, admiſtam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, cõuulſis, difficultate ſpirandi laborantibus, & ueteri tuſſi auxiliantur. Vrinam & menſes ducunt, ſudoresq; ciendi facultatem habent.

DE IRIDE.

VIOLA
MATRONALIS ALBA

Weiß welsch Veiel.

d

VIOLA MA-
TRONALIS PVNICEA

Rot welsch Veiel.

VIOLA MA-
TRONALIS PVRPVREA.

Braun welsch Veiel.

C

NOMINA.

Iris unde dicta.

Ἶρις Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis ſuam appellationem retinuit. Germanis blaw Gilgen/ blaw Schwertel/ Veielwurtz dicitur. A cœleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius repræſentant, ut paulò pòſt dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non ſine pudendo errore aliam aſsignent herbam recto, aliam caſui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquã purpureus color à niueo, diſtingui putetur imperitis herbarijs. Promanaſſe autẽ hunc errorem ex græca uoce λείριον, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi ſignificatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, ueriſimile eſt. Primam nanque literam abijcientes, ultimam uerò in σ uertentes, ἴρισ dixerunt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna eſt quæ explodatur, cum Dioſcoridem & alios ueteres omnes ſeorſim de Iride & Lirio ſiue Lilio agere conſtet.

Cauſa uulgaris erroris.

FORMA.

Folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem ſpacijs diſtantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœleſti aſsimilata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ ſimulatq; fuerint diſſectæ, ſiccantur in umbra, & filo traiectæ recondunt. Hæc Dioſcoridis pictura tota huic herbæ, quam Irim hodie herbarij & officinæ uocant, ſuffragat. Siquidem ea radicibus nititur ſolidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarũ purpurearũ odorem prorſus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis noſtris Veielwurtz/ hoc eſt, Violacea radix, ſit appellata. Folia Gladioli faciem ſimulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto ſeſquipedali, è cuius faſtigijs pari interuacante ſpatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorũ labris, qui nitent uaria colorum miſtura, inſtar cœleſtis arcus. Quemadmodũ enim aquarius ille arcus, qui eſt imago malè expreſsi ſolis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, ſic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculi ſinu uerſicolores lituras flores oſtendunt, qua diuerſa ſpecie cœleſtem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuſcemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus ſemper color inficiat.

Violacea radix.

D

LOCVS.

Paſsim in hortis & macerijs uinearum prouenit. Laudatiſsima tamen eſt quæ in Illyrio & Macedonia naſcitur, & melior inter has quæ denſa & breui radice conſtat, quæque frangenti contumax eſt, colore ſubruffa, admodum odorata, guſtuq; feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potiſsimũ menſe, quo ſanè tempore flores colligi debent. Radices autem ſuo tempore, hoc eſt, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aũt deſiccat. Abſtergit quoq; & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; uim obtinent. Contra tuſim efficaces, humoresq; nõ facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum ſeptem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum aceto potæ uenenatorum morſibus, lienoſis, conuulſis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menſes cum uino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensq; locos. Iſchiadicis infunditur. Fiſtulas & ſinus carne explent. Quinetiã glandis modo cum melle appoſitæ, fœtus extrahunt. Strumas ueteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ

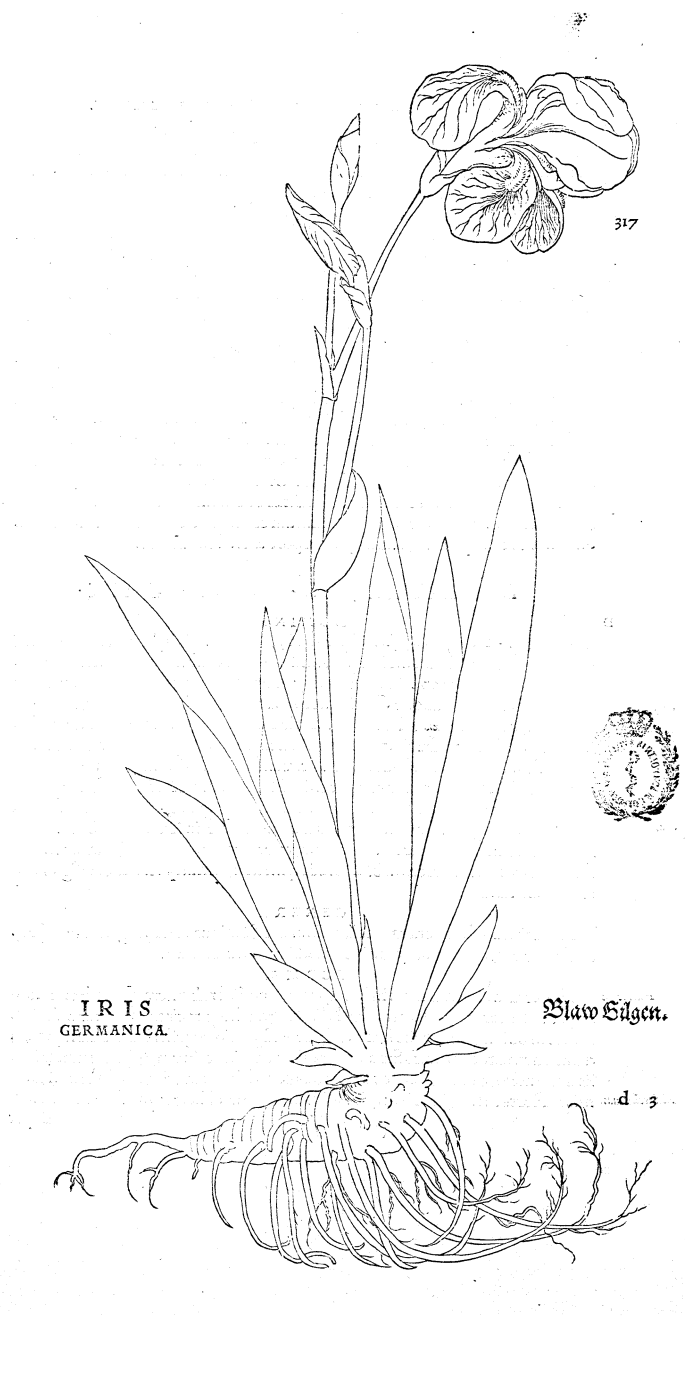
317
IRIS
GERMANICA.
Blaw Eilgen.
d 3

C Aridæ ulcera explent, & cum melle purgant. Nudata oſſa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & roſaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Peſsis, malagmatis & acopis miſcentur. In uniuerſum magni uſus ſunt.

EX PAVLO.

Iris tuſsi utilis. Humores in thorace nō facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq; ſordida expurgat. Cum mulſa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari ſalutare eſt. Dentientibus præcipua eſt & tuſsientibus, tinearúmue uitio laborantib. inſtillari. Cæterum ulcera purgat, capitis præcipuè, ſuppurationes ueteres. Aluū ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſsim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra ſerpentiū & araneorū morſus, ex poſca ualet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarū pondere in pane uel aqua ſumitur. Contra canum morſus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubdita, ſternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mālis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas diſcutit. Vomitiones cit, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farina eius utunt. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, ſed genituras cōſumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excreſcentia ſanat.

DE HIERACEO. CAP. CXIX.

D

NOMINA.

Hieracium unde dictum.

Sonchites.

Lactuca ſyluatica.

EPAKION, ἡ σογχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inuſitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiſcari non potueramus, Habichtkraut appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hanc herbam Hieraceū nominarunt, niſi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, ſcalpendo eam, ſuccoq; oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Sonchites autem dicta eſt, quod Soncho nō admodum diſsimilis ſit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores ſunt, attinet. Hæc enim & illa cōcauo, & lacteum ſuccum emittente caule, luteisq; floribus eſt. Apuleius Lactucam ſyluaticam appellat. Plinius quoque libro uigeſimo, cap. ſeptimo, ut alij omnes ferè, in Lactucarum ſponte naſcentium numero, propter ſimilitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem ſimiles ſint Hieraceum & Lactuca ſyluestris, utriuſq; icones & effigies collatæ monſtrabunt.

GENERA.

Hieracij duo ſunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß Habichtkraut, minus autem Klein Habichtkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius.

Hieraceū minus.

Hieraceum maius caulem habet aſperum, modicè rubentem, ſpinoſum, concauum. Folia per interualla rariuſculè diuiſa, Soncho per circunferentiam ſimilia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ deſignatio prorſus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit ſcabrum, ſubrubrum, ſpinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi foliis non diſsimilia. Flores in longiuſculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per

HIERACEVM
MAIVS.

Groß Habichtraut.

HIERACEVM
MINVS.

Klein Habichkraut.

Alis per ambitum diuiſuris ſciſſa obtinet. Caules de ſe emittit cauos, teneros & uiri-
des, in quibus flores lutei circulum circunſcribentes. Quę itidem notæ omnes her-
bæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunq; in quibuſdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij menſis, & per uniuerſum Auguſtum floret Hieraceum. Succus eius carpitur per meſſes inciſo caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento conſtare uidetur, refrigerat ita-
que & mediocris adſtrictionis eſt particeps. Minus in guſtu paulò maiorem ama-
ritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceũ maius refrigerandi, & modicè adſtringendi, ideoq; æſtuan
ti ſtomacho, & inflammationib. illitum prodeſt. Succus eroſionem eiuſdem in ſor-
bitione mitigat. Herba ipſa cum radice illita ſcorpionum ictibus auxiliatur. Minus
facultates habet ſuperiori eaſdem.

EX PLINIO.

Succus ſanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cica-
trices, aduſtionesq; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana con
tra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat, in poſca potus ad duos obolos. Serpen-
tium ictibus medetur in uino potus. Et folia toſta, thyrſiq; triti ex aceto bibuntur.
Vulneri illinuntur, maximè contra ſcorpionum ictus. Verum contra phalangia,
B commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam ineſſe huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radi-
cem etiam à collo ſuſpenſam caliginem oculorum ſanare poſſe dicant.

DE HIPPVRI▸ CAP▸ CXX▸

NOMINA.

ΙΠΠΟΥΡΙΣ Græcis, Equiſetum, herba aut ſalix equinalis Latinis, re- *Equiſetum.*
centioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Ger *Cauda equina.*
manis Roßſchwantz / Pferdtſchwantz / Roßwadel / Katzenwedel /
Katzenzagel / Kantenkraut / Schafftchów nominatur. Nomen tam
Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ ſe fe- *Hippuris cur dicta.*
runt, accepit.

GENERA.

Eius duo ſunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis noſtræ herbarij ab
aſperitate quam obtinet Aſprellam uocant. Hinc eſt quod materiarij fabri ligneã *Aſprella.*
pectinum & aliorum minutorũ operum ruditatem huius herbæ ſcabritia in nito-
rem expoliant. Germanicè groß Roßſchwantz dicitur. Alterum breuius eſt, ad ab-
ſtergenda uaſa aptum. Germani klein Roßſchwantz appellant.

FORMA.

Primum Equiſeti genus caulículos habet inanes, leniter rubentes, ſubaſperos,
ſolidos, geniculis qui inuicem inſeruntur diſſectos, in quibus folia iuncea, crebra,
& tenuia. In altitudinem adſurgit, ſcandendo proximas ſtipites comis circunfuſa
dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi eſt lignoſa, dura. Alterũ co-
mas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.

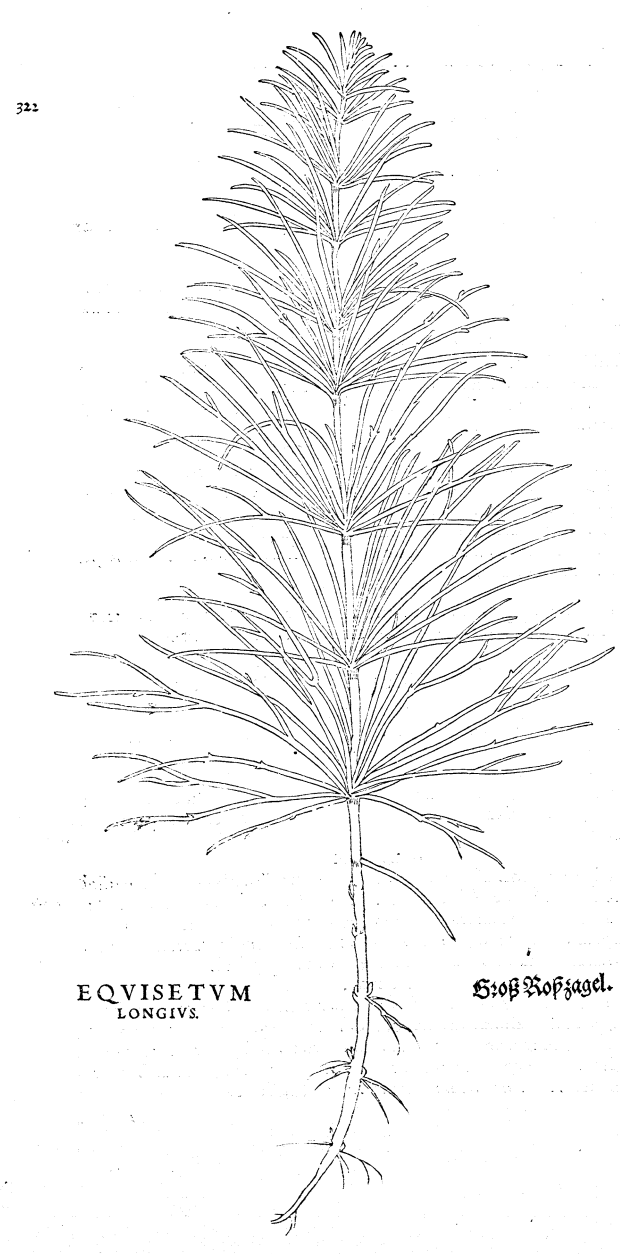

EQVISETVM
LONGIVS.

Groß Roßzagel.

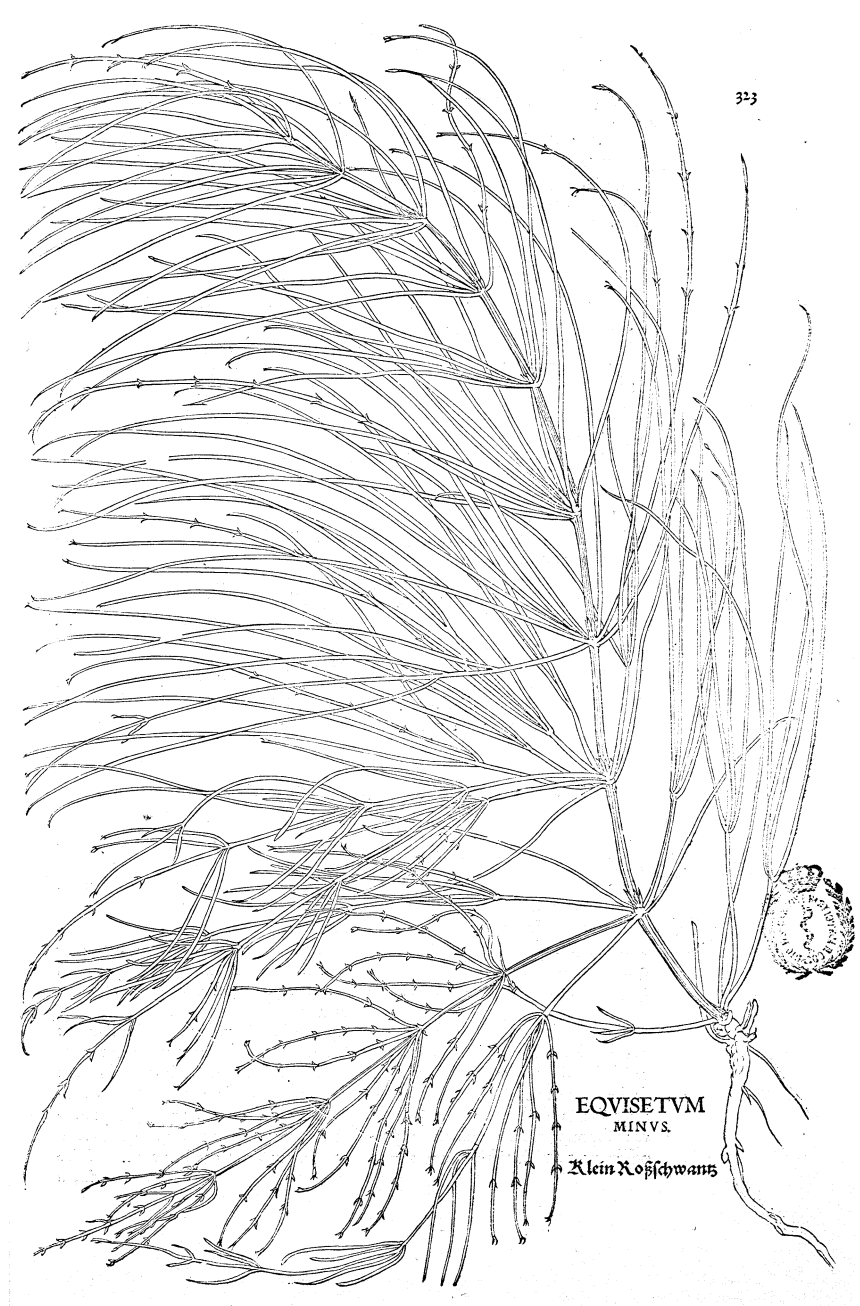
323
EQVISETVM
MINVS.
Klein Roßschwantz

C LOCVS.

Longius Equiſetũ in aquoſis locis & ſcrobibus prouenit, nec eo in foſſis prope aquas & umbroſis locis alia planta frequentior eſt, ut hoc nomine χαράδρεωφ Græcis dictum ſit. Neq; enim χαραδρὰς aliud eſt illis niſi terræ rima & fiſſura. ἔφυδρος etiam non alia ratione, quàm quod in aquoſis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuiſa fœniſecis.

χαράδρεωφ. ἔφυδρος.

TEMPVS.

Vtrunq; æſtate ſuis in locis copioſe prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter ſimulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adſtringit, quapropter ſuccus eius ſanguinem ex naribus erumpentem ſiſtit. Dyſentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnera glutinant trita & inſperſa. Herba & radix tuſſientibus, orthopnoicis, ruptiſq; ſuccurrit. Quinetiam inteſtinorum diuiſiones, ueſicæ diſſectionem, & inteſtinorum ramicem coaleſcere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamſi præfectos eſſe neruos contingat: præterea inteſtinorum ramices cogit. Cæterum ad ſanguinis reiectionem, ad fluxũ muliebrem, potiſſimum rubrum, ad dyſenterias, & ad alia uentris profluuia generoſum eſt medicamentum herba ipſa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quod nonnunq; etiam ueſicæ, & tenuium inteſtinorum uulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum
D fluxu obnoxijs in uentre affectibus ex auſterorum quopiam uinorum potus, ac ſi febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enteroccelen cohibet.

DE HIBERIDE▸ CAP▸ CXXI▸

NOMINA.

Nasturtium agreſte.

Agriocardamon cur dicta.

HIBERIS, ἢ κεραϛιαυτικὴ, ἢ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Naſturtium agreſte Latinis appellatur. Officinis noſtris incognita. Germanis Gauchblům/ non alia ratione quàm quod pleroſq; qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Poteſt etiam cõmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamũ Græcis appellata, quod radici odor inſit Naſturtij: uel quod eius folia partim Naſturtio aquatico, quod à Dioſcoride Siſymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortenſi, quod Cardamon Græcis nominat, ſimilia ſint: uel quod guſtu Naſturtiũ referant.

FORMA.

Folia Naſturtio ſimilia habet, uerno tempore uirentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, ſed una apud nos frequentius, nititur, odore Naſturtij quamacerrimo. Ex qua nimirum deſcriptione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq; Naſturtio ſimilia. Quæ enim à radice ſtatim exeunt, aquatici, quæ uero in ſupremo caule emicant hortenſis Naſturtij folia referunt. Verno quoq; tempore uirent, flos deniq; lacteus eſt, hoc eſt, in albo purpuraſcens: hunc enim Dioſco

ridem

NASTVRTIVM
AGRESTE.

Bauchblüm.

e

c ridem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici possit: radicem autem exilem atque acrem, cui ineſt Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratq; ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficaciorem q; usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneũ descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris superſit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata
D capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq; facultatem, haud secus atq; Nasturtiũ aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. i. de composit. med. secundum locos, cap. vij. teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur necessariò exiccant atq; ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberidam, non obstante quod rarò aut nunquã duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO▸ CAP▸ CXXII▸

NOMINA.

Officinarum error.

Hipposelinũ unde dictum.

Olus atrũ quare appellatum.

ΙΠΠΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonico utuntur. Germanis groß Eppfich/oder groß Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò ut Hipposelinũ Latinis nihil aliud nisi grande Apiũ sit. Olus autem atrum uel pullum à foliis, quæ atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, foliis latioribus, subpunicеis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat cõgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quod picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neq; enim Hipposelinum integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & semen produxit, damus, sed id

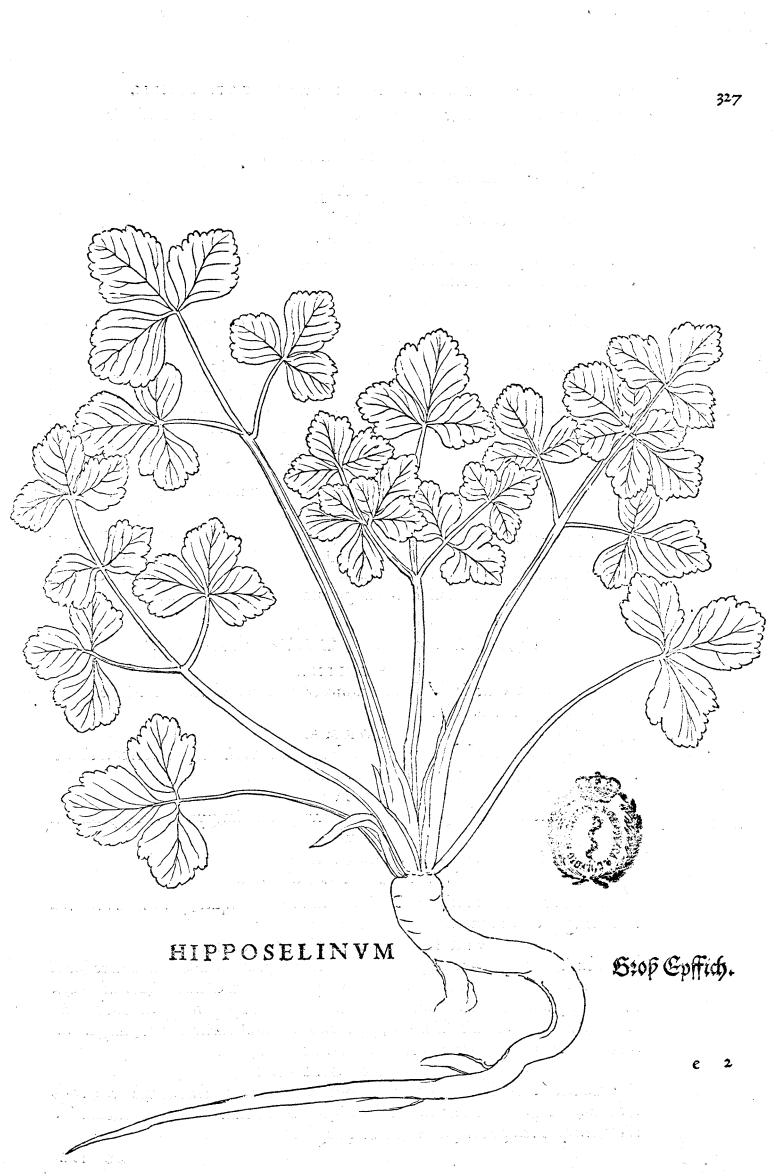

HIPPOSELINVM Stoß Epffich.

C sed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaq; tantum & folia depingi curauimus, ut quæ Oleris atri, cuius sæpè fit apud Dioscoridem mentio, forma, saltem in foliis & radice, esset, cerneres. Annitemur tamen ut aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum ut integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, ut Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudaq; ad salgama condiuntur. Semen potum in mulso menses ducit. Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio uis est, ualidior tamen. Mensium autem & urinæ ciendæ potissimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiusdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO▸ CAP▸ CXXIII▸

NOMINA.

IXOS Græcis, Viscum Latinis & officinis, Germanis Mistel / oder Affolter nominatur.

FORMA.

Planta est fruticosa, lenta, semper uirens, intus porracei coloris, extrà subflaua, foliis buxi, acinis exiguis, sine flore.

LOCVS.

Nunq; in terra, sed semper in arbore, quercu præsertim, pyro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum suis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aquea, paucissima terrena constat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Discutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæterosq; abscessus cum resina & pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in splenio curat. Cum thure antiqua ulcera, & malignos abscessus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut asio coctum & impositū minuit. Cum auripigmento aut sandaracho illitum, ungues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, uim suam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit; nec tenues tantum, sed & crassiores, eosq; diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, sed quæ tempus requirunt, uelut Thapsia.

DE ISA-

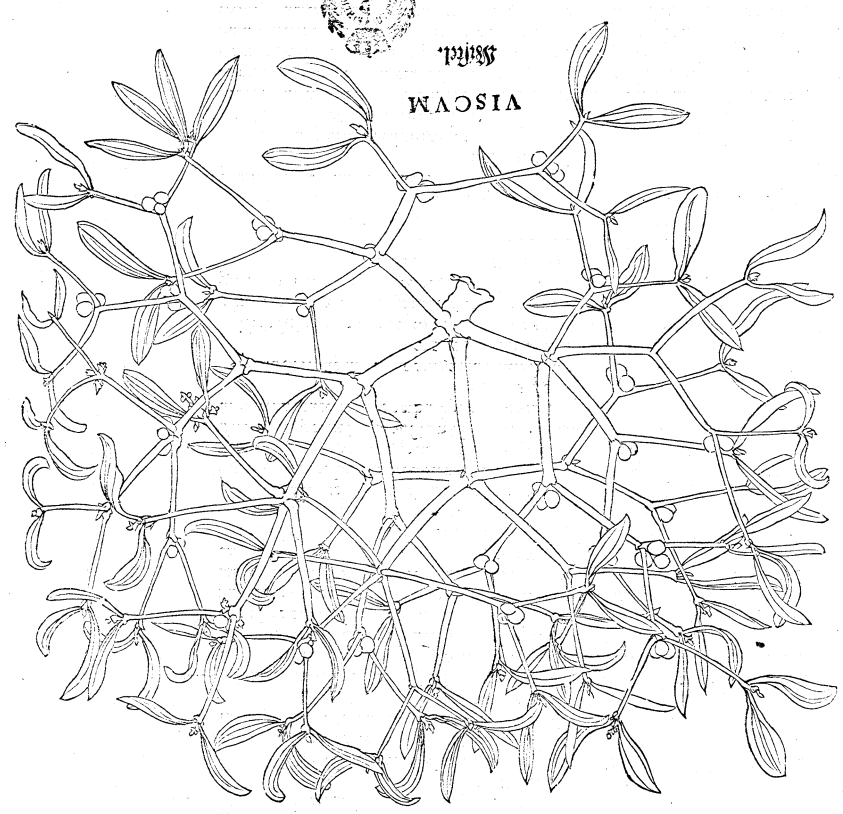

VISCVM
Matth.

NOMINA.

ISATIS Græcis, Isatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cõmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weydt nominat. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigesimo sexto monstrauimus. Barbari deprauata uoce Osatim appellant.

Guadum. *Nilech.* *Indicum.* *Osatis.*

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uerò syluestris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani simpliciter Weydt, alteram uerò cum adiectione wild Weydt nominant.

FORMA.

Satiua. Satiua folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigrioraq; caulẽ duobus cubitis altiorẽ. Hęc Dioscorides, qui reliquas notas, quę syluestri similes per omnia sunt, cõmemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare poteris: *Syluestris.* hęc eñ teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamẽ maiora obtinet, ad Lactucę folia accedentia: caules etiã tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiosè in Germania prouenit, præsertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceã saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cõputrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cœruleũ imbibant colorem. Syl-
D uestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum maceries hac herba septæ uidentur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simulatque adstringens existit. Syluestris uerò acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert: proinde ualentius quàm satiua desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiuæ folia omnia cœdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur. Tumores cœdematodes mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq; ulceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quod si quando laborantis natura ualidior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceã farinam, aut triticeam, aut polentam, pro uincente in unoquoq; affectu, miscere oportebit. Syluestris uerò potentissimè humidis putredinib. obsistit, ad cętera uerò iam comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate desiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoq; utilis est, quum altera prodesse nondum possit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationẽ. Contra ignem sacrum, radice uel foliis prodest, uel ad lienes pota.

DE ITEA.

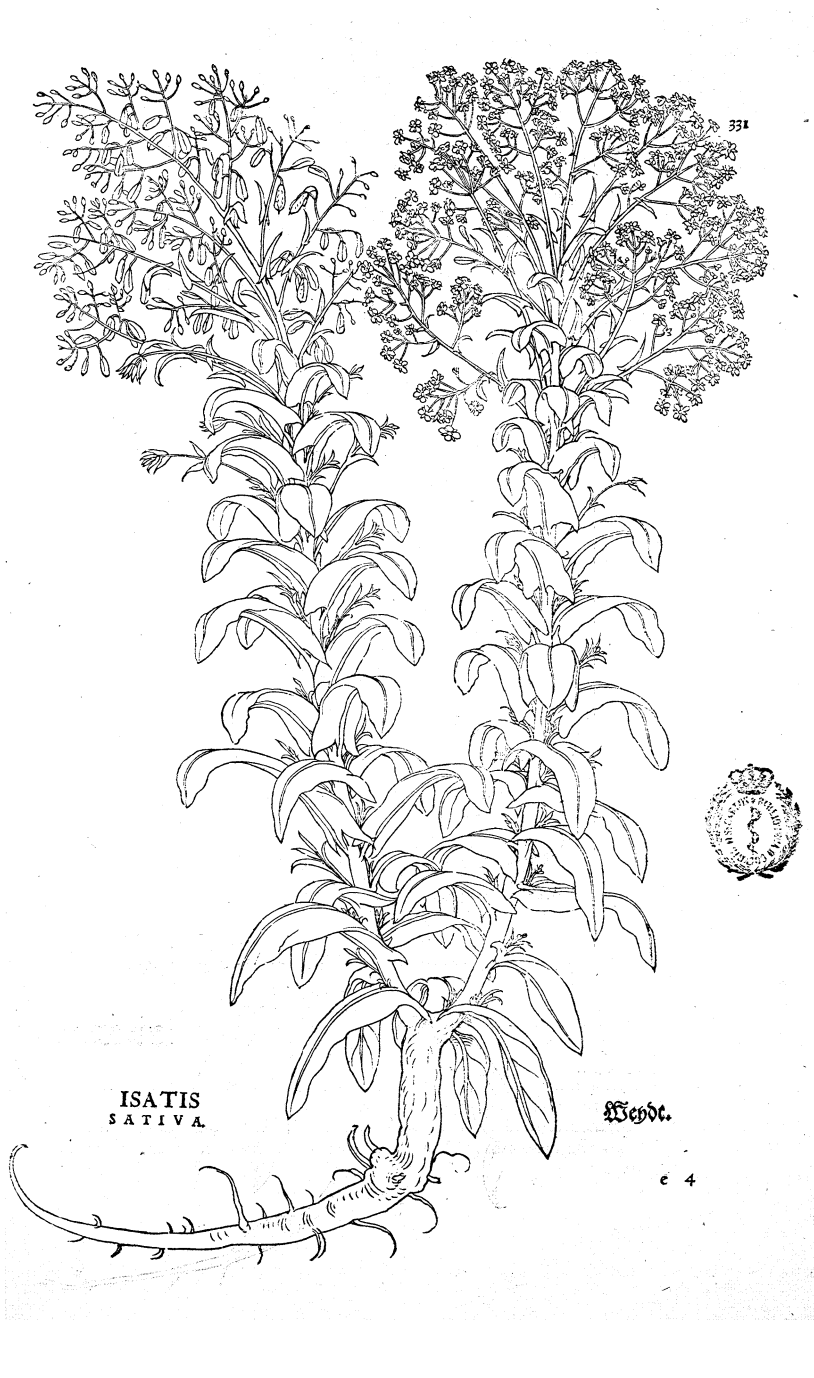

ISATIS
SATIVA.

Weyde.

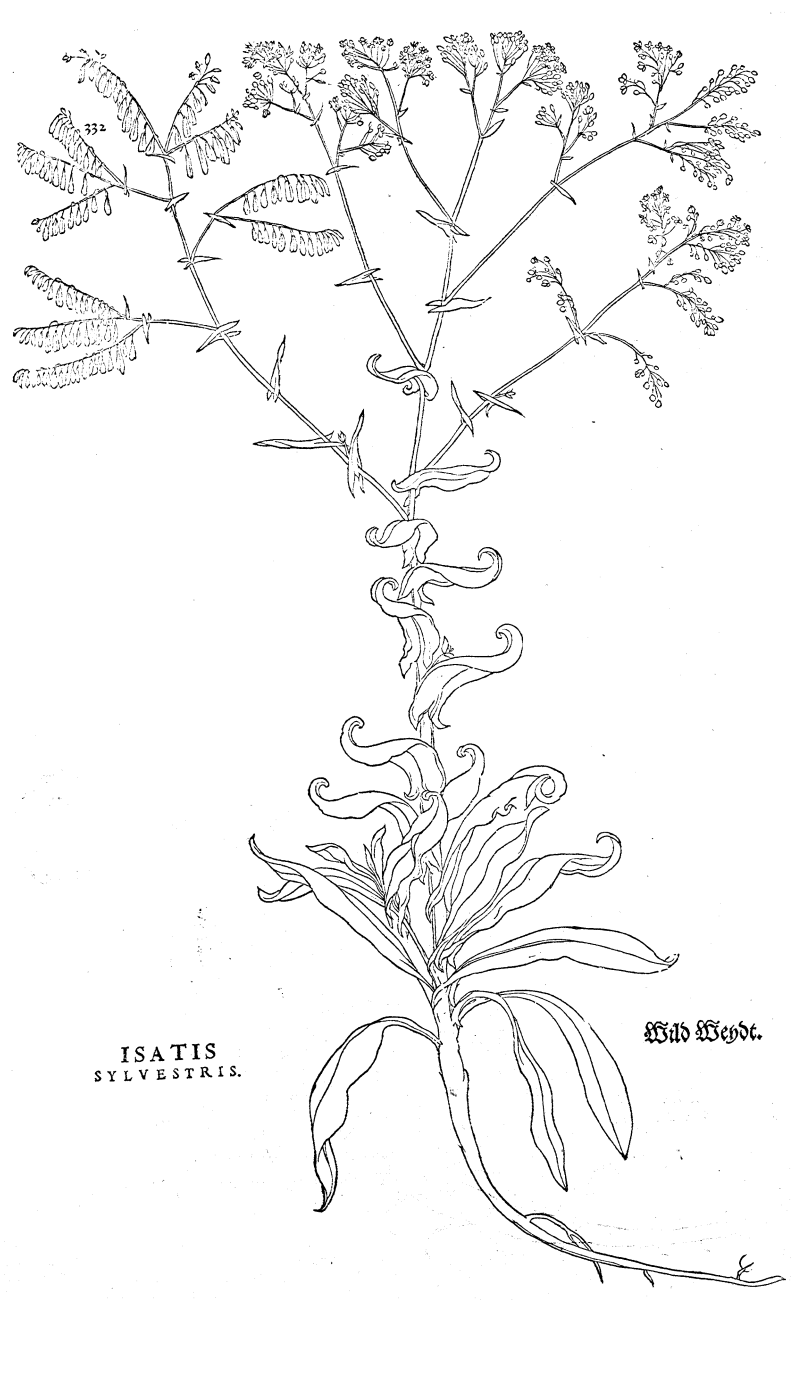
332
ISATIS
SYLVESTRIS.
Wild Weydt.

NOMINA.

ITEA Græcis, Salix Latinis, Weiden/ oder Felber Germanis appellatur. Salix uerò à ſaliendo dicta eſt, quod ea celeritate creſcat, ut quaſi ſalire uideatur. Sic etiam Iteam quaſi Salicem uocauerunt Græci. *Salix cur dicta.* *Itea unde uocata.*

GENERA.

Tria Salicis genera Theophraſtus lib. iij. cap. xiij. de hiſtoria plantarũ recenſet. Primã nigram nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta ſit. Secundam candidam, quod candido obducatur cortice. Tertiam coactę breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari ſcribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandemq; purpureã: Vitellinam à colore luteo, gracíliorẽ priore: Gallicam, quæ ſit tenuiſsima. Lucius Columella lib. iiij. cap. xxx. eiuſdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis ſcribit. Græcam flaui coloris, Gallicam obſoleti purpurei, tenuiſsimiq; uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq; rutilibus eſſe aſſerit. Quæ ſanè ſingula pulchrè cum iſs quæ Theophraſtus tradit, conuenire uidentur. Nam primam Salicis ſpeciem, quam Theophraſtus nigram aut puniceam uocat, Plinius Viminalem, Columella uerò Sabinam & Amerinam appellat, Germani ror Weiden nominant. Secundam ſpeciem, quam Theophraſtus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, Germani geel Weiden. Tertiam, quæ Theophraſto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, Germani uerò à tenuitate klein Weiden. *Salix nigra.* *Candida.* *Pumila.* *Viminalis.* *Vitellina.* *Gallica.* *Græca.* *Sabina.* *Prima Salicis ſpecies.* *Secunda.* *Tertia.*

FORMA.

Salix breui caudice conſurgit, ramis longis, è trunco extremo ueluti à capite pro
B deuntibus, lentis, flexilibus: foliis longis, ſubtus incanis, ſupernè uirentibus: flore ſeu nucamento ſquamatim compactili, lanuginoſo, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euaneſcat.

LOCVS.

Aquoſis lætatur, ideoq; auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere. Ocyſsimè amittit fructum, antè quàm omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero ὠλεσικαρπος, hoc eſt, frugiperda, Odyſſ. κ. ubi ſic canit: μακρὰ τ' αἰγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσικαρποι. Fructum ſiquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis ſunt facultatis, ac modicè adſtringunt. Cortex tamen eius ſiccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adſtringunt Salicis folia, fructus, cortex & ſuccus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileoſis conueniunt. Per ſe etiam cum aqua ſumpta, præſtant mulieribus ne concipiant. Fructus potus ſanguinẽ expuentibus prodeſt. Cortex eadem præſtat. Vſtus & cum aceto ſubactus, clauos & callos illitus tollit. Ex foliis & cortice ſuccus in putamine mâli punici cum roſaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimũ. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice ſuccus exciſo cum floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq; pupillæ claritati obſtant.

EX GALENO.

Salicis foliis ad cruenti uulneris glutinationẽ quis uti poſſet. Verũ floribus eius maximè propè omnes utunẽ medici ad exiccantis emplaſtri præparationẽ: eſt enim uis eorum deſiccatoria: habent etiam quandam adſtrictionẽ. Sunt qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res uti-

PRIMVM SALICIS GENVS.

Rot Weiden.

335
ALTERVM SALI-
CIS GENVS.
Scel Weiden.

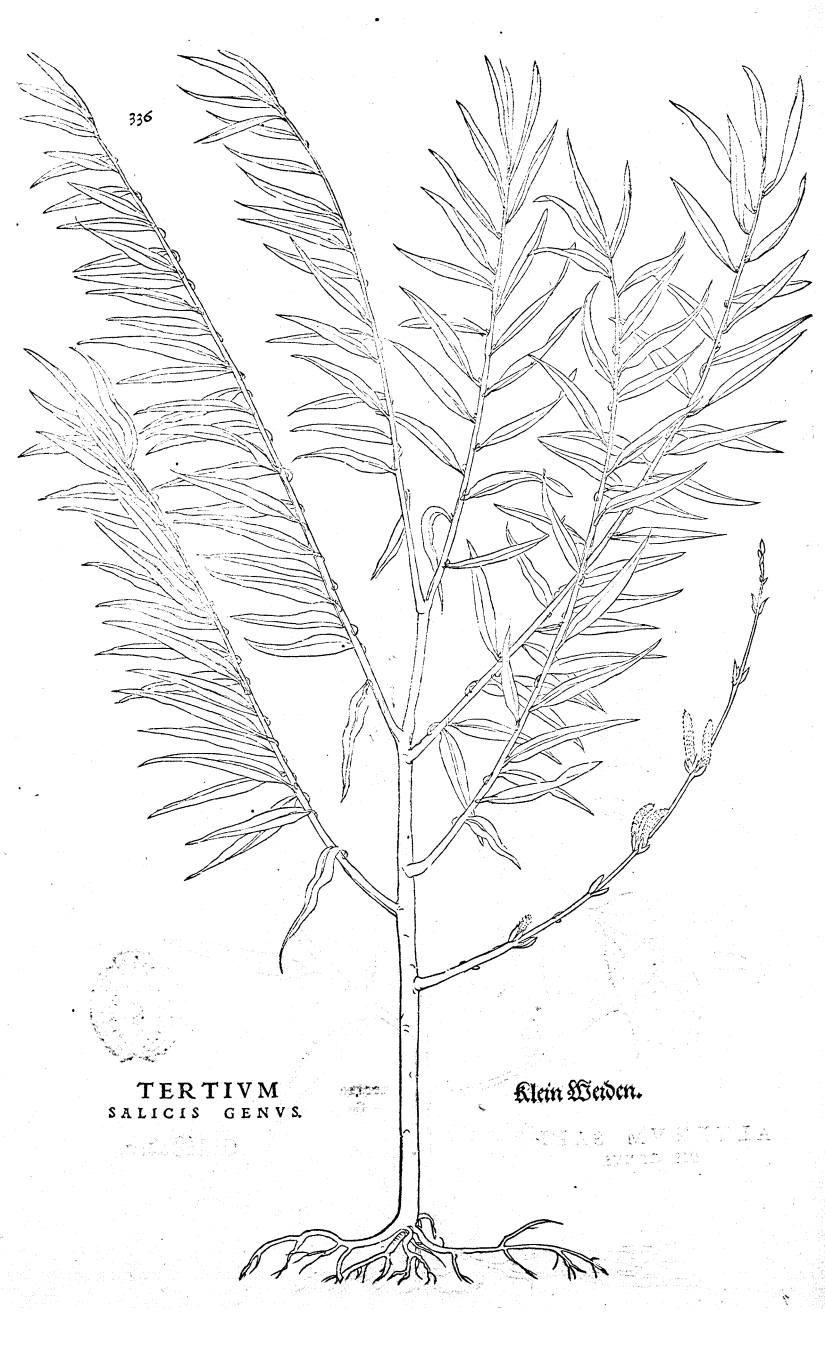

TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra morda citatem exiccante, quod paulum etiam adſtringat. Porrò arboris cortex ſimilem fa cultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, niſi quod temperaturæ ſit ficcioris, uelùt omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiuſq; cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter deficcare oportet. Nam clauos quos uocant, callos, myrmeciasq; tol lunt, aceto ipſum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, utunturq; ad ea quæ pupillas obfuſcant, extergente uidelicet ſimulq; tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis poſſet, ſiquidem talis ſit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed ſi prius colligatur, ſangui nem reijcientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mi xta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autē hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciſo cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obſtant oculis, item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamq; urinam, & ad omnes collectio nes intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorū à falce deſtillans. Ex ijs aliquis cum roſaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & foliis in ui no decoctis fouere neruos utiliſsimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in fa cie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumpta.

B

DE CAPNO. CAP. CXXVI.

NOMINA.

KAΠNOΣ Græcis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terræ, Germa nis Erdrauch/Taubentropff/Katzenkörbel appellatur. Fuma ria uerò hæc herba dicta eſt, propterea quod ſuccus eius oculis in ditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosq; mordicat. *Fumus terræ.* *Fumaria unde dicta.*

FORMA.

Fruticoſa herbula eſt, Coriandro ſimilis, tenera admodum: fo liis candidioribus, cineracei coloris, undiq; numeroſis: flore purpureo.

LOCVS.

Naſcitur in ſegetibus hordeaceis, hortis, uineis, ſepibus, & macerijs, alijsq; locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij menſis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & ſicca in ſecundo eſſe uidetur ordine, id quod ex guſtu patet: acris enim & amara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſuccus acris eſt, uiſum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Illi tus cum gummi duplices palpebrarum pilos renaſci non ſinit. Cōmanducara her ba bilioſam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps, neutramen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem bilioſam urinam multam prouocat, ſanatq; iecinoris obſtru ctiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti ſo lebat ad ſtomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandū. Siquidem herbam

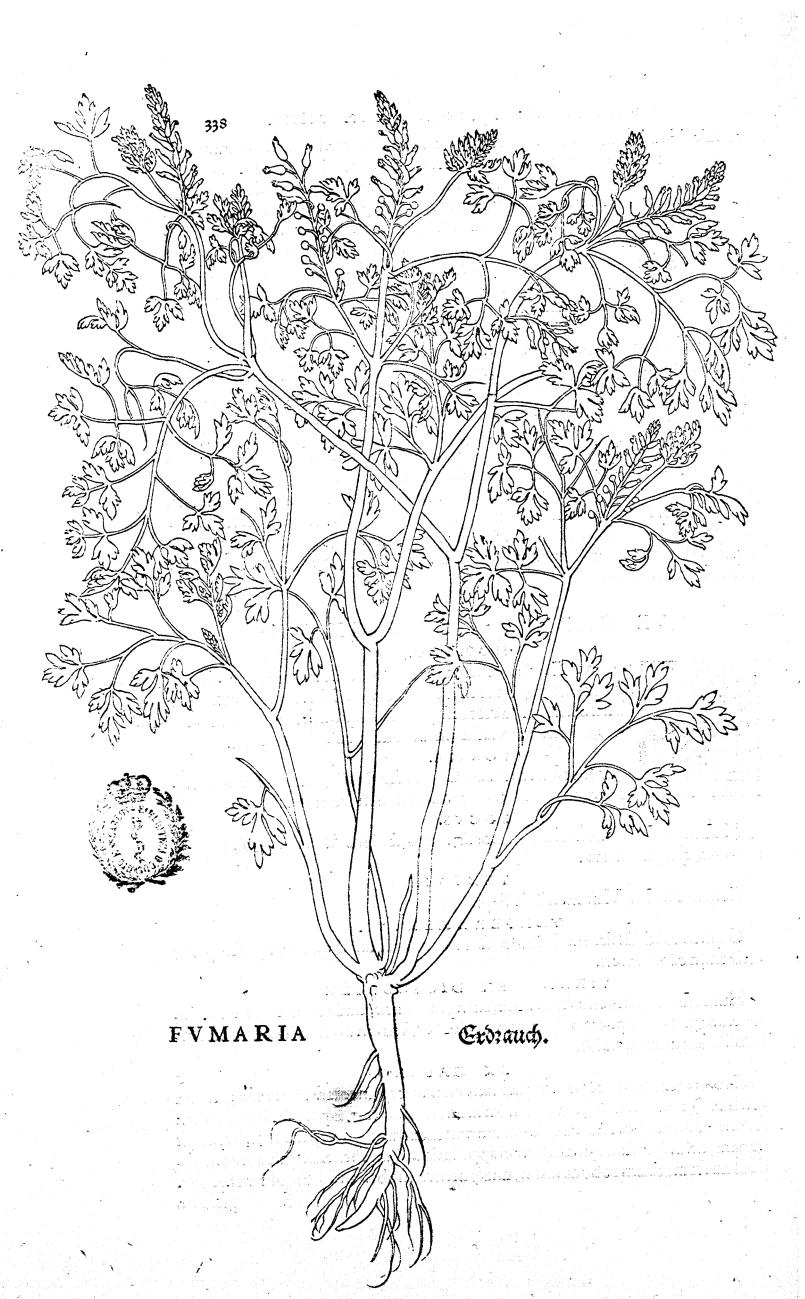

FVMARIA Erdrauch.

A primum deſiccatam condebat: dein cum uti uolebat ſubductionis quidem gratia melicrato inſpergebat: roborandi uerò cauſa, uino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatē facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICI. CAP. CXXVII.

NOMINA.

Cherua. Cataputia maior

KIKI, ἄκρόστιφ Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Cataputia maior, quibuſdā etiam Pentadactylon & Palma Chriſti, quod ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis **Wunderbaum/oder Creutzbaum** dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius referre uidetur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρόστωνες, & Latinis Ricini, inſecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris **Zeckenkörner** nominentur.

Croton & Ricinus unde dicta. κρόστωνες.

FORMA.

Arbor eſt paruę ficus magnitudine, folia Platano ſimilia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices uerò & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemisue aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

B Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſe prouenit. Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in ſecundo uel ſummum tertio ordine calefacientium & ſiccantium eſſe apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oleum Ricininū

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplaſtris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deijciunt. Vomitiones etiam mouent. Eſt uerò iniucunda admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachū enim ualidè ſubuertit. Tuſa & illita uaros, maculasq; ſole cōtractas purgāt. Folia trita cum polenta, oculorū œdemata & inflammationes ſedant, mammasq; turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita ignes ſacros reſtinguūt.

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uerò & folium, ſed undequaq; debilius. Oleum quod ex ſemine cōficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.

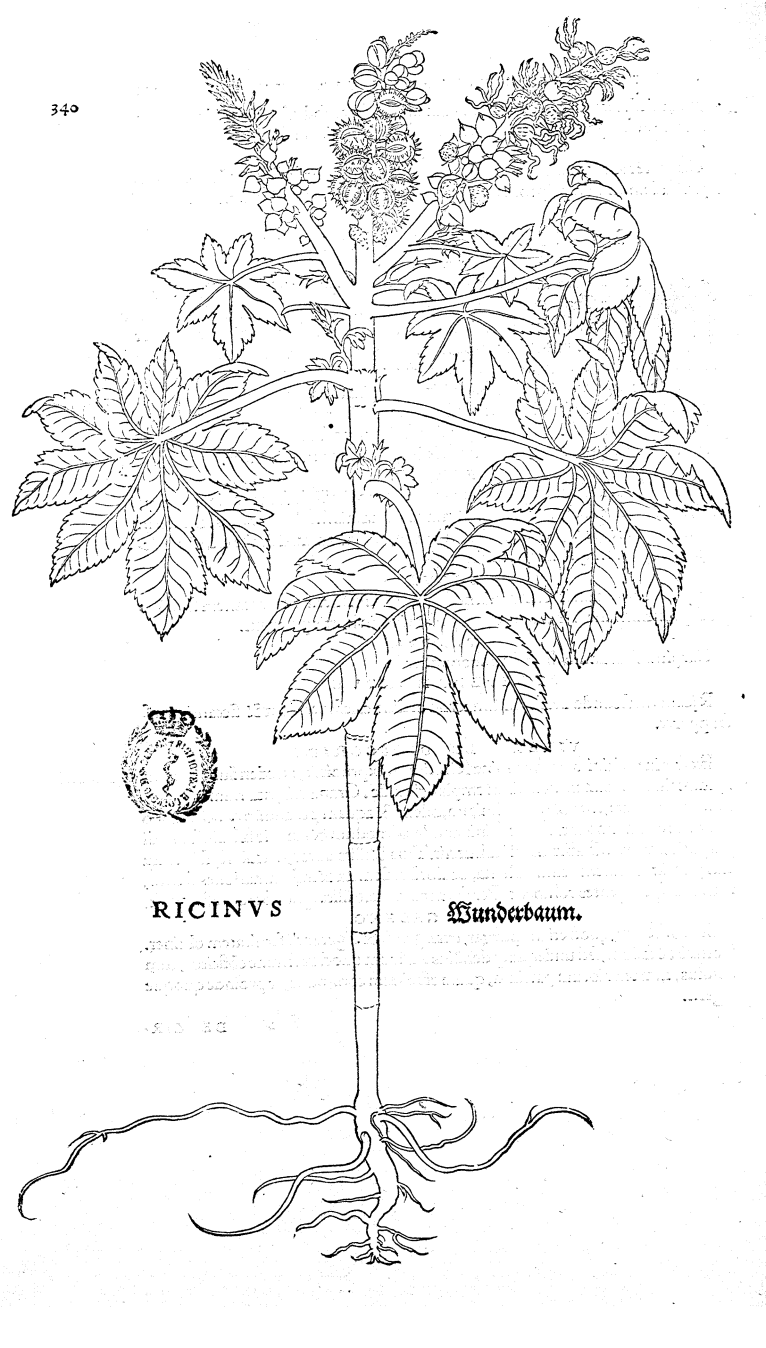

RICINVS Wunderbaum.

A

NOMINA.

KIPSION græcè, Spina mollis, Bugloſſum magnum latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Bugloſſam uel Linguam bouis uocant. Cirſion autem eò quod uarices, quos Græci κιρσοὺς nominãt, ſanet, dicta eſt. Germanis Ochſenzung appellatur. *Bugloſſa.* *Cirſion cur dicta*

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uerò Italicum eſt, in quo omnia ſunt maiora.

FORMA.

Caulis eſt tener, duûm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis roſaceorum figura, angulos ſpinoſos per interualla, ſed molles habentibus. Folia Bugloſſo ſimilia, modicè hirſuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirſutum, in quo capitula in ſummo purpurea, quæ in lanugines euaneſcunt. Hæc ſanè deſcriptio ſatis monſtrat, Cirſion eſſe Bugloſſam hodie uocatam, cum ei deliniationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, ſpinoſis per interualla angulis, ſed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Bugloſſo ſimilia, longiora tamen, aut lege, μικρότερα, hoc eſt, minora, cum Plinio: ſubcandida, leniter hirſuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirſutum, in quo capitula purpurea. Etſi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neq; in noſtra, neq; in Italica. *Bugloſſa noſtra.* *Locus Dioſcoridis emendatur.*

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenoſis potiſsimum & petroſis. Italicũ etiam
B hodie in multis hortis magna copia naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirſij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum ſedare Andreas ſcripſit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum ſanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam cõmemoratis facultates Cirſio, Dioſcorides & ueteres alij tribuunt. Videant igitur noſtrę ætatis medici, ne temerè Bugloſſæ ſuæ quas non obtinet uires adſcribant.

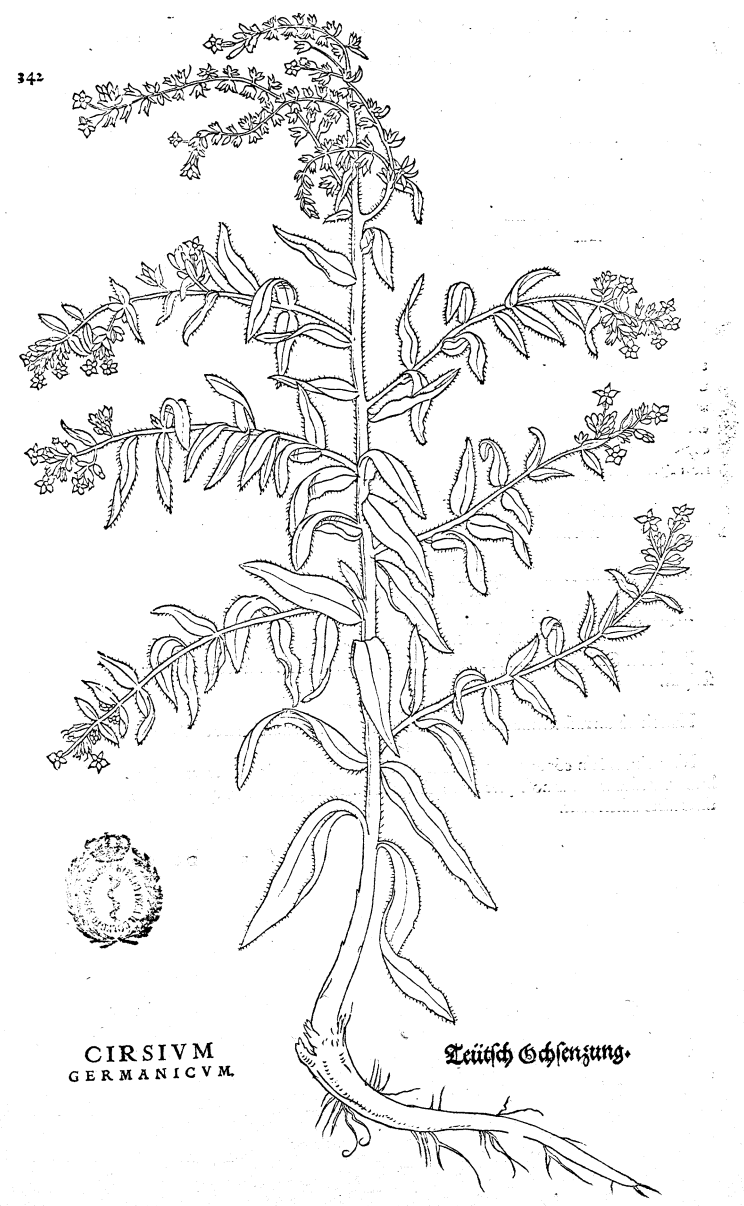

CIRSIVM
GERMANICVM.

Teütsch Ochsenzung.

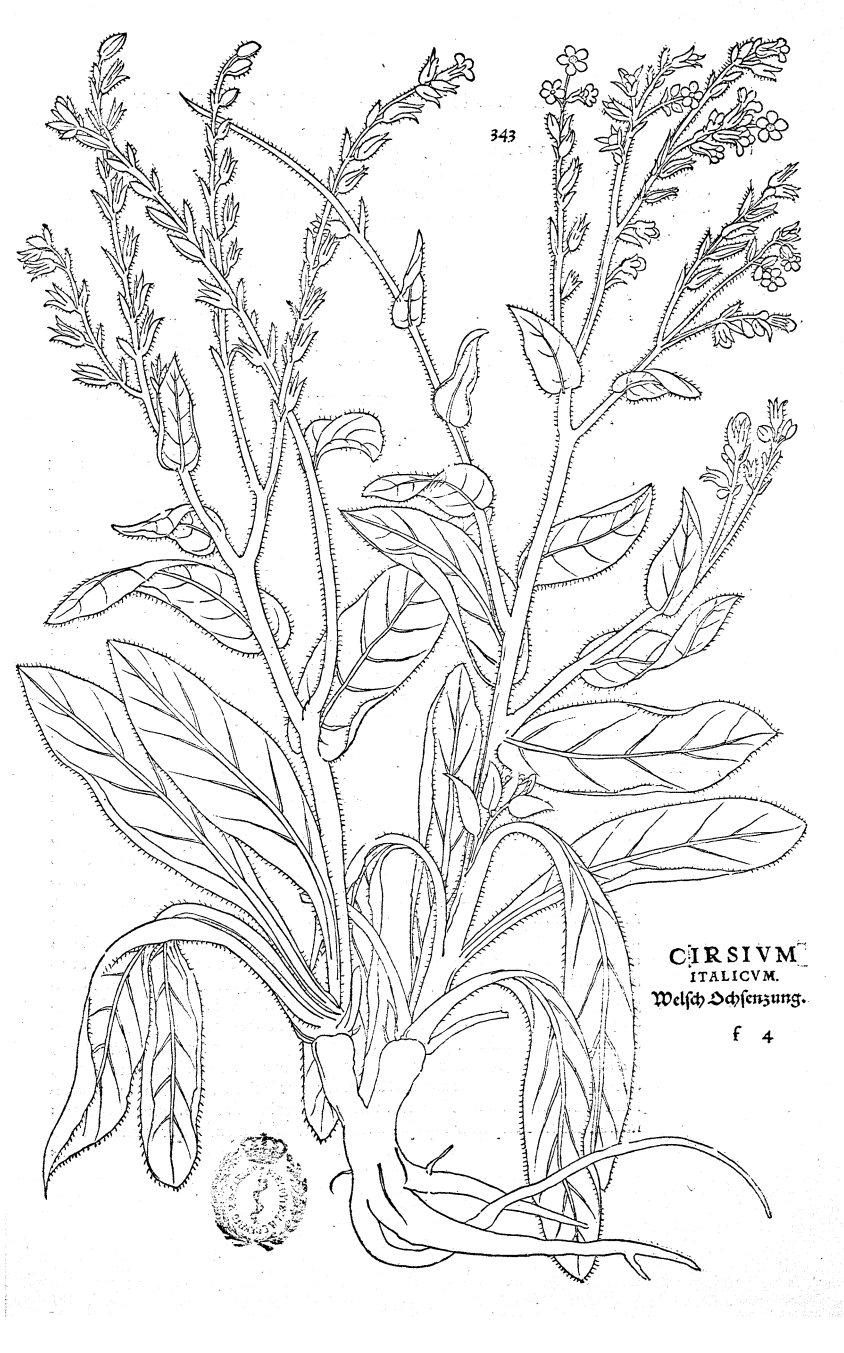
343
CIRSIVM
ITALICVM.
Welsch Schsenzung.
f 4

C

NOMINA.

Coriandrum. Corion quare uocatum.

KOPION, ἢ κορίαννον Græcis: Corion ſeu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinam ſeu officinarum appellationem imitantur, Coriander nominatur. Corio nomen feciſſe cimices ueriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρις enim Græcis inſecti id genus eſt, quod Latinis cimex dicitur.

κόρις.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, ſeſquicubitalis, ramoſus. Folium dum primũ erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundũ ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiuſculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teſte, ſed & macro ſolo naſcitur. Nunquam autem niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum ſemine prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentũ minimè frigidum ac ſimplex eſt, ſed uariè coalitum & compoſitũ. Eſt enim copioſæ quidem amaritudinis particeps, quę in tenui ſimul ac terreſtri ſubſtantia fundat: ſed & aquoſæ humiditatis tepidę ei nõ parum ineſt. Habet etiã adſtrictionis nõnihil, ſicut paulò pòſt ex Galeni uerbis clarius innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hęc Dioſcoridis uerba paulò pòſt Galenus exibilat

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, unde illitum cum pane aut polenta eryſipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, teſtium inflammationes, carbunculoſq; cum melle & uua paſſa ſanat: Cum lomento ſtrumas & tubercula diſcutit.

D Lumbricos ſemen cum paſſo potũ pellit, geniturámq; auget. Largius tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet, quapropter copioſiorẽ & cõtinuum eius uſum cauere oportet. Succus cum ceruſſa, aut argenti ſpuma, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Dioſcorides reprehenditur.

Coriannon ſiue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominabãt, ac recentiores omnes medici Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides refrigeratoriã eſſe herbam dictitans, ſed perperã. Siquidem ex contrarijs conſtat facultatibus, plurimũ habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueę humiditatis obtinentẽ, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiuſq; particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro ſententiã expromere. Sed fortè nihil obſtabit, imò ſi uerum fatendum eſt, proderit nõnihil ſuperiores methodos, quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nõ Dioſcorides tantum, ſed & alij complures medicorũ indeterminatè & citra limitationẽ de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoq; tempeſtate non paucos reperias medicos inſignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perſeuerant. Aliquando autem ad digerentia quidẽ tranſeunt, cæterum eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt incipientibus etiamnum & creſcentibus eryſipelatis alia cõuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim eryſipelas etiam uocari debet poſteaquam inflammatio

eius

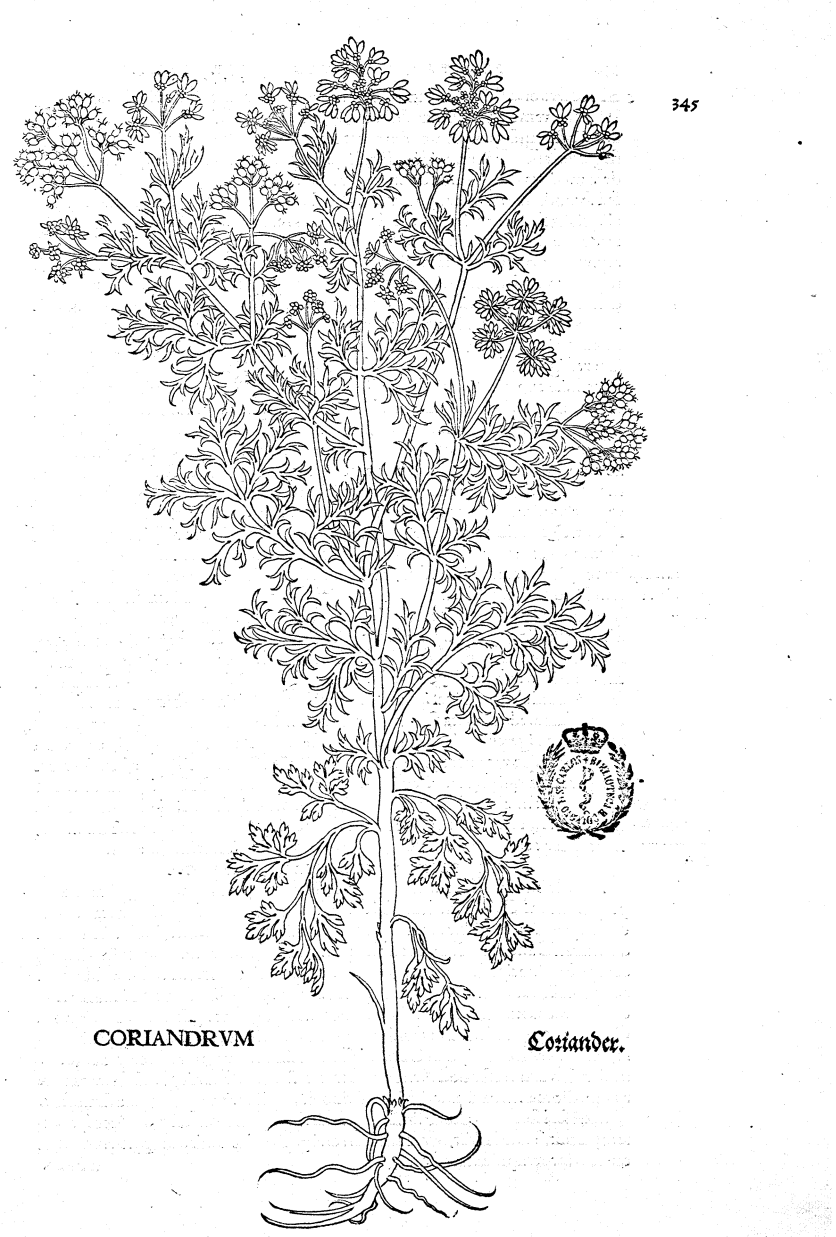

CORIANDRVM Coriander.

c eius & feruor, ac bilioſum illud abierint: neq; quę facultate ſunt frigida, neq; quę illa ſanant, remedio eſſe putandum eſt, ſed uelut ſi uel initio protinus aut percuſsis, aut alia de cauſa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum eſſe affectum exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poſcere: ad eundem modum ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alio nomine appellanda. Aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut aliqui alia ſcribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida eſſe autumantes declinationis remedia, concedendũ ſanè eſt, ſi cui ita placet, ut talis affectio etiam eryſipelas uocetur: ſed eam etiam calidã dicere ubi iam refrigerata eſt, id uerò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriannon, quod, ut ipſe ait, cum pane aut polenta illitum eryſipelas ſanet. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, & iam utique inflammatum & flauum eſt, nequaquam cum pane ſanabit Coriannon, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiuſq; medicamenti facultatem explorandam cenſuimus, quammaximè fieri poſſet ſimpliciſsimum eligi affectum conſuluimus. At plerique medici, neq; quod uel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt, neque quod alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius uerò is qui uocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à ueteribus quoq;, phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut ſic dicam eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nõnunquam ubi neutrum uincat, ſed ad unguem paria ſint. Quinetiam nõnunquam cœdematodes eſſe eryſipelas cõſpicitur, ſicut aliud

D ſcirrhodes, ut compoſitorũ morborum haud paruus aceruetur numerus. De quibus copioſius cum alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quod exactum eryſipelas haud unquã ab antedicto cataplaſmate curari poſsit. Voco autem exactum, quum à bilioſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quod longè à refrigeratione abſit Coriandrũ, uel ex ijs quæ ipſe ſcripſit Dioſcorides diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſcutit. Quod uerò nullum refrigerantiũ medicamentorũ idoneum ſit diſcutiendis ſtrumis, uel ipſum Dioſcoridẽ non dubitare arbitror, ut qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia eſſe cõfeſſus eſt. Hactenus Galenus: cuius quidẽ, etſi prolixa ſint, uerba ideo recenſere placuit, ut uulgi & nõnullorum etiam medicorũ errorẽ detegeremus, qui prꝛeter ueritatẽ Coriandri temperamentũ eſſe frigidum aſſerunt. Deniq; ut ex hoc loco diſcerent ſtudioſi, quàm periculoſum ſit Dioſcoridis ac aliorũ ueterum ſcripta ſine limitatione ſequti. Admonitos quoq; lectores eſſe uolumus, hoc caput ex eorum eſſe numero, in quo Galenus à Dioſcoride diſſentit.

Libro xiiij. Exquiſitum eryſipelas.

Periculoſum Dioſcoridis ſcripta ſine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix poteſtas datur, nõ tamen ſimplex, ut prudentiſsimè Galeno uidetur, ſed cui quædã portio auſteritatis immixta ſit, inde quod quædã ex eo uitia curantur, quæ nunquã omnino curaret, ſi ſola uirtute frigida niteret. Cum melle & uua paſſa tritũ & impoſitũ, omnes tumores collectionesq; compeſcit. Præcipuè tamen iſto genere medicaminis doloribus teſtium ſubuenit. Succo mãli granati et oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata perſequit. Semen ex aqua potum ſolutionẽ uentris ſtringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante acceſsionẽ ſi fuerint deuorata. Iiſdẽ quoq; repellendis efficax eſt ipſum Coriandrũ ante ſolis ortum ignoranti ceruicali uiride ſubiectũ. Mirum eſt quod Xenocrates tradit, ſi unum ſeminis granũ fœmina bibe rit uno die menſtrua cõtineri, biduo ſi duo, & totidẽ diebus quot grana ſumpſerit.

Eadẽ ferè ſunt quæ alter Plin. lib. naturalis hiſto. xx. cap. xx. ſcribit, ideoq; omittere placuit. Tantũ addit, Marcum Varronẽ putare Coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptã æſtate ſeruari.

APPEN-

APPENDIX.

A Non tranſeundum ſilentio erit quod Dioſcorides hic diligenter monet, Coriandri copioſum & cõtinuum uſum eſſe fugiendum. Ideoq; errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potiſsimum ad caput roborandũ, cuí infeſiſsimum eſt, utuntur, manifeſtius eſt quàm ut probatione indigeat. A quo ſanè errore uel id ſaltem reuocare eos deberet, quod idem Dioſcorides, libro ſexto, Coriandrum inter uenena connumeret. *Coriandro nõ copioſe & cõtinuò utendum.*

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probè cõcoquantur retinet. Toſtum igne uentrem ſiſtit. Prodeſt ad phlegmonas & calídas temperaturas. Sanguinis profluuiũ potum, & ſi imponatur, compeſcit. Cum uíno potum, lumbricos educit: immodícus tamen eius uſus delirium facit. Huius etiam ſuccus potus uenenum eſt & occîdit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & deſipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXX.

NOMINA.

KAΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Caſſutha, y litera in u tranſeunte, ut ſæpè fieri ſolet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs noſtræ ætatis hinc deflexa quadam priſtini nominis umbra, Cuſcuta dicitur, cum primum Caſſutha, dein cõuerſa Caſcutha, poſtremo Cuſcuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quaſi compedibus id cuí inſederit illiget, nec uinctum eo facilè poſsit extricari. Germanis Filtzkraut/oder Flachßſeiden/ *Podagralini.*

B oder Todtern dicitur. Errant qui Dioſcoridis Androſacen eſſe putant, cum ueteres Græci, quod ſciam, de Cuſcuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Pli- *Androſace non eſt Caſſutha.*

» nius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminiſſe ijs uerbis: Eſt & in Syria herba quæ uocatur Caſſythas, non tantum arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe: Caſſytas enim legendum non Cadytas: ſic enim codices aliquot Plinii, ut in ſuis annotationibus doctiſsimus Hermolaus admonet, iſq; emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Caſſytas herba ſuo nomine Syriaco uenerat in Latium, quod multis poſtea ſeculis uſurpantes tam Pœni quàm Arabes, ſuis ſcriptis protriuerunt. Quod autem Plinius ſine ſpiritu protulit, id librariorum culpa factum eſſe ſuſpicor, qui inuertentes mutarunt Caſſytha in Caſſytas. *Plinij locus emendatus.*

FORMA.

Herboſis fruticibus adnaſcitur, earum adminiculo fulta: radice nulla, ſed uelut ab alarum ſinu prodeunte cirro capillamentóue miræ longitudinis, ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis conuoluente. Quæ iam ueluti clauículis nixa, ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices rotata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura eſt. Foliȷs uidua cernitur. Florem fundit album, ſemine quoq; ſcatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufeſcunt, fidibus lyrarum craſsitie pares.

LOCVS.

Non in terra, ſed in herbis arboribusq; paſsim naſcitur Caſſytha, quas tam ſpiſſo ſæpius irretit cõtextu, ut tentorij modo herboſum ceſpitem à ſole uindicet. Non nunquàm cacuminib. impendens ſtirpes humi deturbat, propriamq; parentẽ ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aeſtate, Iulio potiſsimum & Auguſto menſibus, maximus illius in Germania prouentus eſſe ſolet: hoc enim tempore tanta eius eſt luxuria, ut mole ſua ſtirpes oneratæ ferè procumbere uideantur.

TEMPERA-

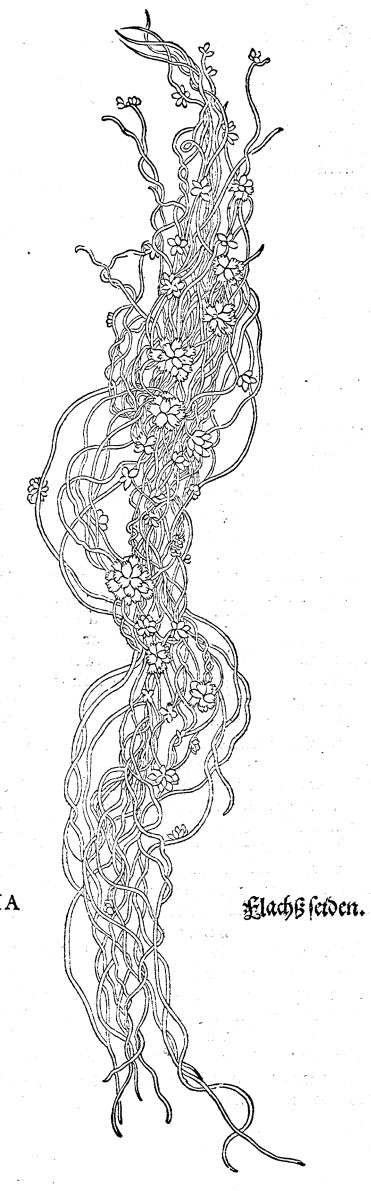

CASSVTHA Flachß ſeiden.

A TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit uitia, uenas pituitoſis atq; bilioſis exonerat humoribus, pellit urinam. Regio morbo ſubuenit qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus ijs auxiliatur quæ pueros malè habent: ſed uſu nimio ſtomachum ſua aſtrictione grauat: uerum noxa tollitur, ſi Aniſi momentū adijciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuunt, qui uticq; uires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quod hanc forſitan ueteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quod natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius uernaculum ebibens humorem aleretur. Nam ut teſtatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arboriue, calidam ſortietur facultatem, & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO▸ CAP▸ CXXXI▸

NOMINA.

B ΚΕΣΤΡΟΝ græcè, Betonica ſeu Vetonica latinè: in officinis antiquū nomen retinuit, Braunbetonie germanicè appellat. A uarietate autem & copia remediorū, Ceſtron à Græcis dicta eſt: hac ſiquidem uoce opus interpunctū, acuue pictum nominauere. Libri etiam à uarietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica uerò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt. *Ceſtron unde dicta.* *Betonica.*

FORMA.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aūt maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, pro pe radicem maiora. In ſummo caulium ſemen ueluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues ut Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoq; Græcis Ψυχότροφον uocata eſt. *Ψυχότροφον.*

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt & ſiccantur plurimos ad uſus. Radices cum hydromeli te potę, pituitoſam uomitione eliciūt. Folia dantur ruptis, cōuulſis, uuluæ affectionibus, & eiuſdē ſtrangulationib. drachmę unius pondere cum hydromelite. Ternę in uini ſextarijs duobus cōtra ſerpentiū morſus ebibunt. Herba ipſa illita uenenatorū morſib. prodeſt. Aduerſus etiā uenena drachma ex uino pota cōuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtū uenenū nihil nocebit. Vrinā cit. Aluum ſubducit. Medet comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijs drachmę pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionē adiuuat, ſi quis à cœna eam

BETONICA Betonick.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinat. Stomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea dilutum uino ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus trium obolorũ pondere cum diluti uini cyatho uno. Iſchiadicis, renum & ueſicę dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantib. cũ mulſo. Regio morbo laborantes recreat. Menſes ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmę quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili uaſe reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt, & ſubacris ipſa herba, id quod & particulatim edita oſtendit actio. Nam conſiſtentes in renibus lapides rumpit, & pulmonẽ & thoracem & iecur expurgat, abſtergitq́. Menſes mouet, & comitialibus prodeſt. Rupta atq́ conuulſa curat, & omnibus beſtiarũ morſibus illita ulceri auxiliatur. Acidum ructantibus & iſchiadicis bibita ſuccurrit.

EX PLINIO.

Morſibus ſerpentum imponitur Betonica præcipuè, cui uis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq́ cruentas excreationes facit. Faciles præſtat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in paſſo aut mulſo. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat eiuſdem farina ex aqua mulſa. Aluum ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum, ſtomacho &
B claritati oculorũ. Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXII.

NOMINA.

DVAS eſſe Betonicæ ſpecies præter Paulum Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioſcoridis codicibus huius quoque ſecundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque poſteriorem, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominãt. Germanis Graßblůmen & Negelblůmen/ quod flores eius garyophyllorũ odorem referant, appellare placuit. *Herba Tunica.*

GENERA.

Duũm eſt generum. Vna ſiquidem ſylueſtris eſt, quam Germani wild Negelblůmen/ hoc eſt, ſylueſtrem Garyophylleam, & Dondernegele/ Feldtnegele/ & Blůtßtrópffle. Altera altilis eſt, quę alio nomine Betonica ſeu Vetonica coronaria, quod illius in coronis nimius uſus ſit, dicitur. Germani heymiſch Negelblůmen/ quaſi domi natam Garyophylleam appellant. *Sylueſtris.* *Altilis.*

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq́ habet. Folia porracea, oblonga, ſtamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioſcoridis deliniatio utriq́ generi cõmunis eſt: priuatim tamen ſylueſtris Betonica herba fruticoſa eſt, foliis porri, oblongis, anguſtis, per extremũ mucronatis, cæſijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus ſpecioſis, ſimplicibus, qui quinis, ſenisue foliis conſtant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conſpicianť. Altilis ſeu coronaria, foliis eſt porraceis, *Sylueſtris Betonica.* *Altilis ſeu coronaria Betonica.*

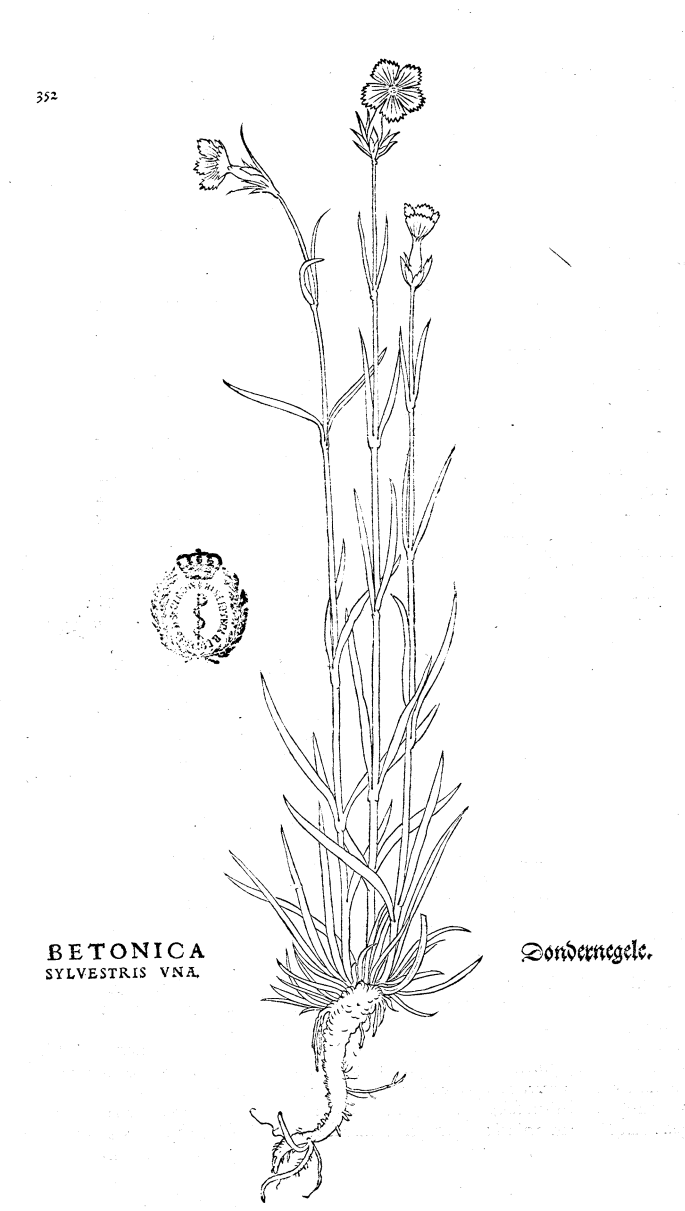

BETONICA
SYLVESTRIS VNA.

Dondernegele.

BETONICA
SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.

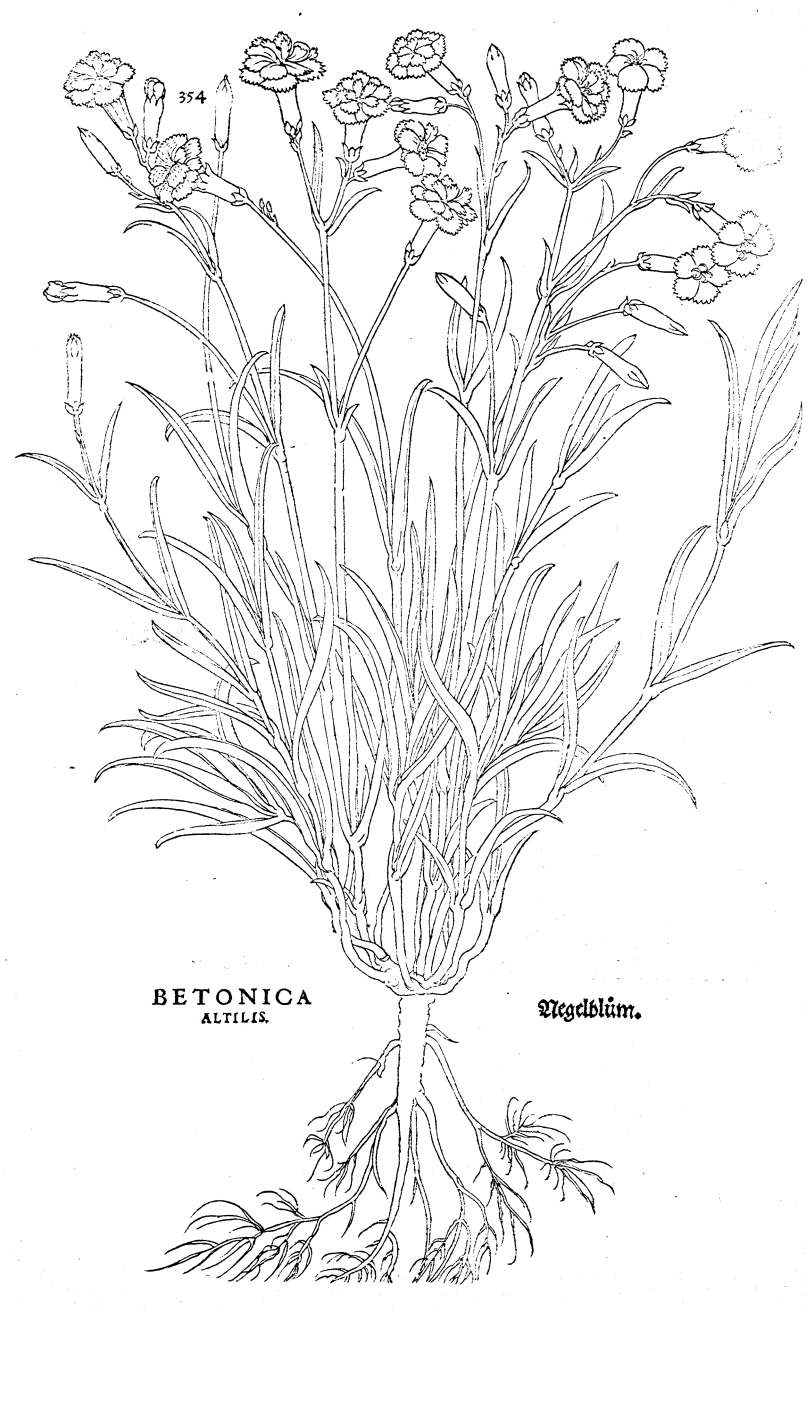
354
BETONICA
ALTILIS.
Negelblüm.

A oblongis, per extremum mucronatis, cõcoloratu cæſijs, teretibus cauliculis ſeſquicubitalibus, geniculatis, coëuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium ſpecioſiſsimis, Garyophyllorum odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius ſaturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius uerſicolore uariatur cõmiſtu. Omnibus teres longiuſculusq; calyx ſpectatur, orbiculo ſuperiore denticulatus, à quo quina ſenáue folia prodeũt, lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma ſtipantur, geminis utrinque emicantibus ſtamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq; locis naſcitur. Coronaria uerò paſsim in fictilibus uaſis alitur, necq; facilè ædes inuenies, ante quas non expoſitam intuearis.

TEMPVS.

In æſtate utriuſq; magna eſt copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq; æſtiuas, autumnales, hyemalesq; ſtruit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora cuſtodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos cõmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec perſanescat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

B Farina eius tam aduerſus toxica quàm ſerpentũ & ſcorpionũ ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq; febrium horrores diſcutit. Comitialibus opitulatur ſub ipſam acceſsionem propinata. Eadem per ſe carcinomatis inſpergiẽ, quæ tamen præſtiterit herbæ ſucco prius abluiſſe. Eſtur contra uentris tineas. Succus peſtis arcet contagia, atque etiam hauſtus, ſi iam morbus inuaſerit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabioſi morſus, ad fiſtulas & parotidas, quibus illitu medetur. Viſus aciem exacuit. Ieiuno ſumpta dolorem dentium ſedat, iure decocti colluto ore. Diſcutit grauedines. Partum, qui ſine febre ſit, accelerat. Neruorũ uulneribus imponitur. Præſumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non ſentient qui ex uino biberint. Faſtidia cum aceto mulſo diſcutit. Iis qui ex morbis ſeſe recolligunt aluum ex aqua calida deiicit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris ſedat. Venena rabioſi canis morſu impreſſa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores ſyluestris Betonicæ ſuccum mirificè cõmendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra peſtis contagia utilem eſſe tradunt. Hanc ob cauſam ex floribus etiam eiuſdem, medicamentum conficiunt, quod Conſeruam hodie uocant, quod ad eundem uſum adhibent.

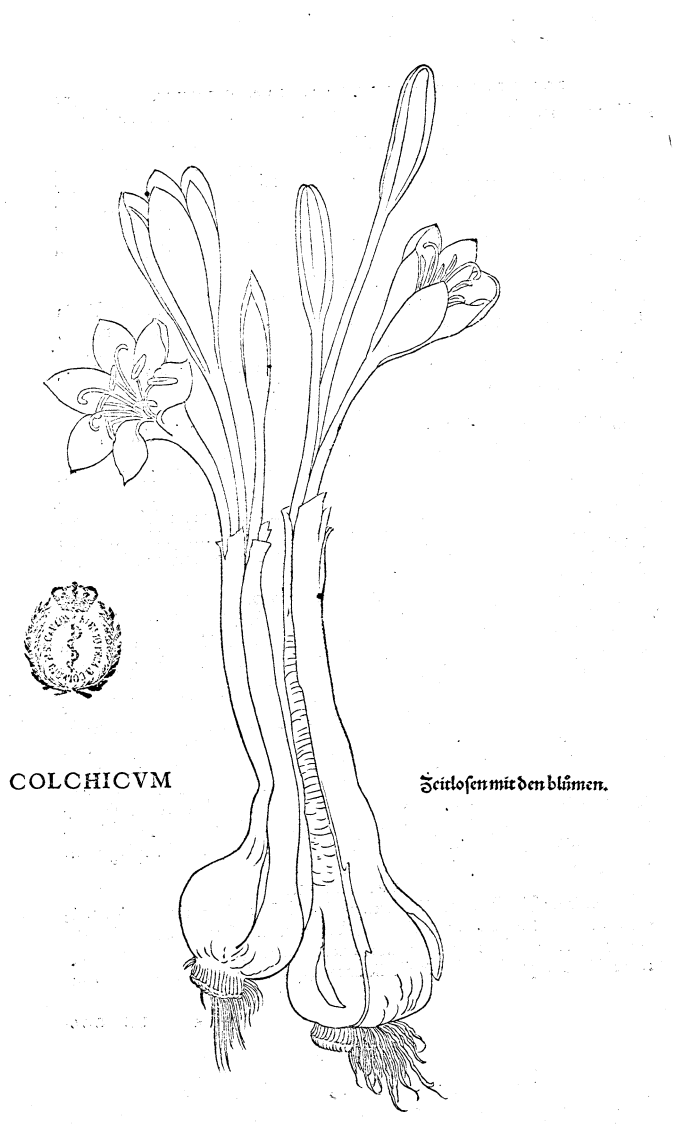

COLCHICVM Zeitlosen mit den blümen.

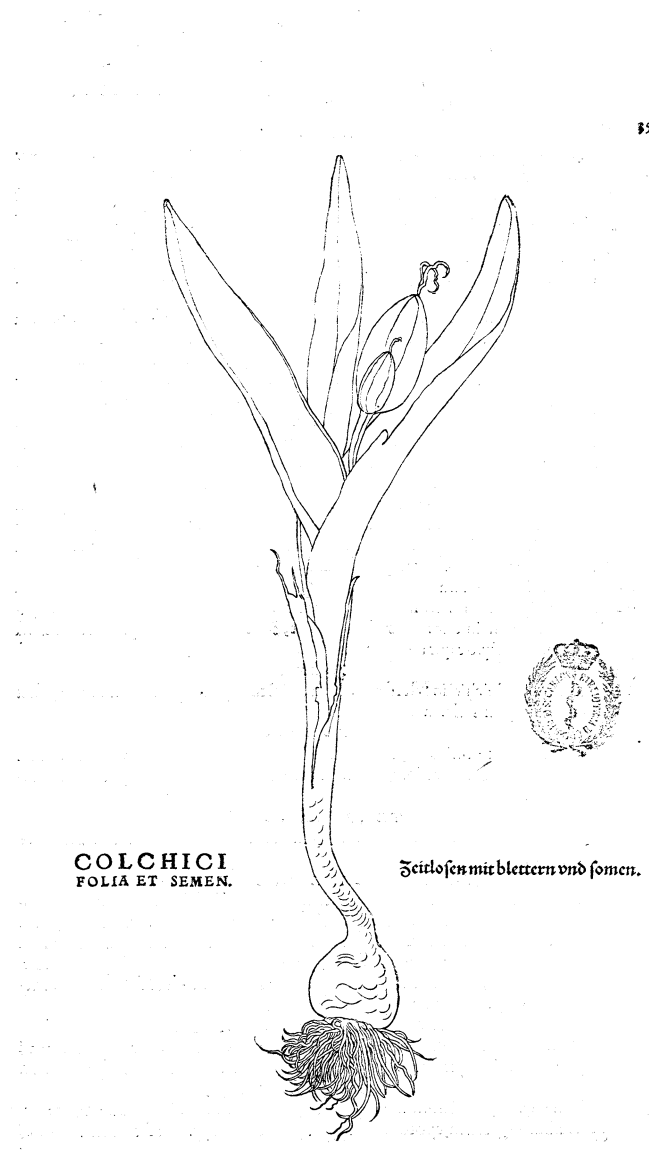

COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitloſen mit blettern vnd ſomen.

C

NOMINA.

Hermodactylus. Colchicum cur dictum. Ephemerum.

ΚΟΛΧΙΚΟΝ, ἢ ἐφημέρου Græcis, Bulbus agreſtis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitloſen. Colchicum à Colchide ueneni ferace, in qua naſcitur, nomẽ deſumpſit. Dictum uerò eſt Ephemerum, quoniam uno die ſumptum interficiat, atqueadeo ab altero Ephemero, quod minimè letale eſt, & de quo ſuo loco diximus, non ſolum figura, uerumetiam facultatibus differt. Etſi uerò Ephemeron Colchicum etiam ſignificet, tamen præcipuè id Ephemeron quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem ſubcandidum, crocino ſimilem profert. Poſt florem folia Bulbo ſimilia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, ruffum ferentẽ ſemen. Radicem habentem corticem in nigro rufeſcentem, quę cortice ſuo nudata, alba, tenera, ſucco plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fiſſurámue unde flos erumpit. Huius deſcriptionis in uniuerſum notæ omnes ita Hermodactylo noſtro conueniunt, ut nemo, niſi Tireſia cæcior ſit, Dioſcoridis eſſe Colchicũ ambigere poſsit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus ſimilem. Poſterius, Februario nimirũ menſe & primo ſtatim uere, folia Bulbi, ſed pinguiora. Caulem palmeũ ferentem ſemen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufeſcente, quæ decorticata candicat, teneraq́, ſucco plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiuſdem diuiſionẽ in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquiſitè tibi monſtrat. His accedit, quod Serapio Arabs ſub nomine Hermodactyli, Dioſcoridis Colchicon prorſus depingat. Alium tamen eſſe à noſtro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere ſcribunt. Paulus enim ſeparatim tanquam diuerſorum mentionẽ fecit, & de Colchico & Ephemero diuerſa ab Hermodactylo capita conſtituit.

Hermodactylus recentiorum græcorum.

LOCVS.

Magnus Colchici in Meſſenia, & apud Colchos prouentus. Naſcitur & paſsim in omnibus pratis Germaniæ noſtræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem poſt flores generantur, & primo ſtatim uere è terra erumpunt. Semen in æſtate Iunio potiſsimũ menſe producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum nonnulli Colchicum in ſecundo ordine ſeu à medio receſſu ſtatuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comeſta fungorum modo ſtrangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum eſt enim quantum ignaros propter ſuauitatẽ inuitet. Hæc Dioſcorides. Proinde ſatis liquet Hermodactyli huius noſtri uſum minimè tutum eſſe: uenenum enim eſt, & uſq; ad ſanguinis excretionem per inferna ſubducit. Eius tamen, radicis potiſsimum & foliorum, ad enecandos ac abigendos pediculos uſus eſſe poteſt.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio ſunt edentibus quęcunq; contra fungos opem ferunt. Bubulum etiã lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum prę terea quærendum præſidiũ ſit.

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide naſcatur, uocant, aut Bulbum agreſtem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica & ſcilla

A ſcilla tactum irritatumq́: interiora erodit, ſtomachum urit cum ponderoſa grauita te. Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, ut Salamandræ, uomitionibus & clyſteribus. Sed antequam uires ſibi adſciſcat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiū, aut malicorij, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij ſuccus, aut ſurculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prædiximus, aſſumatur. Origanum quoq; cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò uerò exactum præſidium eſt lac uaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, ut hoc præſente nullum aliud deſideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE▸ CAP▸ CXXXIIII▸

NOMINA.

ΚΛΗΜΑΤΙΣ δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca officinis, Vincaperuinca uulgo nominatur. Germanis, eò quod ſemper uireat, Yngrūn/ uel Syngrūn. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu uiticulas per terram ſpargat, dixerunt. *Clematis unde dicta.* Daphnoida uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincamperuincam, alioq́ nomine Chamædaphnen dici tradit, quod ſcilicet humilis uideat Laurus, ut nomen ſonat. Non eſt autem cur eam Chamædaphnen putes quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt: hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. *Daphnoides.* *Chamædaphne.*

B xv. ut hinc manifeſtiſsimū ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen. Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincam peruincā alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat uicina quæq; uinciens, appellat. *Plinio duplex* *Chamædaphne.*

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ craſsitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore ſimile, multo tamen minus. Iam ſi quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitius exploret, ea deprehendet eſſe quæ hodie uulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpuram cœruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque ſed continuis diſtincto. Ea etiam, ut Plinius ait, ſemper uiret, in modum lineę folijs geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas. *Vincaperuinca.*

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroſo, lætoq́ ſolo, ſed inculto, in agrorū uinearumq́ marginibus.

TEMPVS.

Hæc etſi nunquam non uireſcat, uere tamen duntaxat floreſcere uidetur, Martio potiſsimum menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluuia & dyſenterias ſiniunt. Veteri dolores cum lacte & roſaceo, aut cyprino in peſſo appoſita ſanant. Commanducata dentium

CLEMATIS
DAPHNOIDES.

Syngrün.

A dentium dolorem mitigant. Venenatorum morſibus impoſita proſunt. Feruntur & aſpidum morſibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam eſt exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dyſenterijs cum uino pota prodeſt, dentiũq; dolores manſa mitigat. Veteri doloribus in peſſo admotum uſui eſt, tantum abeſt ut urat aut ulceret.

EX PAVLO.

Clematis quibuſdam Daphnoides, alijs Myrſinoides, nõnullis Polygonoides, ſarmenta habet prælonga, craſſitudine iunci, folium uerò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates inteſtinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morſus prodeſt.

APPENDIX.

Iam cõmemoratæ facultates ſatis oſtendũt Clematida daphnoida eſſe Vincam peruincam: nam codex antiquus manuſcriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & ſequor, eaſdem prorſus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirũ in modum prodeſſe tradit. Item ijs qui ſanguinẽ uomunt aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum folia eius ſiſtere aſſerit, ita ut euidentiſsimum ſit Peruincam officinarum eandem eſſe cum Clematide hac noſtra. Quibus etiam accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ utraque adamuſim Peruincæ noſtræ reſpondent.

DE CARDAMO▸ CAP▸ CXXXV▸

NOMINA.

B KAPΔAMON græcè. Naſturtiũ ſatiuum latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari noſtræ ætatis herbarij Creſsionem hortenſem uocant. Germanicè Gartenkreß dicitur. Cardamũ uerò Græcis nonnulli dictum eſſe arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in ſyncope illa, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuerſa ratione uſi, ſic dictum quod caput edomet, quaſi κεφάλαιον, putant. Nam arcem mentis obſidens ſuo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὴν κόρας μύειν, id eſt, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abſcondat, ita dici cenſeant. Nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu λαχανᾶμύειν uerbum declinarunt, quod conniuere noſtra lingua dicimus. Naſturtium autem appellatum eſt, Varrone & Plinio teſtibus, à naribus torquendis, quod odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta prouocet.

Creſſio hortenſis Cardamum una dicitur.

κεφαλαμύειν Naſturtiũ quare appellatum.

FORMA.

Naſturtium caulibus aſſurgit ſeſquipedalibus, ſtatim à radice minutorũ foliorum pediculo, floribus candidis, ſemine per ramorum latera copioſo, firmo, calycu lis orbicularibus contento, acri ſapore.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio potiſsimũ menſe. Sequenti tempore ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Naſturtij ſemen calefacit & deſiccat ordine quarto. Herba quoque ſicca ſimilem ſemini facultatem poſsidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admiſtionem multo inferior eſt, adeoq; ſic mordacitas eius moderata eſt, ut cum pane ea uti liceat ceu obſonio.

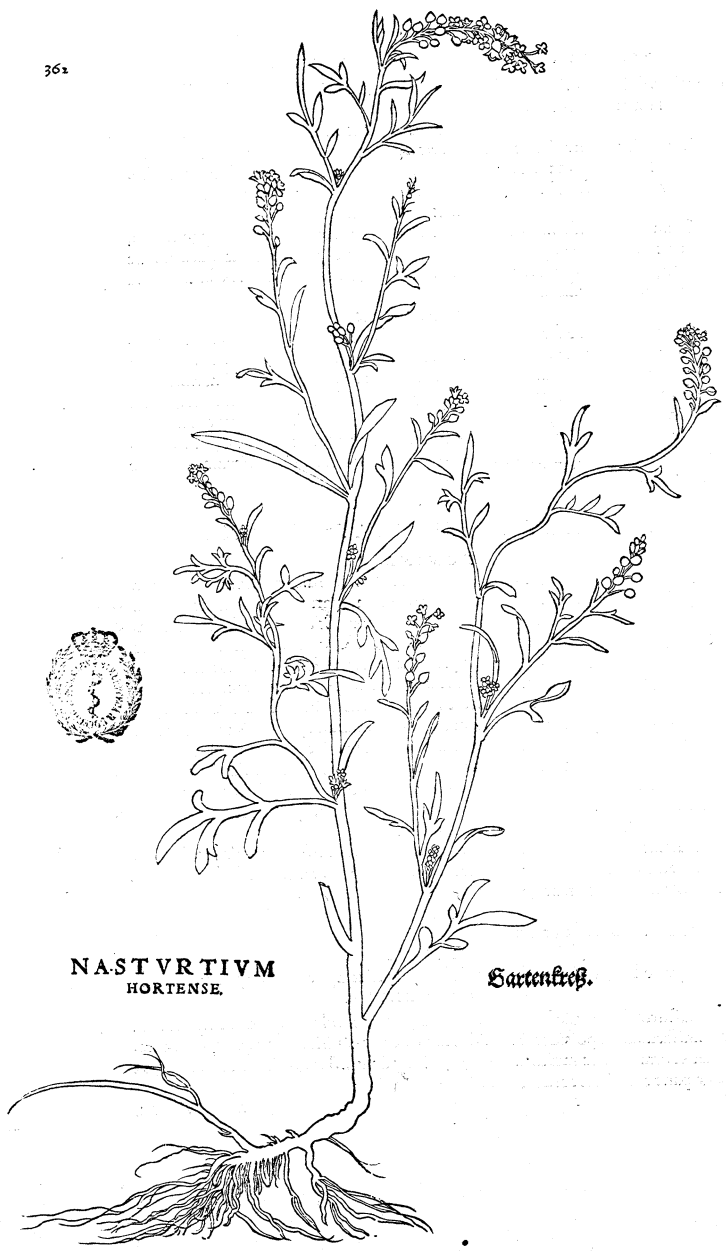

NASTVRTIVM
HORTENSE.

Gartenkreß.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium ſemen calefacit, acre eſt, & ſtomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in utero enecat. Menſes cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ ſemini ſimile eſt. Lepras & impetigines abſtergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in pectore ſunt educit. Potum ſerpentibus aduerſatur. Suffitu eaſdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad ſuppurationem ducens. Iſchiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes diſcutit. Furunculos cum muria illitū ad ſuppurationes ducit. Herba omnia eadem, ſed minore effectu, poteſt.

EX GALENO.

Naſturtij ſemen adurentis eſt facultatis particeps ſicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atqueadeò quodcunque rubrificationē poſtulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miſcetur quoq; remedijs quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam id quod craſſos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei ſimile eſt.

EX PLINIO.

Naſturtium Venerem ſtimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorū pondo. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumq; Braſsica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uiſum clarificat. Cōmotas mentes ſedat ex aceto ſumptū. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorū animalia expellit, efficacius addito Mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,
B extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſsimè. Seſtius adijcit hoc ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatē aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationē perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item lichenī & unguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt.

DE CRINO. CAP. CXXXVI.

NOMINA.

KPINON κρίνον Græcis, Lilium ſiue Iunonis roſa Latinis, Lilium album officinis, weiß Lilgen/ oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorū poëtæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natum Lilium. *Iunonis roſa quare dictum Lilium.* Nanq; cum Hercules puer, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus mamma lacte cōpioſe profluxit. Quod in cœlo à puero uago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit uiam: quod humi ſparſum eſt, Lilium lacteo flore nitentē creauit, unde roſa Iunonis dictum.

FORMA.

Lilium caule ſimplici, raro duplici, tricubitali, comoſo, foliis longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem ſe paulatim laxantibus, forma calathi, reſupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, conſtat.

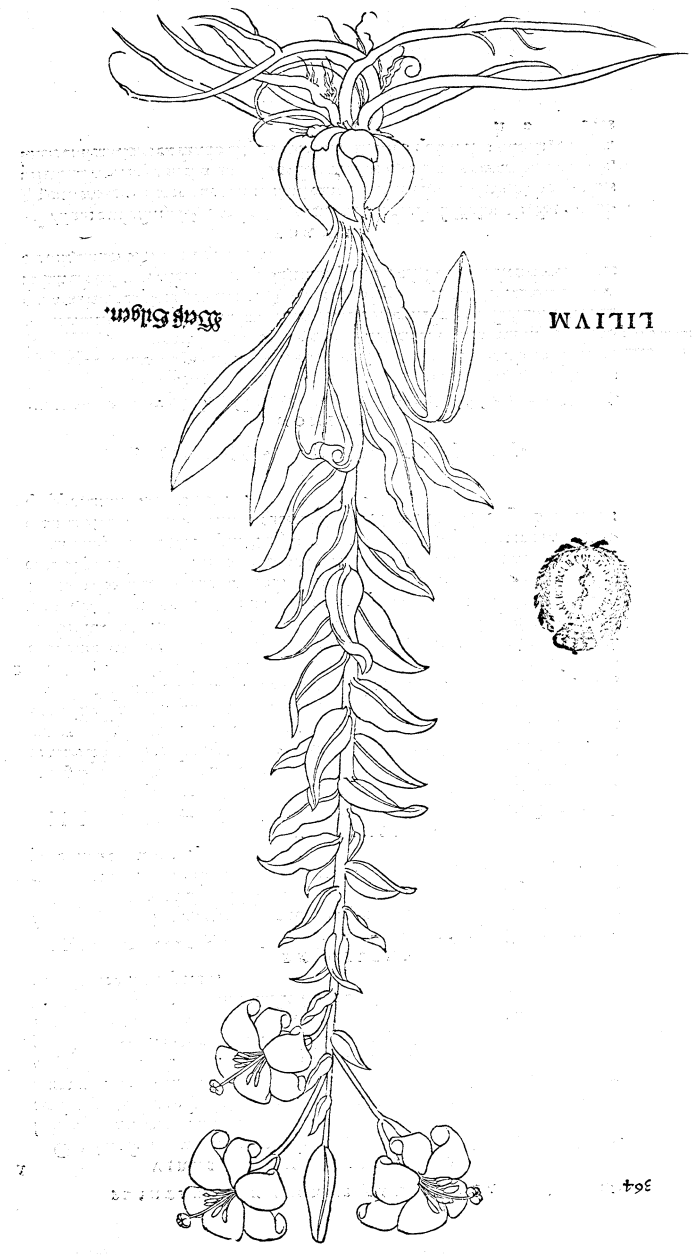
LILIVM
364

LILIVM
CROCEVM.

Goldtgulg.

C Flos ille languido ſemper collo eſt, nõ ſufficiente capitis oneri. Radix bulboſa. Hęc deſcriptio planè huic Lilio cõuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, ſed croceus eſt. Folia quoq; eius anguſtiora ſunt quàm prioris, aliàs ſimile, ut pictura luculenter oſtendit.

LOCVS.

Paſsim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio menſis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturã miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua utiq; in guſtu amaritudinẽ habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Radix autem & folia primi ordinis ſunt exiccantiũ & abſtergentium. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in foliis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lilij flore unguentũ fit quod ab aliis Lirinum, ab aliis Suſinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbę illita, ſerpentium morſibus ſubueniunt. Feruefacta ambuſtis proſunt. Eadem in aceto condita uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo uaſe coctus, cõtra uetuſta ulcera, & recentia uulnera medicamentũ fit. Radix aſſa, aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, uuluam emollit, menſtrua ducit, & ulceribus cicatricem inducit. Cum melle ſubacta neruorum præciſionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emendat. Achores abſtergit, faciemq; emendat & erugat. Teſticulorũ inflammationes trita cum aceto, aut Hyoſcyami foliis, & farina tri
D ticea demulcet. Semen contra ſerpentiũ morſus potum ualet. Illinuntur ſacris ignibus ſemen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem digerendi ſimulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus ſit aptiſſimum. Porrò radix foliaq; per ſe trita deſiccant & abſtergunt & digerunt moderatè: proinde quoque ambuſtis competunt: ſiquidem hæc quoq; moderatè deſiccantem extergentemq; facultatem poſtulãt. Radicem ergo aſſam toſtámue, ac deinde cum roſaceo cõtritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omniũ bonum ſit inducendæ cicatrici remediũ. Quin etiam uteros emollit, menſesq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipſa ad obductam uſq; cicatricem imponunt, non in ambuſtionibus duntaxat, ſed aliis quoq; uulneribus. Sed ſunt qui aceto ea cõdientes ad uulnera ſuo tempore utanť. Quum alphos, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cõmiſcemus illi aliquid aliorum medicamentorũ ualidius extergentiũ, cuiuſmodi mel eſt. Cæterũ ſi id moderatè illi ac cõuenienter admiſceatur, & ad neruorũ diuiſiones competit, & ad alia uniuerſa quæ ualenter exiccari poſtulant abſq; morſu. Impoſuimus uerò etiam quandoq; & foliorũ ſuccum cum aceto & melle coctũ. Quinque partibus ſucci plus utroq; erat, atq; inſigne medicamen ad omnia ea quę exiccari poſtulant abſq; morſu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus muſculorũ eueniunt, & quæcunq; humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauerunt, contra ſerpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur,

A quuntur, triduoq; non ſoluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ inutilem ſanguinem cum aluo trahunt. Lieni & ruptis & uulſis proſunt. Et menſtruis fœminarum in uino decoctæ. Impoſitæq; cum melle neruis præciſis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris teſtiũ in melle cum Hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro. Flos & folia ulcerum uetuſtati imponuntur. Succus qui flore expreſſus eſt ab alijs mel, ab alijs ſyrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, ſuppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodeſt. Oleum uerò quod ex ipſo paratur, uim habet diſcutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum ſanationem.

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVII.

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΑ ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbß. Græci ex aduerſo uocabulum impoſuere, κολοκύθιον nominantes, quod ſcilicet pumili breuesq; ſint partus, quos ipſa paſsim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborúmue fructus uideantur ſuperare. Cucurbitã uerò Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facilè ſi quid obſtiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incurueſcat.

κολοκύνθα quare nominata.

Cucurbita cur dicta.

GENERA.

B Plinius lib. xix. cap. v. duo ſatiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariã uocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorũ curuitate, tecta, pergulas & teſtudines operit. Alterã plebeiam, quæ ſcilicet ſuis flagellis humi repit. Nos ad formã reſpicientes tria eiuſdem genera fecimus. Vnam maiorẽ, altera uerò minorem. Maiorem uocauimus ſic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quę prædicta minora obtinet. Tertiam longiorẽ, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis eſt, reptantibus flagellis in altum ſcandens, in ramosq; uitis modo ſe diffundit: tamen ob caulis infirmitatẽ, humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus innitatur: folio rotundo, Perſonatiæ aut Aſari foliꝭ haud diſsimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòſt, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumeſcit, aut in breue craſſamentũ cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiſcentes urceorũ uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter ſe à ſitis iniuria uindicare poſsint.

LOCVS.

Amat rigua & aquoſa loca Cucurbita, nec niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Tardius in Germania ob ſoli frigiditatem fructus Cucurbitæ matureſcit, ideoq; uix ante exactum autumnũ maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec ligneſcat, eſſe poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ eſt, utraq; qualitate ſecundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abſceſſusq́ue mitigat. Ramenta eius

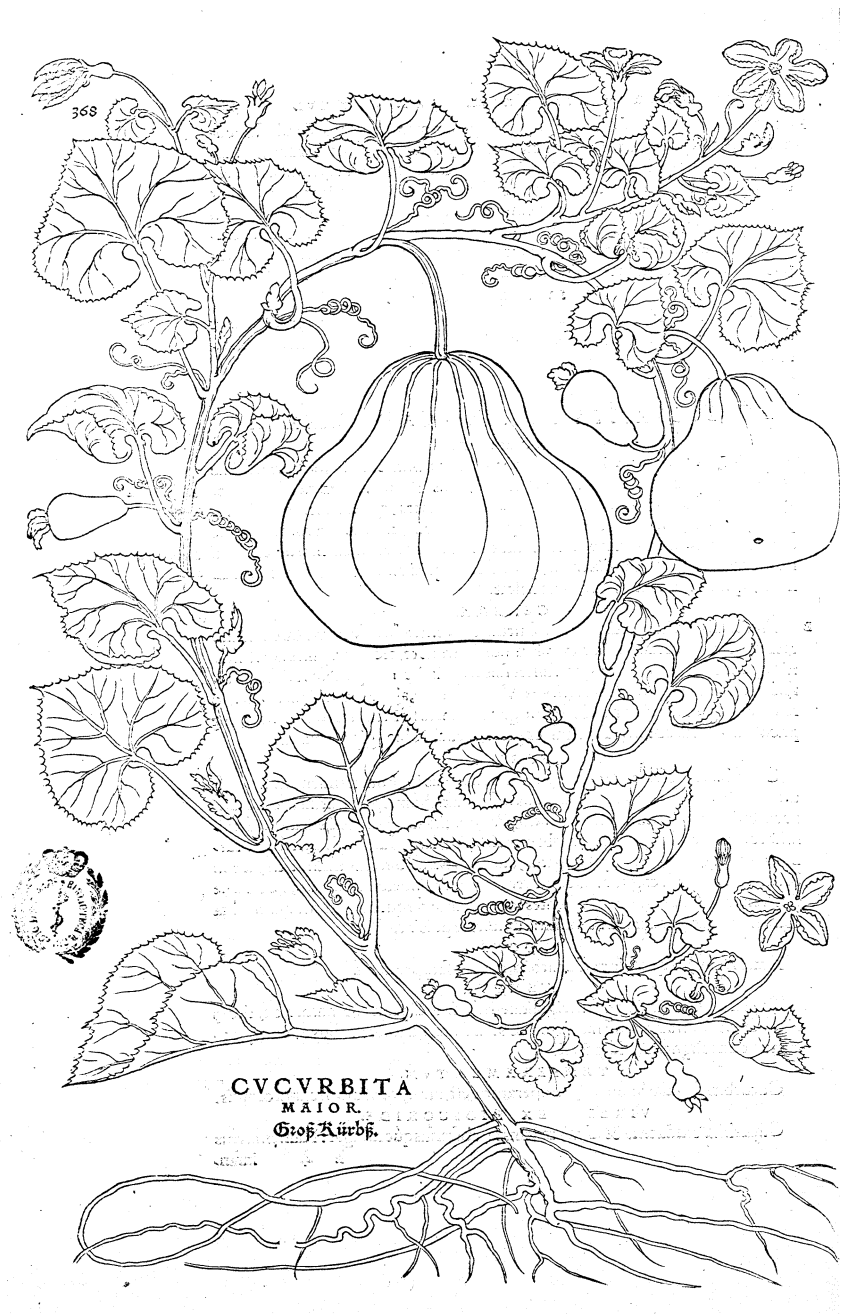
CVCVRBITA
MAIOR.
Groß Kürbß.

369
CVCVRBITA
MINOR.
Klein Kürbß.

370
CVCVRBITA
OBLONGA.
Lang Kürbß.

A infantibus contra capitis ardorem, quam ſiriaſin uocant, in ſincipite utiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrasq; ſimiliter iuuant. Succus èramentis contuſis per ſe, & cum roſaceo inſtillatus, aurium doloribus auxiliatur. Aduſtiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expreſſæ ſuccus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter ſoluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatã uinũ infundat, & ſub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorũ Cucurbitę ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum roſaceo utentibus prodeſt. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comeſta humida eſt, & ſitim arcet. Cruda cibo inſuauis eſt, ſtomacho pernicioſa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut ſi quis alterius cibi inopia ingere eam cõpellatur, ceu quidam iam auſus eſt, pondus cum algore uentriculo incumbere ſit ſenſurus, ſtomachumq; euertet, & ad uomitionẽ concitabit, quæ una eum ab urgentibus ſymptomatis liberare poteſt. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus cõplura, aut mox quàm elixata eſt, aut frictam in ſartagine, aut aſſam omnes homines eſſe conſueuerunt. Ipſa quantum in ſe eſt, humidũ frigidumq; corpori alimentũ præbet, ac idipſum ea de cauſa exiguum, ſed leuiter per aluum ſubit, cum ob ſuæ ſubſtantiæ lubricitatem, tum ob cõmunem omnium humidorũ ciborũ rationem, qui ſcilicet citra adſtrictiones tales ſunt. Nec ſanè infeliciter cõcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita ſenſerunt, ut eam aquam dicerent coagulatã. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quod ipſa in cibo ſumpta ſtomachũ relaxat, bibendi deſideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita ta-
B lia ut apertè frigidæ poteſtatis exempla demonſtret. Crudæ & tritæ leniunt omnẽ tumorem. In cibo ſumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cõpeſcendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem ſuccus & dolorem dentiũ mitigat, ſi diutius in ore teneatur. Sed & roſaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febriũ reſtinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter poteſt combuſta ſanare. Eundem cinerẽ didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uerſa purgare, & ad cicatricem uſq; perducere. Semini ſicco illa uis tradi tur, ut in puluerem tuſum & inſperſum impleat uulnera quæ cauata ſunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut ſolutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoq; Cucurbitę iam ſeneſcentes cum paſſo & aceto dyſentericis datæ, miro modo ſaucia inteſtina componunt.

EX SYMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq; ſucci eſt, & admodũ nutrit. Sitim ſedat, urinã cit, & uentrem mouet. Calidis & ſiccis tẽperaturis prodeſt, & inflãmationes uentris & iecoris ſedat. Pituitoſos autem lędit, colicoſq; affectus. Si malos humores aſſequitur, ab ijs corrumpitur, & malum ſuccum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, conſiſtentia tenuis eſt. Thoraci, pulmoni & ueſicæ prodeſt. Succus ramentorum eius, cum roſaceo impoſitus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uerò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-

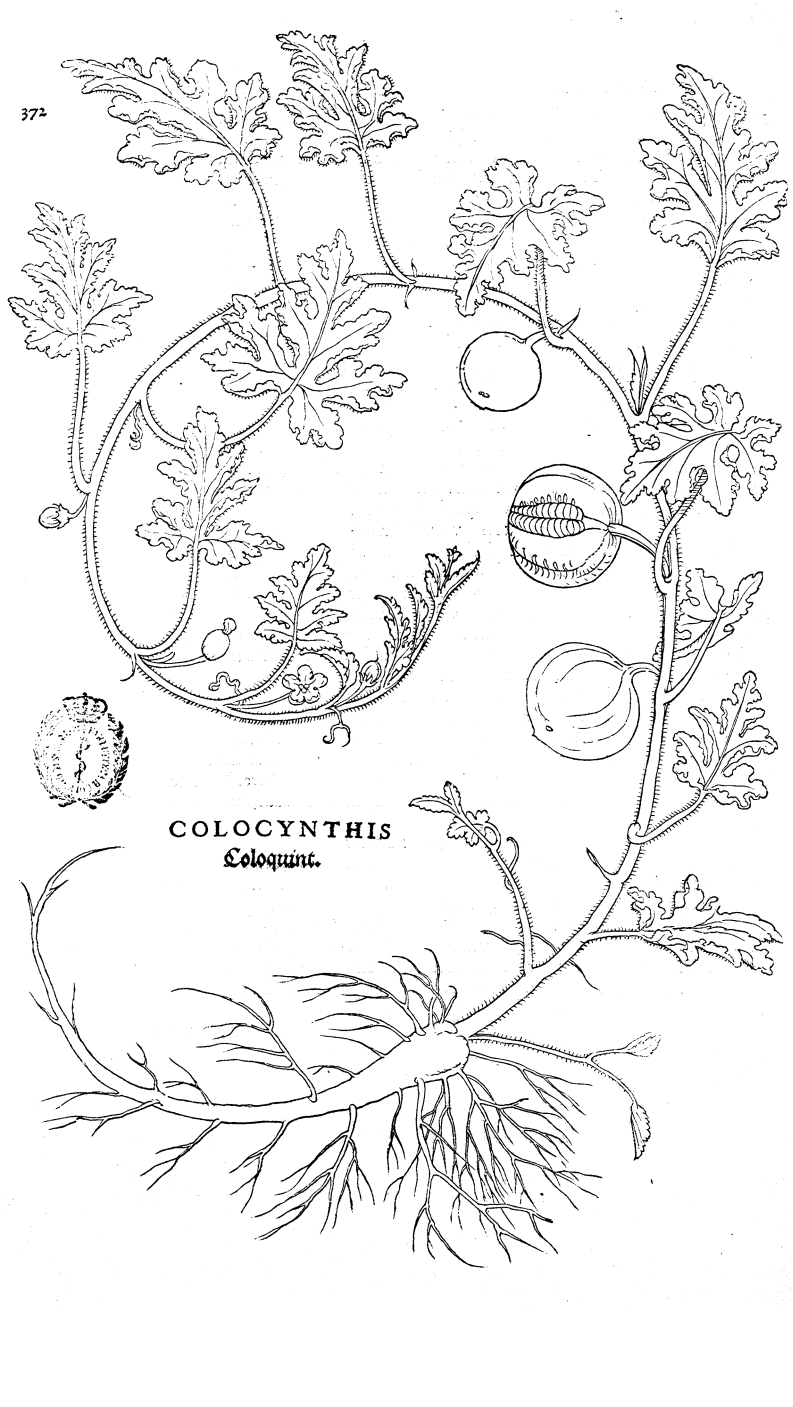

COLOCYNTHIS
Coloquint.

A

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΙΣ Græcis, ſylueſtris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß/ uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum cum fructu ſatiuæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus. *Coloquintida.* *Colocynthis uno dicta.*

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, ſimilia, diuiſuris ſciſſa, fructum rotundū, mediocri pilæ ſimilem, uehementer amarum, fungoſa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioſcorides omiſit, palleſcentes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quod frigidior ſit eius terra quàm quod in ea fructum proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uerò ſunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinq; annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum mulſa aqua ſumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ
B tritæ, utiliter miſcentur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & ſtrigmenta, interdum etiam cruenta educentes. Appoſitæ fœtus enecant. Dentium dolores, ſi quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferueſcat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uerò quis aquam mulſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratum bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Sedi etiam ex ea balani ſubijciuntur, ad excrementa eijcienda. Quinetiã uirentis ſucco, iſchiadici utiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ amariſsimo dum potatur adſunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ualidam in ſe continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoque clyſteribus inteſtinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralyſi eiecto ſemine. Aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo uerò regio utiliter ſemina eius inſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo ſi infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.

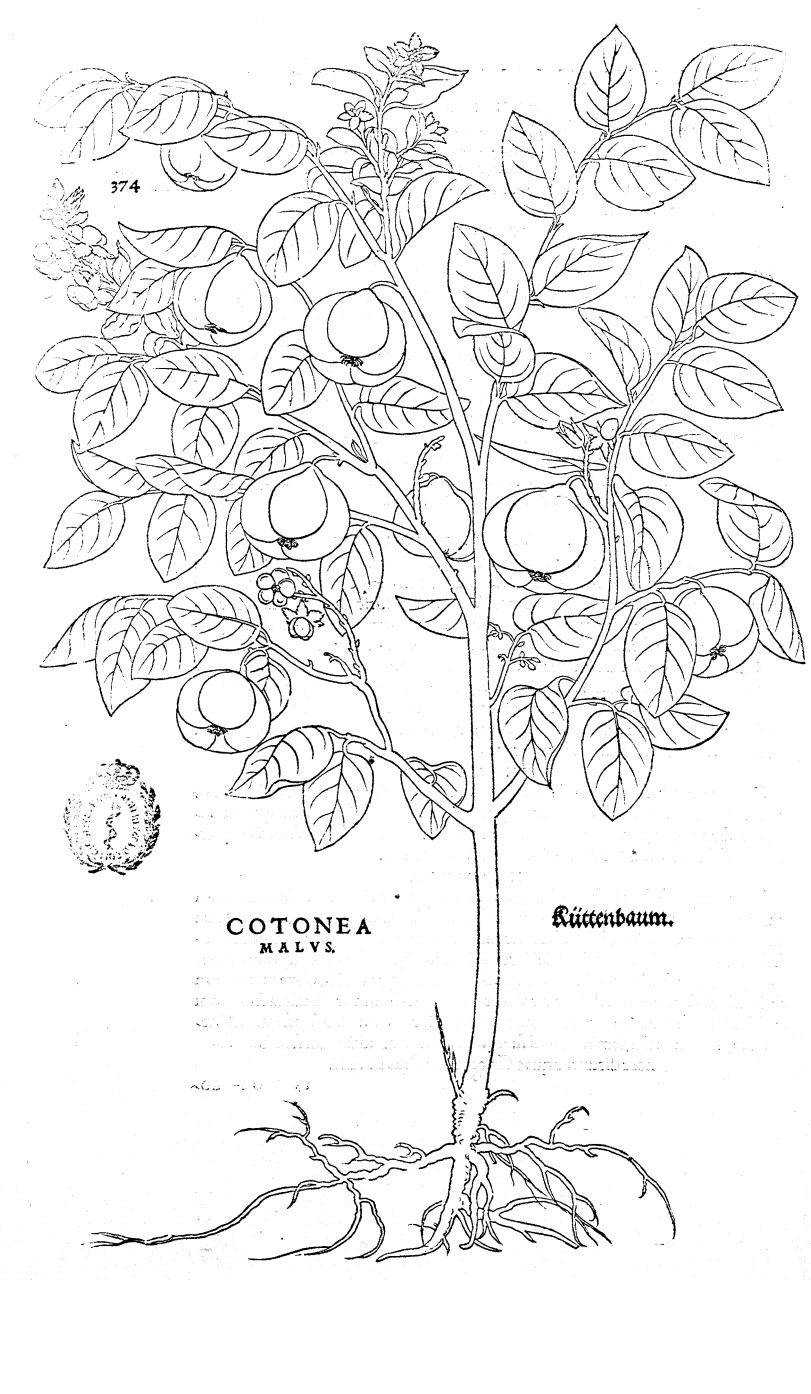
374
COTONEA
MALVS.
Küttenbaum.

A

NOMINA.

ΚΥΔΩΝΙΑ μηλέα Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis *Küttenbaum* nominatur. Cydoniam uerò Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uerò à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sic uocitatam uelint, quod mâla eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodũ magni momenti, parum refert utram amplectaris sententiã. *Cydonia unde dicta.* *Cotonea.*

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioráq; sunt, quæ uera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. *Struthea.*

FORMA.

Arbor notior est quàm ut debeat repræsentari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteq; parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamẽ peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius matuescunt.

B TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq; uincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accõmodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorũ liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cient, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspissans obstruẽnsue fit. Quæ autem cum melle coquuntur, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem cõstringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraq; stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cõdylomata. Fit uinum ex ijs tusis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adijcitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellat, quo utimur quando adstringenti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmatis utilis, ijs potissimum quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq; impetui cum uino potus prodest. *Vnguentum melinum.*

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs mâlis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorũ succus

C repoſitus aceſcit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoq; ſuccus perennare poteſt ubi recte fuerit præparatus, quemadmodũ & Cotoneorum: uerũ hic minus ſuauis & iucundus eſt, maximeq; adſtringit, ita ut huius quoque aliquando uſus ſit idoneus ad uentris maiorem in modum diſſoluti robur reſtituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta ſuauiora. Cruda tamen duntaxat matura, proſunt ſanguinẽ excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniã amittunt cõſtringentem illam uim ſucci. Imponunt & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ ſupraſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex ijs cruda in melle cõdiuntur, urinam mouent. Mellis autem ſuauitati multum adijciunt, ſtomachoq; id utilius faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi uitia trita cum roſaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & ſiccus, inflammationib. oculorum, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex ijs mitis, cum uino dulci tuſus, utilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, ſi procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nõ fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEONE SETHI.

Stomachũ adſtringunt & corroborant, & ante cibum ſumpta uentrẽ cohibent, urinam prouocant. Si ad ſatietatẽ edantur, difficulter cõcoquuntur. Dulcia minus
D adſtringũt, acida uerò magis, uomitumq; compeſcunt. Poſt cibum ſumpta uentrẽ mouent: ſed quibus eſt imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Manſa à potu, uini uaporẽ in caput diſtribui prohibent. Si qua prægnans, ut fertur, crebrius hæc comedat, puerum induſtrium & uerſutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXL.

NOMINA.

Castaneæ unde dictæ.

KAΣTANA, ἡ διὸς βάλανος, ἡ σαρδιανὶς βάλανος, ἡ πόντικη Græcis: Caſtanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nux & caſtanea Latinis appellatur. Germanis noſtris Caſtani, uel Keſten uocant. Caſtaneæ autem à Caſtano Magneſiæ oppido, unde primum aduectæ ſunt, nominatas eſſe cõſtat. Sardianæ uerò glandes, quoniam in Sardinia optimæ naſcantur.

Sardianæ glandes.

FORMA.

Arbor eſt uulgò cognita, Iuglandi haudquaquam diſſimilis, folio tantum ueno ſiore & fimbriato. Nux quam producit intus ſolida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & reſolutã terram deſiderat, opacoq; & ſeptentrionali cliuo lætatur. Montes & ualles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, ſeriuſq; Vergiliarum occaſu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit & exiccat Caſtanea haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida uerò & ſicca eſt primo ordine.

VIRES.

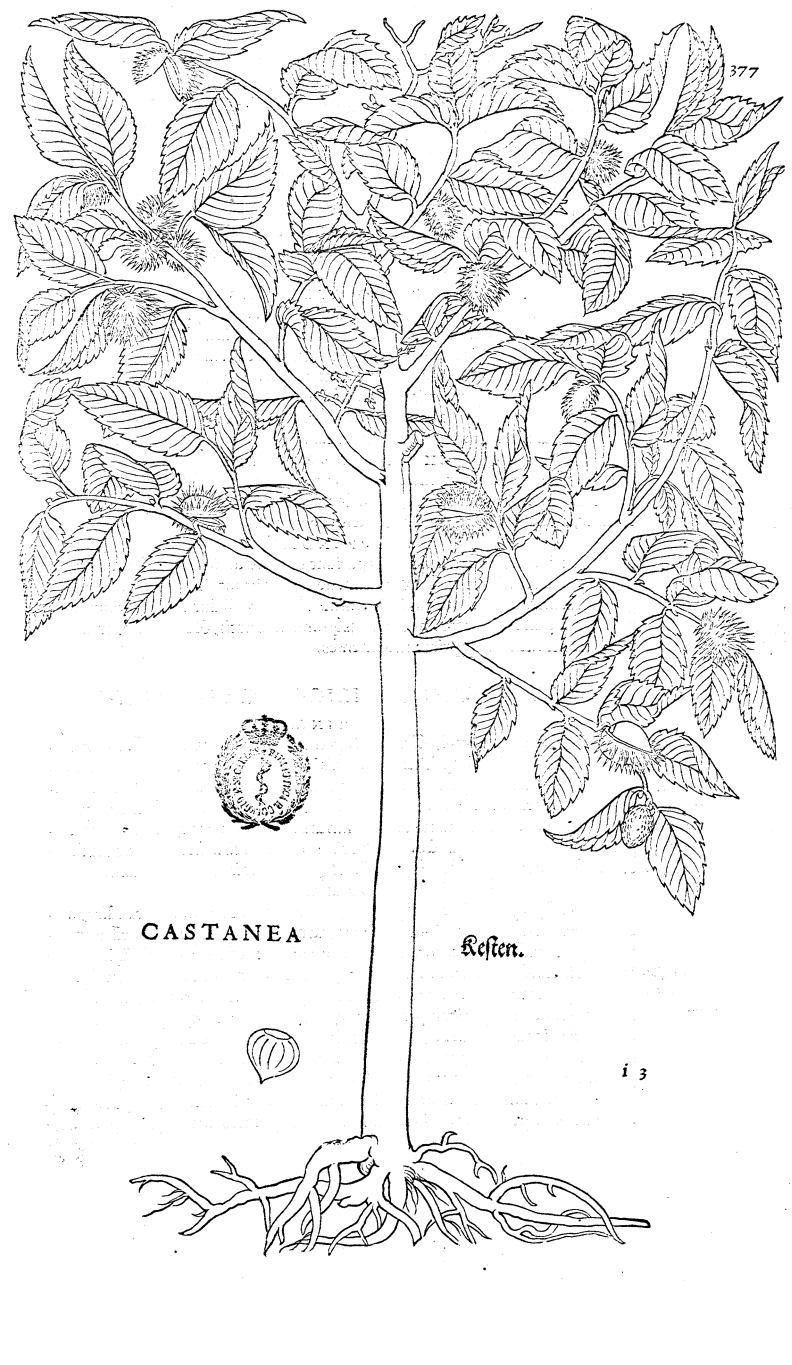
377
CASTANEA
Kesten.
i 3

VIRES. EX DIOSCORIDE.

c Caſtaneæ adſtringunt, eademq́; quæ glandes poſſunt. Potiſsimũ autem quę inter carnem & corticem membrana eſt. Caro his qui Ephemeron, hoc eſt, Colchicon, biberunt, accommodata eſt.

EX GALENO.

Caſtaneæ inter omnes glandes principatum tenent, ſolæq́; ſylueſtrium fructuũ alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Caſtaneæ uehementer ſiſtunt ſtomachi & uentris fluxiones, ſanguinẽ excreantibus proſunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimũ quidem cibum corpori præſtant, ſed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uaſe ſicco aſſatæ, & cum melle ieiunis datę, tuſsientibus proſunt. Aqua in qua cum ſuo cortice decoquũtur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinemq́; excreantib. bibenda haud inutiliter propinat. Interior membrana quæ corticẽ fructumq́; diſcernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluum fluentẽ refrenat, adeò ut Dioſcorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam poſſe, ſi pluſquã neceſſe ſit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copioſum corpori alimentum præbent, tardè tranſeunt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorẽ, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq́; ſiſtunt. Si torreantur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cõcoctu difficiles. Toſtæ tamen cru-D dis innocentiores ſunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & ſale rabioſorum canum morſibus imponuntur. Mammarũ durities diſcutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impoſitæ, ijſq́; uino maceratis, & cum farina ſubactis, peſsi uice utuntur ad ſupprimendos menſes.

DE CARYO BASILICO. CAP. CXLI.

NOMINA.

Caryon unde Græci appellarint.

Baſilica & Perſica cur dicta.

Iuglans.

KAPYON βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Perſica, Iuglansq́; Latinis: officinis Nux ſimpliciter, Germanis Welſchnuß appellatur. Κολοβον autem Græcis à capitis grauedine uocatam eſſe notiſsimum eſt. Nam folia arboris huius grauem expirant halitũ, uiresq́; ejus in cerebrum penetrãt, atqueadeo eos ſopore tentans lædit qui ſub arbore decũbuerint. Baſilicã uerò, Regiámue & Perſicam, eò quod è Perſide primum in Græciam à regibus delata ſit, dictam eſſe conſtat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam exiſtimant.

FORMA.

Vmbra Iuglandis arboris inſalubris.

Arbor eſt pręgrandis, multis prælongisq́; nixa radicibus, procero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus brachiato, ad binũm ternúmue cubitorũ complexus ſæpius craſſeſcente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, foliis latis, oblongis, è iucundo grauiter ſubolentibus, patulamq́; iaculantibus umbram & inſalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio ueluti quodam geſtiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo ſquamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitq́;. Flaueſcens ſtatim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaq́; prolabitur. Tum ſuper ramenti huius pediculũ flos erumpit, totidemq́; calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisq́; ijs ſingulæ induduntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Criſpi intus nuclei quadripartitò digerun-

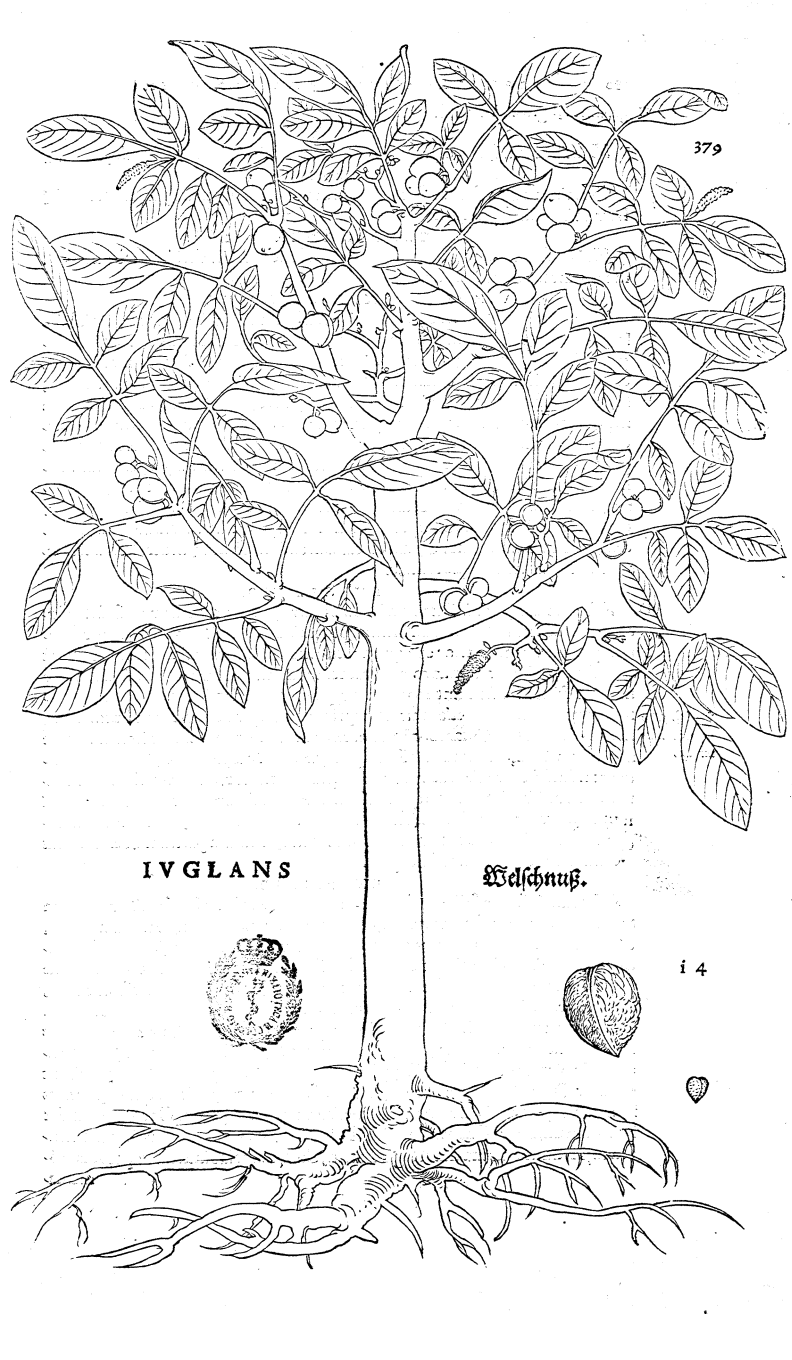
379
IVGLANS
Welschnuß.
i 4

C gerũntur, lignoſa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætať, aquasq; odit. Paſsim in omnib. ferè Germanię hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat poſt afflatum Fauoniũ, non cacumine, ut maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine ſiccæ, ſecundo uerò calidæ cenſentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, ſtomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tuſsientibus inimicæ. Ad uomitiones ieiunis in cibo utiles. Præſumptæ & à cibo comeſtæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduerſantur. Largius eſitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abſceſsibus, luxatiſq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, ſale & melle, canis hominisq; morſui conferunt. Tormina cum putamine ſuo crematæ & umbilico admotæ ſedant. Cortex combuſtus, tritusq; in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq; replet. Siſtit menſes crematum tritumq;, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Vetuſtarũ autem nucum nuclei illiti, gangræ-
nas, carbunculos, ægilopas & alopecias cõmanducati & impoſiti celeriter ſanant. Fit etiam ex iſs contuſis & expreſsis oleum. Recentes nuces ſtomacho minus nocent, dulciores enim ſunt. Quam ob cauſam alliſs miſcentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in foliis adſtrictionem quandam poſsidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & ſicco: proinde eo fullones quoq; utuntur. At nos ea exprimentes, ſucco ſimiliter ut mororum & ruborũ decocto in melle, ut ſtomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti ſucci cõueniunt. Porrò nucis ipſius quod edendo eſt, oleoſum eſt & tenuium partium, ideoq; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrẽ oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc ſanè admodum diſcutiens fit, ut eo nõnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanent: nõnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum ſi recens ſit adſtringentis nõnihil qualitatis quoq; obtinet. At quod imperfectũ eſt etiamdum, & nondum ſiccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides ſunt, plenum eſt ſemicq; humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriũ eſt medicamentum, morſus expers.

† Aliàs ἐκχολᾶ τοῦ, in bilem uertitur.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorumq; uires, in cerebrũ penetrant, hocq; minore momento, ſed in cibis, nuclei faciũt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ unguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cõcoctu, dolorẽ capitis inferentes, tuſsientibus inimicę, & uomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitã. Eædem præſumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq; earum ſaporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autẽ & ſale & melle, canis hominisq; morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumq; in oleo aut uino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias ſic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres ſunt nuces gangræniis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandiũ lichenum uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmenta-

A mentario ipſius manu compoſitionẽ antidoti, duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabioſi quoq; canis morſus, nuclei à ieiuno homine cõmanducati illitiq;, præſenti remedio eſſe dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, ſtyptica & frigida uirtute cenſeẽ. Poteſt deniq; & ſtomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrẽ cum garo ſumpta mollire. Nuces autẽ ſiccæ, durę, cum caricis duabus, & uiginti rutæ foliis addito ſalis grano ſimul cõteruntur, nullisq; uenenis opprimi poterit ea die quiſquis ieiunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces ſtatim ut arbori dem ptæ ſunt cortice adhærente quaſſantur: his admiſcentur aluminis ſciſsi libræ tres, & in nouo fictili uaſe ponuntur: ſuper hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neq; humido, neq; nimium ſicco obruunẽ, poſt nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna reſtituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrẽ quidam ante cibum cum ſapo comedunt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, ſi cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos eſitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cõcoquuntur facilè nuces in frigidis uentriculis, in calidis uerò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tuſſes augent. Ante alios cibos ſumptæ, uomitum adiuuant. Ad ſatietatem comeſtas, lumbricos educere ſcimus. Ad dentium pruritum utiles ſunt.

B

DE CALTHA. CAP. CXLII.

NOMINA.

NVLLO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum conſtare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocẽ deinde corrumpentes officinę, in Calendulam immutarũt. Quanquam uerisimile etiam ſit, ſic nominatam eſſe, quod omnibus menſium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit quod nonnulli florem omnium menſium appellent. Germani Ringelblůmen uocant, ab intorto, & in circulum acto ſemine.

Calendula quare dicta.

Flos omnium menſium.

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, caule dodrantali, lignoſo, foliis longiuſculis, in anguſtum deſinentibus, floribus ſpecioſis, croceis luteisue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: ſemine, cuius uagina ſcorpionis caudam imitatur: radice ſimplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham eſſe credam, facit inprimis Plinius, qui lib. uigeſimoprimo, capite ſexto, Caltham odore grauem eſſe ſcribit. Dein Virgilius qui Ægloga ſecunda ſic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florũ hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atq; uix hortum inuenies in quo non copioſe naſcatur.

TEMPVS.

Singulis ferè menſium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens menſe. Magis autem autumno eiuſdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe ſtatuunt, neq; id immeritò, quandoquidẽ dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES

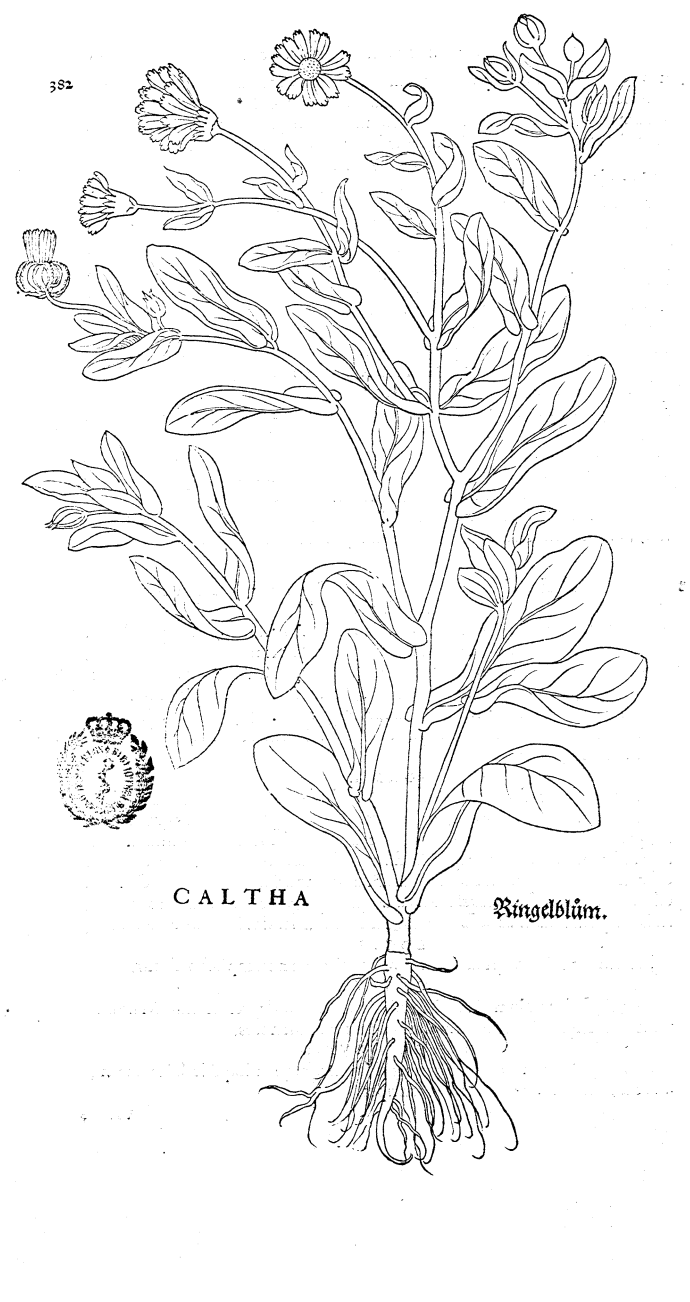

CALTHA Ringelblüm.

A VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipſa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menſes: item herbæ ſuccus, quo in dentium dolore os preſentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipſa herba, ſecundas educit mirificè, ſi aridus ſuffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA▸ CAP▸ CXLIII▸

NOMINA.

VALITER Græcis & antiquis Latinis ſcriptoribus hæc herba nominata ſit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioſcoridis Lagopum non eſſe credam, etſi paniculum pedi leporino prorſus ſimilem habeat, facit quod in manuſcripto & peruetuſto herbario ſeorſim deſcriptã & depictã utranq; herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quę in ſegetibus naſcitur, quàm ſit Caryophyllata, exprimit: de qua ſuo loco dicemus. Neq; deſunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorũ certè ſententia periculo uacat, quod eadem facultas utriſq; radicibus ſit. Sed ad inſtitutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris ſuauitate quam radices de ſe præbent, nominant, uulgus herbam Benedictam, à diuina ſua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani **Benedictenwurtz**. *Caryophyllata.* *Benedicta.* *Sanamunda.*

GENERA.

Duo eſſe eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à ſe diſſidentia. Primum genus Caryophyllatam hortenſem uocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior B quàm ſyluestri. Germanicè **garten / oder heymiſch Benedictenwurtz** appellari poteſt. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam ſyluestrem diximus, quod ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multo maiores, magisq; ad croci colorem accedunt. Germanicè **wild Benedictenwurtz** nominari cõmodè poteſt. Differentiam tamen nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit. *Caryophyllata hortenſis.* *Caryophyllata ſyluestris.*

FORMA.

Caulis illi ſeſquicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula geniculo cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quibus in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis acinulis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiam herbarius, calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa arcas & ueſtes iucundo cõmendat odore. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandosq; coli dolores. Radix eius pectoris lateriſq; dolores & cruditates iucundo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit. Fomentũ item ex uino decoctionis eius menſes

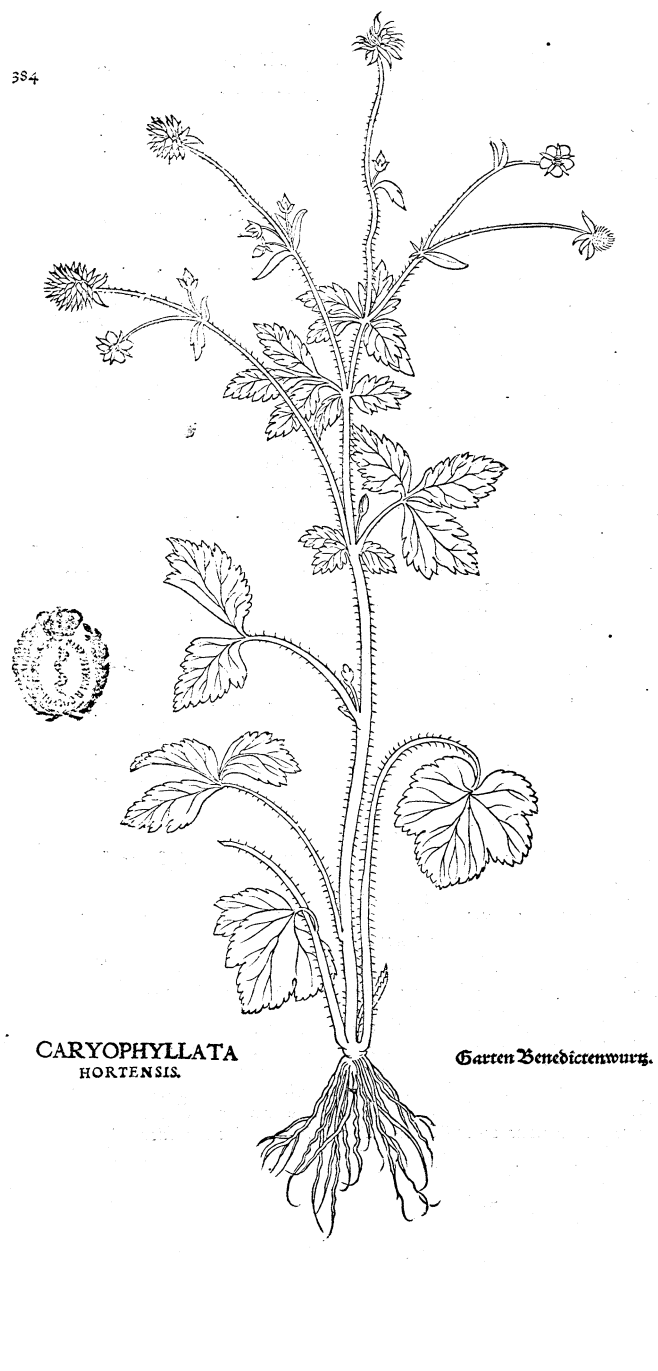

CARYOPHYLLATA
HORTENSIS.

Garten Benedictenwurtz.

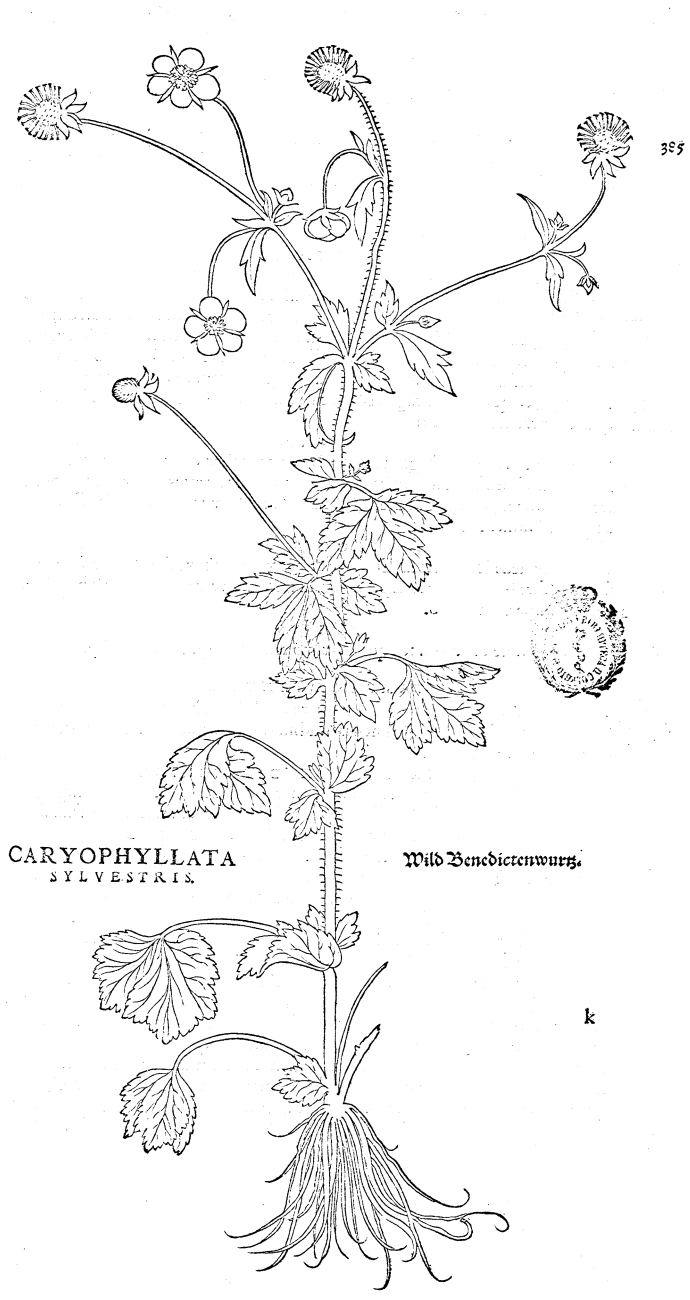

CARYOPHYLLATA
SYLVESTRIS.

Wild Benedictenwurtz.

k

c menſes ciêre. Contra uenena tritam cum uino ſumptam ualere. Cõcoctionem præterea roborare, dolorem uentriculi & inteſtinorũ à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino ſanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbæ decoctum confert. Externa uerò ex ea colluí debent.

DE CENTAVRIO MINORE▸ CAP▸ CXLIIII▸

NOMINA.

Centaurium unde dictum.

Limneſium.

Febrifuga.

Fel terræ.

KENTAYPION μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis Klein Tauſendtguldenkraut/Fieberkraut/Erdtgall/& Biberkraut appellatur. Centaurium, quod ea curatus dicit Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem. Limneſion & Limnæum, quod ſecundũ aquarum ſcatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, naſcatur. Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob ſummam quam habet amaritudinem.

FORMA.

Herba eſt Hyperico Origanóue ſimilis, caulem habens altitudine ſupra dodrantem, anguloſum. Flores in puniceo colore ſubpurpuraſcentes, ad Lychnidis flores accedentes. Foliis paruis & oblongis ueluti Rutæ. Semen tritico ſimile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioſcoride autore, naſcitur. Apuleio uerò teſte in ſolidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania noſtra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æſtate & autumno, quo maximè tempore, quia ſemine eſt prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adſtrictionis, atque propter eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adhuc uirens tuſa & illita uulnera glutinat. Vlcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Bilioſa & craſſa per aluum ducit. Decoctum eiuſdem iſchiadicis cõmodè infunditur, ſanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In peſſo admotus menſes ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus ſuccurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorſus inefficax eſt. Rami uerò & potiſsimum folia quæ in ijs ſunt atque flores, utiliora. Vlcera magna herba ipſa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci poſſunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatorijs & deſiccatorijs miſcetur facultatibus, ijs uidelicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natæ, & ueteres durities emollire, tum ulcerum maligna ſanare. Miſcetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima ſunt quæ uehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbę quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa ac craſſa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-

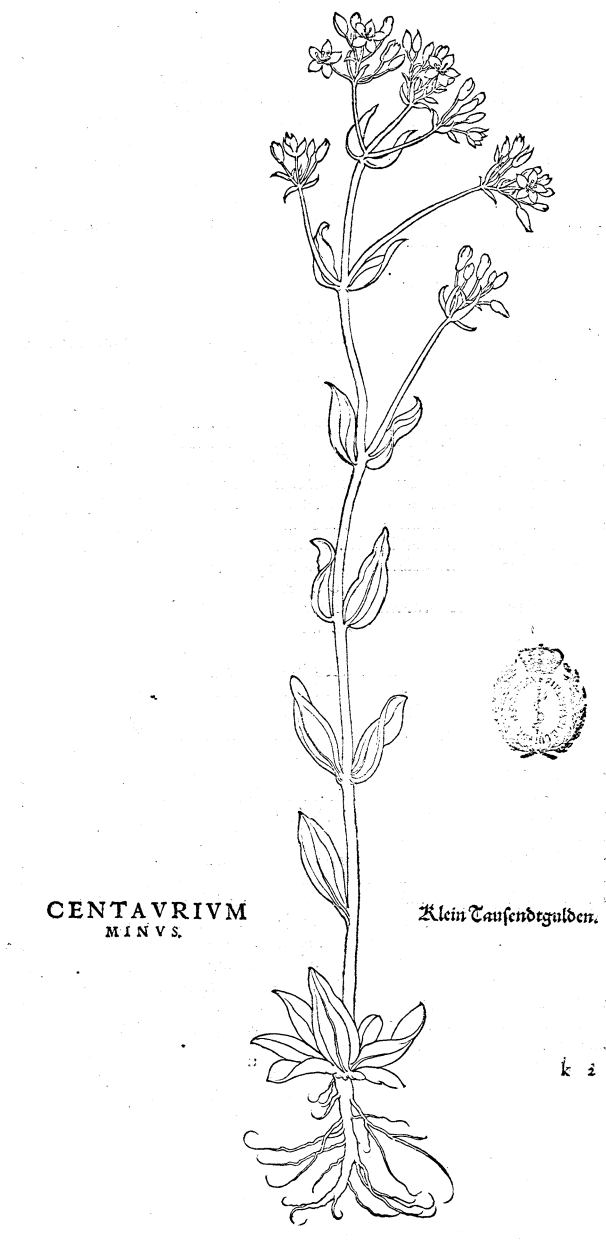

CENTAVRIVM
MINVS.

Klein Tausendgulden.

C rit. Succus porrò eius quum adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exiccatoriæ & abſterſoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere poteſt. Cum melle etiam oculis illinitur, menſesq; & fœtum appoſitus in peſſo euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs quibus nerui affecti ſunt, ut qui euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Optimũ etiam medicamentum eſt ad iecinoris obſtructiones ſoluendas. Bonum quoq; lieni indurato foris impoſitum, & nihilo ſecius ſi quis bibere ſuſtinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum ſuccus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemq; detrahit.

DE CYAMO▸ CAP▸ CXLV▸

NOMINA.

KYAMOΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis *Bonen* appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina ſine adminiculo nititur, folio carnoſo, Portulacæ ſimili, flore criſtato, uerſicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibuſdam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: ſiliqua plerunque ſemipedali, fructu intus lato humani unguis effigie, colore non ſimplici, ſed aut fluuo, aut nigro, iam uerò etiam herbaceo & coccineo: radice ſingulari, lignoſa, & capillata fibris. Quæ hic à quibuſdam, quaſi noſtra non eſſet uera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti ſunt ut confutatione indigeant: conſtat enim noſtram, eas quas ueteres illi adſcripſerunt, habere notas & facultates. Non tamen ne
D gamus in diuerſis terris maiorem aut minorem produci poſſe.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſata prouenit. Lætatur loco pinguiſsimo & ſtercorato.

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquiſsimè accedit. Eſt itaque frigida & ſicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituoſa, inflans, concoctu pertinax, inſomnia tumultuoſa faciens. Tuſsi tamen confert, carnesq; generat. Decocta in poſca, & cum cortice comeſta, dyſenterias & cœliacas fluxiones ſiſtit. Vtilis contra uomitiones in cibo ſumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effuſa. Viridis magis ſtomacho nocet, plusq; inflat. Farina eius per ſe & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorẽ reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxiliatur, lacq; extinguit. Cum melle & fœnigreci farina furunculos, parotidas ac ſugillata oculorum diſcutit. Cum roſa, thure, & oui albo, procidentes oculos, ſtaphylomata & œdemata compeſcit. Macerata in uino ſuffuſiones & ictus oculorum ſanat. Ad ſiſtendas fluxiones ſine cortice commanducata fronti imponitur. Teſtium inflammationes in uino decocta ſanat. Puerorum pubi illita diu impuberes ſeruat. Alphos exterit. Euulſos pilos ut non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiũt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri illiti ſtrumas diſcutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus ſanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuiſa, ſi dimidia apponatur, compeſcit.

EX GALE-

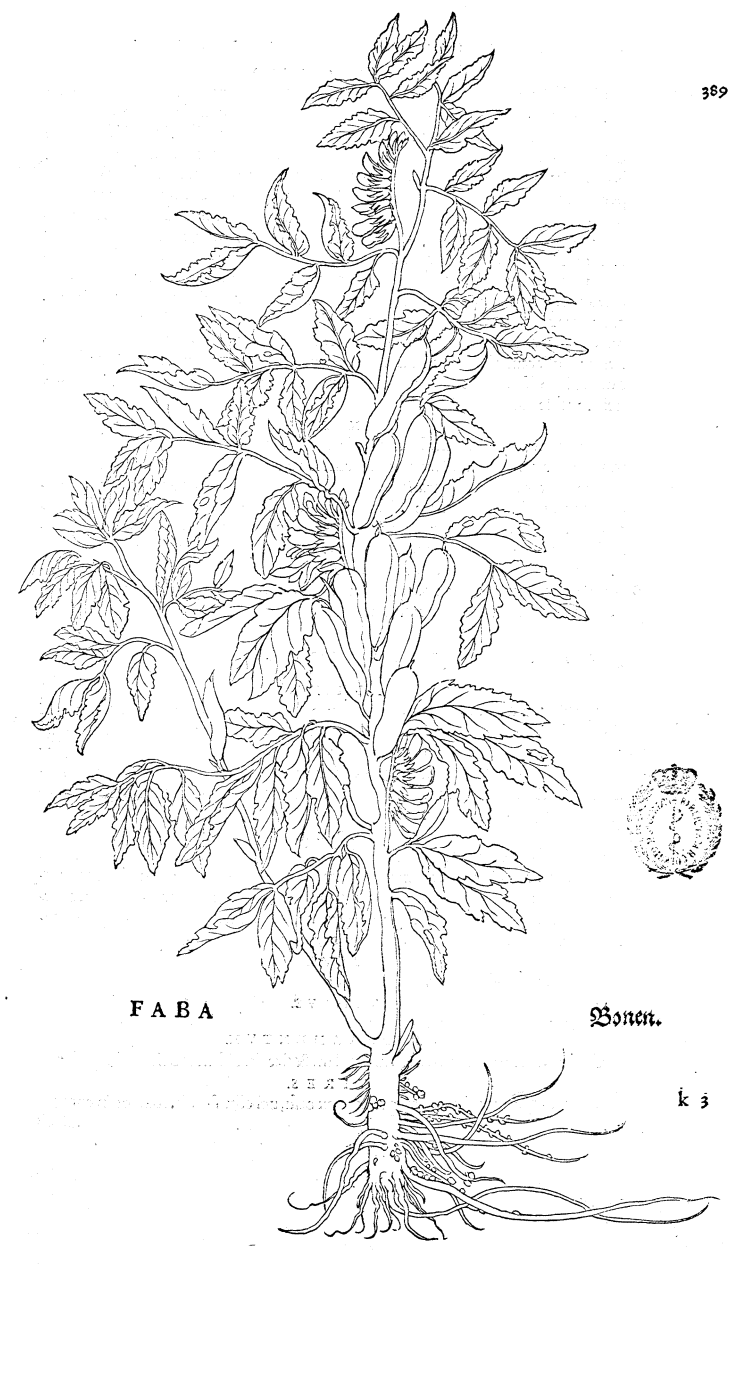

FABA Bonen.

C EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abſtergentis facultatis cõtinet, ſicut cortex adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dyſentericis, cœliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta eſt, & coctu difficilis, ut ſi quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris impoſita ſine moleſtia exiccat. In podagricis ea ſæpenumero uſi ſumus ex aqua decocta, deinceps adipem ſuillum admiſcentes. Ad neruorum tum contuſiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & teſtium & mammarum bonum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifeſtè fabacea farina cutis ſordes detergere conſpicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodũ ptiſana: nam quæ in ſumma cute eminent lentes exterit, & maculas uelut ex ſole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendósue imponitur, & in uino decocta ad teſtium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendi-
D ces, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA▸ CAP▸ CXLVI▸

NOMINA.

Consolida media.

ENTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas ineſt, & hæc cuius picturam damus cõnumeratur. Hinc eſt quod uulgus herbariorum illam Conſolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latinis appellata ſit nondum conſtaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Guldc gunzel nuncupatur.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginoſum, ex quo per interualla folia bina ex ſingulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthæ ſimilia emicant. A medio caulis ad faſtigium uſq; ex ſingulis foliorum alis, flores ſex aut ſeptem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi ſubeſt lignoſa, quæ multas à ſe exiguas radices capillamentorum inſtar per terram latè ſerpentes propagat.

LOCVS.

Paſsim in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Floret copioſe Maio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit & amara eſt, ut calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare poſsit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex caſu, uel cõtuſionib. coactos in corpore diſſjcit

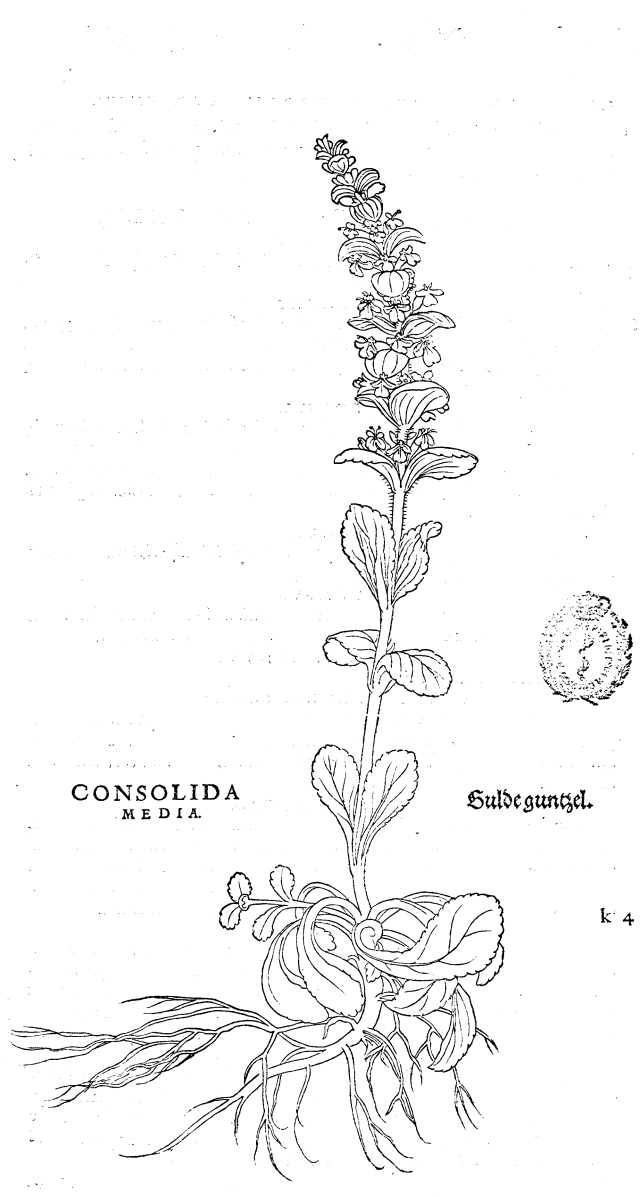

CONSOLIDA
MEDIA.

Suldeguntzel.

c diſſicit & diſſoluit. Præſens remedium eſt aphthis & ulceribus in ore ſerpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos diſsipat. Vſus etiam eius ad intertrigines, ulcera pudendorum, & inteſtinorum exulcerationes prodeſt.

DE CANNABE▸ CAP▸ CXLVII▸

NOMINA.

KANNABIΣ Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem Hanff.

GENERA.

χαινόσπορος. Cannabis duo ſunt genera. Vna enim ſatiua eſt, quam Græci χαινοσπόρον, quod magni in uita uſus ſit ad robuſtiſsimos funes texendos. Germanis 3amer Hanff dicitur. Altera ſylueſtris, quam Latini Terminalem uocant, Germani wilden Hanff.

FORMA.

Satiua Cannabis Satiua Cannabis folia fert fraxino ſimilia, grauis odoris, caules longos, inaneſq́, ſemen rotundum. Sylueſtris uerò uirgas fundit Altheæ ſimiles, nigriores, aſperiores & minores, cubitali altitudine. Folia ſatiuæ ſimilia, aſperiora & nigriora. Flores ſubrubeos, Lychnidi ſimiles. Semen & radicem Altheæ ſimilia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

Sylueſtris.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis ſata prouenit. Sylueſtris in ſyluis & aſperis locis, Apuleioq́ teſte, iuxta ſemitas & ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Herba ad uſus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio
D autore, cum maturum eſt, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia ſumptum genituram extinguit. Ex uiridi autem ſuccus expreſſus, contra aurium dolores utiliter inſtillatur. Sylueſtris radix decocta illitaq́, inflammationes mitigat. Tumores diſcutit, & callos diſſicit. Huius cortex texendis funibus utilis eſt.

EX GALENO.

Cannabis ſemen flatus extinguit, adeoq́ deſiccat, ut ſi pluſculum edatur genituram exiccet. Sunt qui ex uiridi ſuccum exprimentes, ad aurium dolores ab obſtructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, ſtomacho & capiti aduerſatur, prauosq́ humores creat. Admodum excalfacit, ideoq́ caput æſtuoſo ac medicamentoſo halitu ſurſum miſſo tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq́ animal intrauerit, eiicit, ſed cum dolore capitis. Tantaq́ uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

EX SYMEONE SETHI.

Semẽ Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrũ affert: immodicè enim ſi eſtur, ut illud, deliriũ facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hoſpitalem facit, & quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas enim pinſitur, ſubigitúrue pro uino, & inebriat. Deſiccat uerò ſemen genitale ut Caphura.

APPEN-

CANNABIS
SATIVA.

Zamer Hanff.

c APPENDIX.

Quum ex iam dictis cõstet Cannabinum ſemen caput facilè tentare, atqueadeo lædere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorẽ ſequentes, in morbis, iſsq; maximis, capitis, ex hoc ſemine confecta iuſcula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur dicta.

VO nomine herba hæc ueteribus ſit appellata, nondum nobis conſtat. Noſtri tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Hertzgſpan/ oder Hertzgſperr. Cardiaca uerò hauddubiè à recentioribus nominata eſt, quod cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellant, mirificè conferre uideat. Alia eſt hæc à Ballote, de qua ſuo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex ſe mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex ſingulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Paſsim in ruderibus & circa ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum exiſtit, ut hoc nomine calidam eſſe in ſecundo ordine, & ſiccam in tertio conſtet.

D

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulſionem & reſolutionem cõducere tradunt: poteſt enim quum amara ſit herba, ſua caliditate & ſiccitate craſſos humores qui in uenis & alijs partibus, neruoſis potiſsimum, ſunt, incidere, extenuare & diſcutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menſtrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de ſimpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

CARDIACA Hertzspan.

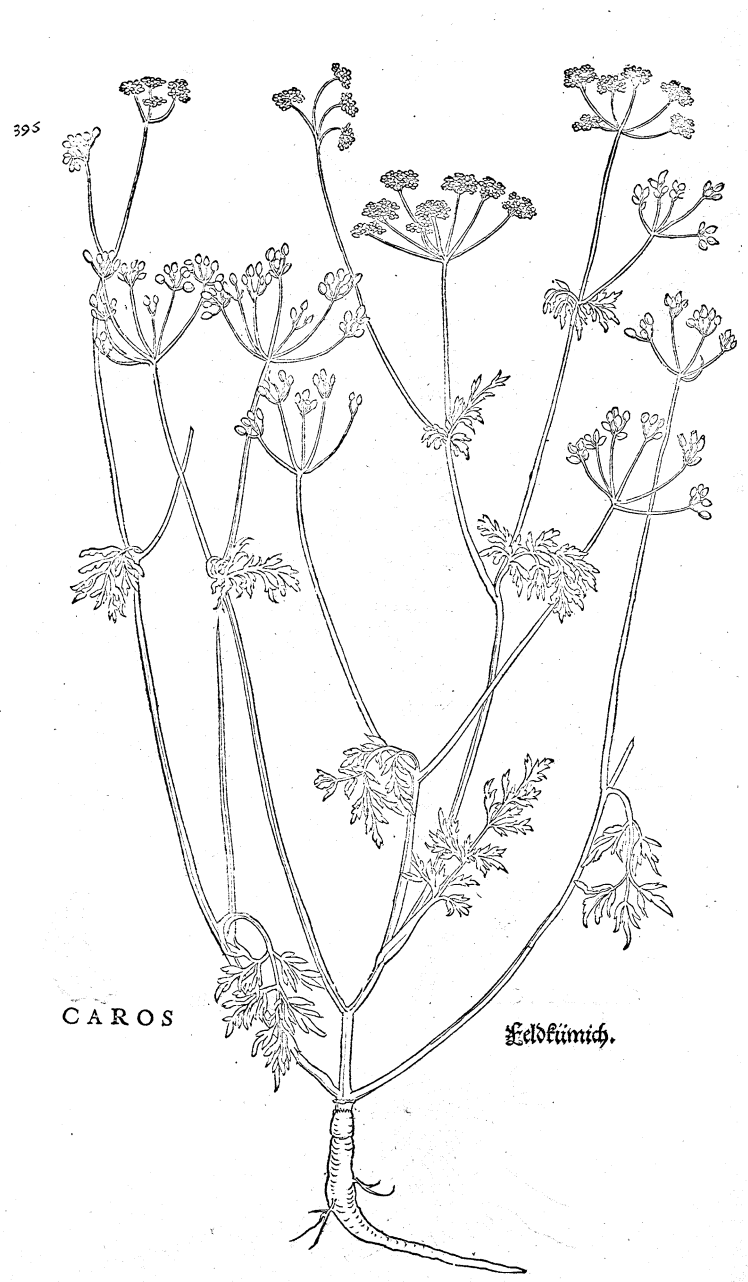

CAROS Feldkümich.

A

NOMINA.

KAPOΣ Græcis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis Wattĕümich / oder Wyſenkümel dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatiſsimum naſcitur, appellationem accepit. *Carui.* *Careum unde dictum.*

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium ſummo ſemen anguloſum ac copioſum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Paſsim in pratis Germaniæ noſtræ prouenit. Optimum tamen eſt quod in Caria, ut diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, urinam cit, ſtomacho & ori gratum accõmodumq́. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo edendo eſt.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non ſemen tantum ſed & planta.

DE CARYO PONTICO▸ CAP▸ CL▸

B

NOMINA.

KAPYA πoντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ Latinis, Haſelnuß Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, quod in Aſiam Græciamq́ è Ponto uenerunt. Paruæ, quod Iuglandibus minores ſint. *Auellanæ.* *Pontice quare uocatæ.* *Paruæ.*

GENERA.

Duo eius ſunt faſtigia. Vna enim eſt ſylueſtris, quam priuatim Germani noſtri Haſelnuß nominant. Altera uerò urbana ſeu domeſtica, quam ĩdem Notnuß / oder Kũrnuß appellant.

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice eſt multis infernè ſtoloníbus fruticante, ſupernè ramis brachiato, uirgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſsiq́ nõnullis, foliis ab una parte nigris, altera uerò ſubalbis, per ambitum ſerratis, materia admodum lenta, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis uario, medulla tenui & flaua. Non floret, ſed floris uice quidam in eo peculiares compactili callo racematim cohærentes, & ueluti prolongi uermes ſingulari pediculo penſiles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiſcunt ac defluunt cum folia proſiliunt, ac tum calyculacea tegumenta totidem ſummatim fimbriata, quot iuli ſupra pediculum exeunt, eorumq́ ſingulis nuces ſingulæ inſunt. Domeſtica non differt à ſylueſtri, niſi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana incluſus. *Corylus.* *Iuli.* *Domeſtica.*

LOCVS.

Gaudet argilloſis & uliginoſis locis: naſcitur itaque in plano. Nemora etiam & montes Corylis ueſtiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

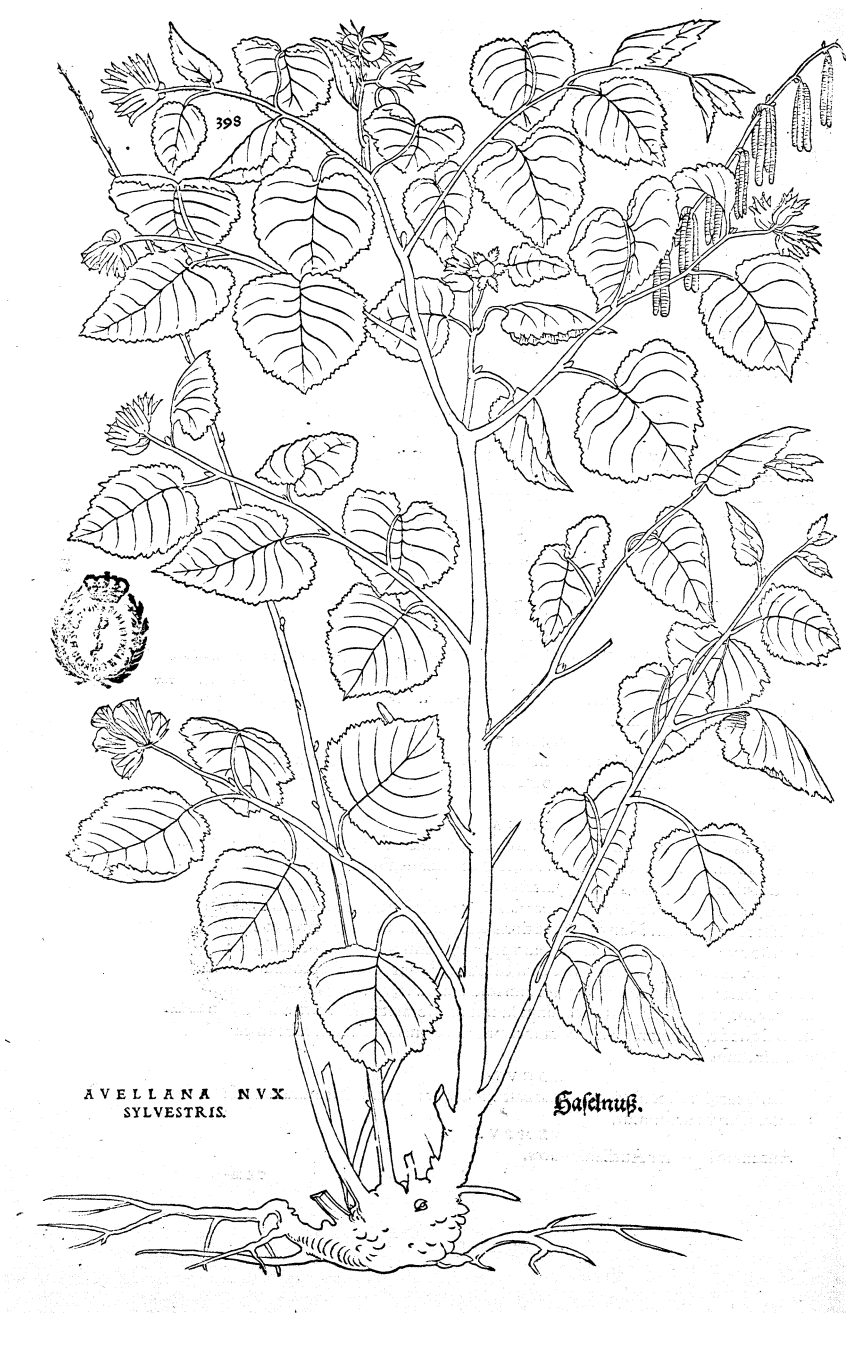
398
AVELLANA NVX
SYLVESTRIS.
Haſelnuß.

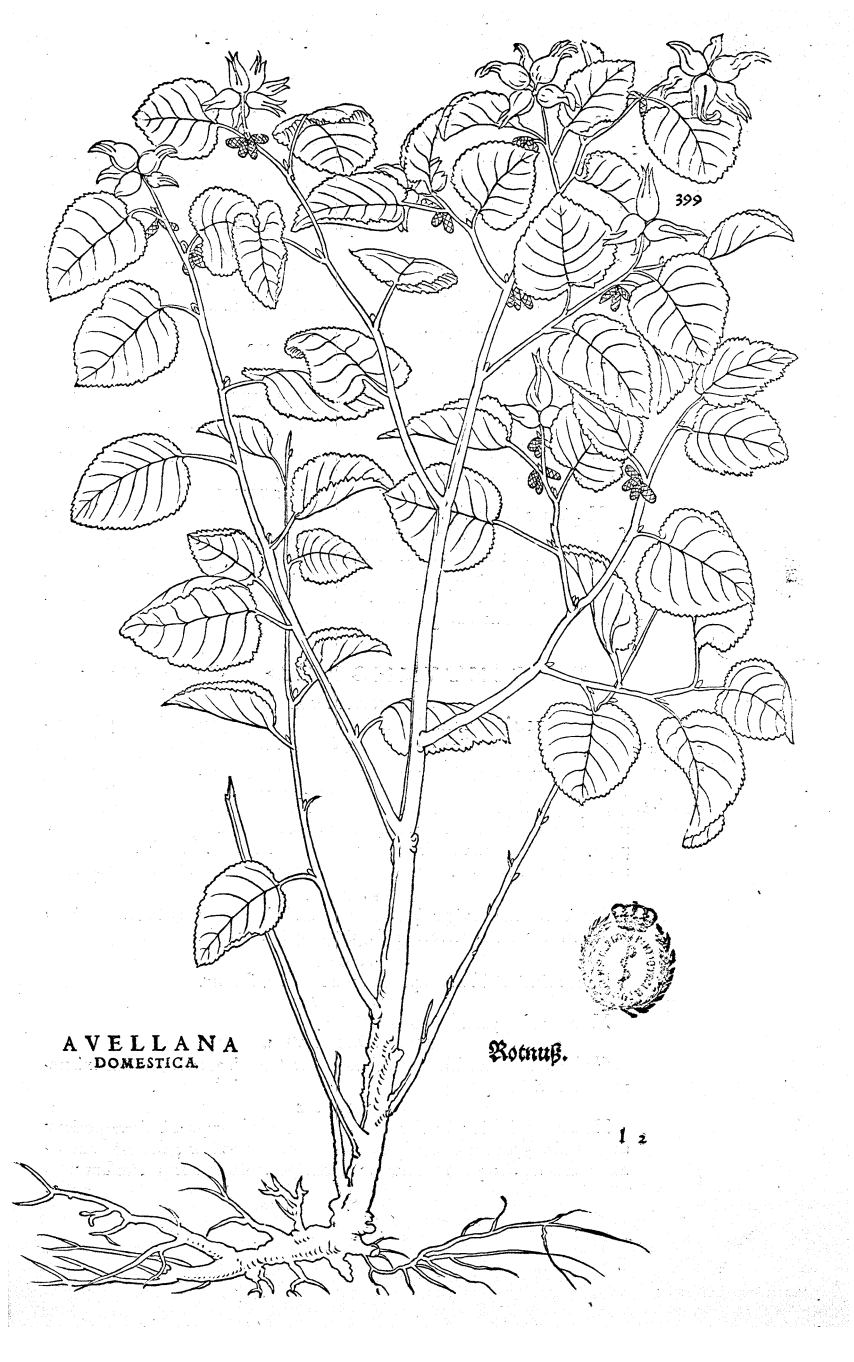
399
AVELLANA
DOMESTICA.
Rotnuß.
1 2

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex, tum planta, tum fructus guſtanti auſterior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet eſſentiæ terreſtris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas eſſe Auellanas aſſerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduerſantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulſa, & potę ueterem tuſsim ſanant. Toſtæ uerò & cum exiguo pipere comeſtæ deſtillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut ſeuo urſino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui uſta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæſiorum oculorū pupillas infantibus denigrare, perfuſo ſyncipite.

EX GALENO.

Valentiores ſunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam denſior ſtrictiorq; his eſt ſubſtantia, ac minus oleoſa. Cætera magnæ nuci ſimilia ſunt.

EX AETIO.

Auellana, quę & Nux pontica nuncupatur, quod in Euxino ponto frequens ſit, præter quod frigidior, auſterior, terreſtriorq; eſt, in reliquis Iuglandi aſſimilatur. Comeſta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliusq; cōcoquuntur. Inflationes faciunt, &, ut quidam aiunt, ieiunum inteſtinū lædunt. Facilius autem cōcoquuntur, minusq; uentrem ſiſtunt, ſi interior earum cortex abſciatur. Dicitur quod ſi quis ante reliquos cibos cum ruta ſumpſerit, huic neq; morſus, neq; uenena officere illo die poſſe, & ſcorpiones ab ipſo fugere. Sumptæ cum caricis, iam à ſcorpione ictos
D iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA▸ CAP▸ CLI▸

NOMINA.

Centummorbia unde dicta.

Nummularia.

HVIC herbæ, ut alijs multis, nomē aliud imponere non licuit, quàm, quo uulgò hodie appellari ſolet, Centummorbiæ. Sic autem hauddubiè à chirurgis, qui illa quotidie utunt, à mirifica ſua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate, dicta eſt. Sunt qui à foliorū ſimilitudine, quę nummi ſpeciē referūt, Nummulariā uocant. A nōnullis Hirudinaria, quod paſsim terræ hirudinis inſtar affixa ſit, dicitur. Nec deſunt qui Serpentariam appellent, quod compertum ſit ſerpentes hac herba ſi uulnerentur ſibi mederi. Germanicè Egelkraut/oder klein Naterzung/oder Pfennigkraut nominatur.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq; radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroq; caulis latere rotunda, pinguiaq;: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potiſsimum uerò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio menſe apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu admodum adſtringit, ut hinc conſtet ſecundi aut tertij ordinis exiccantium eſſe herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò deſiccāt adſtringuntq;, ut quæuis ulcera glutinare ualeant. Ideoq; pota cum uino dyſenterias, uentris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates ſanant. Cataplaſmatis ritu illita ulcerū putredinoſa iuuant. Proſunt etiam

ad ſan-

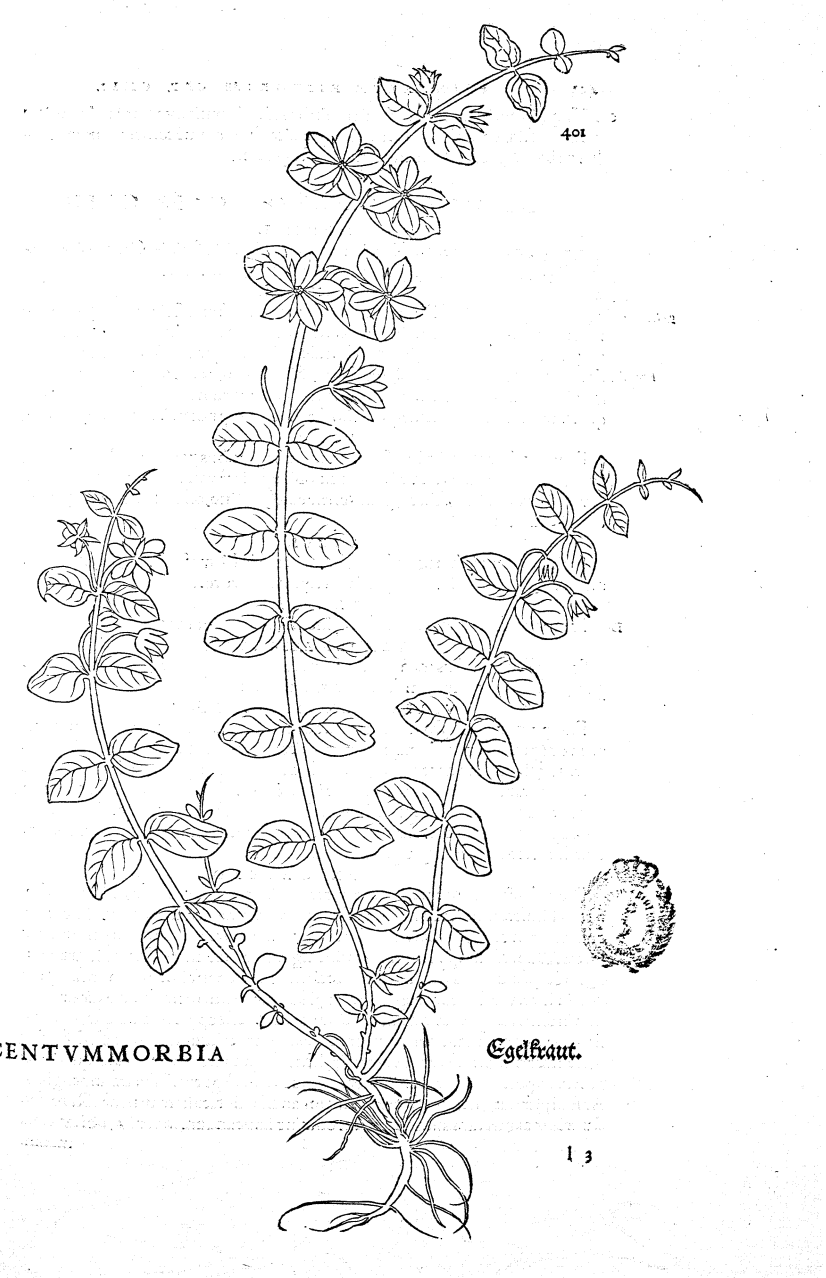

CENTVMMORBIA Egelkraut.

C ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea uulnera & ulcera, potiſsimũ pulmonis. Externis etiam ulceribus ſummè confert, ſi uino in quo herba hæc decocta eſt, lauentur atque abſtergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLII.

NOMINA.

KOKKIMHAEA Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus Pflaumen/oder Pzumen dicuntur.

GENERA.

Satiua Pruna. Duo ſanè Prunorũ habentur genera. Vnum ſatiuorũ, in quo genere ſunt nigra, candicantia, uerſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum palleſcentia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtriũ, quę Galeno lib. ij. *Pruneola,* de alimentorum facultatib. ἀχρειοκλαμύλα, & in Aſia πρῦμνα, Pruneola ſiue Prunula uulgo nominantẽ, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque enim facultates, neq; notæ Prunulis reſpondent.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite uagantibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo carne cuteq; ueſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paſsim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

D Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ Pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, ut fuſius ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præſertim in Damaſco genita, exiccata ſtomacho utilia ſunt, & aluum cohibent. Folia in uino decocta & gargariſſata columellam, gingiuas & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem & ſylueſtrium Prunorũ fructus cum maturuerunt ſiccati. Cum ſapa decocti ſtomacho utiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorũ glutinat. Potum in uino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium ſanat.

EX GALENO.

Pruni fructus uentrem ſubducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Cæterum Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata uentrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen ijs quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt: at quæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis uerò quę Damaſci. Porrò ut in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, ijs decoctis phlegmonę in columella aut tonſillis exiſtentes colluuntur. Sylueſtriũ fructus euidenter adſtrictorius eſt, uentremq; ſiſtit. Gummi autẽ arboris ſunt qui dicant cum uino potum lapides confringere, cum aceto uerò puerorũ ſanare impetigines. Acſi id præſtat, clarum eſt incidendi tenuandiq; illi facultatem ineſſe. Raro fructum hunc auſterum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, ubi exactam maturi-

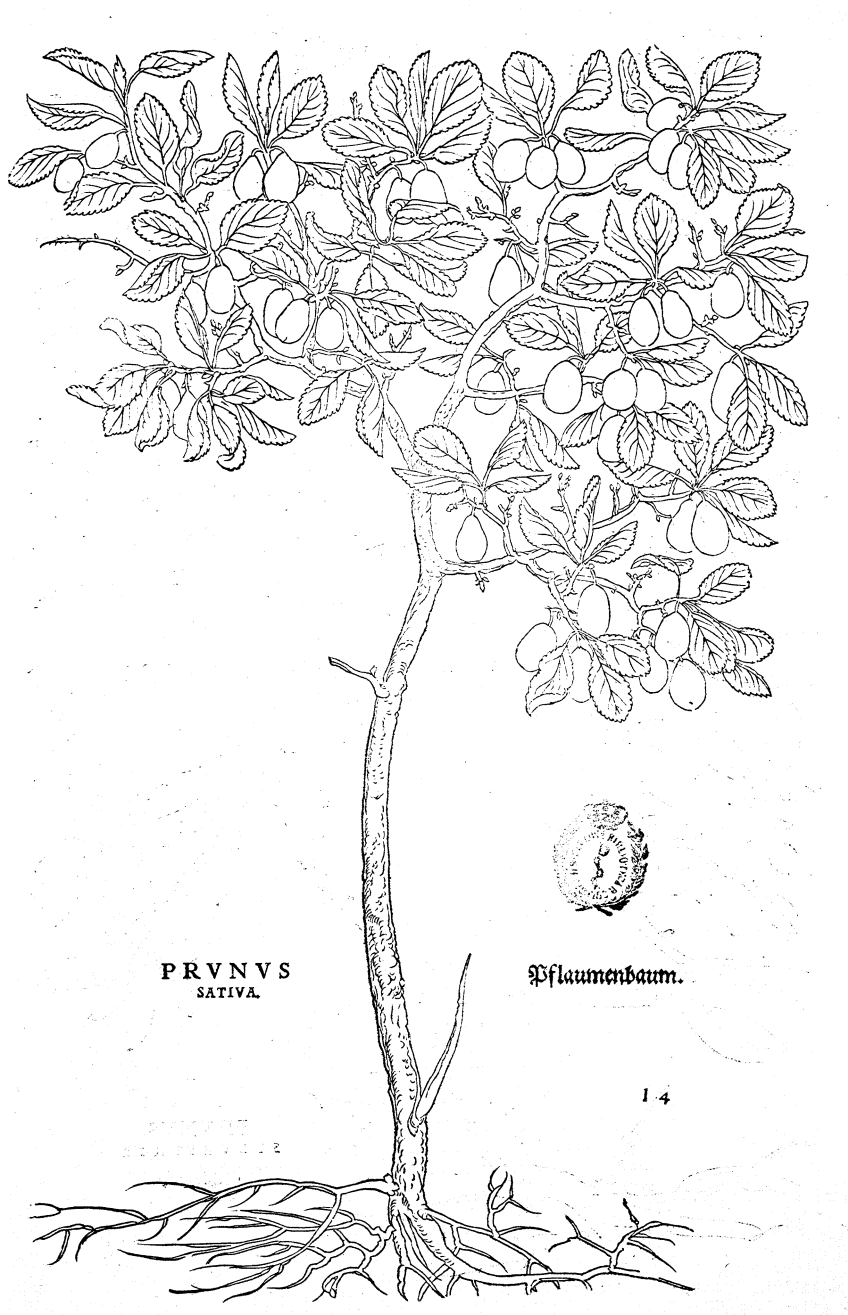

PRVNVS
SATIVA.

Pflaumenbaum.

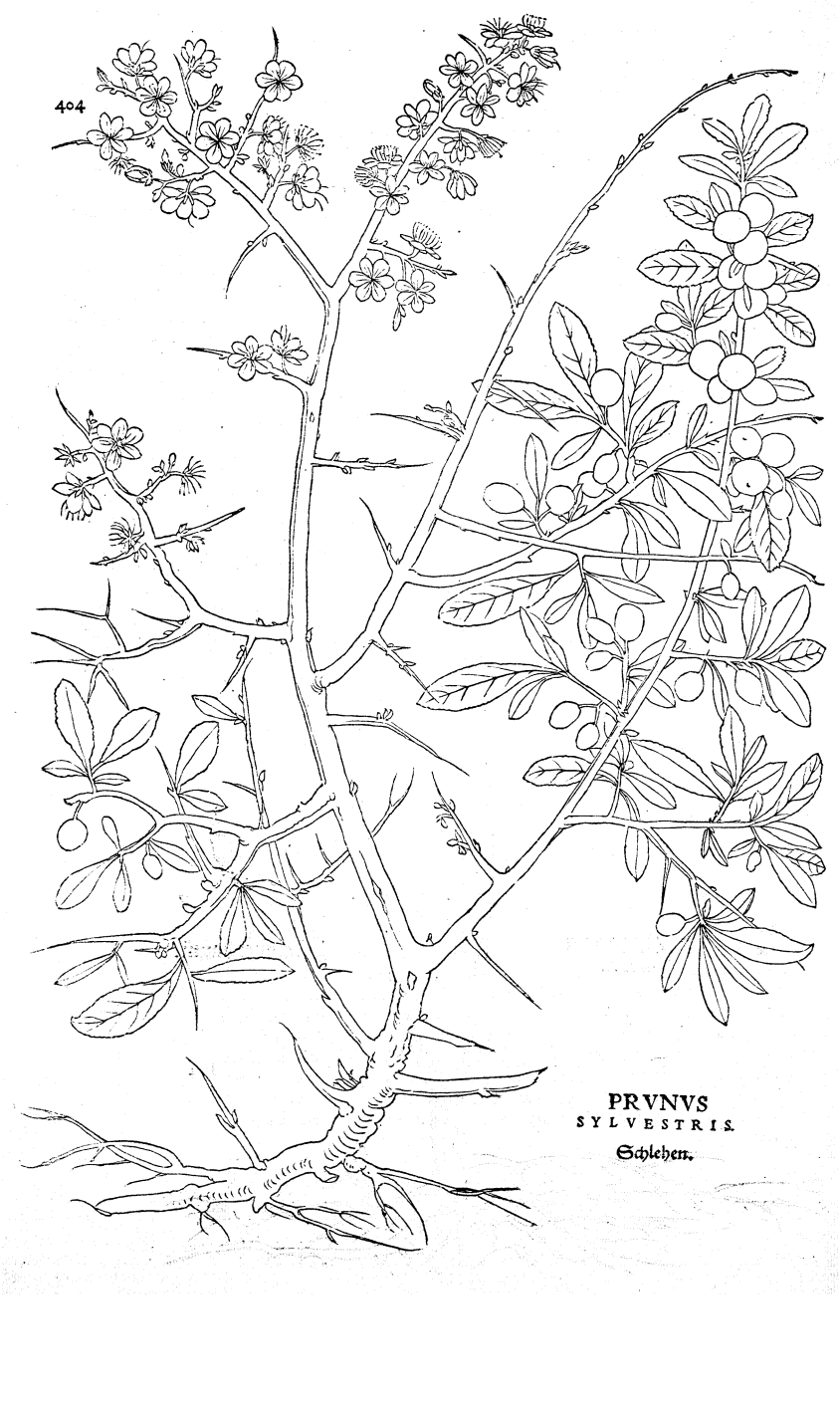

PRVNVS
SYLVESTRIS.
Schlehen.

A maturitatem fuerit aſſecutus. Priuſquam enim eò perueniat, nullus eſt fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ ſe ferat: eſt qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter uentrem ſtatuemus, utilis erit: quem ſubducit humiditatis & lentoris ſui gratia. Prunis porrò æque ac ficubus conceſſum eſt, ut uel exiccata utilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iſs quæ in Iberia & Hiſpania proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxaq; ſunt. At parua, dura, acerbaq; & in cibo permoleſta, & uentri ſubducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè cõueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè uentrem molliunt, etiamſi ſola comedantur, & multo magis ſi melicratum ipſum ſubſorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ proſunt in uino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa Pruna aluum molliunt. Sylueſtriũ quidem Prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino auſtero ſi decoquat̃, ita ut triens ex hemina ſuperſit, aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. Et in iſs & ſatiuis Prunis eſt limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè utilis.

DE CONIO▸ CAP▸ CLIII▸

NOMINA.

B Κωνειον græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis Wuͤtterling/ Wundtſcherling/Schirling/oder Wuͤterich/ quaſi tyrannus dicitur, quod ſcilicet hominẽ interficiat, ſi intra corpus ſumatur. Hinc eſt quod Athenienſes eius ſucco in interimendo ſapientiſsimo philoſopho Socrate, quem falſo Anytus & Melytus quaſi parum rectè de Diis ſentiret, accuſarunt, uſi ſunt.

FORMA.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, uel, ut Plinius ait, Coriandro ſimilia, anguſtiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnaſcentes ramulos & umbellã. Florem ſubalbum, ſemen Aniſo ſimile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Paſsim in pratis, locis incultis & umbroſis naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe flores & ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi uim Cicuta, atqueadeo uenenum eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia connumeratur Cicuta, ſua frigiditate enecans. Remedio eſt meraci uini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquam ſemen & coma areſcat, expreſſuſq; in ſole denſatur. Multus aridi ad medendi rationem uſus eſt. Miſcetur utiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cum coma trita & teſtibus circunlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in uirginitate increſcere prohibet. Puerorum teſticulos tabeſcere facit.

EX PLINIO.

Cicuta uenenum eſt, publica Athenienſium pœna inuiſa, ad multa tamen uſus non omittendi. Semini & foliis refrigeratoria uis, quæ ſi enecat, incipiunt algere

CICVTA Wüterich.

algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq; tunc enim maximè tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinē spissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorū maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandū malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq; dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, ueneremq; testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM CAP. CLIIII.

NOMINA.

KYNOΓΛΩΣΣΟΝ græcè, latinè Lingua canina: officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Hundßzung appellat. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ uidua caule est, & uiribus etiam ab hac nostra diuersa. *Lingua canina.* *Dioscoridis Cynoglosson.*

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non uenosa, molliaq;: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentē purpurea. Radicem oblongam, & profundè terram penetrantem.

LOCVS.

Passim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis ulceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbę usus esse in omnibus ulceribus, uulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quod catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur. *Catapotia de Cynoglosso.*

DE CNICO.

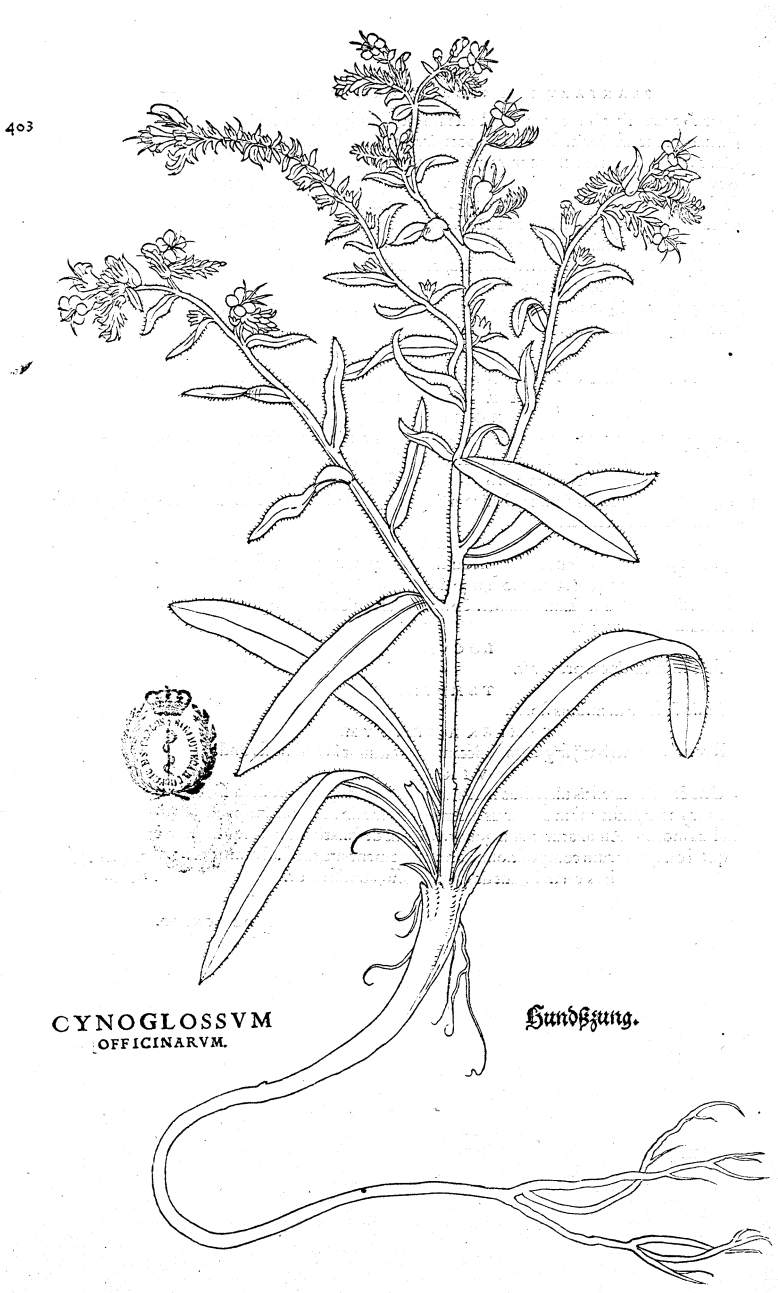

CYNOGLOSSVM
OFFICINARVM.

Hundßzung.

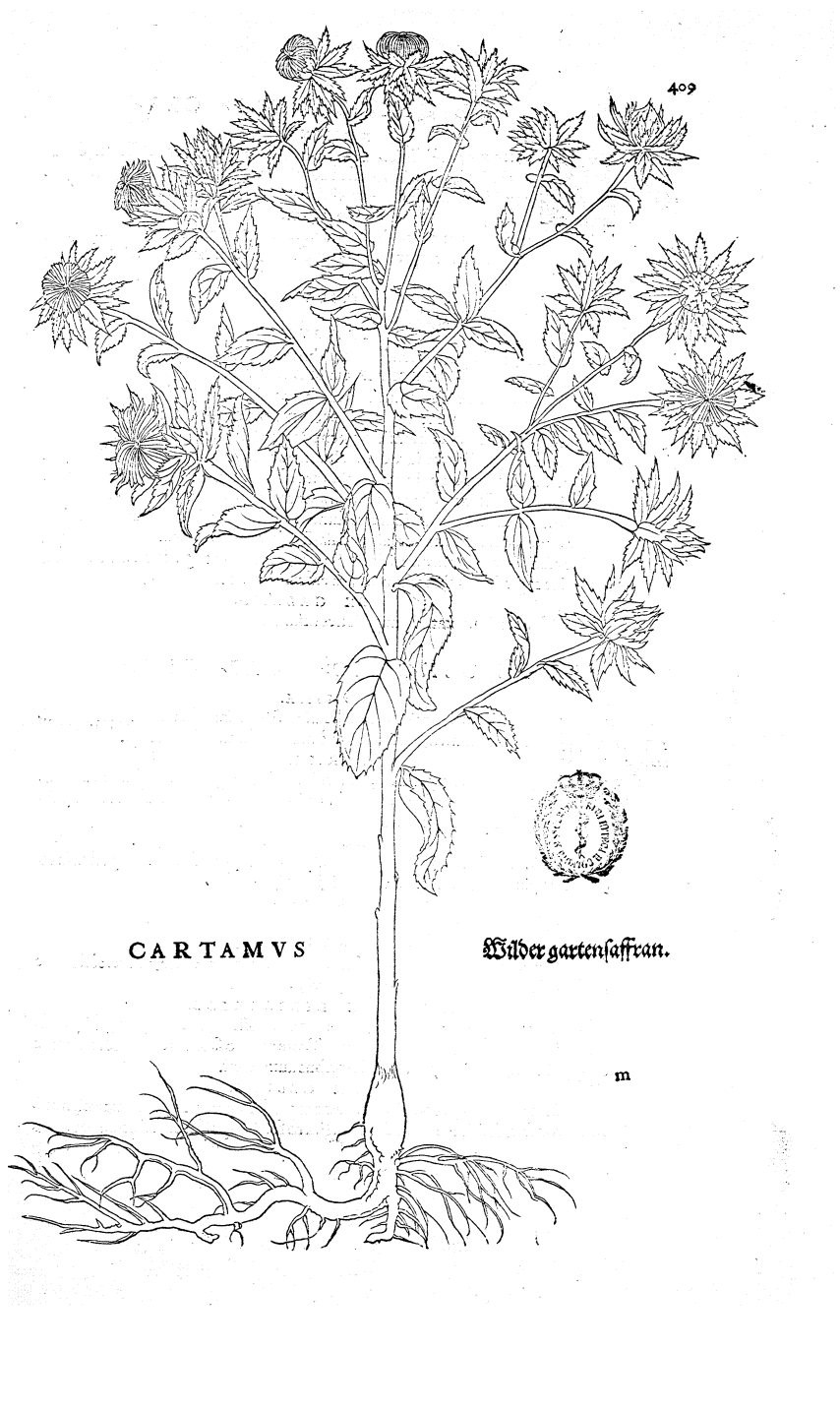

CARTAMVS Wilder gartenſaffran.

m

DE CNICO▸ CAP▸ CLV▸

C

NOMINA.

Cartamus. *Crocus hortensis.*

KNIKOΣ græcè, Cnicus & Cnecus latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortensem appellant. Germani Wilden gartenſaffran / ad differentiam Atractylidis, de qua ſuprà dictum eſt.

FORMA.

Folia habet oblonga, inciſuris diuiſa, aſpera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem ſimilem Croco, ſemen candidum & rufum, oblongum, anguloſum.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & agris ſatus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, ac ſubinde ſemen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij eſt ordinis excalefacientium eius ſemen, ſi quis foris eo uti uolet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore utuntur in obſonijs. Semen tundit & ex eo exprimit ſuccus qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamē aduerſatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, ſi ſuccus eius amygdalis, nitro, aniſo, & melli cocto miſceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuiſas Iuglandis nucis quantitate duas aut tres ſumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi ſextarius, amygdalarū toſtarum & decorticatarū cyathi tres, aniſi ſextarius unus, aphronitri drachma una, caricarum triginta carnes. Seminis ſuccus lac cogit, & ad ſoluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

D Cnici ſemine duntaxat ad purgationes utimur.

DE CENCHRO▸ CAP▸ CLVI▸

NOMINA.

Milium uti dictum.

KEΓXPOΣ Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirſz appellatur. Nomen, Feſto autore, à miliaria ſumma deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus ſtipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, ſemine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluſo, radice numeroſa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoſo ſolo prius ſerendum, poſtea in calido præcipiunt. Gaudet ſolo limoſo uliginoſoq.

TEMPVS.

Auguſto menſe demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo. Paululum etiam tenuium eſt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum ſiſtit, urinam autem mouet. Toſtum uero ſaccis inditum & fomenti loco appoſitum, torminibus & alijs doloribus auxilio eſt.

EX GALENO.

Milium ut ferculum comeſtum inter omnia frumentacea edulia minimū nutrimenti confert. Sed & uentrem deſiccat. Porrò foris impoſitum in ſaculis idoneum eſt fo-

4n
MILIVM
Hirß.
m 2

c est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper pręaridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, uentremq; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, ueluti triticeam agrico læ: clarumq; est id edulij tanto quàm illa quę per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem ac uoluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco ponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SYMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, uentrem sistit, parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione uentriculi indigent. Sumptum cum lacte, uel amygdala thasia facilius concoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA. CAP. CLVII.

D

NOMINA.

KPAMBH κράμβη & græcè, Brassica satiua latinè, officinis & uulgo Caulis, Germanicè Kôl appellat. Crambe Græcis dicta censetur quasi κορέμβειν, quod pupillas oculorum, quas Græci κόρας uocant, obtundat, hebetetq;. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:

Nunc uemat quamuis oculis inimica Coramble.

Attici integro nomine κορέμβην protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi κορῶν ἐμοῦσα, uel rectius ἀκόλεθρον, id est, crapulæ satietatiq; contraueniat. Nam uino aduersatur, ut inimica uitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, ut ex ueteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quæ hodie usitatæ sunt, producemus: quarum una Græcis λάϊα, hoc est, leuis nominatur, grandibus & latis foliis, caule magno: Germanis breiter oder grosser Kôl uocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur. Vulgo crispus caulis, Germanicè krauser Kôl. Tertia propriè uocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo, Germanicè kleiner Kôl / ut ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione Kôl. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum uoluminibus, externis semper interiora complectentib. Huc alludentes Germani Cappißkraut uocant. Nonnulli à candore foliorum Brassicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plerisque Germa-

Brassica leuis.

Apiana.

Crambe.

Capitata.

BRASSICAE PRIMVM
GENVS.
Breiter Köl.

BRASSICAE SE
CVNDVM GENVS.
Krauser Köl.

BRASSICAE TER
TIVM GENVS.
Kleiner Kol.

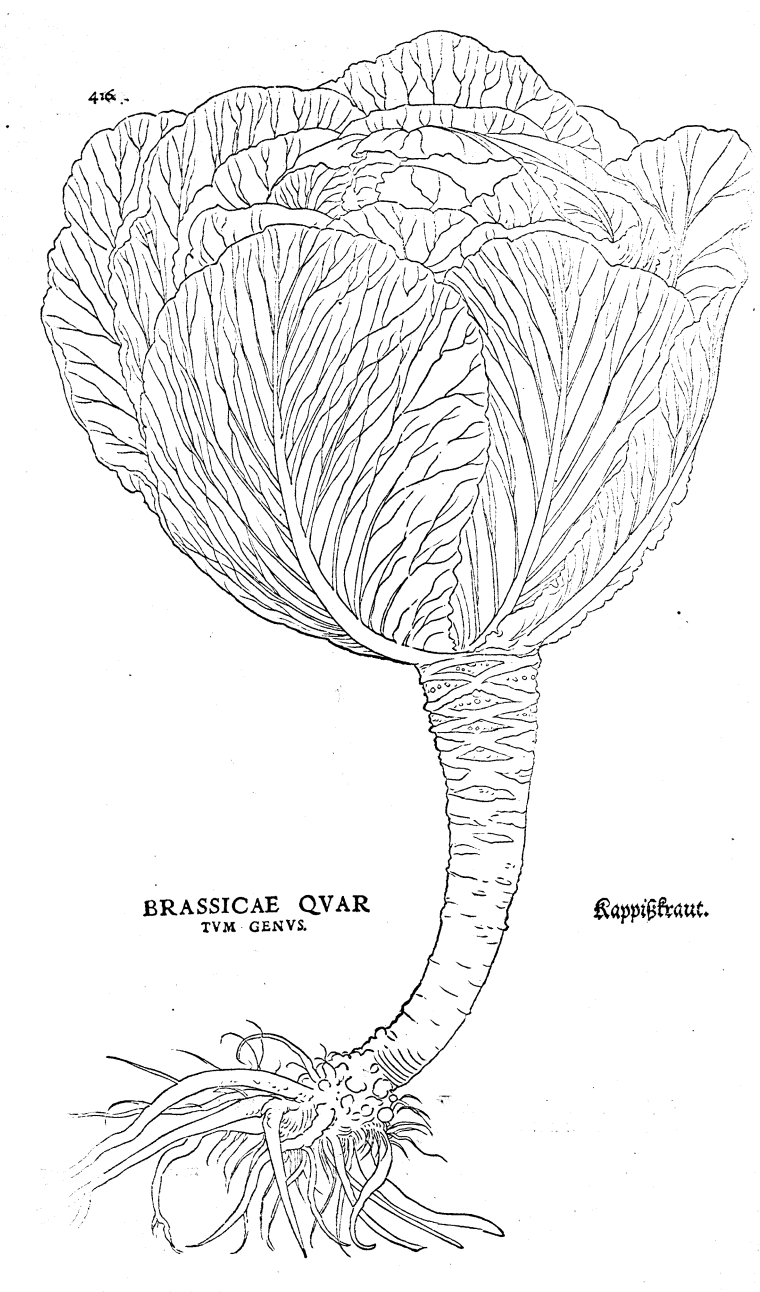
416.
BRASSICAE QVAR
TVM GENVS.
Kappißkraut.

a Germaniæ partibus, Boiohæmo potissimum, per integrum anni curriculum quouis die uiciſſim, quod illic eius prouentus ſit uberrimus.

FORMA.

Caule eſt Braſsica leuiter rubente, crallo, folio prægrandi, carnoſo, ex cæſio cæruleo, in lætus uirens diffuſo, prominulis ueluti toris ſtruicante, cyma patula, flore ſæpe luteo, ſæpe albo, femine in ſiliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paſsim prouenit Braſsicæ. Frigidis uero & pluuijs regionibus polito earundem optima.

TEMPVS.

Auguſto mense poteſtimum florem, ac ſubinde ſemen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braſsica tum manducata, tum toris impoſita excitat. Sicca uero & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braſsica ſatiua alui eſt idonea, ſi leuiter ferueſacta edatur. Decocta uero aluũ ſi. ſtit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Eſtiua ſtomacho nocet & aciori eſt. In Aegypto propter amarituditẽ nõ eſtur. Obſcuritate uiſus laborantib. Sterc. mulis comeſta auxiliat. A cibo lumpta ex crapula & uino noxas refrinquit. Cyma eius ſtomacho utilior, ſed acrior, & ad cienda urina utilior. Codia ſale ſtomacho inimica eſt, alumq; cõtrahit. Crudus eius ſuccus cũ ſale & nitro deuoratus aluũ mollit. Cũ uino potus uiperarũ morſib. ſuccurrit. Cum Fœnigræci farina, podagrícis & arricularib. dolorib. correptis, ulceribusq; foridis & ueruſtis illitus prodeſt. Caput purgat per ſe naribus inſtillus. Menſes ducit cum lolacea farina indicus. Fo lia per ſe aut cum polenta tria, omnibus inflammationibus & œdematis cõferunt. Erylipelatis, cpinyctidis & lepris medent. Cum ſale carbunculos rumpunt. Capil lorum incapite deſluxũ retinent. Cocta autem & melli mixta gangrænarũ palcen tibus malis opitulant. Cruda ex aceto comeſta lienoſis proſunt. Manſa uero deco rato ſuco uocem amiſſam reſtituunt. Decoctũ eius potum, aluum & menſes mo uet. Flos poſt conceptionẽ in peſſo ſubditus fœtum ſuccidit. Semen eius, præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum lumbricos pellit. In antidota cochlearib addituc. Faciem lenuginesq; expurgat. Cauſtici uirides cum radice cremati, & adipe porci uentio excepti, diuturnos lacrum dolores impoſiti mitigant.

EX GALENO.

Braſsica ſæpiſſime deſiccandi uim habet tum cũ, tum fortis impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Aliqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera ſanat. Præte rea phlegmones iam indurarias, ac ægre ſolubiles, & id genus quoque erypelata. Eadem ſuccurrere cpinyctidas & herpetes ſanat. Habet quidam cruam in ſe abſter forium, quo lepras curat. Porro ſemen eius porum lumbricos interficit, maxime Brafsicæ Aegyptiæ, quanto ea ſcilicet temperatura ſuccor eſt. Sanè amara qualita tis participeps ſemen eſt, ſicut uidetur omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunq; alia modici abſterſione poſſunt, aduuat. Caules Brafsicæ combuſti, cineres efficiunt admodum deſiccantes, ut uidetur iam & adurentiũ uim participent. Hac ratione et ulcerum adipem comitentes, ad inueterata laterum dolores, & ſi quid eius ſuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Brafsicæ quo que ſuccus purgandi quandam uim obtinet: contrà foliũm eius corpus ſuccinis ratione cohibere magis quàm incitare deſtẽtionem poteſt. Proinde quum expel lere aliquid excrementa propoſitum erit, aheno in quo elixa unà cum aqua fuit, pro pius admoto, ipſam eximere conſectum, uaſculoſq; in quo paratur, oleum cum garo unjice.

C inicere oportebit. At humorem ãnum ficare volentes, quum mediocriter bulliſſe uidebitur, priore aqua effusa repentè alãm calentem injiciemus, actis rursus in ea dilcoquamus usq; dum cerea flaccidè q; euaſerit.

EX PLINIO.

Cato crispum maximè probat, deinde tenerum, gramibus foliis, caule magno. Prodeſſe crudis capitis doloribus, oculorũ aligo, tum manantibus, & inueteratis ulceribus, & fœtidis auribus. Item crudus ex aceto & nitro, contra phthiriaſin, & pediculos capitis, ut qui rerunt hæc, uehiculorũ fœcibus, & cinere. Ergo uel cum uino, uel ex aqua, & nitro, uel ex oleo & nitro, fumo crudi, & cocti, lumbricos necant. Semen ex aqua potum, & cataplaſmate illitum cum nitro, conianũ & fœtus mitigat. Succus autem, mixtus aceto, & aqua, & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanantur, ſanat. Fouent prius aqua calidissima, & bis die tritum, imponi. Siccatum ſuffitu clunes, & humores reuocari, quæque difficulter opus fit. Inflammata etiam, uigilias q; pellere decoctum, fricãti cũ aqua plurimum ex oleo & aceto. Termina, fœdecoctu iterum decoquat, addito oleo & aceto, cumino, polenta. Sitia fumatur fine pane, magis profuturũ. Inter reliqua bilem detrahit per unum nigrum potu. Quin & unum eius qui Brasicæ efnauerit, affricari iubet, calefactamq; rursus remedio dic. Auribus quoq; ex uino liccum Brasicæ repidum infiliari faciebat. Idq; etiam tardiùs audientium prodeſſe affuerat. Et impetigines eadem lanari sine ulcere. Circa bilia detrahere non percocta putant. Item alium ſolluere, candemq; bis coctam fitiere. Vino adstringi, ut inimicum uitibus, Anteccedere in cibis cauere debere autem. Poſtea ſumpta crapulam dicunt. Hanc cibum & coaluori dantiat conferre multum, ſuco uerò crudo anguis uel tantum tacto cum Attico melle, pharmaci.

D Hippocrates collucta, dysenterias bis cocta cum lale dari iubet. Item ad tormina, & rerum cauſas. Lacte quoq; abortantem puerperis hoc cibo fieri indicans, & purgationem feminas. Crudus quidem cauſis fi edatur, partus quoq; rumpitur, & ſpermatis. Inueterio & à podagra liberatos edendo eam docet Crysippus inſtituendo. Hæc ille. Ego cibis & dorum & comitialibus morbis addito lale. Item ſpectantibus, & mollescentibus, & quadragenis. Contra uerò frigidas cum cruditate, & lentos, & ſine fermentis, & ſine lacte pepticos, & acres. Iliam quoque prodeſſe inflationibus tormentis, horridacem farina. Succũ ex ace ſoddilis ulceribus & cruentis, uel impetigini, & lichenibus, podagricis imponunt. Epiny, fidas to, uel cum Fœnugræco. Scribunt & cauſis, podagricis imponunt. Epiny, fidas ac quicquid aliud frigidum, corpus & ſanguinem refrigerat. Item repentinas aligines, & alumen rotundum, & ſale. Sic & fluentes capillos retinet. Epichamus eſſium & lumbricos necare. Sic & Apollonius. Sed & Mnesitheus, & Diocles, & Philotimus, & Praxagoras cum farina tritica. Efficacius eandem cum faba pirria. Semen omnium ſale tritum imponi affirit. Efficacius eandem cum faba pirria. Semen omnium ſale tritum imponi affirit. Efficacius eandem cum farina alexandrina prodesse existimat. Serpyllum Brasicæ aridorum cinis, inter cauſticæ intelligitur. Ad coxendicũ dolores cum adipe percutiuntur. Plura de Brasicæ uiribus uide apud Catonem de re rustica, cap. clvii.

EX SYMEONE SETHI.

Malum & melancholicũ faciunt procreat. Viſum hebetat, & ſomnũ per contrariã inſomnia inturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus uerò eius uentrẽ ſiſtit. Quapropter in quibus humectãta alum exiccare uoluimus, ipſam modicè decoquentes, aquamq; primam abijcientes, conficitum alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim nisque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquatur sangere debet. Aſiti us Brasicæ potionis ſucci eſt quam hyberna. Citurò unam, lumbricos interficit, & ſi qui ex uino crapulã laborant auxiliatur. Fertur autem quod ab humiditate ortum habeat eundem ſanet. Cocta cum perigat carne, plurimum noxæ atque uini amittit.

A amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrumpit, utero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones uocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & maleficа ulcera, & induratas inflammationes ſanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLVIII.

NOMINA.

VO nomine ueteres hanc herbam appellauerint nondum compertum habeo. Neque enim Iſatis eſt, quam uulgus Saponariam uocat, ut ſuo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quod eius radix in modum crucis transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine græcè σταυρόνητ@ dici poſſet. Germanicè Creutzwurtz / Sperenſtich / & Hadelgeer nuncupatur. *Cruciata cur dicta.* *σταυρόνητ@.*

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in ſummo rubentem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, anguſta & oblonga, floreſq; orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis inſtar ab utroq; latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

B Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, unde facilè colligere licet calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ uenena uſum tradunt. Item quod ea quæ in thorace ſunt educere ualeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe amarus ſapor qui illi ineſt abundè docet. Abſtergunt enim expurgantq; amara, & quæ in uenis eſt craſsitiem incîdunt, Galeno libro quarto de ſimpl. medicamentorū facultatib. cap. decimoſeptimo, autore. Quamobrē menſes etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt.

Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

DE CISSO.

CRVCIATA

Wadelgeer.

NOMINA.

ΚΙΣΣΟΣ grecè, Hedera latinè, Ephew Germanicè dicitur. Athenienſes Cissos. Bacchum appellarunt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ ſine ad miniculo ſtat, ſola omnium generum ob id uocata eſt Ciſſos: è diuerſo nunquã niſi repens humi Chamæciſſos. Sic Dionyſia, hoc eſt, Bacchica nominata eſt à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederam aſportauit: uel quod in tutela eius fuerit. Nam ut ille iuuenis ſemper, ita hæc uiret. Nec ſecus omnia, ſicut ille mentes hominum, illigat. Hedera uerò dicta eſt, quod uetuſtis parietibus hæreat: uel potius quia edita petat, & altè diuagetur: uel quia id cui adhæſerit, edat atque corrumpat. Hedera. Appellata.

GENERA.

Plurimas, Dioſcoride autore, ſigillatim habet ſpecies, ſed maximè generales tantum tres. Candida enim quædam dicitur, eo quod candidũ fert fructũ: hæc fœmina à Plinio uocat. Germanis weiſſer Ephew nominari cõmodè poteſt. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis ſchwartzer Ephew. Hæc etiã parietibus obrepit, muriſq; pertinacius hæret quàm ut poſſit abire, hinc Maurephew Germanis uocatur, & Baumephew/quod ſcilicet arbores ſuo complexu ſtrangulet. Tertia priuatim Helix, id eſt, clauicula, & hederula nuncupatur. Germanis klein Ephew/oder Erdephew. Candida. Nigra. Helix.

FORMA.

Nigra, quæ in Germania noſtra prouenit, arbores & parietes radicoſis amplectitur brachijs, in totum fruticoſa, folia primùm cum pubeſcit anguloſa, complurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetuſtiori rotundantur, pinguia, dura, immortali uirore: flore exili, uitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, B mox atris, & nonnunquã croceis, longiori pediculo in uuæ modum dependentibus, ſparſioribus racemis non in globum candidæ modo coëuntibus, ſed in acinos diſcretis. Radice numeroſa, denſa, flexuoſa, cõtorta, ac furculoſa, nec ad modũ profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramoſa & robuſta, corymbis, hoc eſt, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quantu muis diu uiuat, Theophraſto autore, nunquã fert fructum, adeoq; ſterilitate à cæteris diſtat. Parua tenuiáue huic folia, anguloſa & rubra, uiticulæq; tenues ſine corymbis. Nigræ. Candidæ. Helicis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paſsim circa muros creſcit. Helix uerò in ſyluis humi ſerpit.

TEMPVS.

Nuſquam non uiret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex contrarijs cõpoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, quæ terrena & frigida eſt. Habet etiam nõnihil acris, quæ calida eſt. Nec deeſt tertia, aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi uiridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetq; quæ terrea eſt & frigida adſtringensq;, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adſtringens eſt. Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in uino bis die poti, ad dyſentericos faciunt. Ambuſtis cum cerato illiti proſunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanant. Foliorũ & corymborum ſuccus cum iríno unguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et contra ueteres capitis dolores ualet, atque eo perfunditur caput cum aceto & roſaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę ſuccus,

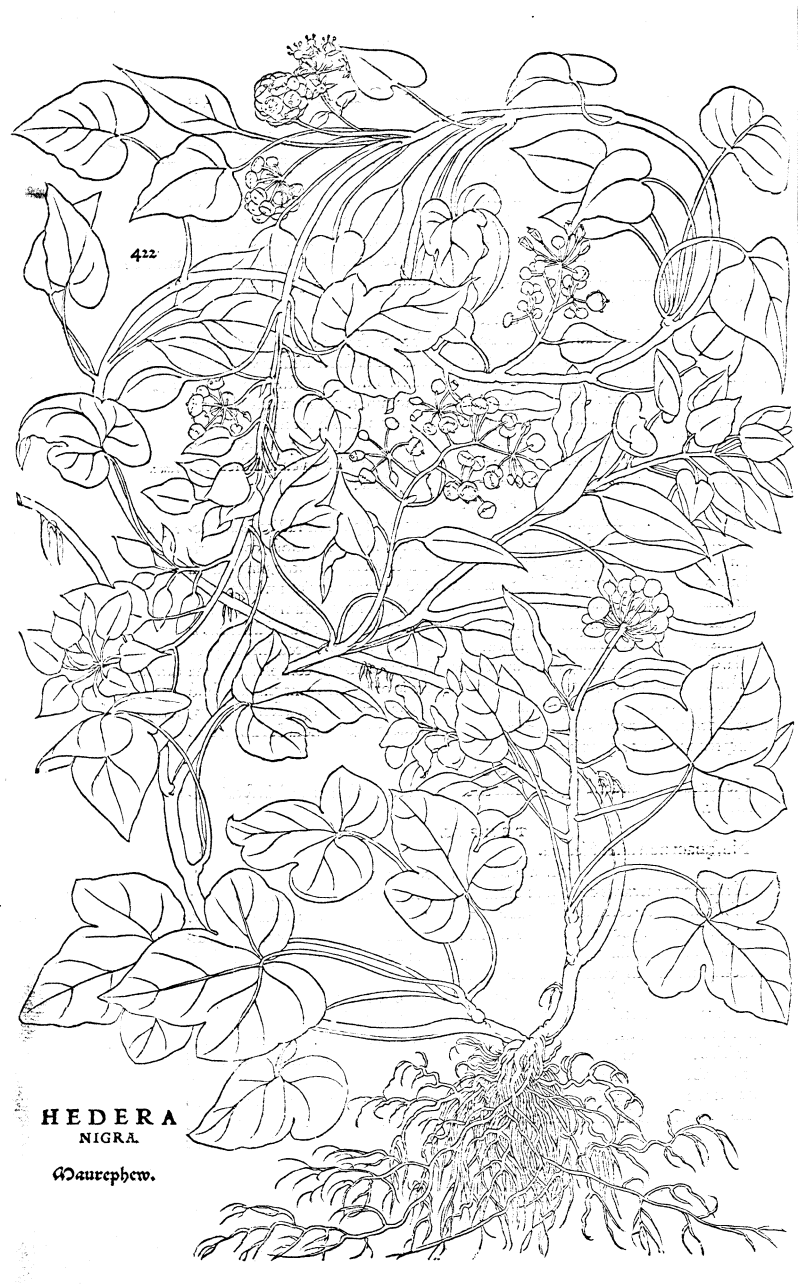
422
HEDERA
NIGRA.
Maurephew.

HEDERA
HELIX

Klein Ephew.

C aut epoti corymbi imbecillitatē pariunt, mentemq; turbant largius ſumpti. Pilulæ quinque corymborū tritæ calefactæq; in malicorio cum roſaceo ſi inſtillentur in contrariā aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta, omniū ulcerum generi, etiamſi cacoëthe ſint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambuſta, uti iam diximus decocta, ſanant. Mouent menſes triti & ſubditi corymbi. Iidem poti poſt purgationes fœminarū drachmę pondere ſterilitatem faciunt. Pediculus foliorū melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menſtrua & fœtus extrahit. Succus inſtillatus in naribus, graueolentiā & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq; illita necat. Radicum ſuccus cum aceto potus, phalangiorum morſibus ſuccurrit.

EX GALENO.

Viridis, foliis eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna ſunt, ad ſanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodo ualidiores ſunt, ut ad leuorem redacta cum cerato ambuſtis conueniant. Præterea ſuccus medicamentū eſt, quod naribus infuſum capiti purgando idoneum exiſtit. Vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc ulcera uetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo, aut dulci oleo miſceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, uſqueadeo calidæ poteſtatis ut obſcurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarū in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadem natura quæ & aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro: continentiq; cerebrū membranæ utiliter
D mollibus foliis impoſitis, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorū fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti lienem ſanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus Hederæ tædia nariū graueolentiamq; emendat, præcipuè albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatisq; eſt acinos ſex in uini cyathis duobus ſumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque impoſuiſſe eos utile eſt. Hederæ quam chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquā quæ cutem ſubierit, per urinam educit. Eraſiſtratus. Eiuſdem acinos quinq; tritos in roſaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci ſuccū habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtant. Item ſanguinē excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti ſteriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniū ulcerum generi, etiamſi cacoëthe ſint. Lachryma Hederæ pſilothrum eſt, phthiriaſimq; tollit. Flos cuiuſcunq; generis trium digitorū carptu, dyſentericos & aluum citam emendat, in uino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, moxq; cōburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incīdāt ſucci gratia, eoq; utantur ad dentes eroſos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne ledantur.

Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto utiliſſimum dentibus promittunt.

DE CE-

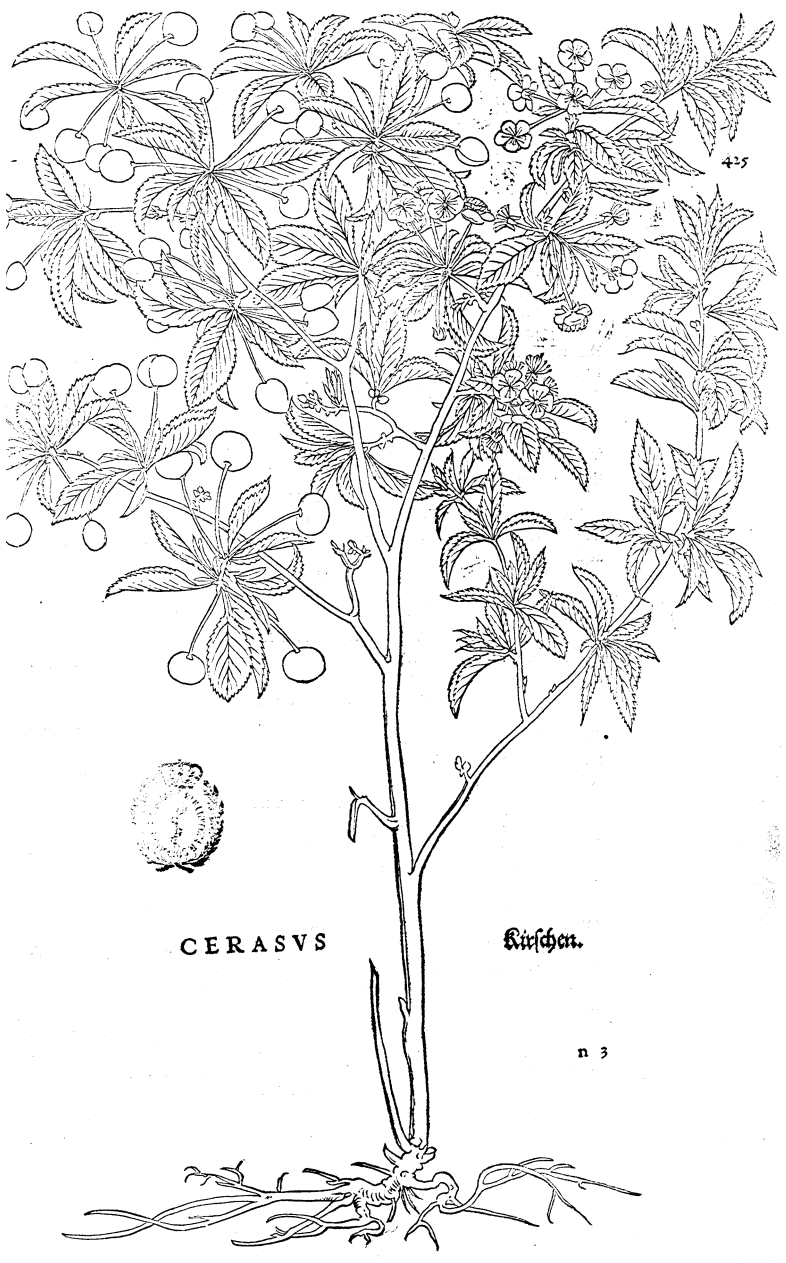
425
CERASVS
Kirschen.
n 3

NOMINA.

ΚΕΡΑΣΟΣ Græcis, Ceraſus Latinis, Germanis Kirſchenbaum dicitur. Ceraſum autem arborem, ut Athenæus refert lib. ij. Dipnoſoph. à Ceraſunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem eſt qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Ceraſium.

Ceraſus unde dicta.

GENERA.

Multa Ceraſiorum ſunt genera, in Germania tamen tria, quod ſciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis ſunt rotunda, ac maxime rubent, ſuaq; uoce illis dicuntur Amarellen. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus ſimilia ſunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem horum lingua Weichſel. Tertij generis prædictis minora ſunt ac longiora, partimq; rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim Kirſchen uel Kerſchen appellantur. Nos una icone omnia tria complexi ſumus. Quæ in utroq; genere nigra ſunt, ea ueſcentiũ manus & labra ſucco ſuo, qui ſanguineus eſt, mororũ inſtar inficiunt.

Primum.
Secundum.
Tertium.

FORMA.

Ceraſus folio ferè Meſpili, duro, latiore, & in ambitu ſerrato cõſtat, cortice lęuo, in candido nigricante, flore albo racematim congeſto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens eſt in omnibus hortis Ceraſus. Quę tamen poſterioris generis Ceraſia profert, in ſyluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquoſis montibus.

TEMPVS.

D Iunio ac Iulio potiſsimum menſibus fructus maturitatem conſequitur. Flores primo ſtatim uere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Ceraſorum non unum idemq; eſt temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perſpicuum fit. Symeon tamen Sethi frigida & humida eſſe tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ceraſia quidem ipſa ſi uiridia ſumantur, uentri utilia ſunt. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt. Gummi Ceraſorum cum uino diluto ſumptũ, uetuſtæ tuſsi medetur. Colorem commendat. Viſum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex uino potũ calculoſis auxilio eſt.

EX GALENO.

Ceraſus arbor fructũ fert non paris adſtrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, ſicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibuſdam auſtera qualitas, in quibuſdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulcium ea quæ nondum concocta ſunt ac matura, quædam admodũ acerba ſunt, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in Ceraſijs non ſemper. Ergo quę dulcia ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt ſubducunt, ſed minus apta ſtomacho ſunt. Contrà auſtera. Quæcunq; uero acida ſunt, ea pituitoſis excrementoſisq; ſtomachis conueniunt. Siquidem auſteris magis exiccant, & nonnihil etiam incîdunt. Porrò ipſius arboris gummi cõmunem omnibus uiſcoſis & mordacitatem expertis medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas accõmoda eſt. Propriè autem (ſi quidem uerum eſt quod quidam ſcribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam ſic illi tenuium partium quædam facultas ineſt.

EX PLINIO.

Ceraſa & aluum molliunt, ſtomacho utilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, urinã ciunt.

A ciunt. Inuenio apud autores, ſi quis matutino roſcida deuoret cum ſuis nucleis, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur.

EX SYMEONE SETHI.

Ceraſia mali ſucci ſunt, uentrem ſubducunt, humidum uentriculũ lędunt, præſertim cum non ſunt matura. Proſunt autem calidis & ſiccis uentriculis ac temperaturis. Gummi uerò arboris cum uino ſumptum calculoſis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore deſtillat ueteri tuſsi mederi, exq́ uino ſumptum gutturis lenire aſperitates, faſtidia diſcutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facerę gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto ſanare.

DE CYANO▸ CAP▸ CLXI▸

NOMINA.

KYANOΣ Græcis, Plinio & Latinis aliis Cyanus appellatur. Nonnulli Baptiſecula, quod ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in eius occurſu falce. Nam & ſeculam ueteres falcem dixerunt. Rectius tamen Blaptiſecula uocaretur, quod Βλάπτειν Græcis nocere ſignificet. Noſtri florem frumentorum, Germani autem blaw Kornblůmen nominant, quod ſcilicet in frumentario naſcatur agro. Cyanos uerò dicta eſt hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quod honorem nomenq́ dederit cœruleo colori. Hinc eſt quod pueri in hodiernum uſque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur. *Baptiſecula. Flos frumentorũ. Cyanos cur dicta.*

B FORMA.

Caulis illi eſt anguloſus, folia anguſta & oblonga, calyces roſarum, ſed ſquaroſi atque triſtes, quos plurimæ cœruleæ ſtipant barbulæ. Radix oblonga, lignoſa, fibris quibuſdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos eſt, paſsim in frumentis naſcens.

TEMPVS.

Iunio potiſsimum menſe floret, nec parum gratiæ ſuo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc eſt quod ruſticorum etiam coronis inſeratur, quanquam inodorus prorſus ſit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ eſt temperaturæ atqueadeo repellentis, id quod guſtus etiam facilè indicat, uiſcoſitatem manifeſtam, & nullum prorſus caloris indicium præ ſe ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem ineſſe, qua oculis aliisq́ partibus inflammatione laborantibus proſit.

CYANVS Blaw kornblůmen.

A

NOMINA.

CROMMYON Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinę genuinum nomen retinuerunt. Germanis Zwibel appellatur: quod ſanè uocabulum à Gallico detortum eſſe uidetur: quandoquidem Galli ſua lingua Cepam uocent Siboulam. Crommyon autem, Ariſtotele in problematis autore, dictum eſt, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos uellicando expreſsis ſubinde lachrymis contrahi pupillas certum eſt. Itidem libro nono Dipnoſoph. teſtatur Athenæus. Cepa uerò à capitis magnitudine.

Crommyon unde dictum.

Cepa quare uocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumq́, per cuius faſtigium flores primùm candidi, ac ſubinde ſemen, in orbem ſparguntur: radicem capitatam pluribus compactã tunicis, quę ſummatim prætenuibus rufiſq́ ueſtitur membranis, uertice nigricantẽ, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, uehementer ſubactam & irriguam, paſsimq́ hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potiſsimũ menſe, & deinceps ſemen profert, quod non antè legendum, quàm cum nigrum colorem præ ſe feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq́ maturitatis index eſt.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto eſt ordine excalefacientiũ, eſſentiaq́ eius craſſarum eſt partium. Si ſuccum eius exprimas, quod reliquum eſt admodum terreæ ſubſtantiæ eſt, eiusq́ caliB dæ: at ſuccus aqueæ aëriæq́ caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior eſt quàm rotunda, item flaua quàm candida, ſicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, ſitim excitant, faſtidium pariunt & expurgant. Aluo utiles ſunt. Detractis tunicis inq́ oleum coniectæ, ac pro glandibus ſubditæ, hęmorrhoidas, reliquasq́ excretiones aperiũt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur, anginaq́ laborantibus. Suppreſſos menſes mouet. Caput purgat naribus infuſus. Canis morſibus cum ſale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in ſole inunctus alphos ſanat. Cum pari ſpodio, ſcabras lippitudines ſedat. Varos cum ſale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis eſt. Alui fluoribus prodeſt. Aurium grauitati, ac ſonitui confert. Ad purulentas aures, & elicien dam aquam in ijs interceptam ualet. Alopeciæ earum ſuccò utiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta uehementius urinam pellit. In morbis, cocta etiam, copioſius comeſta, lethargũ efficit. Cum paſsis uuis, & fico illita, tubercula cõcoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hęmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cũ aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, & alopecijs attrita pilos Alcyonio citius reſtituit. Porrò ſuccus eius ijs qui ſuffuſione oculorũ laborant, aut aciem oculorũ obtuſam præ craſſitudine humorũ obtinent, inunctus prodeſt. Tota Cepa manducata flatuoſa eſt. Itaq́ quę temperatura ſunt ſicciore, minus flatuũ generant. Craſſos corporis humores extenuat, glutinoſosq́ incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia ſpoliatur, quanquam ne ſic quidem uim perdit extenuandi; uerum facultatẽ quandam obſcuriſsimã alendi

corpo-

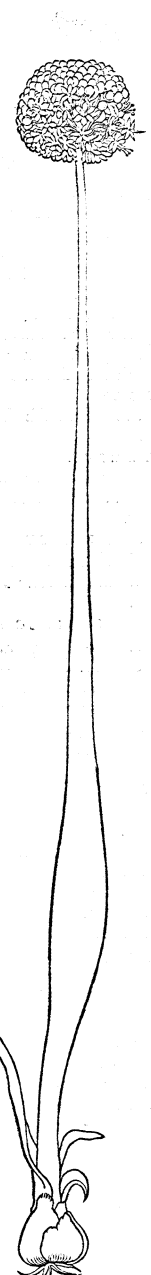

CEPA Zwibel.

A corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ, aut siccę cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in ijsdem sonitū ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentiū morsibus, inter ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoq; colorē profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri, stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi, uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas probalanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SYMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis do-
B lores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, ut aliqui ferunt, lædit. Si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etsi autem crassarum partium substantiā habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum uero inflat. Si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIII.

NOMINA.

VVM nobis non constet quo nomine ueteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanā planè referunt, nominare. Germanis Halßkraut, hoc est Cerui caria, dicitur, quod scilicet ad oris, & ceruicis, fauciumq; mala mirifice conferat. *Campanula unde dicta. Ceruicaria.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentē, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proxime accedentia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt. Propemodū enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, ut hinc exiccandi illi uim esse quisq; conijcere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius unicè ad oris exulcera-
tiones,

432
CAMPANVLA
Halßkraut.

A tiones, aliaq; eiuſdem mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæpiis ulcera, ob inſignem quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA▸ CAP▸ CLXIIII▸

NOMINA.

ΚΑΛΑΜΙΝΘΗ Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòſt indicabimus. Calamintha uerò dicitur quaſi uel bona, uel utilis mentha: nanq; nidore ſuo ſerpentes fugat. Quod teſtatur etiam Ariſtophanes iſs uerbis: σὺ δὲ ἐζως κἀλαμίνθινος, ὄφεως ἐλαστικός. Niſi quis exiſtimet à κάλο, hoc eſt, ligno, quaſi lignoſam appellari mentham. *Calamintha.* *Ve dicta.*

GENERA.

Calaminthæ Dioſcorides tria facit genera. Primum amat montes, ideo huius generis Calamintha montana uocatur. Germanis Stein oder Ratzenminꝛ dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam, uulgus eò quod Pulegio ſimile ſit, ſylueſtre Pulegium nominat. Germani etiã uulgi opinionẽ ſequentes, wilden Poley & Rotzminꝛ uocant. Officinæ pro Calamento hoc ſolo genere utuntur. Tertium Mentaſtro ſimile eſt, Germanicè Geelminꝛ cõmodè appellatur. *Primum.* *Secundum.* *Pulegium ſylueſtre.* *Tertium.*

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo ſimilia habet, ſubalba, ramulos angulosos, florem purpureũ. Alterum Pulegio ſimile eſt, maius tamen, propter quod quidam, ut dictum eſt, ſylueſtre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium Mentaſtri ſimilitudine eſt, longioribus foliis, caule & ramis
B prædictis maius, ſed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & aſperis gignitur, unde & montana dicta eſt. Alterius in campeſtribus & agris. Tertij in aquoſis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potiſsimum uerò Iulio, menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha eſſentia eſt tenui & calida, ſiccaq; in tertio quodammodo ordine. Horum manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu quidẽ acris & palàm calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia guſtu feruentia admodum & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum eius potum urinas & menſes expellit. Ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusq; auxiliatur. Præſumpta in uino uenenis reſiſtit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota, enecat. Nec ſecus cocta crudaq; ſi teraẽ. Elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis bibatur. Folia trita & appoſita, menſes ducunt, & fœtus interimunt. Accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita. Sugillata tollunt. Iſchiadicis imponitur, ut humorem ex alto euocet, meatusq; tranſmutet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinſecus impoſita, primũ quidem ualde excalfacit & mordicat, cutemq; laniat, poſtremo etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò aſſumpta, tum ipſa per ſe ſicca, tum etiã cum melicrato, perſpicuò calfacit, & ſudorem ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipſam contra rigores per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo

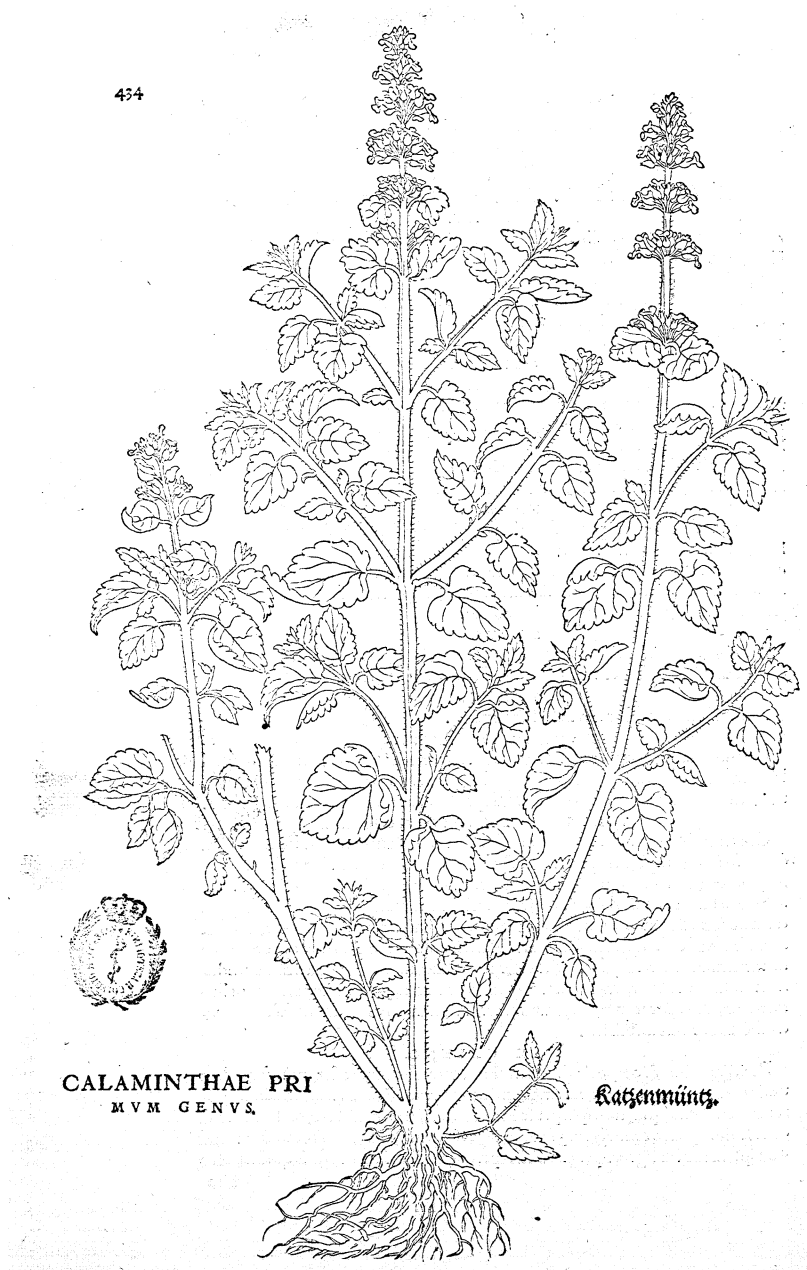

CALAMINTHAE PRI
MVM GENVS.

Katzenmüntz.

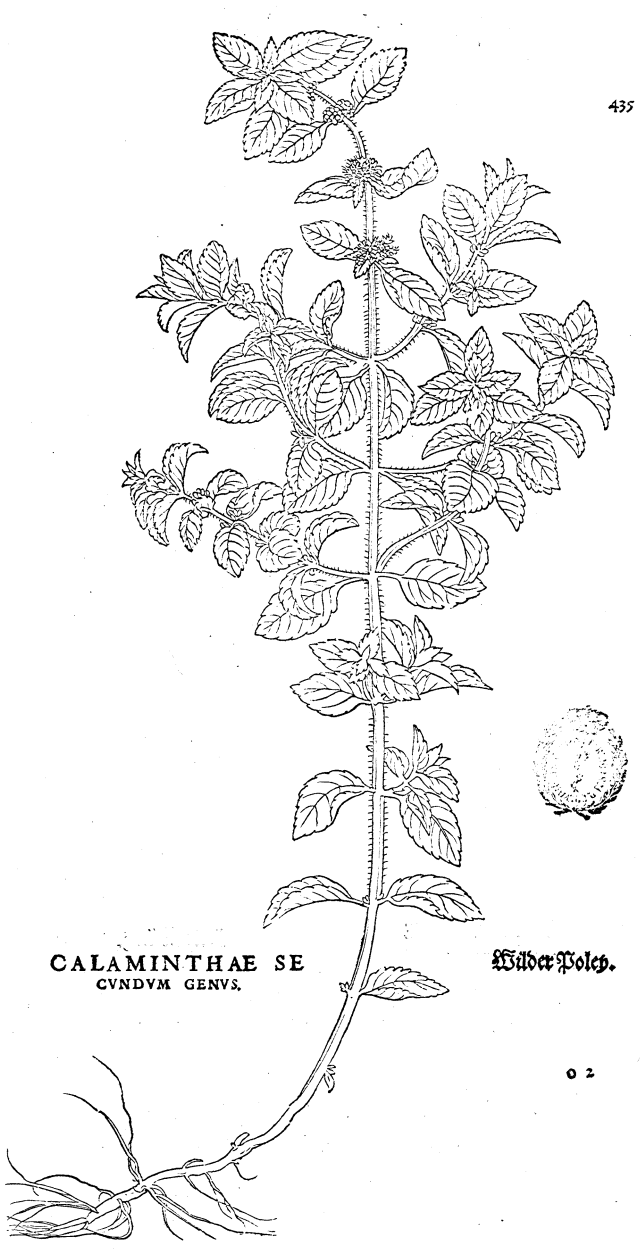

CALAMINTHAE SE
CVNDVM GENVS.

Wilder Poley.

o 2

CALAMINTHAE
TERTIVM GENVS.

Beele Müntz.

incoctam eon corpori inungentes cum frictione non ægri,intro uero affumentes, ficut dictum. Quinetã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus iſchia-
A dicis eanquã ſtrenuum remediũ illinunt:trahit enim quæ in profundo hærent, to-
tumq; adeo articulum excalfacit, cutemq; non obſcure adurit, menſesq; cum pota,
tum apporia admodũ efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticonũ remediũ,
non eo tantum quod ſtrenuè tenues humores digerat,uerum etiã quia extenuet &
incidat ualenter craſſos,quales ſunt qui hunc morbũ procreant. Sic & cicatricibus
artis canorem reddit,& ſugillata digerit.Sed ad talia recentem magis quàm aren-
tem adhibere præſtat. Quippe arefacta uehementior redditur,& ad urendũ prom
ptior.Porrò talis cum ſit, ad uenenatarũ beſtiarũ morſus allumitur,uelut etiã cau-
teria,& quæcunq; medicamenta calida ſunt & acria,tenuium q̃ partiũ, quæq; facilè
ex alio ad ſefe circumlaccnt omnem humiditatẽ pollunt attrahere. Caterũ quæ il-
liniecta amarituda,planè exigua eſt,uerum ad quædã ita efficacior agit, ut quæ ua-
lentiſſima eſt,nimirũ quum cõiuncta ſit uehementi calori cum tenui eſſentia. Qua-
re & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius influs aut potus enecat. Eadem ratione au
rium uermes, aut ſi alicubi in parte corporis ſtnuola aut implicata quæ puredine
tentur,ſalis prouocent affectus. Sic & conceptũ ſæpe ſuo,ſæ admota interimit &
ciat. Igitur incidendi quidem ei uis adeſt propter calorẽ eius,tenuitatem,& amari
tudinẽ:abſtergendi uero propter unicam amaritudinẽ. Itaq; aſthmaticis ob omnia
antedicta prodeſt. Ulceris uero potiſſimum ob amaritudinẽ, ſicut alia ferè omnia
amara, utpote abſtergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obſtructio-
nes.Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias dilcuit fœgora. Mulierũ menſtruis prodeſt. Aeſtate
B ſedat calores. Vires quoq; contra lepentes habet. Fumũ ex ea nidorem q̃ fugiunt,
quam & lubſternere in meru obdormiuris utile eſt. Tuſa ægilopis impoſitur, &
capitis doloribus recens,cum tertia parte panis temperata aceto illinit. Succus eius
inſtillatus naribus lupinis,proſtuuiũ languinis ſiſtit. Item radix cum myrri ſemine
in paſſo repido gargarizata,anginis medetur.

DE CRITHE▸ CAP▸ CLXV▸

NOMINA.

PIOH Græcis,Hordeũ Latinis & officinis dicitur. Germanis **Gerſten.** *Polonis.*
Ex eo polenta,quam Græci ἀλφίτου nominant,& Pultana,medicamen- *Polenta.*
ta uetcribus uſitatiſsima,conſtuuntur.

GENERA.

Rustici duo eſſe Hordei genera tradunt. Vnum Polyſtichũ,quod ſic dictum eſt *Hordeum poly-*
quia in multos uerſus ſpicatur. Sunt enim ex hoc genere quę ſpicam trbus,interdũ *ſtichum.*
quatuor,nunc ſex,nunc octo uerſibus diſtincta proferunt. Germanis **groſſ Gerſt/** *Vulgatum.*
hoc eſt, Hordeũ magnum uocatur. Alterum Diſtichũ nominatur,quod ſolicet in
duos dunraxat uerſus ſpiceatur. Germani **klein Gerſten**/id eſt, Hordeum exiguum
appellant.

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliore tamen minoremq;,quinque, ſex, & interdum
plurbus geniculatiũ articulis, ſimplici in ſtipula folio, & eo quidem ſcabro ac ſaro.
Grana ſeit nuda,longiore capillamento,mordacig; arifta. In uerſus ſpicatur,radice
frequenti,capillis ſbrata.

LOCVS.

Hordeum pinguiſsimum amat agrum.

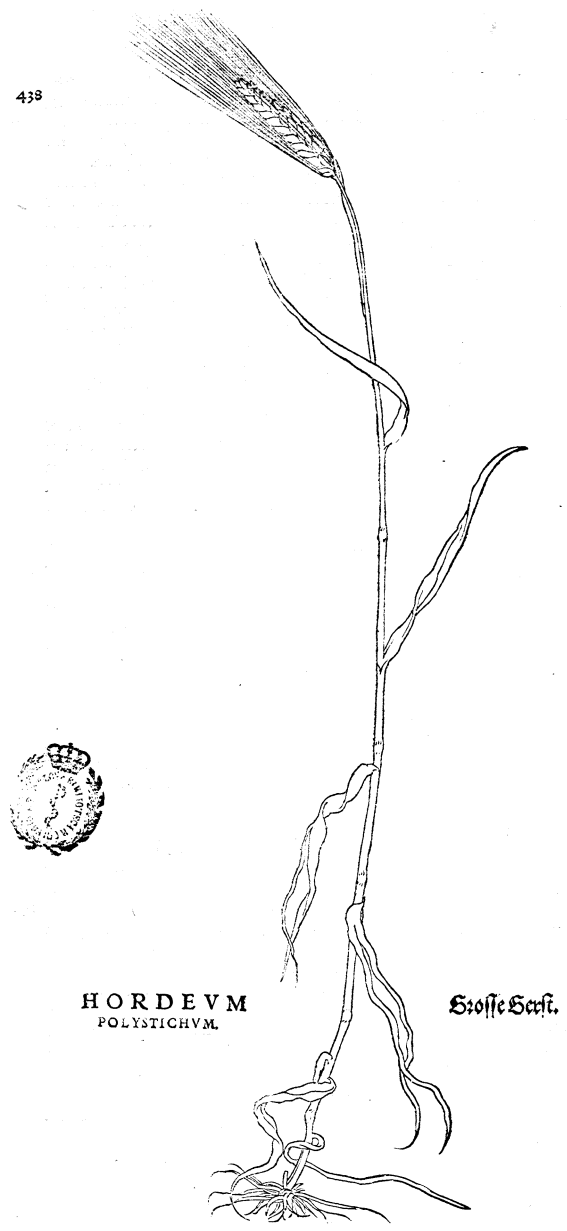

HORDEVM
POLYSTICHVM.

Stroffe Gerst.

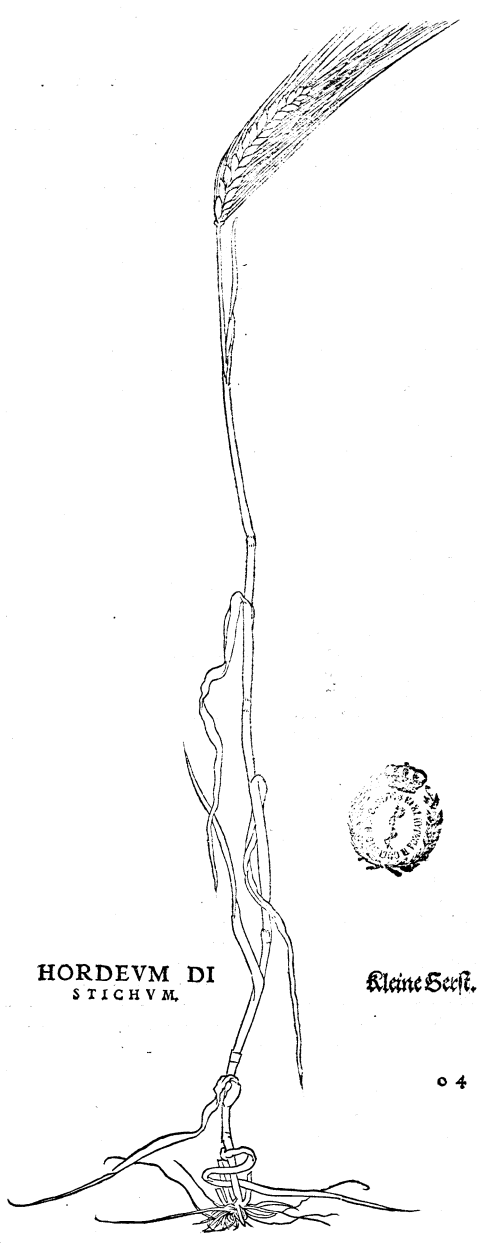

HORDEVM DI
STICHVM.

Kleine Seest.

04

TEMPVS.

C Erumpit à primo ſatu die ſeptimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterũ in herbam. Metitur Auguſto menſe.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi ſunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimũ eſt candidum, purumq́. Minus quàm triticum nutrit. Ptiſana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq; faucium ſcabritias, exulcerationesq; pollet, quibus etiam triticea ptiſana præſidio eſt, ſed plus alit, magisq; urinam mouet. Lac abundè ſuppeditat, ſi cum Fœniculi ſemine decocta ſorbeatur. Abſtergit, urinam ciet, inflat, ſtomacho aduerſatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulſa aqua decocta, œdemata & inflammationes diſcutit. Duritias cũ pice, reſina & ſimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine, fœnogræco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem, aut uino, aut ſylueſtribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia ſiſtit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodeſt. Decocta in acri aceto, modo quo hordea ceum cataplaſma, & calida impoſita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atq; cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodeſt. Farina ex ijs aluum cohibet, inflammationesq; mitigat.

EX GALENO.

D Hordea pauxillum etiam abſterſionis habent. Paulò etiam plus deſiccant quàm farina fabacea, cui non inſint cortices. Cætera uerò ſimilia ſunt foris utentibus. In cibo autem hoc præſtant fabis, quod flatuoſam naturã exuant: fabis quantumcunq; que coxeris, flatuoſa natura remanet: ſunt enim craſſioris eſſentiæ quàm hordea, quamobrem ijs plus etiam nutriunt. Quoniam uerò ambo paulum à medio receſſerunt, multo ſunt uſui. Nam talia medicamenta multis alijs miſcentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniunguntur. Polenta uerò multo plus hordeo deſiccat. Plura de hordeo, ptiſana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorũ facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta, collectiones impetusq; diſcutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iecinoris dolores eam in poſca poſitam cõcoqui opus eſt, aut cum uino. Cum uero inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut cotoneis pyriſue decoctis. Ad multipedũ morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum reſina. Ad duritias cum ſimo columbino, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes, aut inteſtinorũ uel laterum uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle, uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum Hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentiginẽ.

DE CRO-

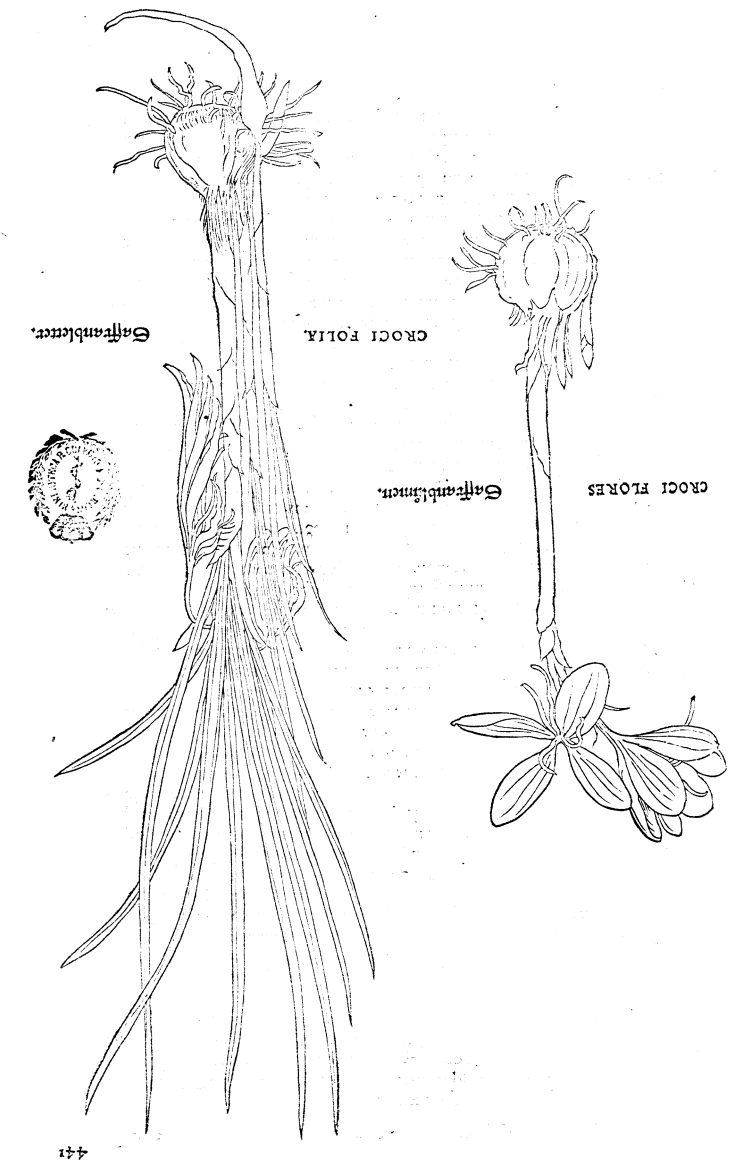
CROCI FLORES
Gaffranblümen.
CROCI FOLIA.
Gaffranblatter.

C

NOMINA.

Κρόκος Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germani Saffran uocant ſimpliciter, aut cum adiectione, zamer Saffran. Sic uerò uocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis uirginis, in florem ſui nominis uerſus eſt: quod Ouidius teſtatur, qui ſic ſcriptum reliquit:

Crocus unde dictus.

Et Crocum in paruos uerſum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio eſt anguſto aduſque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodum diſsimili, in quo flammea Croci ſtamina: radice bulboſa, copioſaq; ac uiuaci.

LOCVS.

Naſcitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Ætoliæ urbe affertur. Nunc in pleriſque Germaniæ locis plantari cœpit haud infeliciter, quod uiribus è locis iam cõmemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnũ nanq; Vergiliarum occaſu floret, neque ultra menſis ſpacium flores durant. Poſtquã autem hi decidunt, ſtatim folia anguſta & oblonga prodeunt, uirentq; tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adſtringens obtinet, quod terreum frigidumq; eſt: ſed ſuperat in eo calefaciens & qualitas & facultas, ut tota eſſentia ſecundi ſit ordinis exca lefacientium, & primi exiccantium.

D VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adſtringit, urinam cit, & coloris bonitatẽ efficit. Arcet crapulam cum paſſo potus. Fluxiones oculorũ cum lacte muliebri inunctus ſiſtit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, utiliter miſcetur: item iis quæ uuluæ ſediq; ſubijciuntur & illinuntur. Venerẽ ſtimulat. Inflammationes eryſipelatoſas inunctus lenit. Aurium remediis utiliſsimus eſt. Letalem ſanè dicunt hunc ſi trium drachmarũ pondere cum aqua bibat. Radix eius cum paſſo pota, urinã cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi uim quandam habet, adiutante ſcilicet in hoc & pauca adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodũ excalfaciãt, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatẽ habent eſſentiis emplaſticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non uehementi contigerit, concoquentes eſſe conſtat.

EX PLINIO.

Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorũ maximè ex ouo illitũ. Vuluarum quoq; ſtrangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonũ, ueſicarumq;, peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocum prius biberint, crapulam non ſentient. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronę quoq; ex eo mulcent ebrietatẽ. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerẽ ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonus eſt, ciborumq; concoctionẽ efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica uitia iuuat. Diſcutiendi quoque uim obtinet, & uiſceribus utilis eſt, ad ſpiritusq; difficultatẽ conducit. Si quis illo mediocriter utatur, bonum colorem habebit: ſin uerò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappe-

A inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & roſaceo pedum doloribus impoſitus ubi dolent, ſummopere prodeſt, ſuperpoſitis Betæ foliis.

DE CYNOCRAMBE▸ CAP▸ CLXVII▸

NOMINA.

KYNOKPAMBH, ἢ κυνίς, ἢ λυκόζωτος ἄγρια ἄγριον Græcis, Canina Braſsica, Cynia, & ſyluestris mercurialis mas Latinis, wild Bingelkraut das mennle/Hundſtöl Germanis appellatur.

FORMA.

Caulem ex ſe mittit dodrantalem, tenerum & ſubalbidū. Folia Mercuriali ſimilia, albeſcentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotundum. Ex qua quidem deliniatione ſole meridiano clarius eſt, herbam cuius picturam damus eſſe Cynocramben. Siquidem ea caulem binūm palmorum altitudine habet, mollem & ſubcandidum. Folia Mercuriali ſimilia admodum, certis interſtitijs, ſubalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotundum, geminorū inſtar teſticulorum connexum: & in ſumma, nihil eſt quod non in ea deſcriptioni adamuſsim reſpondeat.

LOCVS.

In ſyluis copioſe prouenit.

TEMPVS.

Semen ueris initio, nempe Aprili menſe, profert, matureſcit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum guſtu nihil à ſatiua Mercuriali diſtet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentum.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comeſta aluum cient. Ius uero decoctorū bilem & aquoſa detrahit.

APPENDIX.

Alia eſt Cynocrambe ab hac noſtra, ea cuius mentionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioſcorides, uerum ſub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuerſas herbas unam eſſe putaret, monere uolui.

DE COLY-

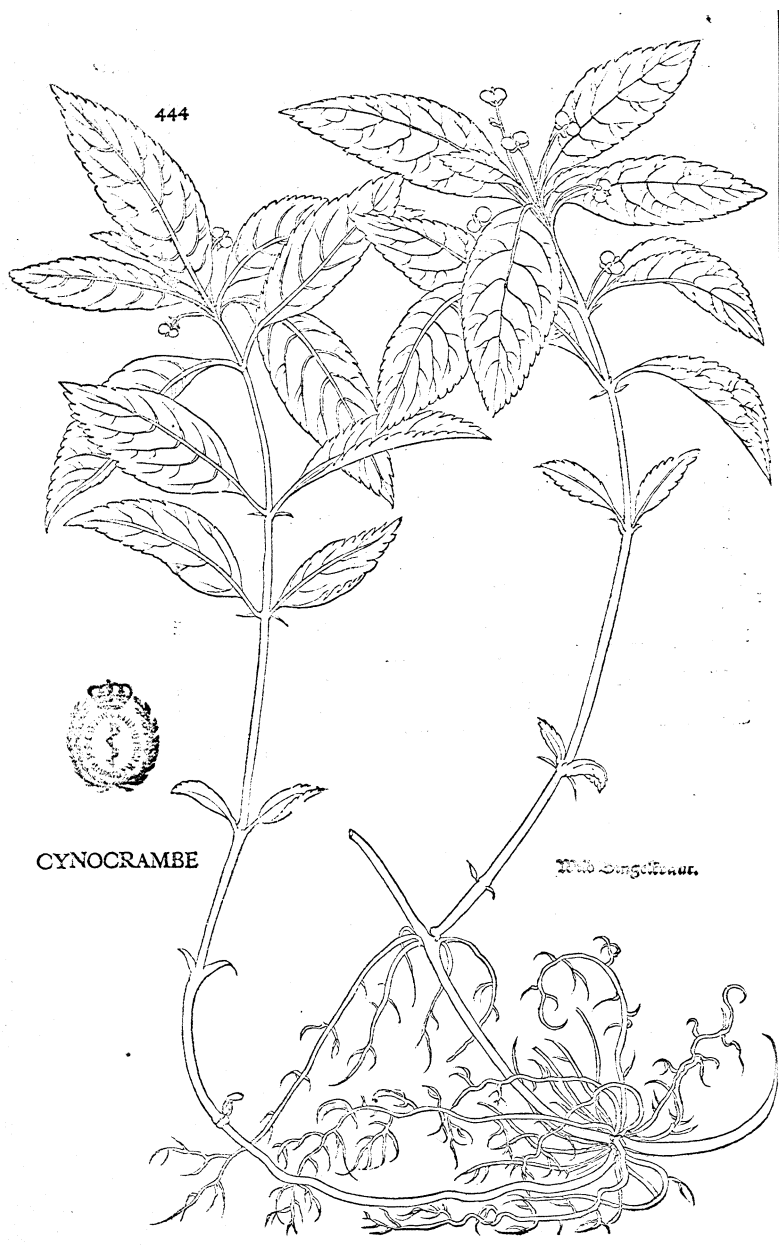

CYNOCRAMBE

NOMINA.

KOAYTEA Græcis, Colytea & Colutea Latinis dicitur: à nullo tamen, quod ſciam, uetterum, quàm à Theophraſto lib. iij. de plant. hiſt. cap. xvij. celebrata.

GENERA.

Colytea. Duo eius ſunt genera. Vnum quod priuatim Colytea uocatur, officinis incognitum. Germani welſch Linſen appellant. Alterum officinis cognitum & frequenti uſu à medicis uſurpatũ, Mauritano ſermone Sena nominatur. Germani ad eam alludentes appellationẽ, Senet nuncupant. Differunt autem inter ſe magnitudine: ſiquidem primũ genus maius eſt altero, utpote quod quadriennio, Theophraſto loco paulò antè citato teſte, ſe in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido ſpiritu diſtenduntur, Sena uerò ſiliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen deniq; Colyteæ rotundum, lentis obtinens ſimilitudinem: Senæ autem oblongum, cordisq; humani inſtar acuminatum.

FORMA.

Colyteæ deſcriptio. Frutex eſt ramis exilibus, folio fœnigræci, flore geniſtæ aut piſi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam ſpiritu diſtendente turgido, ita ut digitis ſi prematur, crepitans diſſiliat, in quo ſemen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, piſi guſtu, in ordinemq; digeſtum clauditur.

LOCVS.

Satum utrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colytea Maio & Iunio menſibus, ac ſubinde in ſiliquis oblongis ſemen
B profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio ſecundi, & ſiccam in primo ordine ſtatuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene ſiliquoſus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmæ ponduſculo potus, pituitam & bilem deijcit: poſt hos reliquos humores modeſtiſſimè purgat, retorridam atramq; bilem, eiusq; ſuffuſiones ex gallinaceo iure depellit. Veteſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, impetigini ſuccurrit. Sed feruefactiius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obſtructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantum, imò etiam ſapore duo hæc Colyteæ genera ſibi ſimilia ſint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter ſe minimè differre. Quare utrunque citra moleſtiam atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cerebrum, & inſtrumenta ſenſuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? aduerſus omnia uitia ab atra bile nata ualet.

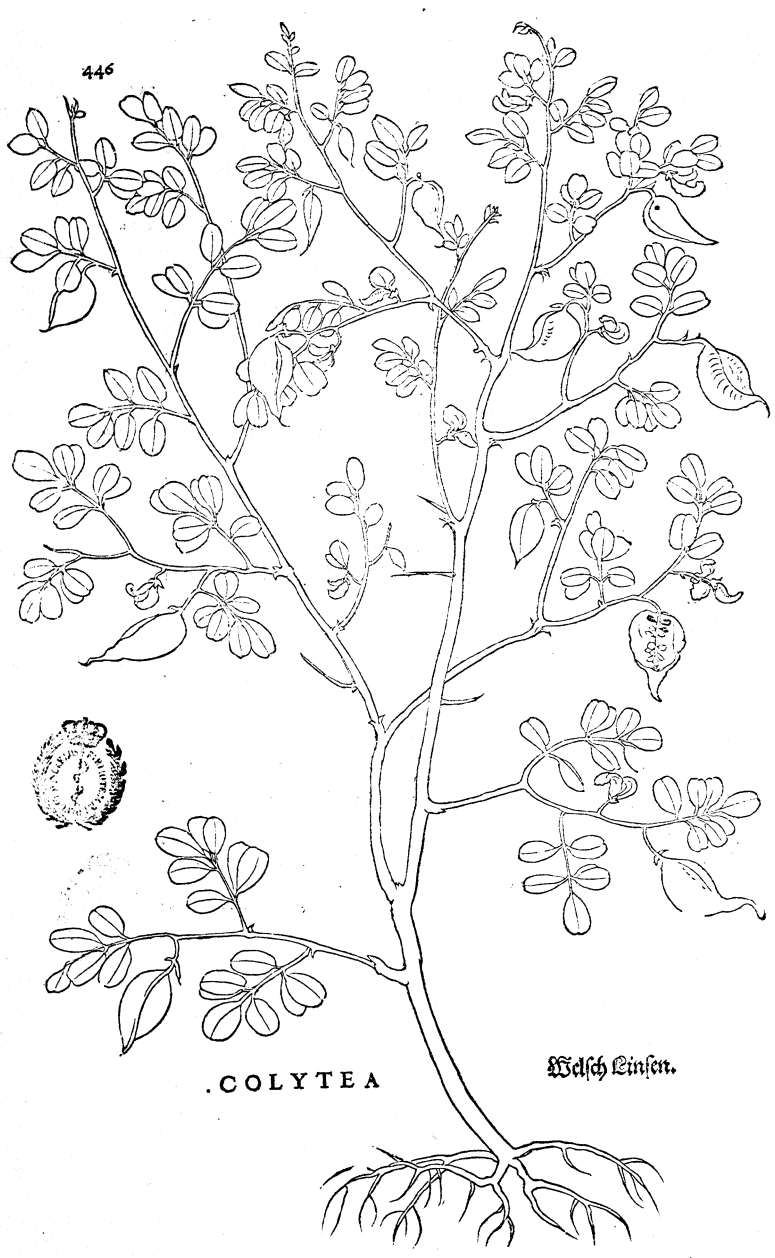

.COLYTEA

Welsch Linsen.

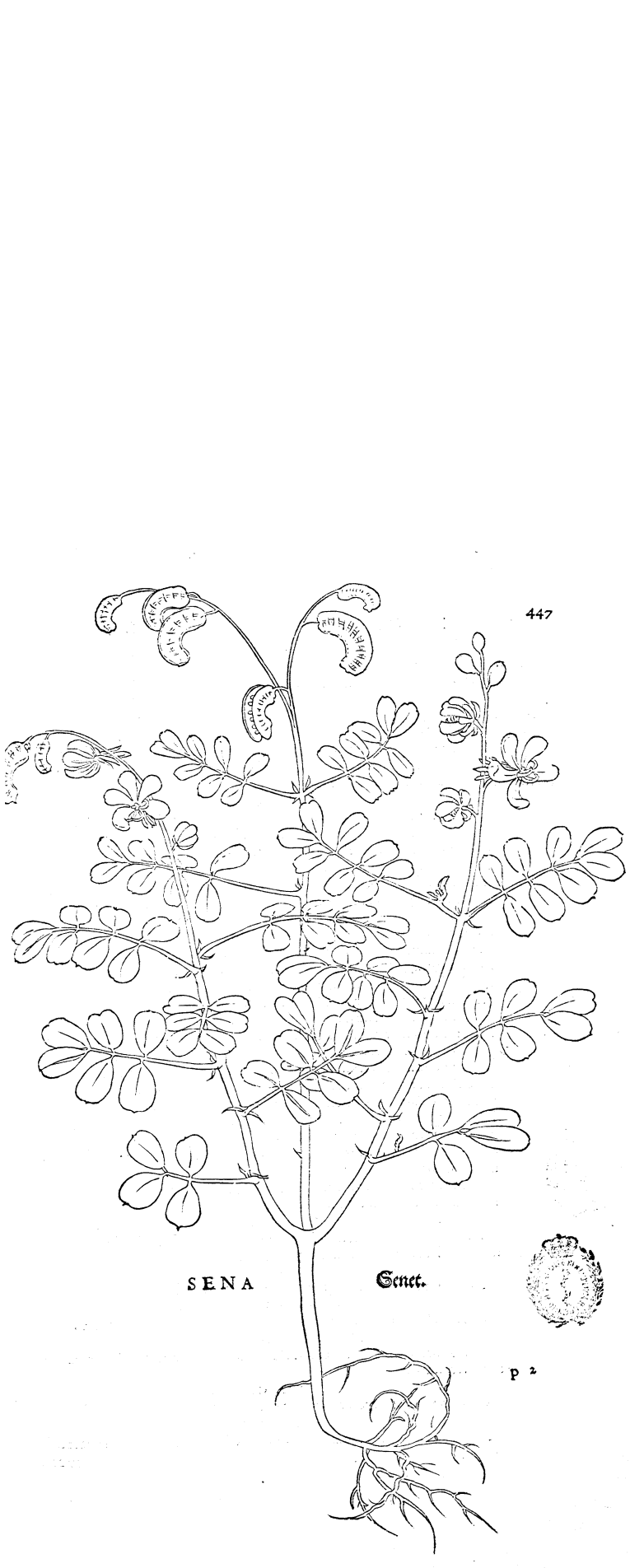
SENA
Genet.
p 2

NOMINA.

Pes Cornicis. Coronopus tamde dicta. Sanguinaria. Herba ſtellæ. Cornu ceruinum

ΚΟΡΩΝΟΠΟΥΣ, πόσπαν Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cõmodè Kräen oder Kappenfüß appellari poteſt. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quod Cornicis pedem effigie repræſentet. Sanguinaria autem Sanguinalisue uocata eſt, quod ſanguini ſiſtendo apta ſit herba. Sunt qui herbam Stellæ nominant, alludentes hauddubiè ad græcam appellationẽ aſtrion. Nonnulli quod folium eius multipartitò conſectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu uocarunt.

FORMA.

Herbula eſt oblonga, per terram ſtrata, foliis ſiſsis, radice gracili & adſtringente. Ex qua quidem deſcriptione, etſi conciſa admodum, ſatis liquet, herbam hanc cuius picturam damus eſſe Coronopum. Herbula enim eſt foliis oblongis & ſciſſis ac in multas partes laciniatis, atqueadeo cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque ſemper ſparſa proſerpit: radice denique tenui admodum & adſtringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quod Dioſcorides Pſyllium folia Coronopo ſimilia habere ſcribit: quod ſi uerum eſſe ex utriuſque herbæ collatione experiri uolueris, ſenties Coronopi huius noſtri folia planè Pſyllij foliis ſimillima eſſe, potiſsimum ubi primum è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & ſemina attinet, omnia in utriſq; ſibi ſimilia deprehendes, in eoq; ſolo diſtare comperies, quod Pſyllium folia non fiſſa habeat, & in altum ſurgat, ſingulaq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores, & ſemina in capitulis pulicibus ſimilia. Capitula uerò in Coronopo ſunt multo quàm in Pſyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura
D graphicè monſtrabit. Ex iis quoque manifeſtum ſit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum unam & eandem herbam eſſe contendunt, cum tamen forma non parum diſtare uideantur. Atque hinc eſt quod omnes ueteres tam Græci quàm Latini utranque herbam ſeorſim, & in diuerſis locis deſcripſerint. Plinius ſiquidem lib. xxiiij. cap. xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atqueadeo Dactylon uocatum eſſe hoc nomine, quod ſcilicet digitorum ſpeciem referat, ſcribit. Coronopus uerò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, ſed tantum folia fiſſa, uel ſi aculeos placet appellare has fiſſuras, non in cacumine, ſed in ambitu paſsim foliorum eas reperies: ut certum ſit Coronopum non eſſe aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioſcorides in incultis, ſemitis, & iuxta domicilia naſci tradit. In Germania tamen, quod ſciam, nuſquam niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubinde in oblongis capitulis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adſtrictione ipſa ſatis conſtat radicem ipſam ſiccandi ui præditam eſſe.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta eſtur olerum modo. Radicem habet in cibo adſtringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comeſta cœliacis prodeſſe creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniã radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

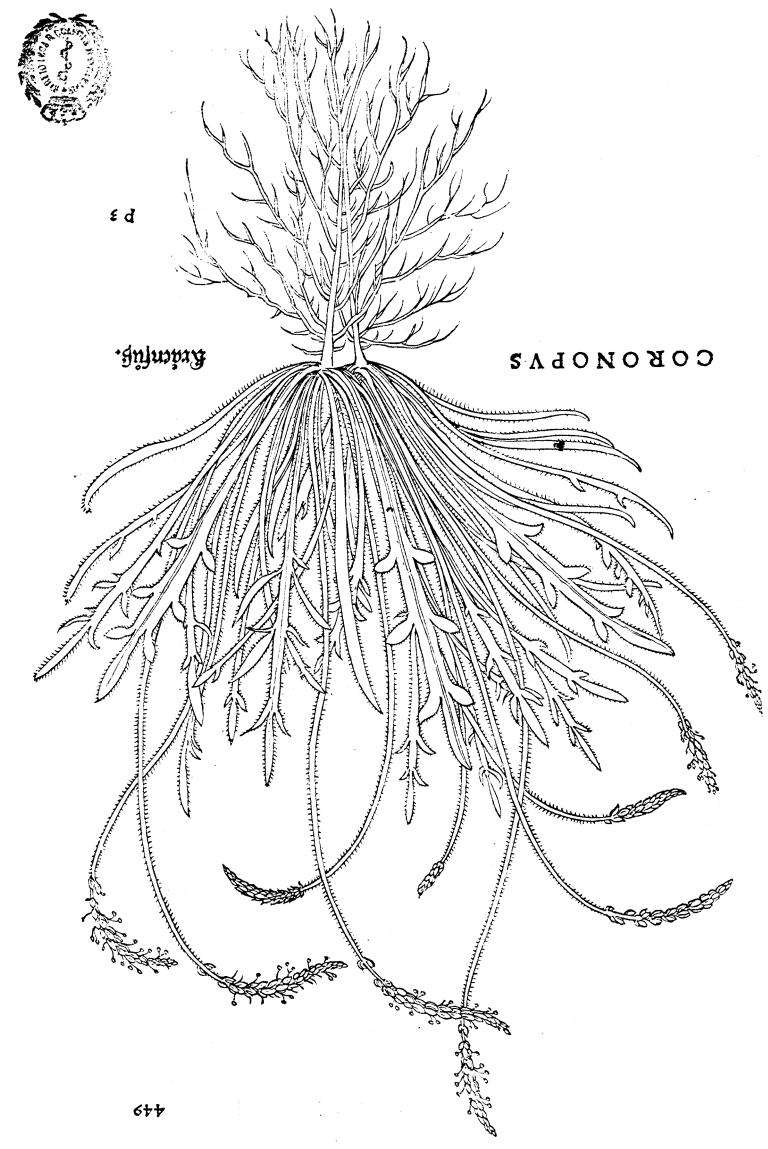
CORONOPVS
Εγκαντής.
P 3

C

NOMINA.

Cyclaminus unde dicta.

Ichthyotheron.

Rapum terræ.

Tuber terræ.

Vmbilicus terræ

Panis porcinus.

Panis terræ.

KYKΛAMINOΣ, ἀπὸ τοῦ κύκλου Græcis, Rapum & tuber umbilicusq; terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata uoce, Panis porcinus & terræ, atq; Arthanita à noſtræ ætatis herbariſs, Germanis Erdwurtz oder Apffel/ Schwein oder Sewbrot dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactã in orbem eius circinationẽ contemplati, ἐκ τοῦ κύκλου, quaſi ab orbe Cyclaminon, hoc eſt, orbicularẽ dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron uerò ĩdem, quod piſces ea necantur nominauerunt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra uelut Rapum extuberat. Quaſi nè ratione terræ tuber, quod in molem quandam intumeat: aut umbilicum terræ, quoniam ut umbilicus circinata forma emergit, ſic & Cyclaminus ſub terra conſpicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum hauddubiè primum uocarunt ſubulci, qui pecori ſuo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quod ſæpius radicem in orbem circumactã intuerentur, quæ non in globum intumeſcens, ſed ueluti preſſa ſeſe in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano uſu panes uiſuntur, terræ panem cœperunt appellare.

FORMA.

Folia Hederæ habet, purpurea, uaria, ſuprà infraq; albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorũ, nudum, foliĩſq; carentem, in quo flores roſarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo ſimilem, in latitudinem ſe pandentem.

LOCVS.

Naſcitur in umbroſis & uepribus, maximè ſub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Auguſti folia ſua quæ per integrũ retinuit, amittit, & ſubinde noua emittit, atq; ſtatim inter ea flores oſtendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum eſt ex particularibus operationibus, quas ſtatim ſubĩjciemus, Cyclaminum eſſe calidam & ſiccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menſes pota & appoſita cit. Tradunt ſi prægnans mulier radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Partum appenſa accelerat. Bibitur & in uino contra letalia, præſertim leporẽ marinum. Illita contra ſerpentiũ ictus remedio eſt. Immiſta uino ebrietatem facit. Regium morbum ſiſtit tribus drachmis pota cum paſſo, aut diluta mulſa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis ueſtibus cõtectum, quò ſudet. Ejectus uerò ſudor fœtleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus inſtillatur. Sedi etiam deĩjcienda excrementa in lana ſubĩjcit. Vmbilico, imo uentri & coxæ illitus ſuccus aluũ mollit, uerum abortũ efficit. Suffuſis & hebetibus oculis inunctus cum melle ſuccus prodeſt. Medicamẽtis abortũ inferentibus admiſceẽ. Sedem procidentẽ cum aceto inunctus ſuccus cõpeſcit. Exprimitur tuſa radice ſuccus, & ad mellis craſſitudinẽ decoquiẽ. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per ſe ex aceto aut melle medeẽ. Illita lienẽ minuit. Vitia cutis in facie à ſole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis ulcuſcula, pernionesq; utiliter foueẽ. Ipſaq; in uetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo expleẽ, & cineri feruenti imponiẽ, adiecto interdũ thyrrhenicæ ceræ modico, ut ſtrigmenti craſſitudinem contrahat unguentũ, cum primis utile pernionibus. Radix Scillæ modo conciſa reponitur. Narrant ad amatoriam aſſumi cõtuſam, & in paſtillos conformatã.

EX GALENO.

Cyclaminus uarias uires obtinet, nam & extergit, & incîdit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & diſcutit. Clarum uerò id eſt ex particularibus operibus. Nam ſuccus eius

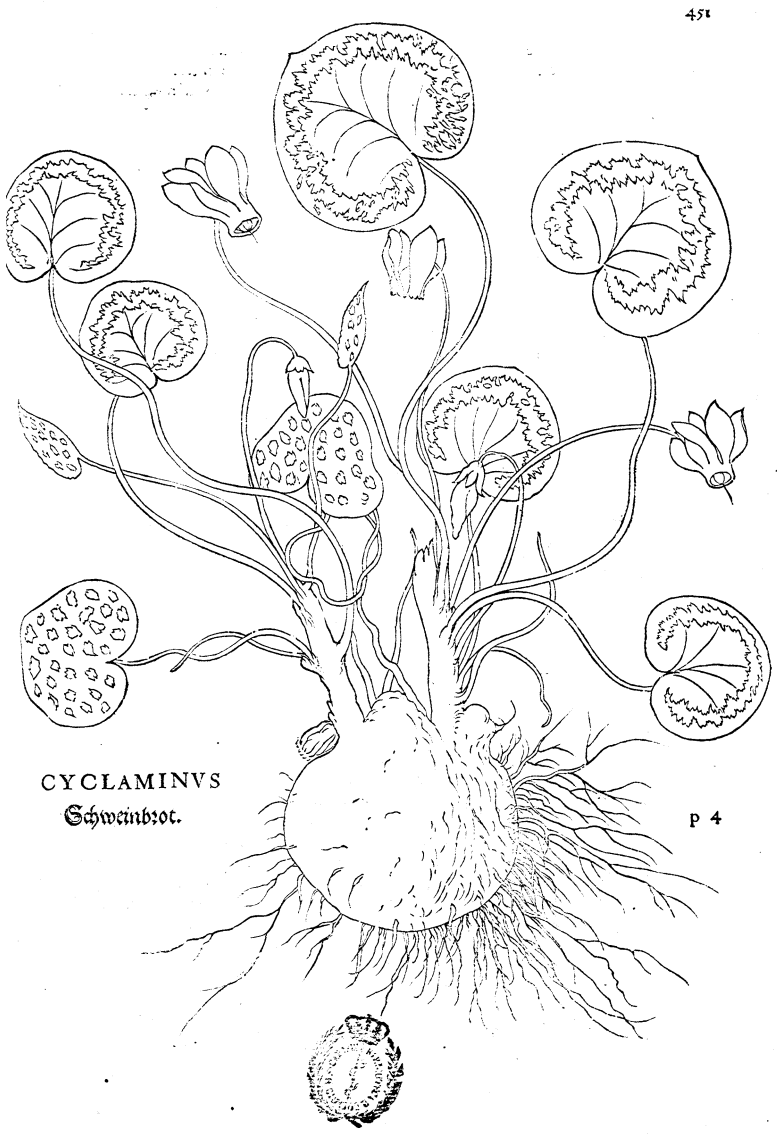

CYCLAMINVS
Schweinbrot.

P 4

C cus eius hæmorrhoidas referat, uiolenterq; ad receſſum prouocat in floccis appoſi-
tus. Sic etiam medicamentis tubercula, ſtrumas, aliasq; durities diſcutientibus com
miſcetur, ac ſuffuſis cum melle illitus competit: ad hæc quoq; per nares expurgat.
Adeò eſt uehemens eius facultas, ut abdomine illito uentrem ſubducat, & fœtum
interimat. Nam & alioqui ualidum interimendo conceptui medicamen eſt, in peſ-
ſo addita. Tota uerò radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa uehemens ſit.
Nam & menſes ſiue epota, ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt, non mo-
do ipſum uiſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſu-
dorem excernens. Proinde à potione omnibus modis ſudoris adiuuanda prouo-
catio eſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum trium, ſiue cum melicrato, ſiue cum
paſſo. Cutem extergit cum in alijs, tum quod alopecias, ephelidas, omniaq; exan-
themata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita, tum recens, tum arida. Sunt
qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra ſerpentes omnes bibitur. In omnibus ſerenda domibus,
ſi uerum eſt, ubi ſata ſit, nihil nocere mala medicamenta: amuletū uocant: narrantq;
ea ebrietatem repræſentari, addita in uinum radice. Et ſiccata Scillæ modo conciſa
reponitur, decoquiturq; eadem ad craſſitudinē mellis. Suum tamē uenenum ineſt
ei, traduntq; ſi prægnans radicem eam tranſgrediatur, abortum fieri. Radix de-
nique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: ſudores enim
felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXI.

NOMINA.

D Κύπερος ἀκύπαρος Græcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quum
enim Græci quandoq; diphthongo, ut Theophraſtus, quandoq; uo-
cali breui, quemadmodū Dioſcorides, Galenus & alij quidam, penulti
mam ſcribant, fit ut aliqui e, alij uerò i retineant. Poëtæ qui e ex diph-
thongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producunt. Officinæ latinū
nomen retinuerunt. Germanis wilder Galgan uocatur.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & ſolidiora. Caulem cubi-
talem, & nōnunquam altiorē, anguloſum, ſchœno ſimilem, in cuius cacumine mi-
nutorum foliorum ac ſeminis productio eſt. Radices illi ſubſunt, quarum uſus eſt,
oblongæ, oliuarum modo ſibi inuicem cōmiſſæ, aut rotundæ, nigræ, ſuauiter olen
tes, & amaræ: uel, ut Theophraſtus deliniauit, inæquales, partim craſſæ, carnoſæq;,
partim graciles atq; ſurculoſæ. Ex qua deſcriptione omnibus eſſe perſpicuum arbi-
tramur, ſtirpem cuius nunc picturā damus eſſe Cyperum. Siquidem folia fert por-
racea, longiora exilioraq;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, anguloſum, in cu-
ius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ ſemen reſidet. Radices huic ſunt ob
longæ, oliuarum modo inter ſe connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ,
iucundè ſpirantes, guſtu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quod
pars quædam craſſa carnoſaq;, quædam gracilis atque lignoſa ſit. Nemo enim non
uidet radicis tenuitatē ſurculoſam protinus in oliuaria tubercula uerticillari. Na-
ſcitur quoque è latere huius radicula, quod Theophraſtus etiam notauit, unde cau
liculus erumpit alius, ut pictura affabrè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis cultis & paluſtribus. In Germania certè non niſi cultus in hor-
tis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum ſemine Iunio & Iulio menſe producit.

TEMPE-

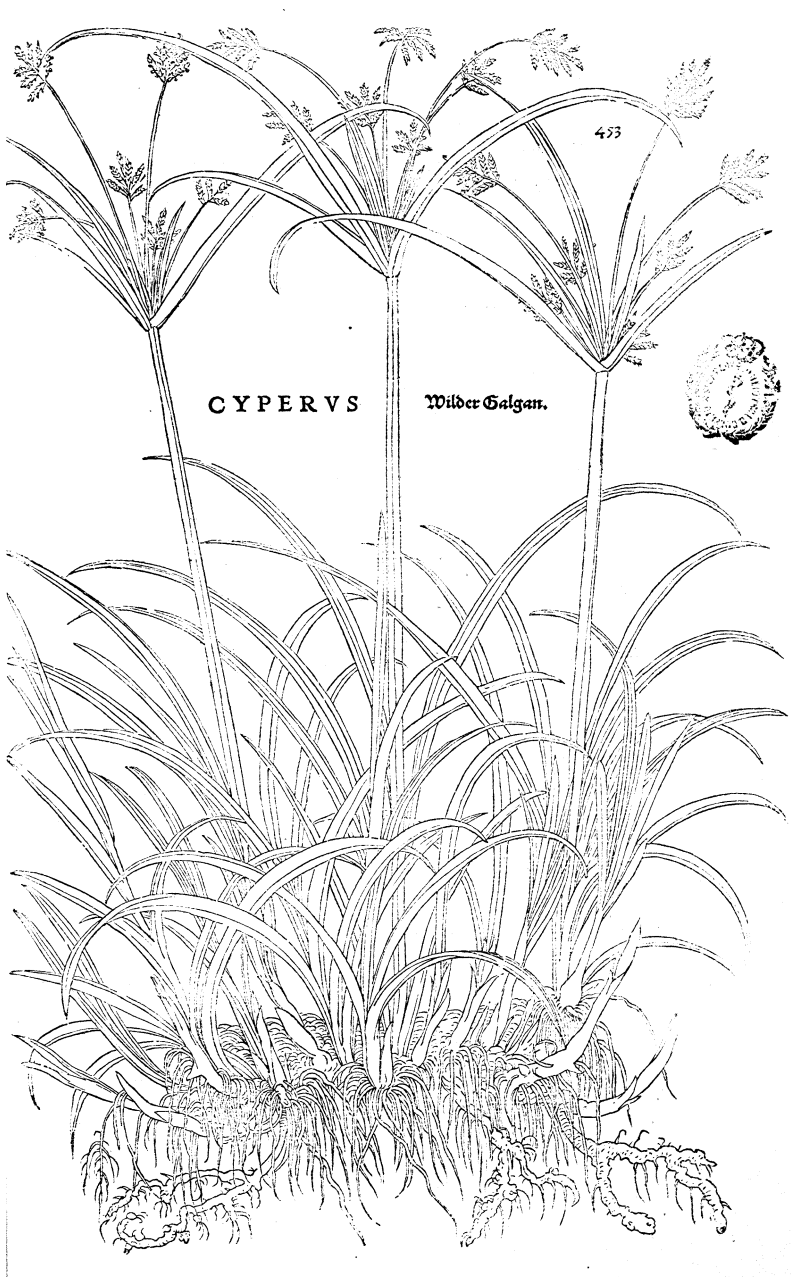
453
CYPERVS
Wilder Galgan.

C

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi uis ineſt, urinamq; mouendi. Calculoſis & aqua inter cutem correptis pota ſuccurrit. Aduerſus ſcorpionū ictus remedio eſt. Refrigerationibus uuluæ & preclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menſes. Arida trita oris ulceribus, etiam ſi depaſcant, prodeſt. Malagmatis calefacientibus miſcetur, & unguentorum ſpiſſamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaq; ulceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens, quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis inesſe teſtificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam menſesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero uis in medicina pſilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpentiū ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id utiliſsima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ ſerpunt, ſed his præcipuè quæ in ſtomacho ſunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarū menſes, capitiſq; dolores facit.

D

DE LATHYRI. CAP. CLXXII.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta.

ΛΑΘΥΡΙΣ Græcis, Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibuſdam, ſeu potius catapotijs, ſemen ferat: aut, quod ueriſimilius eſt, quia granis eius ad aluum ſubducendam pro catapotijs utantur. Germani Springkraut/Springkörner oder Treibkörner appellant, quod ſemen ſcilicet niſi in tempore auferatur, ſua ſponte ex loculamentis ſaliendo excidat.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, uacuum, digiti craſsitudine: in eius cacumine ſunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis ſimilia, latiora tamen & læuiora. Quæ uerò in ſummis ſunt ramulis, minora, Ariſtolochiæ aut oblongæ Hederæ figura. Fructum fert in ſummis ramis tribus loculamentis diſtinctū, rotundū ceu Capparin, in quo terna ſunt ſemina putaminib. inuicē diſcreta, rotunda, maiora eruis, quæ quū corticibus exuunt, candida ſunt, & guſtu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus eſt. Hanc certè deſcriptionē, ſi ſingula comparare uelis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, ut nulla prorſus ſit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craſsitudine. Gignunt in faſtigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in ſummis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conſpiciuntur, Ariſtolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculoue diſtinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius uentriculis grana tria intercurſantibus membranis diuiſa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba ſpectantur, guſtatu dulcia.

Cataputia minor

LOCVS.

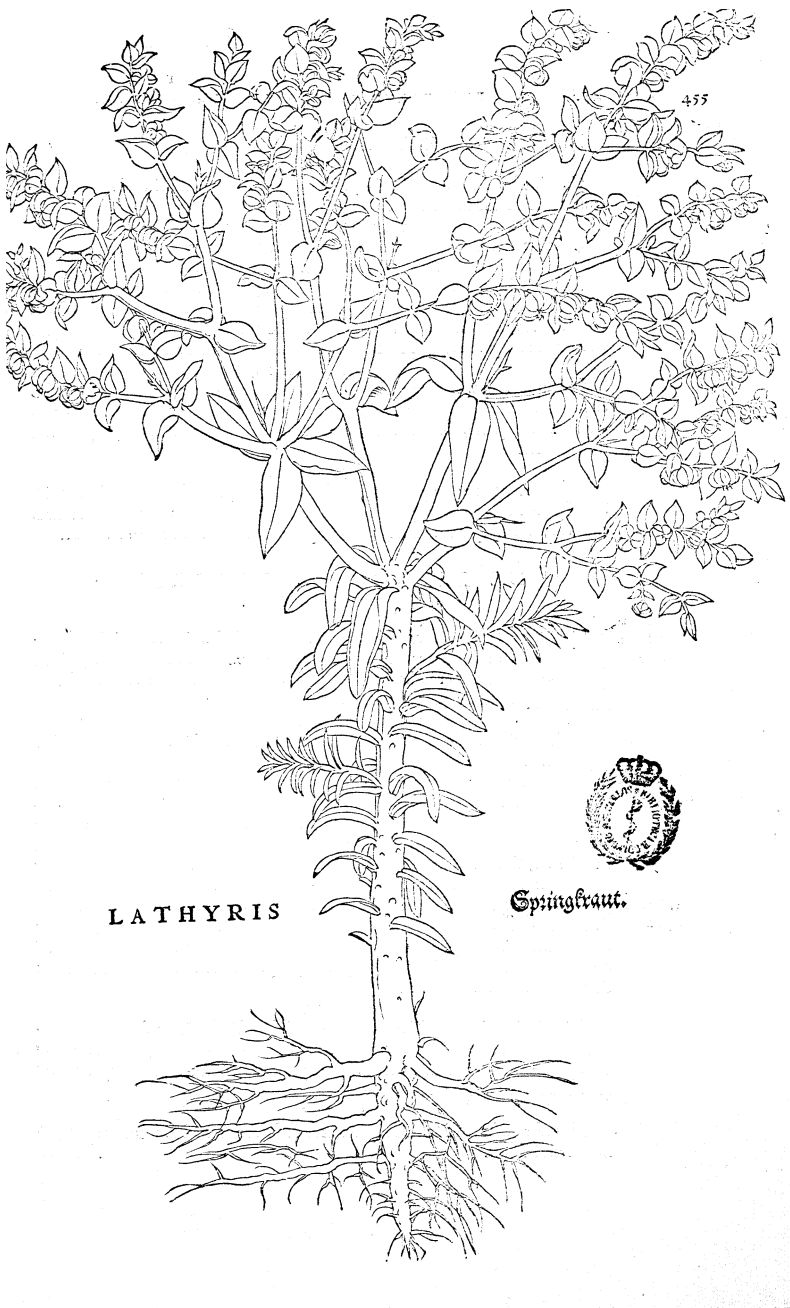
455
LATHYRIS
Springkraut.

C LOCVS.

Naſcitur locis cultis & ſabuloſis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans eſt, ſemenq; eximitur dum tunicułæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam ſtatuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius ſex uel ſeptem ſumpta in cataporio, aut comeſta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida ſuperpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præſtat. Folia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eoſdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali eſſe ſpeciem, tum quod ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quod eodem modo purget, uniuerſaq; illis facultate ſimilis ſit, niſi quod ſemen guſtantibus uideatur dulce: quod ſanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet.

EX PLINIO.

Grana uicena in aqua pura aut mulſa pota, hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipſis ſumunt ea, nam ſtomachum lædunt: itaq; inuentum eſt, ut cum piſce, aut iure gallinacei ſumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS CAP. CLXXIII.

D *Viola alba. Cheiri.*

NOMINA.

EYKOION Græcis, Viola alba, uel Viola ſimpliciter Latinis, officinis Mauritana uoce Cheiri uel Keirim appellatur, Germanis Veiel. Non autem temerè adiectū eſt Dioſcoridis: hac enim uoce à Leucoio Theophraſti, de quo ſuo loco dicemus, ſegregare uoluimus.

GENERA.

Viola purpurea duplex.

Etſi Leucoij nomine Viola ſignificetur candida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea ſolet uſurpari. Quatuor itaque Violæ huius ſunt genera, quæ ſola florum diuerſitate inter ſe differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non eſt tamen quod per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis proprie Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia eſt, huicq; tum qualitate tum facultate, adde etiam forma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis uocatur, humilis eſt, ob id à nonnullis Seſsilis dicta, & latiore folio. Contrà noſtra illa, ut mox dicemus, cubitali eſt altitudine, & minimè ſeſsilis. Idem de candida dictum

Viola candida duplex.

putes, nam ea quoq; duplex eſt: una de qua hic fit ſermo, alia ſeſsilis, de qua in præſentia nihil dicemus. Nos tria duntaxat genera picta damus: cœruleas enim uidere non licuit. Quare ſuppoſititium hoc uerbum in Dioſcoride puto, maximè cum Plinius lib. xxi. ubi de ſatiuis Violis loquitur, purpurea ſcilicet, lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

FORMA.

Cubitali altitudine proſiliunt, ramoſæ, caule Braſsicæ exiliore, folio longo, molli, caneſcente, flore quadrifolio, Violæ ſylueſtris odorem referente, non unius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, ſed quincuncialibus ſiliquis continetur.

LOCVS.

Vbicq; ferè in hortis & cultis reperiuntur. Non enim naſcuntur magna ex parte niſi ſatæ fuerint.

TEMPVS.

LEVCOION Weiß Veiel.

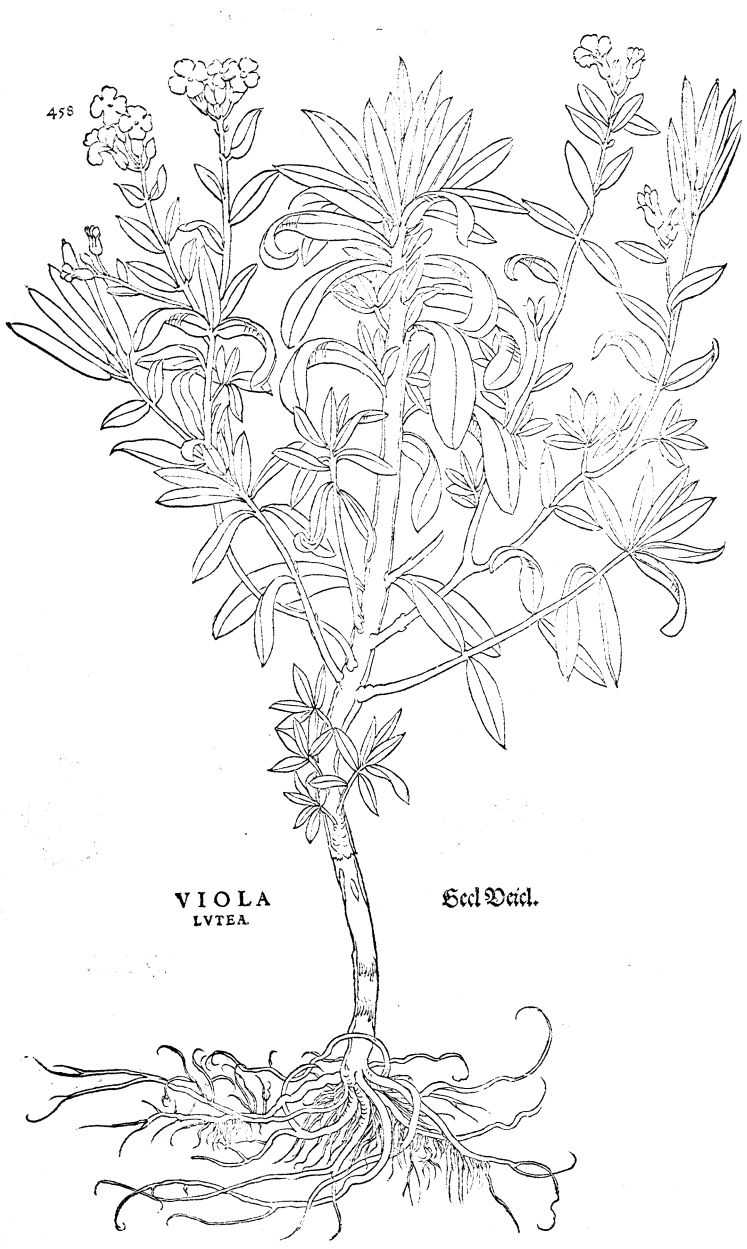
458
VIOLA
LVTEA
Eccl Vetel.

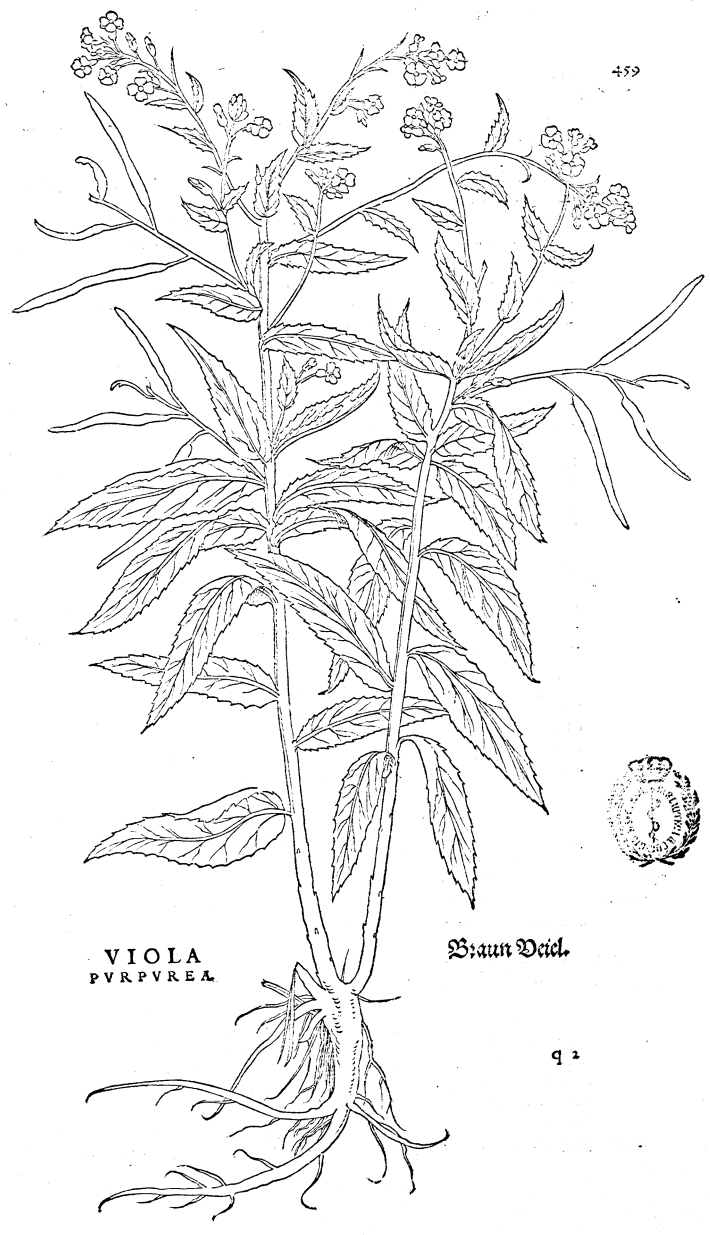

VIOLA
PVRPVREA.

Braun Veiel.

C TEMPVS.

Primo uere & Maio potiſsimũ menſe, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æſtatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abſtergentẽ facultatem poſsidet, & tenuium eſt partium, Galeno autore, proinde ut calidum ſit neceſſe eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui uſus eſt. Huius flores aridi efferuefacti in deſeſsionibus, contra uuluæ inflammationes ualent, & menſtrua educunt. Cerato excepti rimas ſedis ſanant: cum melle oris ulcera. Semen eius duũm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle appoſitum, menſes, ſecundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoĩ frutex uniuerſus extergentẽ facultatem obtinet, ac tenuiũ partium eſt, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum craſſas cicatrices extenuent. Tum menſes quoq; decoctũ eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit, & ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentũ, ut ſi quod aliud, amarum. Quod ſi quis uirium eius uehementiam multa aqua admiſta mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentũ. Sic decoctum eius ſi non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſsimum quæ diutino tempore ad ſcirri modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen quum eiuſdem ſit facultatis, aptiſsimum eſt duarum drachmarũ menſura potum, tum menſibus ciendis cum
D melle appoſitum conuenire creditur, fœtumq; uiuentem interficere ac mortuum eĳcere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quatenus craſsioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos ſanant. Nonnulli uerò & phlegmonas induratas ĳs curant.

EX PLINIO.

Extenuant, menſtrua & urinã ciunt. Minor uis eſt recentibus, ideoq; aridis poſt annum utendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem. Item podagram, oculorũ inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cera rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto uerò collectiones ſanant.

DE LAPATHO. CAP. CLXXIIII.

NOMINA.

Lapathum unde dictum. *λεπτάζειν.*

ΛΑΠΑΘΟΝ Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium uocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quod ſcilicet exinaniat: etenim λεπτάζειν uacuare uel exinanire Græcis eſt: omnium ſiquidem generum foliĳs decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum: Lapatium acutum. *Secundum.* *Tertium.*

Huius quatuor genera facit Dioſcorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ Lapatium acutum, Germani Wengelwurtz/ Grindwurtz/ Steyffwurtz/ Zitterwurtz/ Wildampffer nominant. Oxylapathũ, quamuis anceps in acidum ſaporẽ uel acutam figurã uideatur ſignificatio, tamen nomen hoc à foliĳs quæ in mucronẽ deſinunt accepiſſe uidetur. Secundũ genus hortenſe priori diſsimile, non quidẽ in uniuerſum, ſed duntaxat in foliĳs, quæ Serapione teſte, multo ſunt latiora. Hoc genus hauddubiè eſt Rhabarbarũ monachorum, quod paſsim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè ſimile eſt, folia tamen latiora obtinet, & ob cultũ paulò tenerius eſt. Cum autem primùm erumpũt folia, purpurea ferè ſunt, deinquotidie uiridiora fiunt, ut pictura ipſa monſtrat. Tertium

ſyl-ue-

461

OXYLAPATHVM Mengelwurtz.

RVMICIS SE
CVNDVM GENVS.

Münch Rhabarbarum.

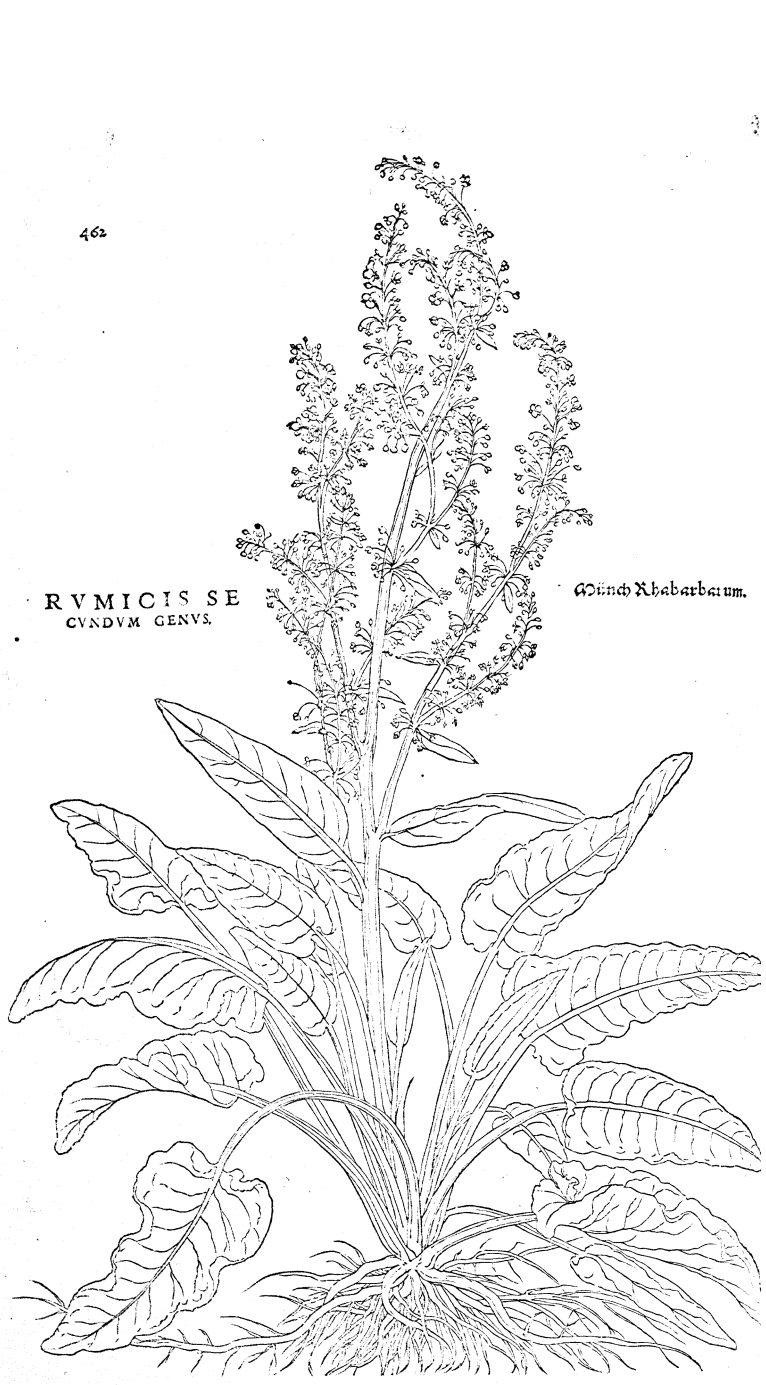

RVMICIS
TERTIVM GENVS.
Väter Heinrich.

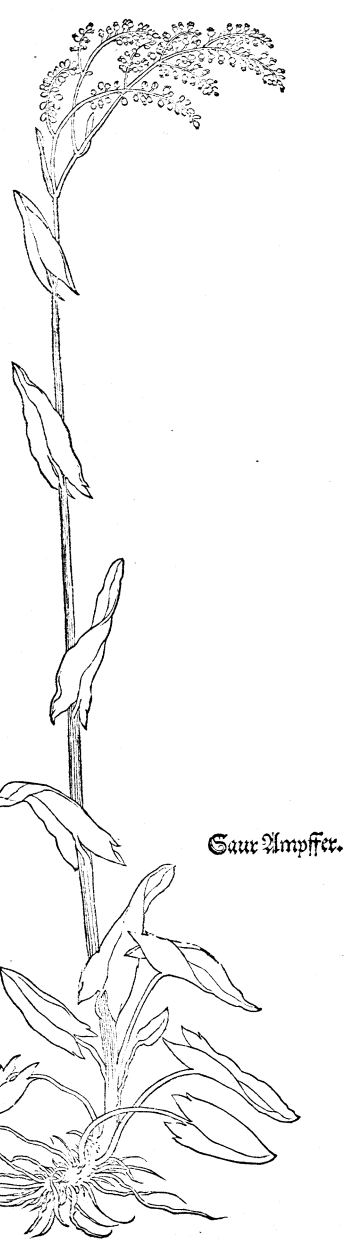

OXALIS Saur Ampffer.

¶ Vijuelfre, parruum, plana ginj fimile, molle Xhumile ef, quod ulgaro nomine bo nus Henrichus, germanice gitter Ivenrich dicitur, id quod ex forma primum colligitur: folia enim eius oxalidi, nifi quod amplora funt, arqueadeo ad planta ginis nomini accedunt folia, fimilia funt. Flores autem eius & femen fic Oxyfapathu refe runt, ut uix ab inuicē diferri queant. Dan uires eiam couentiunt: uulneraria enim herba eſt Bonus Henrichus, ac mirifice ad fordida purganda, ac gluținanda ulcera conferre, ſic ut appenſa eiam, ac tria uulnerib. impoſita, uermes qui in ijs nati funt excidere fatar. Quarta genus Græci ἥμολάπαθον, Latini Oxalidem, officine Acetofam, Germani Saur Ampffer nominant. Oxalis autem ideo dicta eſt, quod in gufta acore plane reſipiat, unde eiam ulgus Acetoſam uocauit. Hanc proprie Romani appellarunt Rumicē, forſitan quod ab ea iucus non aliter atq mamma, quam Ru men uocarēs dixerunt, fricantibus exugi foleat. Galenus tria eanrum genera Lapathi facit, Oxalidem, Oxyfapathon & Hippolapathon, quod ſic Græci quaſi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq rebus hippo præponere ſoliti, ab equo excel- lentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes. *Oxyłapathi. Rumicis uulgaris. Hippo.*

FORMA.

Oxyfapathū foliis duris & in cacumine acutis, femine herbaceo acuminato ex mu nuſculis pedicułis dependente, radice longa & lutea uel potius crocea. Secundū genus Oxyfapatho perquam ſimile eſt, foliis tamē latioribus ac teneriorib. conſtat, caule bicubitali interdum, ſtriato, ſtrobus exiguis, lutcis, femine ut Oxyfapathū tranguları, radice longa & lutea ſeu crocea. Tertiū genus, quod ulgus hodie Bo num Henrichū nocat, foliū Oxalidi, latius tamē, aut Aro, uel ut Dioſcorides inquit, planaginis ſimile obtinet. Aliqua autē planaginis folia referūt. Caule pronibus duobus humiliore, in quo flores & femina racematim multa dependent. Radicē uero longam & ſubflaua. Oxalis autē folia fyluestri & paruo hu mile Rumici ſimilia habet. Cauli eius nō adeo grandis eſt, ſed quibusdā altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo uelitur inuolucro, ſapore acri, quod in caule & adnaſcentibus colicułis naſcitur. *Oxalidis.*

LOCVS.

Oxyfapathon in paluſtrib. & circa foſſas portuſimū naſcitur. Secundū genus ho die in multorū hortis conſitum prouenit. Terriū paſim in areis, ſepibus & circa ſtr nora creſcit. Oxalis in omnibus pratis copioſiſsime prouenit.

TEMPVS.

Aſtate anequam prata demetantur omnium copia habert poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant Rumicū ſi tempperamentū, ex lactucis earundem, quas mox dice mus, facilē deprehendent fluidioſi. Secundi generis Rumex in ſolijs manifeſtiſsimā additatem oſtendit, ut hinc etiam conijcere licet eſſe Rumicem, ucunq monachi & cum ijs multi quoq medici, Rhabarbarum eſſe contendant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicū olus decoctū alaum mollit. Crudum illitū cum roſaceo aut oco mcliceredes diſcutit. Semē fyluestris & Oxyłapathi & Oxalidis cum aqua aut uino utiliter contra dyſenterias, coeliacos affectus, ſtomachi laſtidia, ſcorpionumq ictus bibit. Si quis eriā in potu præſumat, nihil ictus patet. Radices ipſarū ex acetо & crudæ illitæ, lepras, impetigines, ſcabroſoſq ungues ſanāt. Sed antea locus acetо & nitro in ſole perfricandus eſt. Fructus decoctū earum ſedat, ſi eo foueantur. Co cte in uino ſi cum iure colluant, aurium dentiumq dolore mulcent. Strumas paro tidasq; diſcutiunt ſi cum uino decoctæ illinant. Lienes auē cum acetо. Aliqui uum tur radicibus contra ſtrumas, uiculo collo eas appendentes. Triæ & appoſitę ce minarū ſuxiones ſiſtunt. Decoctę cum uino & porcgrio morbo corpeos emen dant. Calculos ueſicæ comminunt. Menſes cient. Scorpionum ictibus auxiliantur, Hippolapathon caſtem antedictis Rumicum generibus uires obtinet. *Rumex unde dicta. Hippo.*

EX GA-

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentẽ facultatem habet, oxylapathum uerò miſtam: nam ſimul cum eo quod digerit, nõnihil quoq; reprimendi facultate participat. Semen eorum manifeſtam quandam adſtrictionẽ obtinet, adeò ut & dyſenterias, & alui profluuia ſanet, potiſsimum autem oxylapathi. Hippolapathon eaſdem dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha ſcorpionũ ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi uerò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos, ſemen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem reiicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodeſt. Præſtantiſsimos paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. In uſu aceto diluunt. Sed ſatiuũ in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, ſtrumas & parotidas & calculos. Poto uino & lienes, cœliacos æque & dyſentericos & tenaſmos. Ad eademq; omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & urinã ciet, & oculorum caliginem diſcutit. Item pruritum corporis, in ſolia balnearũ additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & cõmanducata dentes. Eadem decocta cum uino, ſiſtit aluum. Folia ſoluunt adiecto ſale.

APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarũ monachorũ uocatur, radix purgandi etiam uim obtinet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neq; id mirum admodum, cum etiam Dioſcorides ipſe omnium Rumicum olus decoctũ aluum mollire, atq; decoctas eorundem radices cum uino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, teſtetur.

DE LIMONIO. CAP. CLXXV.

NOMINA.

Beta ſyluestris unde dicta.

Tintinabulum terræ.

Pyrola.

ΛΕΙΜΩΝΙΟΝ Græcis, Limonion, Beta ſyluestris & Tintinabulum terræ Latinis, uulgo Pyrola, Germanis **Wintergrün / Holtzmangolt / Waldtmangolt / oder Waldtköl** appellatur. Beta autem ſyluestris hęc herba dicta eſt, quod in ſyluis & locis muſcoſis, hortenſi Betæ primum erumpenti haud diſſimilis, prouenìat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo ſimilibus. Pyrola, quod eius folia arboris pyri folio ſimilia ſint.

FORMA.

Folia Betæ ſimilia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſemine rubro, guſtuq; adſtringente plenum. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, herbam quam uulgus Pyrolam uocat eſſe Limoniũ. Foliis enim Betæ ſimilis eſt, uerum tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioſcoride μικρότερα, & non μακρότερα, Plinio libro uigeſimo, capite octauo, teſte) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio ſimili, pleno ſeminis rubri, quod guſtu adſtringit. Quibus accedit quod germanicè **Waldtmangolt**, id eſt, Beta ſyluestris nominatur. Neque uires diſcrepant: adſtringit enim, uulneraria q; herba eſt Pyrola, haud ſecus atque Limonium. Flores denique tintinabulo ſimiles ſunt, ut citra ullum diſcrimen Pyrolam Dioſcoridis eſſe Limonium aſſeuerare liceat.

LOCVS.

In umbroſis & ſyluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

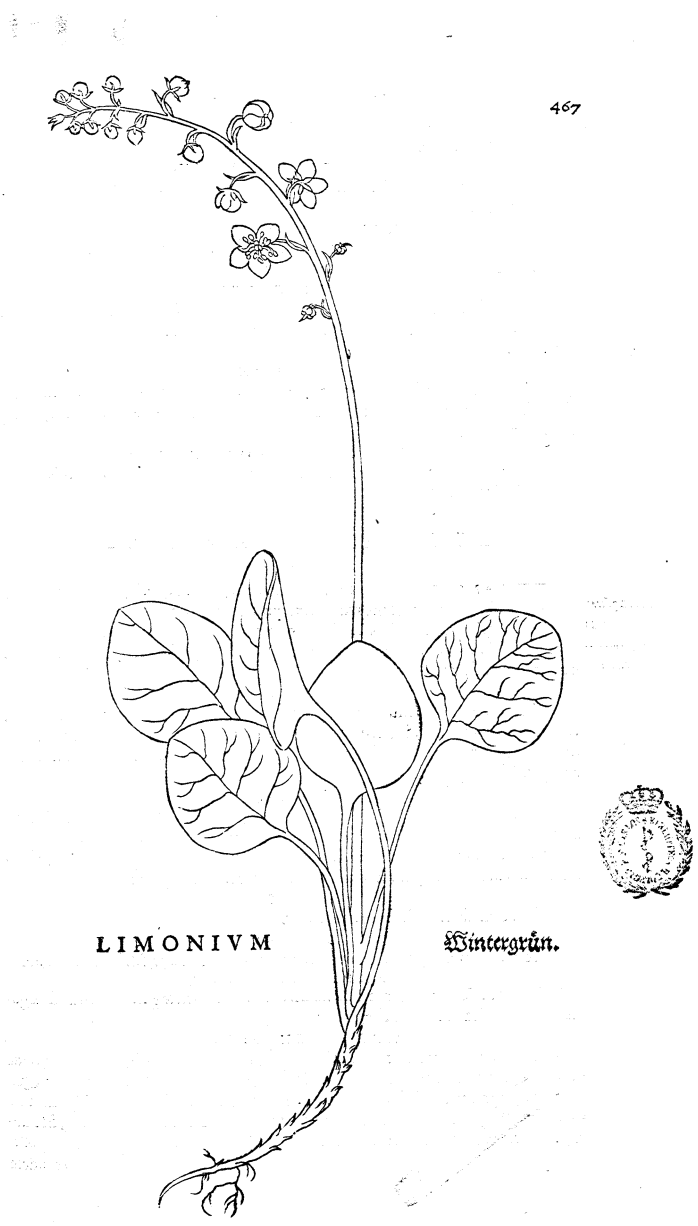

LIMONIVM Wintergrün.

C TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & ſemen guſtu uehementer adſtringunt, ita ut in tertio ordine ſiccitatis il. lud recte recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in uino potum acetabuli menſura, dyſentericis ac cœliacis auxilia tur. Rubrum fœminarum profluuium ſiſtit.

EX GALENO.

Limonij ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuenti. bus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura.

EX PLINIO.

Huius folia ambuſtis utilia, guttantia adſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aquæ è radice coctę maculas ueſtium eluere dicuntur, itemq; membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa uulnera potum ſanat. Item fiſtulis ac alijs malignis ulceribus medetur.

DE LAMIO▸ CAP▸ CLXXVI▸

NOMINA.

Archangelica. D *Vrtica mortua quare dicta.*

LAMIVM Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. uocatur. Vulgo Vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inuſitatum, germanicè Todtneſſel/ oder Taubneſſel dicitur. Iners & mortua cognominata, quod foliis non mordentibus ſit, & mitiſsima.

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertium purpureis floribus conſtat. Nos, quia ſolis floribus differunt, nec in eorum foliis aliquod diſcrimen apparet, una icone omnia tria complexi ſumus genera.

FORMA.

Foliis conſtat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquā mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia eſt & morſu caret. Semen in caulibus per interualla copioſum & nigrum profert.

LOCVS.

Paſsim circa ſemitas & ſepes naſcuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potiſsimum menſe, floribus abundant, & tota ferè æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt Lamium, ueluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex guſtu, eiuſq; facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica ſalis contuſis incuſsisq;, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere, Iidem

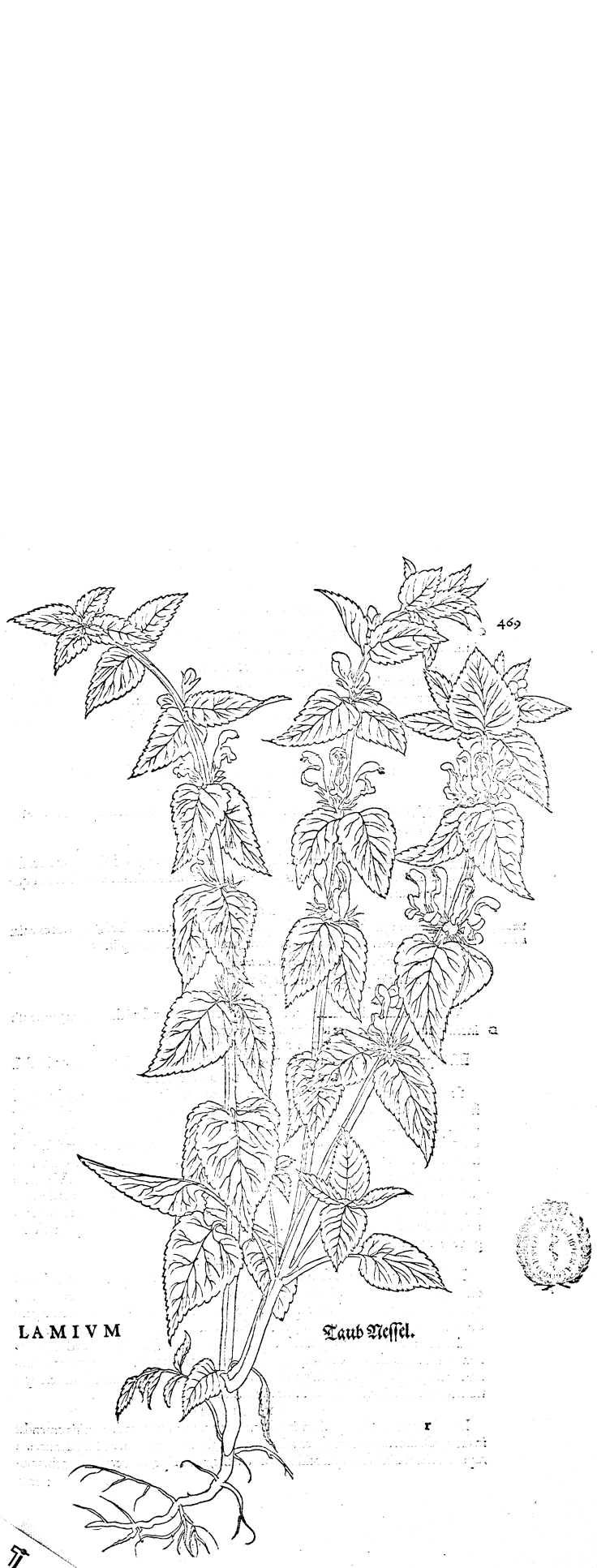

LAMIVM Taub Neſſel.

c re. Iidem radice urticæ addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtru-
mas diſcuti, uel ſi ſuppurauerint, erodi complerique.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica utuntur ſiſtendo ruentis è naribus ſanguinis im-
petu, imæ ceruici uel ſcapulis alligando, inde ſperant in aduerſum trahi cruoris ma-
nantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fiſtulis mirificè conferre, ac
mederi tradunt.

DE LINO. CAP. CLXXVII.

NOMINA.

LINON Græcis, Linum Latinis & officinis, Germanis Leín/oder
Flachß appellatur.

FORMA.

Herba eſt tenui caule, foliis anguſtis, oblongis, & in ſummo acumi-
natis, floribus cœruleis, ſpecioſis, quibus decidentibus folliculus enaſcitur in quo
ſemina continentur fulua.

LOCVS.

Linum agris noxium. Gaudet pingui ſolo & modicè humido. Agris autem noxiũ eſt, deteriores enim
eos facit, id quod iis carminibus in Georgicis ſignificauit Virgilius:

Vrit enim lini campum ſeges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

TEMPVS.

Vellitur æſtate ubi maturitatẽ conſecutum fuerit, quæ ſanè duobus argumentis
D intelligitur, intumeſcente ſemine, uel flaueſcente colore.

TEMPERAMENTVM.

Eſt in primo ordine calidũ, ac humiditatis & ſiccitatis quodãmodo in medio ſitũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnograeco facultatem obtinet. Omnem intus foriſq; in-
flammationem diſcutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut
melle cocto exceptũ. Vitia cutis in facie crudum, uarosq; cum nitro & ficu illitum.
Cum lixiuia autem parotidas, duritiesq; diſcutit. Herpetas in uino decoctũ, & fa-
uos purgat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij & mellis eximit. Cum mel-
le uice eclegmatis ſumptum, ea quæ in thorace ſunt educit. Tuſim lenit. Venerem
ſtimulat ſi cum melle & pipere mixtũ pro placenta largius ſumatur. Huius decoctũ
inteſtinorum uteriq; eroſionibus iniectum medetur, adq; excrementorũ eductio-
nem prodeſt. Ad uuluæ inflammationes in deſeſsionibus haud aliter quàm Fœni-
græci perquam utile eſt.

EX GALENO.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humi-
ditate plenum eſt. Viſceribus tamen quę circa hypochondria ſunt, ut ſi quid aliud,
gratum exiſtit. Quidam hoc toſto inſtar obſonij non ſecus ac factitio ſale cum garo
utuntur. In uſu eſt & melle conſperſum. Inſerunt nonnulli panibus quoque. Sto-
macho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod ſpectat ad deiectio-
nem, nec laudandum, nec uituperandum, perexiguam tamen uim mouendæ uri-
næ tenet, quæ in toſto efficacior eſt. Idem quoque aluum magis ſiſtit. Ruſtici ſæpe-
numero torrefacto adiecta portione mellis utuntur.

EX PLINIO.

Lini ſemen cum aliis quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emendat
in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum
myrrha. Cum uino ſedat parotidas. Cum melle, aùt adipe, aut cera, ſtomachi ſolu-

tiones

LINVM Flachß.

C tiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores eſtur cum uua paſſa & ad phthiſin utiliſsimè. Semine fiunt & eligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij, & teſtium uitia & ramices cum reſina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextarijs utriſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa uitia, clyſtere in oleo & melle.

DE LICHENE▸ CAP▸ CLXXVIII▸

NOMINA.

Hepatica. *Lichen quare dicta.*

EIXHN Græcis, Lichen Latinis, officinis & herbarijs Hepatica, Germanis Stein oder Brunnenleberkraut dicitur. Lichena autem Græci & Latini nominauerunt, quod cõtra Lichenas omnibus remedijs anteponatur: aut à re ipſa nomen dederunt, quoniam ſaxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam uerò recentiores uocarunt, quod iecinorum fibris ſimilis conſpiciatur. *Hepatica quare.*

FORMA.

Folio ſucci pleno, craſſo & oblongo conſtat, rorulentis petris adhærente, ſub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula ſtellata habentes, exeunt.

D

LOCVS.

Naſcitur in roſcidis & grauiter olentibus ſaxis.

TEMPVS.

Iulio menſe ea qua picta eſt forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergentem ac modicè refrigerantem facultatem, utranq; uerò reſiccantem habet. Abſtergentem quidem atq; exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus ſanguinis eruptiones ſiſtit, & inflammationes compeſcit. Impetigines ſanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodeſt. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris naſcitur, eſt ueluti muſcus quidam, ſed recte ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic nominatus uidetur, quod lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidam facultatem obtinet. Porrò quod ex talibus ſubſtantijs cõponitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. An uerò ſanguinis eruptiones ſiſtat, ut Dioſcorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

DE LINO▸

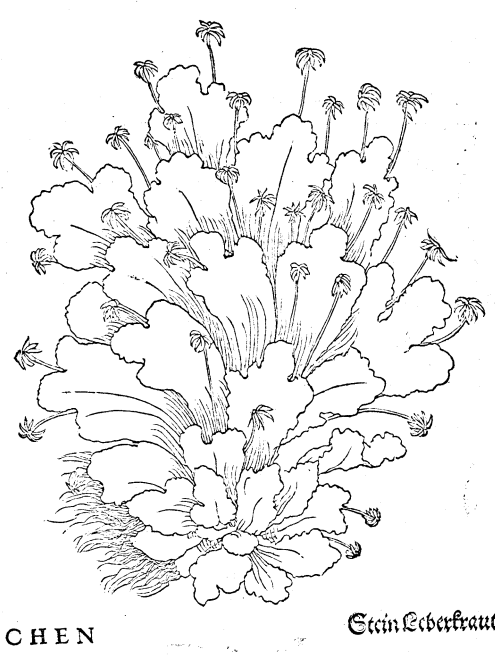

LICHEN Stein Leberkraut.

C NOMINA.

Mercurialis. *Mercurialis cur dicta*

LINOZOSTIS, ἢ ἑρμῆ βοτάνη, ἢ πέα Græcis, Mercurialis Latinis & officinis dicit. Germanis Bingelkraut/ Mercuriuskraut/ oder Küwurz. Mercurialis dicta est, quod à Mercurio inuenta sit.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundē descriptionibus discerni poterunt. Folia uerò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarū caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas uerò iuxta folia exiguum, rotundū, geminorum testiculorum módo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, uinetisq́, aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; aluum mouet olerū modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis appositа, ut fœminæ concipiantur efficere. Masculæ uerò similiter
D adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad uentris purgationes utuntur. Verumenimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de utroq; eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc cōtingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduū, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq; ad hunc modum adhuc medicorū nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel lirino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;. Hocidem præstare potu fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranq; dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

DE LIBA-

MERCVRIALIS
MAS.
Bingelkrautmennle.
r 4

MERCVRIALIS
FOEMINA.

Bingelkraut weible.

CAP. CLXXX.

NOMINA.

LIBANΩTIS Græcis, Roſmarinus Latinis & officinis, Germanis Roſmarin appellatur. Libanotis uerò dicta eſt, quod odorem thuris reddat. Libanotida autem nõ eam quæ ſimpliciter ſic nominatur à Græcis intellige, ſed eam quę cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur. *Roſmarinus.* *Libanotis cur dicta.* *Libanotis coronaria.*

FORMA.

Roſmarinus qua nectentes coronas utunt, uirgas habet tenues, circa quas ſunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte uiridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioſcorides omiſit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie paſsim in hortis & fictilibus uaſis plantatur. In Narbonenſi autem Gallia ſua ſponte prouenit tam copioſe, ut eius incolæ aliud lignum non urant.

TEMPVS.

Carpitur Maio menſe & deinde uſque ad Septembris medium. Floretq; bis annuatim, uere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod ex guſtu & uiribus conijcere quiſq; poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum ſanat, ſi quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein poſt exercitia lauerit, & uino potauerit. Miſcetur etiam acopis, & muſteo oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas eſt utilis, quam Romani Roſmarinũ nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abſtergentis & incidentis facultatis ſunt participes.

APPENDIX.

B Recentiores Roſmarinum ſuffitu tuſim & deſtillationem ſedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præſtare in peſtilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Roſmarinus corroborat cerebrum, ſenſus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, reſolutioniq; partium. Loquelam amiſſam reparat, & alia multa poteſt, quæ cõmemorare ſuperuacaneum eſt.

ROSMARINVS Roßmarin.

NOMINA.

LIGVSTRVM Plinio alijsq; Latinis nominatur. Officinis inusitatum, Germanis Beinhölzlin/ Wundtholtz/ Rein oder Schůlweiden dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum sit, nondum certo nobis constat: neque enim ut ferè omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio libro duodecimo teste, semen habet Coriandri, peregrinaq; existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum modiceq; cõcauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis ubiq; prouenit. Mea tamen sententia Phillyrea potius apud Dioscoridem erit, quod hæc Cypro congener ac similis sit, easdemq; quas Ligustrum facultates habeat, Iudicium tamen penes prudentem lectorem esse uolumus.

Ligustrum non est Cypros.

Phillyrea uideatur esse Ligustrũ

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, foliis Oleæ similibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio uirentibus, processu temporis nigris, uuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro in uepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita ut hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

B Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

Etsi forma nõnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditũ. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddam etiam adstrictorium ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccante, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Ligustri succum ulcera oris, ueretriq; sanare tradunt. Idem etiam posse folia in uino decocta adijciunt: ut hinc euidentissimũ sit, foliis Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse uim, propter quam cõmanducata & decocta, oris potissimum ulceribus opitulantur.

480
LIGVSTRVM
Beinhöltzlin.

CAP. CLXXXII.

NOMINA.

QVI multumq; de huius herbæ nomenclatura fuimus ſolliciti, at utcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipſum quo nunc appellamus expiſcari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor, donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè Klein Mondraut/ut ſit ad Latinam nomenclaturam alluſio quędam, nuncupetur. *Lunaria minor.*

FORMA.

Rotundo eſt caule, cui folia utrinq; ſeptem annexa, cordis ferè humani formam habentia: in ſummitate caulis ſemen Betæ ſimile profert.

LOCVS.

Naſcitur in montibus. Copioſiſsimè autem Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit. Prope hanc nunquam nō Ophris, de qua ſuo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio menſe inuenitur, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Terreſtre quid præ ſe fert guſtata, atque parum adſtringit, ut hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe ueriſimile ſit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè uulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita eſt. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ uſus frequentiſsimus eſt, lubens prętereo. Cōſtat autem experientia, ad ſupprimendos menſes, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

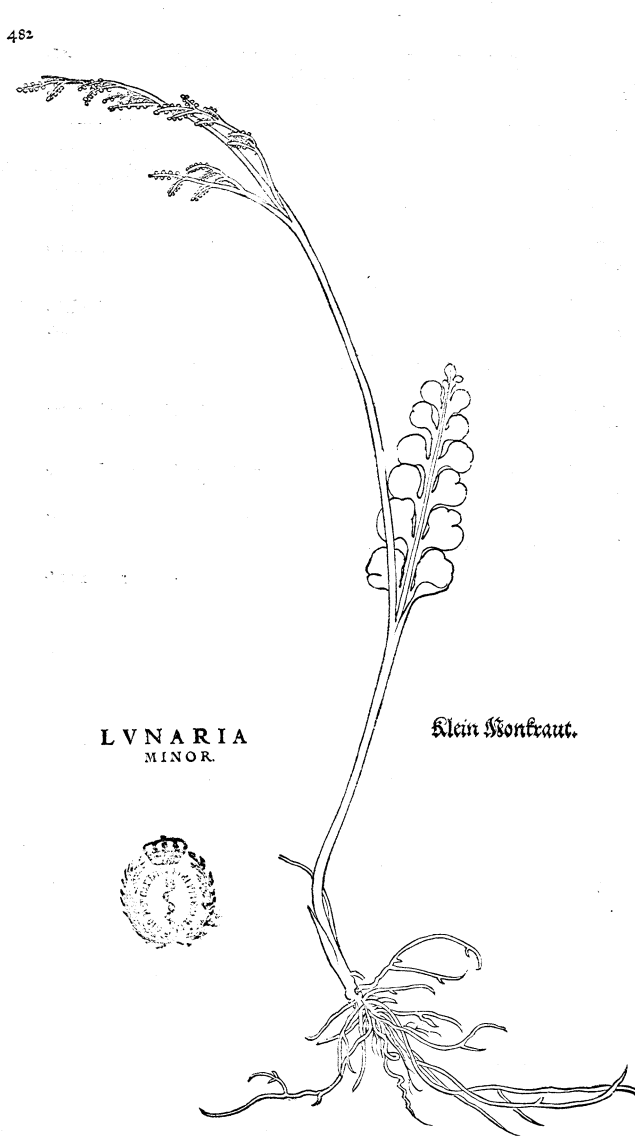

LVNARIA
MINOR.

Klein Monkraut.

NOMINA.

ΛΕΠΙΔΙΟΝ Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationẽ ſequentes Germani noſtri Pfefferkraut uocant. Nomen uerò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc guſtata refert. Diuerſa eſt uerò, ut obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua ſuo loco dicemus copioſe. Sunt qui Lepidium alio nomine raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quod herba hæc quod ad folia attinet, raphano ſylueſtri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum ſimilis ſit. Lepidium uerò appellatũ, quod λεπίδωσις, hoc eſt, ſquamas & maculas in facie deleat & repurget.

Piperitis.

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium unde dictum.

FORMA.

Fruticoſum eſt, in cubitalem altitudinem ſurgens, foliis laurinis, ſed mollibus, & maioribus. Sic quidem Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde ſole clarius fit, herbam cuius picturam damus eſſe Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis eſt, caule ſolido & rotundo, foliis oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, guſtu piper referentibus & acribus, magnopereq; linguam uellicantibus, floribus candidis exiguis admodum, ſemine paruo, radice oblonga. In ſumma, forma totius herbæ raphano, ut diximus, ſylueſtri ſimilis eſt.

LOCVS.

In hortis potiſsimum prouenit, in quibus uiuacitatem ſuam uſque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, deinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

B In ordine quarto calefacit, ut Naſturtium, exiccat autem ipſo minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, ſale cum lacte conditur. Foliorum uis acris & exulceratrix eſt. Quapropter iſchiadicis præſenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta unius horæ parte impoſitum. Similiter & lienoſis prodeſt. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Naſturtio ſimile eſt.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricũ ulcera. Traduntin dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion craſſos & glutinoſos cibos & humores extenuare, & incidere ualet: ideoq; culinaria eſt herba, & ſalſamentis idonea.

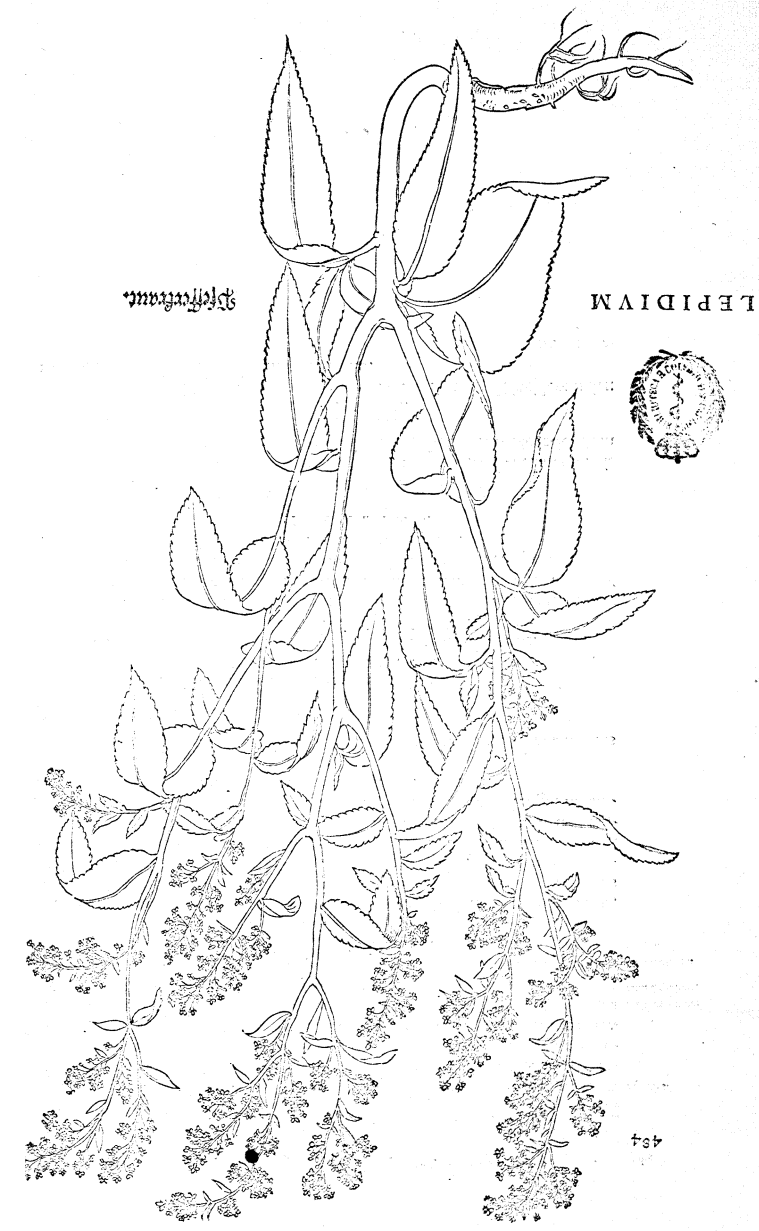
LEPIDIVM
Pfeffrekraut.

A

CAP. CLXXXIIII.

NOMINA.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ Theophrasti hoc loco describimus, quod planè diuersum est à Leucoio Dioscoridis, quod suprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti uiri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè weiß Nachtungßblůmen/oder Herrzenblůmen. Non autem ab re Viola alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert. *Viola alba.* *Viola alba cur dicta.*

FORMA.

Folia habet Porro similia, tenuiora tamen & molliora, ex radice bulbosa prodeuntia. Pediculum etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos est, in medio croceus, Violarum purpurearũ odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus semen Sinapi haud dissimile continetur. Quod si ad hanc descriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophrastus libro sexto & septimo de stirpium historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quam λευκόϊον Theophrastus uocat. Nam hæc prima florum se ostendit. Emicat ubi cœlum clementius statim, etiam non hyeme exacta: ubi uerò immitius, postea. Celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florem odoratum obtinet. Quę singula etiam de hac nostra herba uerè dici possunt. Prima siquidem florum, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum mense, & die diuo Valentino sacro, ubi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, ut hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti. *Theophrasti alba viola.* *Flos Februarij uocatus.*

B

LOCVS.

Prouenit in umbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò suprà & infrà monasterium Bebenhusum uocatum, ubi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, ut diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem uenit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, ut in altera pictura uides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autẽ dulcis & glutinosa est, ut hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentẽ facultatem, sicut reliquos bulbos, habere ex ijs quæ cõmemorauimus satis constat. Tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis usus est.

VIOLA ALBA Hornungßblüm.

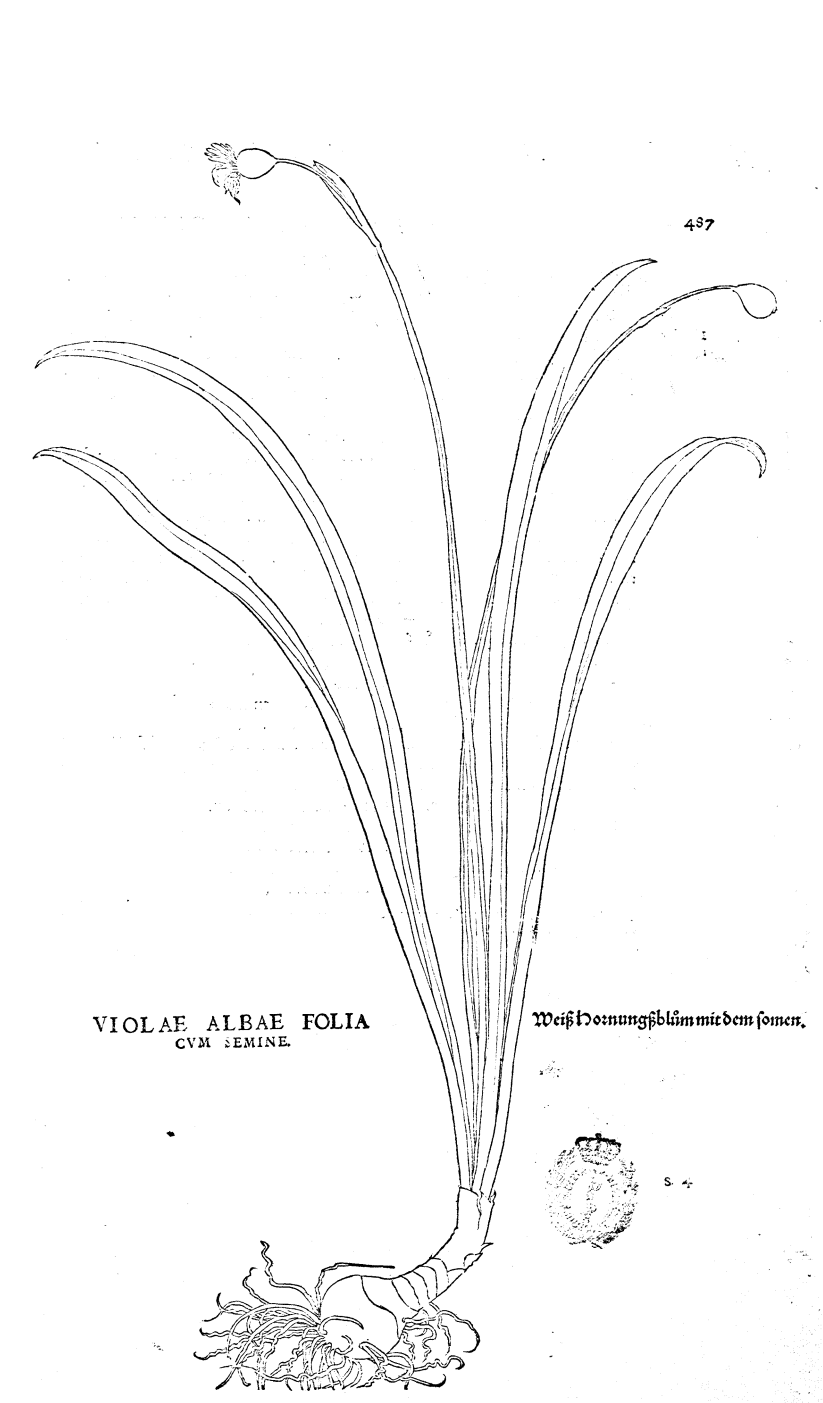

VIOLAE ALBAE FOLIA
CVM SEMINE.

Weiß Hornungßblům mit dem ſomen.

C

NOMINA.

Milium solis.

Lithospermon unde dictum.

ΛΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithospermum Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis Meerhirſ/ oder Steinſomen. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia uerò lapidea, cõmodissima uoce Lithospermon dictum est. Milium uerò solis recentioribus nominatum puto, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamen & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos uerò rectos, tenues, crassitudine lunci acūti, solidos, lignosos. In quorum cacumine bifidi diuaricatiq; exortus, cauliculorum speciem exhibent longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo æquale. Plinius graphicè candore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adijciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoq; tempore semen etiam profert.

D TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè usus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem urinam cientia, Galeno lib. v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum uino albo potum, calculos frangit, & urinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum uino albo potum, calculos conterit, & urinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pelliq; constat, & stranguriam discuti.

DE LYSI-

LITHOSPERMVM

Meerhirß.

C NOMINA.

Lysimachia unde appellata.

Salicaria.

LYSIMAXION græcè, Lysimachia latinè, uulgò Salicaria, germanicè **Weiderich** nominatur. Lysimachia uerò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia uis tanta herbę, ut iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna, non ineptè Lysimachia uidebiť nominata. Salicaria uerò quod folia salicis, aut quod inter salices nascatur, dicta est.

GENERA.

Lysimachię duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpureā appellauimus, Germanicè braun **Weiderich**. Dioscoridis uero rufos, hoc est, aureos, ut metipse interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel **Weiderich**. Et hæc quidem altera magis adstringit, inq; usu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis, cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, ut non contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimū ubi salices proueniunt.

TEMPVS.

D Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea uerò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert, quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoq; exiccatoriam uim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa utiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, ut serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota uel illita, uel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus ijs priuatim quæ calceamento facta sunt contrita & arida infricata efficax est.

DE LAGO-

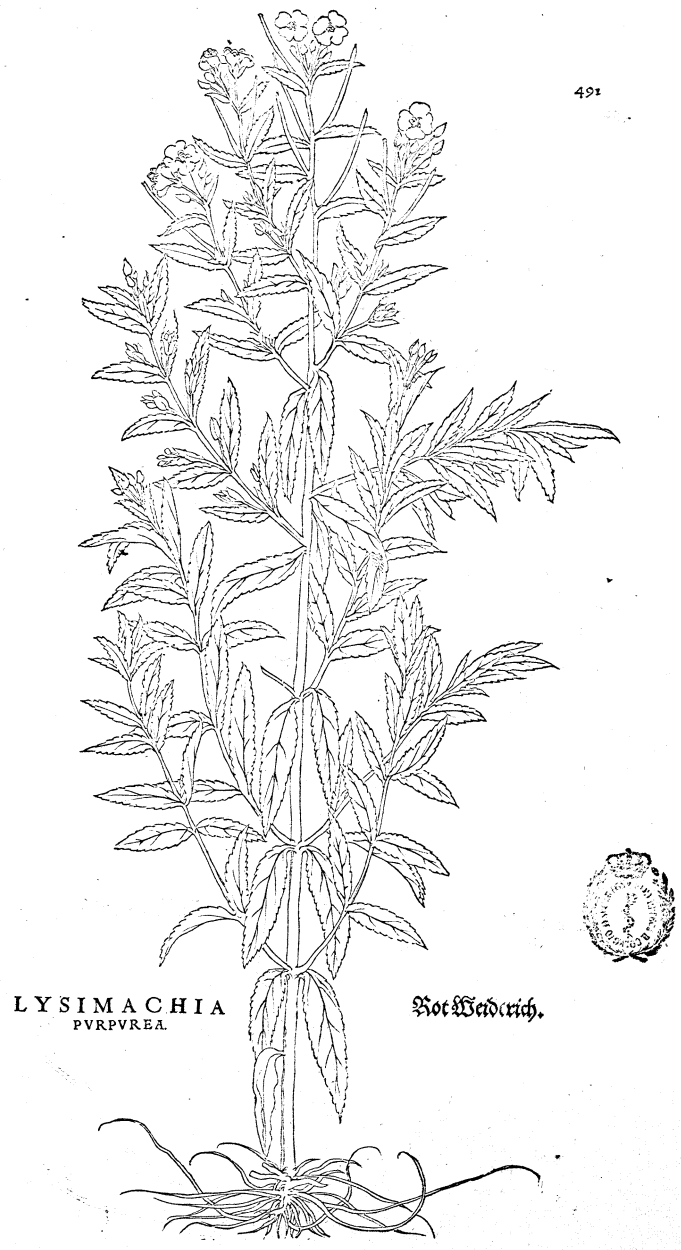

LYSIMACHIA
PVRPVREA.

Rot Wederich.

LYSIMACHIA
LVTEA.

Icel Wederich.

NOMINA.

A
ΑΓΩΠΟΥΣ Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus foliis herbarijs dicitur. Officinis noſtris ignota eſt herba. Germanis Haſenfůß/oder Kazenklee/oder Käzle nominatur. Sic uerò Græci atque Latini hanc herbam appellarunt, quod Leporino pedi ſimilem paniculam habeat. *Trinitas.* *Lagopus cur dicta.*

FORMA.

A nullo, quod ſciam, Lagopus deſcribitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirſutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur ſimilia, ſemen in paniculis muſcoſis lanuginoſisq́, leporino pedi ſimilibus admodũ, adſtringentis guſtus.

LOCVS.

In ſegetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, ut teſtatur Dioſcorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus potiſſimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teſte, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba ſiſtendi aluum cum uino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

B Lagopus ſiſtit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex ijs omnibus abundè conſtat, herbam eam quam depictam damus eſſe Lagopum, ſiquidem & nomen & forma illi apriſsimè reſpondent. Locus etiam conuenit: naſcitur enim copioſiſsimè in ſegetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi eſt adſtrictorium & exiccans. His omnibus accedunt uires: uulgò enim omnes hac planta in dyſenteria, & alui profluuio utuntur.

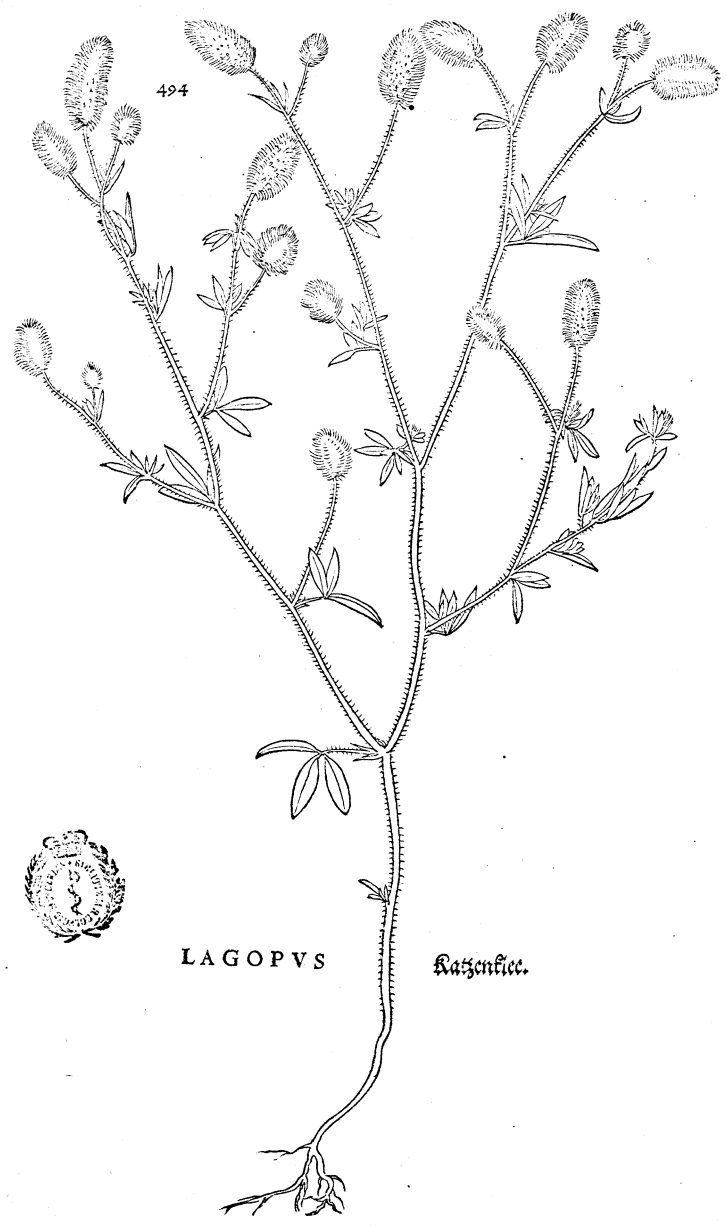
494
LAGOPVS
Katzenklee.

A

NOMINA.

APIX Græcis, Larix & Larex Latinis, officinis & uulgò Larga, Germanis Lórchbaum appellatur. *Larix ſiu Larex*

FORMA.

Larix arbor eſt magna, Piceæ ſimilis, craſsior, læuioríq; cortice, folio uilloſo pectinum modo, pingui & denſo, molliq; flexu, materia præſtanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioſcoride ac Plinio teſtibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Eſt autem reſina quam Larignam, aut certè Laricinam uel Lariceam uocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non ſine errore utuntur. Terebinthina enim candida eſt, pellucida, & in modum coloris uitri cœrulea & odorata. Lignum eius propémodum ignibus inuictum, neq; flagrat, neq; in carbones recidit: nec alio modo ignis ui conſumitur, quàm ſaxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonẽ remittit, ſed longo ſpacio tardè comburitur. E ramis eius panicularum modo nucamenta dependent, quod pictura affabre oſtendit. *Reſina Laricina hodie pro terebinthina utuntur officinæ.*

LOCVS.

Larix, ut autor eſt Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici naſcitur. Copioſiſsimè autem in Sileſia prouenit, unde Illuſtriſsimus Princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgenſis dominus meus clementiſsimus, plures arbores Onoltzbachiũ transferre curauit, à quo ſanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam tranſmiſit. In Sileſia ex eius arboris ligno hypocauſta conſtruuntur, tantus illius ibidem prouentus eſt. GEORGIVS *Marchio Brandenburgenſis.*

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, ſed turgens tantum ædit germina.

B

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat ſpacia foraminum quà poſsit ignis penetrare, fit ut eius uim, quemadmodũ paulò antè dixímus, reſciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adſtrictoriam itaque facultatem, haud ſecus atque piceæ, eius folia & cortices, ut ſtatim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adſtringit, ac intertriginib. tritus & illitus prodeſt, & ulceribus ſummam cutem occupantibus, ambuſtiſq; cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento ſutorio, ſerpentia cohibet. Fœtus & ſecundas ſuffitu eiicit. Potus aluum ſiſtit, & urinam mouet. Folia eius trita illitaq; inflammationes leniunt, & uulnera ab inflammatione uindicant. Trita uerò & in aceto cocta, calida collutione dentiũ dolorem mulcent. Reſina eius, ut omnes aliæ, emollit, calefacit, diſcutit, expurgat. Tuſsientibus ac tabidis in eclígmate per ſe aut cum melle conuenit. Thoracis uitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cõtra lepras cum ærugine, atramento ſutorio, & nitro inungitur. Auribus ſaniem ſtillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miſcetur etiam emplaſtris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per ſe inuncta & impoſita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius uincentem habet adſtrictoriã facultatem uſqueadeo, ut & intertrigines belliſsimè ſanet, & uentrem potus ſiſtat. Sed & ambuſtis cicatricem inducit. In foliis arboris, ut quæ multo ſunt cortice humidiora, uis ineſt uulnerum glutinatoria. Reſina eius deſiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori proſunt. Cinis corticum

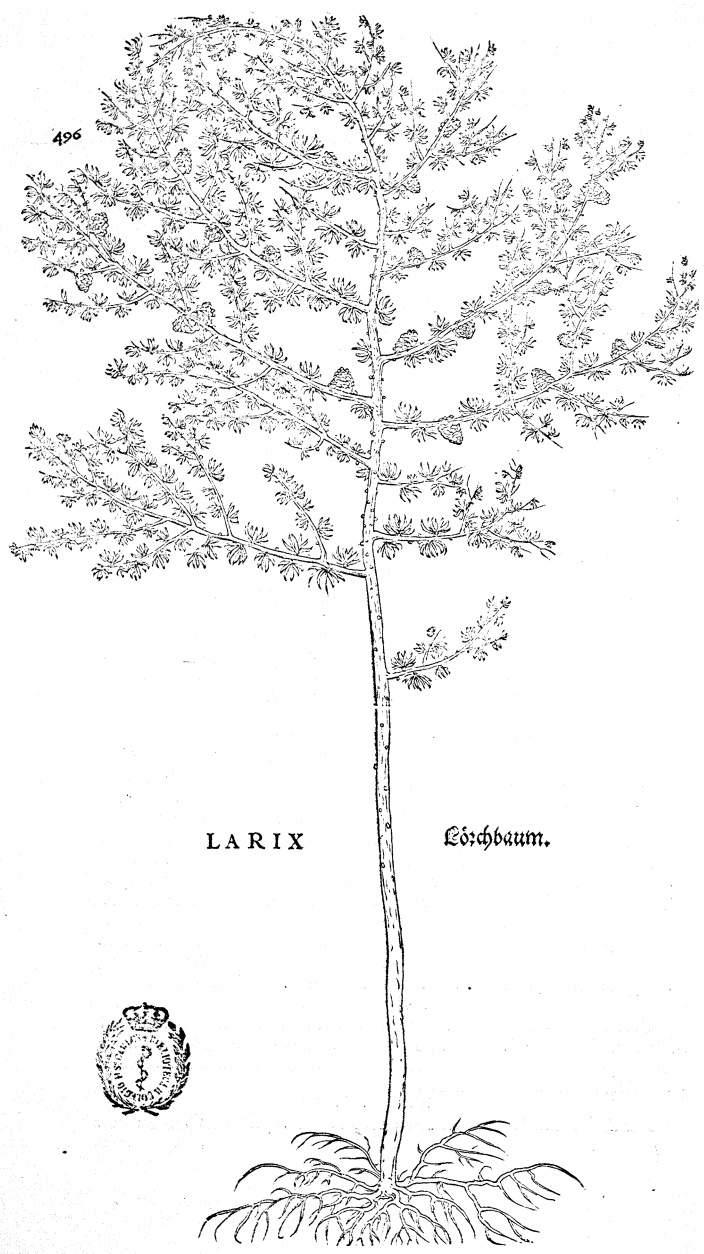
496
LARIX
Lörchbaum.

A intertrigini & ambuſtis medetur. Potus aluum ſiſtit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Reſina larigna tuſsi efficax habetur, polletq; contra uiſcerum ulcera.

DE MELISSOPHYLLO▸ CAP▸ CLXXXIX▸

NOMINA.

MELISSOPHYLLON, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiaſtrum ſiue Citrago Latinis, officinis Meliſſa dicitur. Germanis Meliſſen / Melliſſenkraut / Honigblům. Meliſſophyllum non alio nomine appellatum eſt, niſi quod apes eius folio magnopere delectentur: neq; enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium ſignificat. Meliphyllon uerò, qua uoce Nicander uſus eſt, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiaſtrum hauddubiè dixerunt, quod ea herba apes plurimum lætentur, adeò ut ſi ea aluearia confricentur perungantúrue, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri: nares enim ſi conſulantur Citrium mâlum olebit.

Meliſſa.

Meliſſophyllum unde dictum.

Apiaſtrum.

Citrago.

GENERA.

Duo ſunt ex uulgarium herbariorum ſententia Meliſſophylli genera. Vnum uerum: alterum adulterinum, quod Germani Wangenkraut nominant, ut paulò pòſt dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi ueri Meliſſophylli, Balloti ſeu Marrubio nigro ſimilia ſunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirſuta, citri mâli odore. Perperàm hodie officinæ

B pro uera Meliſſa utuntur herba paſsim in hortis proueniente, quam Germani, ut diximus, quia cimices olere uidetur, Wanzenkraut nominant. Fœdus itaq; cum huius herbæ odor ſit, non eſt cur apes ea delectentur, neq; ei florenti inſident, ſed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro uera pictam damus unicè oblectantur, quod illius tam gratus odor ſit, ut in ædibus ſtrata, eas gratiſsimo odore compleat.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis uerum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æſtate, Iunio potiſsimum menſe, quo floribus prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Meliſſophyllon ex ſecundo ordine calefacientiũ cenſetur, deſiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi ordinis eſſe poſuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum uino pota aut illita, contra ſcorpionũ, phalangiorũ, canumq; morſus proſunt. Decoctũ eorundem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſsionibus adducendos menſes utile eſt. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dyſentericis iectum prodeſt. Fungorũ ſtrangulationibus, folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliantur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Meliſſophyllon Marrubio facultate ſimile eſt, ſed plurimũ ab eo uincit: quamobrem nec utitur illo quiſpiam. Superuacaneum ſiquidem foret præſente Marrubio, cuius tantus eſt ubicq; terrarum prouentus, uelle uti Meliſſophyllo. Cæterum ſi cui fortè ad manum quandocq; Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque uti licebit, modo quanto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Meliſſophyllo ſiue Melittæna ſi perungantur aluearia, non fugient apes: nullo

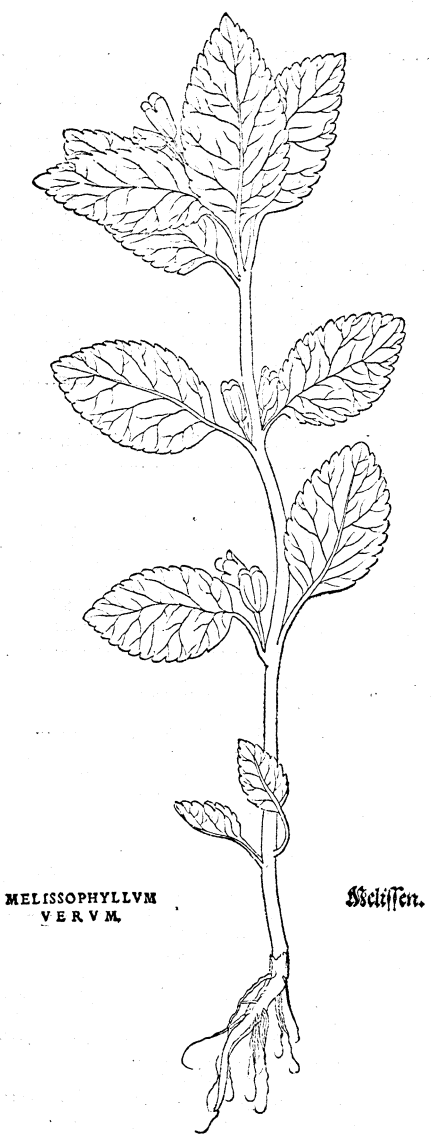

MELISSOPHYLLVM VERVM.

Melissen.

MELISSOPHYLLVM
ADVLTERINVM.

Wantzenkraut.

t 4

C enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum ueſparumq́, & araneorum, item ſcorpionum, remedium. Item contra uuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è uino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis uitijs cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, canisq́ morſus. Prodeſt dyſentericis ueteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

EX SYMEONE SETHI.

Ad ſtomachi ex frigiditate morſus, & à nigra bile triſtitias & timores qui ſine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicũ ac pituitoſum humorem prodeſt. Fertur quod induſtriam afferat, & quod ante ſomnum ſumptum, bona ſomnia faciat, contraria ratione cum Braſsica, quæ mala inſomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO. CAP. CXC.

NOMINA.

Marathrum cur appellatum.

MAPAΘPON græcè, Fœniculum latinè, officinæ antiquum & latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marceſcendo, quod ad cõdienda plurima cum inaruerit cõmendatiſsimum ſit. *Fœniculum.* Fœniculum autem dici exiſtimant, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.

FORMA.

D Fœniculum ferulacei generis eſt, hominisq́ plerunq́ proceritatem ſuperat, caule geniculato, fungoſa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folia Abrotoni, ſed longiore mollioriq́, iucundo odore, umbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua ſemen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit. Sua etiam ſponte interdum ceu Anethum naſcitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgeſcente. Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalefacientium cenſeri poſsit. Exiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit. Proinde lac procreat, quod, ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comeſta mammas lacte replet. Idem poteſt ſemẽ potum, aut decoctum cum ptiſana. Comæ decoctum ſubditum impoſitúmue, renum & ueſicæ uitijs utile: quippe quod urinam ciere poteſt. Contra ſerpentium ictus in uino potum prodeſt. Menſes ducit. In febribus nauſeam, & ſtomachi ardorem ex aqua frigida potum, ſedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expreſsis in ſole ſiccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem cõficiuntur, utiliter adijcitur. Extrahitur etiam ſuccus ex ſemine uiridi, foliis, ramulisq́, ad eadem utilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq́ admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.

EX GALE-

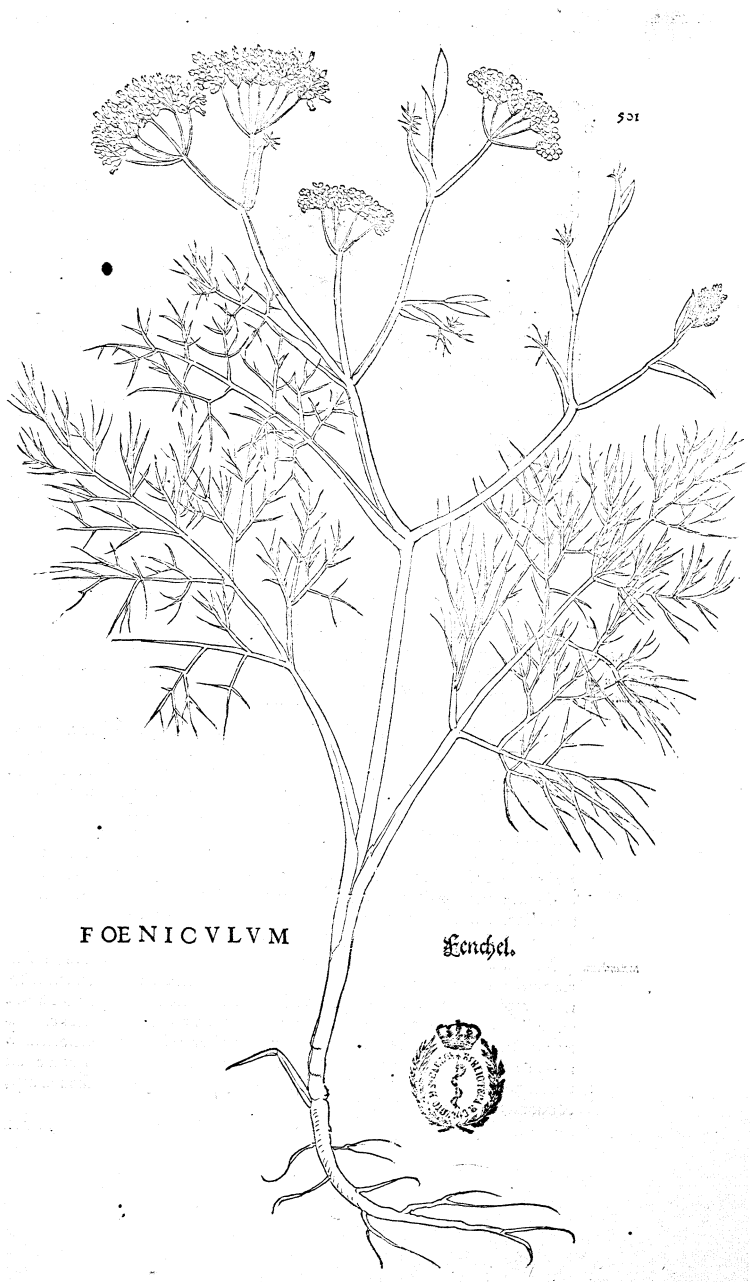

FOENICVLVM

Fenchel.

C

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas menseśq; cit. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uerò & in obsonijs. Apud nos in hoc reponunt, non secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit, quemadmodum & cepas & rapas & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in uino poto ualet. Succus & auribus instillatur, uermiculosq; in his necat. Idipsum condimentis propè omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptissimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modicè sumitur, urinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum pti sana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta: item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum uino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur. Et contra multipedē ex uino.

EX SYMEONE SETHI.

Lac procreat, & suffusis remedio est. Vrinam cit, & menses ducit.

DE MELANTHIO. CAP. CXCI.

D

NOMINA.

Nigella. Melanthion uno dictum.

MELANΘION Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur. Officinæ omnes Nigellam appellant. Melanthion autem & Nigella, à nigro seminis colore hæc herba haud dubiè dicta est.

GENERA.

Etsi apud Dioscoridem aliośq; ueteres una duntaxat Nigellæ species reperiatur, nobis tamen domesticas & hortenses tres uidere contigit, quarum duæ quidem habent semina nigra, tertia uerò subflauum. Inter eas quæ habent semina nigra, primā schwartz Kommich germanicè appellauimus, alteram autem schwartz Coriander/quod folia eius Coriandri foliis non dissimilia sint. Tertia, quod ad folia & flores attinet, primæ per omnia similis est, in semine tantum quod flauescit, ut diximus, diuersa. Herbarij huius temporis Nigellam citrinam nominant. Præter has tres iam cōmemoratas est quarta, quæ syluestris Nigella dicitur, quod scilicet sua sponte in aruis nascatur. Germanis wild schwartzer Coriander nominatur. Videtur autem esse potius tertium genus Cumini syluestris.

FORMA.

Melanthion. Melanthion frutex est pusillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum uel amplior, foliis paruis Senetionis herbæ similibus, multo tamen exiliorib⁹, capitulo in cacumine, exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercursantibus interne distinctionibus loculosis quinque aut sex, in summitate extrinsecus cornicu latis, quibus semen nigrum, acre, odoratum includitur. Syluestre alteri hortensi ferè simile est, folia siquidem anethi habet, flores primo similes, nisi quod colore sint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ respondet, atque in se semina nigra & odorata continet.

LOCVS.

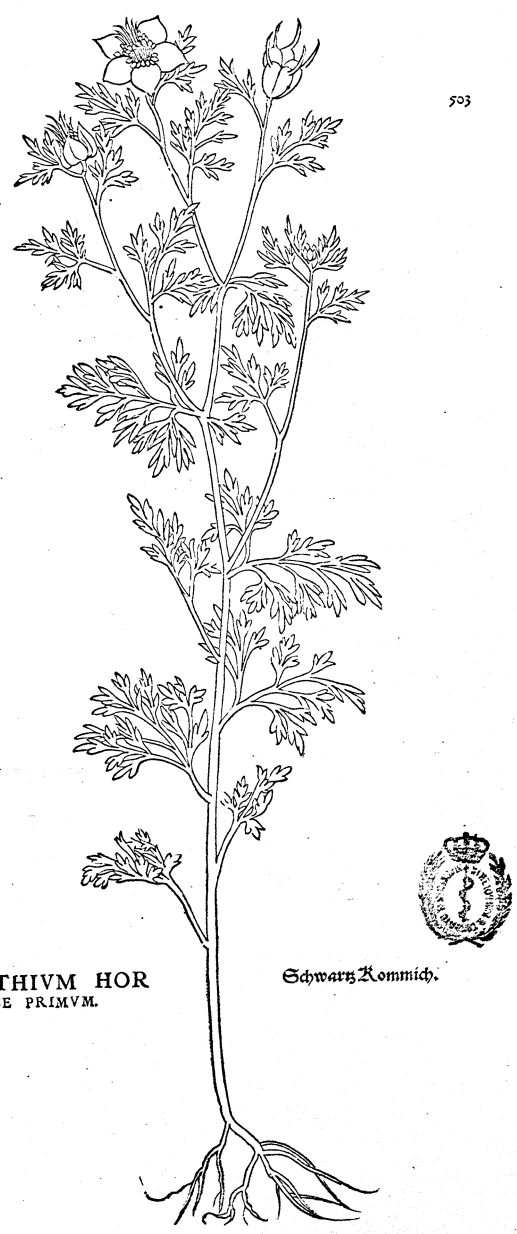

MELANTHIVM HOR
TENSE PRIMVM.

Schwartz Kommich.

504
NIGELLA HORTEN
SIS ALTERA.
Schwarz Coriander.

MELANTHINVM
SYLVESTRE.

Wilder ſchwarzer Coriander.

C LOCVS.

Melanthion domeſticum non niſi in hortis ſatum prouenit. Syluestre autem, ut dictum eſt, in agris ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio menſe, Iulio autem & Auguſto ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atque deſiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthiū, & incipientibus ſuffuſionibus cum irino tritum & naribus infuſum prodeſt. Tollit lentigines, lepras, œdemata uetuſta, duritiesq; cum aceto illitum. Circunſcarificatos clauos excutit cum uetere uino impoſitum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, ſi eo colluantur, ſuccurrit. Rotundos uentris lumbricos expellit, ex aqua umbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, deſtillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, urinam, menſes & lac prouocat. Difficultatem ſpirandi cum uino potum finit. Phalangiorum morſibus drachmæ pondere enm aqua hauſtum auxiliatur. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium eſt partium Melanthium, unde deſtillationes ſanat calidum in linteo admotum, atque aſsiduò olfactum. Quinetiam ſi introò in corpus ſumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe tenuis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras, clauos, myrmecias eñciat. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, &
D menſes prouocat, qui ob craſsitiem aut uiſcedinem retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalefactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt.

EX PLINIO.

Melanthion medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irino oculorū epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cōmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates ſpirandi addito uino potum. Duritias tumoresq; ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus ut Hyoſcyami. Oculos purgat, urinam & menſtrua ciet. Similiter largius uenenum eſt, quod miremur, cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantum granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices ſuffitu necare; item muſcas.

EX SYMEONE SETHI.

Eſt tenuium partium, lumbricos in uentre necat, flatus diſcutit, pituitamq; incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præſertim poſtquam calefactum fuerit. Dicitur uerò quod ſi teratur, & cum aceto uentri imponatur, etiam ſic lumbricos necare. Et ſi cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renibus & ueſica minuit, urinam cit, menſes ducit, & ueluti remedium contra uenena eſt, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat.

DE MALA-

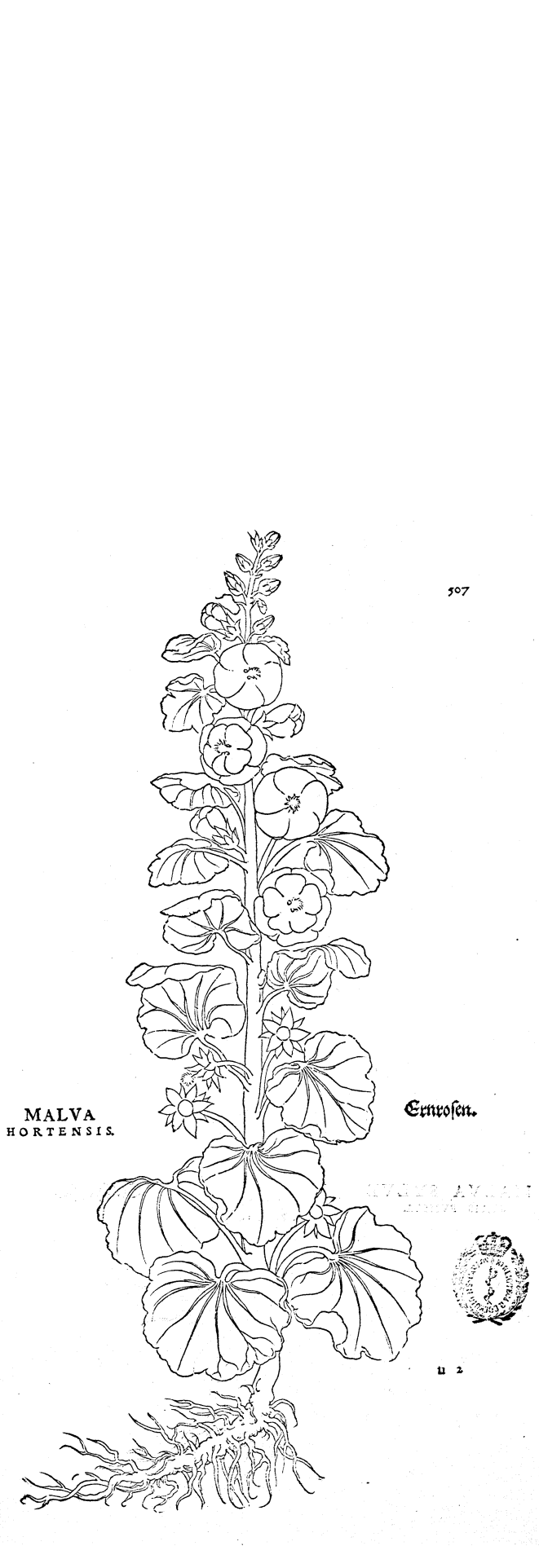

MALVA
HORTENSIS.

Ernrosen.

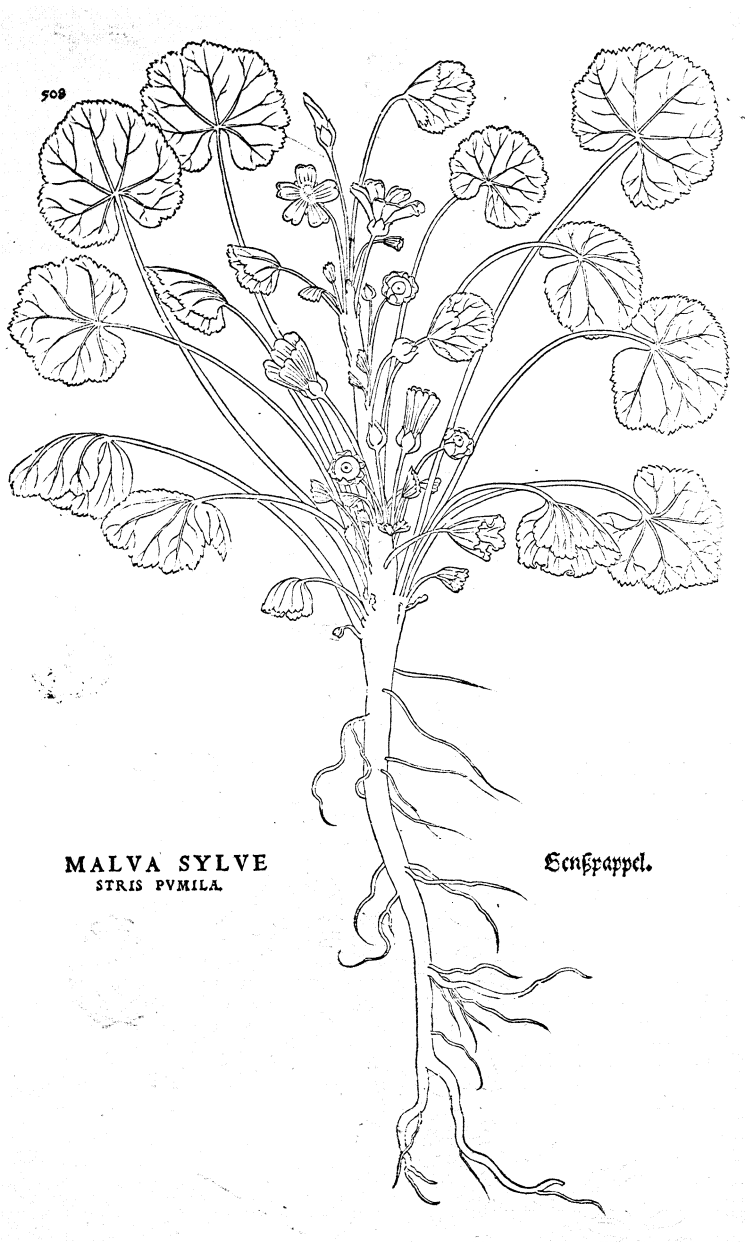
508
MALVA SYLVE
STRIS PVMILA.
Senßpappel.

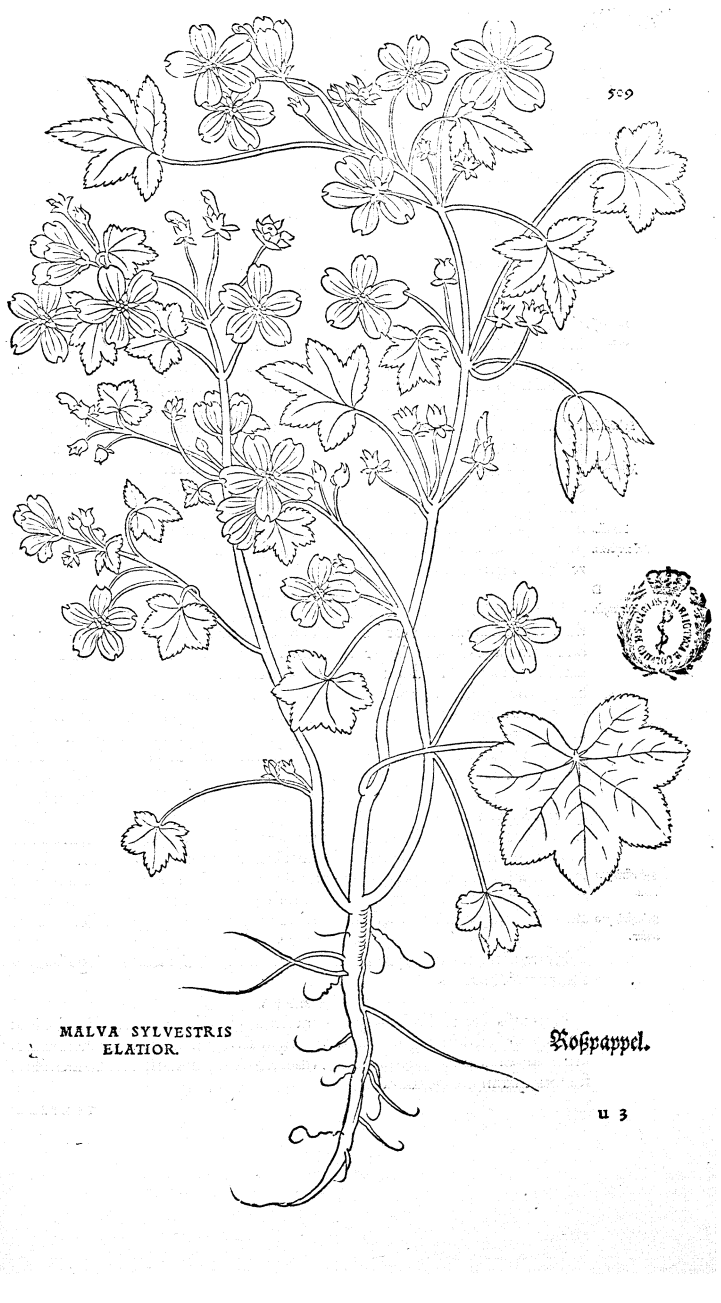

MALVA SYLVESTRIS
ELATIOR.

Roßpappel.

C NOMINA.

Malua quare dicta. μαλάσσειν.

ΜΑΛΑΧΗ græcè, Malua latinè, officinis latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel dicitur. Malua autem Græcis ab emollienda aluo nomen traxit: μαλάσσειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quod aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea utebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vn de Martialis libro decimo ait:

Exoneraturas uentrem mihi uillica maluas
Attulit, & uarias quas habet hortus opes.

GENERA.

Maluarũ genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis,
Hortensis Malua. altera syluestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Römische Pappel/uel Ertzroß/quod scilicet messis tempore floreant, uel Herbſt roß nominatur. Huius iterum uaria sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has uel simplici uel multiplici foliorũ textura constantes, ut pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorũ textura differentes producit. Nos una pictura quatuor
Syluestris. hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Syluestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod
χόραξαι. græca uox χόραξαι, qua Dioscorides utitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis, alijsq; huiusce modi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidem in duas distri-
Pumila. buitur species: quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani Genß-
Arborescens. pappel/Käß oder Naſenpappel uocant. Quædam altius attollitur, & ferè arborescit, hanc germanicè Roßpappel nominant.

D FORMA.

Hortensis. Hortensis Malua grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Colore constant purpureo, uermiculatóue & candido. Capitula quędam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm è caule prosiliunt, ijsq; paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscũt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicant in folia quinq;, interdum structili quadam serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos cõplexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum Maluarũ modo semina recluduntur. Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat:
Syluestris pumila. caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice candida. Syluestris
Syluestris prior. altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibũs potissimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is ut rosa fugax est, sed diu uigor uitaq; durat. Syluestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quàmmaximè abundat.

TEMPERA-

A

TEMPERAMENTVM.

Malua ſylueſtris digerentis paululum, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt. Fructus eius tanto ualidior eſt, quanto & ſiccior. Inter Lactucã, Betam & Maluam id eſt diſcriminis, nempe quod ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtũ eſt Maluę ſucco aliquid glutinoſum, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifeſtè abeſt, ut ante ſumptionẽ cernere licet, ſi ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodũ factitare homines conſueuerunt, cataplaſma ad calidum quempiam affectum, qualis eſt eryſipelas, componas, molliuſcula folia diligenter tundens donec ad leuorem redacta ſint exactiſsimum. Tum nanque cognoſces Lactucam manifeſtè refrigerare, Maluam uerò modicum, & quaſi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tantum quia humidum eſt, ſed etiam quia glutinoſum. Si horum trium olerum ſuccos inter ſe compares, tenuis & abſterſorius Betæ, craſsior glutinoſiorq; Maluæ, in utriuſq; medio Lactucæ ſtatuetur. Hæc Galenus lib. ij. de alimentorũ facultatibus. *Sylueſtria ſatiuis ſicciora.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſui aptior hortenſis multò quàm ſylueſtris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præſertim caules, inteſtinis & ueſicæ utiles. Folia cruda illita, & cum modico ſale addito melle cõmanducata, ęgilopas ſanant. Verum in inducenda cicatrice, ea ſine ſale utendum eſt. Contra apum ueſparumq; ictus illita prodeſt. Et ſi cruda tritaq; cum oleo antea ſe inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfuresq; cum urina illita ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaq; utiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas inſeſsione mollit. Prodeſt eroſionibus inteſtinorum, uuluæ ſedisq;, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua omnibus letalibus uenenis auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac proritat. Semen eius admixto Loti ſylueſtris ſemine potum cum uino ueſicæ dolores lenit.

B

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionũ, ueſparum ſimiliumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, uel habentes eas non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum †anetho potæ. Decocte uerò cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uomatur. De eiſdem mira & alia traduntur, ſed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panósque, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituitis & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes ſubſtratis foliis celerius ſolui, protinus à partu reuocanda, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta †*alijs aceto.*

C adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissimè infundi. Item sedis uitijs, uel si fo. ueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanienti. bus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo. Succus decoctę pori meatus suaues facit.

EX SYMEONE SETHI.

Ventriculum facilè subit, non solum propter humiditatem, uerumetiã glutinositatem, atcp inprimis si cum oleo & garo offeratur, uino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracẽ, pulmonemq; iuuat, & raucam uocem lenit. Syluestris malua, ut ferunt, comesta, dolores ex uesparũ morsu tollit. Si quis morsus à uespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius utatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, ut imposita ictibus uesparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Tamariscus. MYPIKH Græcis, Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Germanis Tamarisck & Poest nominatur.

GENERA.

D Dioscorides duo. Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quod fructifera est, & minimè, ut illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum fruticue humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore uariegatis, foliis Sabinæ aut Erices, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Satiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascit. Syluestrisq; copiosa in Germania ad Rhenum & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Ægypto, ubi procerissimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: habet uerò etiam adstrictionẽ nonnullam. Cæterum fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quod acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam abstergendi facultatem habens, pauxillam adstringendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu uice gallę in oris oculorumq; medicaminibus utuntur. Cruentis sputis in potu

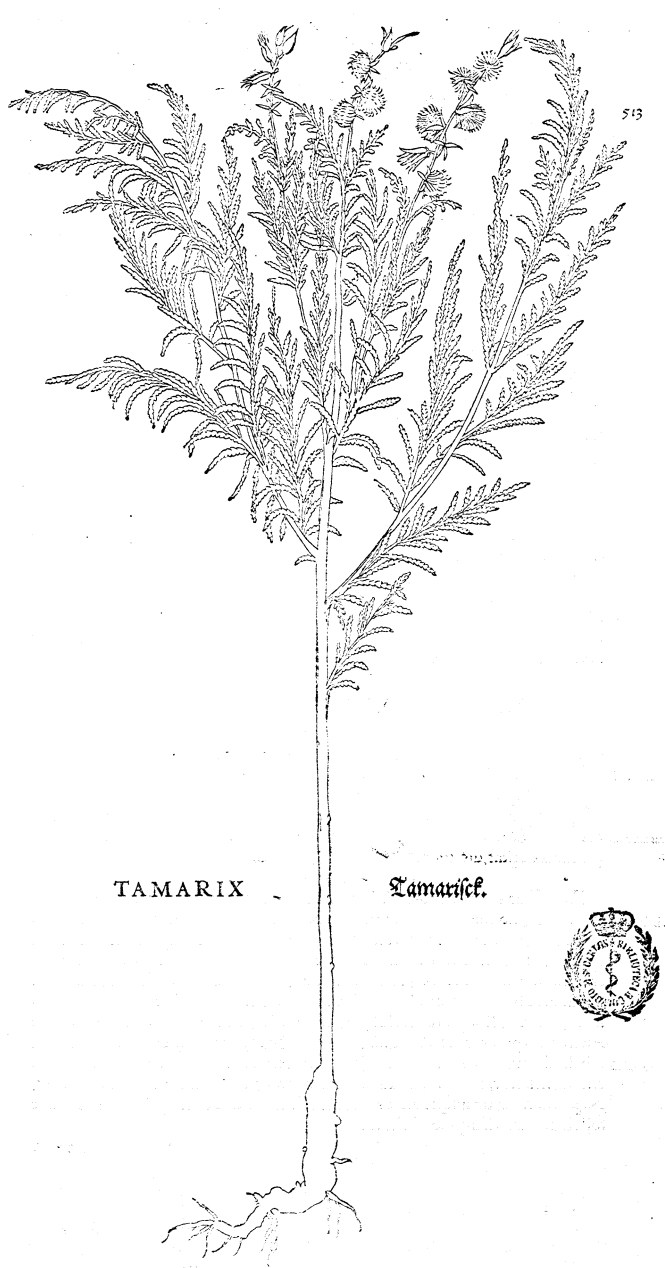

TAMARIX Tamariſck.

C potu, cœliacis, fœminarũ fluxionibus, morbo regio, & phalangiorũ morſibus prodeſt. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus poteſt. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare eſt, & mulierum fluxionibus in deſeſsionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appoſitus profluuiũ ex utero ſupprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienoſis pro poculo utuntur, quò datus in ĩs potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodeſt admodũ lieni indurato, decoctis cum aceto aut uino radicibus, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis. Sanat uerò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus ſanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle dicit. Ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur. Adeoq; mirabilem eius antipathiam cõtra ſolum hoc uiſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoque ſplenetico cibum potumq; dant in uaſis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eoſdem uſus adhibentur, quanquam remiſsiora. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Idem tuſus impoſitusq; collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntur: ipſa uerò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impoſitum cum roſaceo & cera ſedat. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumq;, de coctum eorum ſalutare eſt. Radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax
D & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibusq; decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt.

DE MECONE RHOEADE. CAP. CXCIIII.

NOMINA.

Papauer rubeũ.

MHKΩN δουὸς Græcis, Papauer rhœas, hoc eſt, fluxidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbariis, Germanis à ſtrepitu quem ludentes pueri harum foliis concauo pugno impoſitis, altera palma incuſſa ædunt, Klapperroſen/ quaſi dicas crepitaculares roſas, & Glitſchen/ & wild Maen/ ac Rotmroſen appellant. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum eſt.

Rhœas unde dictum.

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio ſimilia, & inciſa habet, longiora tamen & aſpera. Caulem †lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, ſimilem ſylueſtris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen ruſum. Radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſſitudine, amaram. Ex qua deliniatione omnibus perſpicuũ fit, herbam quam Papauer rubeum hodie uulgò nominant, eſſe Rhœada, quod ſit folio Erucæ, laciniato, ſcabro, & longiore: caule lanuginoſo, recto, aſpero, cubitali: flore ſylueſtris Anemones puniceo, nonnunquã albo, oblongo capite: ſemine rufo, radice longa, ſubalbida, minoris digiti craſſitudine, guſtu amara. Errant itaque qui Anemonem eſſe arbitrantur, quod folia eius, quæ Coriandri ſunt, euidentiſsimè reclament. Nos Rhœadis utriuſque picturas damus. Vnius, atqueadeo primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

† *aliàs iuncerum*

Papauer rubeũ nõ eſt Anemone.

LOCVS.

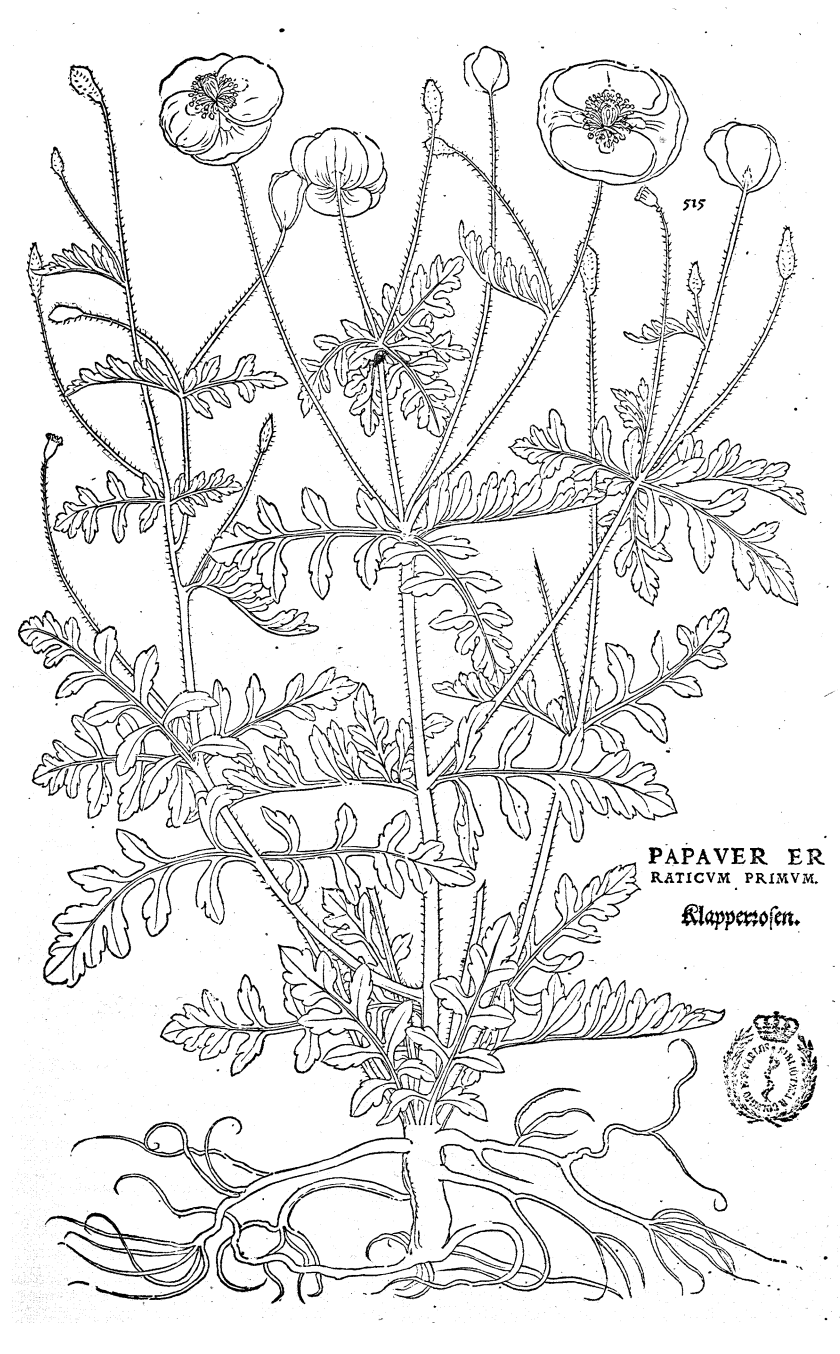
515
PAPAVER ER
RATICVM PRIMVM.
Klapperrosen.

PAPAVER ERRATI
GVM ALTERVM.

Rosmroſen.

A

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ut alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque ſéxue capita cum tribus uini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere uolueris. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præſtandũ mellitis & dulciarijs immiſcetur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddã Rhœas nuncupatũ, quod ſcilicet celeriter flos eius defluat. Huius ſemen ualidius refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſsit, uelut ſatiuo melli admiſcens. Admodũ uerò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & pulillum eius inſpergunt ijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem fauB cium ſanat. Pudendorũ tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCV.

NOMINA.

MHKΩN ἄμφω græcè, Papauer ſatiuum latinè dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanicè Magſomen oder Mân uocatur. Dictum autem Græcis μήκων à μὴ κινεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs ueſcentes non patiatur. *Mecon quare appelletur.*

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, albũ uidelicet, cuius flos & ſemen candidũ: & nigrum, quod ſemine nigro cõſtat. Nos utrunq; genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Folijs conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloq; pediculo cauli adhærentibus: floribus uel candidis, uel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum uel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cõmunis ipſis refrigerandi uis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta fotu

PAPAVER
SATIVVM.

Magſomen.

ſomnum accerſunt. Bibitur & decoctum contra uigilias. Capita trita & cum polenta caraplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem uiridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatosq; reponere ac uti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, denis icerū cum melle dum humor denſitur crassescatq; decocta, cdegma medicamentū efficiunt, dolore mitigans in tussi, fluxionibus arteriæ & coxendicis affectionibus. Efficacius reddituꝝ adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen cum uino bibitur contra fluxiones alui & stomachum prosluuia. In peruigilij fronti semposq; cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissatq; siccatq. Frui quando uis pruna dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tusi atque cotidie affectibus auxiliatur. Maiori autem copia hausus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusus fiat. Aures dolentibus cum amygdalino, myrtha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum rosio oui luteo & croco. Igni sacro & ulceribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus uitiser ceu dulciarium inspergitur, non secus ac Sesamum. Candidius nigrore præstat, uimq; refrigerandi habet, idcoq; somnifi-cum est. Si uero liberalius sumatur, soporem etiam inducet, segreq; concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone compescit. Confert aduersus scrupes ex ca pite defluxiones. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Candidi semen rotſum in fecunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephantijs medetur. E nigro Pa-
paucre lacteus succus capo incilo exprimitur, qui desiatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ut loporifera modo, uerum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion uocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte uruntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his autum dolori inflatui. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis uruntur ad lacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoq; magis quas uocant lexipyretas, quasq; peptricas & cocliacas. Nigrum tamen cotliacis in uino datur.

EX SYMEONE SETHI.

Melius est album quàm nigrum. Somnificam uim habet, & difficilis est concoctionis, parumq; nutrit. Si autem cum melle edatur, lenit gentiali adsidue. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tusi. Ventrem sistit, est quidam sallo putauerunt ipsum mouere, cum contrariam habeat uim. Lædit caput, si copiosius sumatur, idemq; aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt, & uigilantiū frontī imponunt, in hoc ut somnum concilict. Cæterū nigrum Papauer frigidius est, & magis somnifert, adeò ut si quis eo immodicè utatur, somno profundo sinsliter lethargicis capiatur. Cum tobacco impositum capiti, eiusdem doloresà calore orros leuat. Dicitur etiam quod illirum cum lacte mulierbri & croco, podagricos iuuet. Hsius lachryma uenenum est. Nigri autem

succus est nocarum opium.

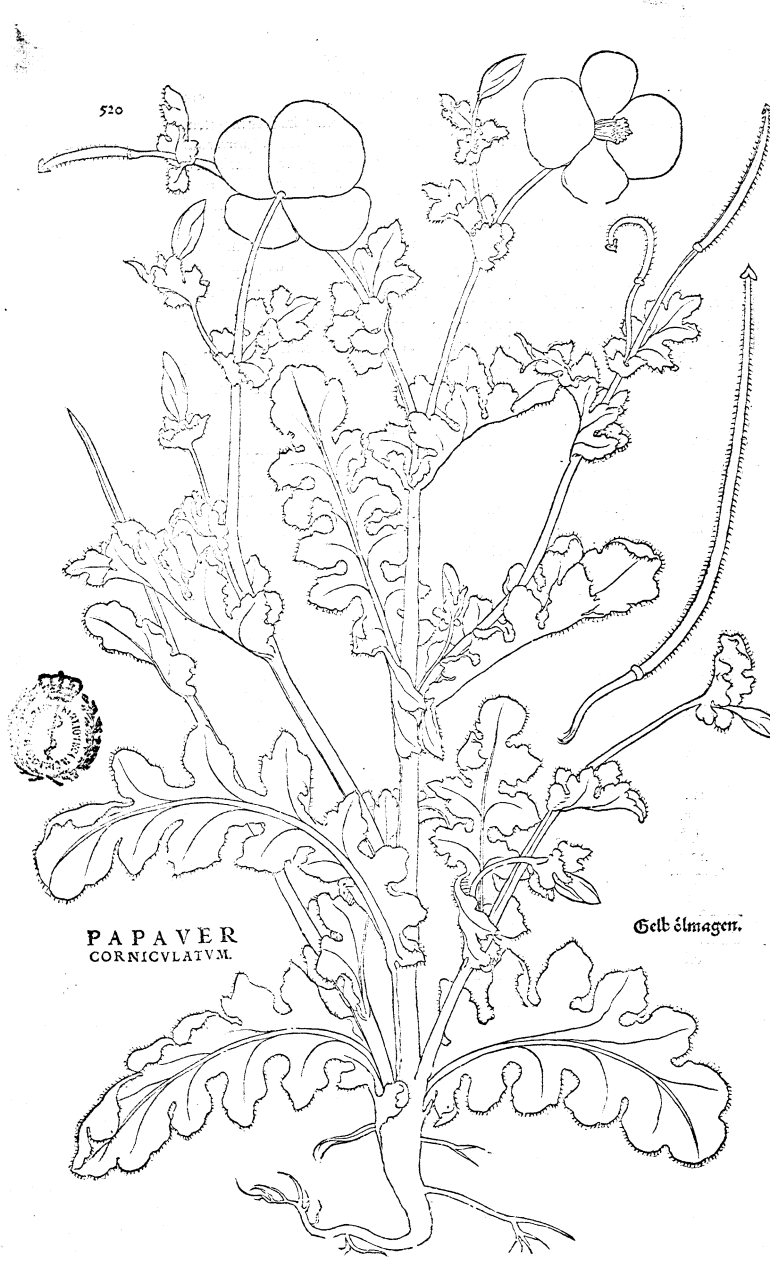
520
PAPAVER
CORNICVLATVM.
Gelb ölmagen.

A

NOMINA.

ΜΗΚΩΝ κέρατίτης Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis Gelb ólmagen appellatur. Corniculatum à fructu, quem producit, cornu modo inflexo nominatum est. *Papauer cornutum.*

FORMA.

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitū Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem, florem luteum pallidúmue, fructum paruum ut cornu inflexum, fœnigræci corniculo similem, unde & nomen inuenit. Semen pusillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in superficie terræ herentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit nascitur.

TEMPVS.

Iunio floret mense. Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & araneosas faciunt urinas prodest. Semē acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq; cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

B Papauer corniculatū nominatum quidem est à fructu leuem inuersionē habente, ueluti & fœnumgræcū, ut bouis cornu simile esse uideatur. Vim habet incidendi & abstergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, sordida admodum & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abstinere oportet ulceribus iam purgatis: adeò enim abstergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore non sordes duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argemas iumentorū sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO▸ CAP▸ CXCVII▸

NOMINA.

ΜΟΡΕΑ, ἡ συκάμινέα Græcis, Morus Latinis, officinis & uulgaribus herbarijs Morus celsi, Germanis Maulberbaum appellatur. *Morus celsi.*

FORMA.

Morus arbor notior est quàm ut describi desideret. Foliæ autem rotunda ferè habet, nisi quod in summo sint acuminata, in extremitatib. serrata, & ad Menthæ hortensis primi & secundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum statim ab ortu candidum, cum pubescit rubrum, ubi maturuit atrum. Non est certè silentio transeundum, quod Mori foliis quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu usq; ad solstitiū pasti uermiculi, qui σκῶληκες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, fericū uellus, quo turget uterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehenditur, nec ars aliquid ab ijs accepisse uidebitur, in quo ingeniosius laborauerit, si tam multas dum id uellus perficitur na-

Seres uermiculi unde nutriantur, & cornicula miranda metamorphosis.

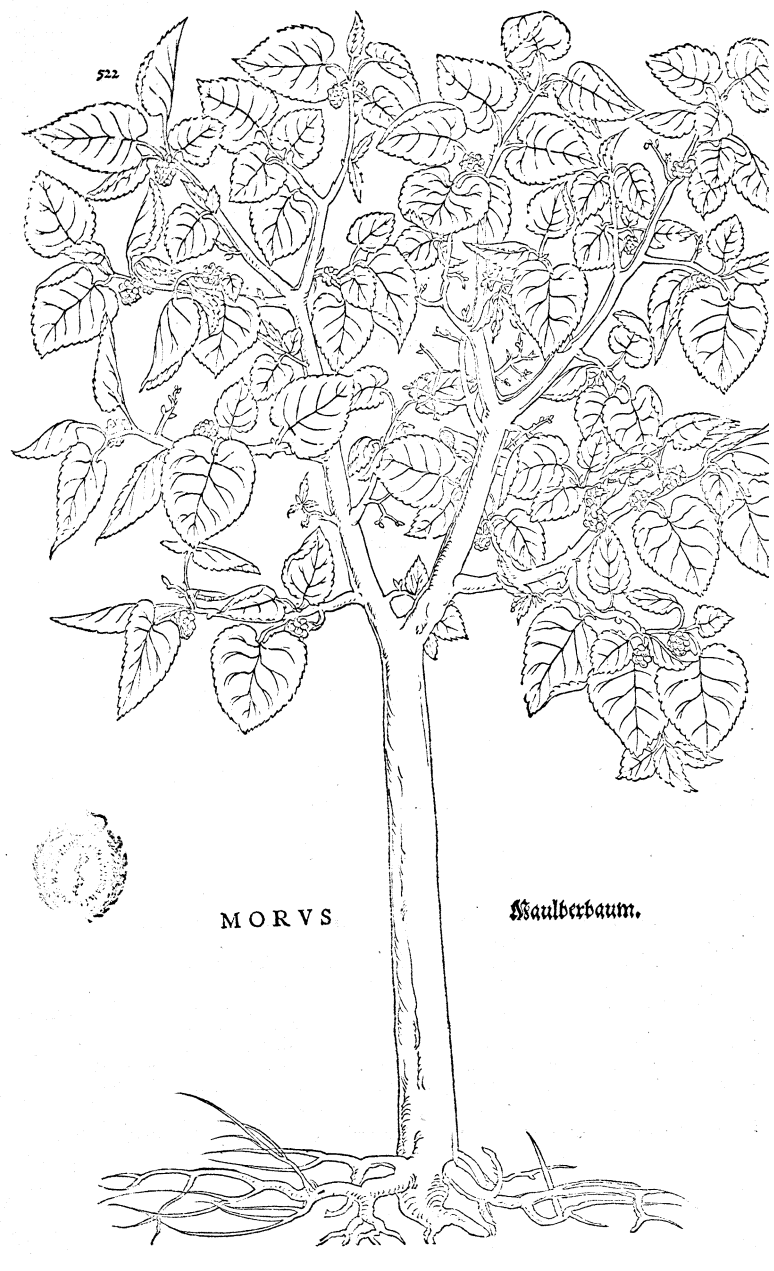
522
MORVS
Maulberbaum.

A tur naturæ mutationes, & artis dum ad uitæ usum diſponitur laborες æſtimemus. Appetente liquidem uere oua, pilcium ouis haud diſsimilia, lutcolo charactere adhærentia, quæ proximo autumno producuntur, radijs ſolis expoſnuntur, aut calido in loco, hypocaufto nimirum, feruantur. Quo ſit ut uermiculi excludantur exi guſ, qui mox Mori folijs nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum ſtatim pernulæ cuiq; charactere, uel ponus inuoluere conſeiuntur, quibus indui mirabili naturæ opere lanitio ſeſe inuoluunt, ac congeſto glomeri ſe condentes, poſtquam ſuum nendi obierunt munus emoriuntur, adeo ut ſemeſtris tantum illis apud nos uita ſit. Mortuis reſtacea ſubinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiſcunt, ac aſtatis ibi alis in uolucres papiliones degenerant, qui aſsiduè inuicem inſidentes coëuntesq; eandem relictis ouis mili formā & colore, quibus ſua reduiua proles ſequente anno renaſcitur, iterū moriuntur, arqueadeo cum nullius præterea ſint uſus abſcinditur. Qua autem ad uetis uſq; initia ſeruantur. Hanc mirā eam metamorphoſin quam nō raro ſumma cum admiratione ac delectatione ſum contemplatus, non potui non cōmemorare, quò ſtudioſis uermiculorum ſtrum qui Mori folijs paſcuntur naturæ prorſus perfpecta eſſet.

LOCVS.

TEMPVS.

Nouiſsima urbanarū germinat, nec nſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima *Morus ſapien-*
arborum. Proinde cum hanc germinare uiderimus, frigus minimē timendum erit. *tiſſima arborū.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus ubi exaruerit admodū aſtringit. Maturus autem me
s diocriter aſtringit. Cortex radicis arboris amarituli ſuccidam & purgantis facultatis paruiceps eſt. Folia & germina quodammodo media temperie inter aſtringtionem & purgatoriam facultatem ſunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus alium ſolutit. Facilē corrumpitur. Stomacho inimicus eſt. Præſtat hoc idem eius ſuccus. Decoctus autem æreo uaſe, aut inſolarus, magis aſtringit. Admixto melli exiguo, ad fluxiones, nomas & ſtomacharū inflammationes facit. Augetur uis eius adiectio ciſsili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis cortice, inde & thure. Mora uero immatura ficca tuſſag, Rhois uice obſonijs miſcent, & coctiones iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus alium ſoluit. Latos uentris lumbricos expellit: fys quoq; auxiliat qui aconiti hauſerit. Folia tria & cum oleo illita, ambuſtis igne medentur. Decocta in aqua coctefti cum uitis & nigræ ficfo lijs capillos tinguntur. Succus foliorum cyathi menſura potus, phalangiorum morſibus auxiliatur. Cortices & foliorum decocto colluuntur uulſer in dolore dentes. Colligitur per meſſem fuccus, circuſecta & fecta radice arboris: inuenitur enim potitide concretus, qui in dolore dentiū uulſis eſt. Tubercula diſcutit, & aluū purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus uentrē quidē ſubducit: immaturus aretactus medicamentum ſit fatis cōſtringens, adeo ut ad dyſenterias & cocliacos affectus, alioqᵭ omnes qui ex fluxionum iure generē efficax ſit. Contunditurautem & obſonijs miſcetur, uelut Rhois fructus: aut ſi cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibitur. Porro quod maturorum ſuccus ad ſtomatica medicamenta ſit utilis, propter eam uidelicet quæ ineſt illi adſtrictionem, nemineм latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poſcunt adſtrictionē, competit. Acimmatura præter acerbitatē aciditate etiam participant. Tota quoq; arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam obtinere facultatem ex conſtringente & purgante compoſitam uidetur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo ut & lacum

x 4 lumbri-

C lumbricum interficiat. In alijs autem partibus constringens uincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodo cõprimentis & subducentis facultas est. Cæterum Mora ubi in uentriculum purum, & prima fuerint ingesta, citissimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in uentre humorẽ inuenientia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpunt, extraneã quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocentiora, corruptione tamen nisi uelociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, uitiantur. Porrò quando uentriculi os squalidum calidumq; erit, tum sicut peponibus, ita & Moris utendum. Tale nanq; iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq;, in hyemem reponunt, ut sibi medicamẽ ex ijs parent, utile ad dysenteriam, aluiq; diuturnum fluorem persanandũ. Quod quidem facilè descendant fortè eis usuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admistione acrioris facultatis, quæ stimulandę ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, ut etiam reprimere stipareq; sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse cõtio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum ut facilè deijciantur, uerumetiã ut diutius morata in uentre corrumpantur. Quod si corruptionem effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcissimè corpus alunt, similiter ut Pepones, haud tamen uomitum cient, nec stomacho ut illi aduersantur.

DE MYRRHIDE▸ CAP▸ CXCVIII▸

D

NOMINA.

Cicutaria.

Error de duplici Cicuta.

MYRRHIS μυῤῥὶς Græcis, Myrrhis Latinis, uulgaribus herbarijs Cicutaria, quod scilicet caule & folijs Cicutæ simillima sit. Hac similitudine quidam decepti, ueram esse Cicutam putauerunt, cum tamen ab ea, uiribus potissimũ, diuersissima sit. Germanis Wilderkoʒffel appellatur.

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est, radicem obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis deliniatio, nulla prorsus re clamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ simillima est, adeò ut eam nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorũ morsibus radix Myrrhidis succurrit cum uino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis utiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térue die potam ex uino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem

MYRRHIS

Wildkorffel.

C salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat.

DE MELILOTO▸ CAP▸ CXCIX▸

NOMINA.

Sertula cur dicta. *Corona regia.*

ΜΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam uerò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

GENERA.

Vulgaris Melilotus. *Primum genus nõ est uera Melilotus.*

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum uulgarẽ, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine. Hoc quanquam tertio generi, quod nos uerum esse putamus, foliis & floribus simile sit, tamen cum nullam gustu præ se ferat adstrictionẽ, quam summè requirunt Dioscorides, Galenus & alij ueteres medici, & præter amaritudinẽ haud exiguam acrimoniã habeat, fit ut inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cõnumerari non possit. Hinc est quod nos infrà, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, foliis Trifolij, minutissimis, ut paulò pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicã uocauimus, quod illa, & non prior, in Germania nostra pro uera Meliloto sit usurpanda, ob adstrictionem illam manifestam quam gustu præfert. Accedunt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorẽ referentes, quos Dioscorides requirit. Sententiã nostram confirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quod hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatissimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus ubiq; nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi ueteres Græci & Latini attribuunt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentẽ & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbã nominant Vnser frawen schůchlin/uel wilden Klee. Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotũ, quam nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quod mos sit patrius Germaniæ nostræ, omnia ferè peregrina uocare Italica. Germanicè itaq; haud inepte welscher Steinklee nominabitur.

Italica Melilotus

FORMA.

Melilotus Germanica. *Italica.*

Vulgaris Meliloti descriptionẽ inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolij, pingui & cano, flore pisi, minore tamẽ, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniam arbitror, caulem habet subrufum, rotundũ, folium fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, ut pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, ut hinc etiam conijcere liceat ueram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica passim in pratis Germaniæ, montosis potissimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania uerò circa Nolam, Dioscoride teste, copiosè nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram ætatem utrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

TEMPE-

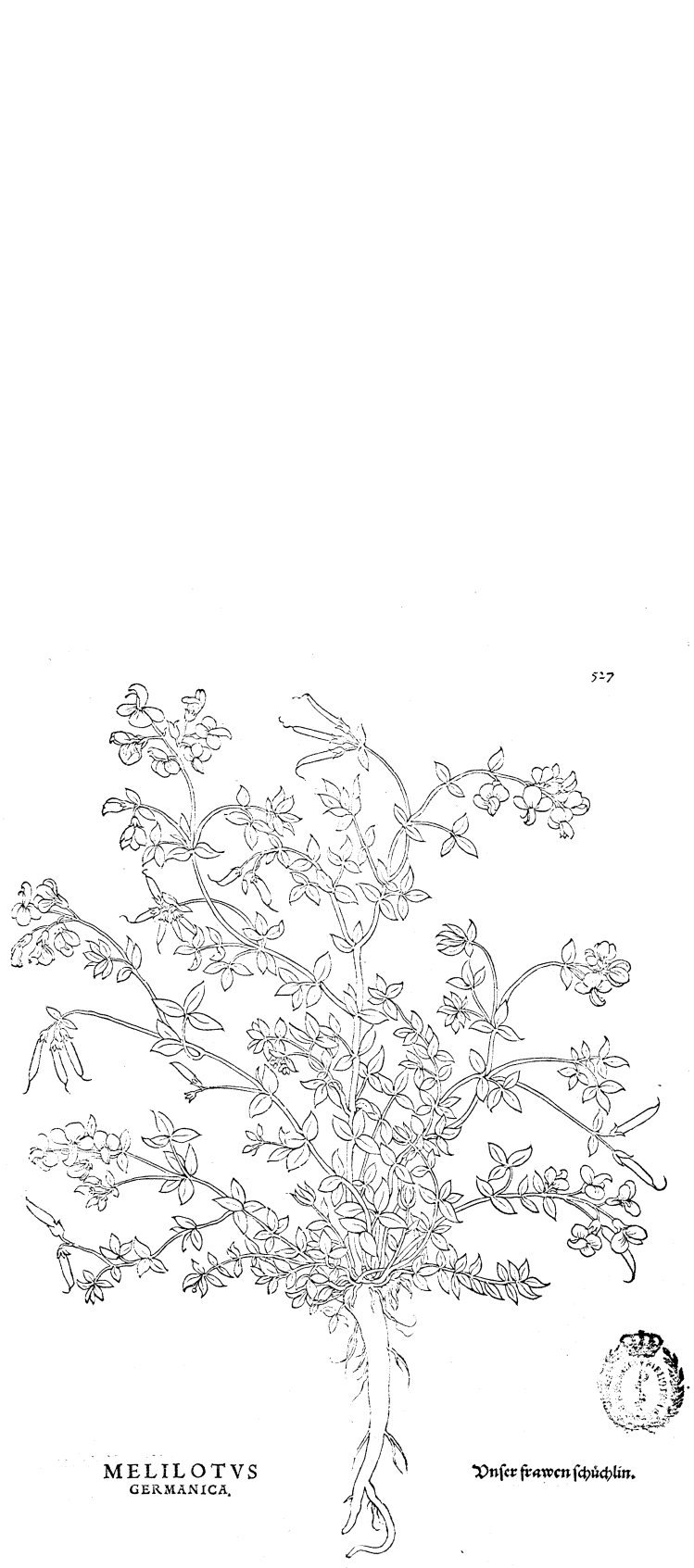

MELILOTVS
GERMANICA.

Vnſer frawen ſchüchlin.

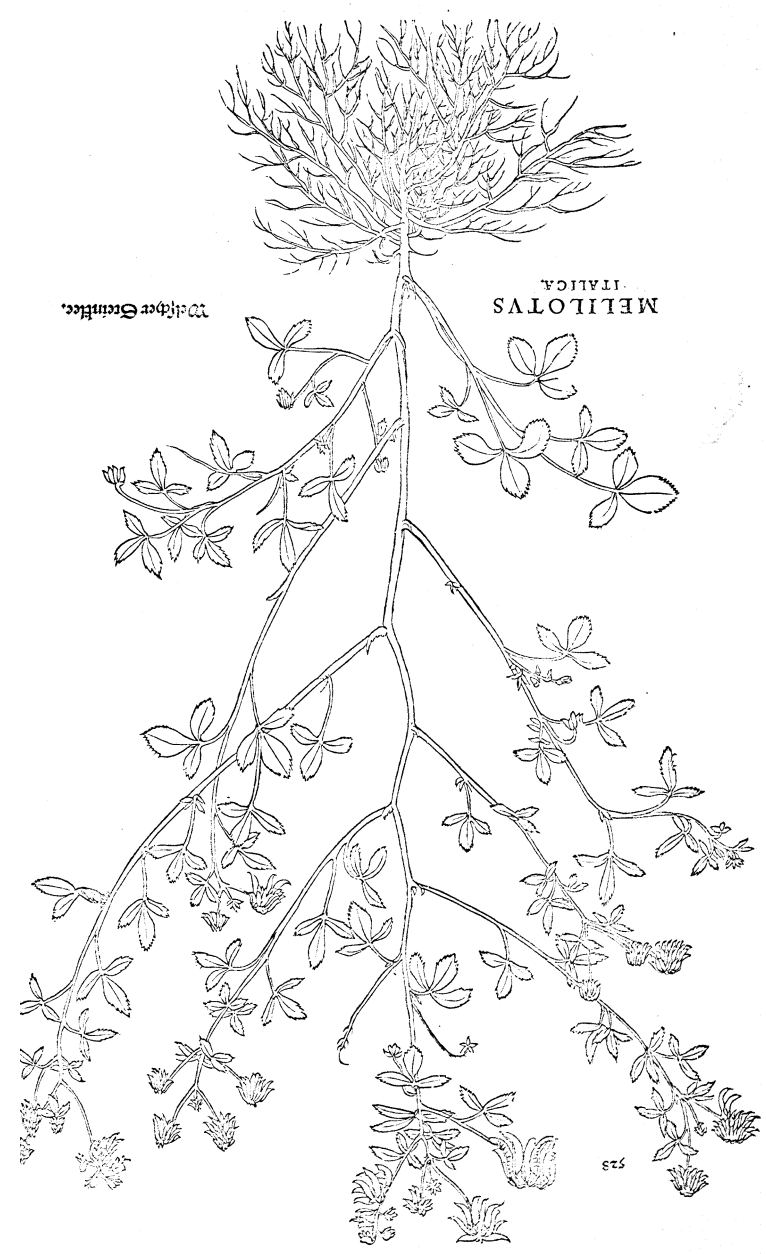
MELILOTVS
ITALICA.
Melilote Sauvage.
525

TEMPERAMENTVM.

A Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatẽ obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorũ, uteri, sedis & testium in passo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes melicridas per se cum aqua, & achoras cum creta Chia & uino aut galla illita sanat. Stomachi dolorẽ cum uino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expressus succus, & cum passo instillatus sedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & rosaceo inspersa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, cut cum lini semine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, & capitis cum rosaceo: item auriũ è passo, quæq; in manibus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uerò & sedem prociduam, quæq; ibi sunt uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Defruescit in uino dulci. Peculiariter & contra melicridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CC.

NOMINA.

B Mandragoræ, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis canina aut terrestris mâlus, officinis Mandragora, Germanis **Alraun** dicitur. Qui Circæam uocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras haud dubiè ab humana forma, quam radix eius referre uidetur, Anthropomorphon appellauit. Hinc sumpta occasione, agyrtæ & impostores illi circũforanei radices humana effigie insignitas circunferunt, quas Mandragoras esse testantur, cum tamen constet eas esse fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana specie sculptis, postea plantatis. Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra eum acquirunt colorem, ut radices esse appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur ut pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ cõmemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrem mâlum Romani dixerunt, quod mâla proferat, nec in altum ut reliquæ arbores surgat.

Circea quare dicta Mandragora.

Anthropomorphos cur nominata.

Agyrtarum commentum.

Terrestris mâlus

GENERA.

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μάνδρωρ Græci uocant. Huius hic effigiẽ, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θελυδαμίας à similitudine foliorum appellata. Theophrastus tamen lib. vi. de historia plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragoræ constituere uidetur, cuius fructus sit μῆλα, καὶ μεγάθη, καὶ ἀνωδυνα τῷ χυμῷ, hoc est, niger, acinosus, & sapore uinosus. Et nisi hoc genus à priorib. diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastũ & Dioscoridẽ necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorũ generum uitellis ouorũ esse similia, & pallida: contrà Theophrastus nigra, acinosa, ut diximus, & sapore uinosa esse tradit. Accedit quod idem Theophrastus eodẽ loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: ut hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recensebimus, ubi etiam eius picturam offendes.

Mas.

Fœmina.

Locus Theophrasti explicatu difficilis.

FORMA.

Fœmina angustioribꝫ, & minoribus quàm Lactuca foliis est, grauiter odoratis & *Fœmina.*

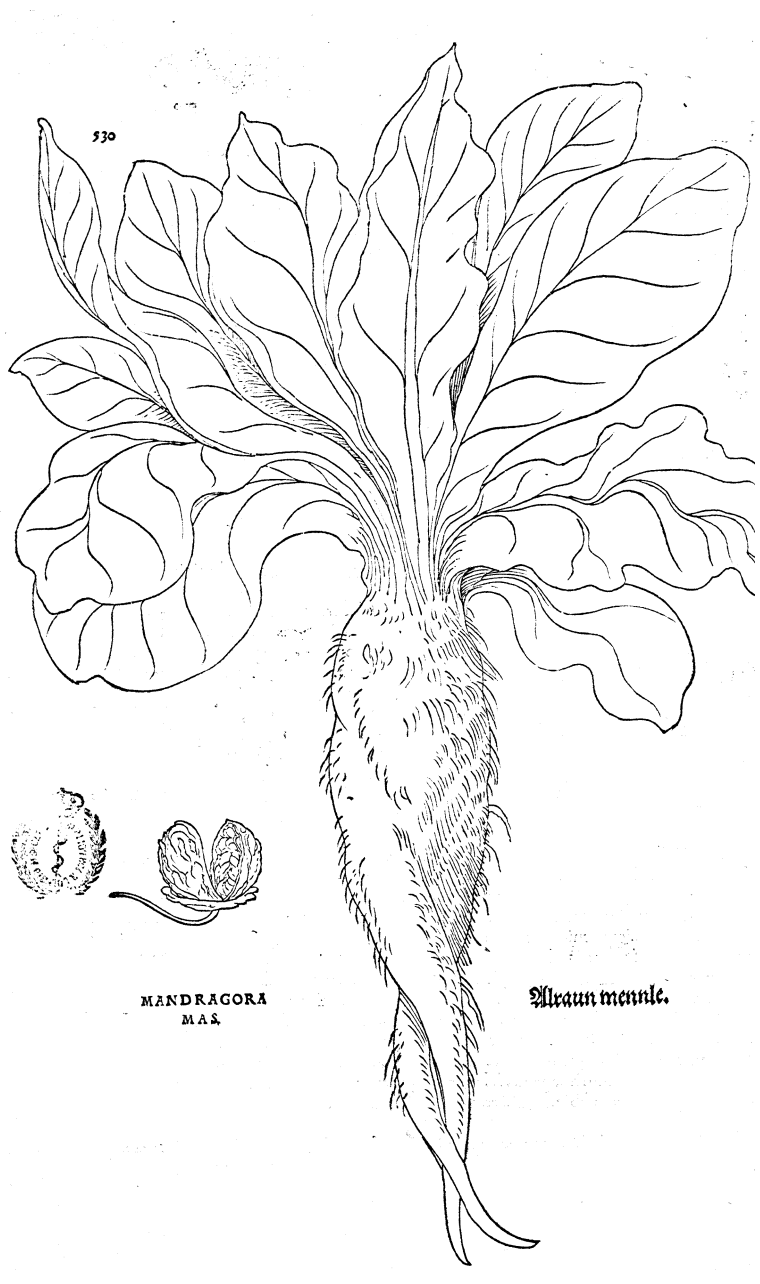
530
MANDRAGORA
MAS.
Alraun mennle.

A uirosis, per terram sparsis, iuxtaq́ folia pomis uitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternisue, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulem uerò non fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia ut Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidioráq́. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & umbrosis locis. Nunc in hortis etiam plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cum iam cõcreuerit, in fictili uase reponere oportet. Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad usum suspenditur. Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, & traiectũ per colum ius seruant, utentes cyathi unius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint. Potus obolorum duorũ ponderecum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq́ bilem ueratri modo purgat. Verum maiore copia potus uitam adimit. Miscẽ medicamentis ocularibus, & ijs quæ dolores finiunt, pessis quoq́ emollientibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit. Ra-
B dix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam uoluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas ulcera excitarunt inflammationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnẽ durities, abscessus, strumas, tuberculaq́, quinq́ aut sex diebus leniter cõfricata. Stigmata sine ulceratione delent. Folia condita sale seruantur in eosdem usus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua dissijcit. Articulorũ dolores cum polenta sedat. Conficitur citra coctionẽ uinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in uini dulcis metretã conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut uri debent, ut antè dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quod somno quodam presi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporem afferunt. Potest idem & eorũ succus. Nimius tamen eorundem usus obmutescere facit. Semen mâlorum potum uterum purgat, appositumq́ cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum uas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferunt omnibus locis liquorem radices, idq́ experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi uim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex ualentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis & è caule, decisо cacumine, & radice punctis aperta aut decocta. utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq́ inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctę. Folia seruantur in muriis efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque uires noxiæ. Grauedinem

C afferunt etiam olfactu, quanquã mala in alijs terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibit̃. Articulis prosunt folia cum polenta, uel radix recens tusa cum cucumere sylvestri, uel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & ulcera terra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix uulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS▸ CAP▸ CCI▸

NOMINA.

VAE mâla insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab alijs amoris poma, à Germanis uerò *Melanzan*/num ueteribus cognita fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, ut putet esse tertiã Mandragoræ speciem, quam Morion uocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit inprimis Theophrastus, qui lib. vi. de historia stirpium cap. ij. eius fructum esse nigrum, acinosumq́ scribit, qualia mala insana non sunt. Dein quod Morij fructus letalis sit, mala uerò insana minimè, ut paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, nõ quod letalia sint, sed quod difficulter concoquantur. Amoris autem poma, quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

Mãla insana non sunt tertia Mandragoræ species.

Mãla insana cur dicta.

Amoris poma quare uocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua D uerò lutea, aut candorem aliquem præse ferentia. Primi generis poma germanicè heißen *Melanzan*/alterius autem, geel *Melanzan* uocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiam propémodum caulé & folijs refert. Differunt autem huius folia à Personatiæ, quod longiora, magisq́ laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex folijs è calatho stellatim radiatis, fructus oblongi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamq́.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarũ hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè ut in cucumere esculento, aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina usum habent. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alij ubi paululum inferbuerunt igni, in orbiculos uel taleolas digerunt, & in acetarijs ex oleo, uel pipere & aceto comedunt. Salgamarij in muria acida seruant, cibo per hyemem & uer ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa? delicatorum & omnia degustare uolentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, ij statim nomine ipso territi, usum illorum euitabunt.

DE NYM-

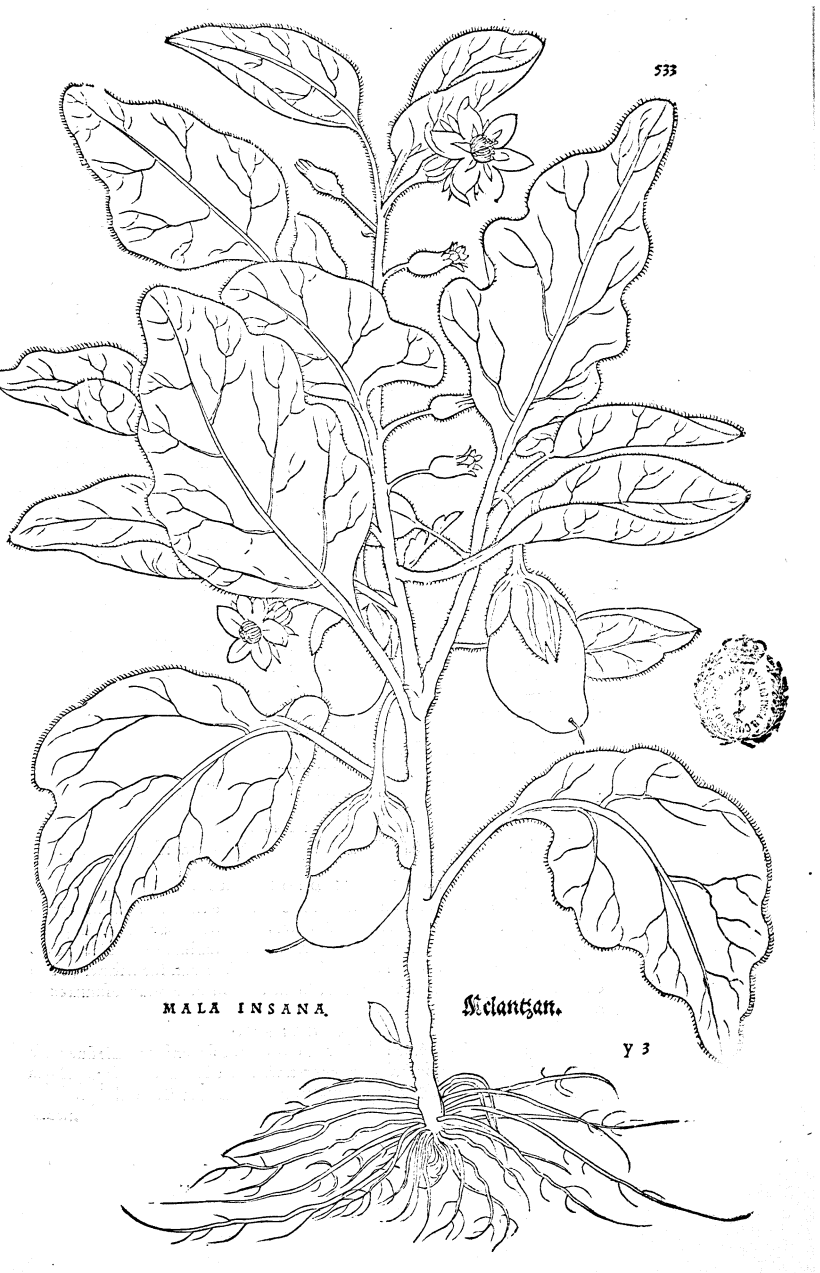

MALA INSANA. Melantzan.

C

NOMINA.

Nenuphar. *Nymphæa cur dicta.*

NYMΦAIA Græcis, Nymphæa Latinis, officinis Nenuphar barbara uoce nominatur. Germanis Seeblům / Waſſermâhen. Nymphęæ autem nomen ſibi uendicaſſe uidetur, quod aquoſa amet loca: uel, ut ex ueteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua eſt, inq; paluſtrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Candida. *Lutea.* Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij ſimili, candida appellatur. Germanicè weiß Seeblůmen. Altera itidem à floribus, qui lutei ſunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seeblůmen. Poſſent etiam radicibus diſcerni, cum prior nigra, altera uerò candida cõſtet, adeò ut hoc nomine prima candida, altera autem nigra diceretur. Multò uerò conſultius eſt à floribus, quàm radice diſcrimen ſumere, quòd illi nunquam non oculis expoſiti ſint, radices autem non niſi effoſſæ intueri poſsint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio ſimilia habet, minora tamen & longiora, quadantenus ſuper aquam eminentia, aliqua tamen etiam ſub aquis, plura ab una radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio ſimilis, in medio quod croceum ſit obtinens. Hic cum defloruerit rotundus, & mâlo circunferentia, aut Papaueris capiti ſimilis, colore niger fit. In quo ſanè ſemen clauditur nigrum, latum, denſum, guſtu glutinoſum. Caulis illi læuis, minimè craſſus, niger, Ægyptiæ fabæ ſimilis. Radix nigra, aſpera, clauæ perſimilis. Hæ ſingulæ notæ alteri Nenuphari uocato quadrant. Folio enim conD ſpicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: flore candido, Lilio ſimili, in medio croceum habente, & cum defloruerit capite Papaueris, in quo ſemen latum, amarum, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodoſa, clauæ formam repræſentans. Altera folia antedictę ſimilia habet, ſed radicem albam & aſperam: florem luteum, ſplendentem, roſæ ſimilem. Quæ itidem notæ in uniuerſum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis eſt floribus, reſpondent.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquis ſtagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio menſe colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nympheæ tum radix, tum ſemen refrigerandi & citra morſum deſiccandi uim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris ſicca cum uino pota, cœliacis & dyſentericis prodeſt. Lienem abſumit. Stomachi ueſicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice impoſita ſanat. Eadem contra Veneris inſomnia bibitur, ſiquidẽ ea compeſcit. Paucis diebus, ſi quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & ſemen contra muliebria profluuia ex uino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphęæ radix & ſemẽ, uentris profluuia cohibent, ſemenq; genitale ſiue per ſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinẽt. Iuuãt dyſentericos. Cęterũ Nymphæa quæ candidã radicẽ habet, potentioris eſt facultatis, ut & muliebri profluuio medea-

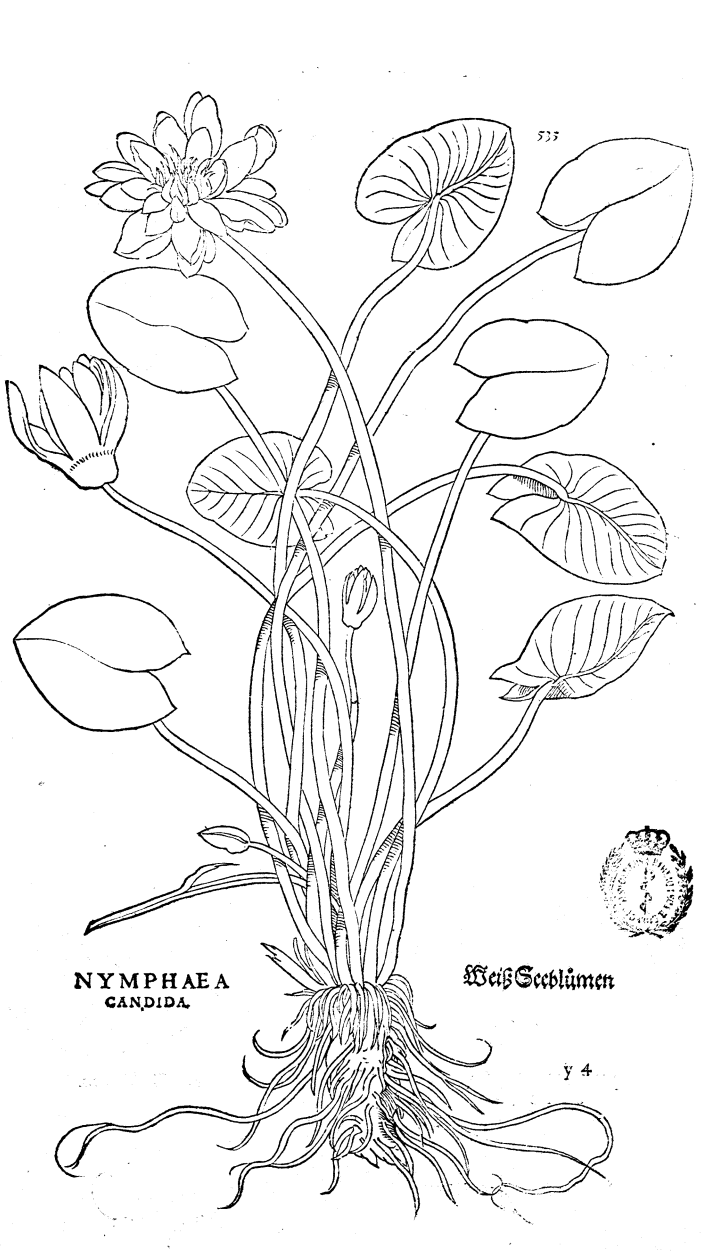

NYMPHAEA
CANDIDA.

Weiß Seeblümen

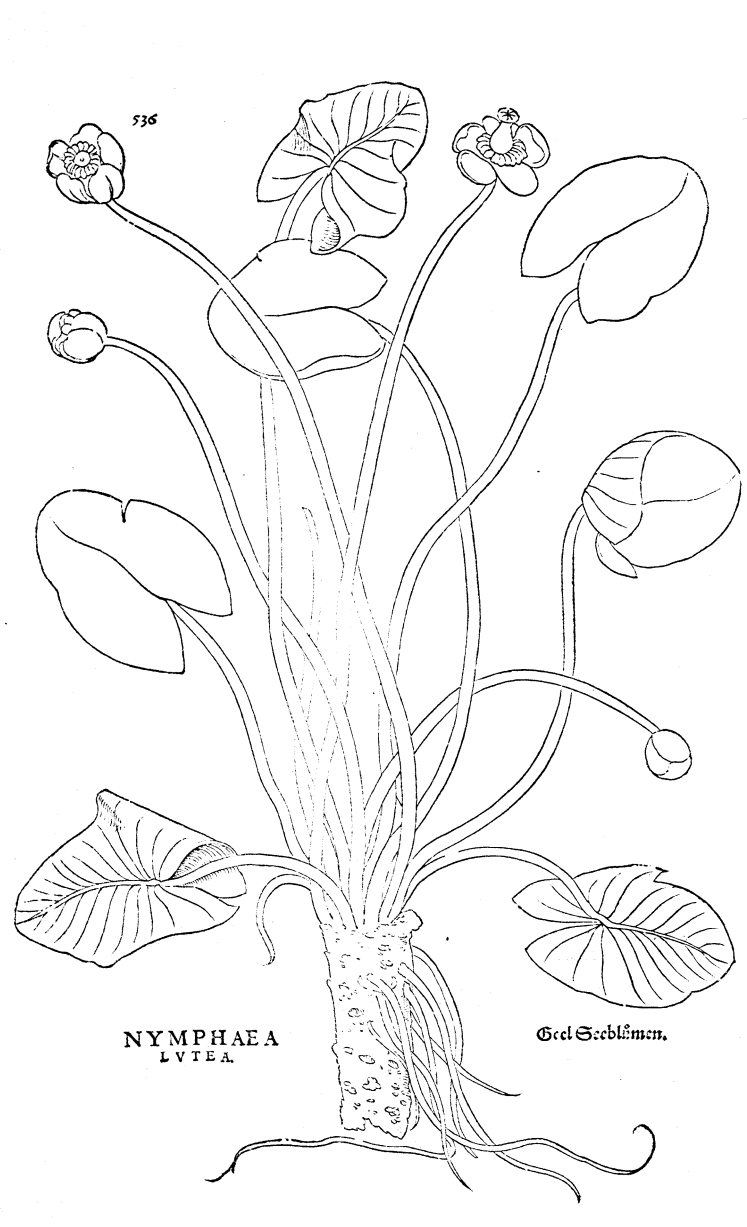
536
NYMPHAEA
LVTEA.
Geel Seeblůmen.

A medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex uino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergendi uim obtinent, ita ut alphos & alopecias ſanent. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ impoſita ſanguinem ſiſtere traditur. Vtilis & ad difficultates inteſtinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit Nymphæa, ſemel in quadraginta dies pota. Inſomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet nō ſolum Venerem, ſed effluentiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Semen cum uino potum dyſentericis auxilio eſt. Teneſmo radix eiuſdem ex uino bibitur. In uino quoque pota lienem conſumit. Dolores ueſicæ ſedat ex uino. Manantia ſanat ulcera. Maculas omnes emendat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim iſs quæ calceamento facta ſunt, prodeſt arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIII.

NOMINA.

NAPY, τὸ οἶνωπι græcè, Sinapis & Sinapi latinè uocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperā tamen faciunt, quod altero genere pro Eruca, quam ſuo loco depinximus, utunꝰ. Germanicè Zam oder Gartenſenff nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia uenit in Latiū, cenſetq; dictum Athenæus lib. ix. Dypnoſoph. Sinapi, ὅτι οἰνοπλανᾷ τοὺς ὤπτας φ' τῇ ὀδμῇ, hoc eſt, quod olfactum luminibus officiat. Pleraq; Græcia Napy nominat quaſi Naphy, ut idem eo B dem in loco interpretatur, quoniam non ſine natura ſit, ſed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem uidelicet νήπυον, quaſi immitè dici uolunt, quoniam acrimoniæ uehementis particeps ſit.

Officinarum error.

Sinapis unde dicta.

Napy cur uocatum.

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, foliis, floribus & ſemine diſtantia. Primum ſiquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq; luteum obtinet, ac ſemen album profert. Nos à floribus luteis germanicè geelen Gartenſenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floreq; albicante, & ſemine ueſco pulloq; conſtat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus weiſſen Gartenſenff appellauimus, ut eſſet huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuerſitas, quam Germani ſimpliciter weiſſen Senff uocant.

FORMA.

Primum caulem habet hirſutum, longum, ramoſum, folia rapi, minora tamē & aſperiora, flores luteos, ſiliquas rotundas ac hirſutas, plenas ſemine candicante. Alterum genus itidem hirſuto caule præditum eſt, minore tamen, foliis Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis, floribus albicantibus, crucisq; effigiem referentibus, ſiliquis teretibus & oblongis, ſemine pullo rufeſcentéue refertis.

LOCVS.

Vtrunq; in hortis ſatum prouenit. Et quamuis nullo cultu plerunq; germinet, terram tamen aratam & congeſtitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret utrunq; Iunio ac Iulio menſibus, eodemq; tempore ſemen in ſiliquis ſuis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & deſiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuādi & extrahendi uim habet. Cōmanducatū capitis pituitā elicit.

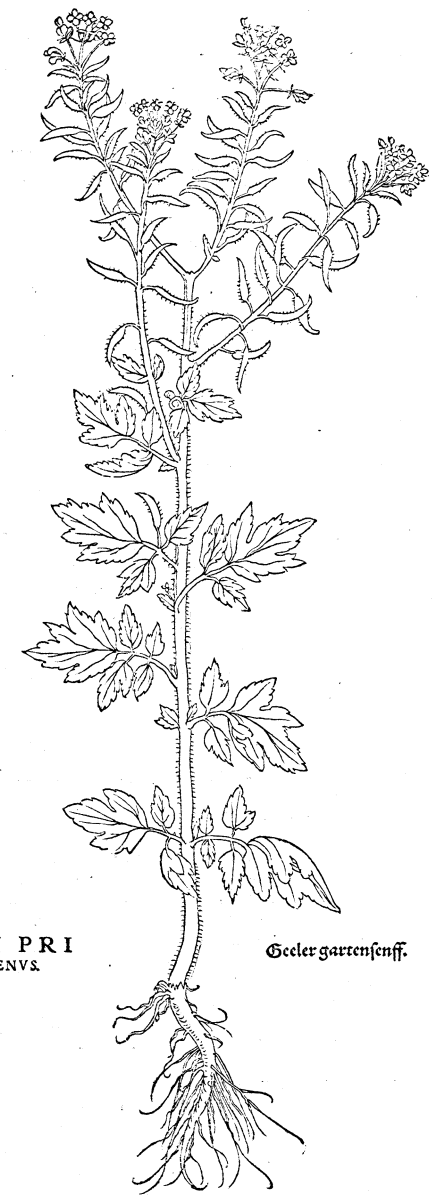

SINAPI PRI
MVM GENVS.

Geeler gartenſenff.

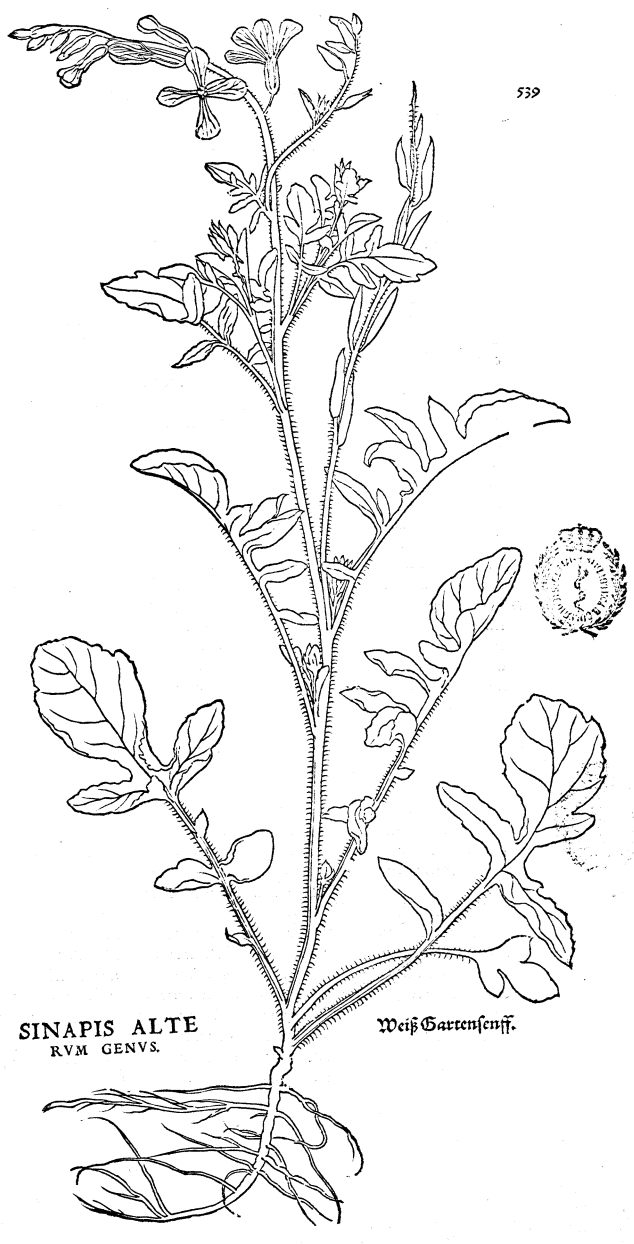

SINAPIS ALTE
RVM GENVS.

Weiß Gartenſenff.

C cit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarum præduros rumores, ac ueterem callosaḿq; arteriæ scabritiẽ conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotum, sternutamenta ciet. Comitialibus quoq; auxiliatur. Fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat. Lethargicis, derasо capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cum permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiem aliquid trahere uoluerimus. Alopecijs illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo insperſum. Extrahentibus emplastris, scabiemq; extenuantibus utiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur. Exprimitur autem ex uiridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimeuis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentiũ ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimũ contra omnia uitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerũ. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersionẽ suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargi-
D cos: & si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicũ, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum causticа ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriasis, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut caligantes oculos cũ melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calefactoq; in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiũ dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes. Mulierũ etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit, potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones.

EX SYMEONE SETHI.

Sinapi uim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiã lienis affectib. à humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex aduста pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit uerò uisui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionẽ & distributionẽ ciborum crassarũ partium. Minuit quæ in uentriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis uerò ischiadicis illitum, & lienosis utile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum uerò & incensum, serpentes fugat.

DE NE-

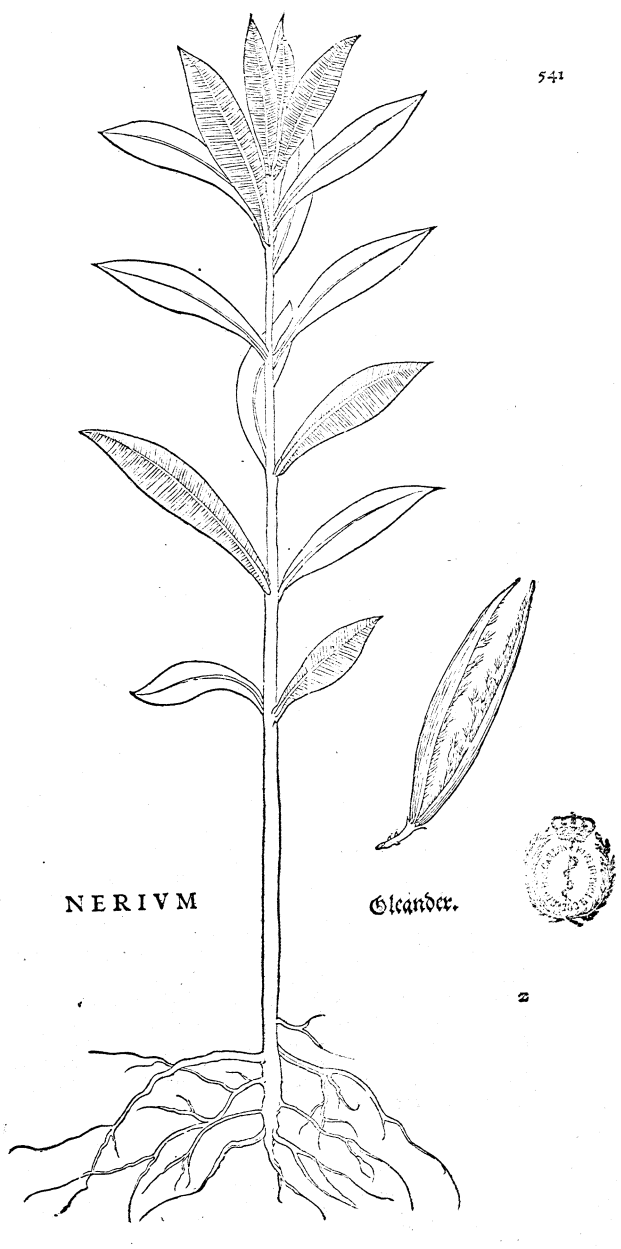

NERIVM Oleander.

C

NOMINA.

Oleander. Rhododaphne eadem dicta.

NHPION, ἀπὸ ῥοδοδάφνης, ἀπὸ ῥοδόδενδρου Græcis, Nerion & Rhododendron Latinis, officinis & barbaris Oleander, Germanis Olander dicitur. Rhododaphnen autem Græci dixerunt à roſæ floribus & lauri foliis, quæ fruticis huius præcipuæ ſunt notæ. Nec refert quod Dioſcorides amygdalæ foliis eius folia cõparauerit, lauro enim & amygdalæ nõ diſsimilis magnopere foliorũ figura eſt. Fecit idem roſæ flos & arbor, ut eadẽ gens Rhododendrũ nominauerit.

Rhododendros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & craſsiora folia habens, florem roſarum figura, fructum amygdalæ ſimilem, ueluti cornu, qui dehiſcens lanea natura plenus eſt, pappis acanthinis ſimili. Radix illi eſt acuminata, longa, lignoſa, guſtanti ſalſa.

LOCVS.

Naſcitur in hortis, maritimis, & ſecundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo menſe floribus & fructu prægnans ſit Nerion, non ſatis conſtat: neque enim uel flores uel fructus eius nobis uidere licuit. Hinc eſt quod etiam pictura quam exhibemus ſi ſidem careat.

TEMPERAMENTVM.

Neriũ Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in ſecundo ſiccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, aſinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominũ uerò cum uino pota contra uenenatorũ morſus præſidia ſalutaria ſunt, præſertim ſi rutæ cõmiſcueris. Infirmiora uerò animantia, ut oues, capraſq;, ſi aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

D

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus eſt frutex. Foris quidem illitus diſcutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus aſſumptus, pernicioſus ac uenenoſus non tantum hominibus, uerumetiam pleriſq; pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: Rhododaphnen uocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum eſſe, homini uerò contra ſerpentes præſidium, ruta addita, & è uino pota. Pecus etiam & capræ ſi aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA▸ CAP▸ CCV▸

NOMINA.

Berberis.

ΞΥΑΚΑΝΘΑ Græcis, Oxyacantha Latinis, officinis Berberis, Germanis Paiſſelbeer / Saurich / Erbſel / Berſich uocatur. Hauddubiè Græci à ſpinarum acuminatis cuſpidibus Oxyacan than dixerunt.

Oxyacantha unde dicta.

FORMA.

Syluestri pyro ſimilis arbor eſt, ſed minor & nimis ſpinoſa. Fructum fert Myrto ſimilem, plenum conferctúmue, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius deliniationis not, nulla prorſus reclamante, arbori quam uulgò Berberim barbara uoce nominant, adamuſim reſpondent. Nanque arbuſcula eſt pyri ſylueſtris aſpectu, ſed humilior, ramis ex interuallo ſpinoſis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, guſtu acido & ſubauſtero, duobus intus granis, radice numeroſa.

LOCVS.

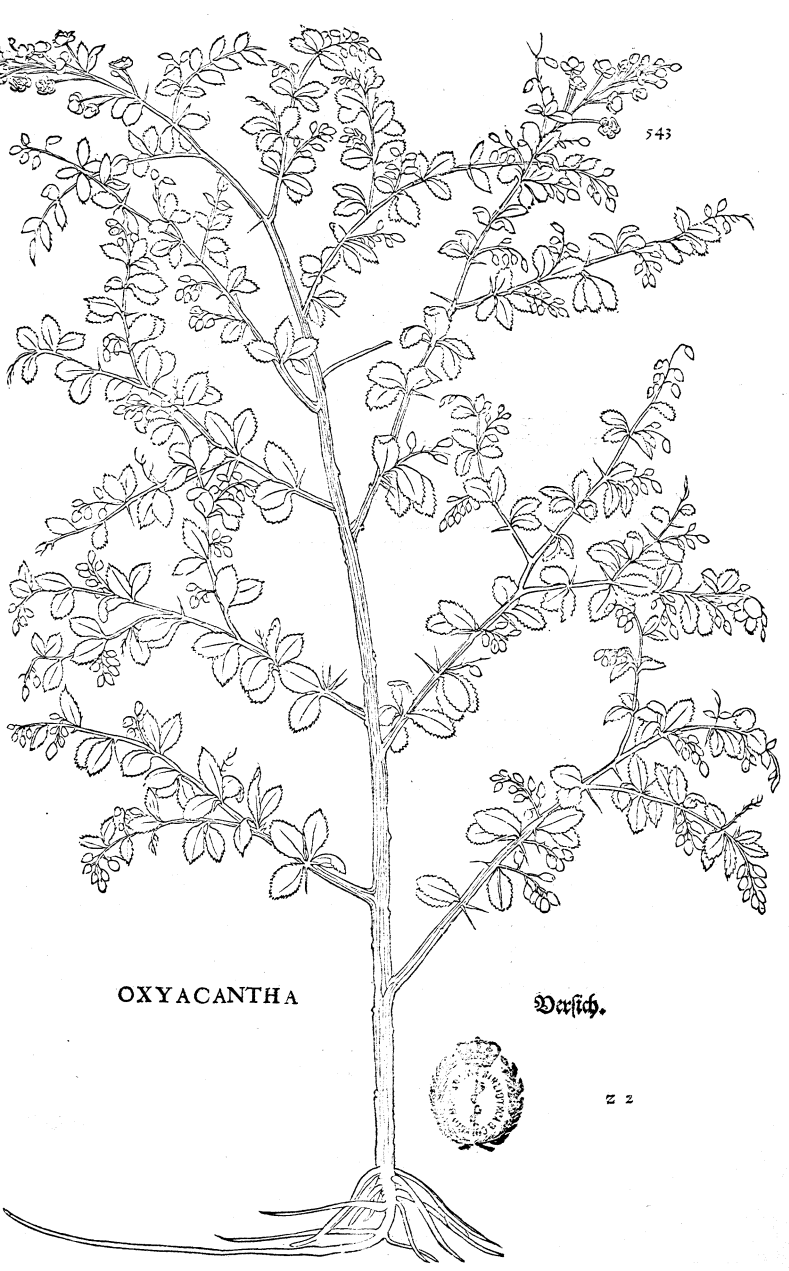

OXYACANTHA

Dorſich.

C LOCVS.

Multis naſcitur locis, ſyluis nempe, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat ineunte uere, ab occaſu autem Vergiliarũ fructifera. Per Septembrẽ itaque ac Octobrem menſes carpitur, campos ſyluasq́ exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, atqueadeo quorundam ſententia frigida & ſicca in ſecundo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quid dam inciſiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus, alui profluuium, & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt, ſi ſenſim uenter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor ut pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus. Pyri quidem ſylueſtris prorſum atq; abſolutè auſterus eſt, Oxyacanthes autem tenuium partium eſt, & modicè incîdit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis non eſt, ſed Myrti potius fructui, rubens ſcilicet & †rarus. Habet uerò & nucleos. Cæterum non tantum eſus, ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

†Ἀραιὸς uidetur legendum, ut eſt apud Dioſcor.

EX RECENTIORIBVS.

D Ebaccis uinum exprimitur eodem ferè uſu, quo uinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini uel melle uel ſaccharo ad reſtringendã ſitim, depellendamq́ febricitantium malaciam, quorũ moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunq; reſpuit. Elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

DE OSYRIDE. CAP. CCVI.

NOMINA.

ΣΥΡΙΣ Græcis, Oſyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba urinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut / Lynkraut / Harnkraut / Vnſer frawen flachß / Wildflachß / Krotenflachß / Nabelkraut. Linaria quare dicta. Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ Lini faciẽ referre uidenẽ.

FORMA.

Virgultum ſarmentúmue nigrum eſt Oſyris, tenues uirgas lentasq́ habens. In quibus foliola ſunt terna & quaterna, modo quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligenter expendas, nullam deliniationis notam Oſyridi traditã, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidẽ hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob ſuum lentorem haud facilè frangũtur, tenuibus, atris quoque foliis, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcentes quoque ramuli nigritiam in ruborem uertunt. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Linariam eam eſſe herbam tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremq́ habere luteum inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate tota & autumno.

TEMPE-

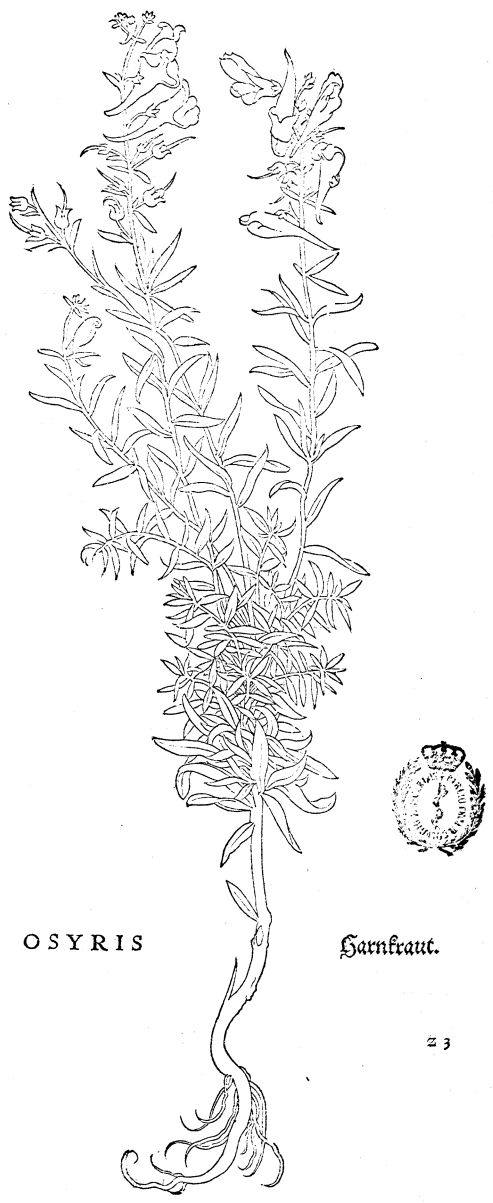

OSYRIS Harnkraut.

TEMPERAMENTVM.

C Oſyridi amara ineſt qualitas, & obſtructiones aperiendi, adeoq; ut calida ſit neceſſe eſt. Amara nanq;, Galeno lib. iiij. cap. x. de ſimpl. medicament. facult. teſte, qualitate prædita, omnia calida ſunt. Sic etiam eodem autore lib. v. cap. xi. eiuſdem tractationis, ſingula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuq; liberant medicamenta, calida ſunt & tenuiũ partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam eſſe aſſerunt. Et certè præter ea quæ iam dicta ſunt, uel hoc uno argumento erroneam illorum ſententiam confutare omnium maximè licebit. Cum etenim Linariæ urinam mouendi facultatem ineſſe ſcribant uulgares etiam herbarij, colligitur illam non eſſe frigidam & humidam, quandò Galeno libro iam citato cap. xij. atteſtante, omnia quæ urinam ducunt ex acrium atqueadeò calidorũ & ſiccorum ſint genere.

Linaria non eſt frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Oſyridi, ex qua medicamenta ad exterendam leuigandamq; cutem, Græci τηρίματα uocant, fieri ſolent, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iccinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat.

τηρίματα enim nõ ſolum ſcopas, ut quidam arbitratur, uerumetiam κόσμησιν, Suida & Phauorino teſtibus, hoc eſt comptoria & uenuſtantia. facitè medicamẽta græci dixerũtè quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ eũ amara ſit, extergere etiã quæ ſunt in corpore, facie potiſſimũ, maculas poteſt. Hinc recte Plinius ex eius foliis mulieribus, utpote quæ plus aliis comere & uenuſtare faciem ſolent, ſmegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Oſyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus uirgulis, fractioni renitentibus, foliis Lino ſimilibus, nigris primo, poſtea ſubrubeſcentibus, guſtu amaris, unde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Oſyridis foliis faciunt. Radicum decoctũ potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquã matureſcit ſemen conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatẽ uerò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur.

DE OCIMO▸ CAP▸ CCVII▸

NOMINA.

KIMON Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis βασιλικόν, id eſt, regium appellatur, quod nomen apud omnes noſtræ ætatis herbarios & officinas uſurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatũ nominetur. Germanicè Baſilien/uel Baſilgram dicitur. Ocimum autem quibuſdã à naſcendi celeritate dictum eſt, ſiquidem à ſatu tertio ſtatim die emicat. Quod uerius Ocymo uidetur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus eſt, ſic nominatũ ab ὠκὺς græca dictione, quæ citò ſignificat. Proinde ſunt qui ſignificantius per z ſcribendũ ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota ſuauiſsimũ ſpiret odorem. Ab eodem odore, quod baſilica & regia domu dignum ſit, Baſilicum hodie nuncupatur.

Ozimum cur dictum.

Baſilicum.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cõminiſcantur genera: unum latiora folia habens, quod priuatim Baſilicum: alterum anguſtiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex uno promiſcuè ſemine nobis nata. Primũ maioris diſcriminis ratione Ocimũ exiguũ, Germanicè klein Baſilien/nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè mittel Baſilien. Tertiũ magnum, Germanicè groß Baſilien uocauimus. Neq; enim niſi foliis ſolis diſtare uidentẽ, quæ in primo genere exigua admodũ ſunt, in altero uerò paulò latiora, in tertio primi reſpectu latiſsima. Odor autem omnibus tribus unus idemq; eſt.

FORMA.

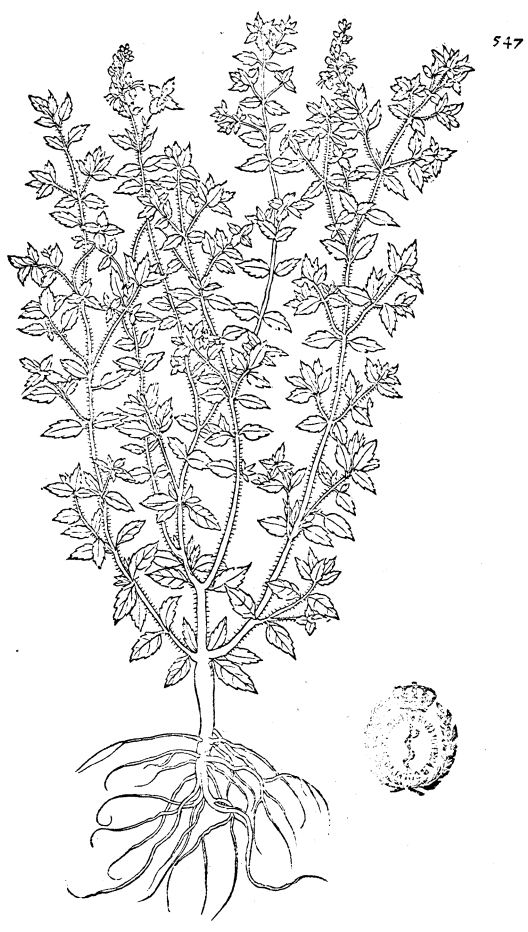

OCIMVM
EXIGVVM.

Klein Baſilien.

548

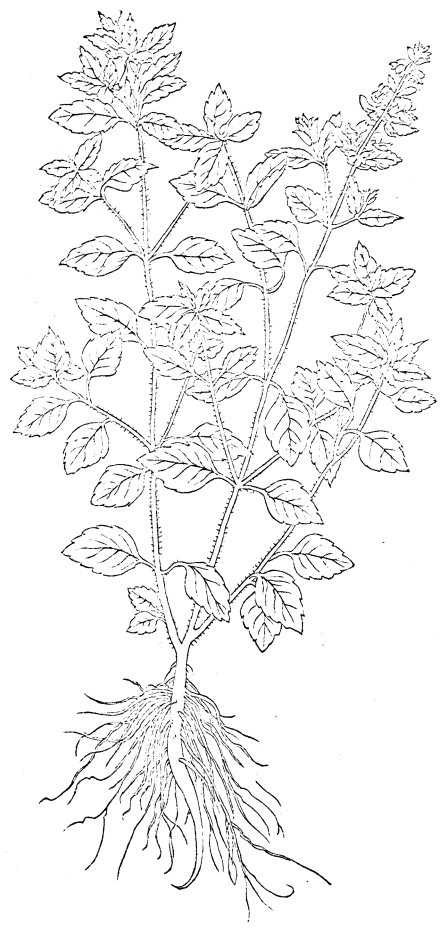

OCIMVM
MEDIOCRE.

Mittel Baſilien.

OCIMVM
MAGNVM.

Groß Baſilien.

C

FORMA.

Ocimum pedali altitudine profilit, furculoſum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti uiroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum ſuperiore: floſculo candido, ſemine pullo nigróue, cui cortex obducitur. Radix una deſcendit in altitudinem, craſsior & lignoſa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Paſsim in figulinis uaſis mulieres extra feneſtras ædium fouent Ocimũ. In hortis etiam ſatum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex ſecundo eſt ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copioſe comeſtum oculorum aciem heberat, aluum emollit, flatus mouet, urinam cit, lac euocat, ægreq; in uentre mutatur. Illitum cum polentæ farina, roſaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & ſcorpionis ictibus auxilio eſt. Perſe autem cum uino Chio oculorũ doloribus. Oculorum caligines ſuccus eiuſdem abſtergit, eorundemq; fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati urinæ, inflatisq; conuenit. Olfactu per nares attractum, copioſa ſternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò inſtante ſternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent minimeq; comedunt, quandoquidem manducatũ, & in ſole poſitum uermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quod ſi feriantur à ſcorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

D

EX GALENO.

Ocimum excrementitiã humiditatem habet, proinde nec cõmodum eſt quod in corpus ſumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendũ utile eſt. Plericq; hoc etiam ut obſonio utuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitioſioris autem ſucci eſt. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, ſi tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies ſcorpiones gignere, præſertim ubi quis quotidie ollam ſoli expoſitam calfecerit. Sed hoc ſanè à uero abeſt. Id porrò uerè de eo dixeris, prauí ſucci, ſtomacho inimicum, & concocti u pertinax olus eſſe.

EX PLINIO.

Ocimum Chryſippus grauiter increpuit, inutile eſſe dicens ſtomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati. Præterea inſaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia, ideoq; capras id aſpernari: hominibus quoq; fugiendum cenſet. Adijciunt quidam, tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionẽ gignere: cõmanducatum, & in ſole poſitum, uermes afferre. Alij uerò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione qui ediderit Ocimum, ſanari non poſſe. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id eſſe capras, nec minus quàm mentham & rutam ſcorpionũ terreſtrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi cum uino, addito aceto exiguo. Vſu quoq; cõpertum, deficientibus ex aceto odoratum ſalutarem eſſe. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitũ capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex uino. Stomacho quoq; eſſe utile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & deſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit, & coctum dyſentericis & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in tenaſmo, & ſanguinẽ excreantibus, in uino. Contra duritiam præcordiorũ illinitur mammis. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus

utiliſsi-

A utiliſsimũ infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus, ſternutamenta mouet, & deſtillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat.

EX SYMEONE SETHI.

Baſilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & ſomnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus ſuccurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parũ inter ſe diſſentire Dioſcoridẽ, Galenũ & Plinium, ita ut uix pugnantes illorum ſententias conciliare poſsis. Quare cõſultum erit ut hic, quemadmodũ in alijs etiam, Galeni amplectaris opinionẽ, qui quodammodo inter hos medius interiectus, cõmendat exteriorem eius uſum in iſs quæ σύμπεψιν καὶ διαφόρησιν, id eſt, concoctionem & diſcuſsionẽ deſiderant: damnat uerò internum, ob excrementitiũ humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam ſcopum reſpiciens, pleraſq; alias Dioſcoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

ORIGANOΣ Græcis, Origanus uel Origanum Latinis, officinis nomen ſuũ retinuit, Germanis **Wolgemůt/Doſten/Braundoſten/uel Bergmünz** nominatur. Origanum uerò quod montibus gaudeat appellationem apud Græcos inuenit, ἀπὸ τῶν ὀρέων, id eſt, monte, & χαίρω, gaudio. *Origanum unde dictum.*

Herodianus quod uiſum exacuat nomen duxiſſe teſtatur, ab ὁράω uidere, & γαίω

B darifico, quaſi aciem oculorum illuſtrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerſo datũ putat, à φύγανον, quod eſt algeo, fieri φύγανον, quaſi rigens, cenſet, & tandem aſcita litera principe, o, in Origanum eſſe confictum, contrario tamen ſenſu, quod minimè refrigeret.

GENERA.

Origani genera ſeu rectius cognomina quatuor eſſe conſtat. Eſt enim Heracleo *Heracleoticum.*
ticum, Onitis, Tragoriganũ, & ſylueſtre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cæ-
tera à pecoribus cognomenta deſumpſerunt. Onitis, quod ab aſinis impeteretur, *Onitis.*
ac in cibo gratum eſſet. Tragoriganũ, quaſi hircinum Origanum, non alia forſitan *Tragoriganum.*
ratione quàm quod eius pabuli uoluptate animal hoc caperetur. Sylueſtre, quod ſi- *Sylueſtre.*
ne cultura, & ſua ſponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterum quum in tanta cum nomenclationũ tum hiſtoriæ ambiguitate uarietateq; tam Græcorum quàm Latinorum nõ facilè ſit quicquam in ſolidum de his ſtatuere, ſatis ſit unum genus, ſylueſtre nimirum & uulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, ut Paulus ait, utcunque nominibus diſtinguantur, una tamen omnium ſit facultas, adeoq; in re admodum incerta, multum operæ aut laboris temerè inſumere minimè neceſſarium putaui.

FORMA.

Origanum uulgare fruticulus eſt, tam foliis quàm ramis Serpyllo ſylueſtri ſimi- *Vulgare.*
lis, comante ſupra cacumen umbella, in qua flores haud ſecus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo prediti emicãt. Ex qua ſanè deliniatione ſatis liquet, Origanum hoc uulgare, Tragoriganũ, uel ſaltem eiuſdem ſpeciem quandam eſſe, quod hoc ut Dioſcorides refert, foliis & ramulis ſylueſtri Serpyllo ſimile exiſtat.

LOCVS.

Montibus cliuoſisq; locis gaudet Origanum noſtrum, paſsimq; in his propter ſepes naſcitur.

TEMPVS.

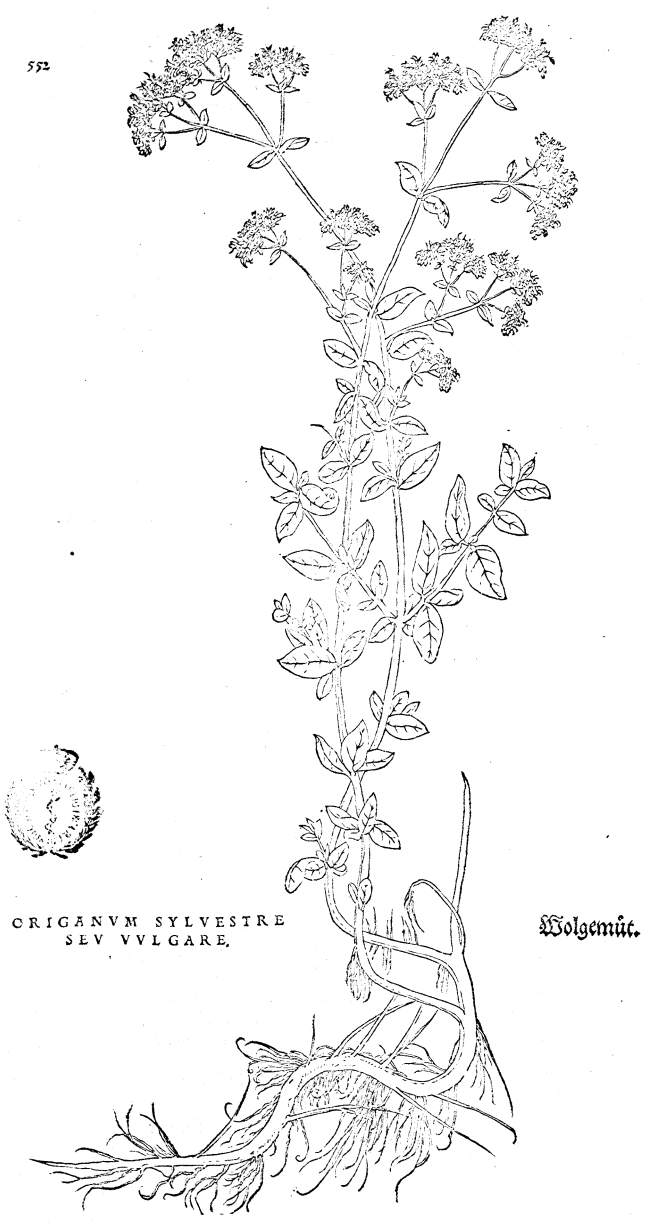

ORIGANVM SYLVESTRE
SEV VVLGARE.

Wolgemůt.

A TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani ſpecies, Galeno & Paulo reſtibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticū excalfacit, unde decoctum eius cum uino potum uenenatorū morſibus prodeſt: cum paſſo autem ijs qui cicutam, aut meconiū: cum oxymelite ijs qui gypſum aut ephemerū hauſerunt. Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridū acetabuli menſura potum cum aqua mulſa, atros humores per aluum ducit, menſesq; ciet. Linctū ex melle tuſsibus medetur. Prurigines itidem, ſcabies, regiumq; morbū, decoctum eius cum in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc uirentis, tonſillas, columellas, orisq; ulcera ſanat. Per nares cum oleo irino infuſus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu obſoniorū uomitorium medicamentū, omnibus ijs in creCyprio ſub Canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba uerò ſubſtrata ſerpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticū Origanum præſtat, non tamen eadem efficacia. Sylueſtre priuatim foliis & floribus cum uino potis, uenenatorū morſibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, urinā mouent, bonam faciunt aluum, ſi decoctū eius bibatur: bilioſa enim deijciunt. Lienoſis cum aceto pota utilia: cum uino autem his qui Ixiam hauſerunt. Menſes ducunt. Tuſsientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Eſt & efficax potio, quare cibum faſtidientibus, & ſtomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nauſea, & hypochondriorū calor excitatur. Oedemata cum po- † aliàs repletione
B lenta illita diſcutiunt.

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior eſt Onitide. Sylueſtris uerò utraq; ualentior. Omnes autem incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adſtrictionis aſſumpſit.

EX PLINIO.

Origani priuatim uſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos ſcorpionesq; in uino albo. Luxata & contuſa in aceto & oleo & lana. Tragoriganū urinam ciet, tumores diſcutit, contra uiſcum potū uiperęq; ictum efficaciſsimū, ſtomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tuſsientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium ſerpentes fugat. Percuſſis eſui datur decoctū. Potu urinā ciet. Ruptis, conuulſis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctū ad ſextā. Item ſcabiem, pruriginē, pſoras, in deſcenſione balnearū. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctū, ſi cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur. Item dentiū dolori, quibus etiā & candorē facit cum melle & nitro. Sanguinē narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſsi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſsum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.

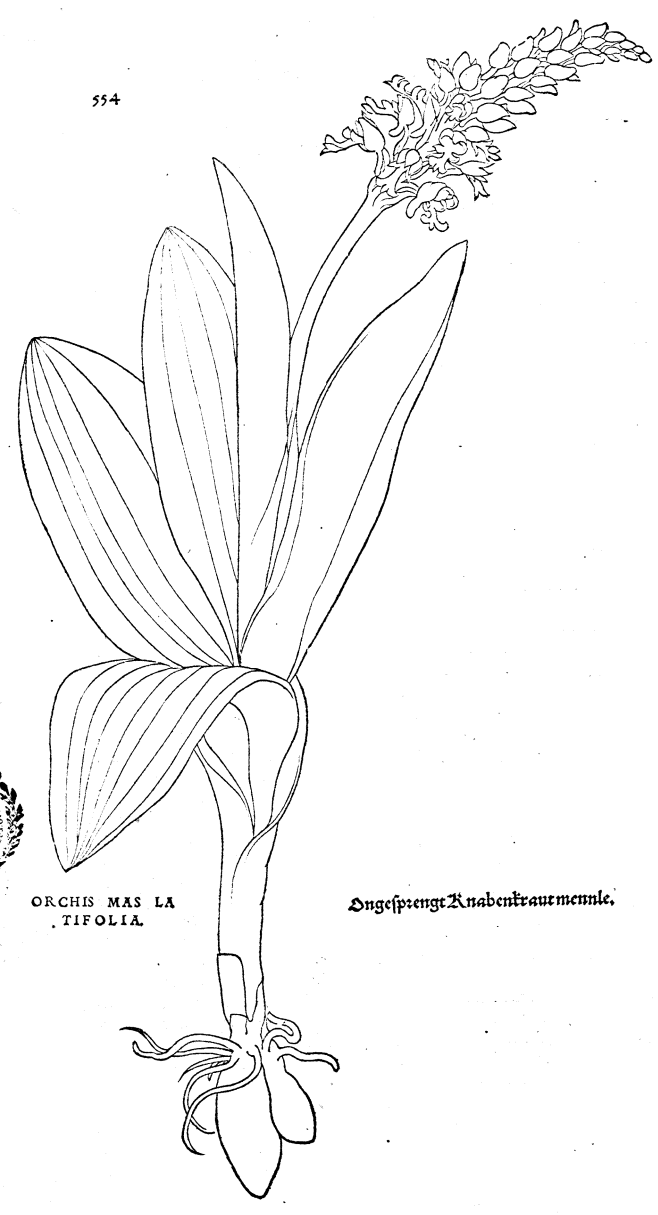

ORCHIS MAS LA
TIFOLIA.

Ongesprengt Knabenkraut mennle.

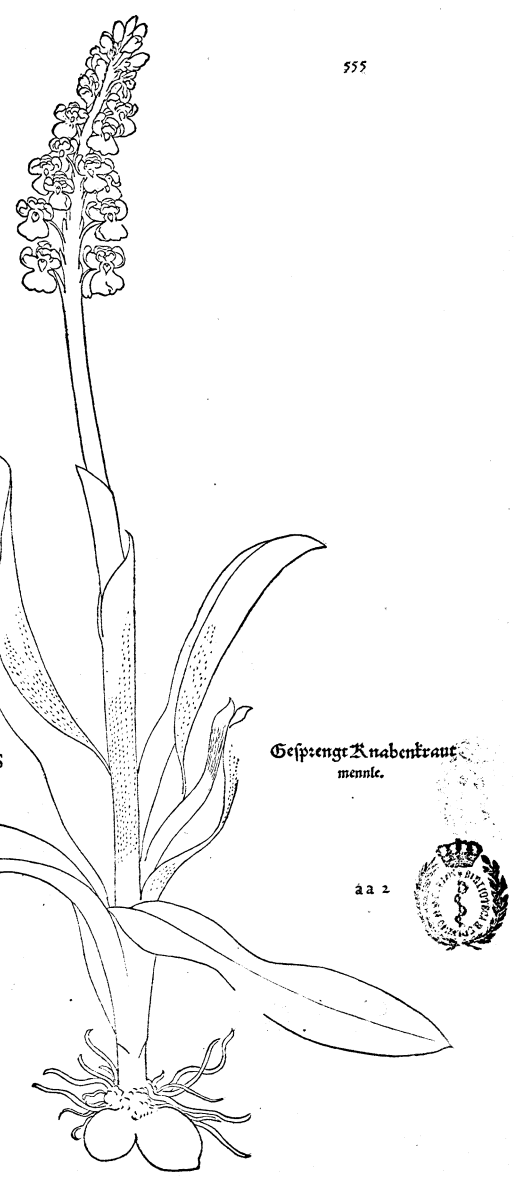

ORCHIS MAS
ANGVSTIFOLIA.

Gesprengt Knabenkraut
mennle.

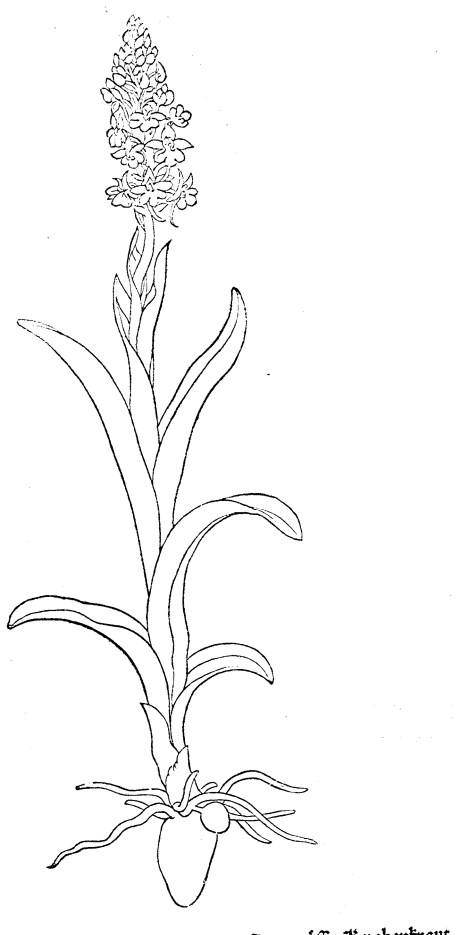

ORCHIS FOE
MINA MAIOR.

Das gröſſer Knabenkraut
weiblin.

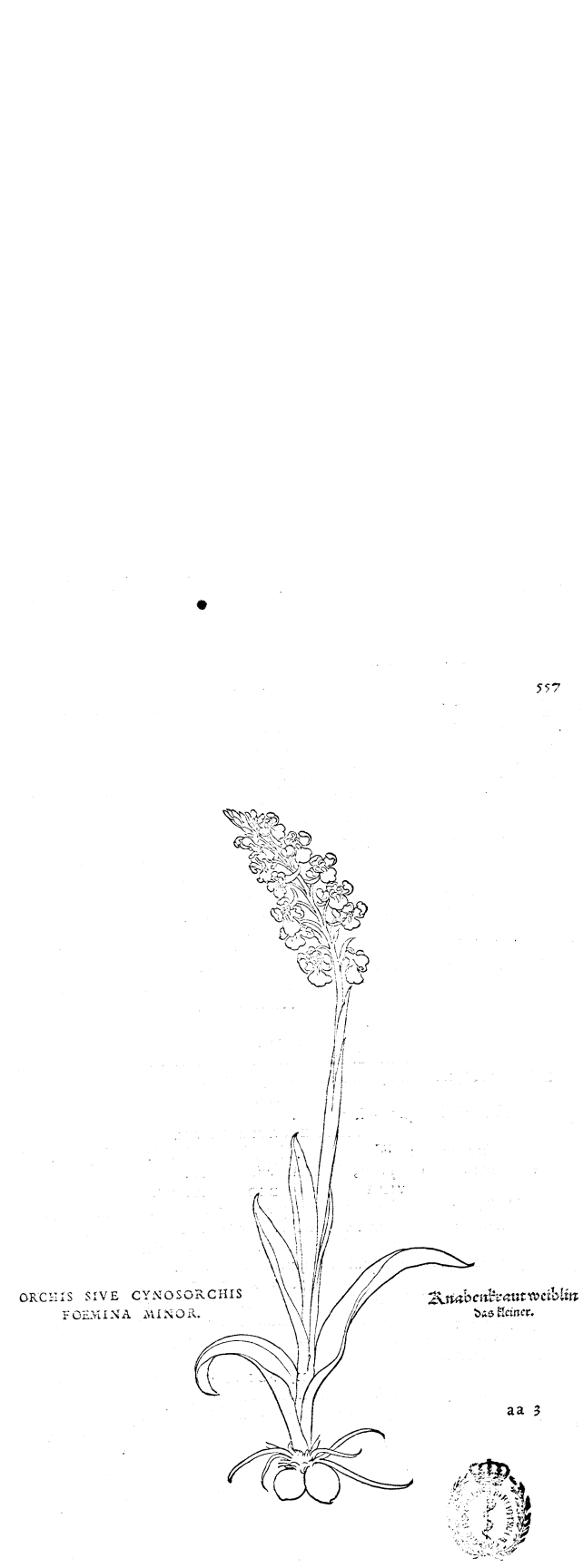

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS
FOEMINA MINOR.

Knabenkraut weiblin
das kleiner.

C

NOMINA.

Testiculus canis. Orchis cur dicta. Cynosorchis.

ΟΡΧΙΣ ἀνωνὸς ἀγρία Græcis, Orchis & Cynosorchis Latinis, Testiculus canis officinis, Germanis Knabenkraut uocatur. Orchis dicta hęc herba est, quod radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis uerò, quod canum testiculis similem radicē habeat.

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in uniuersum maior quàm fœmina procerioŕq; est, ut pictura ipsa pulchrè declarat. Estq; duorum generum. Vnum latioribus folijs & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam uocauimus. Alterum quod angustioribus folijs, & maculosis magis, floribusq; purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliā nuncupauimus. Fœmina itidem duorum est generum: una enim maior, altera minor est, ut pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamen, leuia & longiora. Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam uerò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis & arenosis. In Germania certè nostra
D in hortis & pratis, locisq; fabulosis copiosè prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius siccíusq; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur ut bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edant uiri, mares generari: minorem uerò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, ut ad uenerea excitent: aridam uerò ad inhibendā atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam uidetur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà non modo non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & uitia partium earum erumpentia, cum polenta illita radix sedat, uel per se trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

TRIORCHIS SERA
PIAS MAS.

Knabenkraut mennle das kleiner.

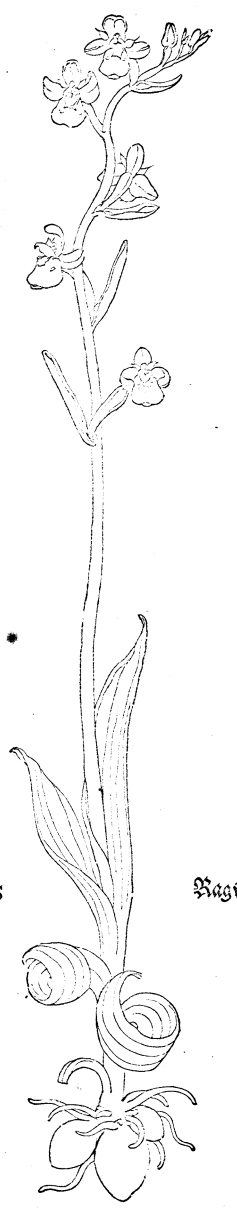

TRIORCHIS
FOEMINA.

Ragwurtz weible.

A

NOMINA.

ΟΡΧΙΣ σεραπιας, ἢ τριόρχης, Paulo & Aëtio teſtibus, Græcis dicitur. Orchis ſiue teſticulus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionẽ non habent. Germanicè Ragwurtz dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis uſus, ut inquit Dioſcorides, appellata eſt. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorũ deo nominatã uelint, propter laſciuiã impudentẽ, qua is deus Canopi, ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. ſuæ Geographiæ libro. Triorchis uerò, manifeſto ex ea appellatione argumento, quod non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Qua una quidem re facilè à prioribus diſcriminantur Orchibus. *Serapias quare dicta.* *Triorchis cur dicatur.*

GENERA.

Duo eſſe Orchis Serapiadis ſeu Triorchis genera, res ipſa ſatis monſtrat. Etſi enim in foliis ac radicibus nihil aut parum diſcriminis habeant, tamen in floribus manifeſtè differre uidentur. Nam alterum genus, quod nos marem uocauimus, floribus conſtat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum uerò, quod nos ut certius à priori diſcerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo uidelicet, candido, uiridi ac nigricante, inferioreq; parte fuci planè effigiem exhibent. *Triorchis mas.* *Triorchis fœmina.*

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, oblonga, latiora & pinguia, in alarũ cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores. Radicem minimis teſticulis ſimilem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

B TEMPVS.

In fine Maij menſis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſſiciendi uim obtinet, atque ulcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, ulceraq; putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum uino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem nõ ſimiliter accõmodus eſt. Oedemata illitus diſcutit, & ulcera ſordida purgat, & herpetes ſanat. Siccatus multò magis deſiccat, adeò ut & putreſcentia contumaciaq; ulcera ſanet. Habet etiam quippiam ſubadſtringens, ac proinde uentrem in uino potus ſiſtit.

EX PLINIO.

Eius radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtunt è uino potæ.

DE OENAN-

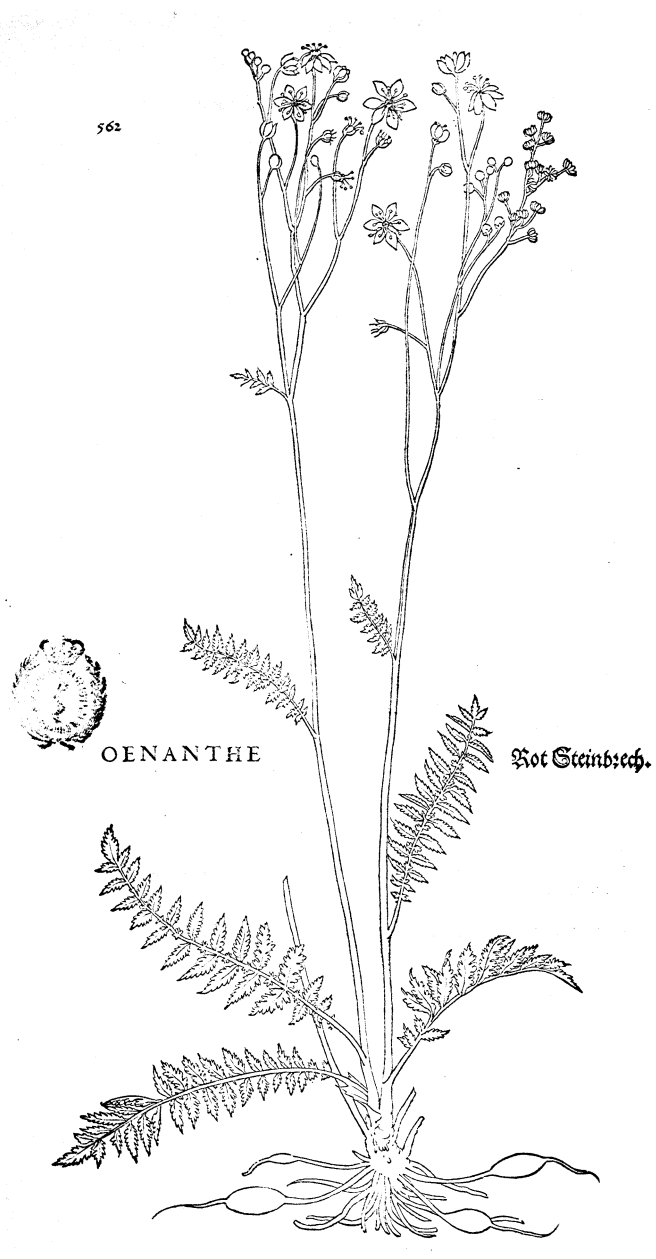

OENANTHE

Rot Steinbrech.

A

NOMINA.

ΟΙΝΑΝΘΗ, ἀλδιχάνθου Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis vor Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta hauddubiè est quod cum uino floreat. Leucanthon uerò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsue, quæ quasi ex filo quodam pendere uidentur, appellatam esse constat.

Saxifraga rubea. Oenanthe quare dicta. Filipendula.

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam quam ætas nostra Filipendulam uocat, quod nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Foliis enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ uulgò Petroselinon hodie appellatur foliis similia sunt. Hinc est quod in uulgaribus herbarijs scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdum aut sex, nonnunquã etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, ut ait antiquus herbarius, habentes: ita ut hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quod scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

B TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipendula, ita ut non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cũ mulso ad secundas eijciendas bibuntur. Radix cum uino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas eijcit, urinæ stillicidio, morboq; regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasq; purgant. Tussim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix uesicæ uitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & urinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspirijosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

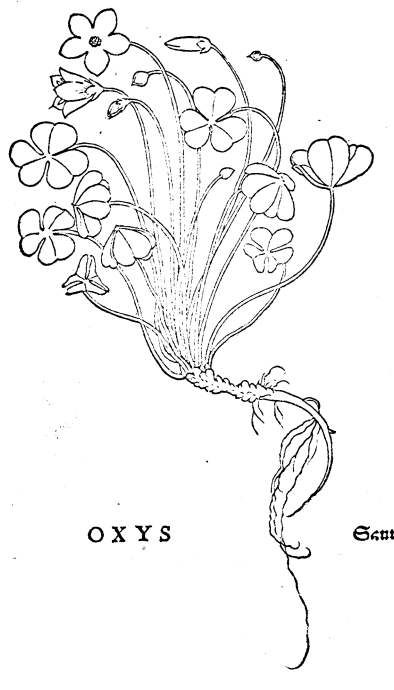

OXYS Saurer Klee.

NOMINA.

OXYS græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetosum & Alleluya officinis, uulgo Panis cuculi, uel quod cuculus auis eo uescatur, uel quia hoc erumpente, cuculus uocem suam edere incipiat. Germanis Sauerklee/Büchklee/Büchampffer/Büchbrot/Gauchklee/Guckgauchklee & Nasenklee appellatur. Oxys uerò ab acido sapore dicta est. *Trifolium acetosum. Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.*

FORMA.

Humilis herba est, longis tantum pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifolium proferens, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatã ac rufam. Antiquus & manuscriptus herbarius putat hanc herbam esse Lotum satiuã, cuius certè sententiã, quòd à Dioscoride non describatur Lotus, neq; probo neq; improbo. Cur tamen non sequar, facit quod herba quam Alleluya barbari uocant, non sit satiua, sed passim in syluis & alijs locis umbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropin quante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquam tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nam in syluis circa petrosa & aquea loca nascentem conspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim conscensu montis Austriaci ad dextram prouenire uidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi uox primùm exaudi tur, atq; hinc Cuculi panem dictam esse puto, ut dictum est antea. Obseruatũ autem est à nobis, atque adeo multorum aliorum experientia cognitũ, quod eius herbæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà siccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in gustu saporem præ se ferat, idem cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & siccum, euidentissimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, uulneribus & fistulis, potissimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & ut summatim dicam, easdem quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI▸ CAP▸ CCXIII▸

NOMINA.

OPHRIN hanc herbam nominare placuit, quod inuenerim plantã binis duntaxat foliis constantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quæ Durchwachs/hoc est, Perfoliata uocatur, ideoq; hanc à geminis foliis Zweyblatt nominauimus. *Ophris.*

FORMA.

Caulem à radice singularem ac rotundũ emittit, per bina quæ tantum habet folia penetrantem, à cuius medio ad summum usque calyculi multi sunt, & in his uelut linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix uerò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

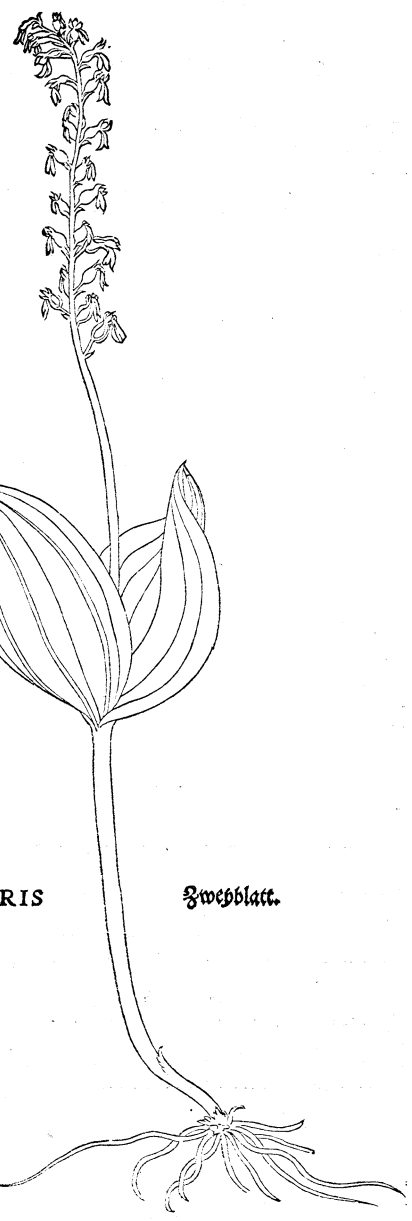

OPHRIS Zweyblatt.

A

LOCVS.

Naſcitur in montibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit. Quapropter hoc potiſsimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideoq; calidam & ſiccam eſſe conijcere licebit.

VIRES.

Iuxta diſtarum qualitatum miſtionem contrahendi & conſtringendi facultate præditam eſſe nemini non conſtat. Hinc eſt quod ad rupta, & uulnera cõglutinanda hac herba cõmodè utantur recentiores.

DE ORMINO▸ CAP▸ CCXIIII▸

NOMINA.

ORMINON Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricum officinis, Germanis Scharlach appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum eſt, quia Venerem extimulat. *Gallitricum.* *Orminon cur dictum.*

GENERA.

Ormini duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod Gallitricum ſimpliciter nominant, & germanicè Scharlach. Alterum ſylueſtre, quod alio nomine Saluiam ſyluestrem herbarij uocant. Germani wilden Scharlach/oder wilde Salbey. *Saluia ſyluestris.*

FORMA.

B Orminum ſatiuum herba eſt foliis Marrubio ſimilis, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem uerſus nutantes, in quibus ſemen eſt. Ex qua deliniatione abundè liquet herbã quam hodie Gallitricum uocant eſſe Orminum ſatiuum: hæc enim foliis Marrubio ſimilis eſt, niſi quod ſunt maiora & mirificè odorata: caule ſemicubitali, quadrangulo, ab imo rufescente, calyculis circa caulem ſiliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorſum ſpectantibus, in quibus ſemen nigrum & oblongũ includitur: floſculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Syluestre priori non admodũ diſsimile eſt, foliis ſatis ad Saluiam accedentibus, rugoſaq; aſperitate præditis: caule ſeſquipedali, leniter hirſuto, in quadrangulum ſtriato: floribus è cœruleo in purpureum uergentibus, ad aquilini roſtri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad ſummum quatuor ſemina, parua, rotunda & fuluescentia reperiuntur. *Orminum ſatiuum.* *Syluestre.*

LOCVS.

Satiuum nuſquam non in hortis ſatum prouenit. Syluestre autem paſsim omnia prata exornat, ſuaq; ſponte in iſis naſcitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter ſiccum eſt, id quod amaritudo atque adſtrictio in guſtu ſatis monſtrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur ſemen ſatiui cum uino potum Venerẽ ſtimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua cœdemata diſcutit. Surculos extrahit. Herba ipſa illita eadem poteſt. Syluestre uehementiorem facultatem habet, quare unguentis miſcetur.

ORMINVM
SATIVVM.

Scharlach.

ORMINVM
SYLVESTRE.

Wilder Scharlach.

C

EX PAVLO.

Omninoq; Venerem stimulat, oculorum caliginis cum melle repurgat, oedemata discutit, & cicatrices auferos. Sylue fric domestico est salentius.

EX PAVLO.

Semen ad Venerem stimulandam. & caliginem oculorum argema & albugines tollit. Vtroque genere cassa, cum rubrum exulcere corpore, per fellitio ex aqua. Folia ex aceto potata, panos per se tuel. cum melle discutiunt. Item furunculos, prasiquā cepina facium, somnos q; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eadem facultates ijs o Gallitrico attribuunt: potissimum autem conferre ad albugines & oculorū caliginem tradunt, ut hinc etiam colligi potest, herbam hanc Ormimon esse Dioscoridis.

DE OROBO. CAP. CCXV.

NOMINA.

FOBOS Graecis, Ervum Latinis dicitur. Officinae graecam appellationem retinuerunt. Germanis Erwen / ad imitationem latini nominis, appellari possunt.

GENERA.

Duo sunt genera Ervi: unum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Necinter se nisi floribus & radicibus differunt, quemadmodū picturā affabre monstrat. Rufum uerò sylue fere est, fusa q; sponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

D Exiguus fructex est, ramis, angustis foliis, floribus uel candidis, uel in candido cerulcis aut punicis, seminibus in siliquis sine fepto cylindraceis, quemadmodū pisa, sic inuicem tangentibus.

LOCVS.

Laetatur loco macro, non humido, quia pleruneque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, fructus q; semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Deficcat quidem Ervum excoctu fecundo incenio, calefacit uero primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitate facit Ervum, uentrem turbat, sanguinem q; per urinā ducit: si comedatur. Coctum tamen appositis boues flagmā, Panis eius sonum facit aliis, urinam ciet, corpora colorem commodat. Vtpote non mediocriter nutrit, & lenigines, & torminibus per alium & cataplasmatis ducit. Vomitum mouet, & reliqua. Nomas, gangraenas q; depreciat cum melle, & cum aceto mollit. Fit ex farina, carbunculos, furunculos, & impet. In colubet, & mammarū, & inguinū, uiperarum q; morsus illita sanat. Cum aceto autem diffusa lacertarum, serpentiū, & cruentos leni. Prodest etiā his qui cibo non nutriuntur, ruptis q; intestinis frixa, & cum melle sumpta. Decoctum eius fouendo pernios res, & in corpore pruritus sanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis est particeps, extenuat incidit, extergit, atq; obstructiones expedit. Ceterū si fumatur copiosè, sanguinē per urinas euocat. Hominum cibis prorsus hoc semen damnādū est enim Scinii auilsimi & prauisuci. Ervo autem insatur lupini preparatio ex medi: utinur, ut medicamento crassos pulmonis thoracis q; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

DE OREO-

571
ERVVM
SATIVVM.
Weiß Erwen.
bb 4

572
ERVVM
SATIVVM.
Ro oder wild Ervem.

A

NOMINA.

ΟΡΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἤ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluestre Petroselinum, & Apium montanũ Latinis, officinis & barbaram sectantibus medicinã Apiũ montanũ. Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quod linguæ græ æ Petroselinũ officinarum. inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: uel quia simpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroselinũ syl. Petroselinum syluestre. uestre, ad differentiã nimirum Macedonici, quod uerè est Petroselinum ueterum. Germani Peterſilgen uocant. Nos teutsch Peterſilgen/oder Peterlin nominauimus, ut discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco.

FORMA.

Caulem habet unum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ similia, multò tamen tenuiora. In his semen oblongum, acre, tenue, odoratũ, Cumino simile. Ex qua sanè descriptione sole clarius apparet, Petroselinum officinarum esse Oreoselinum ueterum: caule enim uno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos spargit capitulis Cicutæ, tametsi multò tenuioribus: in ijs semen, acrimoniã gustu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obstat quod in plerisque exemplaribus Dioscoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus subest, quod scilicet non μηλωνίῳ παρεμφερῆ, hoc est, Papaueri similia, sed κωνείῳ, id est, Cicutæ legendum sit. Id quod in primis confirmant ea quæ scribit Plinius libro xix. capite octauo, in hunc modum: Oreoselinum est Cicutæ foliis, radice tenui, semine Anethi, minutiore tamen. Quod si tamen hæc sententia minus arriserit, nihil moror quin dicas Petroselinum germanicum, cum forma parum admodum à uero Petroselino distet, ut palàm fit utriusque picturas intuenti. Dioscoridis locus emendatur.

LOCVS.

B Nascitur in locis petrosis & montanis, unde etiam nomen accepit. In Germania uerò nostra in hortis passim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo gradu extenso, siccum uerò in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in uino pota urinam cient. Menses etiam ducunt. Miscetur antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus & excalfacientibus. Non hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinum esse quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc est Petroselinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioscorides, tamen cauere non potuit quin posteritas medicorum Oreoselinum esse Petroselinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoselini similis Apio uis est.

EX PLINIO.

Oreoselinum urinæ & menstruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è uino.

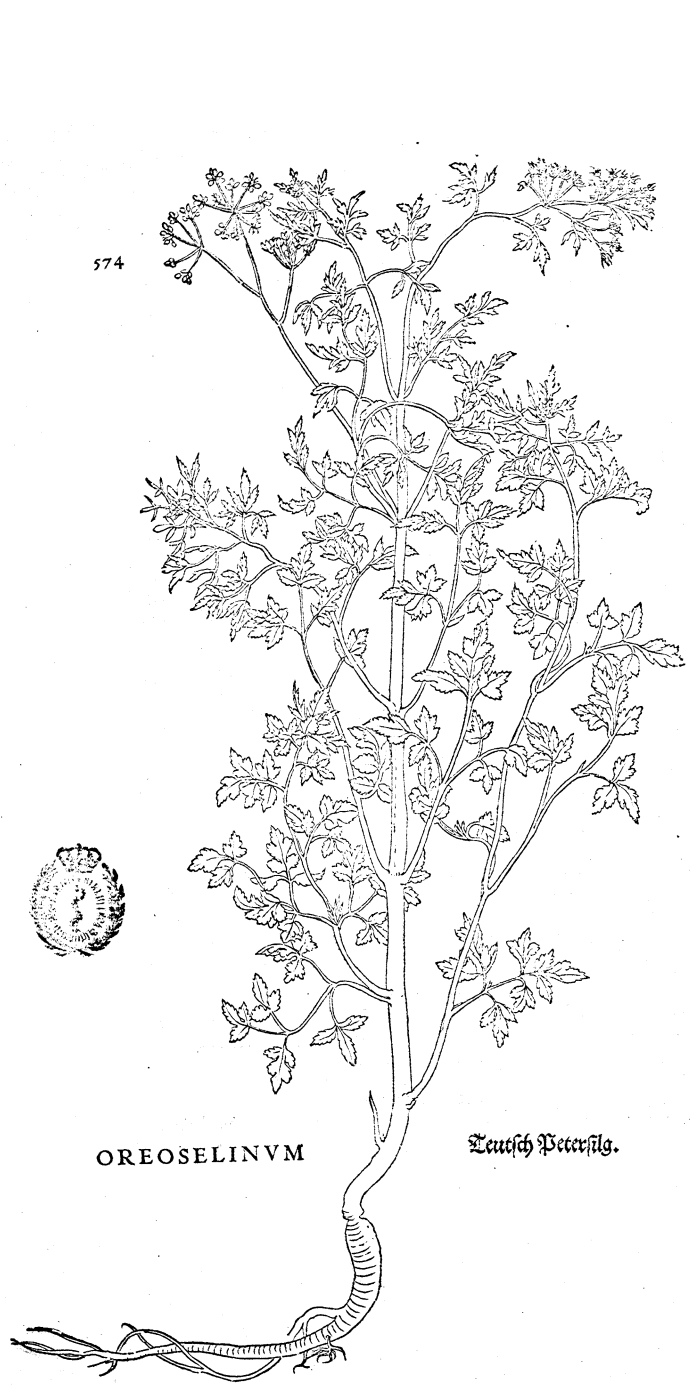

OREOSELINVM

Teutsch Petersilg.

A

NOMINA.

Sorbus. Sorba.

H Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ἄκρα χρὰ οὖσα, Galeno teſte, Latinis uerò Sorba appellantur. Officinæ latinam nomenclaturam retinuerunt. Germanis Speierling/uel Spozöpffel corrupta puto uoce pro Sozböpffel nominantur. Vel ſic ab auſteritate uocata ſunt, quaſi mâla auſtera.

GENERA.

Duo ſunt genera Sorborũ Theophraſto.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculam ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quod aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minuſq; odorati. Plinius lib. xv. cap. xxi. in Sorbo quatuor differentias Latinos noſſe memoriæ prodidit: aliꝭ enim eorum, ait, rotunditas mâli eſt, aliꝭ turbinatio pyri, aliꝭ ouata ſpecies ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatum pyri inſtar fructum ædit, qui Germanis Spózbirn/corrupta uoce pro Sozbirn/aut quaſi auſterum pyrum dicitur.

Plinius quatuor differentias Sorborum ponit.

FORMA.

Sorbus arbor eſt procera, recto caudice, cortice leui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicante, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceoq;, in uerſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus unum fiat, ad neruum uſque laciniatum, uerum ampliuſculo interuallo diſtantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius acceſsione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, uerum ambitu ſerrata, breuioraq; ſunt, nec
B in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus uel orbiculatus, ut dictum eſt, uel ouatus, uel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, ualidas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus ſuos Sorbus oſtentat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentẽ obtinet qualitatem Sorbus, ſed multò imbecilliorem q̃ Meſpilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba mâlorum colorem referentia, necdum matureſcentia, diſſecta & in ſole ſiccata, cum manduntur aluum ſiſtunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem uſum ſumitur. Poteſt idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accõmodatiſsimè exhibentur. Sorba maiori cum uoluptate ſumuntur: prorſus enim initio nihil acerbi uti Meſpila habent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatẽ duntaxat auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latêre, hæc omnia parcè, non largè ut ficus, uuasq; eſſe comedenda. Nequaquam enim eis ut cibis, ſed magis ut medicamentis egemus.

DE OPHIO-

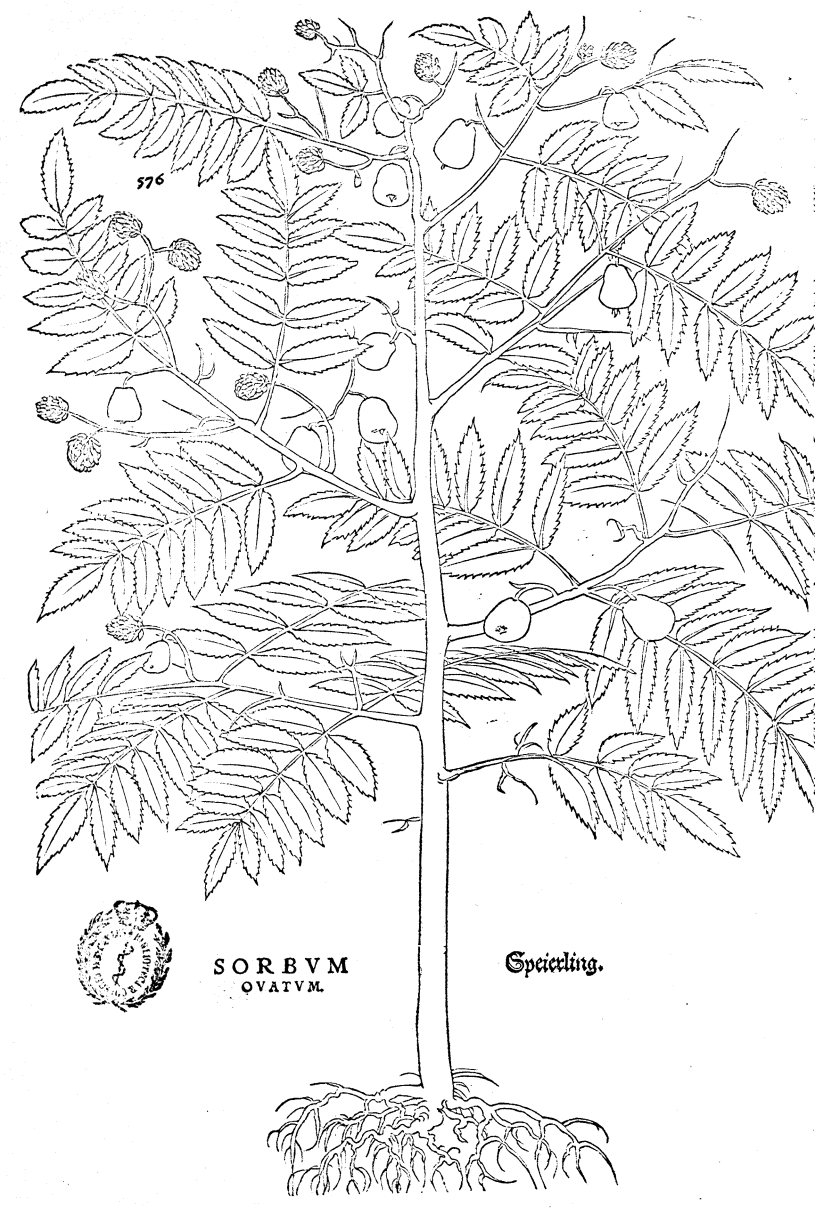

SORBVM
OVATVM.

Speierling.

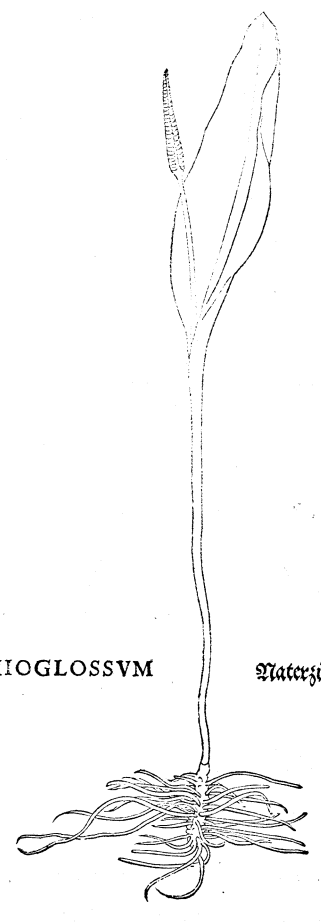

OPHIOGLOSSVM Naterzünglin.

C

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

HERBA hæc appoſitiſsima uoce græcè ὀφιόγλωσσον appellari poteſt, non quod ſic eam ueteres aut recentiores græci nominauerint, ſed quod cum germanica nomenclatura optimè quadret. Neq; enim certò conſtat an Græcis, & ſub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter ut nouam ei inderemus appellationē neceſſum erat: meliorem uerò hac ipſa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglosſum, aut lingua ſerpentina dici poteſt: germanicè enim Natterzünglin uocatur, à forma & figura quam refert. E ſingulis nanque folijs ſingulari pediculo prodit, quod ligulam ſerpentis forma ſua referre uidetur, ut pictura affabrè monſtrat.

Lingua ſerpentina.

FORMA.

Folium unicū obtinet pingue, digiti longitudine, Plantagini aquaticæ uocatæ haud diſsimile, è cuius ſinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris inſider, quod ſerpentinæ linguæ uocati lapilli ſimilitudinē refert.

LOCVS.

Copioſe in monte prope Tubingā Auſtriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis ſita.

TEMPVS.

Maio menſe reperitur, ſubinde autem euaneſcit, ac nuſquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatem inſignem exiccat, id quod guſtus ſatis docet.

VIRES.

Vulneraria eſt herba, maligna ſiquidē & curatu difficilia uulnera ſanat. Tumo-
D res etiam diſcutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

DE XANTHIO▸ CAP▸ CCXIX▸

NOMINA.

Lappa inuerſa.

Xanthion unde dictum.

XANTHION, τὸ ξάνθιον græcè, Xanthium latinè nominatur. Ab herbarijs noſtræ tempeſtatis Lappa minor & Lappa inuerſa uocatur. Germanicè Bettlerskeuß / oder Bübenkeuß. Xanthion dictum, quod ξανθίζει, hoc eſt, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, anguloſum, & in ipſo alas multas. Folia Atriplici ſimilia, inciſuras habentia, odore Naſturtij. Fructū rotundū ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu ueſtibus adhærentē. Ex qua quidem deliniatione nemo non uidet herbam cuius picturā damus eſſe Xanthion, quod illi omnes notæ ad amuſsim reſpondeant. Caule enim eſt cubitali, pingui, anguloſo, crebras fundente alas, folijs Atriplicis inciſuras habentibus, Naſturtium manifeſtiſsimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, ut Platani pila ſpinoſo, contactu ueſtes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris eſtur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Naſcitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsue exiccatis.

TEMPVS.

Fructus Autumno matureſcit, quo ſanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cum diſcutiendi uires habeat, facilè colligitur temperamento eſſe calido & ſicco prædito, id quod ex ſapore etiam, qui eſt amarus & ſubacris, deprehendi poteſt.

VIRES.

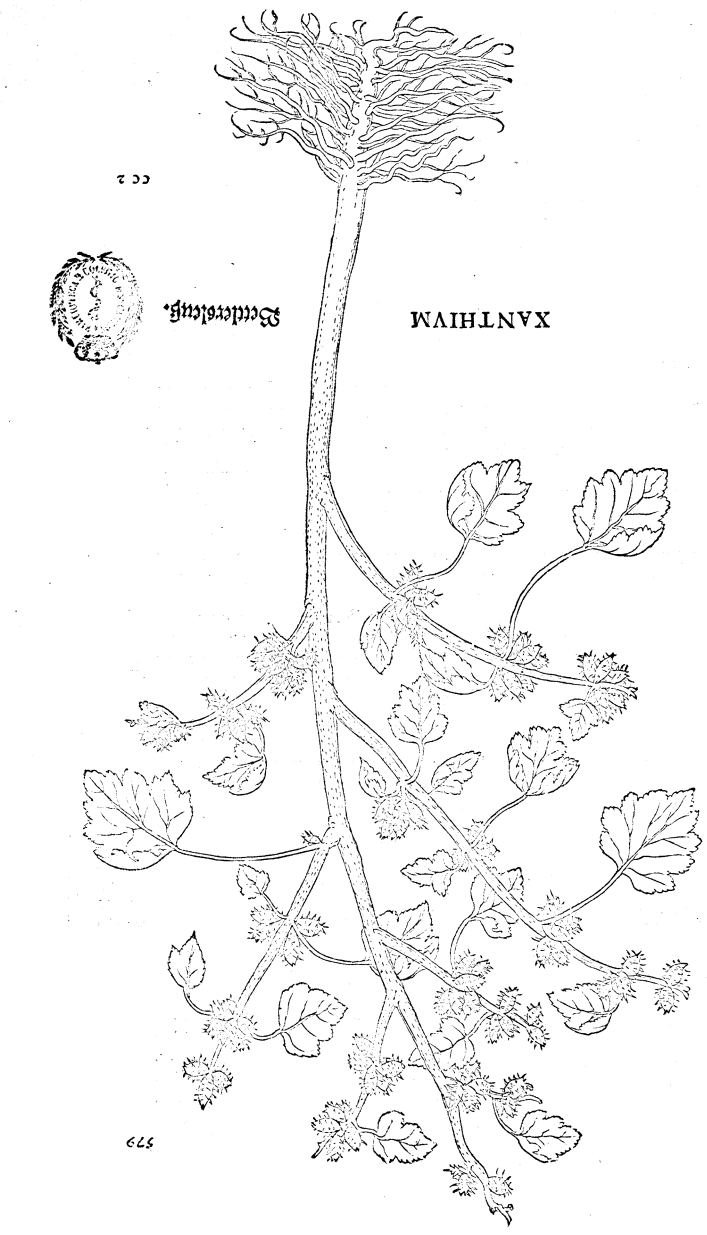

Bodleianæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potest fructus antequam penitus inarescat collectus, tusus, & in fictili uase reconditus, capillos flauos reddere, si quis cum usus exigit tryblij pondus ex eo sumens, cepidaq; aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cū uino tusum ipsum reponunt. Fructus etiam cōmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion uocatur etiam Phasganion. Fructus discutiendi facultatē obtinet.

DE XYLO▸ CAP▸ CCXX▸

NOMINA.

Gossipion. Cotum. Cotonium. Cotonum. Xylinæ uestes. Lana lignea.

XYLON & Gossipium Plinio & alijs Latinis dicitur. Græci, quod sciam, eius nusquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax seu Bombasum, Germanis Baumwoll appellatur. Linum eius cotonium uulgò uocatur, sicut lanugo ipsa cotonū. Ab huius generis plantа uestes xylinæ, & lina xylina nominata sunt. Iurisconsulti lanam hanc ligneam nuncupant.

FORMA.

Frutex est exiguus, folio uitium, sed minore, floribus luteis in medio purpurascentibus, fructu barbatæ nuci simili, lanugine pleno, quę netur in linum candidissimum, mollissimumq;. Nux autem ipsa cum hiascens fatiscit, lanuginis globos repræsentat.

LOCVS.

Superior pars Ægypti in Arabiam uergens, Plinio lib. xix. capite primo teste, D fruticem hunc gignit. In Creta etiam nascitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam insula. Nunc in Germaniæ nostræ hortis plantatur, ut plurima alia peregrina, nobis antea prorsus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex est, ut simulatque adoleuit, quod duorum mensium spacio accidit, nunquam desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, ut annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam esse statuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum succus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tusi & thoracis uitijs. Oleo seminis emaculantur lentigines & faciei pustulæ. Semen etiam eius genitale semen procreat.

DE PARTHE-

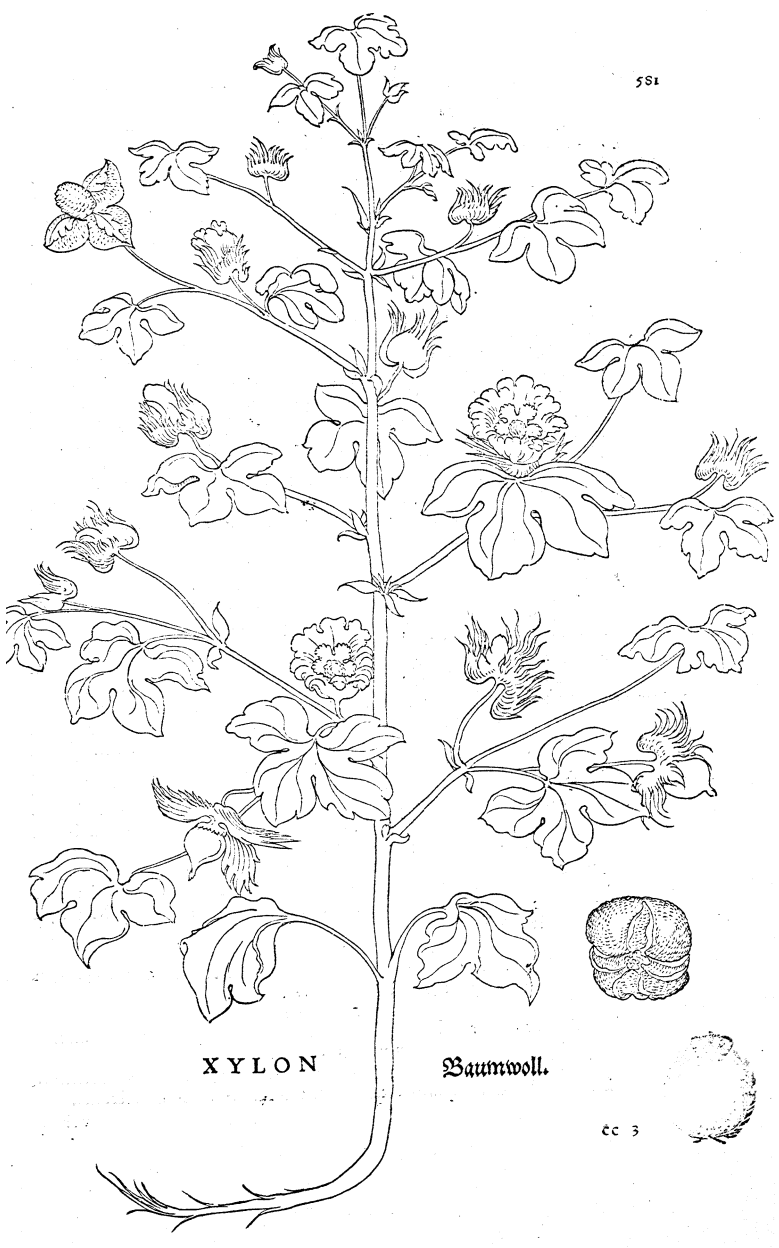

XYLON Baumwoll.

C

NOMINA.

Cauta. Cotula fœtida.

ΑΡΘΕΝΙΟΝ, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Partheniũ, Amaracum, Solis oculus, Millefoliũ Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germanis Krottendill/Hundßblům/wild Chamillen. Cæterum cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci uocant, ut ſuo loco fuſius dicemus.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitũ candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuq; amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbæ illi quæ hodie uulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea folijs eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Folijs autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim utriuſque folia ſimilia ſunt, ut Coriandrum Partheniũ, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia uideatur. Quod ut diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτὰ, id eſt, folia tenuia dixit, ut ſcilicet hac uoce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quod autem de ijs folijs Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet. De tribus ſiquidem herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ ſanè inter ſe congeneres, atque folijs admodum ſimiles
D ſunt, ordine agit, quod nunquã feciſſet ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmũ tamen folijs ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quod aliquĩ Parthenium, ob ſimilitudinẽ quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, ut frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quod ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat: Cautam enim appellauerunt, unde diminutiuũ Cautula deductum eſt, & tandem corrupta uoce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquã itaq; ea eſſe herba poteſt, quam Matricariã uulgò uocant, ut Hermolaus, & alij multi docti uiri hunc ſequentes putant: quòd huius folia latiora ſint, quàm ut cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus folijs cõpararí queant, tantum abeſt ut ſimilia ſint. Huc accedit, quod omnium maximè euertere uidetur aduerſariorũ ſententiam: nemo unquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus & alij ueteres aſsignant, ut etiam hoc nomine Parthenium non poſsit eſſe Matricaria herba dicta uulgò.

Cotula uox unde deducta.

Parthenium nõ eſt Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

TEMPVS.

Primo ſtatim uere, Maio potiſsimũ menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui Amaracum uocat, calefacit, non autem uehementer deſiccat. Itaq; in caliditate tertij eſt ordinis, in ſiccitate uerò ſecundi.

VIRES.

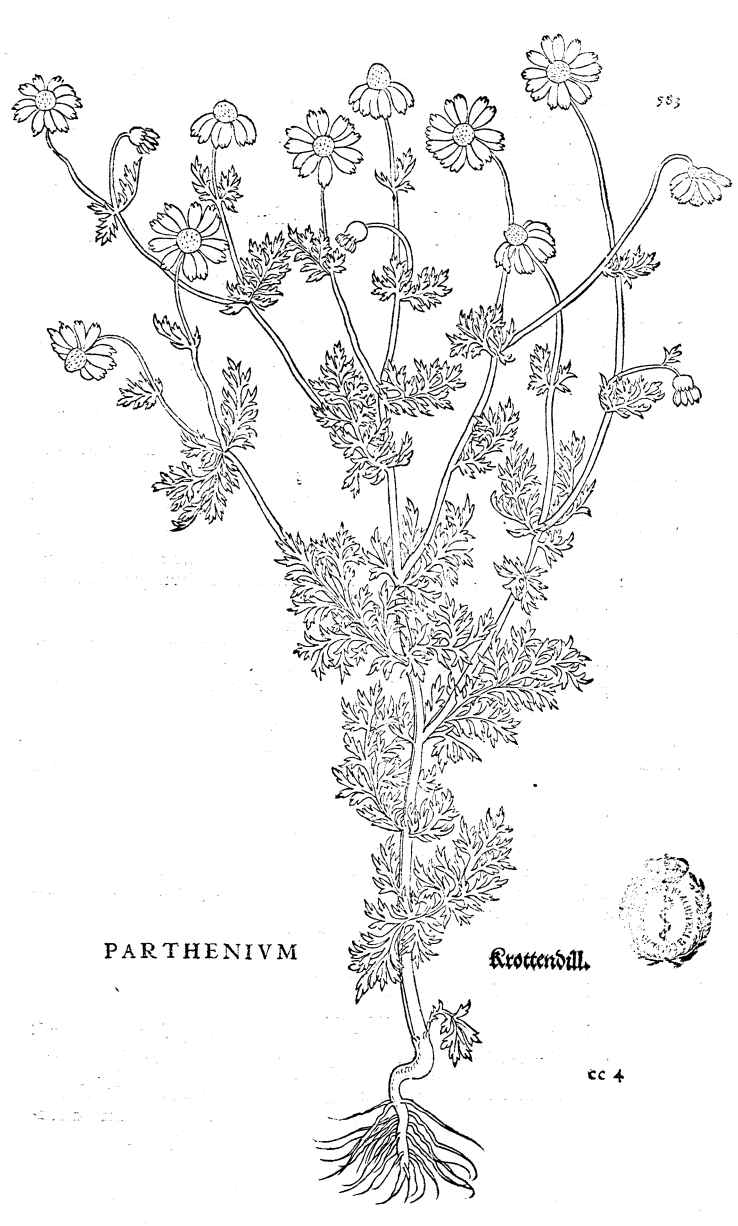
583
PARTHENIVM
Krottendill.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Sicca cum oxymelite, aut ſale pota, non ſecus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Aſthmaticis & melancholicis prodeſt. Herba ipſa floribus demptis à calculoſis & aſthmaticis utiliter bibitur. Decoctum eius ad inſidendum prodeſt in uuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus ſacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu ſumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis & calculoſis. Ad inſidendum decoctū in duritia uuluarum & inflammationibus. Illinitur & ſacro igni, item ſtrumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent, dicíq; cuius cauſa uellatur, nec reſpicere: dein eius folium ægri linguæ ſubjcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superſtitioſum.

DE POLYGONATO▸ CAP▸ CCXXII▸

NOMINA.

Sigillum Salomonis. Polygonatum eſt dictum.

ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Polygonatū Latinis dicitur. Officinis, item herbarijs & uulgo, ſigillum Salomonis, Germanis Weißwurtz, hoc eſt, radix alba nominatur. Polygonatū autem à radice geniculorū frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

GENERA.

D Duo eius genera damus. Vnum uerum, latioribus foliis: alterum multò anguſtioribus, quemadmodū pictura graphicè oſtendit. A foliis utrique nomina ſunt indita.

FORMA.

Frutex eſt cubito altior, folia lauro ſimilia habens, latiora tamen & leuiora, ſapore mâli cotoneæ aut punicæ: guſtatum enim adſtrictionē quandam reſipit. Per ſingulos foliorum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, ſupputatione à radice facta. Radicem habet candidā, mollem, longam, geniculis plenam, denſam, grauiolentem, digiti craſsitudinē obtinentem. Iam ſi ſingulas Salomonij

Sigillum Salomonium.

ſigilli notas libeat proſequi, omnes, ne una quidem reclamante, adeſſe comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, foliis lauri latioribus, & læuioribus, quæ guſtata quendam mâli cotoneæ aut punicę ſaporem referant cum aliqua adſtrictione. Flores per ſingulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè ſuperent, à radice ad cacumen ſupputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab unoquoque foliorum ſinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, denſa, grauiter olens, digitali craſsitudine. Floribus excuſsis baccæ piſi ferè magnitudine dependent, ex uiridi nigricantes, & in quendam ordinem digeſtæ.

LOCVS.

Naſcitur in montibus.

TEMPVS.

Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum miſtam habet qualitatem. Eſt enim in eo adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon faſtidioſæ cuiuſdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita uulneribus auxiliatur. Quinetiā uultus maculas delet & aufert.

EX GALE-

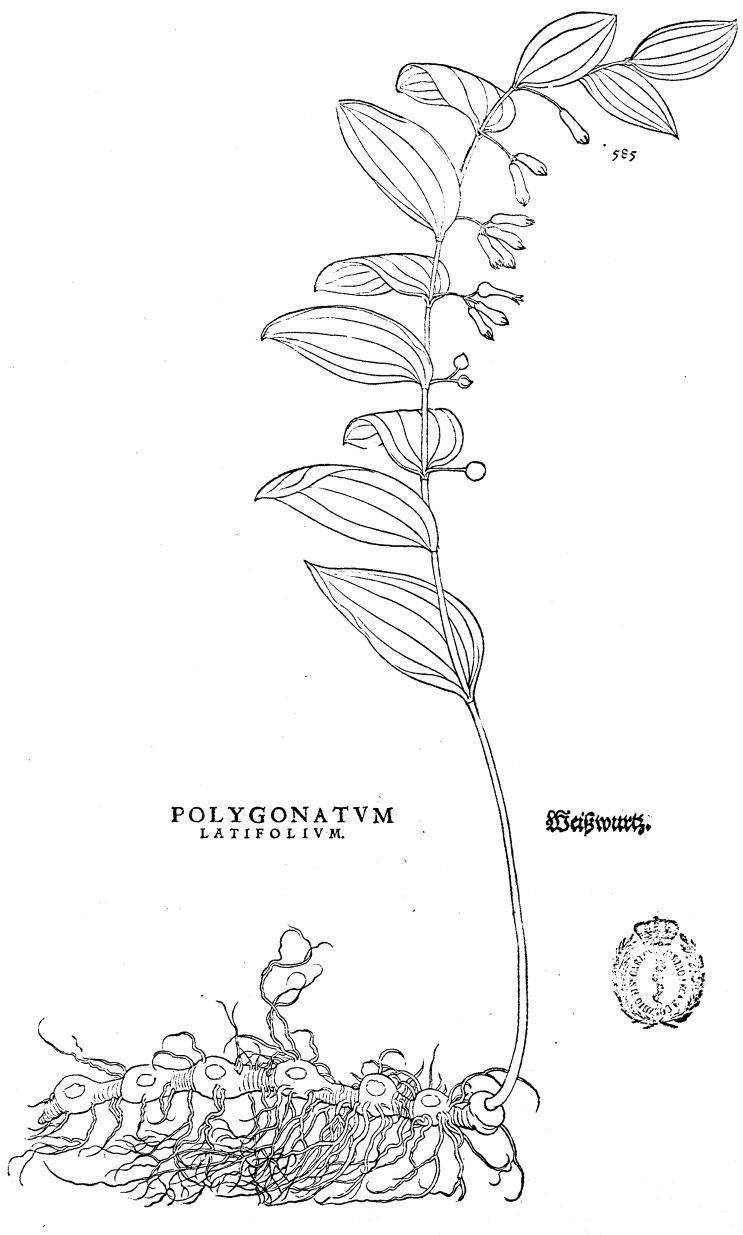

POLYGONATVM
LATIFOLIVM.

Weißwurtz.

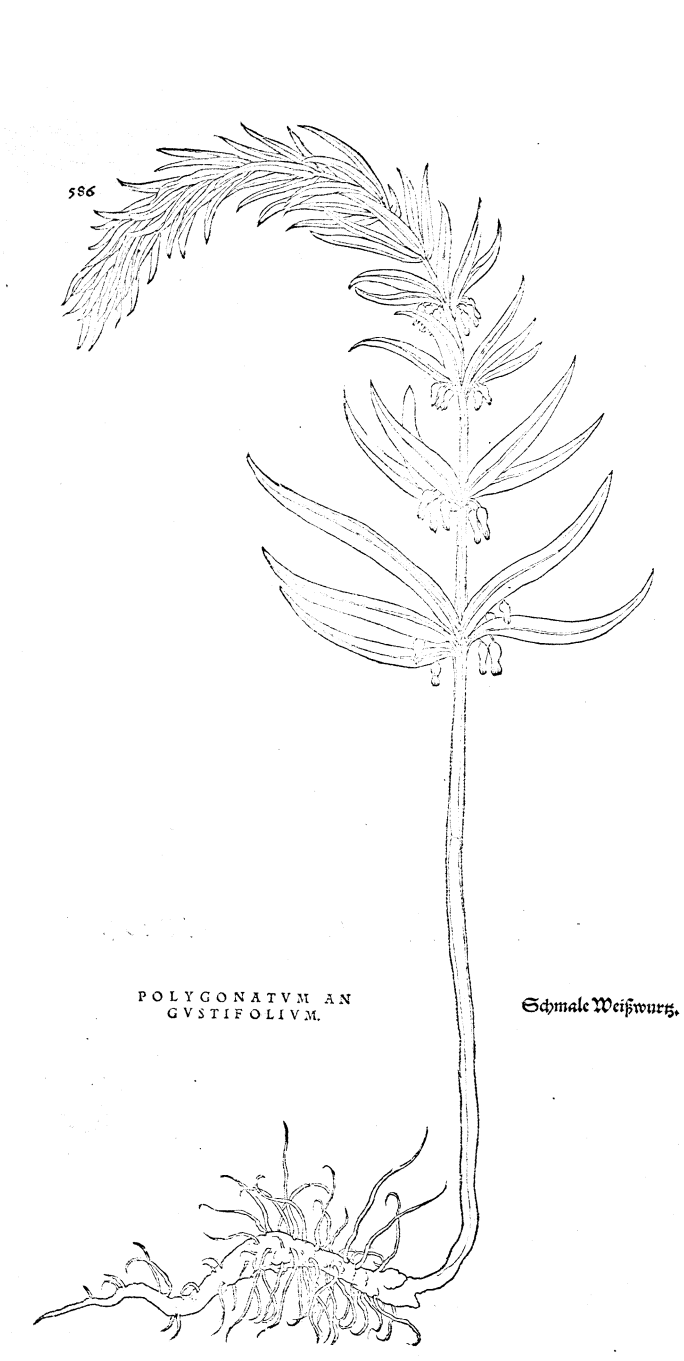

POLYGONATVM AN GVSTIFOLIVM.

Schmale Weißwurtz.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam uulneribus illinunt. Sunt etiã qui illo nævos maculasq; in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, ut planè nullum subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΠΟΔΙΟΝ græcè, Polypodiũ, Filicula latinè, officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Engelsüß/ Baumfarn/ Dropffwurtz uocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet inditum est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorũ cum Filice nuncupauerunt. *Polypodium unde dictum.* *Filicula.*

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus uiridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

B TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet uincentem qualitatẽ, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi uim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ insparsa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodiũ exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in usu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO.

POLYPODIVM Engelfig.

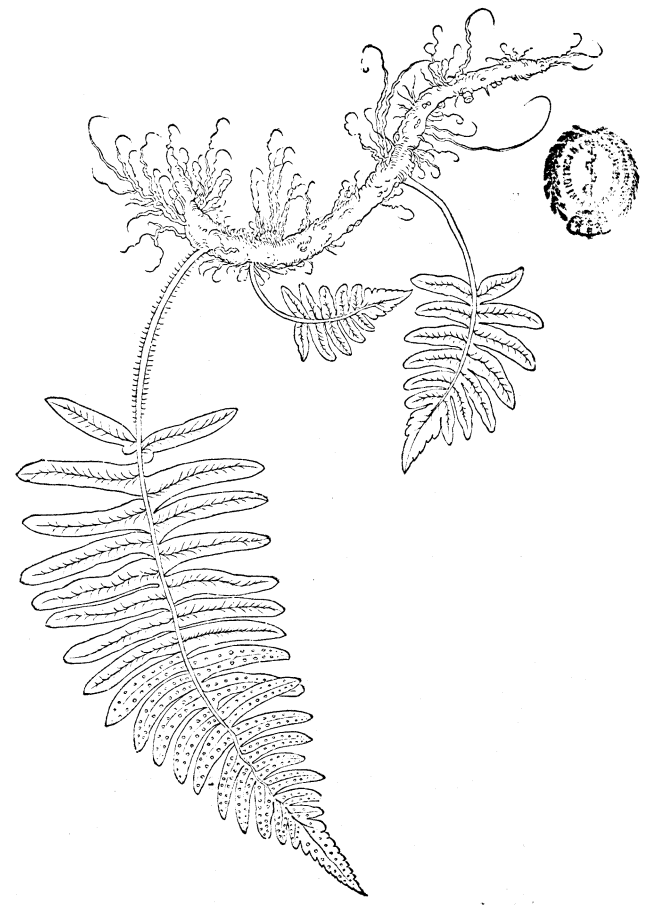

A

NOMINA.

ΠΑΣΙΟΝ Græcis, Marrubiū Latinis, Praſium officinis uocatur. Germanis Andorn das weiblin/weiß Andorn/Marobel/Gottßvergeß. *Marrubium. Praſſium.*

FORMA.

Frutex eſt ab una radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, uirgis quadrangulis. Folium pollici æquale, ſubrotundū, hirſutū, rugoſum, guſtu amarū. Semen per interualla in caulibus eſt. Flores aſperi uerticillorū figura. Hæc deliniatio adamuſim Marrubio hodie dicto reſpondet. Siquidem ſingulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginoſum: foliȝ ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, uerticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui ſuccreſcit teres & aſperum ſemen. *Marrubium.*

LOCVS.

Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æſtate, Iulio potiſſimū menſe, dum ſemine eſt prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubiū in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi eſt, in ſiccitate uerò tertij medij aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium expreſſus ſuccus, datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace cum iride ſicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, ut menſtrua & ſecundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui letale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cū melle illita ſordida ulcera purgant,

B pterygia nomaſq; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliȝ contuſis expreſſus ſuccus & ſole coactus. Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbū regium per nares expurgat. Aurium doloribus per ſe, aut cum roſaceo inſtillatus prodeſt.

EX GALENO.

Praſium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis uratur conſentientē huic ſapori actionē habet, iecur aclienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemq; expurgans, ac menſes promouens. Sed & illitum detergit ac diſcutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus utique obſtructionem diſſȝcere, meatumq; ipſum & explantationes membranarū expurgare neceſſe eſt.

EX PLINIO.

Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterē. Iis qui ſanguinē eſȝciunt eximiè utile, ſcapis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctū, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant. Alij nihil cōparant. In eadē cauſa Marrubij & Fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisq; ad ſextarios duos, ſi cochlearij menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Virilium uitijs tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, neruorum contractionibus ſalutare. Potum aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierū. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uerò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſto machū & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamē exulceratæ ueſicæ, & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatē oculorū adiuuare.

590

MARRVBIVM

Weiß Andorn

A

NOMINA.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩΝ, ἱερὰ βοτάνη græcè: Verbenaca, Verbena, Columbaris ſeu Columbina, herba Sagminalis latinè, herbarijs & officinis Verbena uocatur. Germanicè Eiſenkraut uel Eiſernhart/hoc eſt, ferraria, quod nomen ut olim, ſic hodie quoq; habet. Peristereon nomen inditũ à columbis, qui in ea uerſari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc eſt, ſacra herba ideo dicta, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia luſtrabatur, Iouis menſa ad ſacrificiũ & epulas uerrebaẽ, & fœciales in ſacris legationibus illa coronabantur, uel ut Dioſcorides inquit, quod in expiationibus ſuſpenſa & alligata mirè utilis ſit. Sagminalis uerò, quod inter ſagmina, hoc eſt, gramina ex loco ſacro, præſertim arce Capitolij, cum ſua terra euulſa, primum hæc honorẽ haberet.

Verbenaca. *Verbena.* *Peristereon cur dicta.* *Hierobotane.* *Sagminalis.*

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioſcorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & ſupinam. Plinius à ſexu marem & fœminam. Recta Dioſcoridis, eſt Plinij mas, alioq; nomine Criſta gallinacea, à ſerratis foliis quæ gallinaceæ criſtæ formam referunt, dicitur. Recta autem nominata eſt, quod rectis ramulis aſſurgat. Supina autem Dioſcoridis apud Plinium fœmina eſt, Romanisq; Cincinnalis uocatur. Supinam uerò uocarunt, quod ſemper humi ſupinè procumbat. Germani etiam per ſexum genera illa diſtinguunt, uocantq; rectam Verbenacam Eiſenkraut das mennle/Supinam uerò das weible.

Criſta gallinacea.

FORMA.

Recta ſiue mas herba eſt altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic inciſa, ſubalbida, è caule prodeuntia, qui ei unus eſt magna ex parte, quemadmodũ
B & radix una. Flos luteus, quo ſolo ferè à fœmina differre uidetur. Hæc deſcriptio pulchrè Verbenacæ mari reſpondet: eſt enim herba dodrantalis, interdum uerò procerior, quemadmodũ ea eſt quæ in Germania noſtra prouenit: nunquam enim aut rariſſimè palmi altitudinẽ non excedit. Folia habet inciſuris diuiſa, albeſcentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, ut plurimum, caulis & radix una. Supina ſeu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, anguloſos, circa quos folia ſunt per interualla quernis ſimilia, anguſtiora tamen & minora, per ambitum inciſa, colore ſubcæſio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum deliniationis notæ Verbenæ fœminæ adamuſsim conueniunt. Siquidem multis ſtatim à radice anguloſis coliculis conſtat, coma ſubtus incana, folio querno non diſsimili, niſi quod minus eſt & anguſtius, multis per ambitũ inciſuris: floſculo ex albore & purpura uerſicolore. Quibus omnibus manuſcripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit teſtimonium, & communis omnium conſenſus, à quo ſine manifeſtis coniecturis & rationibus nunquam eſt diſcedendum.

Recta. *Supina.*

LOCVS.

Vtraque in planis & aquoſis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potiſſimũ fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque deſiccat & adſtringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum roſaceo, aut adipe ſuillo recenti appoſita, uuluarum dolores finire putantur. Ignem ſacrum cum aceto illita reprimunt. Putreſcentia ulcera cohibent, Vulnera glutinant, ueteraq; ex melle ad cicatricem perducunt.

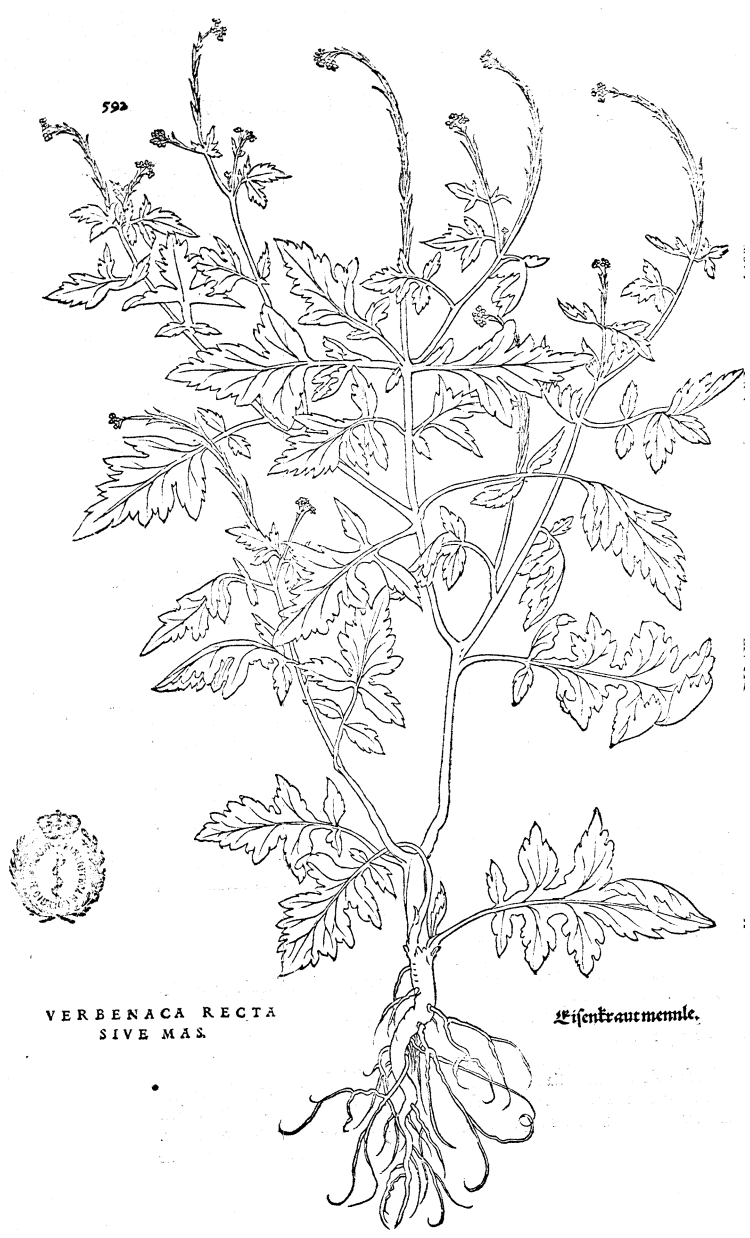

VERBENACA RECTA
SIVE MAS.

Eisenkraut mennle.

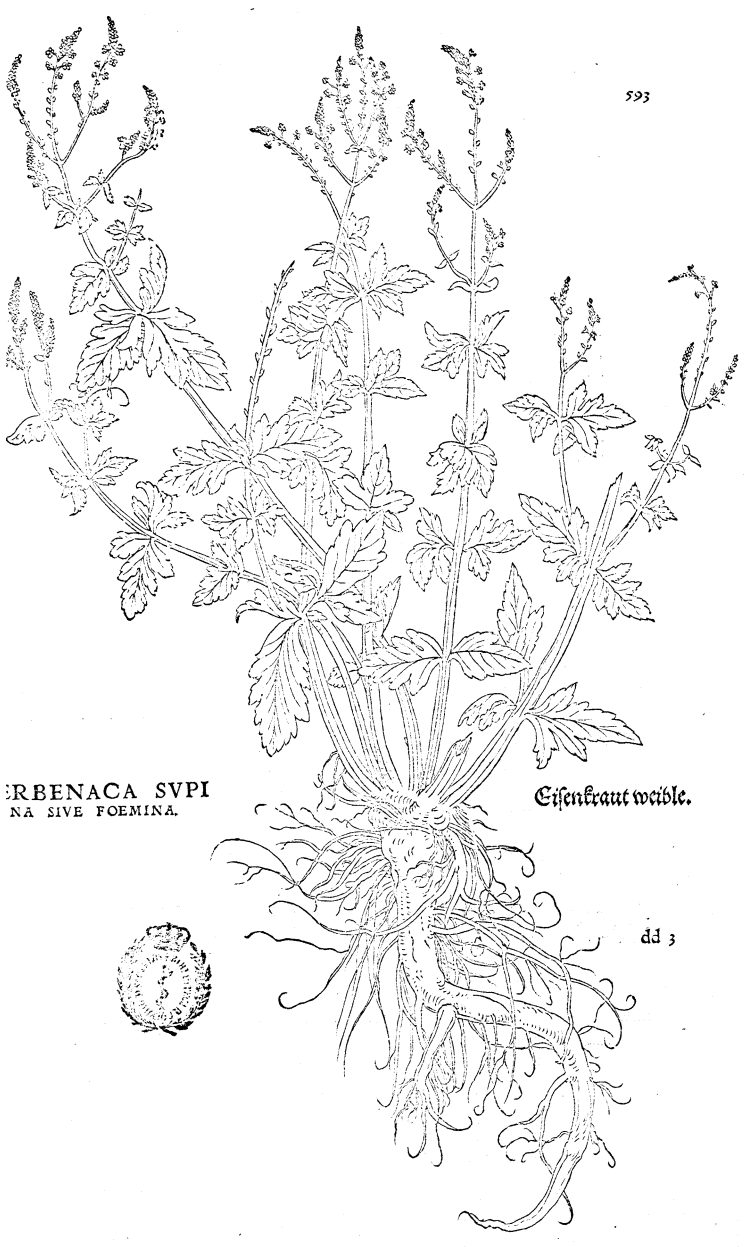

ERBENACA SVPI
NA SIVE FOEMINA.

Eiſenkraut weible.

c Supinæ autem folia & radix in uino pota illitaq́, aduerſus reptilia ſerpentésue faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida ulcera purgant. Tota autem herba in uino decocta tonſillarum cruſtas abrumpit, & oris nomas gargariſſata cohibet. Fertur ſparſo aqua triclinio qua maduerit, lætiores conuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacentibus folijs: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò deſiccantem ut uulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores ſummo præſidio eſſe teſtatur Archigenes, ſi ea coronetur patiens, aut ſi teratur cum aceto & roſaceo & illinat, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores ſedat, ſed capillos quoq́ fluentes compeſcit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, oriſq́ ulceribus medetur. Ad colicos radices ſemicontuſas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potandum dato: efficaciſſimum id eſſe experientia compertum eſt. Facit & ad calculos atq́ ad inchoantem elephantiaſim, ſi cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáue febre laborantes. Ad podagricos uerò & coxendicū morbo affectos uino decocta exhibetur. Succi è radice expreſſi collutio ad fiſtulas commodiſſima eſt. Et ſi mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fiſtulas ſanat. Poteſt etiam melle aſſumi, & fiſtulæ tanquam collyrium inijci, ac mirum in modum prodeſt.

D EX PLINIO.

Aiunt ſi aqua ſpargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduerſus ſerpentes conteritur ex uino. Omnibus uiſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus, & quos ab ijs phthiſis tentat. Dyſenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex uino aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus uini.

EX SYMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentiū dolores ſedat, & motos atq́ concuſſos cōfirmat. Oris ulcera ſanat. Decoctum eius colicos & calculoſos iuuat. Pota ijs qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis ſuccurrit. Item quotidiana & quartana laborantes ſimiliter iuuat. Podagricos uerò & coxendicis morbo captos, uulneratosq́ illita ſanat.

DE PTERIDE▸ CAP▸ CCXXVI▸

NOMINA.

Filix. Pteris aut dicta.

ΠΤΕΡΙΣ, ἀπὸ τοῦ πτερόω Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ latino nomine utuntur. Germanicè **Waldtfarr**. Pteris autem & Pterion ab aliis auiū, quarum formā in ramulis diſpoſita eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim, & pennatis folijs frutex Filix eſt.

GENERA.

Pteris. Thelypteris.

Duo Filicis ſunt genera, mas ſcilicet & fœmina. Mas Græcis ſimpliciter ἄρρεν, Latinis Filix mas, Germanis **Waldtfarr mennle** dicitur. Fœmina Græcis θηλυπτέρεως, Latinis Filix fœmina, Germanis **Waldtfarr weible** appellatur.

FORMA.

FILIX MAS

Waldfarn mennle.

FILIX
FOEMINA.

Waldfarn weible.

A

FORMA.

Filix maſcula folia habet ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, ex uno pediculo cubitali longitudine exeuntia, inciſa, alarum auium modo explicita, odore ſubgrauia. Radicem in terræ ſuperficie foris nigram, craſſam, oblongam, adnaſcentias appendicésue multas habentem. Ex qua ſiquidem deſcriptione ſatis conſtat hanc quam ſub hoc nomine pictam damus herbam eſſe Filicem maſculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea ſupra terram extollitur, pediculi foliorũ, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque ſemen habet: folia ex uno pediculo cubitali à terra ſtatim, aut ex ſtipite eius exeunt, utroque latere pinnata, ſubgraui odore. Radix denique illi eſt per ſumma ceſpitum nigra, & ut Theophraſtus ait, craſſa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, ut ſummatim dicam, omnes illi notæ adamuſſim reſpondent. *Filix maſcula.* Filix fœmina folia priori ſimilia obtinet, non tamen uno ſingulariq; pediculo ut illa hærentia, ſed adnaſcentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore ſubflaua, aliquando uerò rubeſcens. Quę deſcriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, ut nulla prorſus ſit nota quæ illi non reſpondeat. *Filix fœmina.*

LOCVS.

Naſcuntur ubiq;, ſed maximè in montibus, ſyluis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc eſt, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ ſunt Filices, paululum habentes adſtrictionis, ut euidentiſſimum ſit has calefacere & exiccare poſſe.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis maſculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulſa pota. Melius autem ſi cum Scammoniæ, aut ueratri nigri quatuor obolis detur: ueruntamen oportet ſumentes allia præſumpſiſſe. Lienoſis ut reſtituantur prodeſt pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos utilis eſt. Eius autem hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitum copioſior harundo coronet: & contrà euaneſcet harundo, quam obſepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate ſumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum uino autem pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos eijciunt. Mulieribus datæ ſterilitatem faciunt. Et ſi prægnans ſumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter ſanantur ulceribus inſperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarũ pondere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad eundem modum fœtum quidem uiuum necare, mortuum autem eijcere mirum non eſt. Vlceribus impoſita ualenter deſiccandi facultatem obtinet, nõ tamen mordax eſt. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris ſeu fœmina Filix, contra lumbricos uentris & latos & graciles utilis eſt. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in uino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri ſi detur, prægnanti quidem abortum: ſimpliciter autem fœminis ſterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

C EX PLINIO.

Vſus radicis in trimatu tantum, neque antè neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorũ pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiã bibitur, melle præguſtato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cęteris ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt, ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Filix ſemine prorſus caret. Falſum & cõmentitium hauddubiè eſt quicquid neoterici aliqui de Filicis ſemine fabulantur: quod ſcilicet una ſolſtitiali nocte floreat, eademq; hora cum defloruit maturum in terram ſemen cadat, ideoq; niſi quiſpiam tunc affuerit, nec uideri florem, nec colligi ſemen poſſe, tum quia incredibilia ſunt, tum quod omnes, Theophraſtus ſcilicet, Galenus, Dioſcorides, Plinius, ſterilem & ſine ſemine dixerunt. Necq; etiam medici uel Arabes uel Perſæ ad magicas uanitates nati, ſeminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta eſſe uidentur humanæ ignorantiæ ad quæſtum impudenter illudentium, quæ certè uel una hac ratione abundè ſatis confutari poſſunt, quod cuncta illa fieri & obſeruari natali nocte diui Ioannis Baptiſtæ præcipiunt, cum natalis ea nox & ſolſtitialis illa duodecim dierum numero nunc inter ſe diſtent.

D DE PEVCEDANO▸ CAP▸ CCXXVII▸

NOMINA.

Fœniculum porcinum. *Peucedanus unde dictus.* *Pinaſtellus.* ΠΕΥΚΕΔΑΝΟΣ Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs noſtræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Harſtrang/Sewſenchel/oder Schweſelwurtz/quod lachryma è radice ſulphuri aut thuri ſimilis exudet. Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græcis πεύκη dicitur, cui folio par eſt. Hinc poſteriores Latini Pinaſtellum eum uocauerunt.

FORMA.

Officinarũ Peucedanus non eſt genuina. Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo ſimilem. Comam habet circa radicem copioſam & denſam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, craſſam, liquore plenam. Hæ ſanè omnes notæ, nulla prorſus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis uendũt herbas, Peucedanũ oſtendunt radice nõ ſuccoſa, ſed lignoſa, nec graui odore, ſed iucundo: unde ſatis cõſtare poteſt uerum non eſſe.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potiſsimum in monte prope Tubingam, cui olim arx impoſita fuit, in itinere uerſus Rotenburgum ſito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, atque deinceps ſemen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine ſecundo iam completo: deſiccat uerò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello inciſa liquor effunditur, profluensq; ſtatim in umbra reponit: in ſole ſiquidem langueſcit. Facit cum colligit capitis dolores & uertigines, niſi quis antea roſaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix aſſata

inutilis

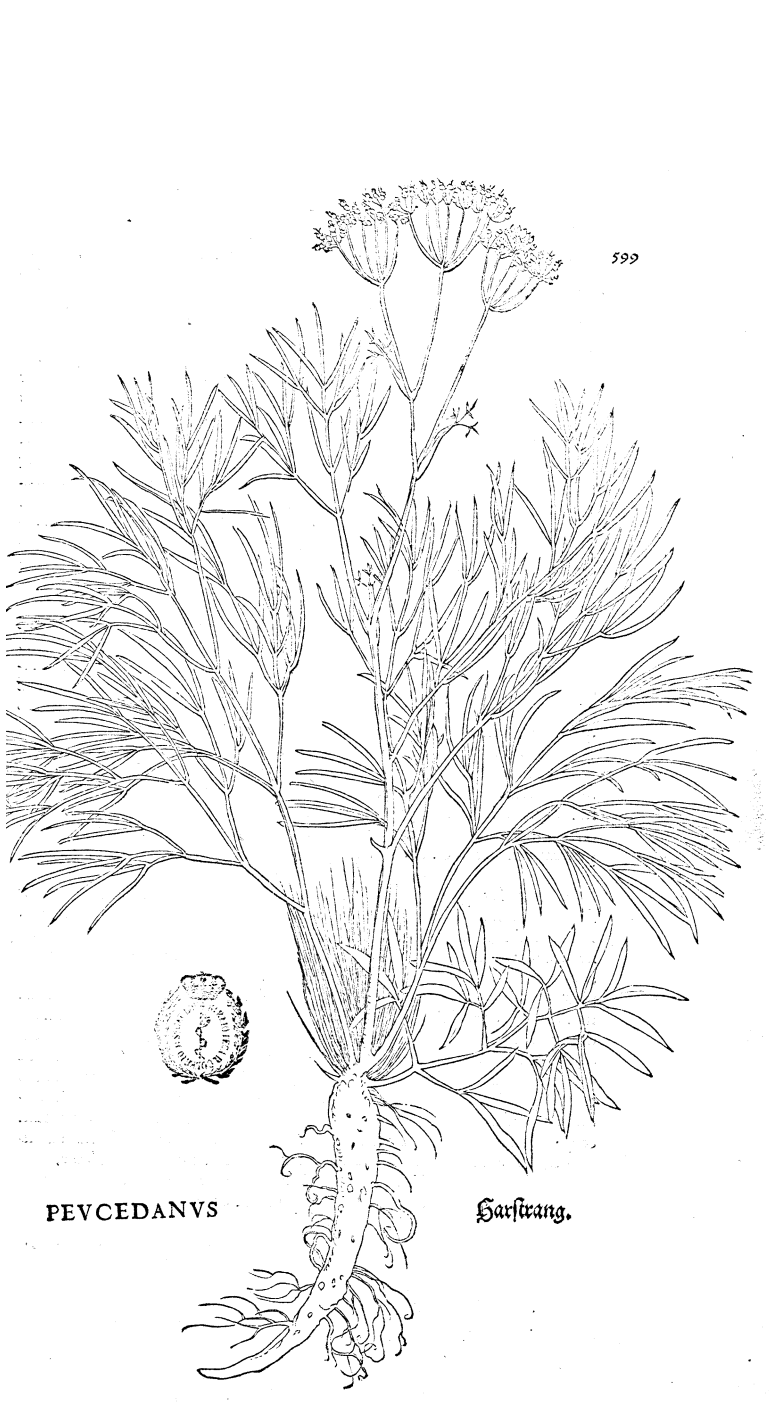

PEVCEDANVS Harſtrang.

C inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice ſicut è Mandragora liquor atq; ſuccus. Minus tamen efficax ſucco liquor, & uelocius expirat. Interdū etiam cōcreta inuenitur lachryma thuri ſimilis, caulibus radicibusq; adhærens. Ex aceto & roſaceo inunctus lethargicis, phreneticis, uertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, reſolutis, iſchiadicis, conuulſis: in uniuerſumq; neruorū affectionib. ex oleo & aceto inungitur. Strangulatu uuluæ laborantes olfactus, ſoporeq; profundo correptos reuocat. Suffitu ſerpentes fugat. Aurium doloribus cum roſaceo inſtillatus prodeſt. Cauis dentium eroſis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tuſsim in ouo ſumptus facit. Difficultati ſpirandi, torminibus & inflationibus ſubuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad ueſicę renumq; dolores & diſtentiones potus confert. Aperit uuluam. Radix ad eadem utilis eſt, ſed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita ſordida purgat ulcera, oſsiumq; ſquamas detrahit, ueteraq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatisq; calefaciendi ui prædictis miſcetur. Eligi debet recens, non carioſum, ſolidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho diſſoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidē maximè, ſed tamen etiam ſucco & liquore utimur. Sunt autē hæc omnia eiuſdē ſpecie facultatis, ſed ualentior liquor, admodū excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex craſsitudine atque uiſcoſitate humorū factis. Et intrò quidem in corpus ſumpta, ſed tamen etiam olfactu proſunt. Porrò quod incidat atque extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorū dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia uidelicet eſt tenuiū partium, & excalfactorius. Quin
D etiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando craſſos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & ſquamas ab oſsibus celerrimè detrahit, quia uidelicet ualidè deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et ulceribus malignis arida illita optimum eſt remedium: ipſa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntq; ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne uertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens, inciſisq; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore ruſſo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in uſu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficaciſsimo, qui reſoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturq; contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus ſubuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radicē ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica uis ei eſt. Peucedano ad recentia uulnera tanta uis eſt, ut ſaniem oſsibus extrahat. Cum ſemine Cupreſsi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluitq; ab infernis. Strangulatus uuluæ nidore uſtum recreat, laxanturq; ſuffocationes eo: ſed quidam ammiſcent in uino ſemen Cupreſsi cōtritum. Potum cum coagulo uituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. Succus infantium ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur,

Item ſemine lethargici excitantur, & ut perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani ſucco,

DE PERSI-

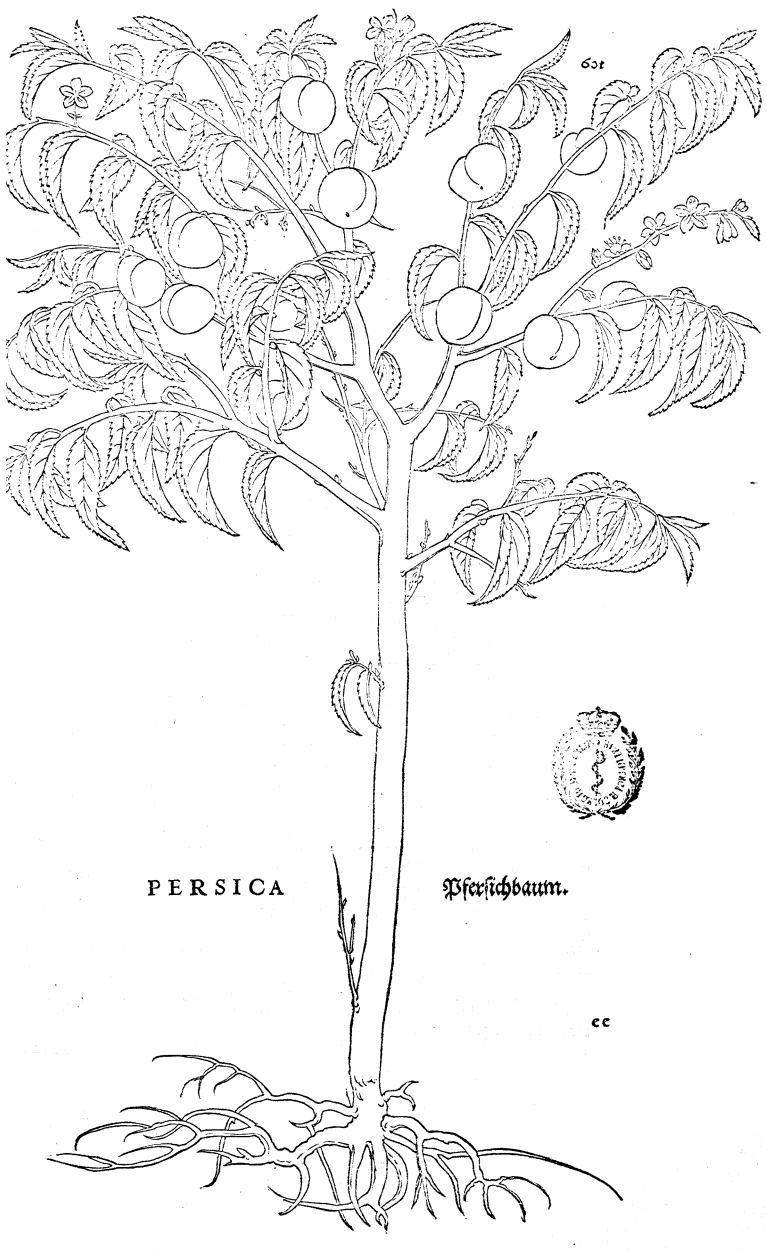

PERSICA Pfersichbaum.

C

NOMINA.

ΠΕΡΣΙΚΗ μαλὶς Græcis, Perſica mâlus Latinis: antiquum nomen herbarij uulgares retinuerunt: Germanis Pferſichbaum appellatur. Perſica fortè dicta, quod ex Perſide primum aduecta ſit.

Perſica cur dicta.

FORMA.

Perſica foliſs amygdalæ maioribus conſtat: flore ſubpuniceo, pomo carnoſo, ſucculento, foris lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis.

LOCVS.

Paſsim in hortis, uineis potiſsimũ, naſcitur. Gaudet autem aquoſis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere, fructus uerò eius autumni ferè exitu matureſcit, celerrimè marceſcens.

TEMPERAMENTVM.

Perſica arbor in germinibus & foliis uincentem amaram qualitatẽ habet, ut hoc nomine calidam eſſe nemo dubitare poſsit. Fructus eius in ſecundo ordine frigidus & humidus exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Perſica poma ſtomacho grata ſunt, matura bonum faciunt aluum, cruda uerò aluum conſtringunt. Siccata uehementius adſtringunt. Siccorum decoctum hauſtum ſtomachi & uentris fluxiones ſiſtit.

EX GALENO.

Folia Perſicæ trita & ſuper umbilicum impoſita lumbricos necant. Alioquí ſanè etiam diſcutiens medicamentũ eſt. Pomorum uerò eius ſuccus & ueluti caro facilè corrumpitur, omninoq́; noxam infert, quapropter haud poſt alios cibos ultimoq́;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportet: nam in ſummo natantia corrumpuD tur. Huius uerò, quod omnibus cõmune eſt, meminiſſe oportet: quæcunq́; uitioſi ſucci, quæ humida & lubrica ſunt, facileq́; deſcendunt ſecedúntue, præ aliis comedenda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt, & aliis præeunt, ac quaſi iter muniunt. Poſtremò autem ſumpta, unà ſecum alia quoq́; in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Perſicorũ cibus eſt quidem ſtomacho inutilis, eò quod cirò ſuccus eius inaceſcat, & caro æque in digeſtione uitietur, uerum minimè grauis, dum non diutius in inteſtinis moratur, & ad ima ſemper exitu celeri feſtinat. Perſicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus ſuadet nunquam omnino poſt cibum ſumere, corrumpi affirmans ſi cibis cæteris innatent. Perſicorũ folia trita & impoſita uentris animalia perimunt & expellunt. Eadem ſicca & in puluerem tuſa, recentes plagas cruentorũ uulnerum claudunt. Nucleus perſicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quamuis quidam cum ſolo roſaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Perſici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum uino etiam in ueſica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Aſperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit. Thoracis obſtrictos ſinus reſerat: uitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Perſicæ ſaccharo conditi, inſtar roſarum aut uiolarum, aluum haud leuiter mouent atque ſubducunt.

DE PEPLO.

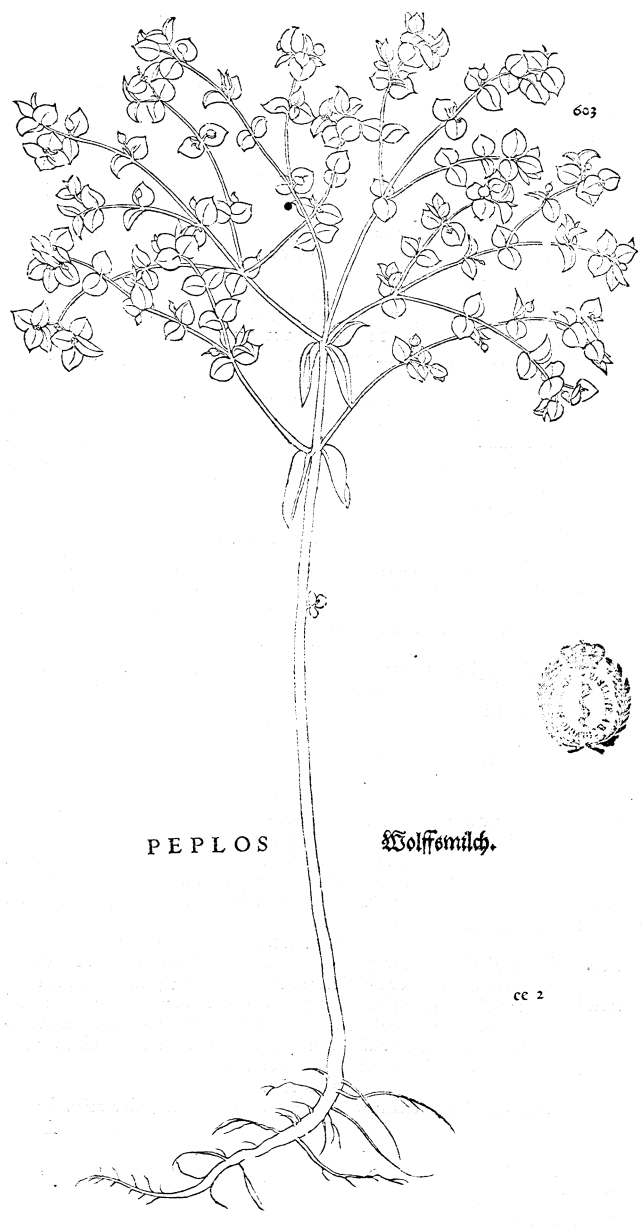

PEPLOS Wolffsmilch.

C NOMINA.

Eſula rotunda. ΠΕΠΛΟΣ Græcis, Peplos Latinis, officinis & uulgo Eſula rotunda, Germanis Teufelßmilch appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex eſt albo liquore plenus: foliȝs paruis ut Rutæ, latioribus tamen. Tota eius cǫma dodrantalis, rǫtunda, humi fuſa: ſemine ſub foliȝs paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice una, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & uineis.

TEMPVS.

Colligitur meſsibus, ſiccaturǫ; in umbra, & continuè uertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentū, atqueadeo ex quarto calefacientium ordine eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa multos habet uſus, radix uerò inutilis. Semen eius tuſum, feruidaq; aqua madefactū reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potū ducit. Obſonȝs mixta herba aluū conturbat. Conditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem ſimilem Tithymallis habet, cum in alȝs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli menſura cum mulſæ cyatho bibitum Pepli ſe-
D men. Sale etiam herba maceratur, flatusq; diſcutit, ut Hippocrates aſſerit. Summopere igitur confert flatuoſis affectibus, quí in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & uteri & coli flatibus, tumefactisq; cœdematibus in abdomine.

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur obſonȝsq; ad molliendam aluum.

DE PILOSELLA▸ CAP▸ CCXXX▸

NOMINA.

QVO nomine ueteribus Grecis aut Latinis nominata ſit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neq; enim eſt μυὸς ὦς Dioſcoridis. Cum itaque græco & latino nomine deſtitueremur, barbaro uti nobis neceſſe fuit, niſi planè herbam hanc uulneribus glutinandis mirè utilem, præterire uoluiſſemus. Herbarȝ itaq; noſtræ ætatis à copioſis pilis quibus ueſtitur, Piloſellam, Germani Meußörlin/uocant.

Piloſella unde dicta.

GENERA.

Maior. Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè niſi floribus diſtantia. Vnum genus maioribus foliȝs, & quæ ſe à ſolo ſuſtollunt, floribusq; luteis, maior Piloſella
Minor. nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterū minoribus foliȝs, in terra ſeſſilibus, floribus purpureis, & quaſi in pappum euaneſcentibus, Germanis Meußörlin/oder Naſenpfätlin peculiariter appellatur. Sic etiam ſuam Piloſellam manu ſcriptus herbarius in maiorem & minorem digeſsit.

FORMA.

Herba eſt foliȝs in terram graminis modo ſparſis, piloſis, albicantibus à terra, ſuperne

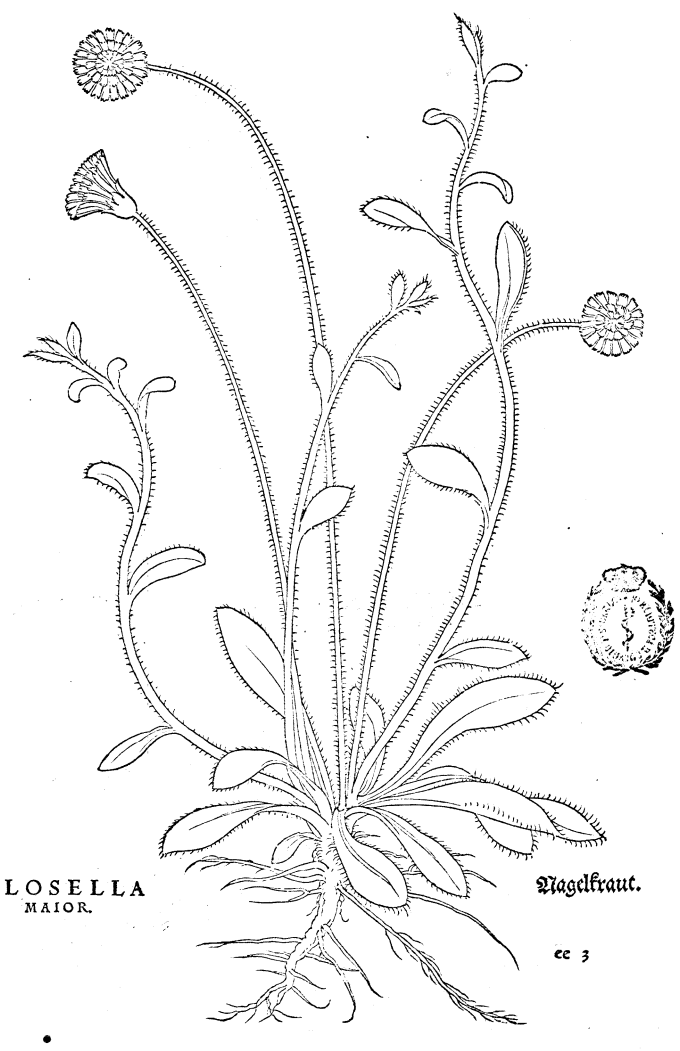

PILOSELLA
MAIOR.

Nagelkraut.

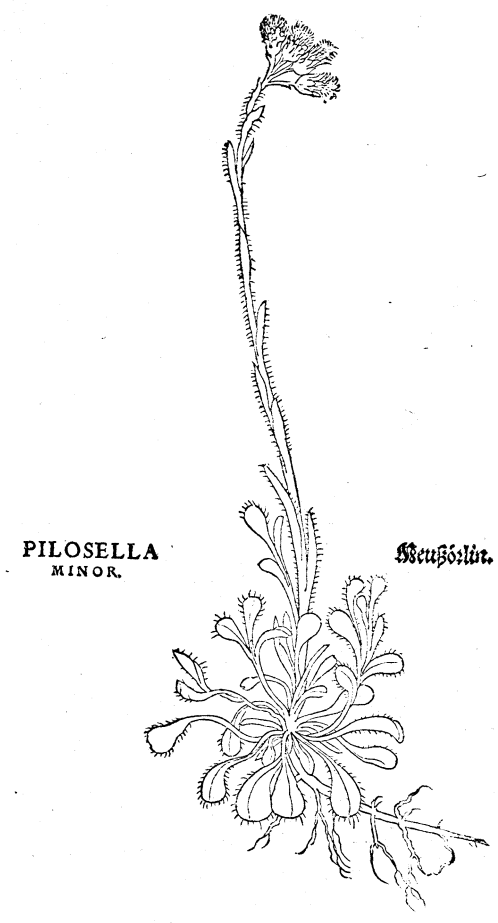

PILOSELLA
MINOR.

Meußöhrlin.

A ſuperne uirentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatē multam extenuata. Ex qua deſcriptione ſole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myoſotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non eſſe Piloſellam: nam, ut reliqua taceam, neque maior neque minor Piloſella cœruleum floſculum uelut Anagallis obtinet: ut non parum errent herbarij noſtri temporis qui Piloſellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myoſotis non eſt Piloſella.

Auricula muris non eſt Piloſella.

LOCVS.

Naſcitur utrunque genus locis montoſis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in aſperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potiſsimū menſe florent. Minor tamen Piloſella paulò poſt initia Iunij menſis diſperit, & nuſquam ſubinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Eſſe calidas & ſiccas Piloſellas guſtus palàm declarat: habent enim adſtrictionē cum exigua quadam acrimonia coniunctam, ut hoc nomine ad purificanda ac ſubinde glutinanda uulnera ſint mirificè utiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam uulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis ſuccum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciem, ut omne ferrum aliud domet, ſecetq́; : ferrum enim quod huius ſucco cōmaduit tantam contrahere duritiam, tamq́; magnū induere robur produnt, ut chalybis aciem reſpuat. Has certè omnes facultates manuſcriptus herbarius Piloſellæ adſcribit. Recentiores huius herbæ radicem Maio menſe effoſſam, ſiccatā, & in puluerem redactam, ac ſubinde potam, aut in cibo datam, efficaciſsimū eſſe ad
B uerſus ramicem remedium tradunt.

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.

QVT appellata ſit Græcis aut Latinis herba hæc quam hodie uulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam uocant, nondum nobis certò ſcire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. Germani Bibinellen & Bibernellen appellant.

Pampinula.

GENERA.

Duûm eſt generum Pimpinella. Vna maior, radice admodū longa, foliis multifariam ſciſsis, Siſaro haud diſsimilibus, caulibus angulosis, floribusq́; in ſummo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufeſcentibus, foliisq́; minoribus, & non diſſectis multifariam, ſed ſerratis tantum, aliàs priori per omnia ſimilis.

FORMA.

Herba eſt folio mucronato, diſſecto, aut in extremitatibus ſerrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubentibus, in quorum ſummo naſcuntur flores minuti & candidi, & iis decidentibus ſemen exiguum Oreoſelini ſemini ſimile. Radice craſſa, longa, & ſubrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultū erumpit.

TEMPVS.

Æſtate in autumnum uſque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in guſtu præ ſe ferat, hauddubiè in ſecundo ordine calida & ſicca erit, imò ſecundum calefaciendi ordinem excedere credibile eſt, & ad tertium ferè accedere.

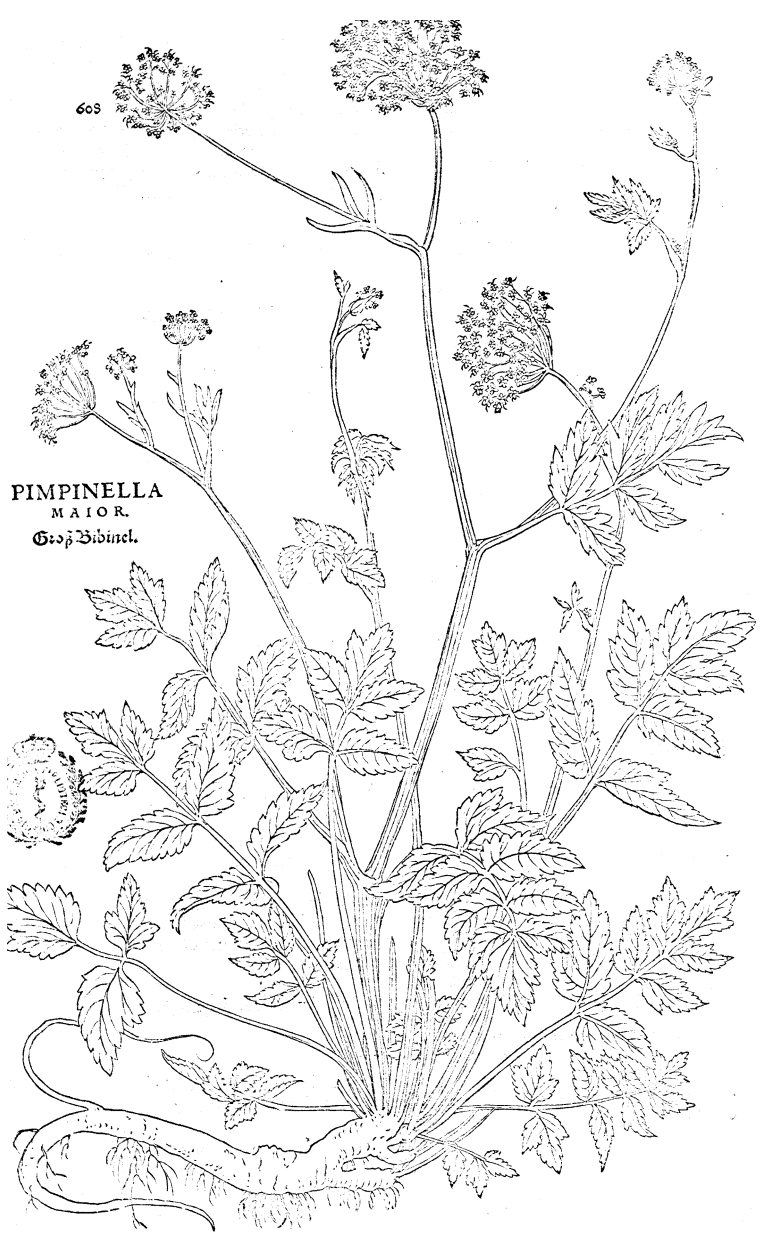
PIMPINELLA
MAIOR.
Geo. Bibinel.

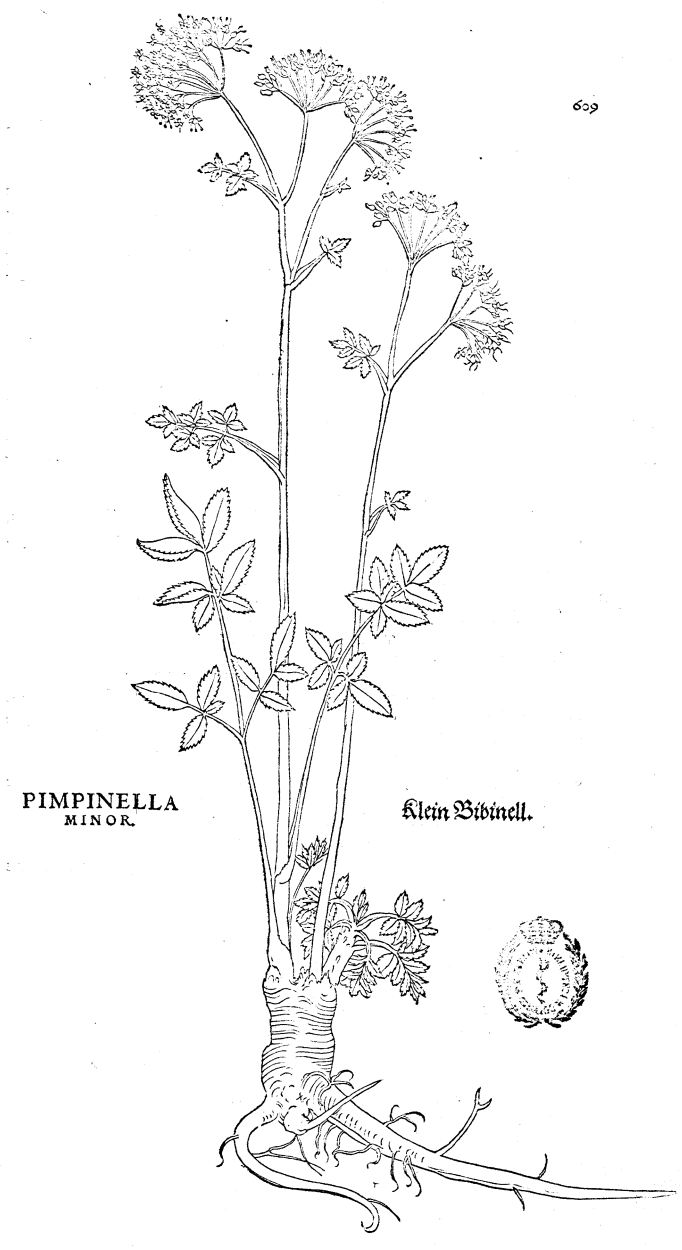

PIMPINELLA
MINOR.

Klein Bibinell.

C VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur contra ſerpentium morſus. Ex uino pota calculos terit. Stranguriã etiam decoc̃ta leuat. Succus eius potus omne uenenum diſcutit. Aqua eius ignis ui expreſſa oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autem radicis Pimpinellæ tum uſus præcipuus, quum ſæuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim uenenis aduerſatur, & corpora ab hac lue uindicat, ut adfirmant, ſi tantum in ore teneatur. Quod certè non poteſt ea quam hodie Sanguiſorbã uocant herba. Quare mirum in modũ errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, ut fuſius ſuo dicemus loco.

Sanguiſorba nõ eſt Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA▸ CAP▸ CCXXXII▸

NOMINA.

Burſa aut pera paſtoris cur dicta.

VO nomine herba quam uulgus Paſtoriam burſam appellat græcis & latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam paſtoris nominent, à folliculis in exiguæ uulgæ ſimilitudinem compreſsis, turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut & Hirtenſeckel uocatur.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in uulgis minutum & nigrum. Radicem candicantẽ & oblongã.

LOCVS.

Naſcitur propter uias paſsim, & in parietinis.

D TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat uulnera. Medetur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, necp non muliebri profluuio. Manuſcriptus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantum geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

DE PEDE

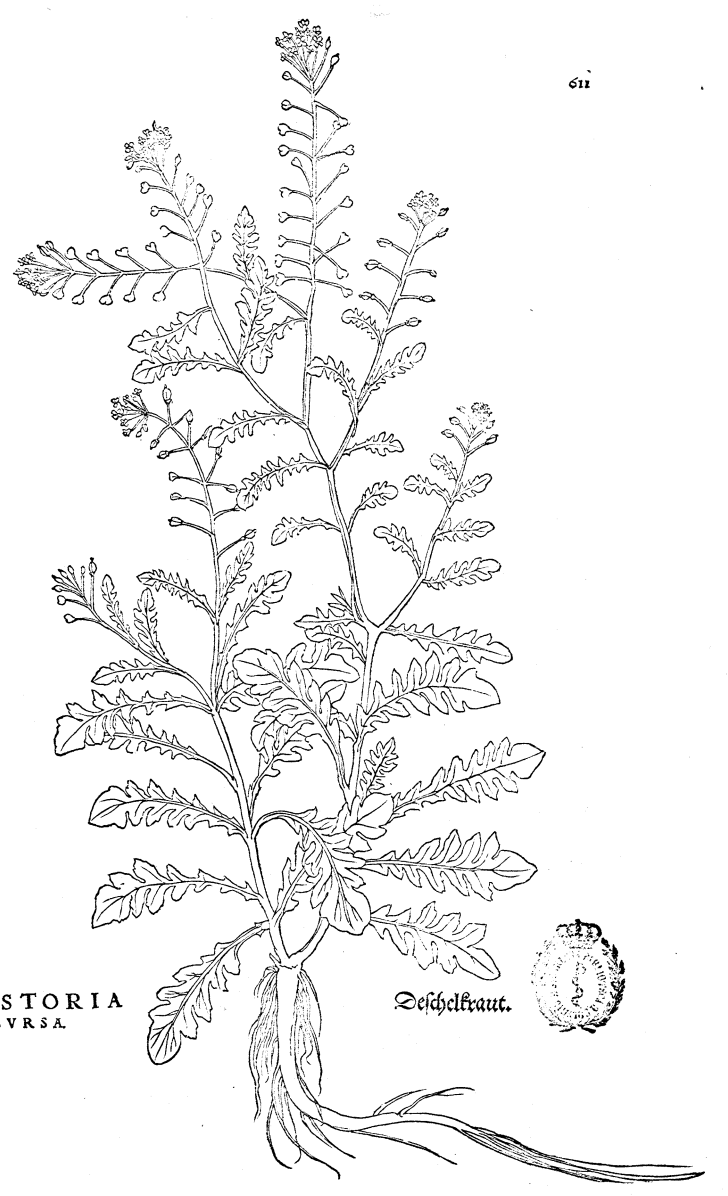

ASTORIA
BVRSA.

Deſchelkraut.

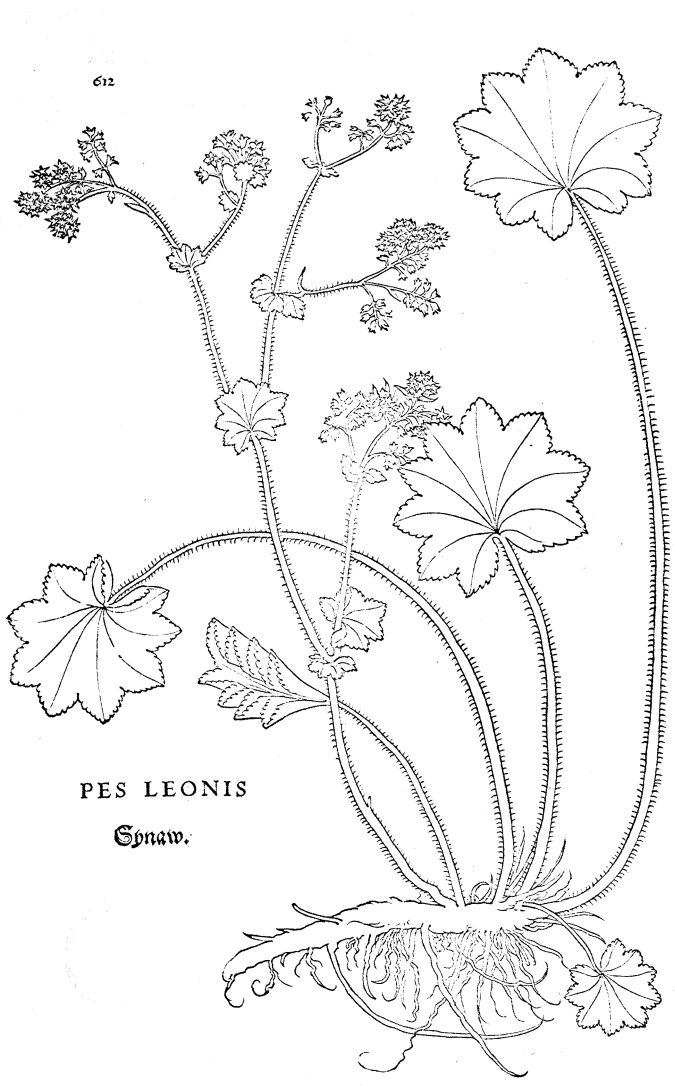

PES LEONIS

Synaw.

A

NOMINA.

QVAM uulgus herbariorũ Pedem leonis nominat, non eſt Dioſcoridis Leontopodion, id quod deſcriptio ſatis monſtrat. Quo uerò nomine Græcis & Latinis appellata ſit, mihi nondum conſtat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quod folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Symmaw/ Löwentapen/Löwenfüß/& vnſer frawen mantel uocatur.

Leontopodion Dioſcoridis non eſt Pes leonis herbarorum. Alchimilla. Pes leonis aut dicta.

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos uſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſſiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimum ſitis, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione uehementi participant, atq; eadeo exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauanẽ utiliter omnia uulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis cõmodè imponitur. Mulierum mammas impenſe laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasq; efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea uulnera, rupturasq; glu
B tinat. Et quod dictu mirum eſt, tanta eius plantæ in glutinando uis eſt, ut ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimum, ſanare poſsit.

DE POLYGONO MARE▸ CAP▸ CCXXXIIII▸

NOMINA.

POLYGONON ἀπὸ τῶν γονάτων græcè: Proſerpinaca, Seminalis à ſeminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo ſanguine nominatur. Officinis Corrigiola & Centumnodia. Germanicè Weggraß/Dennegraß/Weg-dritt appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum eſt.

Seminalis eiusdicta. Sanguinalis. Corrigiola. Centumnodia.

FORMA.

Herba eſt ramis tenuibus, teneribus, copioſis, geniculis interſectis, in terra graminis modo repentibus. Foliis Rutæ ſimilibus, longioribus tamen, iuxta ſingula folia ſemine, unde maſculum uocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Naſcitur paſsim, quotidieq; pedibus conculcatur, ſua ſponte in aggeribus & ſemitis proueniens.

TEMPVS.

Æſtate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vi adſtrictionẽ quandam obtinet Polygonum, ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminũ refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Eſt etiam exiccatorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adſtringendi & refrigerandi ſuccus Polygoni potus. Prodeſt ſangui

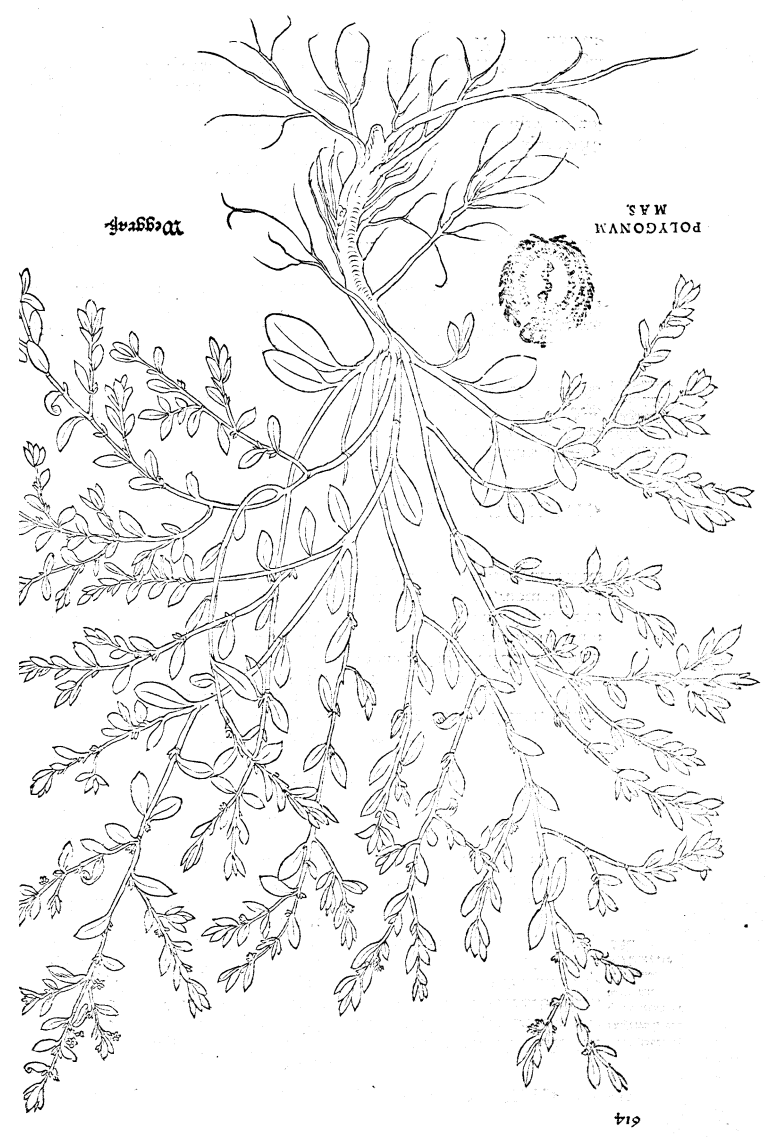
POLYGONVM
MAS.
Wegbrait

A nem expuentibus, & alui defluxionibus, cholericis & urinæ ſtillicidio. Vrinã enim euidenter ducit. Cum uino potus uenenatorũ morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus una hora ante acceſsionẽ ſumptus. Muliebre profluuium appoſitus ſiſtit. Aurium doloribus, & purulentis auribus inſtillatus confert. Cum uino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium ulcera facit. Folia contra ſtomachi ardorem, ſanguinis reiectionem, herpetas, ignes ſacros, inflammationes, œdemata, & uulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ iſs ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet extrinſecus illitum auxiliatur: ueluti etiam ignes ſacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum ſit, & fluxiones reprimit, & hac ratione uidetur exiccatorium eſſe. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum eſt remedium: efficaciſsimũ autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum uulnerum glutinatoriũ. Sed & auriũ ulceribus prodeſt: & ſi uel ſatis puris inſit, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates & muliebre profluuium, & dyſenteriã, & ſanguinis eiectiones, & undecunque aliunde immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & urinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis. Non tamen affectum exactè diſcriminat in quo dari ipſum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq; cruentas inhibet. Vis eius ſpiſſare ac refrigerare. Semen aluum largius ſumptum ſoluit, urinam ciet, rheumatiſmos cohibet: quí ſi non fuere, non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur. Veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorũ do
B lori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſsiones, duobus cyathis in tertianis quartanisue præcipuè. Item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXV.

NOMINA.

PEGANON πηγανὸν græcè, Ruta hortenſis latinè: officinæ retinuerunt nomen latinum: Rauten & Weinrauten germanicè uocatur. Peganon Græci, Plutarcho libro tertio ſui ſympoſij teſte, à facultate, quod calore ſiccitateq; genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quaſi in glaciem contrahere eſt. Hinc uterum geſtantibus inimica etiam coronis inſerta putatur. *Peganon unde dictum.*

FORMA.

Frutex eſt Ruta hortenſis grauiſsimi odoris, ſemper ferè uirens: folio exiguo, penè rotundo, cæſij coloris, denſo, ſurculoſis ramis: flore luteo, anguloſis calycibus, in quibus ſemen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paſsim in hortis, amat aprica & ſicca loca.

TEMPVS.

Floret æſtate, ſemen autem Autumno matureſcit, quo etiam tempore carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu non ſolum acri, ſed & amaro eſt, ex tertio ordine excalfacientium, & ſtrenuè deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, urinam mouet, menſtruáque ducit. Aluum ſiſtit pota

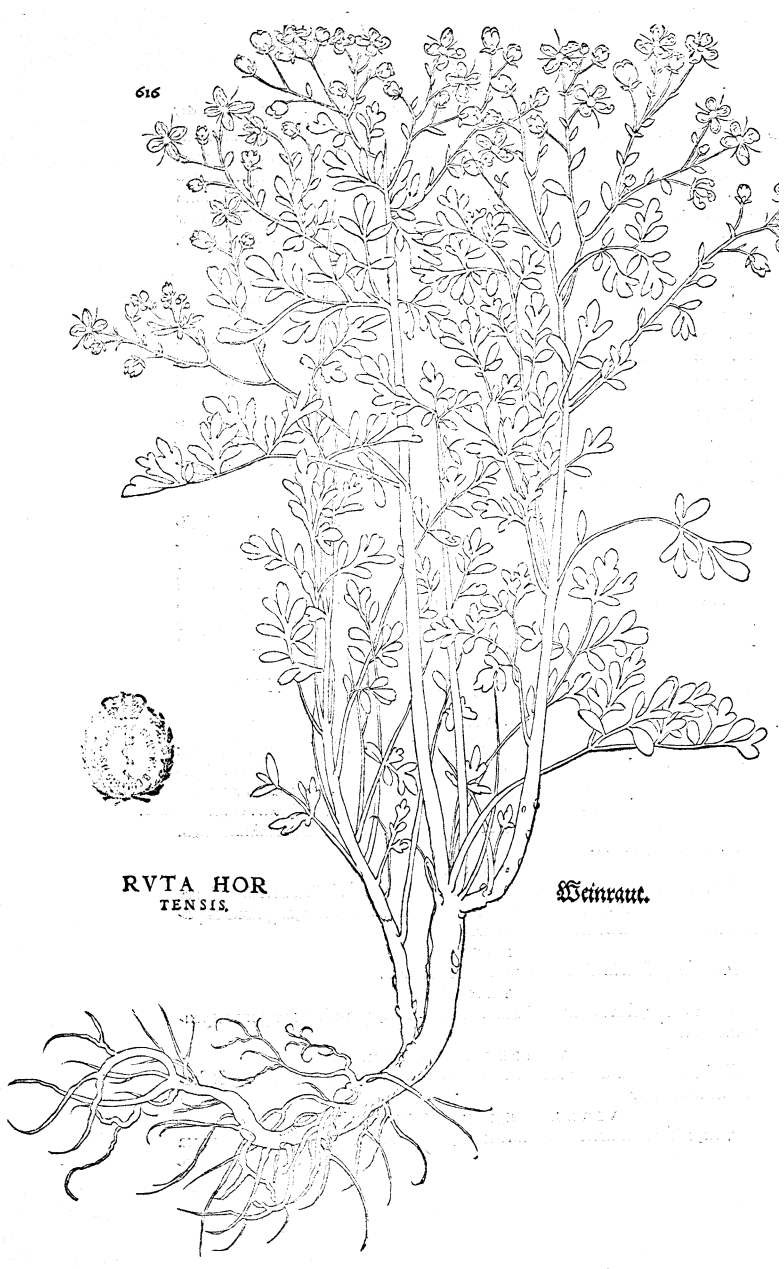

RVTA HOR
TENSIS.

Weinraut.

A & comesta. Lectalium uenenorũ antidotum est, si fœmen acetabuli mensura in uino
bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus ingrandibus, atq; ficis,
inefficacia sunt ad uenena. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Genitura
tam in cibo quàm potu data. Contra serpentes, si quis ante cibum ficos, torminа sistit. Facit
etiam ad lienis durities, & dolores, difficultatem spiritus, & anxietudines, pulmonis inflamma
tionem, coxendicum, articulorum, & cruciatus, prosunt. Cruda, & assa, pulmonis inflamma
tionibus, uti prædictũ est, prosunt. Adinflationes, & tineas, & ecchymas, & cruciatus,
cum oleo & infusa. Valuæ strangulatu liberatrices cum melle, sic genitalia ungi, ad
fœdem imponatur. Feruefacta cum oleo & posca, lumbricos excutit. Articulorũ do
loribus cum melle, aqua; inter cutem, quæ hypolarca dicitur, cum ficis illinitur. Efi
dem posta auxiliatur, in uino decocta ad dimidias partes, & fœ ea abstergantur. Cru
da, fœ & condita ac comesta, uitias aciem exacuit, & oculorũ dolores cum polenta il
lita fœdat. Cum rosaceo & acceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis narium pro
fluuia retra & impolita sistit. Tostium inflammationibus cum Laurifolijs illita, &
exanthemata cum myrro & cerato prodest. Cum uino autem, pipere & nitro con
fricta, albæ utilignũ medetur. Cum ijsdem illita thymos & myrmecias rollit. Cum
melle & alumine impolita lichenibus prodest. Succus in malconio calliclus & in
fantilatus aurium doloribus succurrit. Oculorũ hebetudinibus cum fuco Ecorneali
& melle inunctus latebrant. Ignes sacros, herpetes & achores cum acceto, cerussa &
rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam cõmanducata domat.

EX GALENO.

Rutæ incidere atque digerere crassos lentosq; humores potest. Ob eam autem
uim & urinas mouet. Quinetiã tenuium est parti, flatusq; extinguit. Quare ad in
flationes prodest, ac Veneris appetentiam cohibet. Dicunt atq; exiccat frenare: dã
a enim ex eorum medicamentorũ numero quæ talenter exiccant.

EX PLINIO.

Quicunq; Rutã S per se gero arnica sentiet, si folijs eius cinctus fuerit. Et cum oleo sumpta, Cor
tras scolopendras inanimes, & cæcas, horũ sanguis fluentes, sistit. Et cum oleo, & similimo
do contra serpentium ictus, utpote cum ruta fuerint deuinctæ, cum fuis. Rutæ succus oculis in
cedendo fœminum. Valet & contra scorpionũ ictus, & tarantorũ, quum crudus cum pane
uel sparsus aculeos, & cantharidas, ac flammandras, caniasve ribos fronsus sacculus
mentum sit ue sumptus, & folia tria uel cõmanducata imponunt cum mel
le & oleo, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos, aut cui habentes, ne
gant feriri ab his maleficijs. Serpentes q, si uarix Rutæ, nidorem hegere. Efficacif
sima tamen est sylue stris radix cum uino sumpta: eandem adiquum efficacior est ele
sub die potam. Pythagoras oculis nocturn putauit fallo, quoniam fodientes & pi
ctores hoc cibo utuntur oculorũ causa. Cum pane quoq; uel nasturtio fruuæ acq
sylue stris proper usum. Vt aiunt, multi fuco eius cum melle astritio inunctis dif
cutiunt caliginες, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro fuco angulis
oculorũ ras tis. Epiphoras cum polenta impolito. Lenit autem capitis dolores po
ta cum uino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si uerò sint cephalææ, cum farina hor
deacea, uel aceto. Eadem crudiores discutit, mox inflationes, dolores stomachi ue
xeres. Vlluas aperit, corrigit, conuertas, illita in melle roso uentre & pectore. Hy
dropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potas ex uino. Sic bibitur & ad
pectoris dolores laterumq, & lumborũ, tussis, fulpitus pulmonũ, ischiorũ, renum
uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia porturis. Et in
cibo uel cruda uel decocta condita ue prodest. Item torminibus in Hysopo decoc
ta, & cum uino. Sic & sanguinem fistit interiorem, & narium, indicatic & colluris
dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infundituri, cui fodito ut dixi
mus modo. Et sylue stri uero contra tarditate & lenitum cum rosaceo, uel cum lau

reo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſsiones, quarum frigus intolerabile eſt. Alſioſisq; crudam dari in cibo. Vrinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, ſecundasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent. Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias, ex olei libra, uinicq; ſextario. Illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet, ut Hippocrati uidetur, mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiã urinæ. Pſoras & lepras cũ melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas, ſtrumas, & ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, uel pſimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitiũ unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uerò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri Ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoque membra ſemine trito cum cera impoſito. Radix Rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem Rutæ naturam eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis ſudorẽ reprimere. Itemq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerẽ crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedũ quoq; morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficilè ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus, infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſugam exhauſerit, ex aceto, & quocunque in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

EX SYMEONE SETHI.

Incîdit craſſos & tenaces humores, perq; urinam uacuat, & ad inflationes conducit, appetentiamq; Veneris compeſcit, ac ſtrenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anaſarcam, morſos à uipera, ſuccum Papaueris aut aconitum bibentes, colicosq;, pota & iniecta. Traditur quod comeſta uiſum acuet, ob id antiqui pictores hanc aſsiduè deguſtabant. Nonnulli & ſuccum eius melli cõmiſcentes, medicamentum ad oculorũ aciem acuendam cõficiunt. Succurrit difficultati urinæ ſi cum oleo coquatur, & ea ueſica foueatur. Item difficulter ſpirantes cum melle data, confeſtim iuuat. Lethargicis pota, & per clyſteres iniecta remedium ſit. Inteſtina corroborat, non ſolum caliditate, ſed proprietate quadã. Fertur etiam quod ſi prægnans mulier ex eius ſucco bibat, abortiat. Et ſi in dies quindecim folia aſſumat, idem facit. Obſtructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quiſquam ipſam aſſumpſerit, eo die à ueneno non lædetur.

DE POTEN-

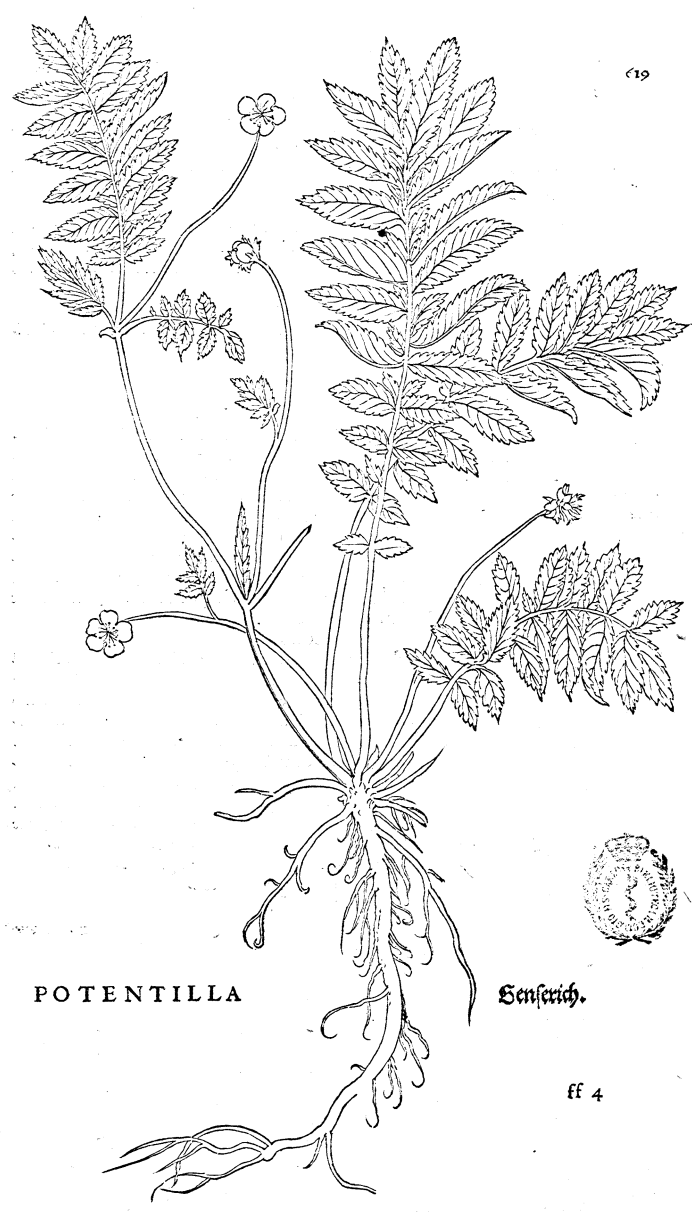

POTENTILLA Fenſerich.

C

NOMINA.

Potentilla. Tanacetum syluestre.

VVo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinē Agrimoniam & Tanacetum sylueſtre nuncupant. Germani, quod herba illa anseres in cibo delectentur, Gensserich uocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie uocant, haud dissimilis. Caules ex una radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè uiridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicē extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur passim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre uidetur. Quare hæc, potissimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumq; euidentis caliditatis habet. Errant itaq; mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione quàm quod in humidis locis prouenial: quasi uerò Nasturtium aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi uocatur, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quę certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simpli. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis consistentia, atqueadeo sicca.

Potentilla nō est humida.

D

VIRES.

Recentiores Potentillā fluxionibus & puncturis oculorū prodesse, recentia uulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierū menstrua cōpescere, artus & membra cōfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cum habeat Quinquefolij temperamentū, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentiū itaq; dolorē finit. Exedentia oris ulcera sanat. Dysentericis & aluí profluuijs, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quod uerò adijciunt hanc etiā lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciūt. Ea siquidem facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ uerè Tanacetū dicitur, quæ quidem est tertia, ut suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum uocatur herba confuderunt.

Herbarij Potentillam cum Tanaceto confuderūt.

621
PRVNELLA
Braunellen.

C NOMINA.

Prunella. SONDVM nobis conſtat quo nomine hæc herba ueteribus tum Græcis tum Latinis appellata ſit. Vulgus tamen medicorũ & herbariorũ Prunellam nominant. Germani Braunnellen oder Gottheyl.

FORMA.

Caules habet in medio ſtriatos, pingues & hirſutos: folia Ocimo ſimilia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in ſummis caulibus ſpicatos, Lauandulæ uocatę herbæ non diſſimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Naſcitur paſsim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe conſtat, id quod ex guſtu patet: glutinoſa enim admodũ, & modicè amara eſt.

VIRES.

Vulnerariam eſſe herbam euidentiſsimũ eſt. Succum eius cum aceto & roſaceo mixtum, uehementes capitis dolores ſedare recentiores uno conſenſu tradunt, ſi tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris ulcera, fauciumq; uitia ſuccus eiuſdem ſanat.

DE PENTAPHYLLO▸ CAP▸ CCXXXVIII▸

D NOMINA.

Quinquefolium unde dictum. PENTAΦYΛΛON Græcis, Quinquefoliũ Latinis & officinis, Germanis Fünffingerkraut/oder Fünffblatt appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in unoquoq; enim pediculo quinq; eſſe deprehenduntur.

GENERA.

Maius Pentaphyllon. Etſi Dioſcorides unum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamẽ nos ad noſtras reſpicientes terras tria eius genera in uniuerſum produximus. Vnũ quod maius appellauimus, prorſus ad Dioſcoridis picturã accedẽs, ut hoc nomine uerũ eſſe Quinquefoliũ putemus. Eſtq; duũm generũ: unum quod pallidos ſeu candidos flores obtinet, hinc eſt quod Quinquefoliũ maius candidum appellauerimus, Germanicè groß weiß Fünffingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorẽ æmulantibus, ſeu luteis. Nos ut diſcerneremus à priori, Quinquefoliũ maius luteum nominauimus. Dioſcorides etiã hæc duo genera innuere uidetur, cum inquit florem habere uel candidum uel auri æmulũ. Tertiũ minus diximus, quod priori haud diſsimile eſt, non tamen paſsim ut illud quinque folia obtinens. Hoc, cum non haberemus aliud nomen quo ipſum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur uerò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouiſſe, unũ humilius, alterũ procerius, ut hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius ſtatuere.

Minus.

FORMA.

Ramulos habet feſtucarũ inſtar graciles, dodrantales, & in ijs ſemen. Folia Menthæ ſimilia, in ſingulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum ſerræ modo inciſa: florem in candido pallidum, auri æmulũ. Radicem ſubrubrã, oblongam, Elleboro nigro craſsiorẽ. Ex qua ſanè deſcriptione omnibus liquet, maius Quinquefoliũ eſſe legitimum. Ex una ſiquidem radice ſubrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorſus feſtucaceos, & in ijs ſemen, folia Menthę, quina in ſingulis pediculis, per ambitum ſerræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim naſcitur) & immenſa adſtringendi facultas: quæ quidem ſingula ue-

Maius Quinquefolium eſt uerum Pentaphyllon.

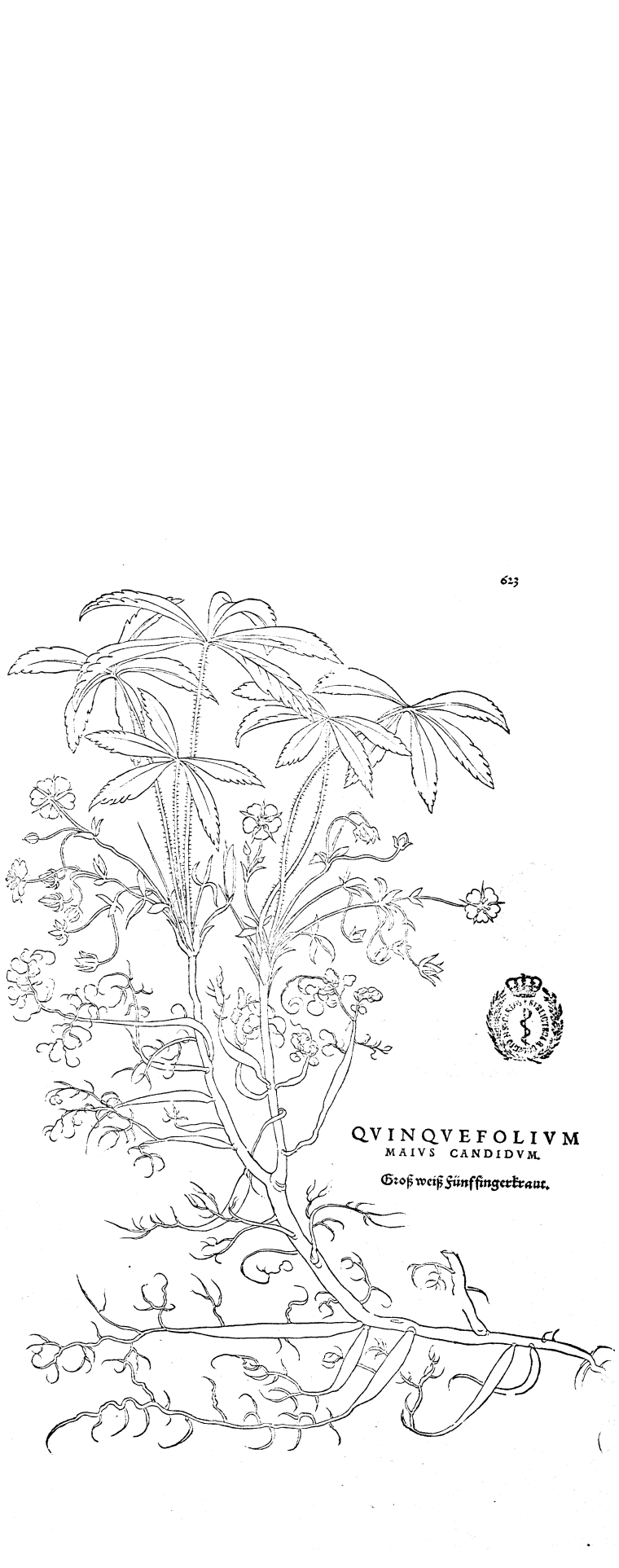

QVINQVEFOLIVM
MAIVS CANDIDVM.

Groß weiß Fünffingerkraut.

QVINQVEFOLIVM
MAIVS LVTEVM.
Groß Fünffingerkraut.

625
QVINQVEFO
LIVM MINVS.
Klein Fünffingerkraut.

C gula uerum esse Quinquefoliũ docent. Adeoq; mirari satis non possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; certè folia, flores & radices uehementer adstringunt: atqueadeo, ut Galenus ait, radix, cuius multus est usus, ex tertio est ordine desiccantiũ, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmue, si in ore retineatur, dentium dolores sedat. Putrescentia oris ulcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorũ & coxendicũ dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & uenena prodest. Folia cum hydromelite, aut uino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorũ ramulorum folia, in tertiana uerò trium, in quotidiana unius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorũ per dies aliquot triũ cyathorũ mensura potus, celeriter regiũ morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum
D sale & melle illita medentur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefoliũ sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésue, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat uehementer, minimum uerò acris est: quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefoliũ adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris uitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositũ articulis utilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus angine medetur. Idem iecinoris & pulmonis uitijs, sanguinemq; reijcientibus, cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefoliũ, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimũ est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex uino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorũ tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS.

PISVM
Eros Eros.

C

DE PISIS▸ CAP▸ CCXXXIX▸

NOMINA.

Pisum quare dictum.

ΠΙΣΟΝ, πίσον græcè, Pisum latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbß/oder Erweyſſen. Sic autem à Pisa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur, nominatum eſt.

GENERA.

Duo apud nos genera Piſorum reperiuntur. Vnum in aruis caducũ, humi ſerpens, quod genus Germani Klein feld Erweyſſen nominant. Huius, utpote uulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum ſcandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus ſeſe capreolis uinciens illigat. Hoc Germani groß garten Erweyſſen uocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terram ſpargit concauos, ramoſoſq; prætenui ſurculo: folio frequenti præter cæterorũ morem longiuſculo: flore papilionis forma, circa umbilicum purpureo: ſiliqua oblonga ſeu cylindracea: granis rotundis, &, ut Plinius lib. xviij. capite xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: ut mirari ſatis non poſsim, unde pleriſq; ſuſpicio orta ſit, ut Piſum noſtrum legitimum eſſe dubitauerint. Scio autẽ eſſe qui legumen hoc quod hodie paſsim Piſum appellatur, putent eſſe Cicer arietinũ, quod ſcilicet ualuulæ ſeu ſiliquæ eius cornu arietini formã habeant. Quorum certè ſententiam probare non poſſum, quòd, Plinio teſte, Cicer arietinũ ſic non ſit dictum quia ualuulæ effigiẽ arietini cornu exprimant, ſed quia legumen ipſum ſeu granum Ciceris arietino capiti ſimile ſit. Eam autem formã legumen hoc quod Piſum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanq; impatientiſsimũ. Tepidum itaque locum,
D & cœlum frequentis humoris deſiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, & ſubinde etiã ſemina in ualuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quũ Piſum ſimile quid tota ſubſtantia cum faba, ut teſtatur Galenus, obtineat, neceſſe eſt ut non multum à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota ſubſtantia cum fabis obtinent Piſa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim ſimiliter ac fabę inflant, nec abſtergendi facultatẽ habent, ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

EX PAVLO.

Piſum molle quidem & laxum eſt, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO▸
CAP. CCXL.

NOMINA.

Polytrichũ Apuleij cur dictum.

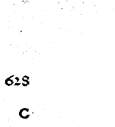

NON temerè adiectũ eſt Apuleij, ne ſcilicet quiſpiam Dioſcoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod ſanè forma ab eo quod nunc deſcribimus alieniſsimũ eſt. Germanicè à colore aureo quam habet, guldiner Widerthon uocatur. Officinis incognita eſt hæc herba. Polytrichon dicta eſt à ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt.

GENERA.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnum maius, alterũm minus: neq; enim differunt niſi ſola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorũ inſtar tenues, colore aurum referentes, circumq; hos folia multa capillacea, in ſummo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiuſdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius naſcit in pratis humidis & uliginoſis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Menſe Iulio utrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate ſymmetra ſunt: deſiccant tamen, extenuant & digerũt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorũ radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrum capillis ueſtit. Potum, uiſcoſorum craſſorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & urinas ducit. Morbo regio correptis & lienoſis auxiliatur. Strumas diſcutit, & in ſumma eadem quæ Adiantum poteſt. Recentiores ſuperſtitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

Maius Polytrichum Apuleij.
Das groß guldin Widerthon.

Minus Polytrichum Apuleij.
Das klein guldin Widerthon.

PERSICARIA

Flöhkraut.

A

NOMINA.

Persicaria.

ON clàm me est quàm uariè à multis diuinatum sit, quo nomine Persicaria uocata ueterib. sit. Sed mea quidē sententia, in uniuersum omnes coniecturis usi non satis firmis, decepti sunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare num à ueteribus descripta sit, tantum abest ut scire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorū uno consensu hodie, quod folia Persicæ habeat, Persicariā nominant. Germani ſlóhtraut.

Persicaria unde dicta.

FORMA.

Folia Persicæ arboris habet, fusca in medio macula plumbaginéue: caule geniculato, rubente, longo: flore spicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.

LOCVS.

In humidis & palustribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum siccam esse gustus abundè monstrat: mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse temperamentū eius satis docet. Recte itaq; iuniores medici in uulneribus, & maximè fistulis curandis utuntur. Vtilis hauddubiè in dysenteria, alijsq; malis quæ refrigerationē & adstrictionem requirunt.

B

DE PERFOLIATA▸ CAP▸ CCXLII▸

NOMINA.

Perfoliata cur dicta.

AN hæc herba ueteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non possum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioscoridis, nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotunda non est. Hodie tamen, quòd caulis eius singula folia dissecat atq; penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchwachß & Bruchwurtz dicitur.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrans, quæ Pisorum foliis haud dissimilia sunt, tenuia admodum & glabra. In summo coliculorum capitula, & in ijs flores lutei, & semina formam ferè Tithymalli, quam uulgo Esulam nominant, præ se ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, ut hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus & ulceribus tam externis quàm internis curandis aptissima est herba: hæc enim glutinat. Valet autem potissimum ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentijs umbilici. Plurimus huius apud chirurgos usus.

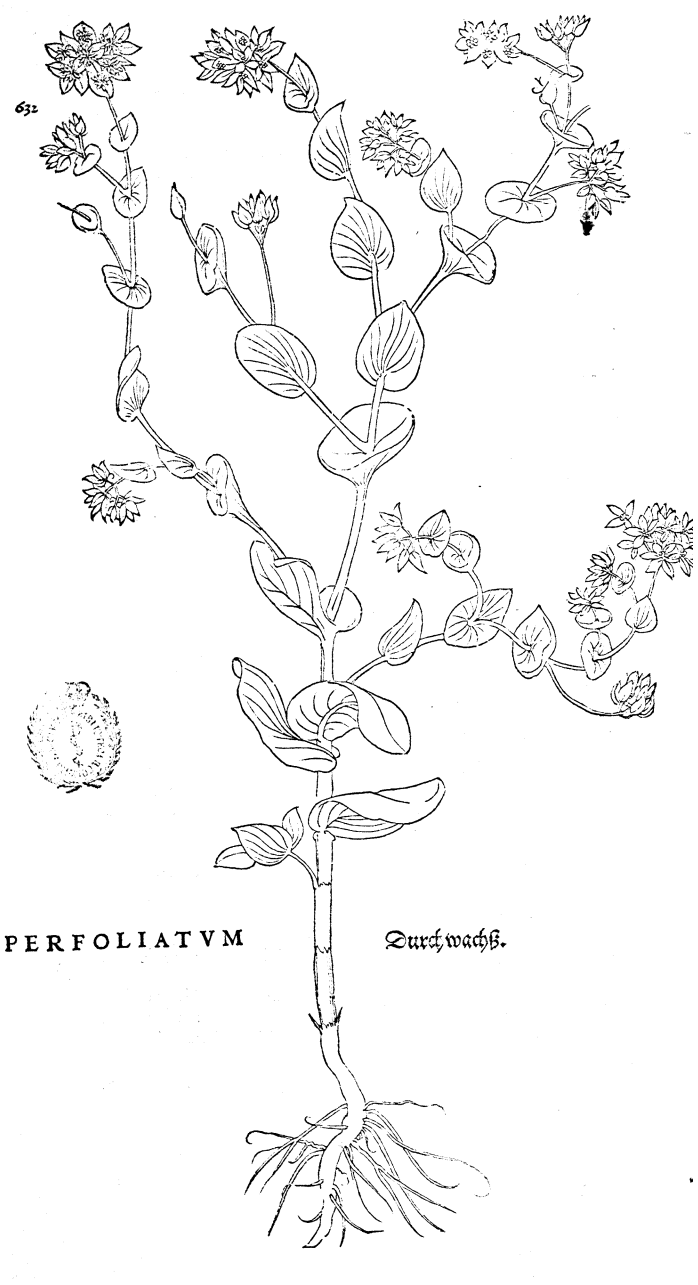
632
PERFOLIATVM
Durchwachß.

A

NOMINA.

ΠΑΣΟΝ Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch appellatur. Porrum autem dictum putant, quod porrò eat, & longè lateq; grassetur. *Porrum unde dictum.*

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatum quod eius radix in caput increscat atque extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens auferetur amputatúrue. HocGermani pulchrè ad nomen latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Brysslauch. *Capitatum Porrum. Sectiuum.*

FORMA.

Capitatũ simplici capite ex albæ ceruicis angustijs extuberante constat, fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo uerò caulis est longus, intus cauus, multis in uertice floribus aceruatim collectis, & in speciẽ absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam uestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatumq; perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, ut ex eius facultatibus euidentius innotescet. Symeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationẽ facit. Noxium succum creat, difficilia insomnia pa-
B rit. Vrinam ciet. Aluo accõmodum. Extenuat. Oculorum obscuritatẽ facit. Menses pellit, uesicam exulceratã, renesq; lædit. Cum ptisana uerò coctum & comestũ, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones uuluæ & duritias, utilis habetur. Vna & altera aqua coctũ, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriã uim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut manna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentẽ, sistit. Venerẽ stimulat. Contra omnia thoracis uitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestũ. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, uisus obscuritatẽ inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarũ morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoë obsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quãquam ne sic quidem uim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis ueluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, aclentos incîdunt, urinam prouocant, sanguinẽ purgant. Præstantissimus usus eorum qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum succum retinent.

EX PAVLO.

Porrũ mali succi est & acre. Vt autẽ Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluũq; bonam, urinã cit & extenuat. Habet & abstergendi uim aliquã, cum ptisana: siquidem

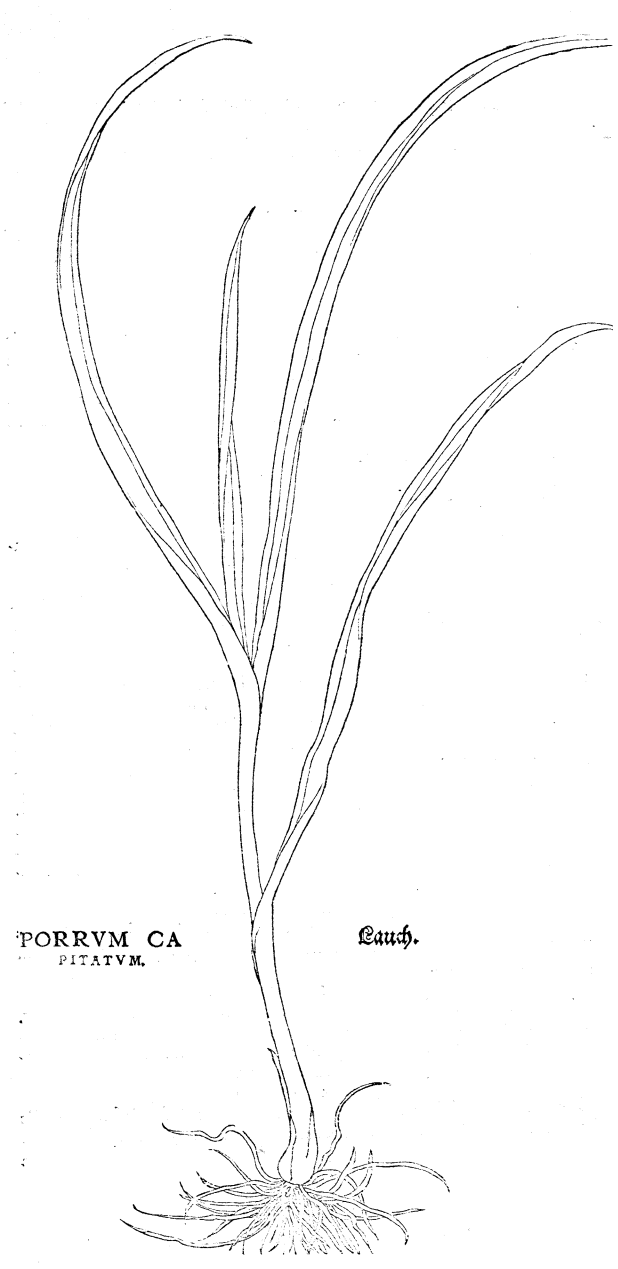

PORRVM CA
PITATVM.

Lauch.

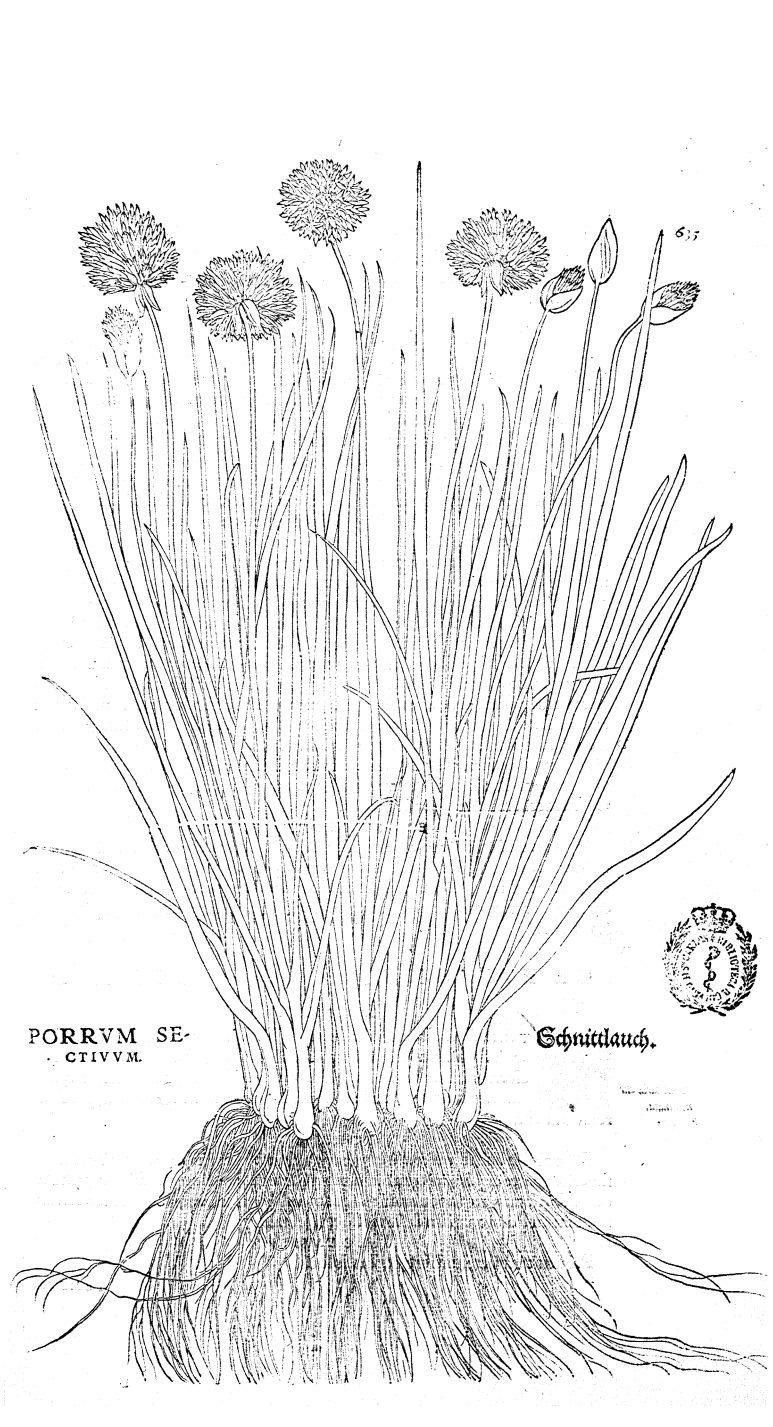
635
PORRVM SE-
CTIVVM.
Schnittlauch.

C dem coctum, ea quæ in thorace ſunt educit. Semen uerò eius nephriticis miſcetur medicamentis. Folia etiam nõnihil adſtringunt, ob eamq; cauſam ſuccus ipſorum ſanguinem ſupprimit.

EX PLINIO.

Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus, contrito eo obturatis, uel galLæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiam ueteri, ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis foliis ſanantur ambuſta, epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellãt puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel beſtiarũ morſus ex aceto. Item ſerpentium. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari menſura mulſi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores, ſi in nares fundatur, dormiturſue in aurem, duobus ſucci cochlearibus, uno mellis. Succus & ad ſerpentiũ ſcorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò excreantibus & phthiſicis, deſtillationibus longis, uel ſuccus, uel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli menſura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Toſtus uerò editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat, ebrietatẽ diſcutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, uentremq; molliat. Capitato maior eſt ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cum caule aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet, uuluasq; contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgare. Tuſsim & deſtillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ ſanat
D uitia, datum in ſorbitione ptiſanæ: uel crudum, præter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur: uel ſi purulenta excreentur. Sic uoci uel Veneri, ſomnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum ſiſtunt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq;, inficit canos.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali ſucci eſt. Aſsiduè comeſtum uiſus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit ſomnia, & ſtomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & ueſicam lædit. Confert ad hæmorrhoidas. Bis uerò aqua coctum, & aceto, garo & oleo, cuminoq; conditum, ſalubre eſt ijs qui frigido ſunt ſtomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

Pulmonaria cur nominata.

VT ueteribus Græcis & Latinis nominata ſit hæc herba, nondum ſcire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam uocant, Germani Lungenkraut. Sic autem hauddubiè appellari cœpit, quod pulmonum uitijs, exulcerationibus potiſsimum eorundem, præſens remedium ſit.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, ſuperiore parte uiridia, inferiore in luteo albicantia, ac ueluti punctis aut puſtulis quibuſdã notata, atq; hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: unde etiam Pulmonariam dictam eſſe conijcimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

PVLMONARIA Lungenkraut.

C TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam esse, mea quidem sententia, falso statuũt: admodum enim adstringit, ut hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat temperamentum. Desiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

VIRES.

Desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, quamobrem uulnera recentia glutinat, potissimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac crescentes phlegmonas utilis: nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuium, & sanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE▸ CAP▸ CCXLV▸

NOMINA.

Sternutamentaria. Syluestre Pyrethrum.

ΤΑΡΜΙΚΗ Græcis, Sternutamentaria Latinis dici potest. Sunt qui syluestre Pyrethrum nominent, quod scilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam uellicet. Atque hinc est quod nonnulli pro uero Pyrethro, seducti eius titillante acrimonia, descripserint. Germanis wilder Bertram appellari potest, Ptarmice dicta est, quod flores eius naribus obiecti sternutamenta eliciunt.

Ptarmice cur dicta.

D FORMA.

Breuis frutex est, paruis, multis, teretibus, & Abrotono similibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis similia. In summo Chamæmeli capitulũ, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, unde & nomen inuenit. Hactenus Dioscorides. Quod si itaq; naturam atque imaginem eius fruticis rectè expendas, undiquaq; ei plantæ cuius picturã damus, hæc descriptio quadrabit. Nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, utrinq; leniter serratis ambiuntur, cacumine Anthemidis umbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in montibus altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate; radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida & sicca, uiridis etiamnũ ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis uim obtinent, unde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoses discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex uiridis sugillata, liuoresq; alios disijcit.

DE PYRE-

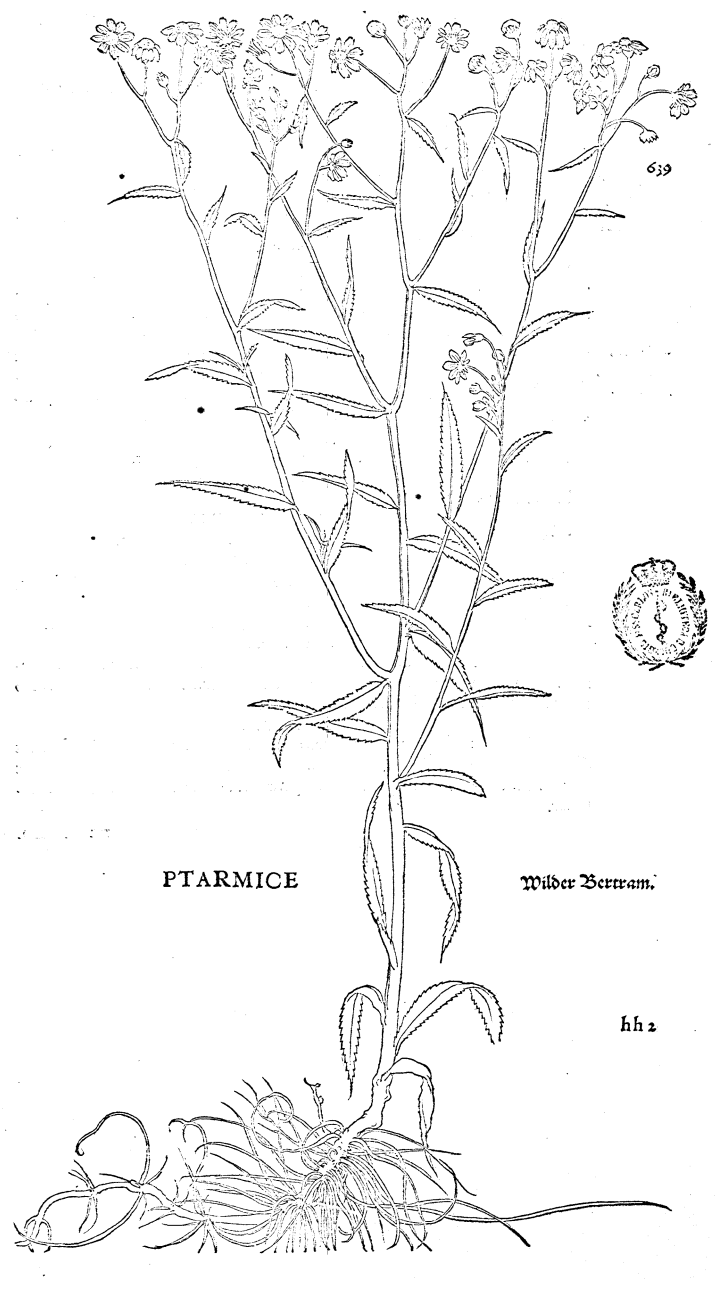
PTARMICE
Wilder Bertram.

DE PYRETHRO. CAP. CCXLVI.

C

NOMINA.

Pyrethron cur dictum. Saliuaris herba quare nominata.

ΠΥΡΕΘΡΟΝ græcè, Saliuaris latinè dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanicè Bertram nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Græci dixerũt. Saliuaris uerò, quod mansa uel ore tantum detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.

FORMA.

Pyrethrum nostrum Ptarmices flores obtinet.

Herba est caulem foliaq; syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis crassitudine, longam, sapore feruidissimã. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus uenit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Non enim umbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamussim respondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis crassitudine, gustus ardentissimi.

LOCVS.

In Germania nostra, quod sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, uel ut aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D Pituitã elicit radix: ideoq; dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potissimũ utimur urentem facultatem obtinente, qua utiq; dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacissimè adhibetur.

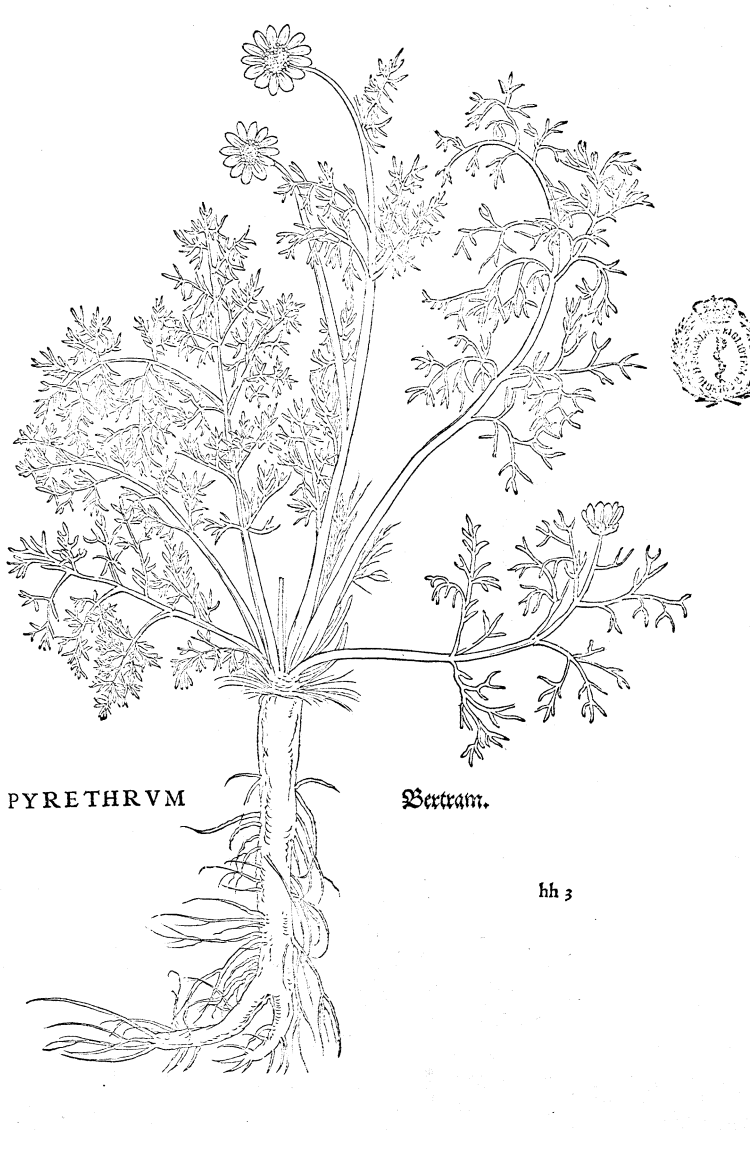

PYRETHRVM Bertram.

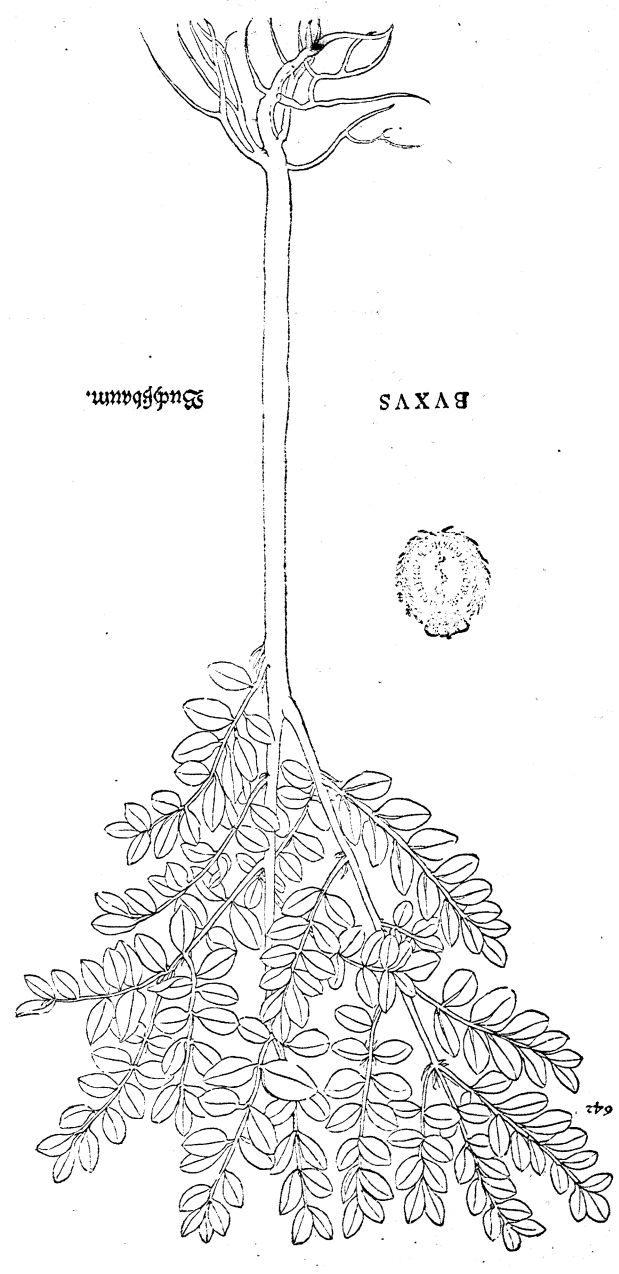
BVXVS
Buchbaum.
642

A

NOMINA.

ΥΞΟΣ Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchßbaum dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma uirens: folio Myrti, exiguo, ſubrotundo: flore herbaceo: ſemine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiſo.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; ubiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde uiret, neque ei ullo tempore decidunt folia. Quo nomine potiſsimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiuſdem ac Salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris eſſentiam eſſe ſtatuunt, id quod ob multas cauſas, quas recenſere ſuperuacuum eſt, non uidetur ueriſimile. Hauddubiè uerò adſtringit, atqueadeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus. Buxi in medicina uſus eſt. Folio eius in lixiuio decocto rufant, aut flaueſcere efficiunt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuium ſanare tradũt. Somnum capere ſub hac arbore, cerebro uehementer incõmodat, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes uulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare.

DE PETASITE▸ CAP▸ CCXLVIII▸

B

NOMINA.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ Græcis, Petaſites Latinis appellat. Officinis penitus ignota. Germanis Peſtilentzwurtz nominatur, quod nimirum eius radix præſentaneum ſit contra peſtilentiales febres remedium. Petaſites autem à petaſo, pileum ſignificante, dicta eſt, quod foliũ eius pediculo ſuperpoſitum, petaſi modo amplum, ut fungus dependeat. *Petaſites quare dicta.*

FORMA.

Pediculus eſt cubito maior, craſsitudine pollicis, in quo petaſi figura folium magnum, ut fungus dependet. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis perſpicuũ ſit, herbam cuius picturam damus eſſe Petaſiten. Hæc enim ſtatim inter initia Martij, flores ſuos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioſcorides omiſit. Hi marceſcentes ſine fructu abeunt ac decidunt. Poſtea purpureos emittit pediculos, cauos, hirſutos, quibus folia ſuperpoſita ſunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, ſupernè uiridia, infernè uerò candicantia: quæ in tantam creſcunt amplitudinem, ut unum interdum, orbicularẽ menſam prorſus tegat. Radix illi craſſa & longa, intus candida, uehementer odorata & amara. Quibus accedit quod uires huius herbæ à uiribus Petaſites, ut ex ſequentibus patebit, non diſcrepent: ut hoc nomine nihil euidentius ſit, quàm eam herbam eſſe planè ueterum Petaſiten.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis & iuxta riuulos ſitis.

TEMPVS.

Initio Martij menſis, ut comprehenſum eſt, floribus ſuis conſpicua eſt herba, qui Aprili imminente ſtatim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis ſuis prodeunt.

PETASITES

Pestilentzwurtzel.

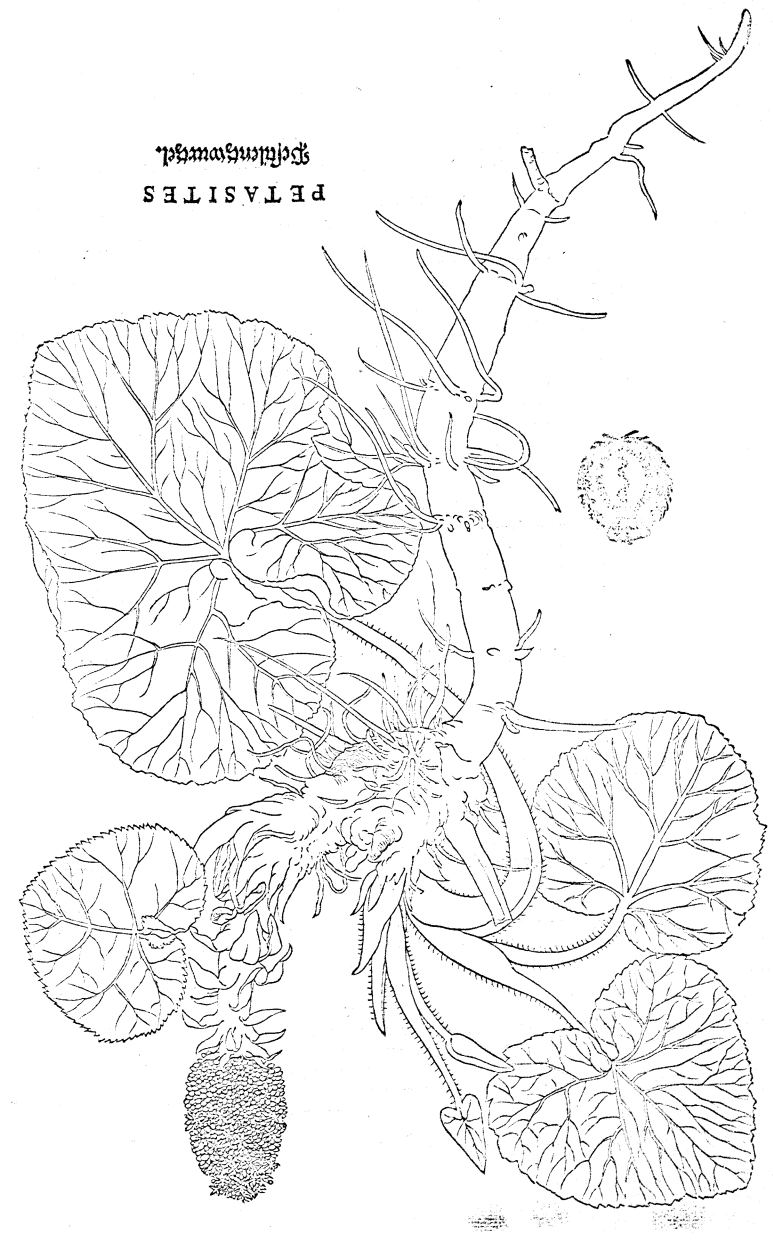

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio eſt ordine deſiccantiũ, id quod amaritudo eius, quam guſtu deprehendimus, facilè monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica ulcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica ulcera, ea utuntur. Idem etiam de Petaſite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatũ eſt radicem hanc mirificè cõferre peſtilentialibus febribus, quod ſudorẽ uehementer moueat, ſi in puluerẽ redacta cum uino ſumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas uteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam unicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; iſs qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit urinã & menſes. Efficax eſt ad uulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hęc uerò poſſe, amaritudo eius euidentiſsimè docet, cuius quidem hæ ſunt facultates, ut ex iſs quæ ſæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de ſimpl. medi. facult. cap. xvij. fuſius docet, manifeſtum eſt.

DE PERICLYMENO. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

EPIKAYMENON Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, uulgo Caprifoliũ & Materſylua, & nonnullis Lilium inter ſpinas dicitur. Germanis Geyßblatt/ Speck oder Waldtgilgen/ & Jeunling. Sic ſanè dictum, quod circumuoluendo ad ſe uicinas arB bores aut fruticeſ uocet. *Syluæ mater. Caprifolium. Lilium inter ſpinas. Periclymenon unde dictum.*

FORMA.

Simplex frutex eſt, ex interuallis folia ſpargens ipſum amplectentia, ſubcandida, Hederę ſimilia: flores candidos, Fabę ſimiles, ſubrotundos, quaſi in folium procumbentes: ſemen durum, & quod difficilè uellitur: radicem craſſam, rotundã. Ex qua quidem deſcriptione perſpicuũ fit, fruticem quem pictum exhibemus eſſe Periclymenon: ſiquidem caulibus ſuis uicina amplectitur, gemina per interualla umbilicata folia habens, à terra cæſis, ſupernè herboſis, ad Hederæ ſimilitudinẽ: flores albos, Fabæ non diſsimiles, ſubrotundos, potiſsimum antequam dehiſcant, baccas hederaceas aut Ruſci, radicem craſſam.

LOCVS.

Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſe uicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam paſsim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & deſiccat, id quod guſtu etiam ipſo deprehenditur. Folia ſiquidem acrimoniam quandam præ ſe ferunt guſtata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen poſtquã maturuit collectũ, & in umbra ſiccatũ, drachmæ pondere datur in uino quadraginta diebus, ut lienẽ minuat abſumátue, & laſsitudinẽ diſcutiat. Orthopnœę & ſingultui prodeſt. Vrinã cit à ſexto die cruentã. Partum accelerat. Habent eaſdem uires & folia: quæ triginta ſeptem diebus pota, ſterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earũ horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni utilis eſt tum fructus, tum folia, adeò uehementer incidentis & excalefa-

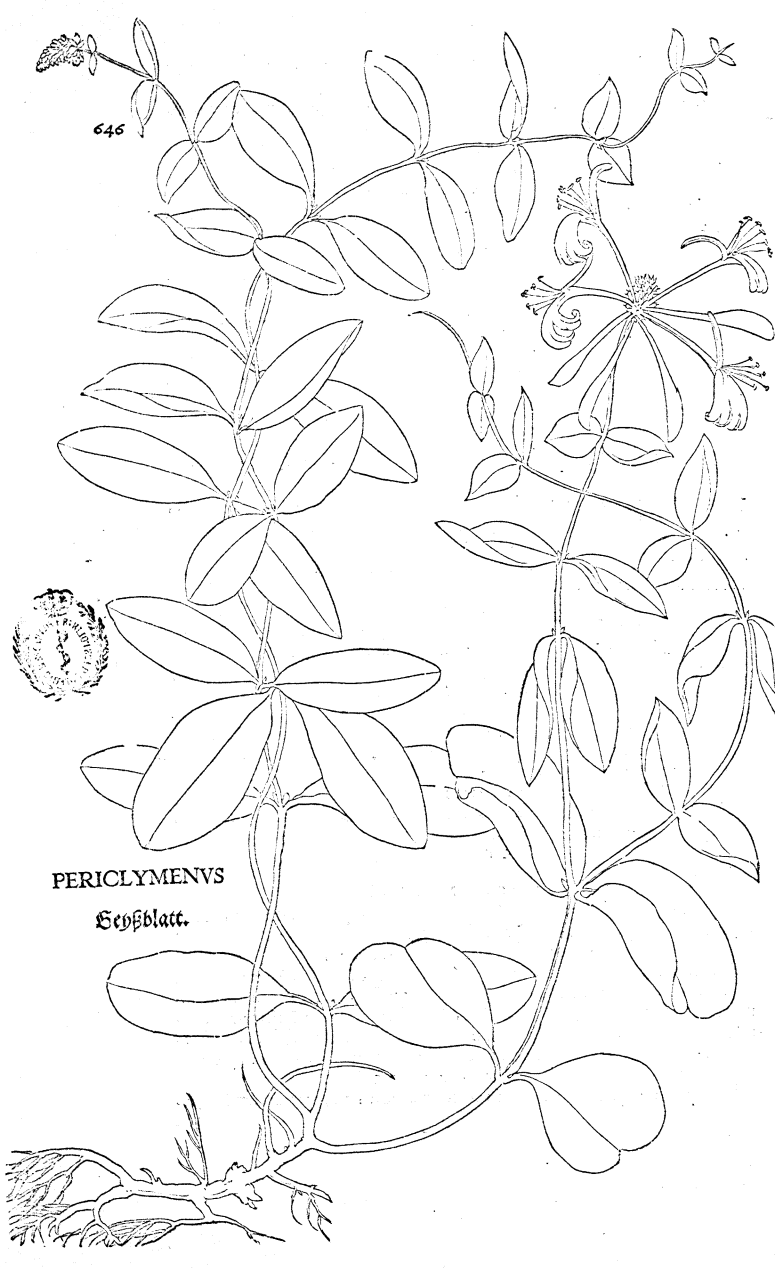
646
PERICLYMENVS
Geyßblatt.

A calefacientis facultatis, ut ſi pluſculum bibantur, urinam ſanguinolentã efficiant. Principio quidem urinam tantum mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuãt & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Cõpetens potionis menſura eſt, drachmæ unius pondus cum uino. Cæterum deſiccat quoque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodũ Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam urinam reddi à ſexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in umbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq; urina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc eſſe Periclymenon: cum enim guſtu acrimoniã præ ſe ferat, neceſſe eſt omnia hæc quæ ueteres Periclymeno tribuunt, poſsit. Quibus accedit, quod recentiores etiam herbarij ſuo Caprifolio eaſdem uires aſsignent. Exiccare enim ipſum tradunt ulcera humida & ſordida, ſanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem abſumere, difficultati ſpirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abſtergere, & alia poſſe quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCL.

NOMINA.

B PYROS Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerunt. Germanis Weyſſen appellatur. Triticum uerò dicitur, quod tritum ex ſpicis ſit, ut autor eſt Marcus Varro. *Triticum unde dictum.*

GENERA.

Tritici ſumma genera tria obſeruant qui frumentariæ rei periti ſunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtet. Germanis ſimpliciter Weyſſen nominatur. Secundum trimeſtre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimeſtre quidem, quod tertio ferè ſatum menſe matureſcat: id quod tamen noſtro in orbe non fit, in quo Martio menſe ſatum, quinto tandem, hoc eſt, Iulio menſe metitur. Germanis Amelkorn dicitur, hauddubiè non alia ratione, niſi quod ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertiũ genus tritici, non undiquaq; notum, Germanis welſcher Weyſſen/ & Weyſſenkolb dicitur. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

Primum tritici genus culmo eſt quàm hordeũ altiore, tribus geniculis conſtante, folio arundineo, ſpica à foliis remotiore, incondita, & in nullos uerſus diſpoſita. Exteritur in area, ut alia quædã frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granisq; priori ſimile, nec ab eo differt, niſi quod ſpicam multis ariſtis uallatam, & in duos uerſus diſpoſitam obtinet. Tertium genicula habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propémodum ſimile.

LOCVS.

Paſsim prouenit Triticum primi & ſecundi generis. Poſtremum in Alſatia, & agro Tubingenſi gignitur.

TEMPVS.

Floret, ut alia ferè omnia frumenta, Iunio menſe: in Iulio autem metitur.

TEMPERA-

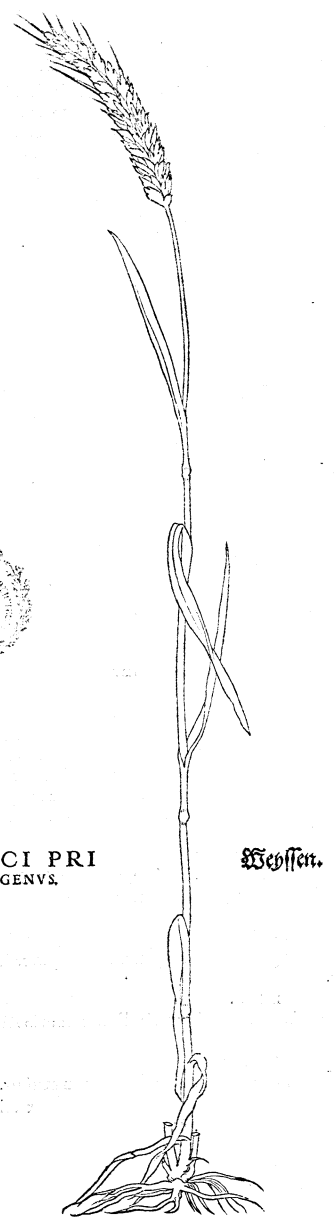

TRITICI PRI
MVM GENVS.

Weyssen.

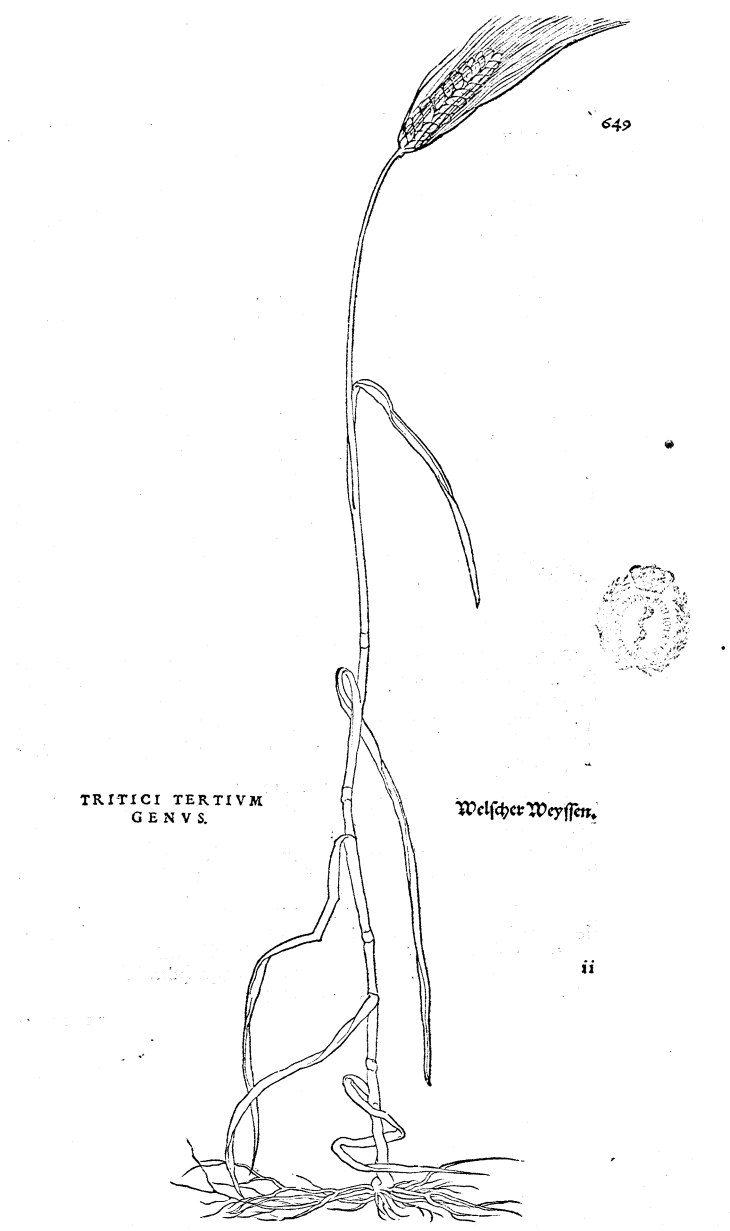

TRITICI TERTIVM GENVS.

Welscher Weyssen.

TEMPERAMENTVM.

C **Triticum** ut medicamentū foris impoſitum, primi eſt ordinis excalefacientiū, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtò poteſt. Porrò quod ex eo confi-citur amylum, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad ſecundæ ualetudinis uſum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultum, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morſibus prodeſt manſum & illitū. Confectus ex eius ſimilagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιστὸν uocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoſcyami ſucco illinitur aduerſus neruorū fluxiones. Item contra inteſtinorū inflatio nes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ uerò decocto elixi, mammas turgentes ſedant. Viperarū ictibus auxiliantur, & tor minoſis proſunt. Confectū ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; uim habet. Priuatim quæ in plantis pedum ſunt extenuat. Cętera tubercula, furun culoſq; ex ſale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra uenenatos ictus cum aceto aut uino cōmodè illinitur. Eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus ſuccurrit. Contra tuſim & exaſperatam arteriam, cum menta & bu-tyro decocta efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnē diſcutit inflammationē. Panis & cum melicrato coctus & crudus inflāma-tiones omnes illitus mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus her-bis ſuccisq; quibuſdā. Vetus autem & aridus per ſe, adiectisq; aliis quibuſdā, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, uetuſtas impetigines ſanat. Glu-D tinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidius ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obſtruentis naturæ habet. Quod uerò ex pane fit cataplaſma, uim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & ſalem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi digerendiq; ea quæ in alto reſident. Plura de Tritico petenda e-runt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco uarię pa-nis ſpecies exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combuſta, iis quæ frigus uſſerit præſentaneo ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorū contractionibus auxiliatur: cum roſaceo uerò & fi-co ſicca myxisq; decoctis. Item ſuppuratis neruis cum hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonſillis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sex. Pompeius prætorij uiri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, quum horreis ſuis uen tilandis præſideret, correptus dolore podagrę, merſit in Triticum ſeſe ſuper genua, leuatusq; ſiccatis pedibus mirabili modo, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam impo-ni ramicum incōmodis experti iubent, quaq; decoctæ ſunt aqua foueri.

DE POTA-

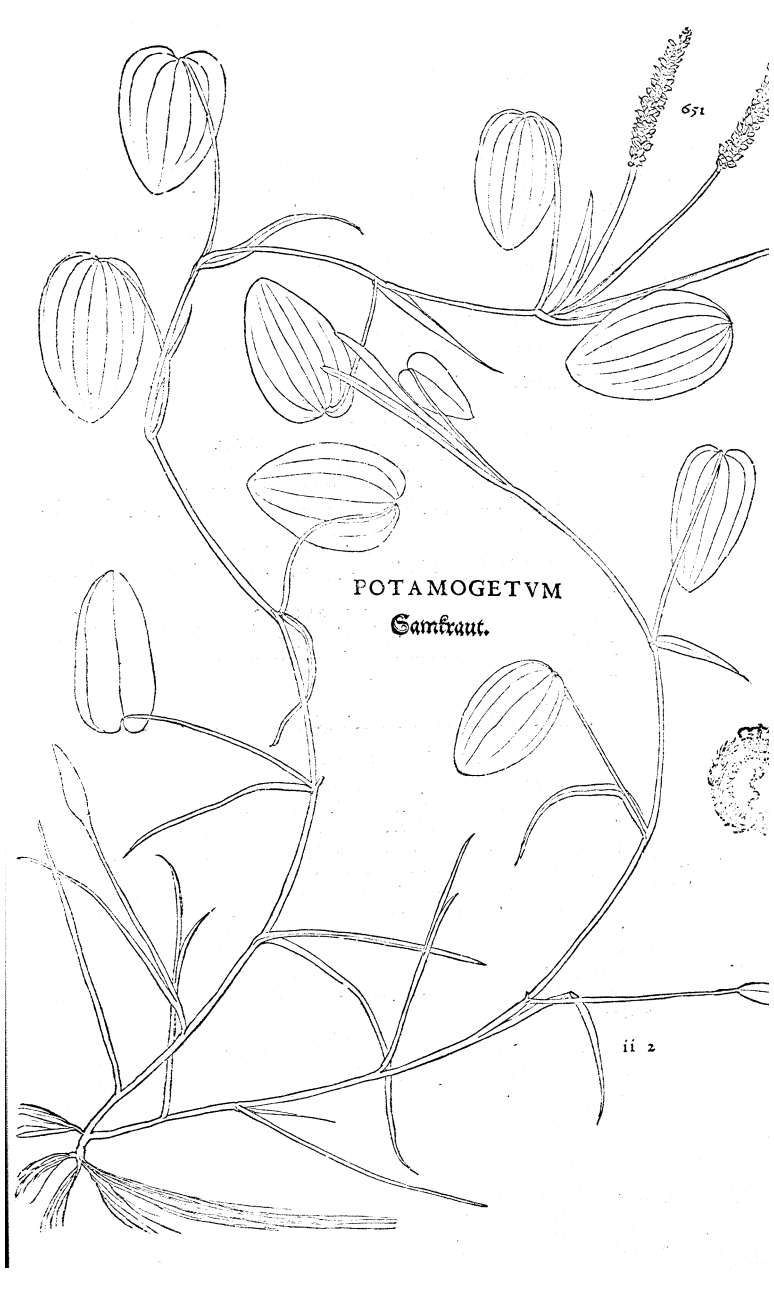
651
POTAMOGETVM
Samkraut.

DE POTAMOGETONE▸ CAP▸ CCLI▸

NOMINA.

C

Potamogeton unde dicta. Stachyites.

POTAMOGEITΩN, ἢ σταχύτης græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota eſt herba. Germanis Samtkraut uocatur. Potamogeton autem quaſi fluminibus uicina dicta eſt: ſiquidem aquoſis & paluſtribus locis naſci amat. Stachyites uerò quaſi ſpicata, ob caulem quem ex ſe mittit floribus & ſemine ſpicatum.

FORMA.

Folium Betæ ſimile habet, denſum, & paulum extra aquã eminens. Ex qua quidem breui admodum deliniatione ſatis intelligi poteſt, herbam cuius picturam damus eſſe Potamogetona. Caulem nanq; rotundũ habet, geniculis interſectũ, è quibus pediculi exeunt folijs Betæ aut Plantaginis ueſtiti, paulum ſupra aquam eminentibus. Flores etiam ſpicatos, Plantaginis inſtar, profert, ac ſubinde ſemẽ. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum uocatum officinis.

LOCVS.

Naſcitur in lacuſtribus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans eſt Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, ut guſtus etiam abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adſtringit: pruritibus, ulceribusq; uetuſtis, & ijs quæ paſcendo ſerpunt, confert.

EX GALENO.

D Adſtringit & refrigerat ſimiliter Polygono, ſed eſſentia eius craſsior quàm Polygoni eſt.

EX PLINIO.

Potamogeton ex uino dyſentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in folijs, cruribus uitioſis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto.

DE PEDE ANSERINO▸ CAP▸ CCLII▸

NOMINA.

Pes anſerinus cur dicta.

NOVO nomine ueteribus tum Græcis tum Latinis ſit appellata hæc planta, nondum cognoſcere potui: quapropter nouam ut illi nomenclaturã inderem neceſſe fuit. Aliam autem & cõmodiorem non licuit inuenire præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem impoſuimus. Nam ſi folia eius ſpectes in ambitu laciniata, planè anſerini pedis formam ac ſimilitudinẽ repræſentant. Hinc appoſitiſsimè Germanis noſtris uocata eſt Genßfůß/ oder Genßfůßle. Quum uerò eadem herba ſuibus inimica admodum ſit, atqueadeo mortem inferat, factum eſt ut à mulierculis etiam ſit nominata Sewrod/ & Schweinßrod. Etſi uerò in officinis eius herbæ nullus ſit uſus, tamen quia paſſim naſcitur, & temerè fortaſsis à nonnullis uires eius ignorantibus uſurpari poſſet, eam ſilentio tranſire noluimus, quò ſcilicet facultas tam uulgaris herbæ omnibus patefieret.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, ſtriatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeo anſerini pedis ſpeciem referentia: floresexiguos ruben-

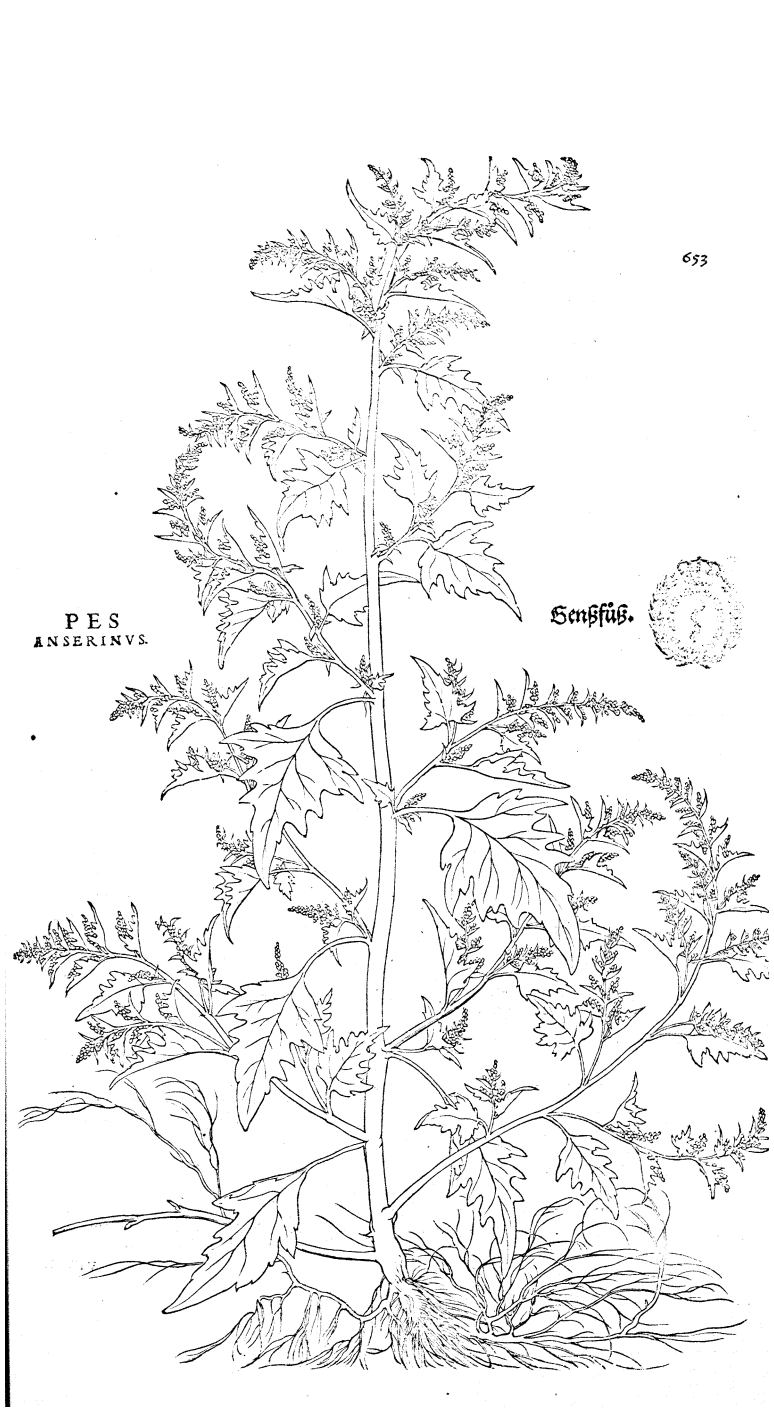

PES
ANSERINVS.

Gensfüß.

C rubentes, ſemen racematim, ueluti in atriplice ſyluestri, ſingulis ramis inſidens: radicem obliquam, multasq; adnascentias habentem.

LOCVS.

Passim in hortis, alijsq; locis ubi ſimum reponitur, nasci ſolet.

TEMPVS.

Iulio menſe potiſsimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in ſecundo refrigerat ordine, non ſecus atque Solanum hortenſe.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comeſta, id quod experientia cognitum eſt. In humano corpore idem poteſt quod Solanum hortenſe. Quare facultates eiuſdem ſuo quæres loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIII.

NOMINA.

Apium ſaxatile.

ΠΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Apium ſaxatile Latinis, & Petroſelinum appellatur. Germanicè frembder Peterſilien nominari commodè, ad alterius quod Oreoſelinum eſt, ut ſuo diximus loco, differentiam, poteſt.

Officinarum erratum.

Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus ſemine pro Amomo utuntur, non tamen ſine magno errore, quum conſtet omnibus, modò conferre inter ſe utriuſque hiſtoriam non pigeat, Amomum ab ea herba eſſe diuerſiſsimum. Nos ut tandem ſciremus è qua ſtirpe ſemen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formã oſtendit herba erupit, quam nos uerum eſſe D troſelinum, ut paulò pòſt oſtendemus, credimus.

FORMA.

Petroſelinum, inquit Dioſcorides, ſemen Ammi ſimile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem deliniatio hæc eſt, atque imperfecta, ut nihil mirum ſit, nos hactenus quod uerum eſſet Petroſelinum non potuiſſe cognoſcere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam alijs, Dioſcorides negligentiæ inſimulari poteſt, ut qui mancas ac mutilas pleraſq; poſteritati relinquere ſtirpium hiſtorias uoluerit. Si uerò quiſpiam paucas etiam has notas expendat, hauddubiè herbam hanc cuius picturam oculis ſubiecimus, Petroſelinum eſſe comperiet. Semen enim eius Ammi tam ſimile eſt, ut ab eo uix diſcerni queat: odoratius etiam exiſtit, & acre, ac aroma olet. In ſumma, nulla eſt nota quę illi nõ reſpondeat, ut hoc nomine uerum Petroſelinum eſſe credam. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ non multum à noſtro & Germanico Petroſelino abeſt, atque odor, Selini ſpeciem eſſe docent, ut pro Petroſelino uſurpare hanc ipſam officinæ tutò poſsint: ſemen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroſelinum, ſed Hippoſelinum, ut ſuo diximus loco, exiſtit.

Dioſcorides negligentiæ inſimulatur.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumq; naſcitur, hinc Macedonicũ dicitur: inq; ſaxis & præruptis potiſsimũ locis, unde cœpit appellari Petroſelinũ. Naſcitur & alijs in locis, ut lib. i. de antidotis teſtatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe, atque ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroſelinum ut guſtu acre eſt cum amaritudine, ſic & in operibus calidũ. Fuerit itaq; & ipſum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium.

VIRES.

PETROSELINVM

Frembder Peterſilien

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menſtrua ducit. Stomachi & coli inflationibus auxiliatur, & tormínibus. Laterum quoque, renum & ueſicæ doloribus in potu ſumptum ſuccurrit. Miſcetur antidotis urinam cientibus.

EX GALENO.

Petroſelini ſemen maximè uſui eſt, quum tota etiam herba unà cum radice ſimilem, ſed imbecilliorẽ, facultatem ſortiatur. Incidendi etiam uim habet: hinc menſes & urinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroſelino damus, Siſona eſſe putent: quorũ ſententiæ cur non magnopere repugnẽ, facit in primis Dioſcorides, qui Siſona perinde atq; Petroſelinũ ſuis notis haud deſcripſit. Deín quod uiribus nõ diſcrepent, atqueadeo in uſu huius aut illius nullum ſit periculũ. Nos tamen noſtram ſententiam propter adductas paulò antè rationes deſerere, niſi euidentibus conuicti argumentis, non poſſumus.

DE ROSA▸ CAP▸ CCLIIII▸

NOMINA.

[Rhodon cur dictum.

DODON græcè, Roſa latinè, officinis eodem ſeruato nomine appellatur. Germanicè Roſen. Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

Theophraſtus libro ſexto, cap. vi. de plantarum hiſtoria, genera roſarum multa eſſe tradit, quæ foliorũ multitudine, paucitate, aſperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuerſitate multa roſarum genera colligit. Nos ſimpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, ſylueſtres ſcilicet & domeſticas. Syluestres, quæ etiã Caninæ roſæ uocantur, aſperiores tum uirgis, tum foliis ſunt, ac odore, colore, magnitudine à domeſticis ſuperantur. Germani Heydroſen/ & Wildroſen uocant. In utroque uerò genere duplices exiſtunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos utrunque genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota eſt Roſa. Virgas ſiquidem fuſcis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia inciſuris diuiſa, nigricantia & aſpera. Germinat primum incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in uirides alabaſtros faſtigiato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices ſtaminaq; capillamentis inſidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris ſpongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ noſtræ, non ſine deteſtando errore pro Bedegar uſurpant: fructum quoq; parit rotundũ, initio uiridem, dein puniceũ. • LOCVS.

Domeſtica paſsim in hortis prouenit. Syluestris etiam nuſquam non in campeſtribus & dumetis naſcitur.

TEMPVS.

Roſa ut nouiſsima inter uernos flores erumpit, ita etiã ſtatim deficit. Decerpenda itaq; erit Iunio menſe ubi primum erupit, ne mox nuſquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Roſarum uis ex aquea calida ſubſtantia duabus alijs qualitatibus, adſtringenti uidelicet & amaræ miſta, compoſita eſt. Flos earũ magis etiam ipſis Roſis adſtringit, ac proinde ſanè exiccatorius eſt.

VIRES

657
ROSA
Roſen.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rosa refrigerat & adstringit, sed sicca magis adstringit. Succus recentibus foliis
Vnguis. exprimendus, detracto forfice ungue. Sic appellatur quod candidũ est in folio: reliquũ mortario premi & teri debet in umbra donec densetur, & ita ad oculorũ circumlitiones recondi. Siccantur etiam folia in umbra crebrò uersata, ne mucescant. Ex aridis rosis in uino decoctis expressus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, sedis, recti intestini ac uuluę dolores penna illitus, collutus infusúsue, conducit. Eadem sine expressione contusa & illita, præcordiorum inflammationibus, stomachi humiditati, & sacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus inspergũtur. Misceri solent compositionibus quas antheras uocant, & uulnerarijs antidotis. Vruntur folia ad honestandas palpebras. Flos qui in medijs Rosis inuenitur siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota, aluum profluentem, & sanguinis reiectiones sistunt.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatu: stomachũ, uuluas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharum. E siccis femina asperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius, & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subditum caput purgat. Capita pota, sanguinem & uentrem sistunt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: ulcera enim oculorũ Rosa fordescunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane im-
D ponatur. Folia quidem uitijs stomachi, rosionibus, & uitijs uentris, & intestinorũ, & præcordijs utilissima uel illita. Cibo quoque Lapathi modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat.

EX SYMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida uerò offendit, eaq; destillationi obnoxia reddit. Sumpta uerò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachum & iecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne ad caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi seu syluestris Rosæ mirificè ualent contra calculum, & urinæ difficultates, si leuigatæ in puluerem exhibeantur.

DE RAPHANO▸ CAP▸ CCLV▸

NOMINA.

Raphanus unde dictus. RAPHANOS, Ῥάφανος Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis dicitur. Hæc autem generis sunt nomina, ideoq; errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad satiuũ duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem sibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾳδίως φαίνεσθαι id
Radix. est, quod facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit. Radicis uerò nomen sibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis superet, uel quampaucissimis magnitudine cedat. Etenim plerunq; in tantam molem coalescit, ut frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teste, infantium puerorum magnitudinẽ æquet. Et memini me stupendæ magnitudinis Raphanos Erfordię, Turingiæ celeberrimo oppido, uidisse.

GENERA.

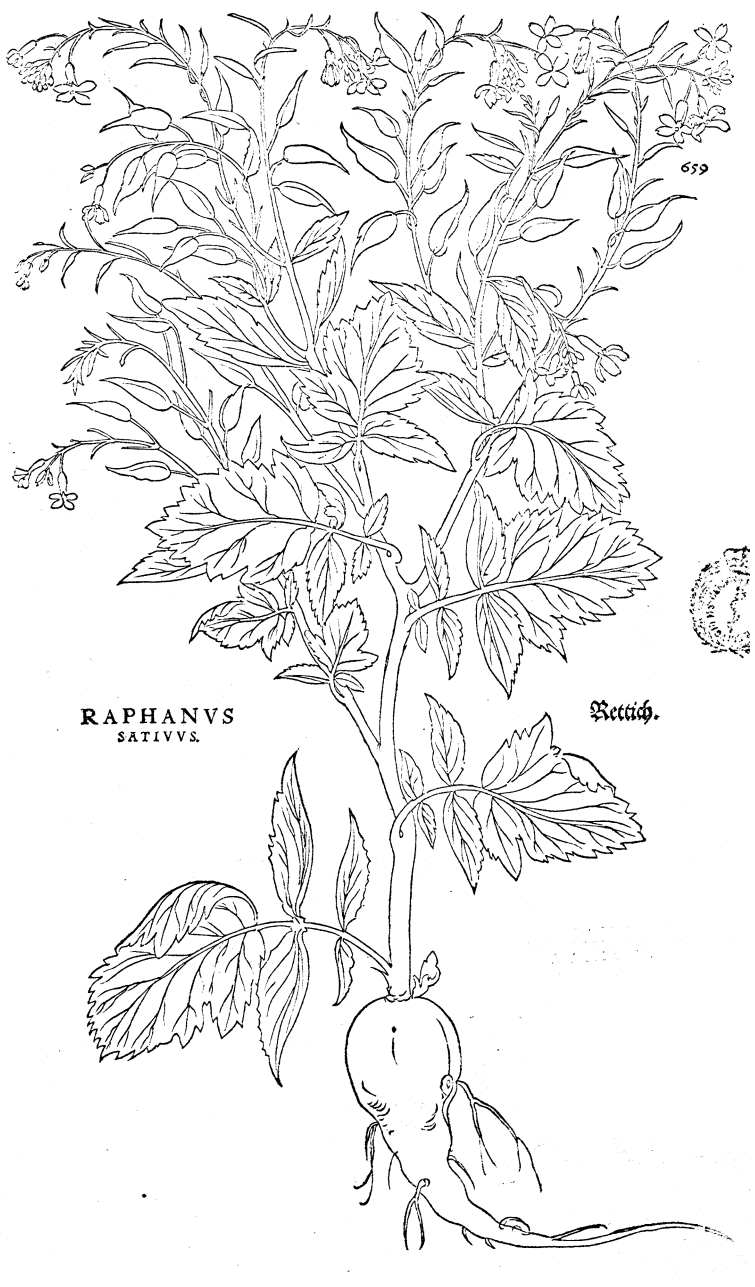
659
RAPHANVS
SATIVVS.
Rettich.

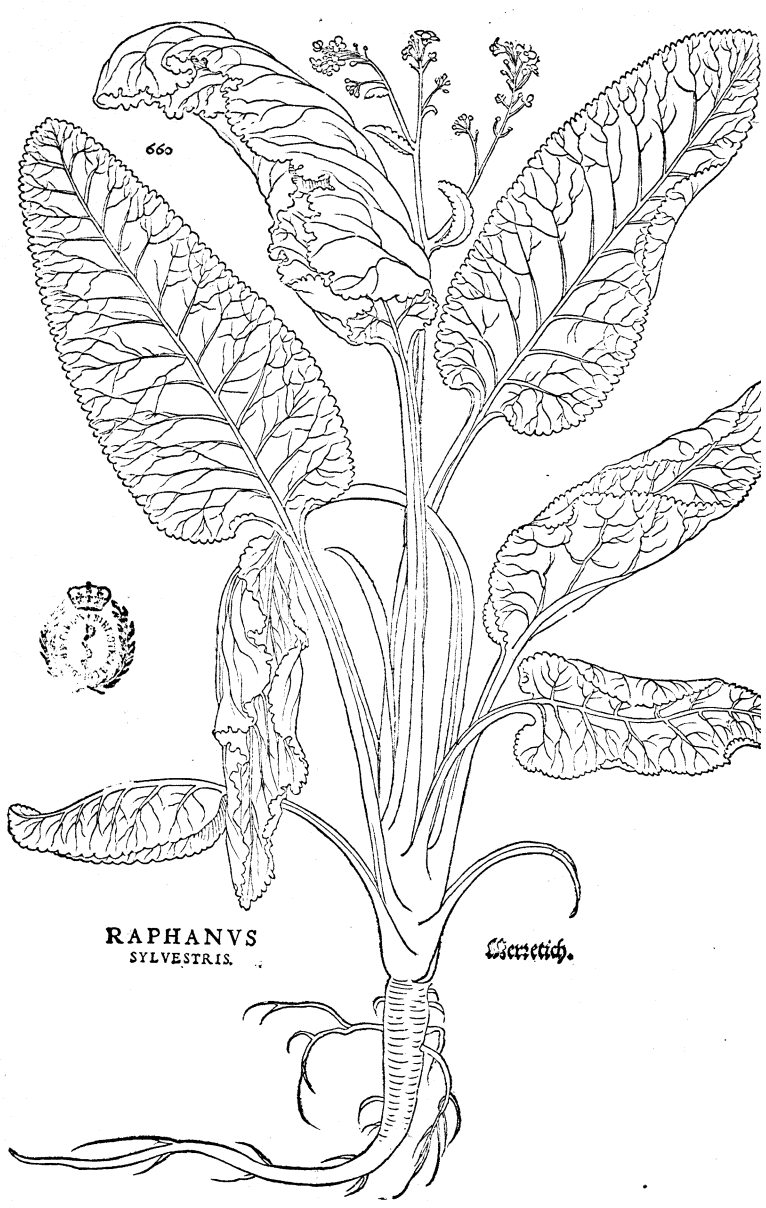
660
RAPHANVS
SYLVESTRIS.
Merretich.

GENERA.

A Raphani Græci duo faciunt genera, ſatiui & ſylueſtris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Sylueſtris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad uocem Romanã alludentes, Merzetich & Kren nominant. Noſtri hodie herbarij, ſua potius quàm ueterum autoritate freti, Radicem ſimpliciter, generis nomine, uocant. Nonnulli Raphanũ maiorem appellant, propter folia ipſa, quæ ſatiui folia magnitudine ſuperant: aut quia acrimonia maiore, aut uiribus efficacioribus præditus eſt. *Raphanus minor.* *Armoracia.* *Raphanus maior*

FORMA.

Radix ſatiua caudice uno aſſurgit nonnunquã arboreo, radice ad Rapi ſimilitudinẽ, foliis laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & ſemine in ſiliquis. Sylueſtris dicta Armoracia fronde copioſior quàm corpore, folia ſatiuæ ferè ſimilia habet, magis tamen ad Lampſanæ formã accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi inſtar acerrimã, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet. *Satiua radix.* *Sylueſtris.*

LOCVS.

Raphanus in hortis naſcitur. Amat autem terram pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teſte, ſolutam & diu ſubactã. Sylueſtris etiam hodie in hortis habetur, ſicq; translatus ad culta, edomita feritate miteſcit melioríq; fit. Creſcit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenoſa, inq; pratis nonnunquã ſua ſponte copioſe prouenit, ut fit in prato ad oppidum Tubingam ſito, ſacrificorũ uocato.

TEMPVS.

Cum frigoris patientiſsimus ſit Raphanus, non ſolum eſtatẽ, uerumetiã hyeme colligi poteſt. Eſtq; illius uſus quotidianus. Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

B Raphanis ſatiua excalefacit quidem ordine tertio, deſiccat uerò ſecundo. Sylueſtris autem in utroq; efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus ſatiuus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ſed ſtomacho inimicus. Ructus & urinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipſum ſumpſerit, diſtributioni eius magis conferet. Preſumptus autem, cibum ſubleuat. Prodeſt ante cibum datus uomituris. Senſus exacuit. Decoctus contra ueterem tuſsim, & craſsitiem in thorace natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus maiori efficacia uomitiones citat. Hydropicis utilis. Illitus lienoſis etiam confert. Cum melle ea quæ ſerpendo paſcunt ſiſtit. Sugillata tollit. Contra uiperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cum farina loliacea exterit. His qui à fungis ſtrangulantur ſubuenit. Menſes trahit. Semen eius uomitum proritat, urinamq; mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus utiliter gargarizatur. Contra Ceraſtis morſum ex aceto potum auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter diſrumpit ſcarificátue. Sylueſtris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, urinam cit, æſtuoſus eſt.

EX GALENO.

Facultas ineſt Raphano diſcutiendi, itaque ad ſugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero eſt quæ obſonij potius quàm nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua conſpicuè unà excalfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia quæ nata ſunt excauleſcere. Hic elixus eſtur ex oleo, garo & aceto, ut Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et ſanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, ut quí acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habeat. Quidam non ſolum cau

clem, ſed unà Raphanos ipſes elixantes comedunt Raparũ modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipſi quidem ſe experientia id abundè compertũ habere dicũt, nullus tamen exemplum illorum ſine damno imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem uerba eò libentius recitauimus, quod uulgi errorem Raphanos à cœna comedentis lepidè notare uideantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Idem in poſca decocti, contra ſerpentiũ morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam mane ieiunis prodeſt Raphanus cum melle. Semen eorum toſtum, ipſumq; cõmanducatum ad lagenoponon: In aqua foliis eius decoctis, bibere uel ſuccum ipſius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipſos illinire tuſos utile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cum melle, ueternoſis uerò quamacerrimos mandere. Semenq; toſtũ, dein contritũ cum melle ſuſpirioſis. Idem & contra uenena proſunt. Cæterum cerastis, ſcorpionibus aduerſatur, uel ipſo ſemine infectis manibus impunè tractantibus. Impoſito Raphano ſcorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoſcyami uenena eque, ut Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem item extenuant, iecinori proſunt & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto & ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliacis dandos cenſet. Pliſtonicus & colicis. Inteſtinorũ ulcera ſanant. At purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorũ animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum uino enterocelis proſunt. Sanguinem quoque inutilem ſic extrahunt.
D Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari Raphanis, & ſuper umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semen quoque ex aqua impoſitũ ſiſtit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior Raphani medicina admota ſit, Hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. Et aurium grauitati ſuccum Raphani inſtillant. Nam uomituris, ſummo cibo eſſe eos, utiliſsimũ eſt. Sylueſtris urinæ duntaxat eijciendæ utilior.

DE RIBE▸ CAP▸ CCLVI▸

NOMINA.

Ribe. GRAECIS cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Johanſs treublin oder beerlin/ quod ſcilicet circa diui Ioannis Baptiſtæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

FORMA.

Frutex eſt nullis ſpinis horridus, ſed topiarius magis, uitis puſillæ foliis, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, ut pictura ipſa abundè docet. Vnde manifeſtum fit Mauritanorũ Ribes à noſtro diuerſum eſſe, quod non uitis, ſed lata potius, magna, rotunda & uiridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes deſcriptione non admodum concordes eſſe.

LOCVS.

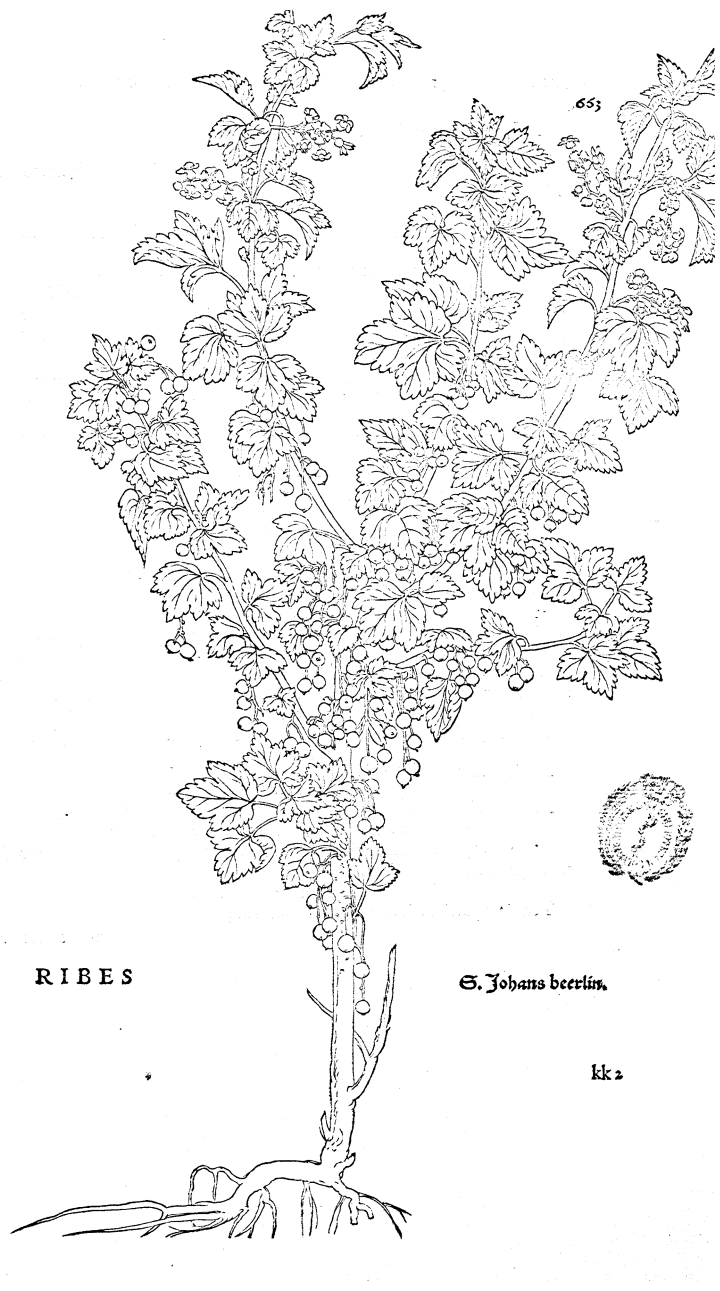
653
RIBES
S. Johans beerlin.

C LOCVS.

Passim in hortis nascitur, ac eorundem puluinos & areas sepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptistæ natales ferias, & Iulio potissimũ mense, baccis acuuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus uehementer adstringunt. Mauritani frigidum & siccum faciunt in secundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido sapore placent. Refrigerant æstuantẽ stomachũ: sitim restinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam uentris proluuiem cohibent. Vomitiones sistunt, stomachum firmant. Alui profluuiũ quod bilis attulit, retinent: erosiones & uellicationes eiusdem tollunt. Sanguinis feruorẽ demulcent, & bilis acrimoniã domant. Seplasiarij succũ eius fructus condiunt, ad anni totius usum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Rhodia radix cur dicta.

D ΡΟΔΙΑ ῥίζα græcè, Rhodia radix latinè nominatur. Officinis ignota, germanicè Rosenwurtz uocatur. Rhodiam autem tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Rosas redolet. Quapropter Roiæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus insula, ut imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

FORMA.

Radix rhodia Costo similis est, leuior tamen minorisq; ponderis, & inæqualis, odorem Rosarũ cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiũ refert, nisi quod flore & semine carere uidetur, id quod Galenus etiã asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potissimũ in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

DE SAMPSV-

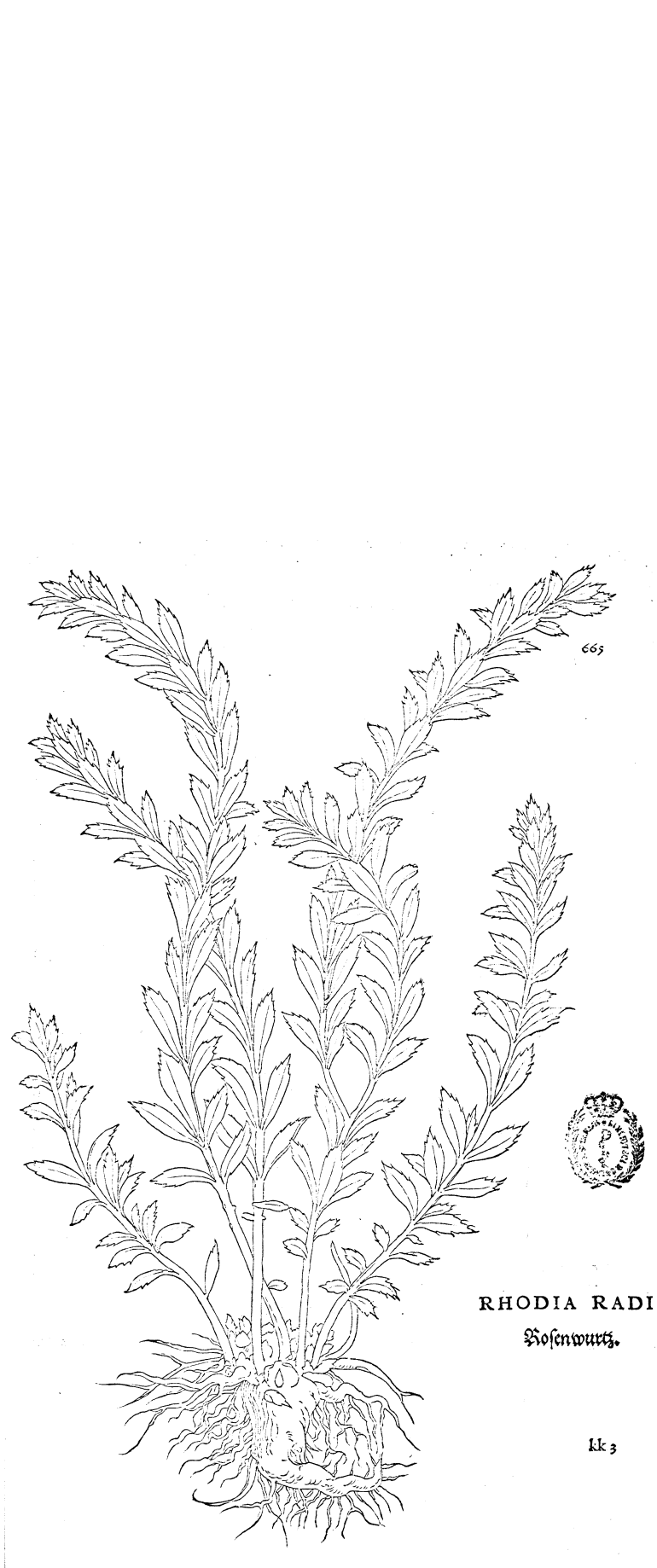

RHODIA RADI

Rosenwurtz.

C

NOMINA.

Maiorana.

AMΥΡΥΧΟΝ, ἢ ἀμάρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanis Maioran / uel Meyran dicitur. Animaduertendū autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus eſt. Vna quæ Dioſcoridi alio nomiue Parthenium dicitur, ingrato prorſus & uiroſo odore prædita, meritoq; ea de cauſa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampſuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis uox illa πολύσπερμον impo-

Duplex Amaracus.

neret, monendum eſſe duximus.

FORMA.

Herba eſt Sampſuchum ſurculoſa, per terram ſerpens: foliis hirſutis & rotundis, Calaminthę tenuifoliæ ſimilibus, admodum odoratis. Hæc deliniatio adamuſſim herbæ Maioranæ uulgò dictæ fauet: eſt enim ſurculis lentè rubentibus, foliis piloſis, & rotundis, iucundo odore, ſemine copioſo, quod bullulis quibuſdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: uerum id non ubiq; fit, interdum enim rectà ſurgit in altum.

LOCVS.

Paſsim in hortis & fictilibus uaſis prouenit. Gaudet autem locis umbroſis, aqua & ſimo.

TEMPVS.

Æſtate dum floribus prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

D Sampſuchum tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi uim obtinet, & coronamentis apta. Decoctū eius potum, incipienti aquæ inter cutē prodeſt, & iis quos urinæ difficultas, & tormina diſcruciant. Arida folia ex melle illita, ſugillata tollunt. In peſſo ſubdita menſes ducunt. Cōtra ſcorpionis ictum ex ſale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduerſus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miſcentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampſuchum ſcorpionibus aduerſatur ex aceto & ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto uis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Vrinis & hydropicis utile.

Oleum Amaracinum.

Mouet & narium ſternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampſuchinum uocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

DE SPANA-

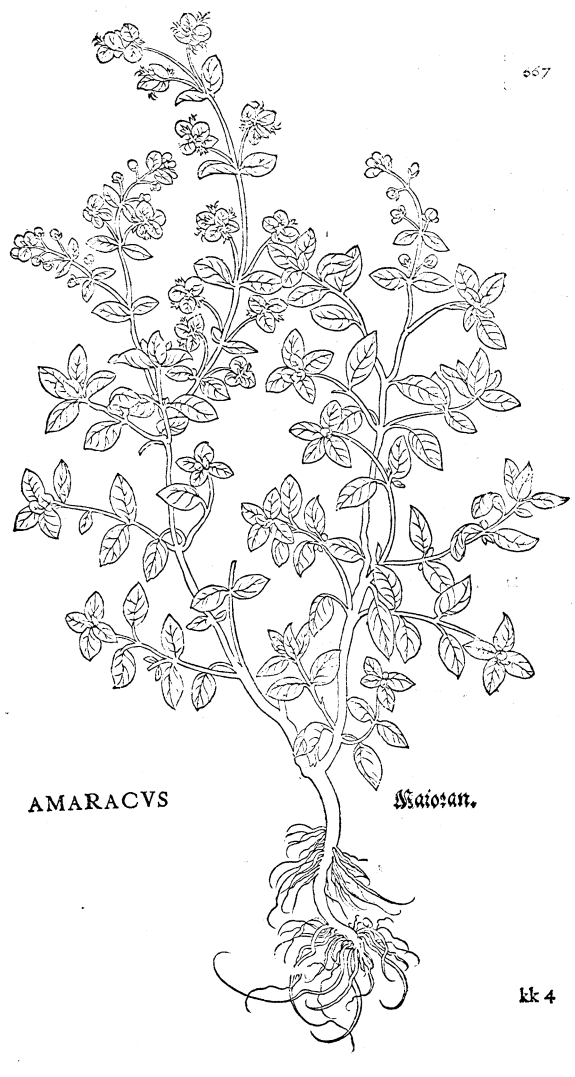

AMARACVS Maioran.

DE SPANACHIA▸ CAP▸ CCLIX▸

NOMINA.

SPANAXIA Græcis recentioribus, Spinacia uel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spinet / oder Spinnat. Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo utebantur medici, quod cibo magis forſitan, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquam illuſtre ſortita. Vel, quod etiam ſimile ueri eſt, ab aliis nationibus emendicato ſpinaceo nomine. Spinacia uulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota: etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas occaleſcit. Hiſpanicum uerò olus nominauere, forſitan quod inde primum duxerit originẽ, ad cæteras tandem nationes translata.

Spanachia cur dicta.

Spinacia unde uocata.

Hiſpanicum olus

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plerunq; quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, nonnunquã altiore, intus cauo: floribus in uertice rotundis, racematim coëuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed ubicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, ut uerno tempore cibũ ſuppeditare poſsit. Martio etiam menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

D Spinachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentũ, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & uomitiones concitat, niſi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis uires ſibi fertur arrogaſſe.

DE SANI-

SPANACHIA Spinet.

670
SANICVLA
FOEMINA.
Sa.ucfel weible.

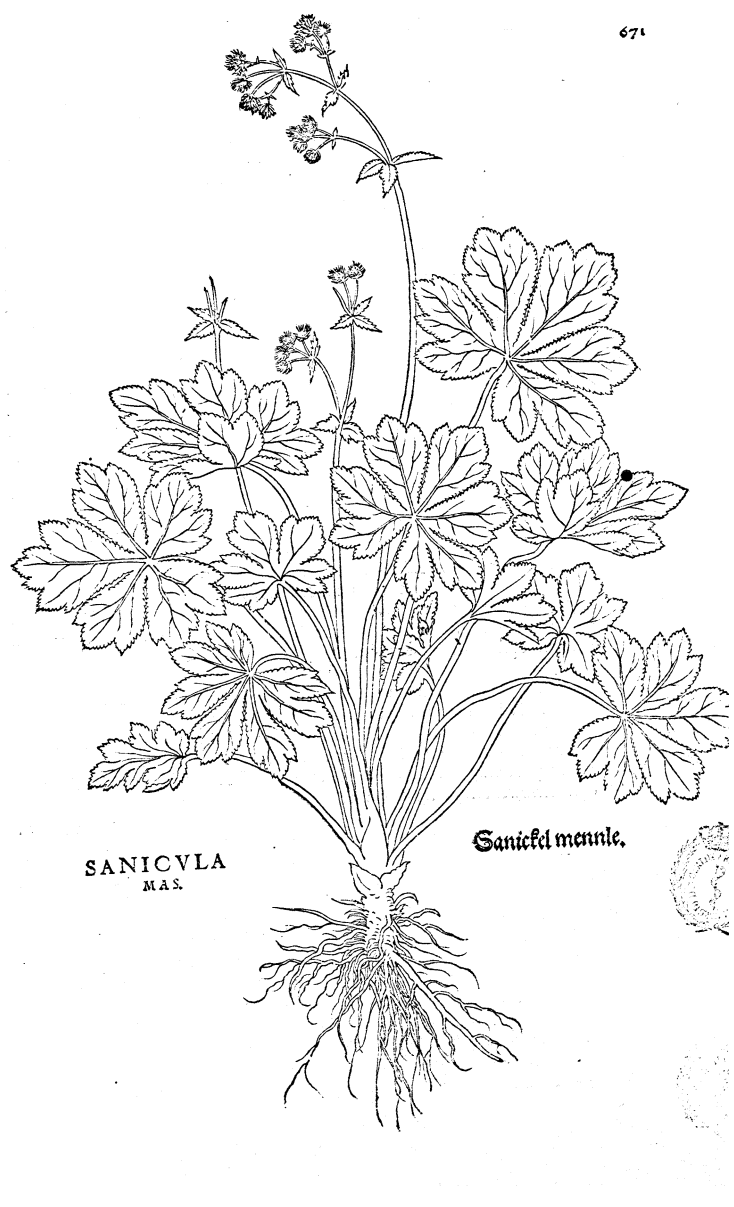
SANICVLA
MAS.
Sanickel mennle.

C

NOMINA.

HERBA quam omnes hodie Saniculã uocant, à nullo, quod ſciam, uetterum deſcripta eſt, ſed à recentioribus inuenta, ut multæ aliæ uulnerariæ herbæ. Sunt autẽ qui Diapenſiam nominent. Germanis Sanickel dicitur. Nomen Saniculam à ſanandis uulneribus traxiſſe uulgò conſtat.

Diapenſia. Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm eſt generũ. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq́ marem, ut certius eſſe diſcrimen, appellauimus. Germanicè Sanickel mennle. Altera ab omnibus ferè herbarijs pro ſpecie Oſteritij uulgò uocati habetur, ſed falſo, quando neq́ in folijs, neque in radice ulla appareat acrimonia, ſed perinde atque in mare Saniculæ, amaritudo & adſtrictio. Germanis errore etiã quodam die klein Meiſterwurtz nominatur. Nos eandem cum & forma & facultate ad ueram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè Sanickel weible.

FORMA.

Sanicula uera, atqueadeo mas herba eſt folio uitis, aũt Apij, in quinq́ partes diſſecto, rubentibus in fine ſectionũ maculis quibuſdam: ſurculis quoq́ rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata ſubeſt: capitulis in ſummis coliculis puſillis, herbacei coloris & ſubnigris. Fœmina quod ad folia attinet priori ſimilis, rubentibus tamen maculis caret, itemq́ rubris ad radicem ſurculis, quod in ea hæc ſingula candida ſint. Flores in ſummo candidos, ac ſubinde ſemen ſtriatum & oblongum profert.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & umbroſis locis.

D

TEMPVS.

Carpenda cum ſuis capitulis Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Non eſt ſimplicis naturæ, ſed, ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt, ut hoc nomine calefactoriam & exiccatoriam eſſe nulli dubium ſit. Statuunt autem calidam & ſiccam ordine ſecundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ ſuccum uulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum eſt. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impoſitam, aut eius ſuccum illitum tam in homine quàm in pecoribus conſtat. Neque enim aliud præſentius eſt auxilium, cum ad fauces uel pulmones uitium decubuit. Et in ſumma, omnia quæ Symphyton, præſtat etiam Sanicula. Potiſsimũ uerò ſanguinis ſputo, dyſenteriæ, renumq́ uitijs medetur.

DE SONCHO.

A NOMINA.

ὀνχος græcè, Sonchus, Cicerbita latinè dicitur. Sunt qui Lactucellã & Lactucronem appellent, quod folijs caulis eius differẽtius copioso dif-fluat lacte. Germanicè Mohß/oder Gensdistel nocatur. Sonchus autem Sonchus cur dictus. ſibi nomen vendicauit ἀπὸ τοῦ σόου χέου, eò quod salubrem fundat succum, utpote qui sua lorbitione stomachi rofiones lenias, & lactis abundantiam nutricibus sum ministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit. Cicer- Cicerbita. bitæ tamen nocabuli, quo omnis Hetruria adhuc utitur, recens esse adscitiumq; & ex non multo tempore Diofcoridi accreuisse uidetur.

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum sylueſtrius, aculeatius, & nigrius, quod Germ Sonchus alpest. nis Walstheil dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quod cum lepore animus de- Non alpest. fecit æstu, hac sibi herba mederi soleat.

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, caulis & aliquando rubescens, & qui fragilis copioso lactẽ manat. Folia habet per internalla in ambitu scalia. Florem lu-teum, qui, ut Senecionis, breui digestus abit in pappos, uanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbiq; ferè in macerijs horrorum, portisimũ autem in uineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus uiroſa.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentũ eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terrea B effentia, urraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiuſdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Potica uerò quam planè refocatus fuerit, terrestre eius temperamentũ reddidit, modicam ha-bens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis utique Sonchi refrigeratoria, modicq; adstringens. Proinde stomacho astuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in lorbitione datus sto-machi rofiones morsusq; mitigat, & lactis abundantiã essicit. In lana appositus, le-dis ac uuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quam radix illita corpo-rum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterum uiridis etiamnũ & te-ner esset perinde ut cætera olera sylueſtria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis Lactucariũ modo. Exsiccatus calci-los per urinam pellit & monstrat, & oris grauedinem cõmanducato corrigit. Suc- * absolutum cus trium * cyathorũ menstrua in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita ut à potu ambulent grauidæ. Datur & in lorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloremq; melioré infantiũ: utilissimus ijs quę lac sibi coire fentant. Instillat auribus succus, calidusq; in turunda bibitur, cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris, nucleisq; pinei. Illinit & sedis col-lectionibus. Bibitur cõtra serpentes scorpiones q, radix uerò illinitur. Eademq; de-cocta in oleo punici mali calycis, auriũ morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uetq, ut morbos faciente, de albo confirmans. Aga-thocles etiam contra anguinem tantũ demonstrat succo eius uti. Refrigeratoria ra-men uim esse cõuenit nigro, & hac aulæ imponendũ cum polenta. Zeno radice al-bi tranguriã docet sanari.

SONCHVS
ASPERA.
Scnßdiſtel.

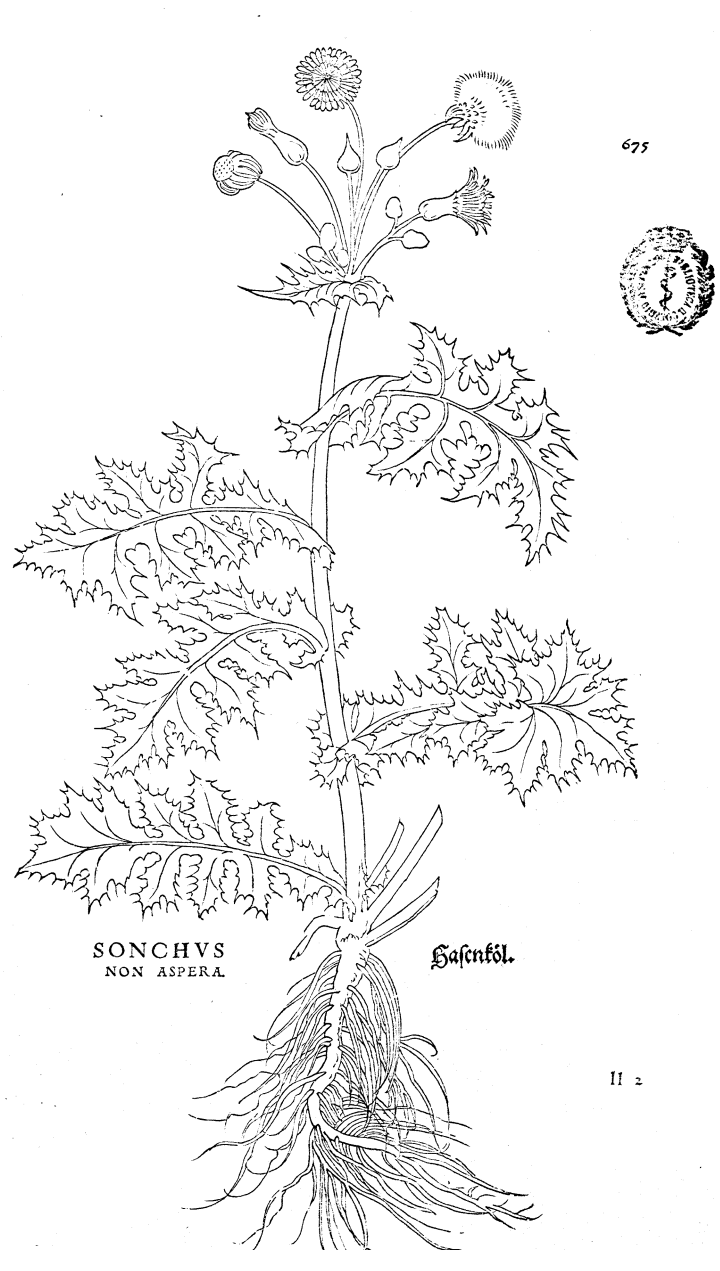
SONCHVS
NON ASPERA.
Haſenköl.

C

NOMINA.

ΣΕΡΙΣ Græcis, Seris & Intubus Latinis uocatur. Reliqua quæ illi ſunt nomina, in generum diſtinctione mox dicemus.

GENERA.

Satiuus Intubus. Erraticus.

Serin Græci in duo faſtigia partiuntur, in ſatiuam & ſylueſtrē. Sic & Intubum Latini in duo genera digeſſerunt, in ſatiuū & erraticum. Satiuū, qui non niſi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticū uerò, qui ſuæ ſpontis & liber, ſub nulla olitoris lege uagatur & errat, dixerunt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. viij. teſte, Serin nominarūt ueteres, in duas diſtrahitur ſpecies. Vna latiore folio conſtat, Lactucæ ſimilior. Hæc corrupta ab Intybo uoce, in Hetruria paſsim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro uera Endiuia uſurpari officinis. Nam qua hodie ſub hac uoce utuntur, non eſt uera Endiuia, ſed Lactuca ſylueſtris, ut ſuo diximus loco. Germanicè Endiuien uocari poteſt. Altera anguſtiora folia habet, & ſubamara eſt. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores Scariolam fecerunt, germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas ſpecies, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab inſigni amaritudine πικρὶς, ἀπὸ τοῦ πικρόειν nominatur, Latinis autē Ambubeia. Vulgus herbariorū & officinæ Cichoreā uocant, Germani Wegwarten/quaſi uiarum cuſtodem, uel Wegweiß/quod peregrinis quaſi uiam indicare uideatur. Altera, quæ latiore folio prodit, Plinio Hedypnoïs nominatur, hauddubiè non alia ratione, niſi quod ſuauiter dormire, ſomnumq; irrepere faciat. Vel, ſi paulò durior hæc uidetur interpretatio, quod flos eius præter alias Serides ſuauiter admodū ſpiret. Theophraſto libro ſeptimo de plantarū hiſtoria, capite ſeptimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuerſa tamen ab ea quam ſuprà deſcripſimus, & quæ aliàs Vitia ſylueſtris dicitur. Vulgo Dens leonis, quod folium ſinuatim per lacinias denticulatū ſit, & Roſtrum porcinum nominatur. Officinis noſtris, quę barbaris delectantur uocibus, Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Kötkraut/Pfaffenrötlin/Pfaffenblatt.

Cichorea. Hedypnois. Aphaca. Dens leonis. Roſtrum porcinum. Taraxacon.

FORMA.

Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundum, ſtriatum, frequentibus ſurculis brachiatū. Germinat foliatu ſtatim à radice uenoſo. Flos illi in ramuſculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius ſpecies, ut diximus, folio latiore, altero anguſtiore conſtat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium uocant, germinat à radice poſt Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè ſemper in ſolo procumbente: caule magno, fiſtuloſo, frangi cōtumace, multis ramulis brachiato, ad uinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim uſque in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die ſolis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occaſum, noctu ſemper compreſſus, & interdiu hiſcens. Hinc panditur rudiſsimus quorundā error, qui hanc herbā quam Germani Wegwart nominant, Heliotropiū eſſe cōtendunt, cum tamen primum folia repugnent, quæ non ſunt Ocimo ſimilia, neque candida, ſed nigricantia magis. Deinde non candidum, ſed magna ex parte cœruleū florem habet. Radix denique eius, ut Heliotropij, non inutilis, ſed, experientia teſte, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifeſta cum aliis ſatiuis Intubis ſimilitudo, quæ una ſatis docet Intubū eſſe ſylueſtrē, & non Heliotropiū. Vt quorundam temeritatē non ſatis mirari queam, qui contra apertam ueritatem, & omnium medicorum cōſenſum, ſecus pronunciare audent.

Cichorium. Leonis dens.

Alterum, quod Leonis dens nominatur, foliis multis conſtat, utrinq; denticulatis, in terra ſeſsilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, ſti-

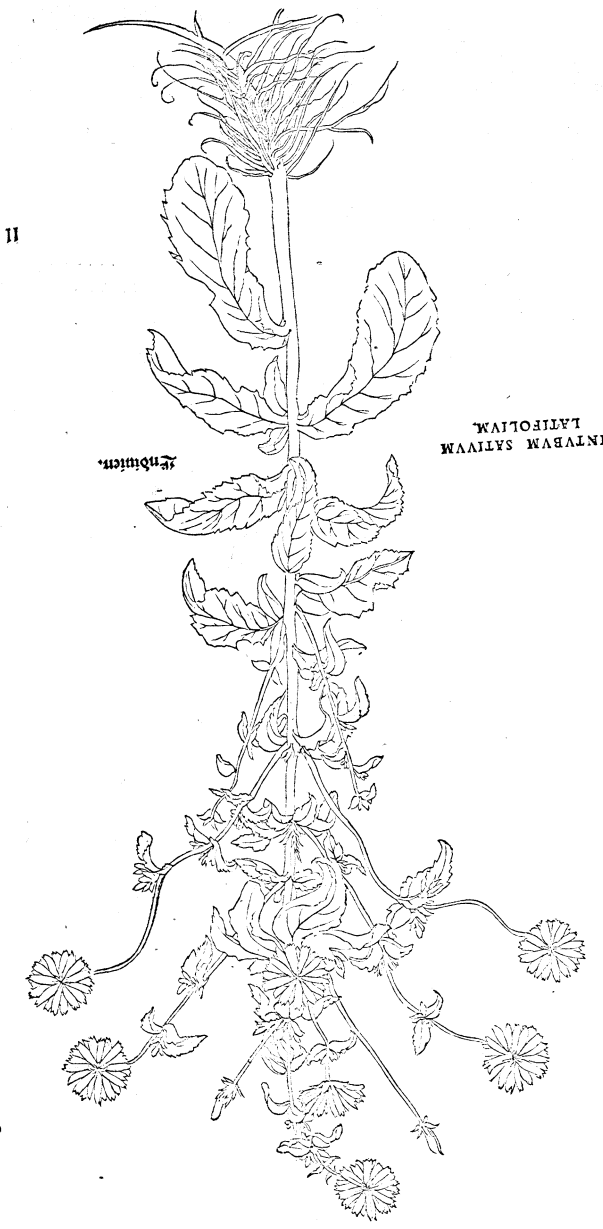

INTYBVM SATIVVM
LATIFOLIVM.

Cichorium.

677

INTVBVM SATIVVM
ANGVSTIFOLIVM.

Scariol.

INTVBVM SYL-
VESTRE.

Wegwart.

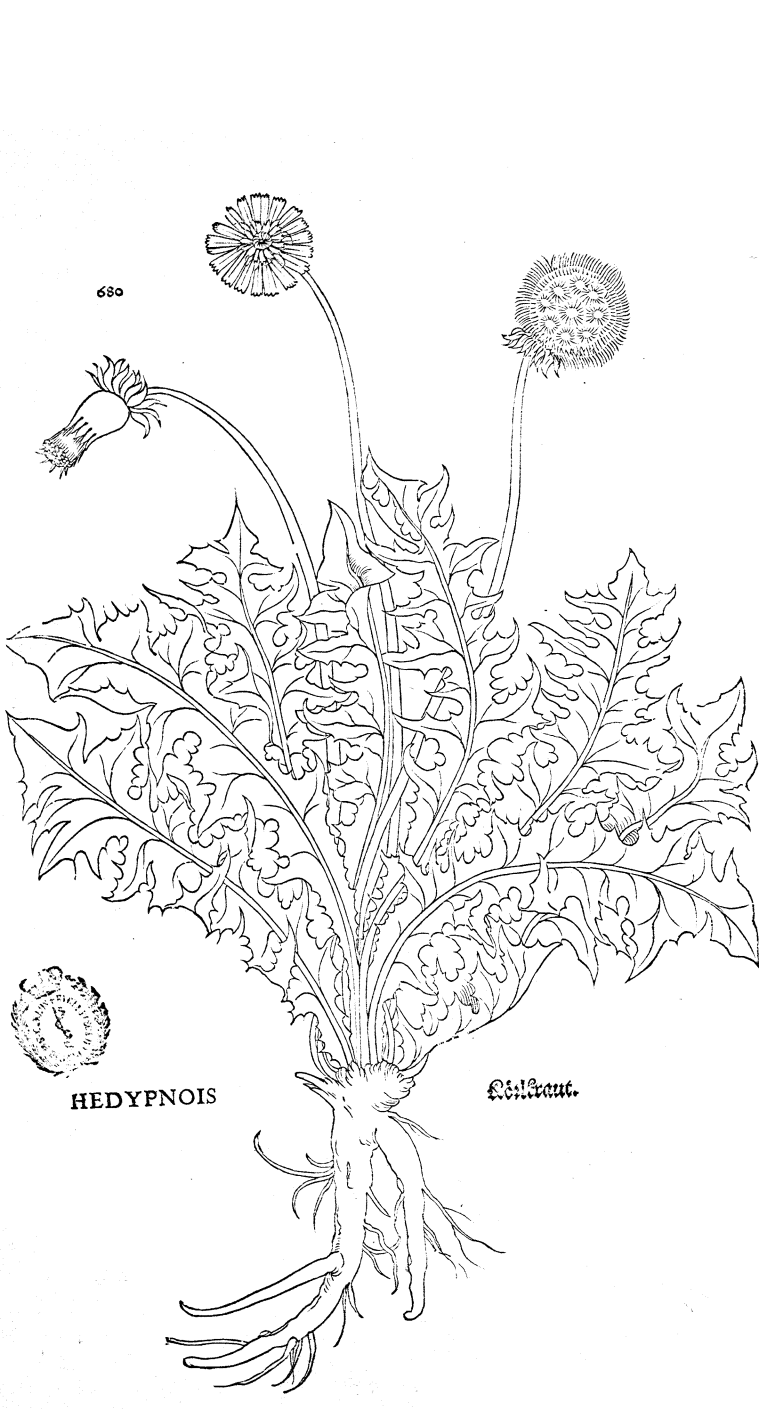

HEDYPNOIS

Lactuca.

Seris olus eſt lubamarū, & magis quod ſylueſtre eſt, quod ob idipſum Picrida quidam nuncupant, quidam uero Cichoriū appellant. Eſt autem ea facæ frigi- dæq; temperaturæ, urinq; fecundo abſcedu. Porro domeſtica magis etiam quam ſylueſtris refrigerat. Sed & humidiores mulæ admiſtio ſcitatem extinguit. Vtra- que autem adſtringentis qualitatis particeps eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adſtringunt & refrigerant, & ſtomachū adiuuant. Aluum ſiſtunt cocte, ſi cum aceto aſſumantur. Sylueſtres autem ſtomacho molieres. Comeſti imbecillū & æſtuantem leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta utiliter illinuntur. Poda- gris & oculoꝝ inflammationibus ſuccurrunt. Herba & radix illita, perculſis à ſcor pione ſubuenit. Ignibus ſacris cum polenta medetur. Succus eorum cum cerula & aceto utiliter ijs quæ refrigerationem deſiderant inungitur.

EX PLINIO.

B Intubi quoq; nō extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cū uino potus, ſecundum bus & uefi:cæ & ephioris impotit. Cichoriū refrigerat. In cibo lumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uen- trem ſoluit. Iecinor & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium é multo, ſi ſine febre ſit. Veſicam ad- iuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctū in aqua adeò prodeſt, ut emor- tuos partus trahat. Adſciunt magi, ſuccо rotus cum oleo perunctos fauorabilio- res fieri, & quæ tutius facilius impetrare. Hedypnois ſtomachum difficulti adſtrin- git cocta: cruda & ſiſtit alvum. Tetydrenticis prodeſt magis cum lenic. Rupra & connulſa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo ef- fluat. Sertis uuag ſtomacho utiliſſima, præcipuè quem humor uexat. Cum ace- to in cibo refrigerant uel illitæ, diſcutiunt & alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſyluetrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſimilitā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinē reſiccentibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.

Hedypnoides ſue cichoria.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt Intubum, ſi cum aceto quis eo utatur. Poſtquam decoctū eſt, alium ſiſtit. Obſtructiones auferendi uim habet, ut nullum aliud olus. Sanguī nis feruorem ſedat, & inflammationes ſtomachi diſcutit, & ictericos iuuat. Iecur pro- prietate quadā corroborat. Mediocriter ſomnū inducit. Traduntquidā poſt uenæ ſectionē, aut cucurbitas, ſi quis cum aceto utatur, ſecutoris ſanitatē conſeruare. Ve- neris appetentiā extinguit, & ſemen genitale in his qui frigidam habent temperatu- ram, minuit. Vtile eſt ad ſanguinis excretionē. Huius etiam decoctum ie- cinori admodum utile. Semen febres ex haua bile

ortas iuuat: at lient nocet.

DE STAPHY-

A ro, ſtipantibus in circulum foliolis coronato, qui feneſcens cuaneſcit in lanuginé, quæ cum aura rapim ferrur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit niſi in hortis culto & diligentia humana: haud ramen dif- ficulter ubi lætus exeric, emergit. Erratici prima ſpecies paſim iuxta ſinera naſcit. Altera in hortis, & paſim ferè etiam ſponte ſua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio menſibus florer. Cichoriū eodem ferè tempore incipit flo- rere, & in autumnum uſque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æſtatem uſque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

PASTINACA SATI
VA PRIMA
Iam Paſtency.

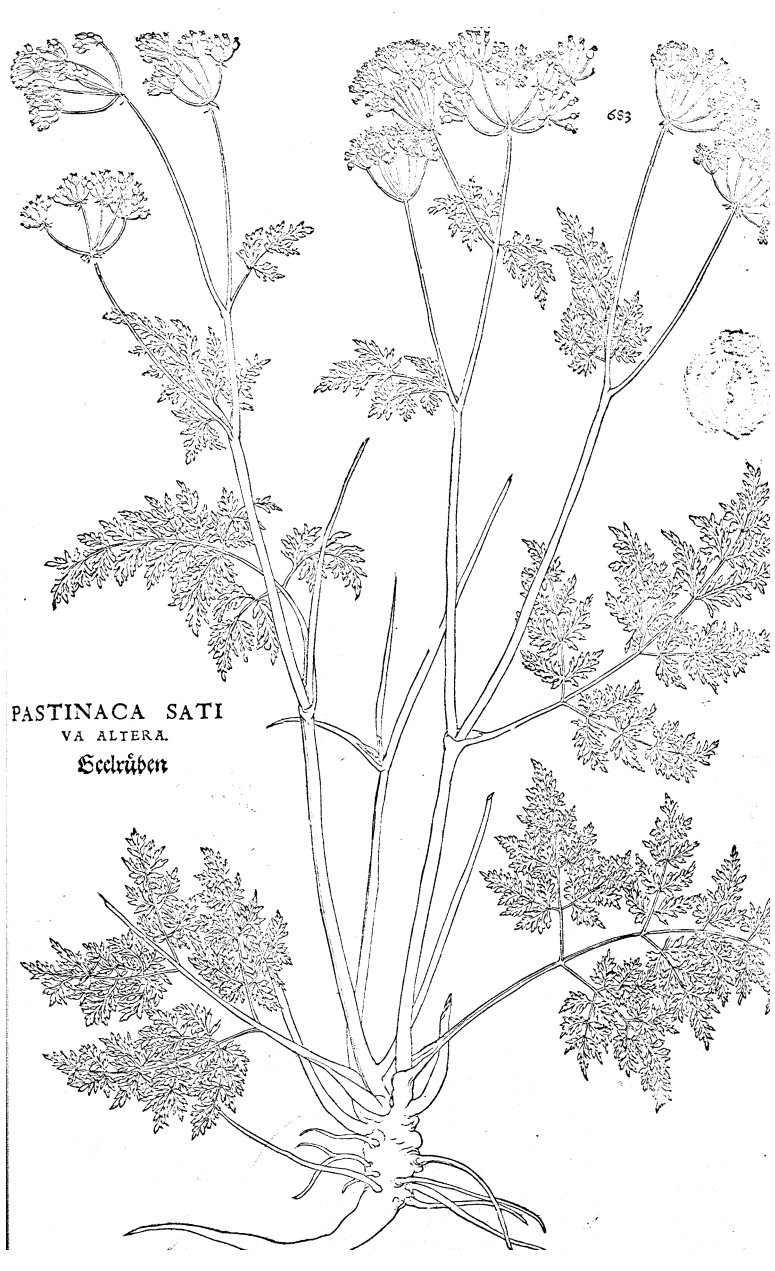
683
PASTINACA SATI
VA ALTERA.
Beelrüben

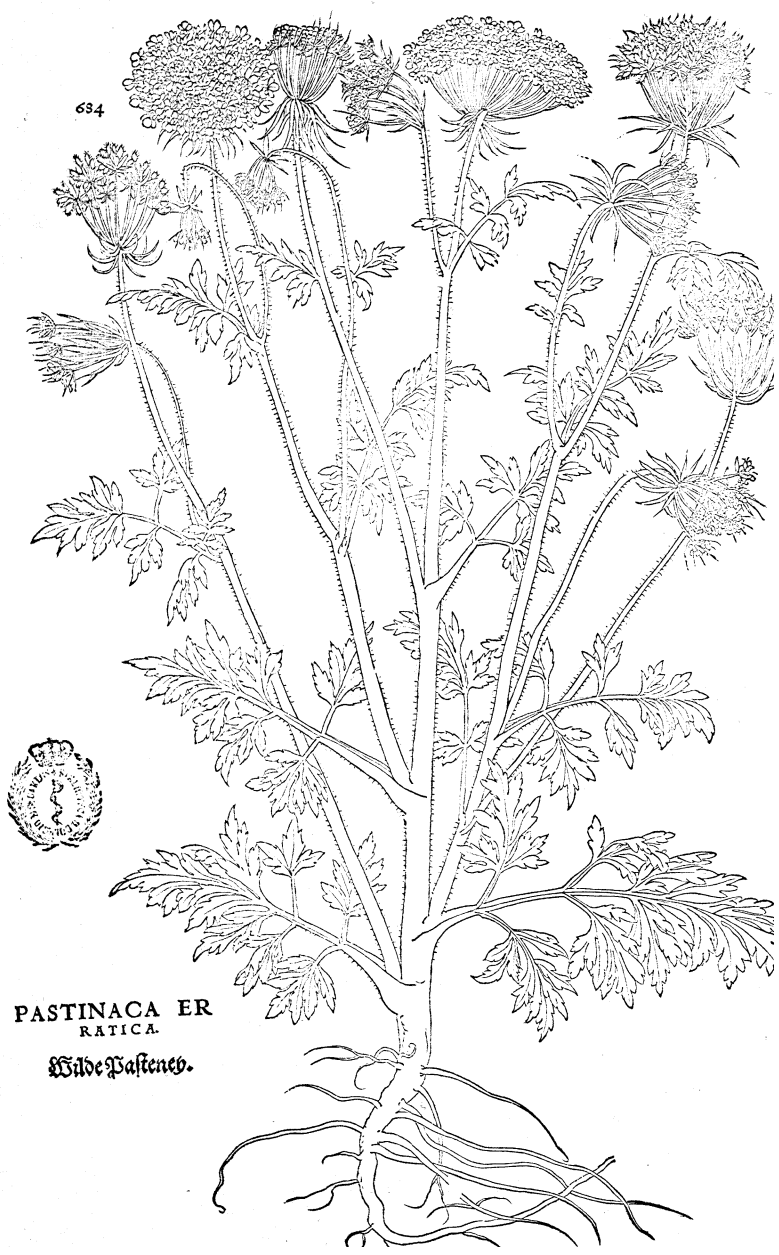
634
PASTINACA ER
RATICA.
Wilde Pasteney.

A

NOMINA.

ΣΤΑΦΥΛΙΝΟΣ græcè, Paſtinaca latinè dicitur, Germanicè **Paſtiney/ oder Paſtinachen**. Paſtinacæ uerò nomen à paſcendo dictum uidetur: natura enim ei calens, ſapor uehemens, alit corpus, & Venerem cit. *Paſtinaca unde dicta.*

GENERA.

Duplex Paſtinacæ genus. Vna enim ſatiua eſt, quæ iterum duorum eſt generũ. Vnum genus quod uulgò Carota dicitur, Germanicè **zam Paſtiney** / & **ror Rúben**. Alterũ, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc eſt quod Germani **geel Rúben** uocant. Sylueſtris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, germanicè autem **wild Paſtiney/oder Vogelneſt**.

FORMA.

Folia Gingidĩ habet Paſtinaca ſylueſtris, latiora tamen & ſubamara. Caulem rectum, aſperumq́, umbellam Anetho ſimilẽ obtinentẽ, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceũ accedentis. Radix digiti craſsitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta mandit̃. Hortenſes ſylueſtribus per omnia ſimiles ſunt, niſi quod flores in medio purpureũ quiddam non habeant, & radix unius in ſuprema ſui parte purpurea ſit, alterius autẽ magis lutea.

LOCVS.

Paſsim circa itinera, loca petroſa, & hortorũ maceries ſua ſponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis naſcuntur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus flores & ſemina Dauco ſimilia producit utraq́.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abſtergit utraq́, magis tamen ſylueſtris.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ ſemen potum aut appoſitũ menſes ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra uenenatorum morſus & ictus utile. Ferunt non lædi à uenenatis qui id præſumpſerint. Cõceptus adiuuat. Radix ipſa urinam cit, & Venerem ſtimulat. Fœtus ex utero pellit appoſita. Folia trita cum melle impoſita ulcera depaſcentia expurgant. Hortenſis Paſtinaca cibo aptior eſt. Ad eadem, ſed minori efficacia, prodeſt.

EX GALENO.

Paſtinaca ſatiua imbecillior, ſylueſtris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menſes prouocat cum herba quidem tota, tum maximè ſemen & radix. Habet porrò etiam abſterſorium in ſe quippiam: quamobrem paſcentia ulcera quidam foliis eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Paſtinacæ erraticæ ſemen contritum, & in uino potum, tumentẽ aluum, & ſuffocationes mulierũ doloresq́ lenit in tantum ut uuluas corrigat. Illitum quoq́ è paſſo uentri earũ prodeſt. Viris uerò cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedænas ulcerũ ſiſtit recens cum melle impoſitũ. Vel aridæ farinę inſperſam radicẽ eius Dieuches cõtra iecinoris & lienis, ilium, lumborũ & renũ uitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſtion in lacte coquit, & ad ſtranguriã dat radicis uncias quatuor. Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialib. Habentes eam feriri à ſerpentibus negantur, aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponiẽ cum axungia. Folia contra cruditates manduntẽ. Orpheus amatoriũ ineſſe Staphylino dixit, fortaſsis quoniã Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo cõceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & ſatiua pollet, efficacior tamen ſyluestris. Semen ſatiuæ quoq́ contra ſcorpionũ ictus, ex uino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circunſcalpti dentes, dolore liberantur.

SOLANVM
HORTENSE.

Nachtschatt.

687
HALICACABVM
VVLGARE.
Judendocken.
mm 2

HALICACABVM
PEREGRINVM.
Welsch Schlutten.

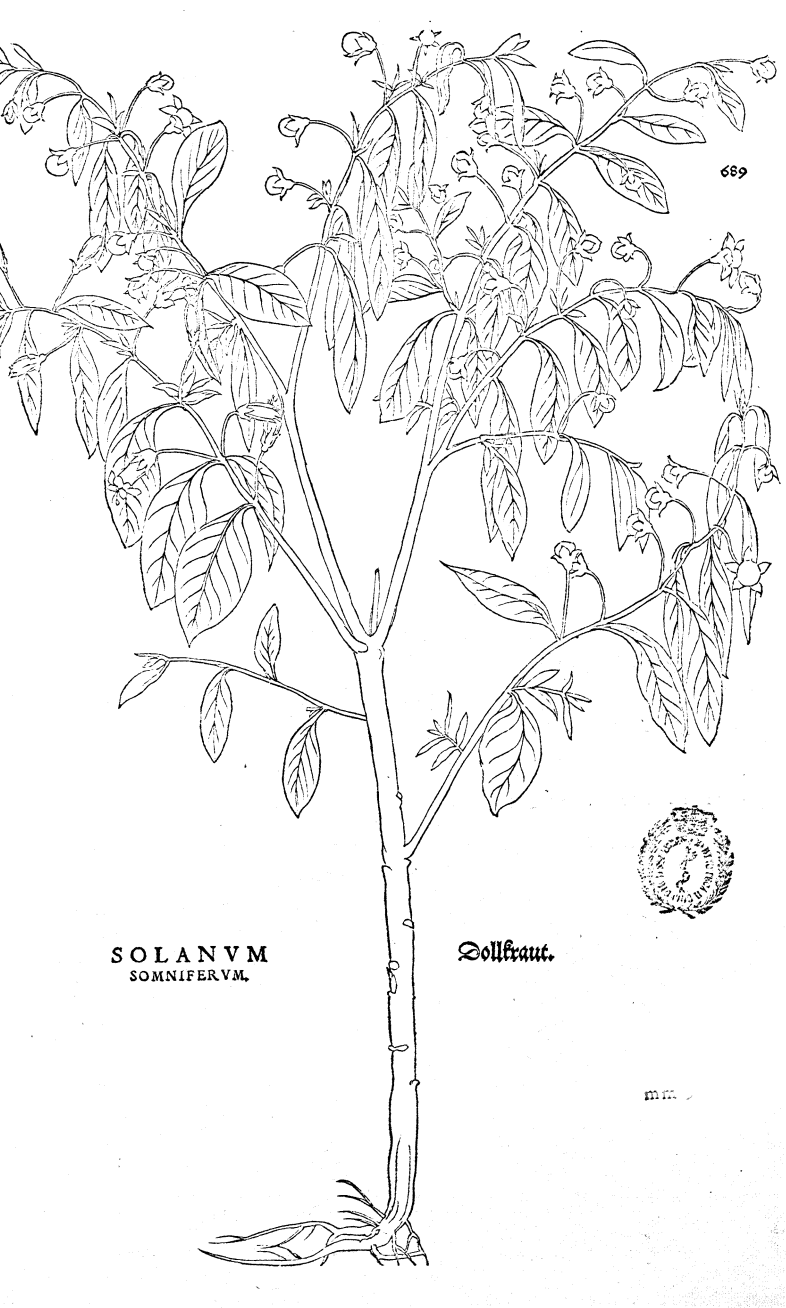
689
SOLANVM
SOMNIFERVM.
Dollkraut.
m m.

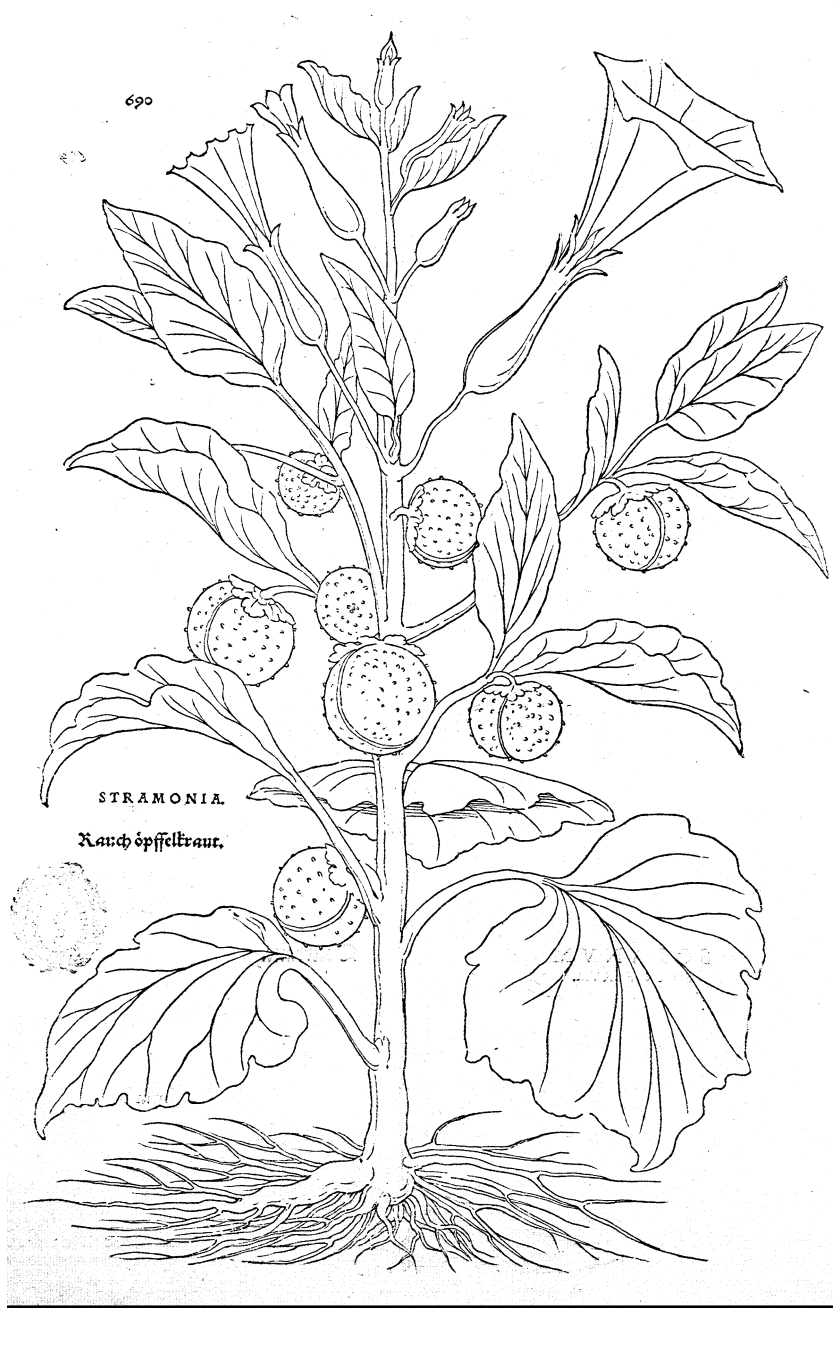

STRAMONIA.

Rauch öpffelkraut.

A

NOMINA.

STRYXNOS græcè, Galeno per unius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum latinè, officinis Solatrum, uulgo Cuculus, Vua lupina, Vua uulpis, Morella& dicitur. Germanicè Nachtſchatt. *Solatrum.* *Morella.*

GENERA.

Quatuor, Dioſcoride & Galeno autoribus, Solani ſunt genera. Primũ hortenſe dicitur, quod ſcilicet olim in hortis cum aliis oleribus quæ edendo ſunt, ſeminabatur. Hodie ſua ſponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis ſimpliciter Nachtſchatt uocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur. Veſicariã quoq; uocant à folliculis quos producit, ueſicarum in animantibus ſpeciem imitantibus, uel quod ueſicæ caculis medeatur. Officinæ Arabes ſecutæ, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani noſtri Judenhütlin/ oder Doctlin/ Judenkirſen/ Schlutten/ Boberellen/ Rot Nachtſchatten. Eſt præterea alia Halicacabi ſpecies nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum ſcriptorum, quod ſciam, mentionem fecit. Nos diſcriminis gratia Halicacabũ peregrinũ nominauimus. Germanicè welſch Schlutten non ineptè nuncupauimus. Tertium Solanum ſomnificũ, ab effectu ſcilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitoriũ uel marinum dicant, quod rupibus non longè à mari inueniatur. Quartum Græcis μανικόν, hoc eſt, furioſum nominatur, officinis Solatrum mortale. *Solanum hortenſe.* *Halicacabum.* *Veſicaria.* *Alkakengi.* *Solanum ſomnificum.* *Solanum furioſum.*

FORMA.

B Solanũ hortenſe frutex eſt eſculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructum rotundũ, uiridem, cum autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic candicat. Halicacabũ foliis priori ſimile, latioribus tamen. Caules eius poſtquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis ueſicis ſimilibus, rufum, rotundum, leuem, uuarum acinis ſimilem, quo coronarij utuntur texentes coronas. Peregrinum planta eſt pergulis operiendis aptiſsima: latiſsimè enim ſuis clauiculis ſeſe diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, ueſiculas Halicacabo ſimiles, in quibus ſemen includitur piſis aut ciceribus ſimile, in cuius medio effigies ueluti cordis humani inſculpta & inciſa apparet. Somnificum frutex eſt ramos habens multos, denſos & lignoſos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos, mâli cotonei ſimilitudine, florem rubrũ, grandem. Semen in ſiliquis croceum. Radicem corticem habentem ſubrubrum, grandem. Furioſum folium obtinet Erucæ ſimile, maius tamen, ſatis ad ſpinam quam Pæderota uocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, ulnarũ cubitorúmue quatuor altitudine, capitulum effigie oliuæ inſidens, ſed hirſutum ut Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrum, poſt hunc fructum racemoſum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis conſtantem, Hederæ corymbis ſimilibus, mollibus ut uuæ. Radicẽ candidam, craſſam, cauam, cubitalem. Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis uocata Stramonia, & pomum ſpinoſum, quam nonnulli inter Solani ſpecies numerant, non quod deſcriptioni reſpondeat, ſed quod eius folia opij odorem referre uideantur. Quare ut aliis occaſionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inſerere placuit. Flores huius herbæ ſuauem Lilij ſpirant odorem. Videtur uiribus parum à poſterioribus generibus Solani diſtare. Germanicè à pomis appellare libuit, ſtechend oder rauch öpffelkraut. *Hortenſe.* *Halicacabum.* *Somnificum.* *Furioſum.*

C LOCVS.

Hortenſe paſsim in opacis locis, & ſemitis obuiũ eſt. Naſcitur & in hortis, Halicacabum in uineis copioſiſsimè prouenit. Somnificũ in ſaxoſis nec procul à mari locis producitur. Furioſum in montanis, ac uento perflatis locis, & ubi Platani naſcuntur.

TEMPVS.

Hortenſe tota ferè æſtate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum ueſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primum uiridi, mox paulatim rubeſcente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortenſe refrigerat & adſtringit in ſecundo ordine, medium autem abſolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. ſimpl. cap. ix. teſte. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij eſt refrigerantiũ ordinis. Manici ſeu furioſi cortex radicis refrigerat ſecundo ordine incipiente, & deſiccat in ſecundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortenſe refrigerandi facultatẽ obtinet, quapropter folia ignibus ſacris, herpetibus cum farina polentæ illita proſunt. Per ſe autem trita & impoſita ægilopas, capitiſq; dolores ſanant. Stomacho æſtuanti auxiliantur. Parotidas cum ſale trita & illita diſcutiunt. Succus eius ualet aduerſus ignes ſacros, & herpetas, cum ceruſa, roſaceo & lithargyro. Ad ægilopas uerò cum pane. Infantium quoq; ardori, quem ſyriaſin uocant Græci, cum roſaceo perfuſus proficit. Miſcetur collyriis pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori inſtillatus prodeſt. Muliebria profluuia in lana appoſitus ſiſtit. Succus fuluo gallinarum in domibus ober
D rantium fimo ſubactus & linteo appoſitus ægilopis remedio eſt. Halicacabum uim uſumq; hortenſis Solani habet, uerum non comeditur. Fructus eius potus, eò quod urinã mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumq; herba exprimitur, & ſuccus ſiccatus in umbra reponitur, ad eadem utilis. Somnifici radicis cortex in uino drachmæ pondere potus ſomnificam facultatẽ obtinet Papaueris ſucco mitiorem. Fructus uehementer urinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem poti ecſtaſin faciunt. Remedio eſt aqua mulſa copioſa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & paſtillis miſcetur. In uino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus ſuccurrit. Radicis ſuccus cum melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furioſi radix in uino drachmæ unius pondere pota non illepidas neq; iniucundas imagines ſpeciésue efficit. Duarũ uerò drachmarum pondere pota, ad tres uſq; dies ecſtaſin affert. Quatuor autẽ drachmæ hauſtæ interimunt. Remedio eſt aqua mulſa maiore copia pota, & uomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum eſculentũ quod in hortis naſcitur, notũ eſt omnibus, utunturq; illo ad omnia ea quæ refrigerari & adſtringi poſtulant. Cæterorũ uerò non eſculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adſimilem, quo etiam ad coronas utuntur. Alterũ autem fruticoſum, quod ſomnificũ, & tertium quod furioſum dicitur. Halicacabum igitur in foliorũ facultate hortenſi ſimile eſt, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compoſitis facultatibus quæ ad iecur, ad ueſicam & renes accõmodantur, miſcetur. Solani uerò ſomnifici cortex radicis ſi cum uino bibatur, ſomnũ accerſit drachmę pondere ſumptus. Sed & ad cætera Papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quod eouſq; imbecillior eſt, ut ipſe tertij habeatur ordinis refrigerantiũ, quum hic in quarto ſit conſtitutus. Huius ſemen urinã mouendi facultatem habet. Si autem plus

A tem plus duodecim corymbis hauſeris, dementiã furiámue adſciſcet. Porrò quod reliquum eſt ex dictis Solanis, ad medicationes quę intrò in corpus adhibentur, inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ ſumantur, mortem inferent: ſi pauciores, inſaniam. Vna certè innoxiè offertur, cæterũ necipſa utile quid obtinet. Verum ſi foris corpori illinatur, ulcera maligna & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon ſcripſere, utinam nec coronarij in Ægypto uterentur, quos inuitat Hederæ florũ ſimilitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granoſi folliculi, Halicacabũ uocant. Noſtri autem ueſicariam, quoniam ueſicæ & calculis prodeſt. Frutex eſt ſurculoſus uerius quàm herba, folliculis magnis latiſq́, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri menſe. Tertio folia ſunt Ocimi, minimè diligenter demonſtranda. Remedia enim, non uenena tractamus: quippe inſaniam facit paruo quoq́ ſucco. Quanquam & Græci autores in iocum uertêre. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies uanas imagineſq́ conſpicuas obuerſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã inſaniam facere. Quicquid uerò adiiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt uenenum quod innocentiſsimi autores ſimpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quod cuſpides in prælijs tingerentur illo paſſim naſcente. Quin & alterum genus ſoporiferum eſt, atq́ etiam opio uelocius ad mortem. Laudatum uerò à Diocle & Euenore: quippe præſentaneum remedium ad dentes mobiles firmandos, ſi colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: deliriationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortenſis ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit Strychnos, Xenocrates prędicat. Somnifici radicem bibunt qui ſunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe uolunt. Re
B medio eſt (id enim libentius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ Solanũ ſomnificum in tantum aduerſum, ut radice eius propius admota ſoporentur, illud ſopore enecante uim earum. Ergo trita ex oleo percuſsis auxiliatur.

Vesicaria.

APPENDIX.

Quod nos ſomnificum eſſe dicimus Solanum, aliqui hortenſe non ſine maximo errore eſſe putant, plurimumq́ ſuibus conferre, ac eaſdem à letalibus morbis præſeruare aſſerunt. Nos tamen non laboramus magnopere quomodo ſuibus ſuccurrat, ſed quid in homine poſsit magis conſideramus, quum conſtet pleraque alijs animantibus eſſe cibum, quæ homini uenenum ſunt. Experientia uerò cognitum eſt, geminos pueros ſtatim ex eſu acinorum huius generis Solani mortuos eſſe. Quod ſanè exemplum nos mouet ut ſomniferum eſſe credamus, potiſsimũ cum in uniuerſum ferè illi deſcriptio quadret, uno hoc dempto, quod ſemen non habet in ſiliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortenſis etiam deliniatione quę illi non conueniunt. Neque enim exilis eſt frutex, ſed propèmodum arboreſcens: neque etiam florem candidum, ſed ſpadiceum obtinet. Quod uerò ad flores & fructum attinet, uidetur accedere ad hiſtoriã Solani furioſi, ut ſuſpicio ferè ſit duorum horum generum hiſtorias eſſe confuſas: quam quidem auget Theophraſtus, qui in eorundẽ deſcriptione nonnihil à Dioſcoride uariat. Quicquid uerò ſit, certum eſt Solani eſſe ſpeciem, quod forma ipſa foliorũ abundè docet: atq́ huic uehementẽ refrigerandi uim, maximè ſi paulò copioſius ſumaẽ, ineſſe, ut hoc nomine pro ſomnifero Solano eius uſus medicis nullo periculo eſſe queat. Nos uulgi ſententiã ſequuti, appellauimus Dollkraut. Poſſet etiam germanicè uocari Schlaff Nachtſchatt. Sunt qui Sewkraut nominant. Quod ſi tamẽ hæc nõnullis haud ſatisfecerint, certè neceſſe erit Mandragoræ ſpeciem eſſe fateantur tertiã, quam pingit Theophraſtus lib.

C stus lib. vi. de hist. plant. cap. xj. ijs uerbis: ἰδίως δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλανι καὶ ἐρυθρῷ καὶ οἰνώδει ἐν τῷ χυμῷ. hoc est, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinosusq́, & uinosus suo sapore sentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO▸ CAP▸ CCLXV▸

NOMINA.

Symphytum cur dictum.

ΣΥΜΦΥΤΟΝ, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytũ & Solidago Latinis, officinis & herbarijs Consolida maior, Germanis Walwurtz/Schwartzwurtz/Schmerwurtz/grosse beynwell. Nomen illi apud Græcos Latinosq́ egregia constringendi & conglutinandi uis fecit.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo inanem, circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Buglossi foliorum figuram accedentia. Habet caulis secundum angulos eminentias quasdam productas. Folium tenue ex singulis alis prodit. Flores lutei, & semen Verbasci. Totus uerò caulis & folia quandam lanuginẽ modicè asperam, tactu pruritum mouentem, habent. Radices in superficie extráue nigræ, intus candidæ & glutinosæ, quarum est usus. Hæc siquidem deliniatio adamussim huic herbæ quæ uulgò Consolida maior appellatur, competere uidetur, *Consolida maior*

Obiectio diluitur

quod nulla prorsus sit nota quę illi non quadret. Sed obtrudet quispiam, florum colorem non respondere, quem Dioscorides luteum esse dicit, quum in nostra Consolida alius sit. Cui ita responsum uolo. Coloris ista in floribus diuersitas non tan-

D ti momenti est, ut aliud à Consolida maiori Symphyton esse, conuincere possit: neque enim ubique terrarum, etiam earundem herbarum, flores similes sunt. Exemplo est Buglossum, quod Boraginem hodie officinæ uocant: hoc enim interdũ albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij sæpe uidimus: magna autẽ ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore subrubro, uel leniter purpurascente, ut Onoltzbachij, rarius candido conspicitur. Tubingę tamen omnia flore albo uisuntur. Luteis floribus nullum in Germania uidisse me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, satis docet Apuleius in cõmentariolo illo quem de herbis conscripsit, qui illius flores nigros esse tradit, subrubros aut subpurpureos hauddubiè innuens. Nos una pictura utroscp flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminã, subrubris uerò marem appellant. Cæterum non est quod in Symphyti descriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis simul leuis & angulosus dicitur: id enim sic intelligendum uenit, quod caulis nõ perpetuò leuis aut angulosus sit, sed modo hunc, modo illum producat pro soli diuersitate.

LOCVS.

Locis aquosis, palustribusq́ abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret. Radix tamen in autumno carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine scilicet secundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq́ prosunt. Recentia uulnera illitæ glutinant. Carnes si unà coquantur cogunt. Inflammationibus, sedis potissimum, cum Senecionis foliijs utiliter illinuntur.

EX GALE-

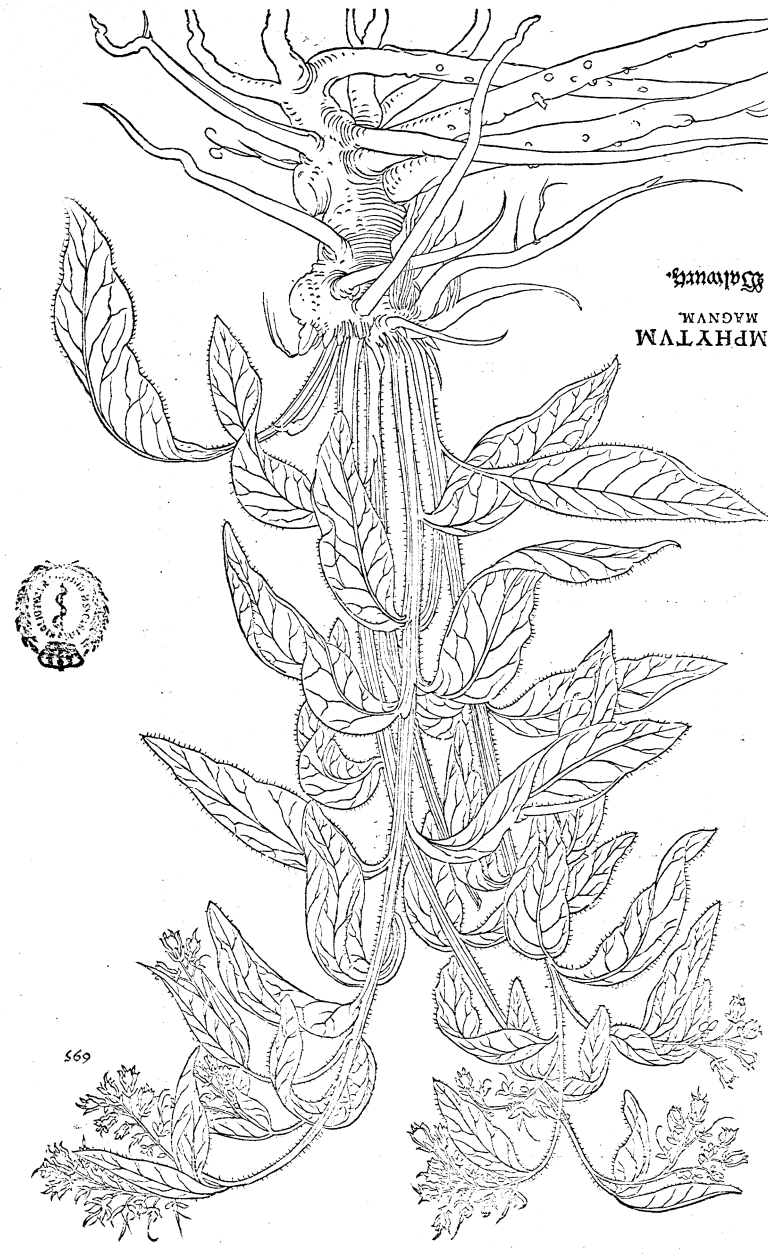
MPHYTVM
MAGNVM.
Galwrtz.
569

EX GALENO.

C Symphytū magnum ſimilem petræo facultatem habet, non tamen guſtantibus dulce, neq; odorantibus odoratum apparet, ſed ijs ſanè ab illo diuerſum eſt. Cæterum quatenus uiſcoſitatē quandam & mordacitatē obtinet, Scillæ ſimile eſt. Vritor eo ad omnia quæ petræo. Poteſt autem petræum collectū in thorace, pulmoneq; pus expurgare. Habet etiam contrahendi uim, qua ſanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. In uino decoctum ad dyſenteriam, & profluuium muliebre rubrum conſtringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoq; cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioſcorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni hiſtoria ablegent remittantq;, neceſſe eſt ut illas ordine cōnumeremus more quidem noſtro primum ex Dioſcoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulſa & potum Symphytū petræum, quæ in pulmone ſunt expurgat. Sanguinē reijcientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dyſenteriam & rubra fœminarum profluuia in uino decoctum bibitur. Ad conuulſa & rupta ex aceto mulſo ſumitur. Cōmanducatum ſitim arcet. Gutturis aſperitatibus prodeſt. Recentia uulnera glutinat, & inteſtinorū ramices illitum coërcet. Carnes
D cum unà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytū petræū ex contrarijs conſtat facultatibus: habet enim incidendi uim quampiā, qua collectū in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi facultatem, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Manſum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarū uirium miſtionē ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq; corpora contrahere & conſtringere. Proinde enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterum qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam deſiccante & contrahente utuntur. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtiliſsimū lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & cōmanducata ſitim ſedat, præcipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cōuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuerunt. Oſsibus quoq; fractis medetur.

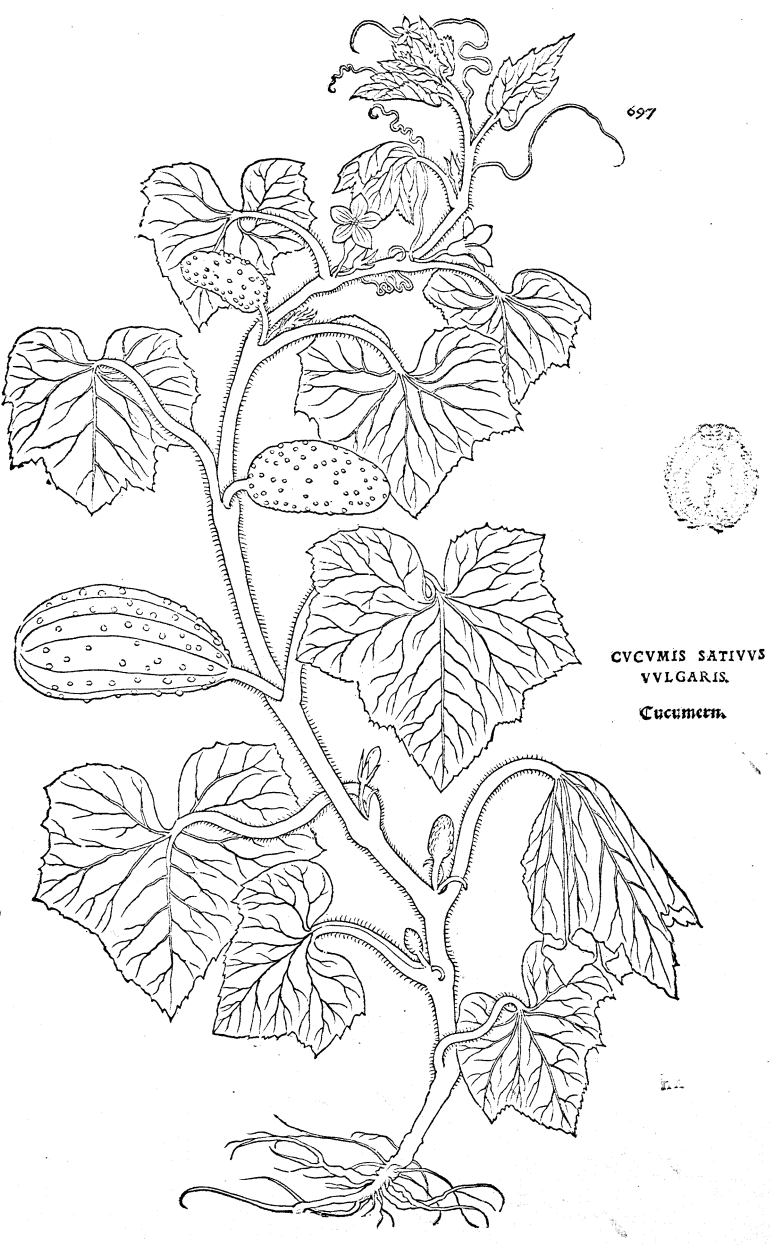

CVCVMIS SATIVVS
VVLGARIS.

Cucumem.

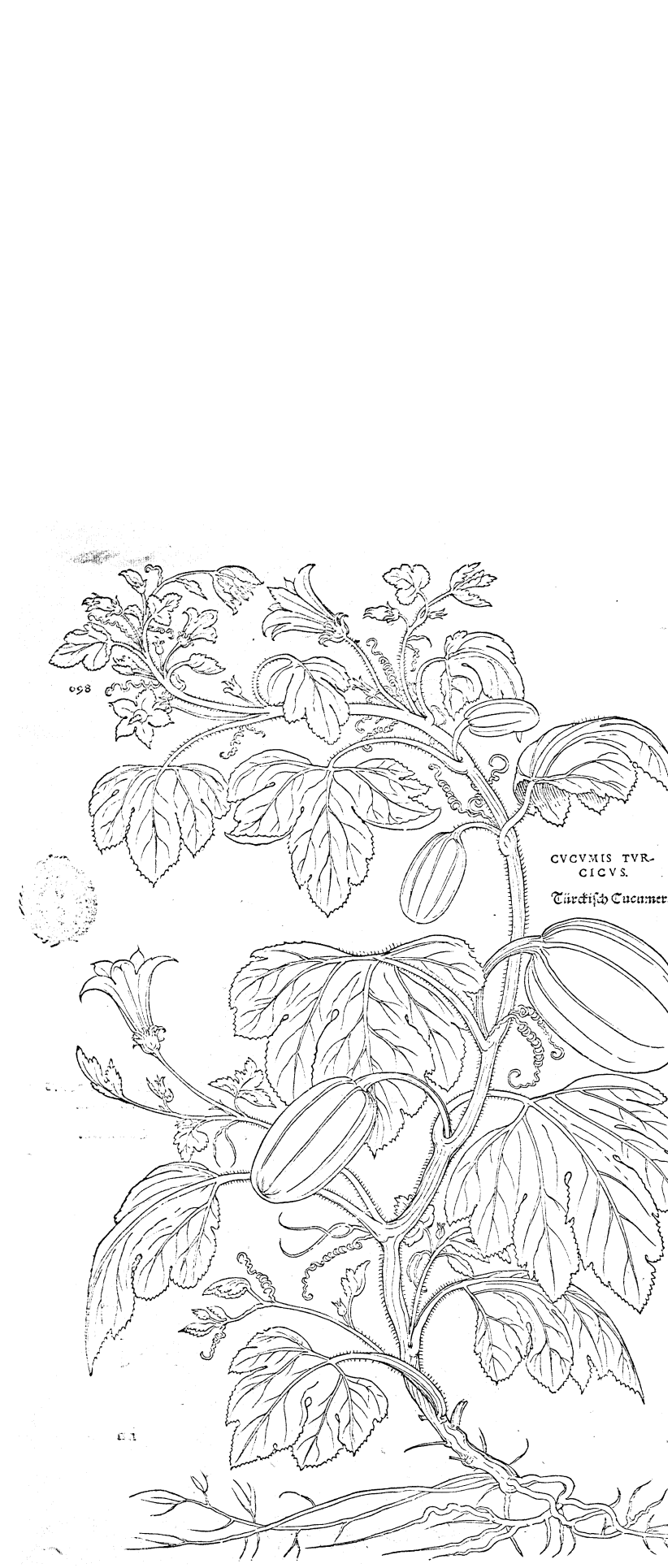
CVCVMIS TVR-
CICVS.
Türckisch Cucumer

CVCVMER
MARINVS.

Meer Cucumer.

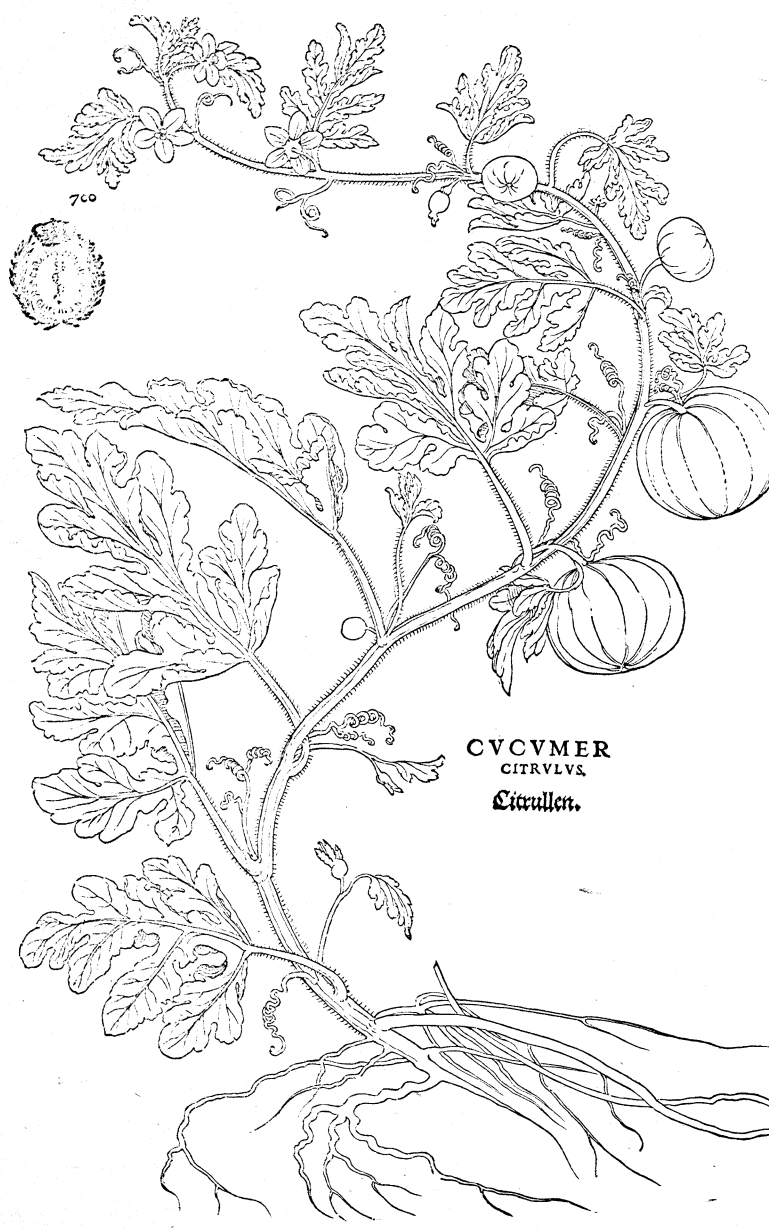
700
CVCVMER
CITRVLVS.
Citrullen.

7c1
PEPO
Pfeben.

C

DE SICY SATIVA. Cap. CCLXVI.

NOMINA.

ΣΙΚΥΟΣ, ἡμέρου καὶ ἀγρίου Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur.

Officinæ Italorum appellationem retinuerunt, Actius Anguriū etiam nominat tradit. Germani Cucumeres uocant. Cucumer autem, ut Varro ait, à curuo dictus est, quòd ita plerique dicant. Cucumer, quasi Curumer. Sicyon autem Græci ex adiecto ἀπὸ τοῦ σικὸς τοῦ κοίλου, quod scilicet apparenti concumbendi minime simulet, nominarunt. Hermolaus: Teretis pallium mulier cucumere deuorat, quod teretes magis ac parte, si Anticyrici credimus, impudice sint, & opportune Veneri. Vergilius pretus inferunt & dangueficas, adagio edendos cucumeres teretibus comitabat.

GENERA.

Pepones. Melopepones. Cucumeri genera sunt Pepones & Melopepones, in quos fastin degenerant, figura tantum & quantitate inter se discrepantes. Sunt enim qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem, sed proceritate, quadrantalis: hos nasturtium, Pepones quosdam uocant Germanici, sed proprium, & Græcanicum nomen est Pepon. Melopepones Græci uocant, & Pepones & Melones, quasi μηλοπέπονες, id est, pomacos, quòd pomi odore & colore præditi sint. Aliud quidam quod fumitur ex figura quorundam, ut diximus, dicunt genus fieri. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μηλώνες, id est, pomacos, à malorum figura appellatos, quo nomine maior pars hodie medicorū simul cum officinis utitur. Sunt ieiuna in uniuersum ma Cucumeris ieiuniorum genera. Primum genus absolute Cucumis, à nostræ ætatis herbariis, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Ad Angyria. nitis, quod equidem scio, primus Anguria uocari tradit, quæ uerecundus ὄνομα, id est, Cucumeres nominauit. Horum sunt plura genera, nos quatuor ponimus.

D

cõmemorabimus, quorū eas picturas exhibemus. Primi generis est uulgaris Cucumer, fructū oblongis & maculosis, germanice uocat gemeyn Cucumern. Sunt qui illum putarint Anguriā appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurcken nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem uulgus Turcicū nuncupat, priori multo maior ac procerior foliis, floribus & fructu, qui ut in primo nō est maculosus, sed tamen oblongus est. Germani Türckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodū filiuus existit, sine est quod multis eundē putauerit. Cirriolum & Citreolū, quasi citrinū, hoc est, flauū uocant. Huius femina albis & lætæ sunt. Tertii generis Cucumer est qui mamosus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & femina attinet, ferè similis, nisi quòd hoc omnia sint minora. Fructus uerò rotundus, ut pictura monstrat. Vulgo Zitron nus uocat. Germani merè Cucumer. Officinæ prentde angy. Tertiū genus Cucumeris genera Cucumer est, quem officinæ hodie Citrullū uocant. Tertium genus Cucumeris cyrrhoidis, multifariā dilecta & modis fructuum multū differens reperitur. Nos officinarum nomina hæc, & colore pallida, hoc est, in ruborē declinantia, nullo alterius generis Cucumeris nauimus hunc Cucumer citrullum germanice, hoc est, mannen Gurcken dicit. Is enim Pepo. est, qui nunc simpliciter Pepo, & Germani Pfeben appellant. Tertii generis Cucumis ac citrullus maximus fructus, & Germani Melonen appellant. Quarti generis Cucumeres differunt quòd fusiformes & mali cotonei quasi formā referāt, & colore pallidi sint. Differunt hoc fructus posteriores Græci ἁπλῶς simpliciter discernentes, quem nos priuatim modo Cucumer uocamus. Adiecta autem Peponis uocabulo, quem nos priuatim Pepon nominat, ἁπλῶς πέπονας, id est, Cucumeres Pepones dicentes, minùs fallet & naturæ conueniet Cucumim inuitentes. Sub quo eum etiam, quem à teretis ac rotunda mali effigie μηλόπεπονα peculiariter dicerunt, complexi sunt.

FORMA.

Cucumis farmentis uticulisq; prælongis serpit, in ramos q; uiis modo se diffundit, ra-

Cucumer male dicitur.

Sicyos. ἀπὸ τοῦ σικὸς τοῦ κοίλου.

Anguria. Hermolaus.

Teretes pepones.

Pepones. Melopepones.

Melopepones cur dicti.

Cucumis.

Angyria.

Cirriol. aut Citreol.

dit, tamen ob caulis infirmitatē humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo, coloris tum herbacei, tū citrini, tum nigri. Pepo uite ſerpit prælonga, flagellis ultro citroq; reptantibus, uitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim ſtriato, prominulis puluinorū toris, ſtrigilibus in uertice pomi & umbilico coëuntibus, ibidemq; ſtellatim decuſſatis, cute aſpera uelut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in utero liratim digeſtis. Pepo.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locisq; apricis uberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & pepones bene cultis locis, eoq; lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata: ideoq; cum annus eſt pluuioſus & nubilus, non æquè ut in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poſſint ultro uagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimū Germaniæ noſtræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Æſtatis fine, Iulio potiſsimū menſe, matureſcunt. Citius tamen Melones, quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen uehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachoq; accōmodatus eſt. Refrigerat, nec corruptionē ſentit. Prodeſt ueſicæ. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semen eius mediocriter urinā cit. Cum lacte aut paſſo ueſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cum uino illita, morſus canum ſanant, cum melle uerò epinyctidas. Peponis autem caro comeſta urinam cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtionem infantiū, quam ſiriaſin uocant, ſyncipiti imponitur. Fronti ut oculorū fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendā cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, uomitiones mouet. Quod ſi quis modicè à cœna uomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & ulcera in modum fauí concreta, ceria uocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidē tenuioris eſſentiæ eſt, qui uerò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant, quare & urinā mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atq; cribrato, uice puluueris abſterſorij utatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Vniuerſa Peponū natura frigidior cum larga humiditate exiſtit. Habent & quandā abſtergendi uim, ideoq; urinam cient, & deorſum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quod porrò abſtergant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrē maculas etiam ſolis calore factas, & lenticulas faciem occupantes, & in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Semen quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accōmodatum. Gignit in corpore uitioſum ſuccum, potiſsimū quando non rectè concoquitur. Tum uerò morbū etiam qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiuſq; ingeſtus, niſi quis aliquid eorum quæ boni ſunt ſucci ſupermandet, omnino uomitum concitabit. Melopepones minus humi-

c midi quàm Pepones ſunt, nec adeò prauí ſucci, ſegnius item prouocant urinam, tardiusq́ deorſum deſcendunt. Ad uomitū excitandum non eandem uim Peponibus obtinent, ſicut nec celeriter in uentriculo, quando illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis cauſa illum infeſtauerit, corrumpunt. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem urinam mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, ſed imbecilliorem: minus nanque ſubſtantia humidi, ideoq́ nō facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non poſſunt, conficiant, ob totius ſcilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui uocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur, quatuor obolis in aqua mulſa, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adijcitur. Cortex quoque uomitionē mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunq́ ſatiui illita. Eadem cū melle epinyctidas ſanant: cum uino canis morſus. Cucumis odore defectum animi.

EX SYMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicuntur, ſecundum uerò cōmunem ſermonem Tetrangura, ob frigidū & humidum temperamentū noxia ſunt, & mali ſucci. Ex ijs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc urinā ducunt, & ſi in aceto macerentur, in acutis præſertim febribus, mitiorē calorem reddunt. Crebrior uerò horum uſus ſemen genitale minuit, in Veneremq́ impetū aufert. Semen autem horū de-
D ſiccatiū, caliditatem quandā poſsidet, contrariamq́ his actionē efficit, urinamq́ magis prouocat. Pituitā glutinoſam Tetrangura in uentriculo gignunt, quę cruda per uenas diffunditur. Propterea qui his crebrius utuntur, illi propter humores temporis ſpatio in uenis, & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen uerò horum urinā cit, ſed minus quàm Peponū, quoniam celerius in uentriculo corrumpuntur. Meliora in his ſunt quæ habent ſemen exiguū. Calidos autē & ſiccos ſtomachos iuuant, & ſi in ardente febre cum aceto porrigantur, ualde proſunt. Propriū uerò horum eſt nauſeas uentriculi calore excitatas, ſedare. Horum autem interiora eſſe oportet: nam quę foris ſunt, mali ſucci exiſtunt, & difficulter admodū concoquuntur, & ferè uenenata. Habent uerò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentē calorē reficiant. Si autē pituitā in uentriculo nanciſcant, nauſeas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paſsiones.

DE SICY SYLVESTRI▸ CAP▸ CCLXVII▸

NOMINA.

Cucumis anguinus. Cucumer aſininus.

ΙΚΥΣ ἄγρι⊙, ἢ ἐλατήριον, ſic autē propriè uocatur ſuccus eius Græcis, Cucumis anguinus, ſyluestris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer aſininus, Germanis wild Cucumer/uel eſels Cucumer appellatur.

FORMA.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multo minorē habet, glandibusq́ longiuſculis ſimilem. Folia & ſarmenta ſatiuo ſimilia. Radicem albam & magnam. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſisq́ locis prouenit. Nuſquā tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.

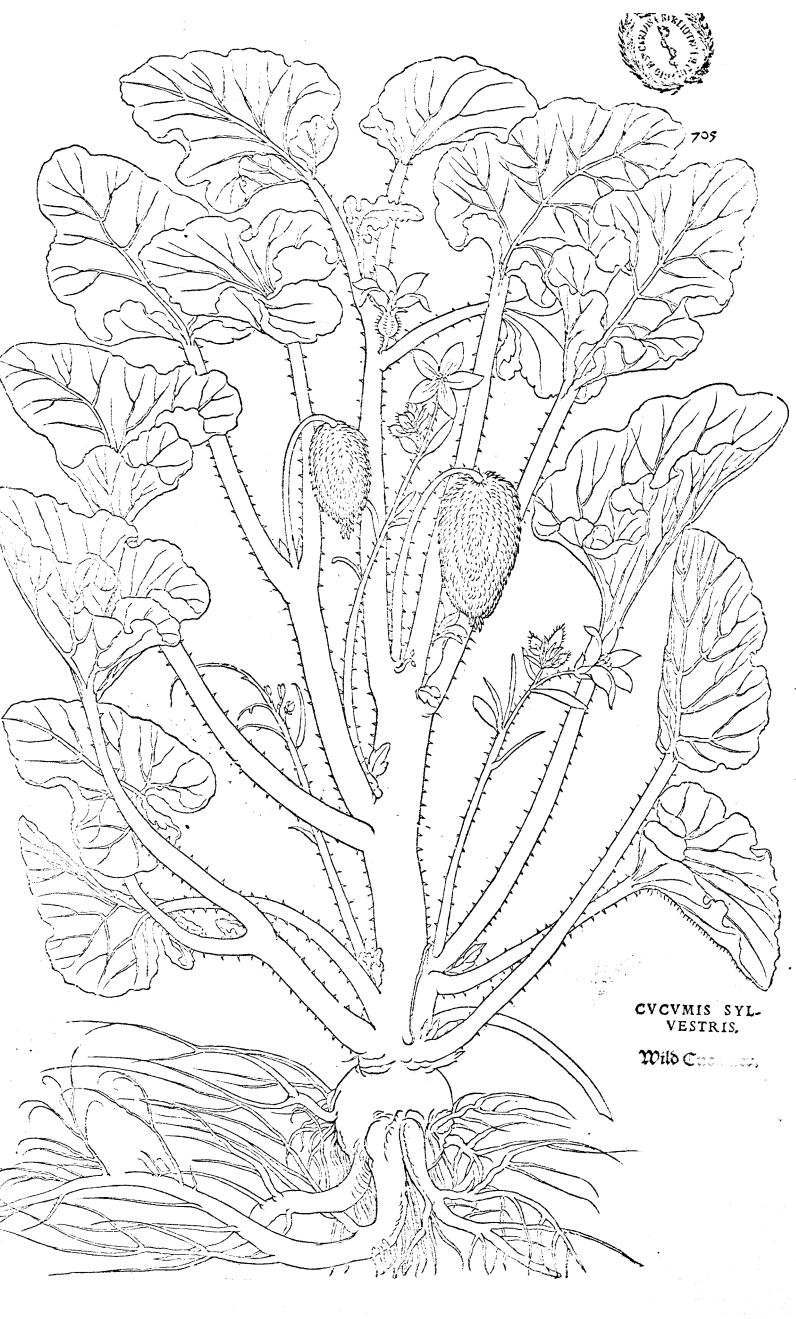
CVCVMIS SYL-
VESTRIS.

C TEMPVS.

Auguſto menſe floret, atque ſubinde autumno fructum tempeſtiuũ producit, qui ſeminibus ac ſucco plenus eſt, qui decerpto pediculo confeſtim exilire ſoler.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & ſiccus eſt Cucumis ſylueſtris, ut ex uiribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorũ ſuccus inſtillatus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix omne uetus œdema diſcutit. Impoſita cum reſina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras diſcutit. Iſchiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abſtergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq; deijciunt, præſertim in hydropicis. Purgat uerò citra ſtomachi iniuriam. Radicis ſelibram accipere oportet, inq; duobus uini, præſertim Libyci, ſextarijs conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè ſubſederit. Quod uerò Elateriũ uocatur, ex fructu huiuſce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti ſaliendo ſuccum ex ſe profundunt, ac nocte una repoſitos dimitte. Poſtridie cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri ſuperponito, ſupinoq; cultro ſurſum uerſus aciem habente ſigillatim Cucumeres utriſq; manibus prehendens diuidito, & per cribrum in ſubiectum craterem humorem exprimito, ſimulq; carnoſum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, ut & illud deſcendat. Quæ expreſſa ſunt in paratã peluim cõijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea diſſecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expreſſeris abijcito. Humorẽ in pelui agitatum, & linteo opertum, ſoli exponito, dumq; ſteterit totam ſupernatantẽ aquam, cum humore cõcreto, per
D colato. Facitoq; id ſæpius donec ſupernatans aqua ſubſidat, quam cum diligenter excolaueris, coniectum in mortarium ſedimentũ tero, & in paſtillos conformato.

Elaterij confectio.

Vires Elaterij. Elaterium uerò à bimatu ad decenniũ purgationibus utile. Integra quantitas obolus eſt, minima ſemiobolus, pueris chalci duo. Copioſius enim potum, periculũ affert. Pituitã & bilem per inferna pariter & ſuperna trahit. Optima autem per ipſum difficulter ſpirantibus fit purgatio. Quod ſi itaque in animo eſt per aluum purgare, adiecto ſalis duplo, & ſtibij quod colorari ſufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Poſtea cyathus unus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas uerò uomitiones aqua diluens Elaterium, ſubiectas linguæ partes penitiſsimè penna oblinito. Quod ſi quiſpiam difficilius uomat, oleo aut unguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò ijs qui ſupra modum purgantur, uinum cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim uomendo emendantur. Quod ſi uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſare poſſunt offerenda ſunt. Ciet Elateriũ menſes. Fœtus enecat in peſſo ſubditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infuſum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

EX GALENO.

Cucumeris ſylueſtris, & fructus ipſius ſuccus, quem Elaterium uocant, & non minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis eſt. Elateriũ itaq; menſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara & ſubtilium partiũ, maximè ſi aliquam habeant caliditatẽ, ueluti Elaterium. Summè ſiquidem amarum eſt, leuiter calidum, ut ex ſecundo ſit ordine calefacientiũ. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonũ item eſt regio morbo affectis fuſum cum lacte in nares. Hoc etiam uſu dolores capitis ſanat. Atq; Elateriũ quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, ut & foliorum, licet ſimilem uim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipſa radix adſimi-

A adſimilem facultatem poſsidet, abſtergit nanque, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius deſiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere ſylueſtri fit medicamentū quod uocatur Elaterium, ſucco expreſſo è fructu. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſuccus exilit, oculorū etiam periculo. Obſcuritates & uitia oculorū ſanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginē & ſcabiem, quam pſoram & lichenas uocant. Parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo uetuſtius erit, quod iam ducentis annis ſeruatū eſſe autor eſt Theophraſtus. Et uſq; ad quinquageſimū lucernarū lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotū prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Efficax eſt contra ſcorpionū ictus Elateriū, & ad purgandū uterum, aluumq;. Modus portione uirium à dimidio obolo ad ſolidū. Copioſius necat. Sic & contra phthiria ſin bibitur & hydropiſes, illitū, anginas & arterias cum melle, & oleo uetere ſanat.

DE SMILACE HORTENSI.
CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

B Σμίλαξ κηπαία græcè, Smilax hortenſis latinè, officinis inuſitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præſertim Serapionis & Auicennæ, ſectantur placita, Phaſiolos uel Faſeolos. Galenus & alij ueteres Græci Dolichos appellant. Germani Faſelen / welſch oder wild Bonen uocant. Phaſioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus ſe implicantes, in tantum increſcentes, ut tabernacula effingere poſsint. Fructum Fœnogræco ſimilem profert, longiorem tamen maioremq;, in quo ſemina renibus ſimilia, non unius coloris, ſed ex parte ſubrufa continentur. Ex qua certè deliniatione ſole clarius fit Smilacem hortenſem Dioſcoridis non eſſe niſi phaſeolos uulgò uocatos, cum ſint foliis Hederæ, mollioribus atque uenoſis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticib. ſe implicantibus, ramis incremento ſuo tentoria & hortorū cameras fornicésue facientibus, ſiliquis Fœnogræco haud diſsimilibus, longioribus autem & maioribus, ſeminibus intus uerſicoloribus, & renibus in uniuerſum ſimilibus. Quę certè unica nota ad docendum Smilacē hortenſem eſſe Phaſeolos ſufficere poſſet. Accedit quod Phaſeolorū apud Serapionē deſcriptio non ſit alia quàm apud Dioſcoridē Smilacis hortenſis, id quod manifeſtè patebit utraſq; conferenti. Cæterum etſi duo Phaſeolorū uideantur eſſe genera: ſunt enim aliqui candidi, nonnulli uerò rubentes, tamen quia in foliis nulla eſt prorſus diuerſitas, & Dioſcorides quoque innuat ſemina hæc non eſſe unius coloris, ſed ut Serapion interpretatur, quædam ad candorē, quædam uerò ad ruborem accedant, ideo ſub unica pictura utriuſq; coloris Phaſeolos exhibemus: neq; enim diſtant alia ratione, quàm quod albi producant flores candidos, rubentes uerò purpuraſcentes. Licet non ad candidos & rubentes tantum hæc Dioſcoridis uerba, ὃν ἐσάρεσα, referenda eſſe exiſtimem, ſed ad alios etiam: ſunt enim nōnulli fuſci, alij uerò gilui, cœrulei & cæſij, alij maculis & orbibus atris uariegati, niſi quis omnes iam dictos colores ſub candido & rubro, ex quibus ij cōmixti eſſe uidentur, complecti uelit. ἐσάρεσα.

LOCVS.

SMILAX HORTENSIS.
Welsch Bonen.

LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, ut ex nomine fatis conftat, in horris fara prouenit, & cum longis ſcrpar ſtagellis, propè pont ridicę palue debent, quas caprcolis ſuis, ubi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſiliquas & in iſs ſemen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Symeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos eſſe Phaſeolos ſtatuunt. Galenus etiam in libro primo de alimentorũ facultatib. humidiores natura eſſe aſſerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerũ modo eſui apta eſt ſiliqua cum ſemine Aſparagi modo elixa. Vrinam pellit, inflomnia & grauia & tumultuoſa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minus quàm Piſa nutriunt, ſimiliter etiam flatu carent: ſed quod ad ſuauitatẽ attinet & deiectionẽ, peiores ſunt. Alibiles itaq; ſunt, niſi quando integrũt. & cetamnũ uirides una cum ſuis ſiliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui ũinum etiam adijciũt. Sed horum in repoſitione, ut Piſorũ, nullus eſt uſus: quippe quum natura ſint humidiores, cito corrumpi cõſueuerunt. Attamen ſi quis hos tuto reponere cupiat, ſiccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione, & à corruptione tota hyeme uindicantur, eundem quem nobis Piſa uſum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ ſeu Lobi qui nunc paſsim oceanũ, apud omnes antiquos Dolichi & Phaſioli appellati, de genere Piſorum ſunt, ſimiles illis quanũ ad minimam ſtatus gene rationem: quantum uerò ad iucunditatẽ cibi & egeſtionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè iſti eorum omnũ quæ ſiliqua uelſtun tur, cum ſiliquis ſuis comeduntur.

EX SYMEONE SETHI.

Qui ex iſs magis rubri ſunt, calidiores. Manifeſta quoque in iſs humiditas, quod cito putrefcant. Flatuoſe generant craſſum & pituitoſum. Medium locum habent, ut ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter cõcoquuntur, celeriter & tarde tranſeunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum lapa ſumpti, ventrem proritant. Cum ſinapi oblati, plurimum noxæ deponũt. Albi igitur Phaſioli craſſiores, & difficilioris cocționis, ac humidiores ſunt quàm rubri. Procurare autem quadam turbulenta ſomnia facit, ſed ad bonam habituũdinẽ corporis conferunt, & urinas mouent. Et horum decoctum menſes mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO▸ CAP▸ CCLXIX▸

NOMINA

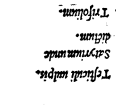

ΑΤΥΡΙΟΝ τριφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, Officinis noſtris incognitum aut inuſitatũ: nullo Teſticulus ulpis aut facerdotis, Germanis Geuchtwurz nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi ſylueſtres dij colluđentes nymphis per ſyluas & antra, ad ſimilitudinem Veneream herbam hanc inuenerunt. Trifolium uerò, quoniam tria ſert folia ad terram uerſa.

τριφυλλι μαΐφι. ſatyrium uulgo. dictum. Trifolium.

FORMA.

Folia tria fert Rumi aut Lilio ſimilia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem, Florem Lilio ſimilem, album. Radicem bulbo ſimilem,

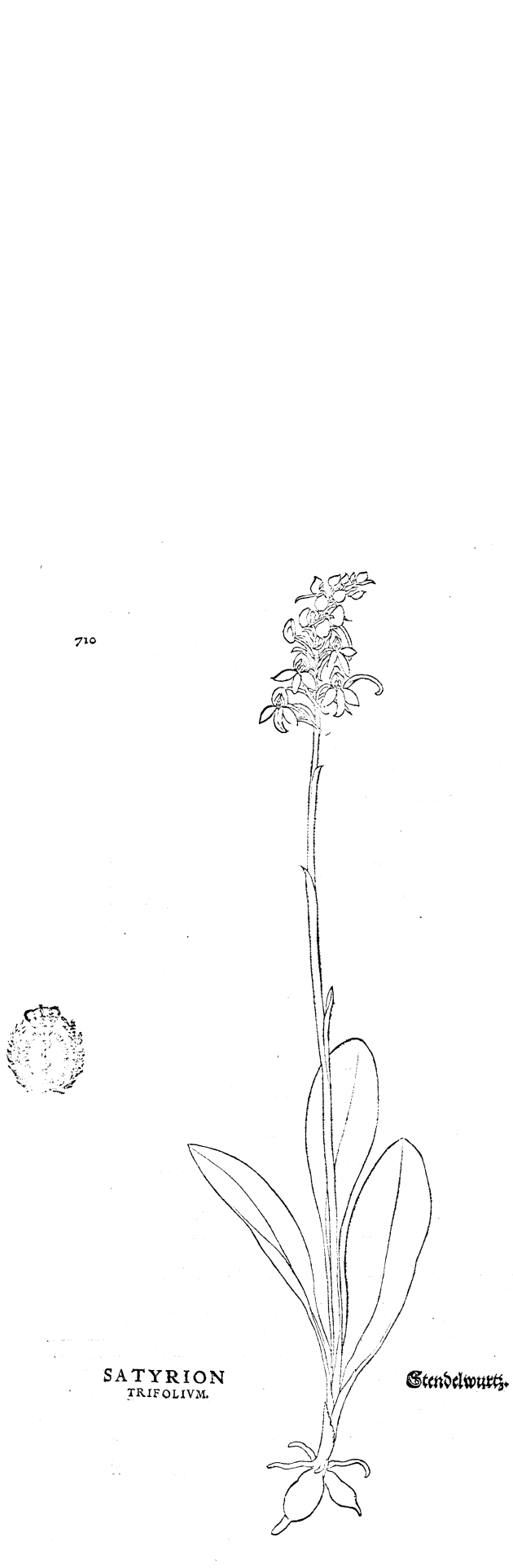

SATYRION
TRIFOLIVM.

Teendelwurtz.

A mâlí modo extuberantẽ, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcẽ & ori gratam. Quod uerò hic dicimus Lilio similem, non sic intelligendũ uenit quasi quantitate & rora figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimũ sit Lilium quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Denicꝙ nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referrí potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potissimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrem gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in uino austero, nigro, ad opisthotonũ bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiã & flatuosam humiditatẽ possidet, quocirca ad Venerẽ incitat. Hæc uerò & herbę ipsius radix præstare potest. Porrò ut nonnulli scribunt, cum uino nigro austero potum opisthotonum sanat.

EX PLINIO.

Radix cum Satyrio gemina sit, eius inferior pars & maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

B

DE SATYRIO BASILICO.
CAP. CCLXX.

NOMINA.

SATYRION βασιλικὸν posterioribus Græcis, Satyriũ regium Latinis, officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblũmen uocantur. Palmã Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt. *Palma Christi.* *Digiti citrini.*

GENERA.

Duo eius sunt genera, quorum alterum mas folia non maculosa, floresꝙ purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus foliis, floribus in pur pureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quod maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse uidetur, dum unam ex flauo & albo cõmistam esse colore, alteram uerò ex flauo sine albedine inquit. *Mas.* *Fœmina.*

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutea aut flauescens, instar manus ramosa: modo enim quatuor, modo quinque, modo sex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari uidentur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis soli expositis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina uerò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtruncꝙ amarũ est, magis tamen amarum quod maculosis constat foliis. Ideoꝙ

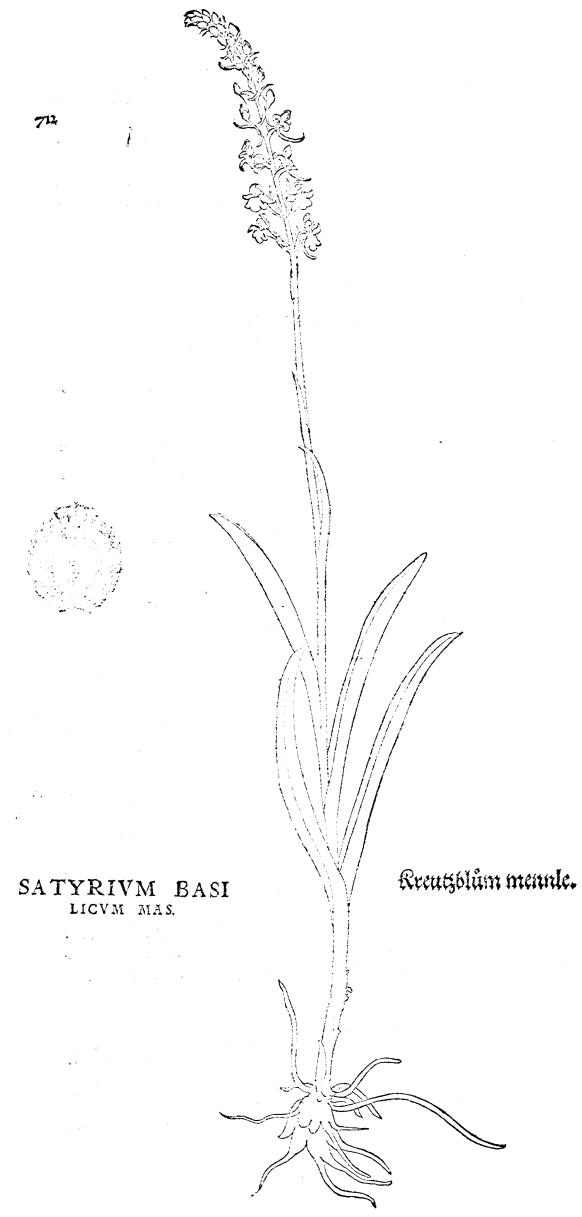

SATYRIVM BASI
LICVM MAS.

Kreutzblüm mennle.

SATYRIVM BASILI
CVM FOEMINA.

Kreutzblům weible.

C non perperàm cenſent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum eſſe & ſiccum in ſecundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vſus eius ad erugandā cutem, ad neruorū dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum eſſe radix geſtata. Semen ex uino ſumptum nouem diebus, comitiales ſanat. In eundem effectum uinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in uino ad arcendam quartanā, quam & uomitione curat paulò ante acceſsionem pota. Plura in præſentia reſcire de huius facultatibus non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Succiſa. QVO nomine ueteres aut poſteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitamq; illam habuerint nec ne, nobis nondum conſtat. Nonnulli Geum eſſe arbitrantur. Nos Succiſam nominare uoluimus, partim quod id nominis latinum eſſet, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunroſæ ſunt, partim quod antiquus manuſcriptus herbarius ſic uocaret. Vulgus ſuperſtitione quadam motum credit cacodęmona, tantæ efficacię radicem inuidere hominibus, atque hac ratione ubi ſuccreuerit ſtatim eam undiquaq; circunrodere. Hinc eſt quod Diaboli morſum appellitent. Quam etiam ſuperſtitionem pluſquam muliebrem ſecuti Germani, Teuffels abbiſſ3/hoc eſt, præmorſam à diabolo, nominant.

Morſus diaboli.

FORMA.

D Binûm cubitorum faſtigiatur altitudine, foliȝs Plantaginis minoris, aut Cirſij leuioribus, ſolidioribusq;, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicib. ſubnigris, ſucciſis & circunroſis.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis & montanis, ſaltibus, ac interdū etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Auguſto eius magna eſt paſsim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara eſt, unde calidam & ſiccam eſſe ſatis conſtare cuiuis poteſt.

VIRES.

Præſentaneo remedio ad maturandos, atqueadeo ſanandos carbunculos adhibetur, ſi herba uiridis trita imponatur, aut uinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per ſe eſtur, aut uinum eius decocti in uuluę doloribus bibitur. Hæc manuſcriptus herbarius. Hodie, cum habeat facultatem diſcutiendi & incidendi, utuntur ea ad diſſoluendos ſanguinis grumos.

DE SCABIO-

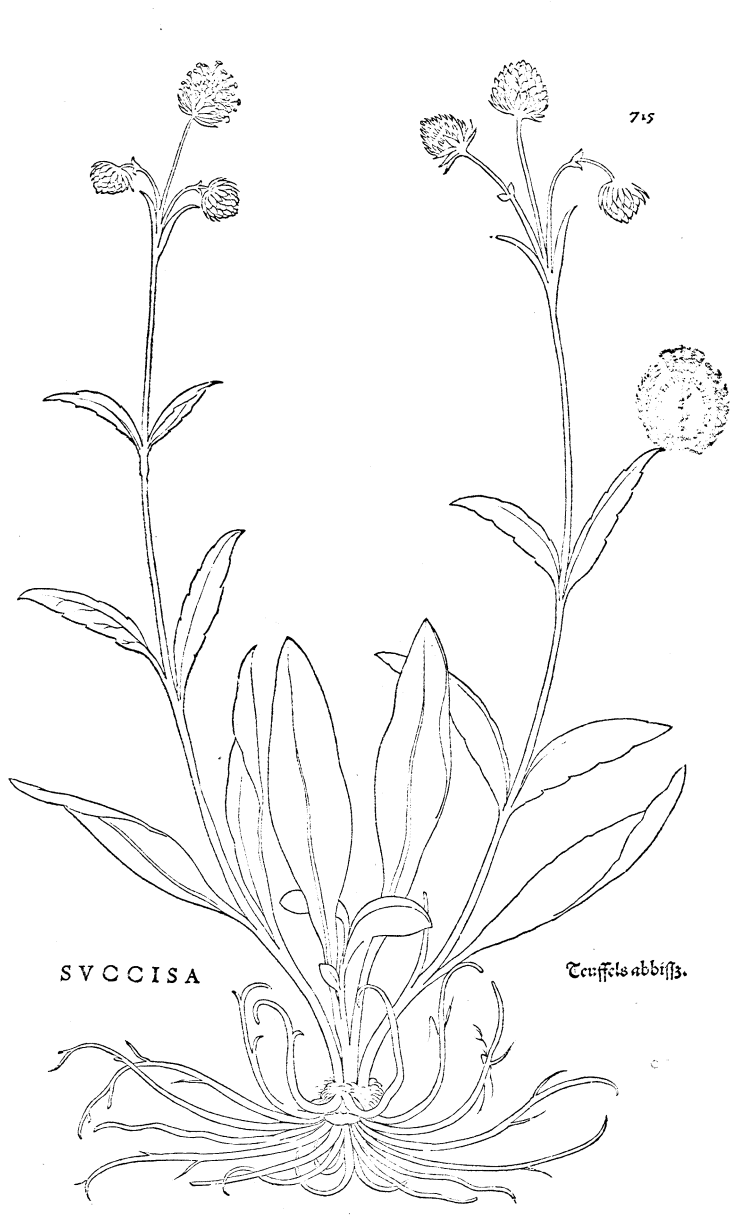
715
SVCCISA
Teuffels abbiſſz.

7:6

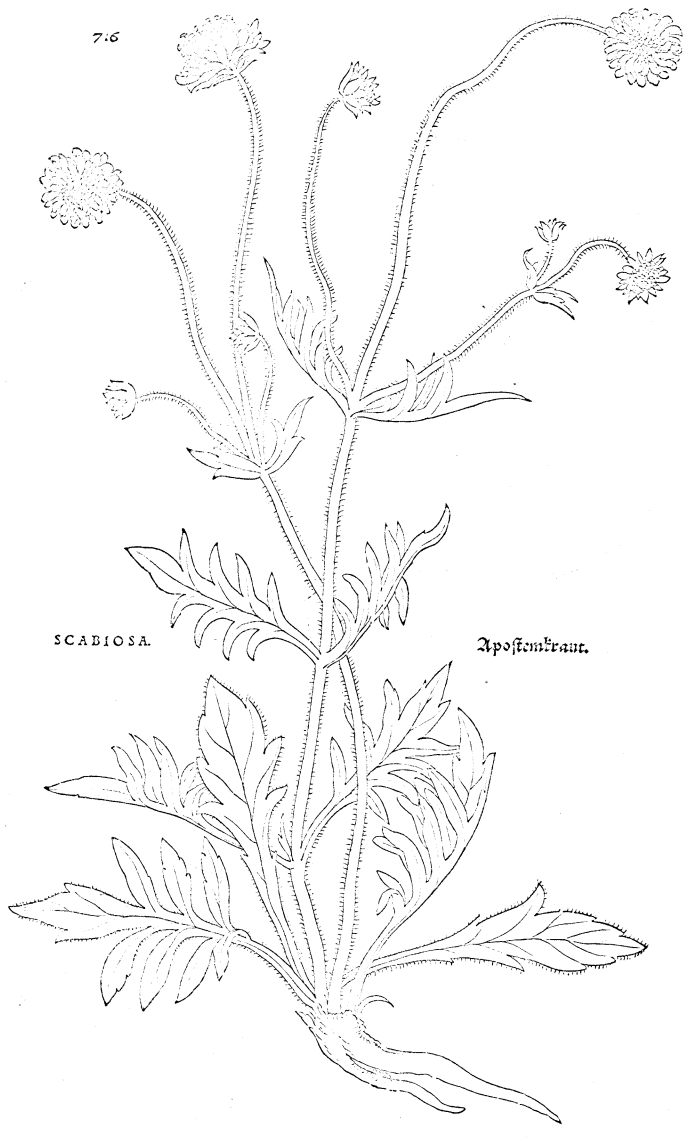

SCABIOSA. Apoſtembraut.

NOMINA.

HAec herba quo nomine Græcis uocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aëtio Ἀφρὸς dictam uelint: uerum cum nomine tenus eam tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi constitui potest. Vulgus Scabiosam uocat, quo nomine nobis utendum erit donec legitimũ compertũ fuerit. Germani **Scabiosen/oder Apostemkraut** nominant. Scabiosam uerò aut à scabro herbæ habitu, aut quod scabiei medeatur appellatam esse euidentissimum est: id quod etiam Psora uox prætendere uidetur. Stœben Dioscoridis non esse multis argumentis constat, quæ prætereo. *Scabiosa.* *Scabiosa unde dicta.* *Scabiosa non est Stœbe.*

FORMA.

Folia carnosa, Erucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrentia. Flores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis. Radicem crassam.

LOCVS.

Passim in omnibus, potissimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, passim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit uehementer amara, calidã & siccam esse nemo nescit, idemq; cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdẽ quas Succisa facultates obtinet. Potissimũ autem scabiem & tussim sanat.

DE SMILACE ASPERA▸ CAP▸ CCLXXIII▸

NOMINA.

SMILAX τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita, germanicè **grosß stechend oder schaarpff Windt**/ab aculeis quos habet, nominari aptè potest. *Smilax et Milax*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, uel, ut Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circũagens. Florem candidũ, fructum racemosum fert, cum maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentẽ. Radicem crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacẽ quidem asperam nascentem, non uidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita ut certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud possim. Id quod ideo referre uolui, ne nos calumniandi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere uiderit. Cogitet enim non uiridem, sed siccam nos pingendam tantum dedisse. Theophrastus tamen libro iij. cap. ult. de histor. plant. hanc uerno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentũ, uires satis declarant, & folia ipsa atq; fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationẽ præ se ferunt, ut calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur cõtra letalia uenena efficacia sunt.

Traditum

718
SMILAX
ASPERA.
Groß ſtechend Windt

A Traditum eſt, quod ſi quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendũ dederit, nullum illi poſtea uenenum nociturũ. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aſpera clauiculis plena eſt, ut arboribus ſurſum deorſum diuerſimodè circumuoluatur. Folia guſtata acrimoniã aliquam habent, & alioqui ſi illis utaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra uenenata efficaciſsimi acinorũ corymbi, in tantum ut acinorũ ſucco infanti bus ſæpe inſtillato, nulla poſtea uenena nocitura ſint.

DE SMILACE LEVI. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

SMILAX λείᾳ Dioſcoridi, μίλακι Galeno & Paulo dicitur. Latinis Smilax lęuis. Officinis & herbarijs Volubilis maior, à nõnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis Windenkraut/glatte Winden/oder weiß Glocken uocatur, Læuis autem non alia ratione, niſi quod aculeis careat, dicta eſt. *Volubilis maior.* *Funis arborum.* *Smilax lęuis cognominata.*

FORMA.

Hederæ ſimilia folia habet, molliora tamen, læuiora & tenuiora. Ramulos ſupra dictæ ſimiles, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus, ut prior. Fructũ fert Lupino ſimilem, nigrum, paruum, ſuper quem ſemper flores albi, copioſi, & orbiculati per totam Smilacẽ exeunt. Æſtate tabernacula per ipſam fiunt, autumno autem folia cadũt. Ex qua deſcriptione planum fit omnibus, herbam hanc quam uulB gus herbariorũ Volubilem maiorem uocat, eſſe Smilacem læuem, quod illi ſcilicet ſingulæ notæ à nobis cõmemoratę conueniant. Id quod etiã pictura Smilacis aſperæ, ſi cum hac cõferas, ſatis demonſtrat, quam uno hoc nomine dedimus, ut ex eiuſdem collatione manifeſtius lęuis ipſa agnoſceretur. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, qui Smilacem lęuem, Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilem quam maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Naſcitur paſsim per fruteta, & ſepibus ſeſe inuoluit. Amat culta, & in ijs etiã potiſsimum gignitur.

TEMPVS.

Æſtate floret, autumno ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in guſtu præ ſe fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen cum Dorycnio, & utrunq; trium obolorũ pondere potum, ſomnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax lęuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt.

EX PLINIO.

Nullius eſt effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie ſucco Volubilis maioris ad calidas utuntur paſsiones, capitis potiſsimum & oculorum.

DE SISYM-

720
SMILAX
LEVIS.
Groß glatte Windt

NOMINA.

ISYMBRION Græcis, Sisymbrium Latinis appellatur. Sisymbrium dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit ueteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, uel quod ob odoris suauitatē quam præ se ferat, eo iuuentus quę amoribus gaudet coronata, in comet. *cur dicta.* tationibus suis blando odoris oblectamento eas illecebras comendaret. Vel potius, quod Sisymbrij caulis articulatim per internodia uerticillato Horum ambitu concinnè coronetur.

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simplicior Sisymbrium dicitur: hoc Itali fiunt Balsamita, ut manucirpius etiam reflatur herbarius, nullus autem Menthā aquaticam, Germani Frauchminng/Watterminng/oder Zachminng nocant. Alte- *Balsamita. Mentha aquæ* rum cum adiectione Sisymbrij carāmine nominatur. Officinis Naſturtij aqua- *lica. Naſturtij aquæ* ticum, Germanis Zinnentrep. Sic uero dictum, quod lapore Cardamum, hoc *ucum.* est Naſturtium, imitetur.

FORMA.

Sisymbrium horrens Menthę simile, quadrato caule, quadanteus purpuracente, *Sisymbrium.* folijs Menthæ, ferratis, laciniosis & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, uerticillato tempore ambiens. Sisymbrium cognomento cardamine *Sisymbrium cardamine.* folia inter initia obsolete habet, cum autē creuerint ut Eruce folium laciniatim findunt. Caule proflit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris fubinde capillato, è cuius alarū cauis citri frequentes finuatim erumpunt. Flore candido. Semine Eruce inflar in siliquis acti & exiguo.

LOCVS.

Vtrunq; riguos uarius amat. Primum autem portulimū circa fagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Æstate, portulimū uero Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbrium primū excalfacit atq; reficcat in tertio ordine. Alterū autē quum ficcū ex, iisdem terit) ex ordinis excalfacientiū & exiccantiū: quum humidū & uinde, secundi. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum uim calfaciendi obtinet. Semen eius ad tranquilas & calculos cum uino potum prodest. Tormina & lingulus fedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & uespārum ictus ualent. Vomitiones potum iuuat. Alterum cardamine cognominatū calefacit, urinam ciet. Comeditur quoq; crudum. Lentigines & cutis á fole nigredem & asperitatem exterit roa nocte illitum, mane autem abluitur.

EX GALENO.

Sisymbrium primum tenuiū partium est, digerentis, calefacientis & exiccantis fa- culatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidem cum uino exhibent lingulentibus, & tormina patientibus. Sisymbrium quod quidā Cardamicen uocant, quandoquidē Cardamo, id est, Naſturtio simile quidem gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunq; Sisymbrium efficax aduersus aculeata animalia, ut sunt crabrones & limaces. Sedant capitis dolores, item epiphoras. Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impolitū, dicbusq; deraciū. Vomitiones, lingulus, tormina, stomachi

PP diffolu-

SISYMBRIVM
Kuchmuna.

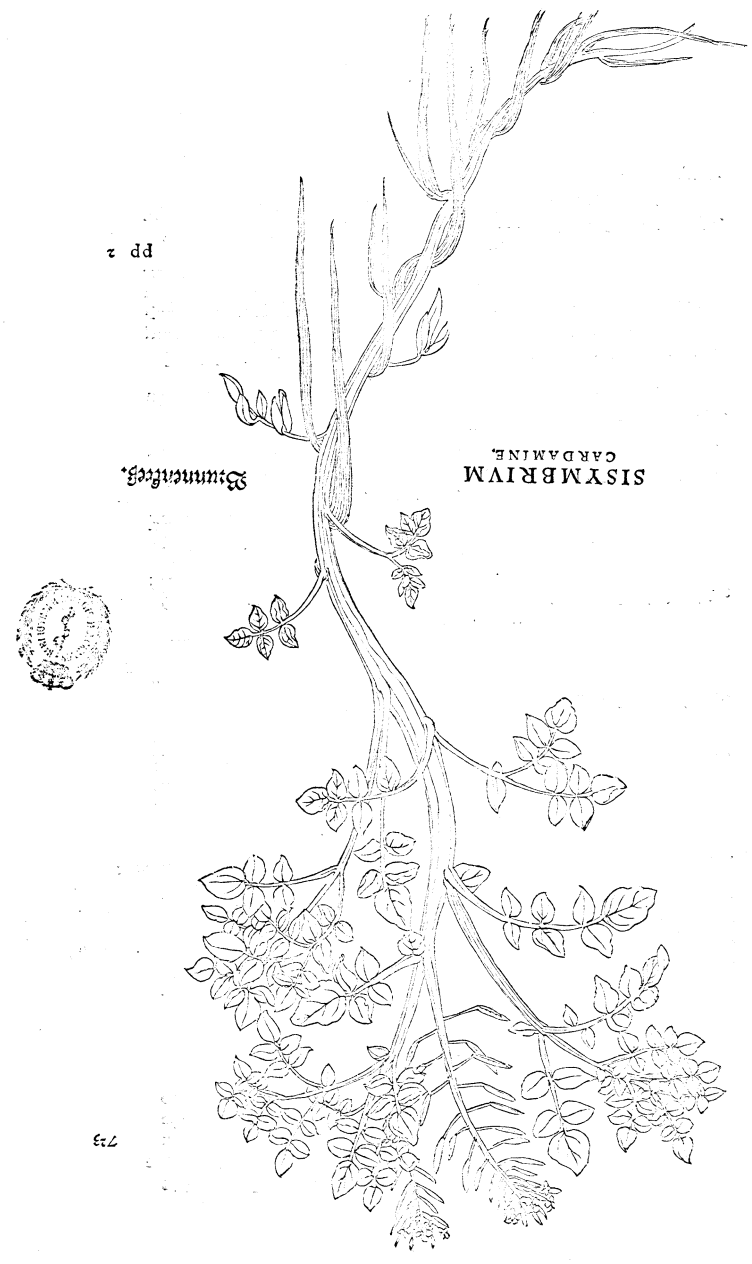

SISYMBRIVM
CARDAMINE.

Bitterkreß.

c dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendū gra uidis nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum ejcit. Mouet urinam cum uino potum. Syluestre & calculos, Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO▸ CAP▸ CCLXXVI▸

NOMINA.

Sion unde dictū.

Anagallis aquatica.

Lauer.

SION, ἡ σίον καὶ σισύμβριον Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Wasserpungen/ Bachpungen/oder Pungen appellatur. Sion autē nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci σείειν dicunt: nam excutiendi uim nactum est, utpote quod à renibus calculos pellat, urinā & menses ducat. Anagallis aquatica, quod flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia respondeant. Lauer nomen hauddubiè à lauando cōtraxit, quod sonantibus aquis enatū semper eluí gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, foliis latis, Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quæ deliniatio prorsus astipulatur huic herbæ quam Germani Wasserpungen nominant. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq; est, latis foliis, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundū expirantibus odorē. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam resedibus. Sæpe uerò intumescentibus demersum uidetur.

D

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodū sit hæc herba, ut calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, ut patebit ex uerbis Aëtij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudaq; comesta calculos cōminuunt & excernūt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis utiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantum gustu odoratū est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinā mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratū est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiā uires habet, urinā mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumq; mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semē è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitijs in facie, noctu illitū momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernū usq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda utuntur, ut hinc manifestū fiat illam esse Sium.

DE STRATIO-

SIVM Abfallungen.

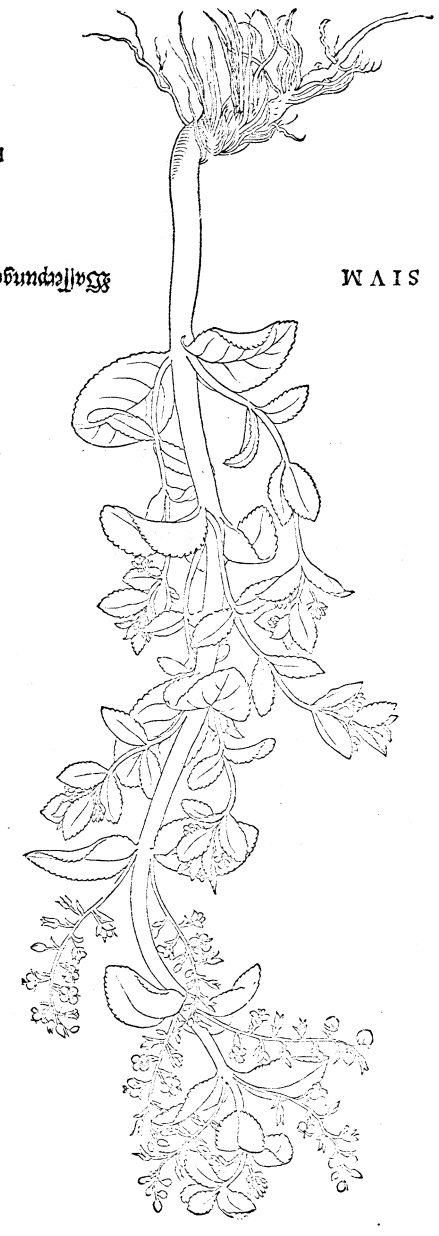

DE STRATIOTE MILLEFOLIA.

CAP. CCLXXVII.

NOMINA.

Millefolium.

Stratiotes unde dicta.

ΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia Latinis, officinis & herbarijs Millefolium, Germanis Garben/ Schafgarben/ Schafripp/ Tauſendtblatt/ & Gerwel nominatur. Stratiotes uerò Græcis, id eſt, militaris dicta eſt, quod uulnera ferro facta ſanet, atqueadeo in militia & caſtris multus eius uſus ſit.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet pulli auium pennis ſimilia. Suntq; foliorum exortus admodũ breues, inciſuris diuiſi. Breuitate uerò & aſperitate Cumino ſylueſtri maximè aſſimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique umbella denſior & plenior: ſurculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo umbellæ ſunt. Flores illi candidi & exigui ſunt.

LOCVS.

Naſcitur in agris aſperis, & præcipuè circa uias ac ſemitas.

TEMPVS.

Per integram floret æſtatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adſtrictionis habet, atqueadeo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè utilis eſt herba ipſa ad ſanguinis eruptionẽ, & ad ulcera ũetera ac recentia: item ad fiſtulas.

EX GALENO.

D Vulnera glutinare poteſt, & ulcerib. utilis eſt. Sunt qui ea ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo folioſam, eximij uſus ad uulnera. Boum neruos abſciſſos uomere, ſolidari ea, rurſuſq; iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eoſdem uſus Millefolium ſuum adhibent, ad ſananda nimirum omnis generis uulnera, diſſoluendum ſanguinem concretũ, & ad conſtringendos menſes. Vnde à Stratiote millefolia non eſſe diuerſum omnibus perſpicuũ fit.

DE SARRA-

STRATIOTES
MILLEFOLIA.

Garben.

SOLIDAGO
SARRACENICA.

Heydnisch Wundkraut.

A

CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

VVM nobis non conſtet quo nomine ueteribus nominata ſit herba hęc, placuit uſitatã ac tritam noſtri temporis herbariſs appellationẽ uſurpare, donec ueriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta uoce Cartafilaginẽ, uel magis deprauata Filaginem nominari, cum dicendum eſſet Ceratophylacẽ, quia nimirum partem oculorũ ceratoida, hoc eſt, corneam, defendat, ſalutiq; percuſſam ac læſam reſtituat. Cur uerò hoc nomine non appellandã cenſeam, facit in primis quod deſcriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quod pictura eiuſdẽ in manuſcripto herbario illi herbę quam Fortem uocant, prorſus non reſpondeat. Herbam itaq; Fortem, uel ut alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis heydniſch Wundkraut uocaẽ, quod fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibuſdã Conſolida Sarracenica dicitur. Fortis uerò à uehementi odore.

Herba Fortis nõ eſt Cartafilago, ſeu ut rectius dicam, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubeſcentẽ, duûm triúmue cubitorum ac cauum habẽt, ẽ quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus ſerræ modo inciſa, Salicíq; ſimilia. Flores luteos in pappos euaneſcentes. Radicẽ multifidam, foriſq; rubentem.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & in montibus altis. Copioſe autem in monte poſt arcem Tubingenſem, quem germanico nomine die ödẽ burg uocant, prouenit.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret.

B

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit, modiceq; amara eſt, atqueadeo ſiccare euidentiſsimũ eſt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba eſt, id quod germanica appellatio abundè ſatis monſtrat. Impoſita itaq; uulneribus carnem primum generat, dein ſtatim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia uulnera, ſi inſpergatur, celeriter ſanat. Fiſtulis etiam medetur, malignaq; ulcera mundificat, ac confeſtim ſanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

ΣΑΞΙΦΡΑΓΟΝ, ἢ σαξιφάγον, ἢ ἐμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibuſdam perperàm Capillus Veneris dicitur, ut in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta uocaretur. Sunt qui Saluiã uitam hodie nominent. Germanis Maurrauten & Steinrauten appellaẽ. Saxifragon, quod calculos è corpore pellat frangatq;. Empetron uerò, quoniam in ſaxis prouenit. Officinę hodie alias præter hanc latinorũ Saxifragas oſtendunt, de quibus ſuo dicemus loco.

Officinarũ error

Saxifragon cur dictum.

Empetron.

FORMA.

Surculoſus frutex ſaxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non diſsimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auerſa uerò parte annexa punctа habentibus, ſine flore, ſine ſemine, radice nigra, ſuperuacua.

LOCVS.

In ſaxis & aſperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud uetuſta ædificia, in lapidum cõmiſſuris.

TEMPVS.

SAXIFRAGA Mauerrauten.

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq́, in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides uesicæ frangit, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga urinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

SILIQVASTRVM conuenientissimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta est herba hæc, à siliquis nimirũ magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quod semen eius gustatum piperis saporem & acrimoniã præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam uulgò Piperitim appellant, ut suprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hispanum, alij piper Indianum, nonnulli etiam piper ex Chalechut uocant. Auicenna ui detur appellare Zinziber caninum. Germanicè dici potest Chalechutischer oder Indianischer Pfeffer.

Siliquastrum. *Piperitis.* *Piper Indicum.* *Zinziber caninum.*

GENERA.

Maius & minus est Siliquastrũ. Maius siliquas producit maiores, & colore subB nigras, aut fuscas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen utrunq; genus una pictura complexi sumus, utq; hiantes duæ pingerentur siliquæ curauimus, non sanè quod sponte sua sic rumpantur, sed ut quale intus esset semen cerneretur. Præter hæc, genera alia sunt bina, quorum unum longissimas & colore puniceas, alterum uerò latiores multoq; breuiores producit siliquas. Damus itaq; quatuor Siliquastri distincta genera, ut ex pictura manifestissimè deprehendi. Horum primum discriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquastrum.

FORMA.

Herba est caule rubro & longo, crebris geniculis, foliis Lauri, floribus candidis, semine in siliquis oblongis & magnis albo, uel potius flauescente, tenui, gustu Piperis acerrimo. Radice unica, subalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum definitione satis constat herbam cuius picturam damus esse Plinij Siliquastrum seu Piperitim. Caule siquidem, ut ex Castore collegit Plinius, rubro & longo, densis etiam geniculis, unde folia Lauri foliis similia erumpunt, semine albo, tenui admodum, gustu piperis. Quibus omnibus etiã Siliquastri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac testaceis satum passim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Æstate quidem floret, atque mox decidente flore siliquæ primum herbacei, dein punicei aut fusci coloris subnascuntur, plenæ semine.

TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque desiccat, id quod seminis immensa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrat: ut certè non temerè plericq; hoc semine lo-

co ueri

SILIQVASTRVM
MAIVS ET MINVS.

Calechutiſcher Pfeffer.

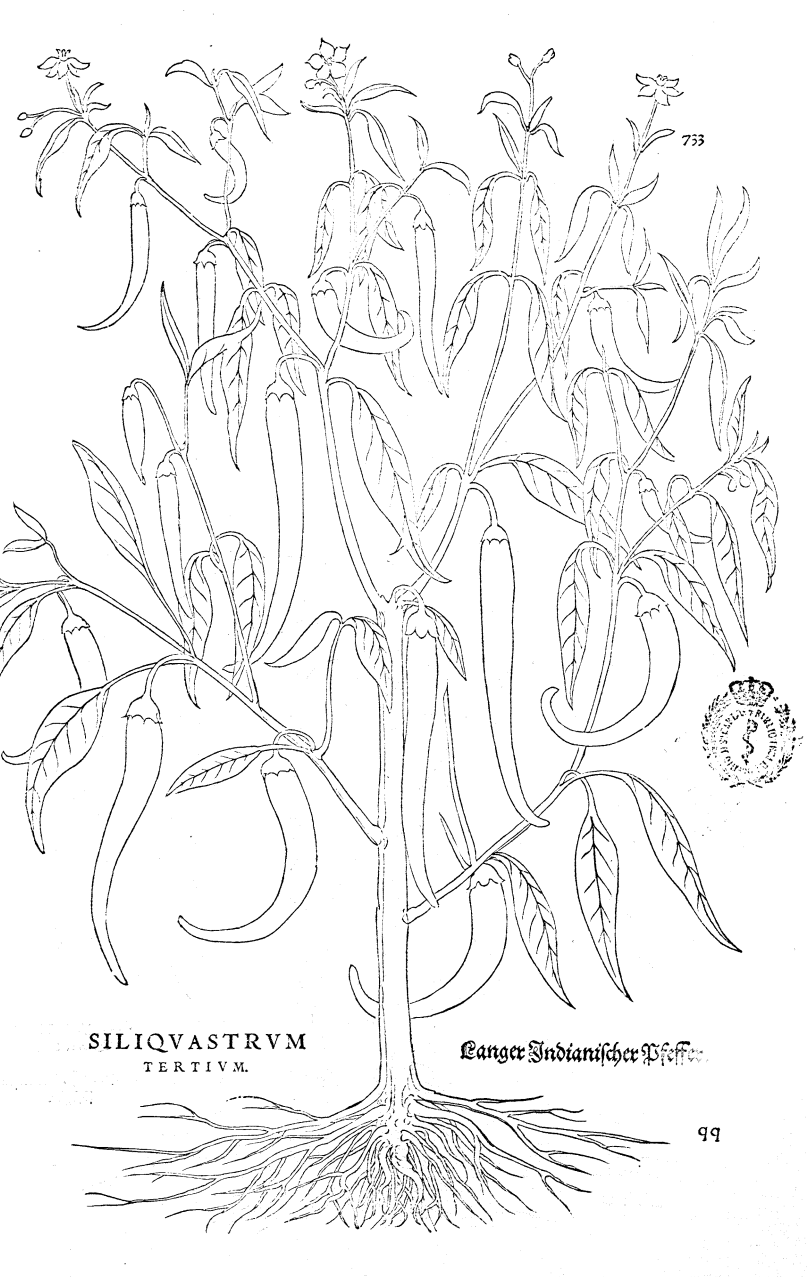

SILIQVASTRVM
TERTIVM.

Langer Indianiſcher Pfeffer.

734
SILIQVASTRV
QVARTVM.
Breyter Indian
Pfeffer.

Siliquastrũ uelle gingiuis,dentibus,oris fauoirat,& rubribus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abstergere cutis & facici maculas,lentesq; tradit.
Item fruimas aliosq; rumores, eius lemen digerere fcribit, ut hinc etiã eadem cum uero Pipere habere facultates colligere liceat.

DE SCORODO. CAP. CCLXXXI.

NOMINA.

KOPOAON græcè,Allium latinè appellatur. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Knoblaub/oder Knobloub. Scorodon autẽ *Scorodon unde dicitur.* dicitẽ,ut nonnullis placet, quasi σκοροδοφόβος id est, rudis Rosa, quod aspe- *Allium.* re iupra modum redoleat, & olfacientiũ nares offendat. Latini Allium *Allium.* a Virgilio forsasis uerbo ἀλίω, id est, exilire, uocãt,quod nimirũ exiliendo crescat.

GENERA.

Tria in uniuerfum Allij iunt genera. Vnum horrenfe & latiuũ domefticumue, *Allium horrenfe.* quod Germani garten oder bemmifch Knobloub uocant. Alterũ fylueftre, quod Græci ἀμπελόπρασον, id est, anguinũ Allium nominant,in aruis ac campeftribus pon- *Anguinũ Allium* te nascens. Cuius nos duo genera damus,quorum primũ Germanis uulgò dicitur Knob loub, alterum uerò Zehnbloub. Tertium itidem fylueftre, urfinum co- *Vrſinum.* gnominant,in fyluis proueniens,Germanis Wolfsknobloub appellatur.

FORMA.

Allium horrenfe frondc uiret cæpitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in *Horrenſe.* globum circumagunturin quo fœmc emicat. Radicis bulbus tenuis,uelatur membranis,mox plurimis coagmentatur nucleis,& his feparatim ueftitis,in cuius uertice complures fibræ cirrorum exemplarum,tedioio habitu,& aspero gapore. *Sylueſtre.* Syluestre folijs conftat prælongis,teretibus,intus concauis,iuncea fpeciem repræsentantibus,caule procero,leni,purpureos flores oftentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulboia & capitata, nucleis ficcatim cõpactilibus intumescente,iummo uertice capillamentis fibrato. Virſinũ odore molli, folijs gran- *Vrſinum.* dibus,& Ephemert non lætalis foliis fimilibus, floribus in fummo candidis, capite præterea.

LOCVS.

Horrenfe paſsim in hortis fatum & plantarũ prouenit. Syluestre ſponte in aruis, ut diximus,& campeſtribus nascitur. Vrſinũ autem in nemoribus.

TEMPVS.

Horrenfe & fylueftre arſtare florent. Vrſinũ autẽ uere, Aprili & Maio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Alliafficcant & calfaciunt quarto excellu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio eſt acris,calfacit,ſtatus excernit,alvum turbat, ſtomachũ excicat.

A coueri Pyretis uarietur: eaſdem enim facultates haudduhiè habet,quas cuã ex Dio ſcoride ſumptas ſubijcimus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatẽ habet,uirtutẽ mouendi,cõcoquendi,extrahendi,diſcutiendi,& quæ pupillas oculorũ obtenebrant extirpendi. Prodeſt frigoribus circuitu cerro inuadentibus potũ & inunctũ. Venenatorũ morſibus ſuccurrit. Fœtus ex utero ducit. Tuſsi & omnibus thoracis affectib.in edendo mate & potu ſumptum auxiliatẽ. Cum melle inunctũ anginа correptos iuuat. Tormina cum teneris Laurifolijs potũ ſoluit. Pituitã ex capite purgat cum Staphyſagria cõmanducatũ. Dolores leuat,ualetudinem q; iuuat. Appetentiã mouet. Concoctionẽ adiuuat ad intinctus addituũ. Strumas cum pice exceptũ diſcutit. Cum nitro alphos abſtergit.

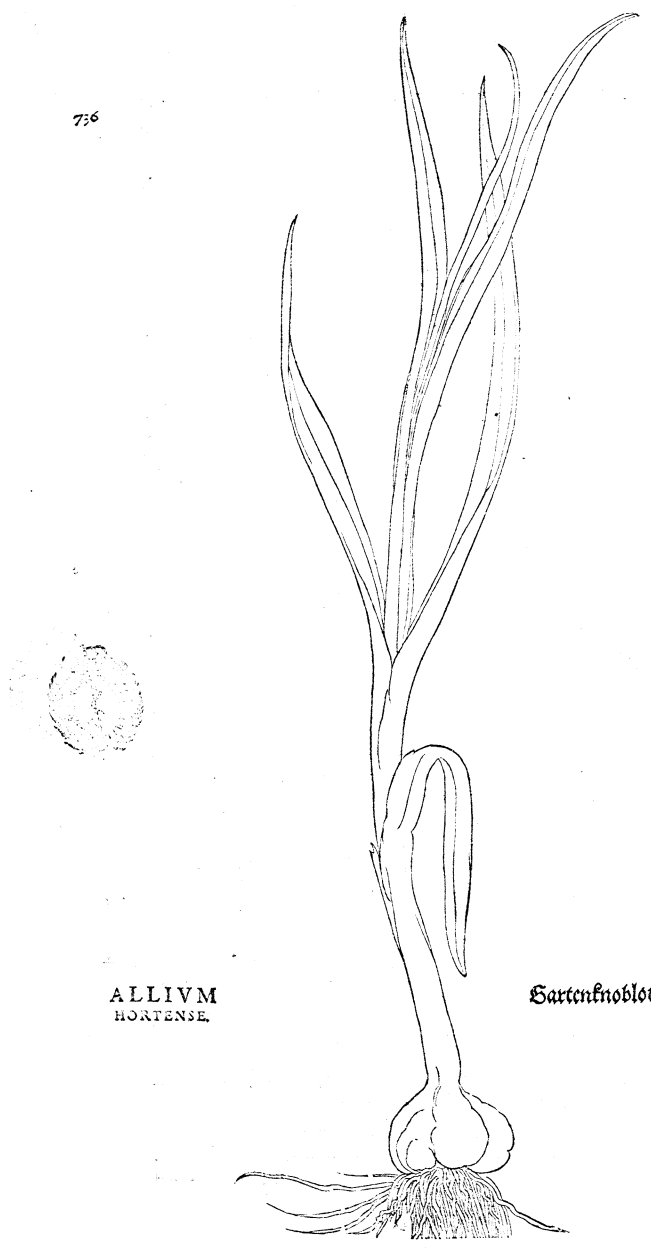

ALLIVM
HORTENSE.

Gartenknoblouch.

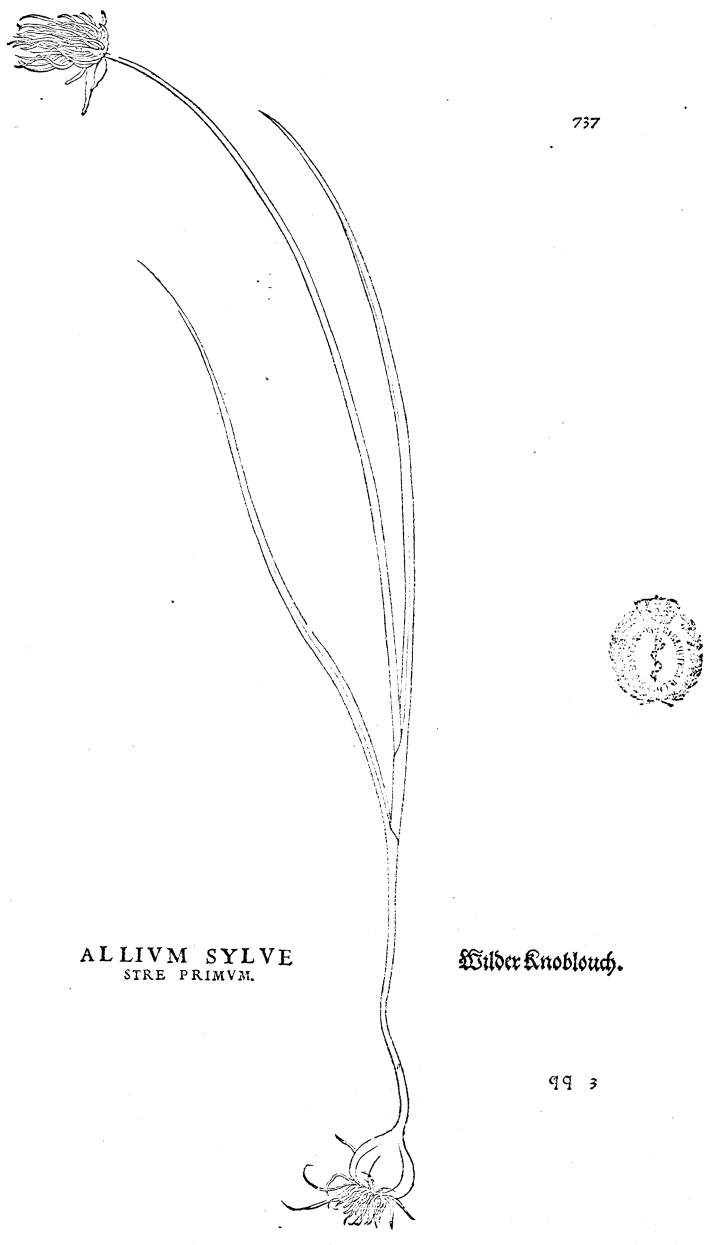

ALLIVM SYLVE
STRE PRIMVM.

Wilder Knoblouch.

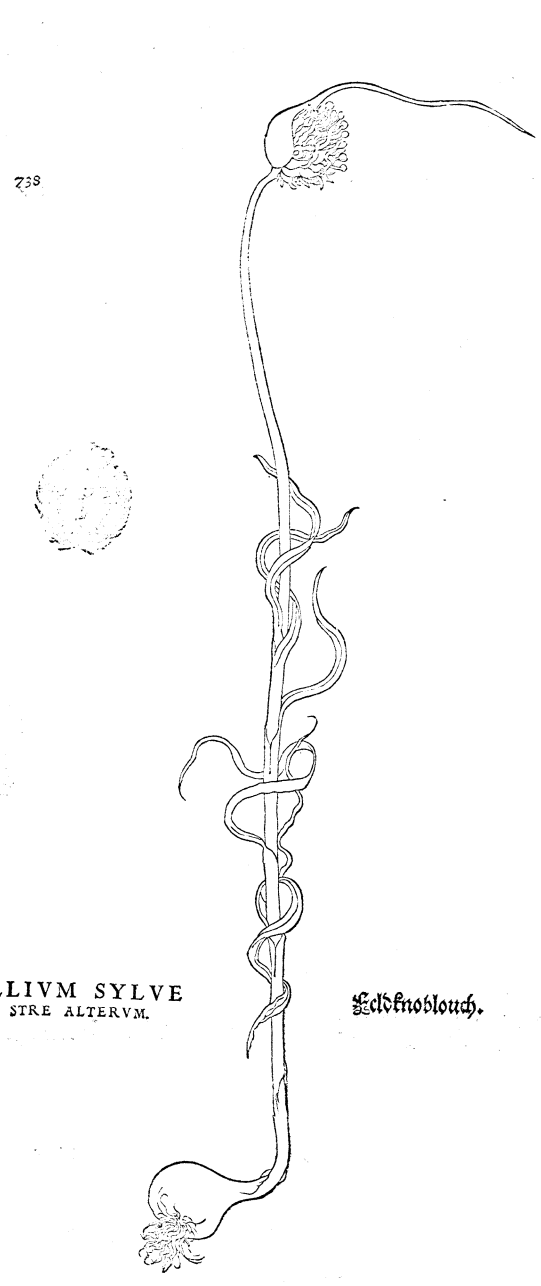

ALLIVM SYLVE
STRE ALTERVM.

Feldknoblouch.

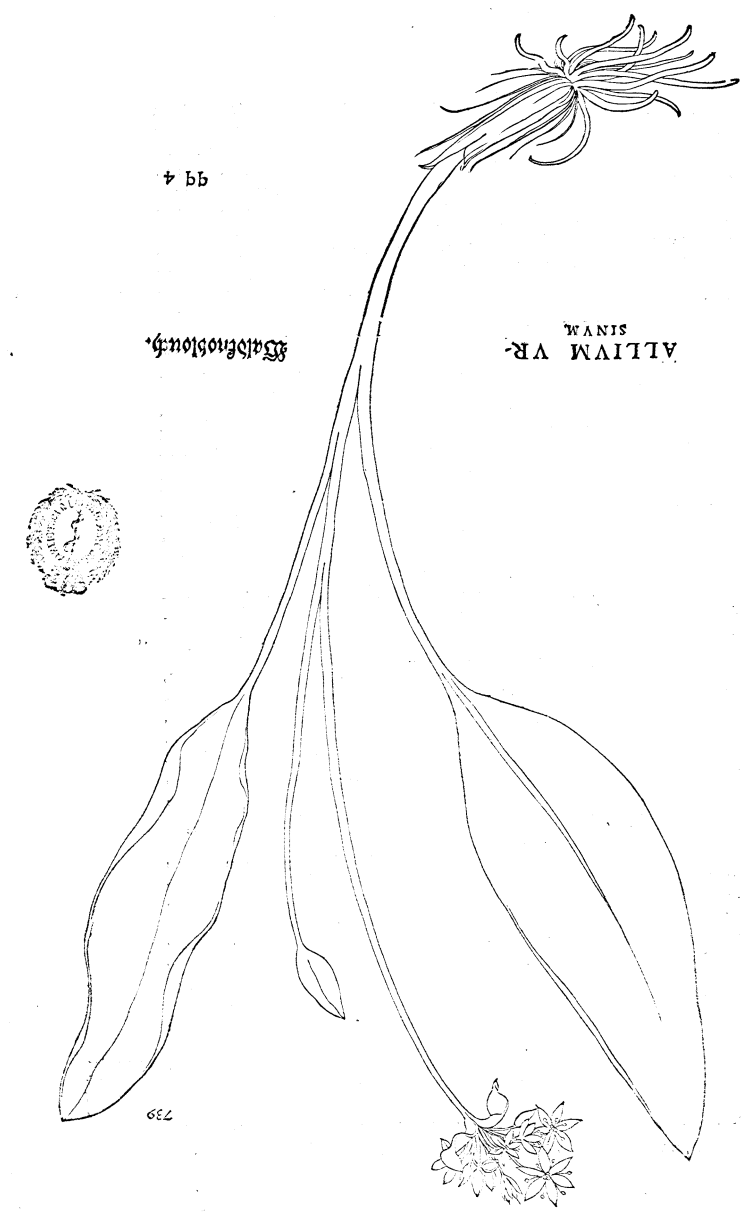
ALLIVM VR-
SINVM
Galzenblonck.
994
739

C Sitim efficit. Inflationes permutat alterátue, & ſummam corporis cutem exulcerat.
Legendũ in Dioſcoride, καὶ ὑπ φανείας σαμίας πωϛ ὠλκωδικὴν
Eadem poteſt Anguinum allium. Comeſtũ latos uentris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra uiperarũ morſus & hæmorrhoidũ prodeſt, ita ut non aliud magis, ſi uinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorũ morſus utiliter illinitur. Allium ipſum in cibo ſumptum contra aquarũ mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudum & coctum comeſtũ lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cũ melle ſubactum illitumq́, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino unguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́ exi mit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cum ficulneis foliis, & Cumino illinitur. Comæ deco ctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυῆλαιον uocant, urinã cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq́ incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquã nec ſic quidem uim perdit extenuandi, uerum facultatẽ quandam obſcuriſsimã alendi corporis acquirit, cuius antea quàm coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cæterũ Allium non modo ut obſoniũ, uerumetiam ut medicamentũ ſanitati accõmodum, quod obſtructa ſoluere & diſcutere poſsit, uſurpatur. Eſt autem Allium ex eorum ciborũ genere, qui & flatum diſcutiant, & minimè ſitim inferant, Ophioſcorodon domeſtico, uel reliqua omnia ſylueſtria, ualentius eſt,

EX AETIO.

D Allium comeſtũ flatus diſcutit, ſitim reprimit, craſſos & lentos humores incîdit. Habet tamen quidpiã uiroſum, & mali ſucci, quod amittit ſi aqua elixetur. Ab eius aſsiduo uſu præſertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna uis, magnæ etiam utilitates contra aquarũ & quorumlibet locorũ mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore: atq́, ut aliqui tradidere, beſtiarum omniũ ictibus medet, potu uel cibo, uel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum uino redditũ uomitu. Ac ne contra araneorũ murum uenenatũ morſum ualere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item Hyoſcyamũ: contra canũ morſus, inq́ uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentiũ quidem ictus potũ cum reſtibus ſuis, efficaciſsimè ex oleo illinitur. Attritisq́ corporũ partibus, uel ſi ueſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo, ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandã aluum; quod efficacius præſtat uiride, cum Coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritũ in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens. Strumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodeſt. Dentiũ dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: uel, ſi decocta aqua colluantur, addaturq́ ipſum in caua dentiũ. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item in aceto & nitro. Cõpeſcit & deſtillationes cum lacte coctũ, uel tritum permixtúmue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: uel phthiſin, in fabę ſorbitione. In totum autẽ coctum utilius eſt crudo, elixumq́ toſto, ſic & uoci plus confert. Tineas & reliqua animalia interaneorũ pellit, in aceto mulſo coctũ. Tenaſmo in pulte medetur. Temporũ doloribus illitum, elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum. Tuſsi cum adipe ueruſto deco-

sto decoctũ, uel cum lacte. Aut si sanguis etiã excreetur, uel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo sumptũ. Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cũ adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit, cõbustum ex melle. Credunt & comitialẽ morbum sanare, si quis in eo cibo utatur aut potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum Laserpitij obolo. In uino austero tusum, & alio modo acceptum. Suppurationes quantaslibet sanat, fractæ in coctũ fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatẽ restituat. Facit & somnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum Coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodest. Mixtum farre in cibo, iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt, si eo trito natura tangatur.

EX SYMEONE SETHI.

Cõmodissimũ est crassum & tenacẽ, aut crudum humorẽ aggregantibus: cum enim incidit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet uerò quippiam mali succi, quod decoctũ aqua abijcit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatẽ præseruat. Temperatura uerò calidos, lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadã sitim à salso humore factam sedat, & lumbricos eijcit, & flatus discutit. Etsi uerò sanum uisum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatẽ ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis uerò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq; excitat. Est etiam remedium contra uenena, & morsus uenenatorũ, perinde atq; theriaca: unde & Galenus hoc theriacam rusticorum uocat. Hoc ipsum fugiunt serpentes, tanquam Rutam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Allijs replent. Non solum autem flatus discutit, sed etiam horum generationẽ prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicũ qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentũ & sanguinẽ extenuat, & faciem rubificat, asperamq; arteriam purgat. Si uerò asseratur, & corrosis dentibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodest. Non solum uerò sumptum ad uenenatorũ morsus confert, sed etiam postquã tritum est, superpositum. Lædit prægnantes & lactentes, mensesq; ducit.

DE SANCTI IACOBI FLORE▸

CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ sancti Iacobi florem aut herbam nominat. Officinis incognita est. Germani S. Jacobs blũm appellant.

FORMA.

Herba est fruticosa, caulículo rubente, multifariã striato, folijs exiguis, Erucæ instar consectis, floribus luteis, forma Chamęmeli floribus haud dissimilibus, radice adnascentias multas habente.

ŁOCVS.

Nascitur in agrorũ marginibus, & aquarum ripis, locisq; arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat.

VIRES.

742

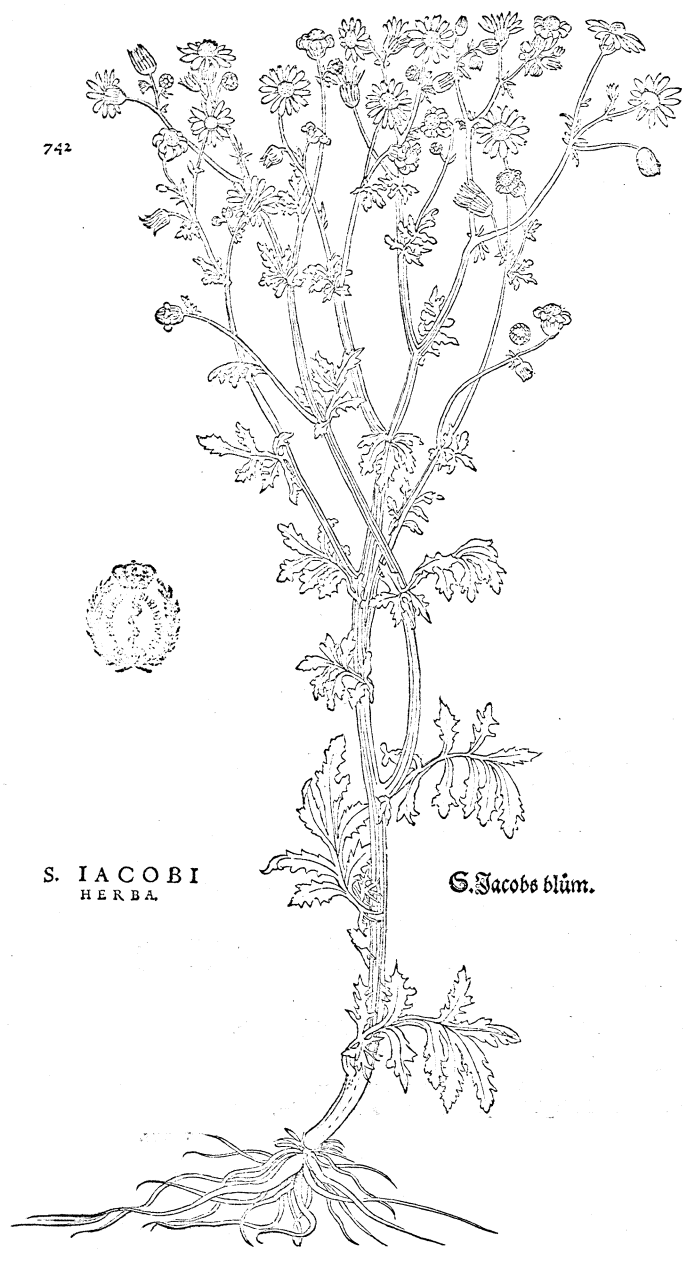

S. IACOBI
HERBA.

S. Jacobs blüm.

A VIRES.

Recentiorũ medicorum experientia cognitũ eſt, herbam hanc uulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque ĩdem curare, & ne ultrà ſerpant prohibere, impoſitam tradunt. Quæ ſanè omnes facultates pulchrè eius temperamento reſpondere uidentur.

DE SELINO HORTENSI.
CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.

SELINON λεπτόφυλλον Græcis, Apium hortenſe aut ſatiuum Latinis uocatur. Officinæ latinum retinuerunt nomen. Germanis Epffich/oder Eppich nominatur. Selinon autem Græci uocant, quaſi ἕλος σὺν ὕδατι, hoc eſt, paludibus impulſum: paludoſis enim gaudet, & in ĩſs enatum lætius exurgit. *Apium hortenſe* *Selinon quare dictum.*

FORMA.

Apium hortenſe ſæpe cubitalem æquat altitudinẽ: caule rotundo, tenuiter ſtriato, multiſq; ramulis brachiato: foliis tripartitò diſſectis, & leniter criſpis, in extremitatibus laciniatis: floſculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: ſemine exiguo: radice ſingulari, longa, capillata. Hæc itaq; herba, cuius picturã damus, eſt uerum Apium, quod illi omnes reſpondeant notæ, adeò ut temerè nonnulli putent eſſe uulgare noſtrum Petroſelinum.

LOCVS.

In hortis ſatum prouenit: amat autem loca potiſsimũ aquoſa. Hinc eſt quòd ſua
B ſponte nõ procul à Canſtadio Ducatus Vuirtenbergenſis oppido in paludoſis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret ac ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, & ſiccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorũ inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodeſt. Æſtum ſtomachi mulcet. Mammas grumis induratas diſcutit. Crudũ aut coctum comeſtũ urinã mouet. Decoctum eius radicumq; potum, letiferis medicamẽtis aduerſatur, uomitũ ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius urinam cit. Succurrit & ferarũ morſibus, & ĩſs qui lithargyrũ hauſerunt. Inflationes diſcutit. Miſcetur etiam utiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tuſsi medentibus.

EX GALENO.

Apium uſqueadeo calidũ eſt, ũt & urinas & menſes cieat. Flatus quoq; diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Ori, ſtomachoq; gratiſsimum.

EX PLINIO.

Rami Apĩj largis portionibus per iura innatant, & in cõdimentis peculiarẽ gratiã habent. Oculis illitũ cum melle, ita ut ſubinde foueanẽ feruenti ſucco decocti, alriſq; membrorũ. Epiphoris per ſe tritum, aut cum pane, aut polenta impoſitũ, mirè auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotent in piſcinis, apio uiridi recreantur. Verũ apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarũ autoritate eſt. Ad cibos non eſt admittendũ, imò omnino nefas: nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ exiſtimant. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicũ. Eos qui ederint ſterileſcere mares fœminasq; tradunt. In puerperĩs uerò ab eo cibo comitiales qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damneẽ. Mammarum duritiã impoſitis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctũ præſtat. Succo maximè radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure inſtillato grauitatem

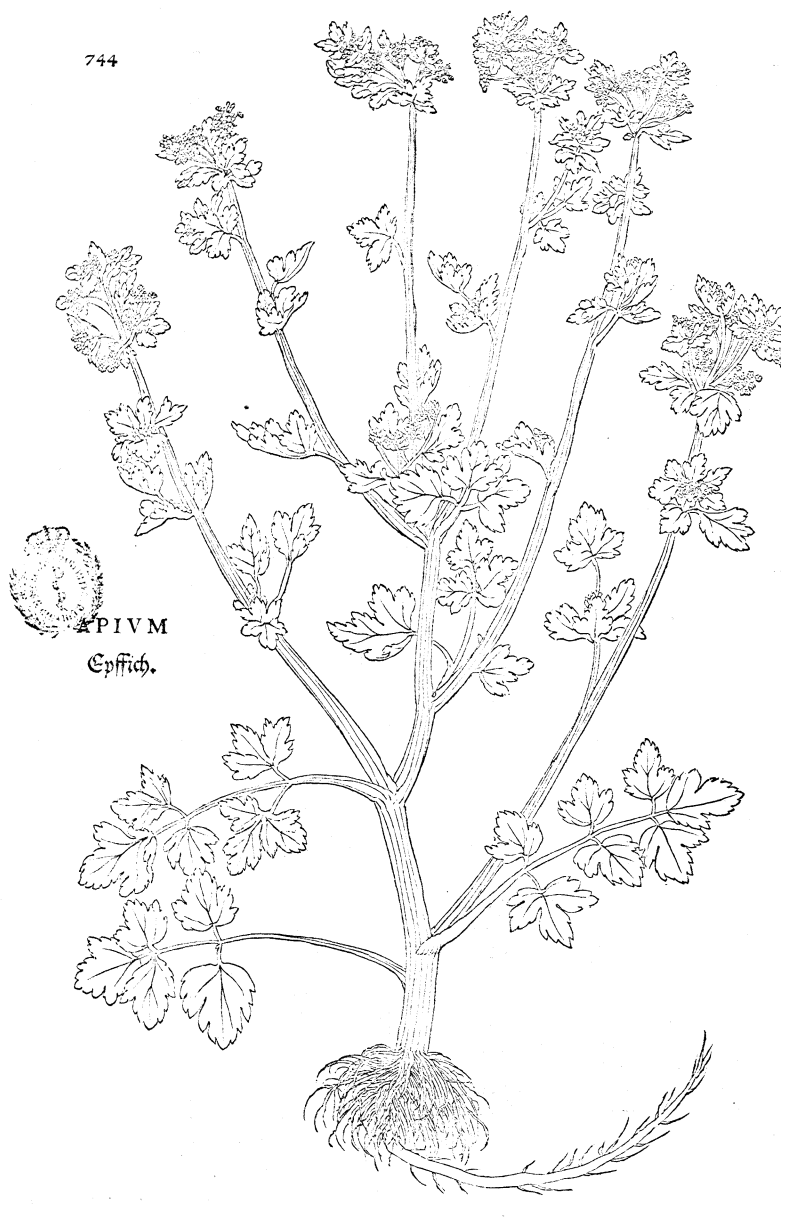

APIVM
Epffich.

A uitatem aurium. Semine urinã ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto ſugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino ueſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, obſtructiones tollit, non inflat, magis uerò flatus diſcutit, & menſes ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam cauſam oportet ipſum in medio ciborũ ſumi. Paululum quid uentrem ſiſtit. Proprietate uerò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abſtinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius uſu iterum comitiales facti ſunt. Offendit etiam teſtes. Semen autem quàm folia ualidius & efficacius, & eo radix. Prodeſt ad ſingultus à craſsis excrementis profectos. Abſtergit renes & ueſicã. Obſtructiones in uenis & arterijs factas aperit. Semen præſumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum * corporis odorem, multiq; crebriore huius uſu grauem * corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem ueneream promptiores facit. Si in huius decocto calculoſi deſidant, calculos, ut ferunt, eijcit, & difficultatẽ urinæ ſanat, & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius uſu abſtinere: minuit enim lac.

* al. oris
* oris

S. BARBARAE HERBA. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

B NEQVE huius herbæ aliud nomen, quàm quo uulgò appellatur, afferre potuimus. Superſtitione enim quadam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen utcunque inueſtigantes ex herbarię rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbaræ kraut uocatur.

S. Barbarae herba dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundũ, ſolidum, ſtriatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, ſiliquas teretes, ſemine refertos, radicem ex obliquo prodeuntẽ, & oblongam.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, ac ſubinde in ſiliquis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti primum ſubacris eſſe, dein parum etiam adſtringere uidetur, ut calidã & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe & temperamentũ eius & experientia docet. His uerò potiſsimũ ulceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcens fuerit: nam quia ualenter ſiccat, ideo ſordes extergere, & carnes minuere poteſt.

S. BARBARAE
HERBA.

S. Barbara kraut.

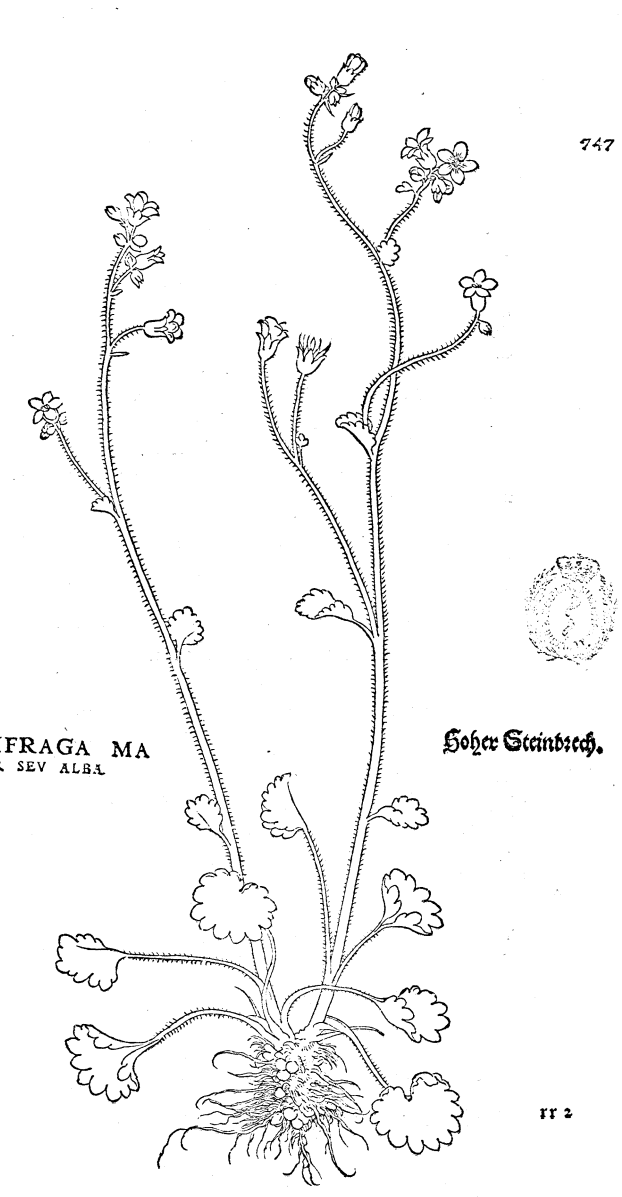

SAXIFRAGA MA
IOR SEV ALBA.

Hoher Steinbrech.

C

DE SAXIFRAGA MAIORE.

CAP. CCLXXXV.

NOMINA.

ANueteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi conſtare ingenuè fateor. Vulgus herbariorũ & officinę Saxifragã maiorem, & albam, quod ſcilicet mirificam in cõminuendis frangendisq; calculis uim, ac flores albos habeat, hodie uocant. Germani hohen Steinbrech/uel weiſſen Steinbrech appellant.

FORMA.

Caulem habet lanuginoſum, ſubrubicundũ, folia exigua, rotunda, in extremitatibus inciſa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri ſeminis quantitatem referentia adhærent, partim alba, partim rubea, quibus officinæ pro ſemine eius utuntur.

LOCVS.

In pratis & montibus, potiſsimum ſiccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio menſe floret, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix guſtanti amara ſint, calidam & ſiccam in ordine tertio eſſe ueriſimile exiſtit.

VIRES.

Vrinã mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abſtergit enim expurgatq;, & quæ in uenis eſt craſsitiem, ſicut omnia alia quæ amara ſunt, incidit. Menſes quoque cit, craſſaq; ac glutinoſa ex thorace educit.

D

DE SAXIFRAGA LVTEA.

CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

Saxifraga cur dicta.

NOMEN hoc in præſentia fingere adlubuit, cum ſcilicet aliud quo herbam hanc appellaremus non occurreret, ut hac ratione à priori diſcerni poſſet. Saxifragã autem uocare placuit, quod nimirũ calculos frangat. Ad quod ſanè nomẽ alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem ualet, ac ſi Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelen klee/&, quod ſententiam noſtram confirmat, Steinbrechen/à cõminuendo lapide appellant. Lutea uerò diximus à luteis floribus, uolentes eam ab alba diſcriminare Saxifraga. Cõmodiſsimè itaq; germanicè geelen Steinbrech uocabitur. Perperàm ea officinæ nõnullæ pro Meliloto uſurpant, ut ſuo etiam loco indicauimus.

Officinarum error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnugræco ſimilia, in quouis pedículo tria: floribus piſi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorſum nutantibus, ſemine per ramulos diffuſo rotundo, radice ſubcandida.

LOCVS.

Paſsim in aruis & ſegetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æſtate, potiſsimũ autem Iulio menſe, in quo ſemen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe guſtus abundè docet: amara enim & ſubacris exiſtit.

VIRES.

Abſtergit, expurgat, & quę in uenis eſt craſsitiẽ incĩdit, atqueadeo obſtructiones

iecinoris

SAXIFRAGA
LVTEA.

Grosser Steinklee.

c iecinoris & lienis tollit. Vrinã mouet, menſes cit, lapidem frangit, & quæ in thorace ſunt glutinoſa extenuat & educit. Rectè itaq; recentiores in obſtructionibus renum & ueſicæ, earundemq; partiũ calculis hac herba utendum eſſe docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiuſdem ad caliginẽ oculorum inſtillatus confert.

DE SISARO▸ CAP▸ CCLXXXVII▸

NOMINA.

Siſer. *Serullum pro Siſerculum.*

IZAPON Græcis, Siſer Latinis, uulgo Paſtinaca, quod ei congener ſit, appellatur. Sunt qui extritis priorib. literis diminutrice forma Serullũ, aut Seruillam, aut Cheruillã, pro Siſerculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationẽ reſpicientes, Gerlin & Geirlin uocant.

GENERA.

Duo ſunt Siſari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, genera. Vnum ſatiuũ, quod iterum duũm eſt generum: unum enim magnum dicitur, Germanis groß zam Morcen. Alterũ uerò minus, quod ĩdem priuatim Geirlin/weiß Morelen/klein zam Morcen/uel Morchelen nominant. Alterum erraticum, quod wild Morcen appellant.

Baucias. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

Siſaron ſatiuum. Siſaron ſatiuũ caulem habet anguloſum, folia oblonga, & in extremitatibus inciſa, flores magnũ luteos, minus uerò candidos, ſemen latum & foliaceũ, radices intus candidas, iucundi guſtus, eſuriq; gratiſsimas. Erraticũ caule eſt bicubitali, foliis Pimpinellæ, ſed maioribus, flore luteo & umbella Anethi, ſemine lato & rotundo, ut ſatiuum, radice tenui ac longa.

Erraticum.

D

LOCVS.

Copioſe in Germania noſtra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticũ uerò paſsim in incultis, uberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunq; æſtate floret, atque ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Siſaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in ſecundo calidum eſſe ſtatuit. Satiuum autem ſiccum quidem ſimul in primo ordine, quandoquidẽ Venerem ſtimulat: erraticum uerò, quoniam adiectam habet amaritudinẽ quandã cum leuicula adſtrictione, ſiccius exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Siſari radix, ſtomacho utilis, urinã cit, & appetentiã excitat.

EX GALENO.

Siſari radix cocta, ſtomacho grata eſt, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Siſari radix cocta, ſtomacho utilis eſt, & urinæ ciendæ. Semen tenue eſt & diſcuſſorium, ualidumq;: idcirco ijs quos ſingultus & tormina male habent, cum uino exhibetur.

EX PLINIO.

Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu. Stomachũ excitat, faſtidium diſcutit. Ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem ſententia eſt Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentiũ, aut poſt multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri ſubinde offenſanti, ægriſq; ſe recolligentibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus, ſiſtit aluum.

DE SYCE.

SISARVM SATIVVM
MAGNVM.

Groß zam Moren.

SISER
SATIVVM.
Gerlein.

SISER SYL-
VESTRE.

Wild Ro...

C

NOMINA.

Ficus. ΣΥΚΗ ἥμερος Græcis, Ficus ſatiua Latinis & officinis, Germanis Feigenbaum dicitur.

FORMA.

Ficus ſatiua arbor eſt non magnopere procera, quanquã ampliſsimæ quædam inueniantur, uel pyris emula magnitudine, caudice breui, cortice leui, medulla carnoſa, folio perquam magno umbroſo & profundè admodũ laciniato, ſine flore, pomo quod ſupra folij pediculũ naſcitur, tubinato, molli, intus granoſo, ſucco cum matureſcit lacteo, poſtea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in pleriſq; Germaniæ noſtræ hortis plantatur, at in pauciſsimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatiſsima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat ſub Arcturum poſt uer, aut paulò ante ſolſtitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ eſt, tenuium q; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim eorum uterq; calidus eſt. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut ſecundo incipiente: deſiccant uerò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturę, teneræ recentéſue ſtomacho noxiæ. Aluum ſoluunt, ſed facilè ab eis
D contracta fluxio ſiſtitur. Exanthemata & ſudores prouocant. Sitim ſedant, calorẽ reſtinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, ſitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen ſtomachi & uentris inutiles: arteriæ uerò, ueſicæ & renibus utiles. Amicæ etiam ijs quos longa ualetudo decolorauit, aſthmaticis, comitiali morbo laborantibus & hydropicis. Decoctæ cum Hyſſopo & potæ, quæ in thorace ſunt purgant. Veteri tuſsi, & diuturnis pulmonis affectibus proſunt. Aluum molliunt, tuſæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctũ earum arteriæ & tonſillarum inflammationibus gargariſatu confert. Cum hordeacea farina cataplaſmati miſcetur, & in muliebria fomenta cum fœnogræco, aut ptiſana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infunduntur. Coctæ, tritæ illitæq; duritias diſcutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tuſæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento ſutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones ſanant. Quin cum uino decoctę, addito abſinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato cõmixtæ, perniones ſanant. Crudæ & tritæ ſinapi humido exceptæ, ac auribus impoſitæ, ſonitus & prurigines curant. Succus tam ſylueſtris quàm ſatiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq; ut acetum diſſoluit. Exulcerat corpora, ac uenarum ora aperit. Soluit aluum. Verum laxat, cum Amygdala trita potus. Menſtrua ciet cum luteo ouí appoſitus, aut tyrrhenica cera. Podagricorũ cataplaſmatis cum farina fœnigræci & aceto utilis. Lepras, lichenas, diſcolorem à ſole cutem, alphos, ſcabies, achoras, cum polenta expurgat. Inſtillatum plagæ percuſsis à ſcorpionibus, uenenatorũ ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodeſt, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & ſuccus foliorũ eius non mordicat tantũ, aut abſterget uehementer, ſed & ulcerat, & ora uaſorũ reſerat, & myrmecias eĩcit. Verum & purgare poteſt.

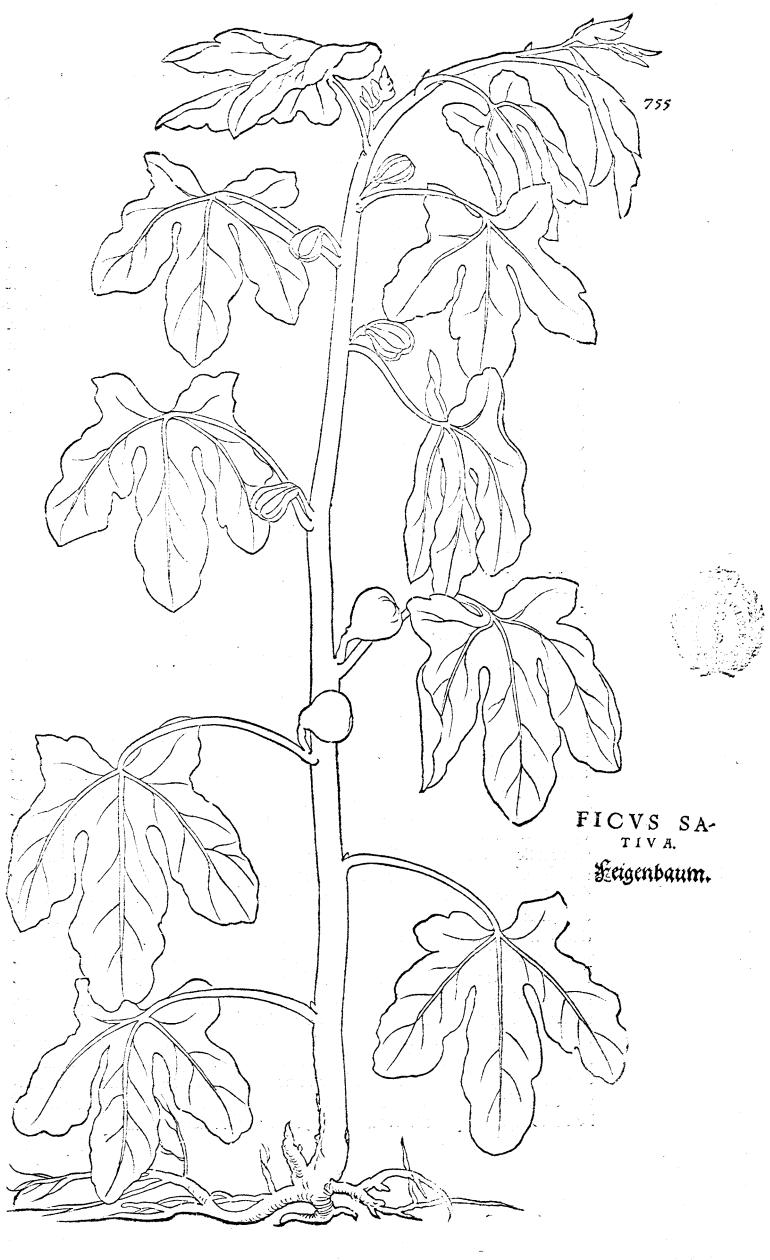

FICVS SATIVA.
Feigenbaum.

C ponit. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq; fluxim dissipant. Acq; ipsa per se illitæ cinsmodi tum obtinent. Sed & decoctū earum eisdem usig; naturę est.
Verum ubi magis cōcoquere conflui est, cuiscenda est farina triticea: ubi uerō plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarū hæc de caricis notasse sufficiat. Serę uerō oportet, quod quæ pinguiores sunt, magis posfunt concoquere: quæ uerō gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Caterū quod ex his plurimū in aqua cocūs efficitur, simile est melli: non solum consistentia, sed & facultate. Porrō Ficus uirides comedię properant admissam humiditatē facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aliquam uirtutis tum humiditate tum ficce. Præterea Ficus cōcoctibiles sunt, & facilē in succum corpus pertuadunt, penetrantēq. Nam & abstergendi ui pollent haud obscure cuius gratia cōmanducatę, & calculosis renibus aptę sunt: quippe quę proprie pectoralium sint simulatę ad excretionē, renesq; expurgant. Iccirco autem lenię inflammationē obsidēsis officiunt, uelut Ficus quoq;, cōmuni ratione omnia dulcium epularū, non peculiari quadam existimatione. Obstructis autē illis, aut crūo tenacis, plus ex die proprijs uiribus assumunt. Et ficus quoq; necobstant sicci cibi, sed & ipsę stomachū siccant, & alui fluxiones cōpescunt. Ad cruditatē uero dant cum alio quouis acreo qualibuscunq; aut cōmino nō cedendi exercuandi q; sum gerente caricas dissuere, nō solum ira affectus, sed & tenis quoq; ex usu fuerit. Siquidē ficoris meatus, per quos ferur alimentū, patentes aperto q; feruari non solis laborantibus, sed bene ualentibus eiam tutissimū est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante sale, aceto garo q; conditas uulgo comedunt, experimento id utile esse cōpertum habentes.

EX PLINIO.

Fici ficcus lacteus, acri naturā habet: itaq; coagulī modo lac conraluit. Excipitur ante mauriniæ pomi, & in umbra siccat ad aperiendā ulcera, cienda menstrua, appositus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; deterahit, palpebrarum q; scabiē emendat. Item lichenas & pforas. Aluum soluit. Lactis ficalni in natura aduerſatur crabronū, uel parunq;, & similium uenenis, priuatim scorpionis. Idem cum axungia uenucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici frumis illinuntur, omnibus q; que emolliendā sunt discutiendāue. Præstant hæc & per se folia. Eralij usus corū, tanquam in fricando liene & alopecys, & quæ cung; exulcerari opus fit, & ad uersus canis morsus. Rumori renicauliculi cum imponunt. Idem cū melle ulceribus quæ ceris uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum Papaueris foliis lyo lueris. Canum rabiolorū morsus, folio ficus ex aceto retringunt. Et nigra Ficus candidā cauliculi illinuntur furunculis, mursaranei morsibus cum cera. Cinis earum foliis, gangrenis, confimendis q; quæ exedicunt. Fici maturæ uimā cum, aluum soluunt, fudorē mouent, pulsus q. Ob id autumno imbalubres, quonā fudanda huius cibi opera corpora refrigerant. Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus. Nec uolo contrariæ medicamentis. Nouissime flatibus quam primæ. Medicatæ uero hominem sanant. Siccatum uires augent. Cerebus molior em ali deinde facium, minus q; pectoralia dant, calorem figerant, sed non negant. Siccatis cum nucibus comestis, q; Nasicæ uocant. Sicci Ficus fœmoribus illinuntur cum nitro, sic sciatici sanantur. Ficus ex aceto cruda. Siccæ efficiunt. Aluum soluunt, stomachi q; eius & stomacho conducunt. Vulgus semper utile. Sanabilioribus, ac iuuenibus. Item icteri, renum, ilenum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id ante athletæ hoc cibo pascebantur.

Pythago.

Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa valetudine utiliſsimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibuſq; quæ manu tanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At cocte cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, uiſim uetterem. Cum uino autem ad ſedem, Stomoꝛ maxillarum, & furunculos, panos, paronichas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco & aceto ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Rutæ coctæ, tormínibus prococto ſunt ileo, ſuccis. Betonicæ quæ ante flore. Prerygis cum puulo malo. Ambuſtis, per iuncturas. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impoſitæ. Carcinomata, ſi fine ulcere eſt, quampinguiſsimã Ficum impone, pertingulare remediũ eſt item phagedæne. Cinis non ex alia arbore eadem purgat acriorꝛ, conglutinat, repletꝛ, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendũ ſanguinem concretũ. Item pertuſis, præcipitatis, cõuulſis, rupturis, cyanis anginis aquæ & olei. Datur teranicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus coctis ad, dyſentericis. Et ſi quis co cum oleo perungat, excalfacit. Item cum cera & roſaceo lubacino, ambuſtis cicatricẽ tenuiſsimã obducit. Luxatos ex oleo illius cum endat, dentiumq; uitia, cerebro fricatu. Producunt cutim, ſi quis indinata arbore, ſuprino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atq; in aluã illigatum licio é collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcutit. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſſi uermucas & thymos nitro farinaq; additis collunt, podiq; uicem exhibet fructum à radice exeuntiũ cinis. Bis rotundus adiecto plumytrio digeritur in paſtillos, ad ulcera colorum & ſcabritiam.

EX SYMEONE SETHI.

Ficus admodũ nutriunt, non tamen adſtringam ſtrobuſtam carnem efficiunt, ut pauis ac caro, ſed laxam. Ventrem ſtabus impleut, nili probé coquantur. Minus uero quàm carnea opora ſunt mali ſucci, & uentrem portiunt, & facilé exeunt. Efficacius digną exercendi facultatẽ obtinent: proinde arenoſa multa ſi edantur nephritici excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obſunt, proximeq; ad carnes accedunt, quæ multa utilia habent. Malum hoc illis inest, quod ſanguinem non admodũ bonum gignunt, unde & pediculi procreantur. Oportet autem poſt uſum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt inſuper coitu uenena facultatẽ habere, ſi quis ſingulis diebus ieiunus iis uacetur. Carice pectus iuuant, & tuſſes. Vrinam ciunt, ſanguinẽ nutriunt, corporis cutem bonam habitudinẽ efficiunt. Ante cibum lumpig, uentrem irritant, ſed mili celeritus uentrem perrumpeant, non bonum ſanguinẽ gignunt. Quapropter ſi ad ſaturitatem uſque edantur, ſcabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus eſt, & aduerſus uenena remedium, ſi cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecoris, lienisq; obſtructiones aperiunt, uerum calefaciunt, & ſitim inferunt, & ſtauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impoſitæ parotidibus & reliquis abſceſsibus, emolliunt & concoquunt, potiſsimum in iis quibus ſunt

carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto

impoſitæ, non parum iuuant.

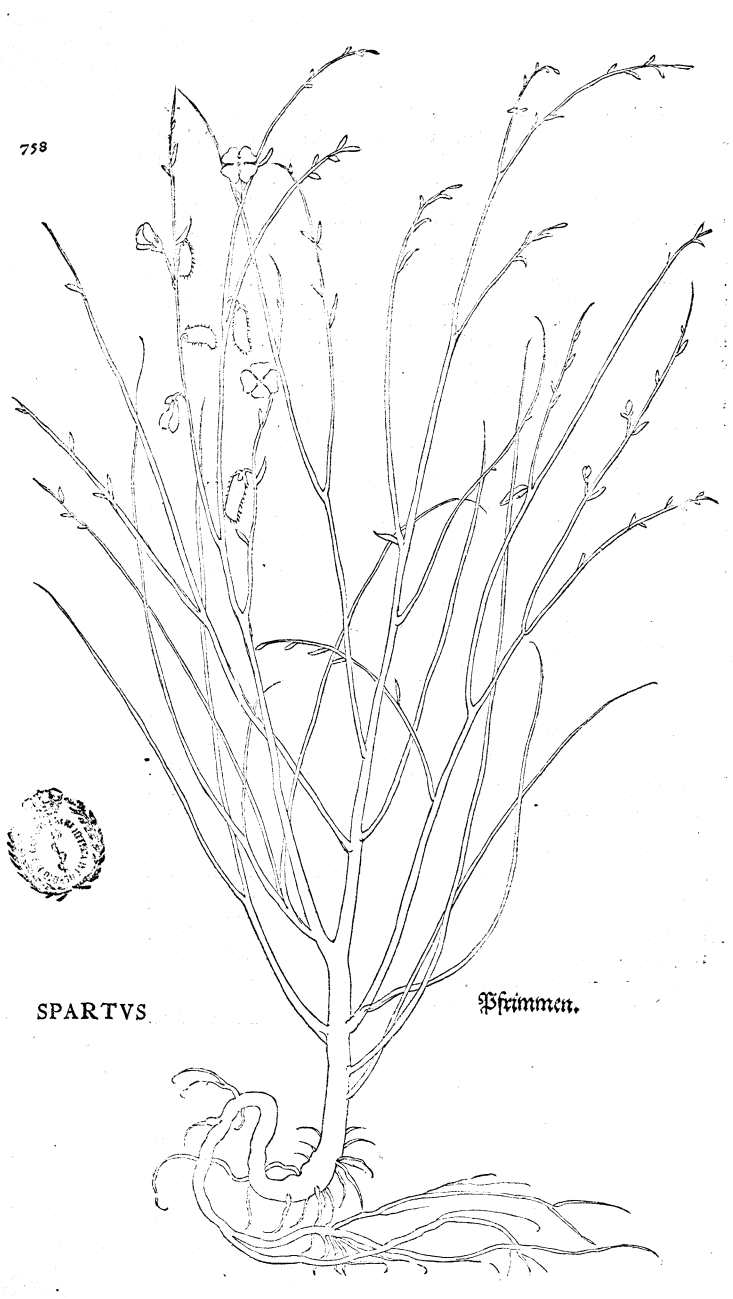

SPARTVS

Pfeimmen.

NOMINA.

SPARTON, ἡ σπάρτος Græcis, Spartum Romanis uocatur. Officinis incognitum. Germanis Pfrimmen appellari potest. Sparton uerò dixerunt, quod funiculi ac uinculi usum in alligandis uitibus præbeat. *Spartum unde dictum.*

FORMA.

Frutex est uirgas longas proferens, sine foliis, ualidas, difficulter fragiles, quibus uites ligant. Siliquas phaselorum modo fert, & in ijs semina lentis formam habentia. Florem luteum, ueluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum solum amat, estq; ueluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac subinde siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, & gustus & uires indicant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti semen & flores in aqua mulsa pota quinq; obolorũ pondere, per superna cum intensione ueluti Elleborus citra periculũ purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua uirgis eius, deinceps uerò tusis & expressis, si succus cyathi unius mensura ieiunis bibatur, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterem infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus, non instrenuè trahentis est facultatis.

B

EX PAVLO.

Sparti, quo uites ligant, & semen & flos cum mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant ueratri modo sine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SYMEONE SETHI.

Sparti, quo uites ligantur, semen & flores cum aqua mulsa si bibantur pondo obolorum quinque, per superna purgant, ut Elleborus albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ uerò ischiadicis prosunt.

DE SMYRNIO▸ CAP▸ CCXC▸

NOMINA.

SMYRNION Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leusticũ, Germanis Liebstöckel dicitur. Smyrnion dictũ, quod huic idem sit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leusticum hodie nominatã herbam, eam esse putant quæ Dioscoridi Ligusticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto similia profert. Tolerabilior est sententia eorum qui arbitrantur secundam esse Dauci speciem. *Smyrnion cur dictum. Leusticum non est Ligusticum.*

FORMA.

Caulem habet Apio similẽ, adnascentias obtinentẽ multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicataq;, & colore sublutea. Umbellã supra caulem Anetho similem. Semen rotundũ, nigrum, sapore acre. Radicẽ acrem, odoratã, teneram, succosam, fauces mordentẽ, foris nigram, intus pallidam, aut subalbidã. Cæterũ si quis singulas has notas uelit expendere, facilè perpendet Smyrniũ eam esse herbam quam hodie Leusticũ nominant. Siquidẽ ea ut Apiũ caulem profert concauũ, ac stolones multos. Folia quoq; Apij, *Smyrnium esse Leusticum.*

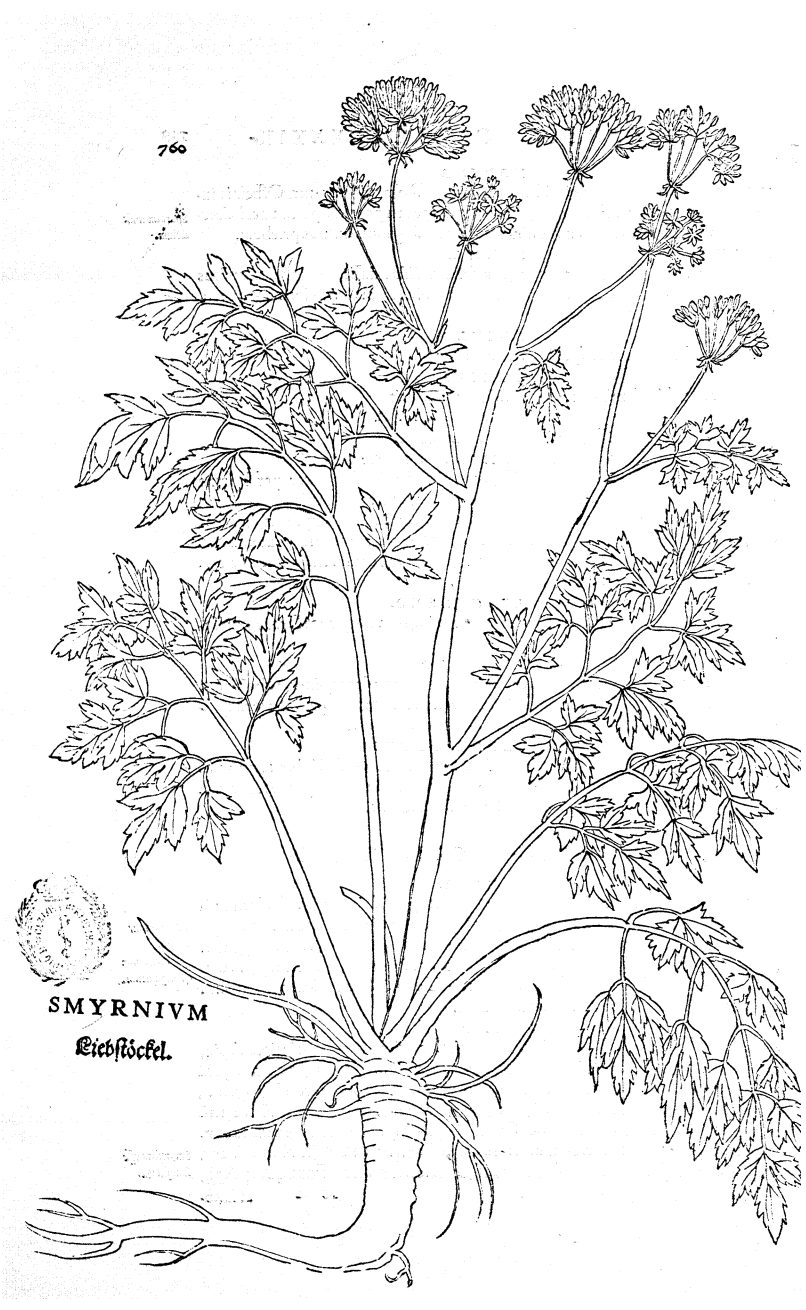
SMYRNIVM
Liebstöckel.

A at latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, firma, cum quadã acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muſcariũ in capitibus caulium Anetho ſimile: ſemen rotundũ, nigrum, acri ſapore: radicem odoratã, acrem, guſtu fauces mordentem, ſuccoſam, mollem, foris atram, intus ſubalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuiſticũ forma & odore Apio ualde ſimile eſt, ita ut nonnulli hac ratione moti putauerint eſſe Apĩ ſpeciem quandã: ut congenerẽ eſſe herbam, quemadmodũ teſtatur Galenus, nemini dubiũ eſſe debeat. Vnde iterum liquidò colligi poteſt eſſe Smyrnion, quòd certè ſtatim ab Apio Dioſcorides, tanquã ſimilem congeneremq; herbam, idipſum deſcribat. Conueniunt etiam utrarunque herbarum facultates, ut paulò pòſt monebimus. Item Dioſcorides ſcribit Pæoniam fœminã folia Smyrnĩ habere. Quid uerò foliis Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuiſtici hodie nominati magis ſimile; ut nemo dubitare debeat ſubinde Smyrnion eſſe Leuiſticum.

Leuiſticũ forma et odore Apio ſimile.

LOCVS.

Naſcitur hodie paſsim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æſtiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & ſemen. Olerũ modo comeduntur folia muria macerata, aluumq; ſiſtunt. Radix ſerpentiũ morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta
B & ſubdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & ueſicæ uitijs prodeſt. Menſes & ſecundas pellit. Cõmodè datur iſchiadicis cum uino. Inflationes ſtomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febriũ circuitibus prodeſt.

EX GALENO.

Smyrnion eſt eiuſdem generis cum Apio & Petroſelino: fueritq; Apio quidem ualidius, Petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & urinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroſelinũ uocant. Eſt quidem & ipſum Smyrnion, minus uerò Petroſelino & Smyrnio acre eſt. Proinde & ulceribus imponi poteſt, quia uidelicet ſine moleſtia deſiccat. Sed & digerere quæ indurata ſunt, ualet. Reliqua facultas eius Apio & Petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine utimur ad menſes, urinas & aſthmata. Hæc Galenus. Ex ijs Galeni uerbis liquidò apparet duplex eſſe Smyrnion, unum quod alio nomine Hippoſelinon, de quo ſuo diximus loco, dicitur; alterum autem quod in Amano naſcitur monte, de quo hic nobis ſermo eſt.

EX PLINIO.

Vrinã & menſes ciunt folia & radix. Aluum ſiſtit ſemen. Radix ſuppurationes recentes, & collectiones diſcutit: item duritias illita. Prodeſt contra phalangia, ac ſerpentes, admixto cachry aut polline, aut apiaſtro in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitiones mouet, qua de cauſa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & ſecundas pellit. Medetur tuſsi & orthopnœæ radix uel ſemen. Item thoracis, lienis, renum & ueſicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulſis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur iſchiadicis in uino cum crethmo. Exprimitur ſuccus radicis, utilis fœminis, thoracis & præcordiorũ deſiderijs: calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur. Concoctiones facit. Sapore ſimillima piperi, ideo ad obſonia utuntur cum mulſo, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

C APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuiſtico recentiores tribuunt, & comperies prorſus eaſdem eſſe. Tradunt enim eius ſemẽ mouere menſes & urinas, inflationes tollere, ſerpentiũ morſibus mederi, calculos confringere, ſudores ciere, uulnera conglutinare, lieniſq; obſtructiones auferre: adeò ut hinc iterum conſtet, Leuiſticum à Smyrnio non eſſe, ſaltem uiribus, diuerſum.

DE SILPHIO▸ CAP▸ CCXCI▸

NOMINA.

ΣΙΛΦΙΟΝ Græcis, Laſer, & Laſerpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta uoce, deflexa tamen quadam à Laſerpitio priſtini nominis umbra, Oſteritiũ uocatur. Primùm ſiquidẽ, ut dictum eſt, Laſerpitium, dein deprauata nomenclatura, Oſteritiũ, poſtremo Oſtritium cœpit appellari. Qui ſanè lapſus facilis admodum fuit. Abiecta nanq; prima litera, Aſteritium, & dein a mutato in o, Oſteritiũ, ac poſtremo magis conciſe Oſtritium nominare imperiti cœperũt. Veteribus Germanis hauddubie Laſerwurtz dicta eſt hæc herba, quam quidem uocem, utpote ſemilatinã, poſteri non rectè intelligentes, in Meyſterwurtz mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes utuntur Germani.

Oſtritium cur dictum.

FORMA.

Caulem ferulæ ſimilem habet, folia uerò Apij, aurei coloris, ſemen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, translucidus, myrrham q; redolens, ac odoratus deſtillat. Ex qua quidẽ deſcriptione luce clarius conſtat, herbã hanc cuius picturã damus, eſſe Laſerpitiũ, ſaltem germanicũ. Caulis enim ei fœniculaceus, ſeu ferulæ, hoc eſt, geniculatus, folia Apij in auri colorẽ langueſcentia, ſemen foliaceũ & latum, nempe quod figura exile foliolũ exprimit: radix craſſa & multa, foris nigricans, intus candida, miraq; flagrans iucunditate, quę ſi uulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, ſuauiſſimum q; ſpirans odorem, & linguam ſua acrimonia uellicans, ut ſanè nulla ſit prorſus nota quæ reclamare uideatur. His accedit quod facultates Oſtritij nominati à Laſerpitij uiribus non diſcrepant, quemadmodum ex ſequentibus patebit.

D *Laſerpitium germanicum.*

LOCVS.

Naſcitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur ſuauiſſimum odorem habet, præſertim Cyrenaicum, unde & ὀπὸς, id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laſerpitium aliud eſt quàm concretus ille ſuccus, quem officinæ Belzuinum, uel Ben Iuinum uocant. Quod uerò ex Media & Syria affertur, Dioſcoride teſte, uiroſum odorem obtinet, ac putrilaginẽ reſipit, ideoq; uidetur eſſe id quod hodie officinę paſsim Aſam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi poteſt, quod in hodiernum uſque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Noſtrum in montoſis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus.
Belzuinum eſt Laſerpitium.
Aſa fœtida.

TEMPVS.

Iunio menſe flores admodum exiguos ac candidos, inſtar Aniſi, profert, atque ſubinde ſemen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidiſsimus eſt. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Noſtrum etiam Laſerpitiũ in uniuerſum calidius atq; acrius eſt pipere ipſo, adeoq; calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & ſemen, folia & caulem ſuperant, ut in eo etiam efficaciſsimus omnium aliarum partium ſit liquor, ſecundo loco folia, poſtremo caulis.

VIRES.

763
ASERPITIVM
GERMANICVM.
Beyfierwurtz.
ss 4

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Laſerpitij liquor acris eſt, inflat. Inunctus cum uino, pipere & aceto, alopecias ſanat. Oculorū aciem exacuit. Incipientes ſuffuſiones cum melle inunctus diſsipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cum thure in linteo circunponitur, aut colluitur eo os cum Hyſſopo, & Ficis coctis in poſca. His prodeſt, quos beſtia in rabiē efferata momorderit, uulneribus impoſitum. Valet aduerſus omnia animantia quæ uirus eiaculantur, uenenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunliniť. Gangrænis † antea ſcarificatis immittitur. Carbunculisq́ cum ruta, nitro & melle, uel per ſe. Clauos, calloſq́ prius circunſcarificatos tollit, cerato, aut aridorū Ficuum carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto ſanat. Excreſcentias carnis, polyposq́, ſi aliquot diebus cū atramento ſutorio aut ęrugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis aſperæ arterię aſperitatibus opitulatur. Vocem ſubitò exaſperatā irrauceſcentémue, dilutus aqua & abſorptus confeſtim reſtituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulſa utiliter gargarizatur. Coloris bonitatē ijs qui eo ueſcunť auget. In ſorbili ouo datus tuſsi auxiliatur, pleuriticisq́ in ſorbitionib. Suffuſis felle, & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Cum pipere, thure & uino potus, rigores ſoluit. Neruorum diſtentione laborantibus, opiſthotonicisq́ datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatū cum aceto deſcit. Ad lactus in grumos concretū. Comitialibus ex oxymelite ſumptus ſuccurrit. Menſes ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino uuæ ſumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulſionibus & rupturis prodeſt. Ad potiones diſſoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorū liquor eadem poteſt, ſed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam aſperam arteriam, præſertim amiſſam uocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

† πολυπορα ἐδώτων legendum.

D EX GALENO.

Omnes Silphij partes flatulentæ magis ſunt eſſentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impoſitæ corpori, efficaciores, & omnium potiſsimū liquor, admodum trahentē facultatē obtinens. Attamē excreſcentias imminuendi, & liquandi uim quandam propter iam dictam temperiē habent. Liquor Cyrenaicus quidē omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniū maximè diſcutit.

EX PLINIO.

Folia Silphij ad expurgandas uuluas, pellendoſq́ emortuos partus, decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balneis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amiciſsima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Liquor eius per ſe algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circunſcarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis. Item hyeme quàm æſtate utilius, ueruntamen aquam bibentibus, cauendumq́ ne qua intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiuè enim datus, cauterium obtinet: aſſuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentiū extinguit potus: ex aqua uulneribus his circunliniť. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non matureſcentibus, cum farina hordeacea, uel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per ſe uiſco ſuperlitū ut hæreat. Sic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctus. Clauis pedū, qui uulgò morticini appellanť, nitro mixto, antè ſubactus. Carnes replet cū uino & croco, aut pipere, aut

murium

A murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuperraſis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, uel dies. In tuſsi, uua, fellis uetteri ſuffuſione, hydropicis, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in ſpongia dilutus poſca lenit. Pleuriticis in ſorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tuſsi uetuſta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorũ uitijs, ſyntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod autores ſuadent, cauernis dentiũ in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe eadem cauſa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laſerpitiũ noſtrum ex traditione recentiorũ unicè uenenis aduerſatur. Item peſtilentiæ populariter graſſantis arcet contagia. Lentitiam pituitoſorũ humorum incidit ac diſcutit: quapropter tuſsi quam frigus attulit, medetur. Craſſa quæ in thorace coëunt, diſcutit. Coloris corporis bonitatẽ ijs qui eo ueſcuntur, efficit. Concretum in corpore lac & ſanguinem reſoluit. Stomachũ eſu corroborat. Pituitam ventriculi deijcit, & elangueſcentẽ appetentiam inuitat. Menſes & urinam ciet. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita folia uulneri indantur. Hypochondriorũ uitijs auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impoſitũ ſanat. Cum uino potum rigores diſcutit. Herba ipſa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat: & in ſumma, omnia quæ Angelica uocata herba, & maiori efficacia, poteſt. Vnde hinc etiam conſtet Oſteritium à noſtris nominatum, eaſdem habere quas ueterum Laſerpitium, inefficaciores tamen, facultates.

B Quare cum metus ſit ne Laſerpitiũ adulterinum, aut ſaltem non optimũ ad nos afferatur, præſtat noſtro uti, quod ſcilicet exigua admodũ pecunia comparari poſsit, & uiribus ſatis efficax ſit. Nam eadem quæ Dioſcorides & Plinius Laſerpitio aſsignant, recentiorum teſtimonio præſtare ualet.

Laſerpitij germanici facultates.

DE STACHYS CAP. CCXCII.

NOMINA.

STAXYS Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis Hiechender Andorn nominatur. Stachys uerò dicta, quod uerticillato florum ambitu, & orbibus ſpicarum caules cingentibus coronetur.

Stachys unde dicta.

FORMA.

Frutex eſt Marrubio ſimilis, ſed altior, folia ferens plura, ſed rara, hirſuta, dura, odorata, incana. Virgas ab una radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac deſcriptione perſpicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, eſſe Stachyn: eſt enim fruticoſa, Marrubijq; ſimilitudinem refert, niſi quod altior eſt: folia quoq; plura, at rara obtinet, item hirſuta, dura, odorata & albicantia. Virgulas denique, etſi pictura idipſum non oſtendat, ab una radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorũ uerticillatus accedit ambitus, ac orbes ſpicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Aſperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys guſtu acri & amaro eſt, tertijq; ordinis excalfacientiũ. Vnde iterũ liquet hanc herbam eſſe Stachyn, quod guſtara acris & amara uideatur.

VIRES.

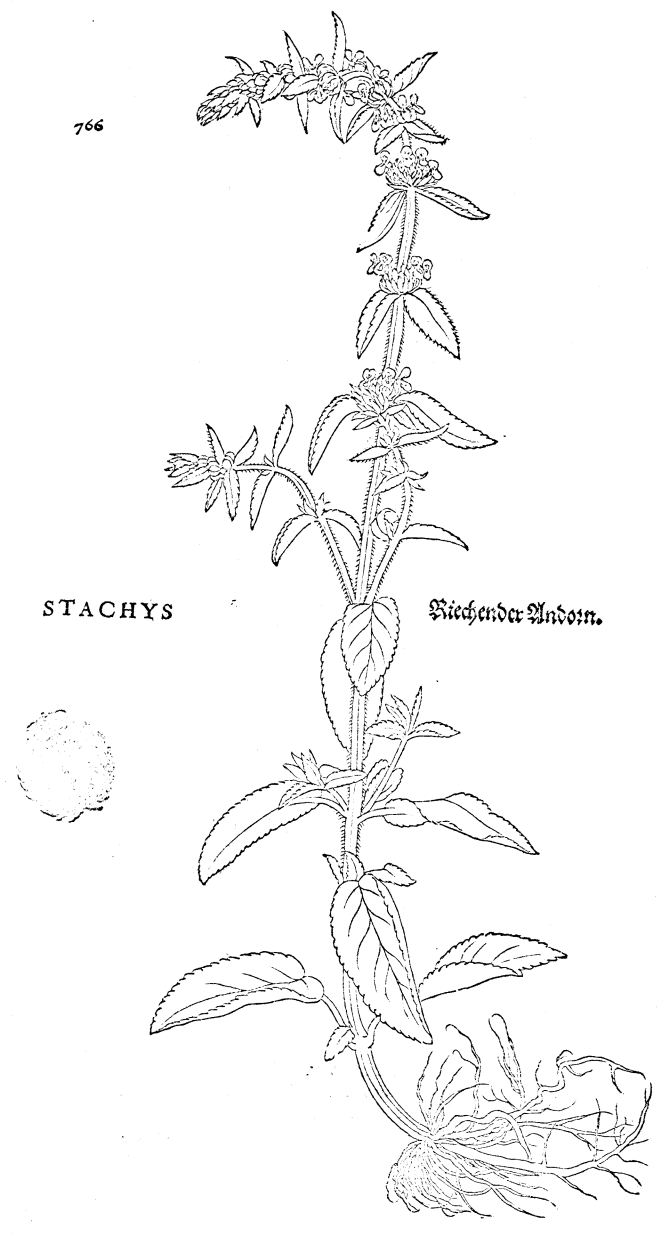

STACHYS Riechender Andorn.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

A Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potum, menſes & ſecundas pellit.

EX GALENO.

Menſes prouocat, abortum facit, & ſecundas eiicit.

EX PLINIO.

Pellit menſtrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis Rocken & Rozn nominatur. Magno in errore uerſantur qui hoc frumenti genus Siliginem eſſe exiſtimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teſte, lautiſsimus ſit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere præcipuus, ad arcendam pauperum famem tantum utilis, qui ueterascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet ſpicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc uerò procumbentẽ, & ideo quod imbres retineat, rubigini opportunũ. Siligo præterea grano eſt candido, leui, & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, ſtriato, & glumis ferè explicito. Deniq; Siligo ſine ariſta eſt, hoc uerò ariſtis horret. Poſtremũ ex Siligine piſtrinarũ opera fiunt laudatiſsima, ex Secale nullum ferè tentatũ eſt. His itaque rationibus euidentiſsimũ eſſe puto, hoc frumenti genus quod Germani noſtri Rocken uocant, non eſſe Siliginem. *Secale non eſt Siligo.*

B FORMA.

Secale frumenti genus uulgò notiſsimũ, ſtipula eſt culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis ut plurimũ quatuor, ſpica innocentioribus ariſtis horrente, non erecta, ſed ſemper propèmodum procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, triſti, nigricante, ſtrigoſo. Plinius cap. xvi. libri xviij. ſcribit, Secale fœcunda, ſed gracili ſtipula eſſe præditũ, nigritia triſte, ſed pondere præcipuũ. Quæ ſingula ſatis monſtrãt, frumentũ quod Rocken uocant Germani, eſſe ſecalen, & nõ ſiliginẽ.

LOCVS.

Gignitur qualicunque ſolo, ideoq; paſsim in Germania, præſertim Rhetia, & Vindelica ſeritur.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, meritur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis uidetur excalfacere quàm Triticum, minus tamen refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticũ, minus tamen quàm Hordeũ aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obſtruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potiſsimum ſi à furfuribus non ſit probè purgatus, ſtomacho grauis eſſe ſolet. Reliquæ uires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDE-

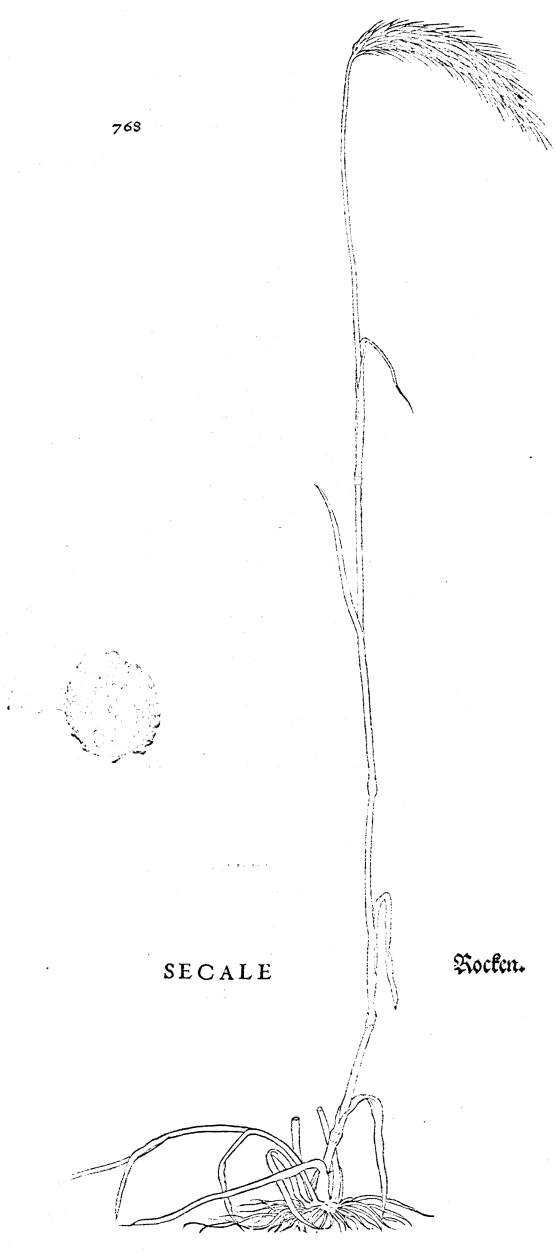

SECALE Rocken.

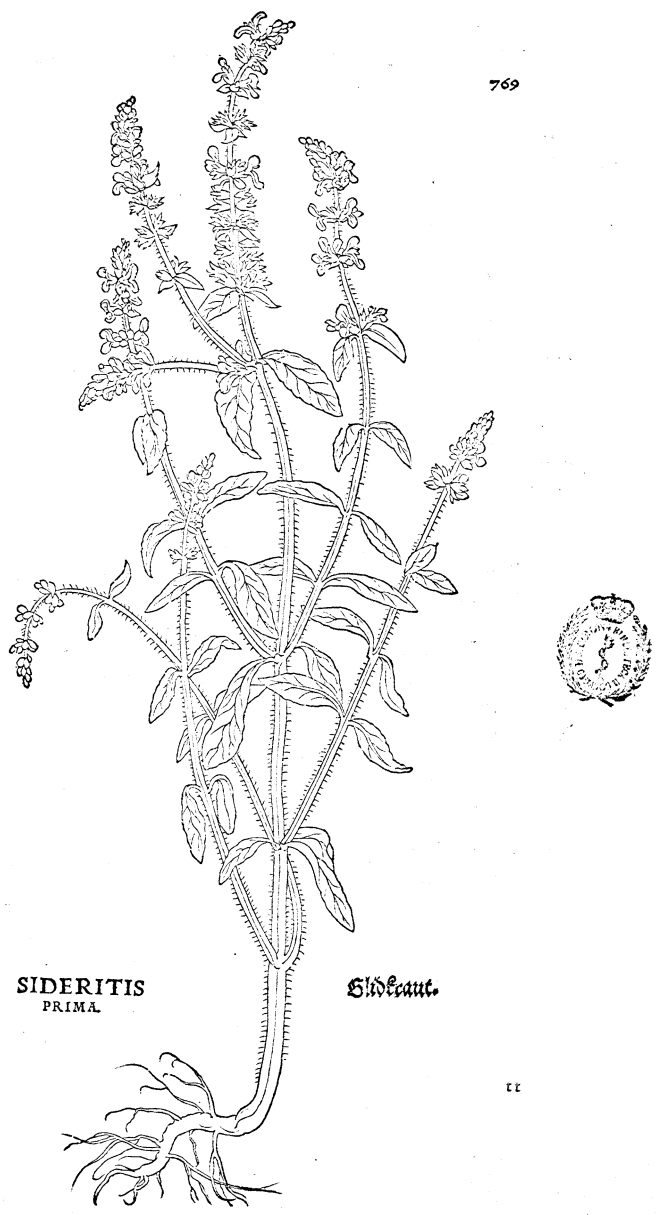

SIDERITIS
PRIMA.

Eisenkraut.

DE SIDERITIDE PRIMA.

CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

Chamæpityos adulterina.

ΙΑΗΡΙΤΙΣ Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro Chamæpity uera utitur, non ſine errore, cum ſatis ex forma illius conſtet, ut paulò pòſt monſtrabimus, non eſſe Chamæpityn. Germanis Glidkraut appellatur. Sideritis uerò nominata, quod glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello habeat uſum.

Sideritis cur dicta.

FORMA.

Herba eſt folia Marrubio ſimilia habens, longiora tamen, ad ſaluiæ aut quercus figuram accedentia, uerum minora & aſpera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, guſtu non iniucundos, aliquo modo adſtringentes, in quibus per interualla uelut in Marrubio uerticilli in orbem circumacti, & in his ſemen nigrum. Ex qua quidem deliniatione ſole clarius cõſtat, herbam cuius hic picturam exhibemus, eſſe Sideritin primam. Siquidẽ folia Marrubij habet, ſed longiora, ad ſaluiæ ſimilitudinem aſpera & rugoſa, minora tamen. Caulem quadratum & hirſutum, non iniucundi guſtus, aliquantum ſubadſtringentis, quem per interualla uerticillati orbes coronant, ut in Marrubio uidere licet, in quibus flores ſubcandidi ac lutei, & ſubinde ſemen nigrum. Radicem exiguam & ſubluteam, quod ſilentio tranſiuit Dioſcorides. Non eſſe uerò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus poſſe annumerari, hinc conijcere licebit: primũ, quod non ſit pumila, ſed in altum ſurgat, fruticis uerius quàm herbæ ſpecie. Quod uerò neque primum neq; ſecundũ genus Chamæpityos dici queat, hinc manifeſtũ fit, quod utrunque foliis Semperuiui minoris ſit, à quibus ſaluiæ, qualia hæc habet, diuerſiſsima ſunt. Neq; etiam tertium, quia folia eius non ſunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis non eſt Iua arthritica.

D

LOCVS.

Naſcitur aſperis, petroſis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio menſe florere incipit, nec deſinit niſi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abſtergendi facultatẽ, id quod amaritudo eius ſatis indicat: & pauculam adſtrictionem. Plurima tamen eius pars humida eſt, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita uulnera glutinare, & inflammationẽ arcere poſſunt.

EX GALENO.

Phlegmonem ſedat, & glutinandi uim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, ſanguinem claudat.

SORGI

Welscher Hirß.

DE SORGI▸ CAP▸ CCXCV▸

NOMINA.

PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatũ, idcoq; Germani welſchen Hirß uocant. Alij Sorgſomen / quod ſcilicet in Italia Sorgi nominetur. Neq; conſtat quo nomine ueteribus ſit appellatum, niſi farris genus ſit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatũ frumentum nuncupant. Probè enim illi hęc nomenclatura uidetur couenire, quod nimirum eius ſpica rubra & barbata ſit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, uidetur.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quinq; altos, craſſos, geniculatos, rubicundos, folijs ueſtitos longis, latis, & in ſummitate acuminatis, harundini non diſsimilibus: ſpicã quàm Panicũ maiorẽ ac denſiorẽ, rufam & barbatã, in qua ſemen rufum, rotundũ, lentis magnitudine, & acuminatũ. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatã.

LOCVS.

Non prouenit niſi ſatum, & nunc in multorũ hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, flore, ut diximus, luteo, nec niſi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce eſt, & Panicum planè in guſtu refert, ideoq; temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametſi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicũ guD ſtu refert, eaſdem illi facultates obtinere exiſtimamus, quas ſuo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM▸ CAP. CCXCVI.

NOMINA.

Officinarum erratum.

VO nomine ueteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ ſint, nemo hactenus, quod ſciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinę non ſine magno & intolerando errore Serpentarias uocant, non certè quod in nomenclatura tantum ſit ſitum, ſed quod forma & uiribus plurimum ab ea herba quam Græci ὄφεως ὄρνιθον, Latini autem Dracunculũ ac Serpentariam nominant, plurimum diſcrepent, ut ſuo loco latius demonſtrabimus. Germani noſtri has herbas Naterwurtz ſua lingua appellant.

GENERA.

Mas. Duo ſunt Serpentariæ recentiorũ & officinarũ genera, forma non multum uariantes. Vnum quod leuibus admodũ folijs, & radice in ſe contorta conſtat. Hinc *Biſtorta.* eſt quod herbarijs noſtri temporis Biſtorta dicatur. Nos certioris diſcriminis gratia marem fecimus, germanicèq; Naterwurtz mennle uocauimus. Alterum rugoſioribus folijs, maioriq; radice, & minus intorta, ac multum capillata uidetur. Vul*Fœmina.* gares herbarij Colubrinã nuncupant. Nos fœminã cõſtituimus, ideoq; germanicè *Colubrina.* Naterwurtz weible uocauimus. Serpentarias uerò utrunq; genus dixerunt, propterea quod ubi primum è terra prodeunt, linguæ ſerpentinæ pelle tenui ueſtitæ, formam obtinent.

FORMA.

Cauliculo conſtant tenui ac iunceo, glabreſcente, per ima tantum foliato, ſpicoſo florũ uertice, quibus dilutioris purpuræ color ineſt: folio Rumicis à terra cæſio, ſuperne

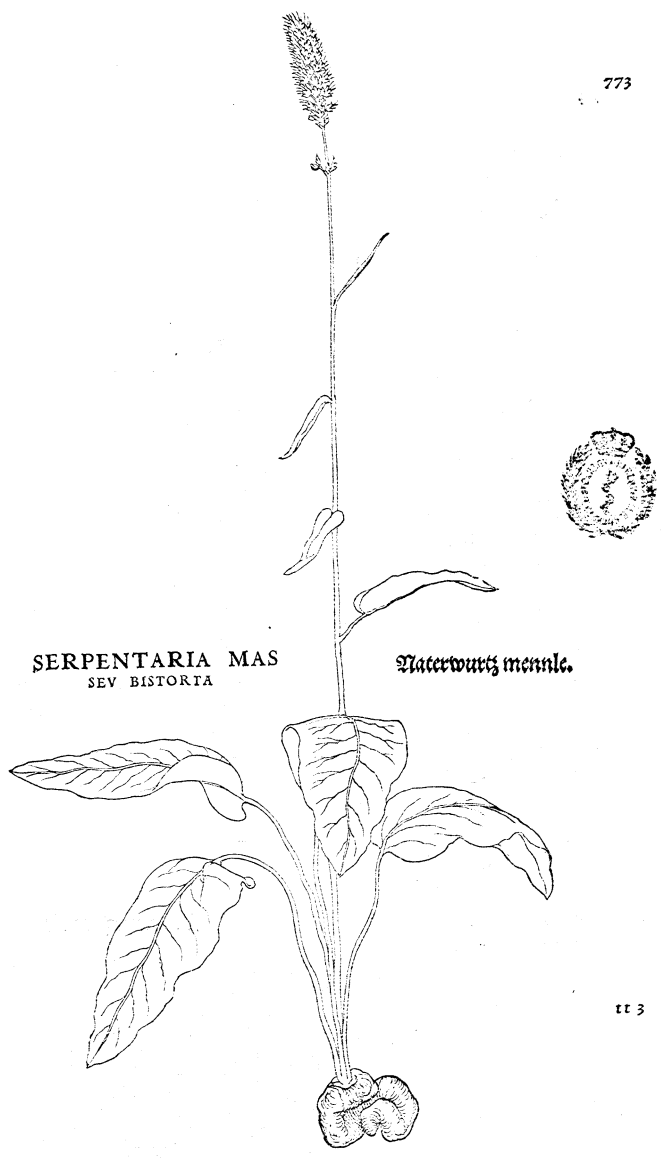

SERPENTARIA MAS
SEV BISTORTA

Naterwurtz mennle.

COLVBRINA SEV SERPENTARIA FOEMINA.

Naterwurtz weible.

A pernè uiridi & herbaceo: radice, mas quidem draconis modo inuoluta & contorta, fœmina uerò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubescente.

LOCVS.

Nascuntur locis umbrosis & humidis, pratis potissimũ Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio mense & Iunio, quo maximè tempore, ut omnes aliæ quę floribus ornantur plantæ, dignosci ac inueniri possunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; radix mirificè adstringit, ut refrigerandi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

Radices illarum glutinant uulnera, fœtum in utero retinent, uomitũ bilioſum reprimunt, dysenteriã sanant. Hæc antiquus herbarius. Nostræ uerò ætatis medici, aliorũ errata impudenter sectantes, ad longè diuersos usus Serpentariæ utriusq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioscorides, Galenus & alij ueteres suum Dracontiũ, cum tamen uiribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiã abundè testatur, cum Dracontij radix acris sit, illarũ uerò uehementer adstringat. Vtigitur errorẽ hunc relinquant, subinde medicos & sepłasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm sanare in delitijs habeant: sciantq; Serpentarias suas non alias quàm Britannicã habere facultates, adstringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonsillis sunt depascentia ulcera accõmodatas, & ad omnia alia quibus adstrictione opus est. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

DE SCORDIO. CAP. CCXCVII.

B NOMINA.

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis, Latinis Trixago paluſtris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis alluſione quadam ad Romanã appellationem aptè Waſſerbatenig nominabitur. Scordion autem Græcis ab Alliis dicta est herba hæc, quod nimirũ eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon uocatur, odorẽ referant. Ab hoc mali & ingrati odoris ſenſu, ijſdem etiam Δύσοσμον appellata est. Vt uerò Trixago dicta sit, similitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, similis est. Paluſtris autem, quoniã humentibus ac paluſtribus locis nascatur. *Scordion unde dictum.* *Dysoſmon.* *Trixago paluſtris cur uocata.*

FORMA.

Folia Trixagini ſeu Chamædryi ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in ambitu inciſa, odore aliquantũ Allium referentia, guſtu adſtringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Hæc deliniatio ſic refert herbã hanc, cuius picturã damus, ut ouum ouo non ſit tam ſimile. Folio ſiquidem est Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè ſerrato & inciſo, odore aliquatenus Allium reddente, adſtringentis & amari guſtus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, inſtar Chamædryos & Teucrij, ſubrubro, & minimè in ſummis caulibus, ut aliqui putant, quemadmodũ picturа ipſa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos paſtillos inſerenda erit, & non ſylueſtre Allium, ut maximo in errore uerſentur ſeplaſiarij inſtitores, qui pro re tam ſalutari atq; omnibus putridis maloribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduerſante, ſylueſtre Allium uſurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eoſdem uicinitate uocabulorũ potiſsimũ incidiſſe errorem, libro primo Paradoxorũ, cap. xxiij. abundè monſtrauimus. *Seplaſiariorum error.*

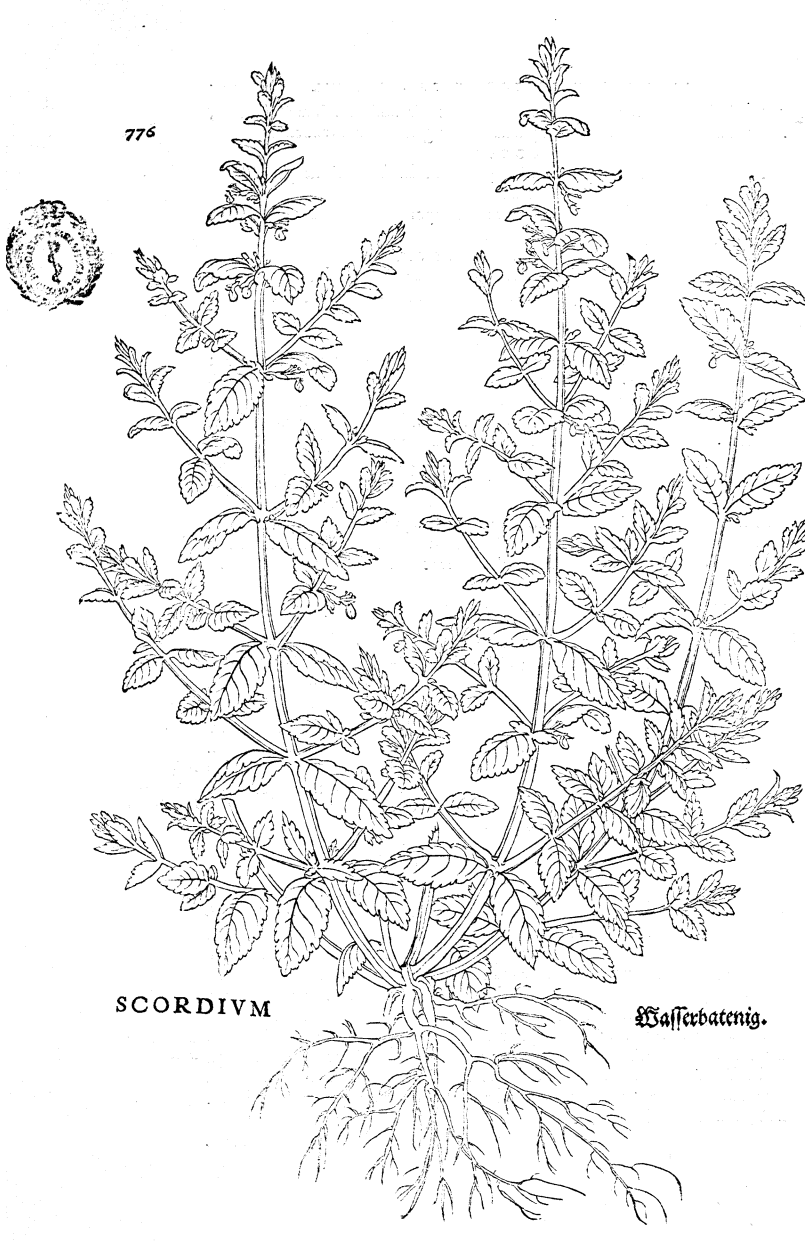

SCORDIVM Wasserbatenig.

A LOCVS.

Nascitur in montanis & humentibus locis. Nec inter se pugnant Dioscorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibusq́, ille autem in montanis nasci scribit. Vterq; enim uerum dixit: in campestribus siquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, sed, quod Dioscorides etiam adiecit, humentibus tantum. Plantatum autem Scordium non difficulter nascitur, & possunt de uno duntaxat ramo complures prouenire, modò solo humido cõmittantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, flos tamen non nisi diem unum durare uidetur, sic continuò unus alium sequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex saporibus, tum etiam facultatibus paulò pòst exponendis satis constat Scordiũ calidum esse. Nam, Galeno etiam teste, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba uim calefaciendi habet, & urinam cit recens trita & pota. Arida quoque cum uino decocta contra serpentiũ morsus, & letalia uenena bibitur. Ad stomachi rosiones, dysenteriã, & urinæ difficultatẽ pondere duarum drachmarũ cum hydromelite. Purgat crassa purulenta è thorace. Facit ad ueterẽ tussim, rupta, conuulsa, cum nasturtio, melle & resina in ecligmate arida cõmixta. Hypochondriorũ uetustas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menses suppositа mouet, uulnera glutinat, uetusta ulcera purgat, & cum melle ad cicatricẽ ducit. Siccata carnium excrescentias reprimit. Succus præterea ex ea expressus ad prædicta uitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat simulq́ excalfacit uiscera, tum menses urinamq́ mouet. Præterea con-
B uulsa ruptaq́ & laterũ dolores ab obstructione & frigore natos sanat potum. Denicq́ uiride illitum magna uulnera conglutinat: uerum sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium uarium existit, ut quod amarũ, acerbũ & acre sit. Purgat igitur simul & calfacit uiscera, urinas & menstrua cit, refrigerata omnia recalfacit, uulnera glutinat, repurgatq́, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE▸ CAP▸ CCXCVIII▸

NOMINA.

Stichas arabica.

ΣΤΙΧΑΣ græcè, Stichas uel Stœchas latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam uocãt. Germanis nominatur Stichastraut. Stichas uerò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerso Massiliæ sitis Galliæ insulis, in quibus prouenit. Arabę factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerũt, hinc sequaces illorum gentili cognomento Arabicã nuncuparunt.

Stichas unde dicta.

Arabica quare uocata.

FORMA.

Herba est tenuibus ramulis, comam similem Thymo habens, longiore tamen folio, & gustu acris, & aliquantũ subamara. Hactenus Dioscorides, qui flores atq́ spicam prorsus omisit. Sunt autem flores, ut pictura abundè monstrat, exigui & cœrulei, spica uerò flauescit, semine referta exiguo, triquetro, & coloris spadicei. Radix illi est tenuis & lignosa.

LOCVS.

Nascitur, ut antea est cõmemoratũ, in insulis Galliæ è regione Massiliæ, quę Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationẽ accepit. Prouenit etiã in Arabia, alijsq́ cõpluribus locis, & in multis etiam Germaniæ nostræ hortis.

TEMPVS.

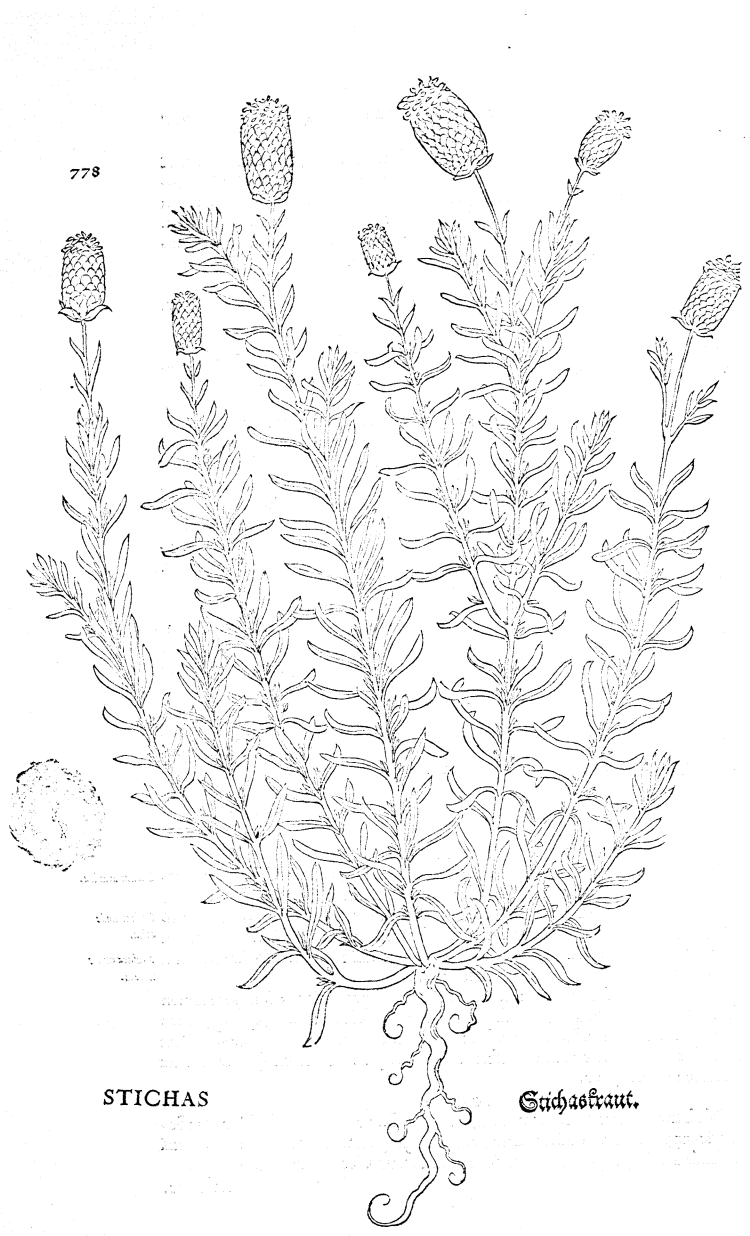

STICHAS Stichasskraut.

TEMPVS.

A Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidē amara est, & mediocriter subadstringens. Temperamentū uerò compositum ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua utiq; amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius, quemadmodum & Hyssopi, ad thoracis uitia efficax est. Miscetur antidotis utiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia uiscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

ΤΡΟΥΘΙΟΝ Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condisi, nonnullis herba fullonum, uulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut dicitur. Vnde uerò Græci hanc herbam Struthiū appellauerint, non satis constat, nisi fortè à foliorū positura, quæ auium alas quadantenus imitant, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quod Venerem stimulet. Græci B enim, ut dictum est, στρουθὸν passerem uocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in Venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres uocant. Porrò strutheum, ut est apud Festum, nuncupant obscœnā uirilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro uirili membro in suis uersibus usurpasse uidentur. Lanariam uerò dixerūt, quod ad candorem & mollitiem lanarū ea usa fuerit antiquitas. Nam cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunq; suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas ueteres hac herba eluebant, ad munditiē contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & utiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recentiorib. dicta est, quoniam eluendis uestimentorū maculis, sordibusq; lanarum expurgandis, saponis uicem exhibet. Herba autem fullonū nominata est, quod ea interpollandis uestibus, & mangonio poliendis fullones utantur.

Radicula.
Lanaria.
Condisi.
Saponaria.
Struthium unde nominatum.
στρουθοί.
Lanaria cur dicta.
Radicula quare appellata.
Saponaria cur uocata.
Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, foliis oleæ prodeuntib. ex interuallo quasi geniculatim, plerunq; quinis in unum coëuntibus, in summo coliculorū floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum ultrò citroq; per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos cōtinuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES.

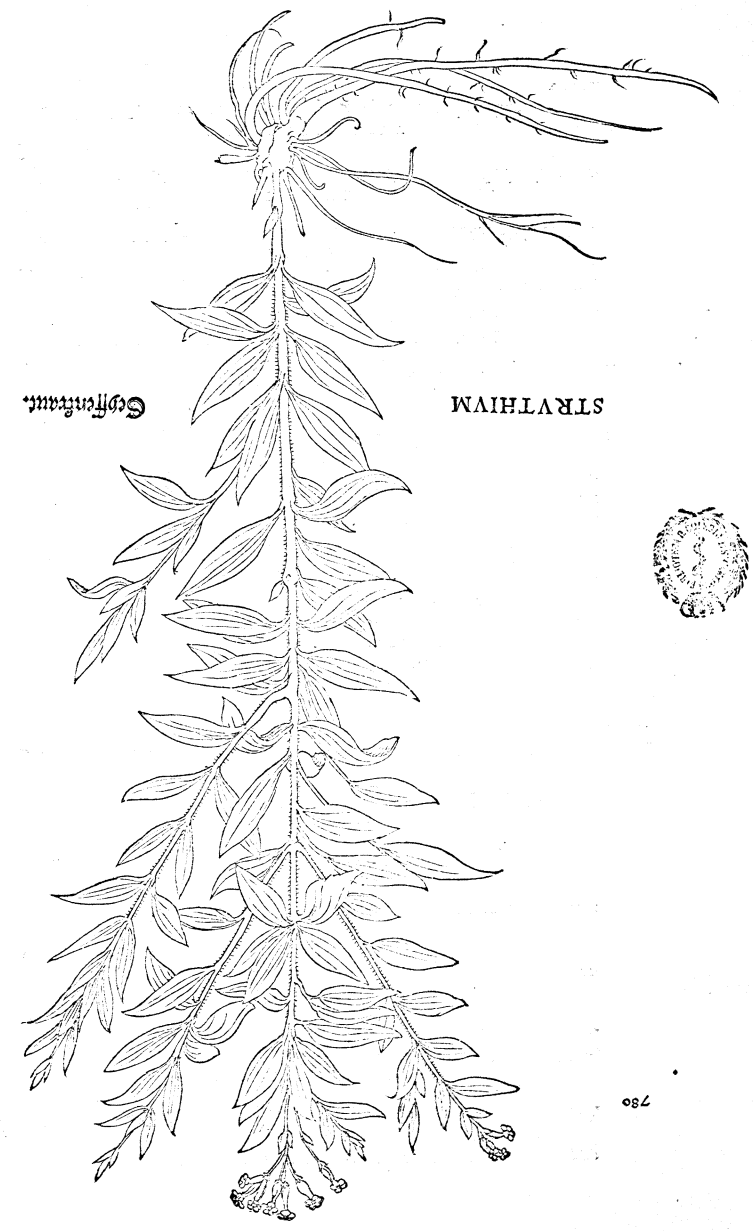

STRVTHIVM

Scheffenkraut.

780

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, urinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnoeis cum melle cochlearis mensura sumpta. Aluum subducit. Eadem cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frangit, & per urinam exturbat. Lienem induratū minuit. Subdita menses elicit, & fœtum manifestè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in uino elixa, tubercula discutit. Miscetur praeterea collyrijs & malagmatis quae ad claritatē oculorū conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimū utimur, gustu acri quidem existente. Sed & abstergit, & irritat, ideoq; sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quae gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis uitijs. Vrinam cit, aluum soluit, & uuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim orthopnoeae cochlearis mensura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iecinori. Eadē pota denarij unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCC.

NOMINA.

B ΣΚΙΛΛΑ Graecis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nunc officinis uocatur. Germanis autem Meerzwibel.

FORMA.

Scillae radix cæpae modo multipliciter tunicata corticosaq;, ex qua prius, ut in croco, caulis prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie, & pleraq; ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla undique, ut cæpae & allia, prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere, triaq; tempora sationū ostendere, Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentū, arandi primum tempus significare scribit, secundū medium, tertiū nouissimū. Quot enim fuerint isti, totidem & arari tempora fermè occurrunt. Scillae praeterea flos, ut est Berytius autor, uirgata specie prosiliens, modò celeriter nō emarcescat, largos frugum prouentus, ac uberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodū incidentem facultatē obtinet, non tamen admodū calidam, sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientiū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentē habet. Assata uerò multiplicē obtinet usum. Pasta aut luto oblita, in clibanū conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si non emollescat, altera pasta aut luto circunlinitur, & eadem quae prius fiunt. Nam quae ita non assatur, noxia magis est, praesertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanū coniecta. Sumitur ex ea, abiectis extimis partibus, quod maximè mediū est, quod concisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa usq; dum nec amaritudinē, neque

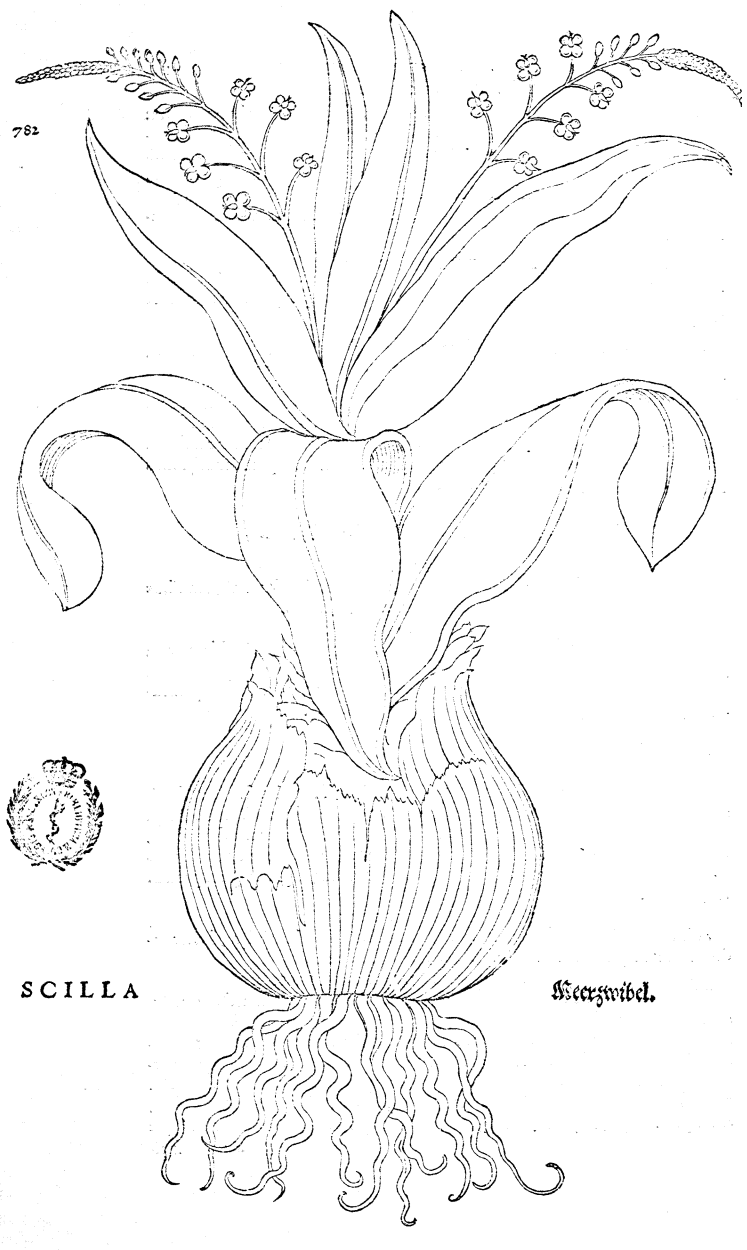

SCILLA Meerzwibel.

A acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in umbra diffecta, & lino traiecta, ita ut ne talcolæ inuicem se contingant. Sic igitur fecta, ad oleum, uinum, acetum q̃ calliti cum uimur. Ad rimas uero pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum refina liquefacta imponit. Decocta in aceto demorfis á uipera caraplasma eft. Alle ciuſdē pars una rofti ſalis partibus octo lubigitur, datur q̃ ieiunis cochlearis unius douorūue pondere ad emollendā aluum. Addit ur potionibus & odoramentarij medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uolueri mus, hydropicas & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in uetere ruſſa & aſthmaticis, cruenta reijcientibus. Trium uero obolorum pondus in delinctu ex melle ſumpſiſſe faſtis eſt. Coquitur eadem cum melle, fumiturq; in cibo ad eadem, maxime coctionē adiuuans. Surculi tenella per alnum ducti. Cocta & limili modo ſumpta, idem præſtā. Cauendus Scillæ uſus iis, quibus interanea aliquod exulcera rum eſt. Prodeſt uerrucis & pernionibus aſſam inunger e. Semen eius trium, cum carticis aut melle excepium, ſi mandatur, alui emollit. Pro ſorbus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt.

EX GALENO.

Præſtat aſſam aut elixam fumere: ſic enim uirium eius uehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, comina nigra. Scilla quę candidiſima fuerit, utiliſsima erit. Huic arida tunicis detractis, quod reliquū é uino eſt, conſumitur. Ad rimas uero pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum refina liquefacta imponit. Decocta in aceto demorſis á uipera caraplaſma eſt. Alle ciuſdē pars una roſti ſalis partibus octo ſubigitur, datur q̃ ieiunis cochlearis unius douorūue pondere ad emollendā alaum. Addit ur potionibus & odoramentarij medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uolueri mus, hydropicas & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in ueteri ruſſa & aſthmaticis, cruenta reijcientibus. Trium uero obolorum pondus in delinctu ex melle ſumpſiſſe faſtis eſt. Coquitur eadem cum melle, fumiturq; in cibo ad eadem, maxime coctionē adiuuans. Surculi tenella per alnum ducti. Cocta & limili modo ſumpta, idem præſtā. Cauendus Scillæ uſus iis, quibus interanea aliquod exulcera rum eſt. Prodeſt uerrucis & pernionibus aſſam inunger e. Semen eius trium, cum carticis aut melle excepium, ſi mandatur, alaum emollit. Pro ſorbus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt.

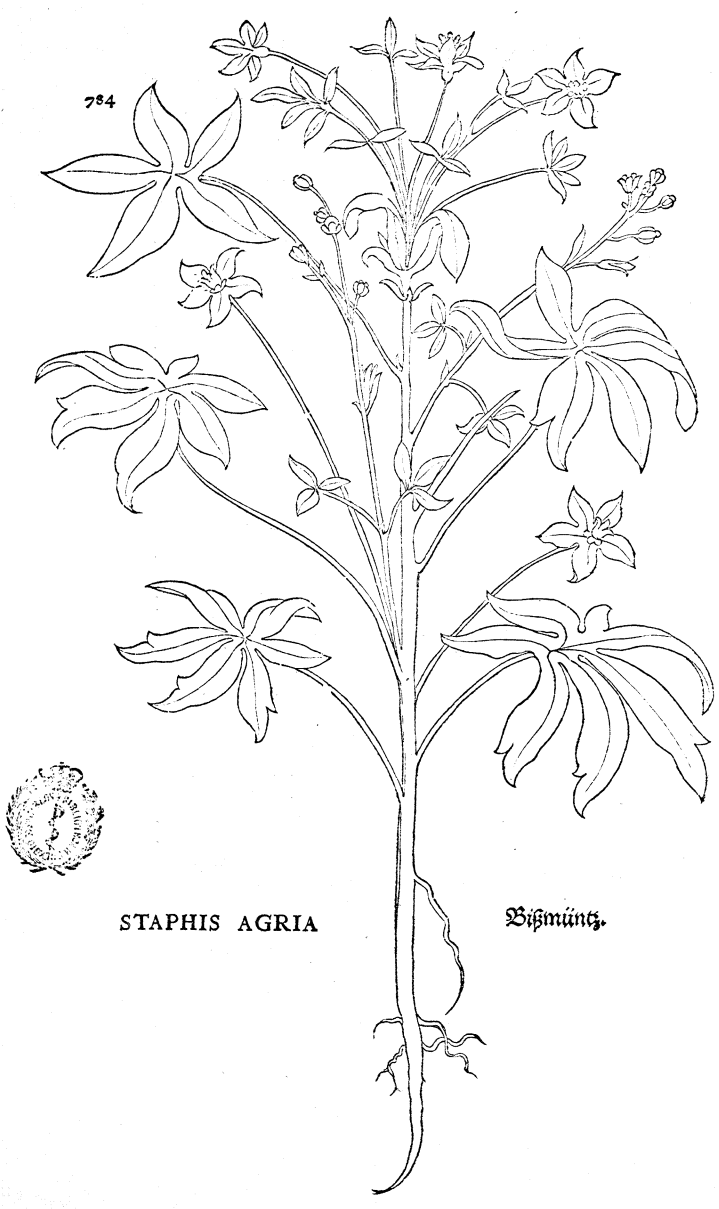

STAPHIS AGRIA Bißmüntz.

CAP. CCCI.

NOMINA.

ΣΤΑΦΙΣ ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphisagria, Germanis Biſsmünts. Pedicularis autem Pituitaria ꝙ Latinis à uiribus quas habet, dicta est: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cõmanducata feruore multam pituitam trahit. *Pedicularis quare dicta.* *Pituitaria unde.*

FORMA.

Folia habet Labruscæ, incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrosq́, flores Isati similes, semen in uasculis uiridibus similibus Ciceri triangulũ, asperum, in nigro subrufum, intus candidũ, gustu acre. Hæc descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantum exceptis, qui minimè Isati similes sunt, neq́ in colore, neq́ in quantitate. Isatis enim flores lutei sunt, & exigui, huius contrà subcæsij, ac multò maiores, ut hinc ferè suspicer eam herbam non esse quam ueteres pingunt Staphida agrian. Cæterũ cum proximè tamen ad picturam accedat, neque uiribus distet admodũ, inter Staphidis agrias species rectè à plerisq́ hodie herbariq́ rei studiosis cõnumeratur. Folia enim fert plerunq́ septem, aliquando etiam paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis semen triquetrum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre, ita ut illi omnes notæ, demptis floribus, respondeant.

LOCVS.

Nascitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nunc passim in hortis plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Quum urendi uim habeat Staphis agria, consequitur eandem in quarto ordine esse excalfacientium & desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim si quis trita in aqua mulsa dederit, crassa per uomitũ purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam assiduè attendere oportet, & aquam mulsam potui dare, quod strangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimã cit pituitã cõmanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarũ rheumatismũ sistit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle sanat. Miscetur præterea urentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatẽ, adeò ut ex capite purget pituitam, abstergatq́ ualenter. Itaq́ ad scabiẽ accõmodata est. Sed & urendi uim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes uti non censuerim propter ancipitẽ strangulationẽ, nec ad pituitã oris siccandã: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquũ corpus liberãt triti. Facilius admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dentiũ dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ uitia, rheumatismũ gingiuarũ, ulcera oris manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam Pituitariã uocant, & plagis serpentium uticq́ illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq́ in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Staphidis agrias succo, cum oleo peruunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam uestes eo tædio liberat.

786
SESEL
MASSILIEN
Gesel.

A

CAP. CCCII.

NOMINA.

ΣΕΣΕΛΙ τὸ μασσαλιωτικὸν Græcis, Seſeli Maſſilienſe Latinis, officinis Siler montanũ dicitur. Semen tamen quod à ſeplaſiarijs hoc nomine uenditur, non Maſſilienſis, ſed, ſi amaritudinẽ reſpicias, Æthiopici, uel, quod magis uero ſimile eſt, Peloponneſiaci (neutrius enim integram imaginẽ uidimus) Seſeli ſemen eſt: latius enim, odoratius, & carnoſius Maſſilienſi exiſtit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Seſeli rectè illam appellabunt. *Siler montanũ.*

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, craſsiora tamen. Caulem uegetiorẽ, umbellam Anetho ſimilem, in qua ſemen eſt oblongum, anguloſum, & deguſtanti confeſtim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioſcoridis deliniatione ſatis conſtat ſtirpem, cuius picturam damus, eſſe Seſeli Maſſilienſe, quod huic nimirum, nulla prorſus nota reclamante, tota deſcriptio ſuffragetur. Quid multa? dato etiam quod ſingulæ illi non reſponderent notæ, tamen cum eas quas ueteres Seſeli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo uſurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Maſſiliam, teſte Dioſcoride, Galliæ urbem naſcitur, unde etiam cognominatũ eſt Maſſilienſe. Prouenit autem alijs quoq; in locis calidioribus, & nunc in pleriſq; Germaniæ hortis, ſed non niſi ſatum & cultum.

TEMPVS.

Floret æſtate, & ſemen ſubinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi uim obtinent. Stranguriæ, orthopnœæ, uteri ſuffocationibus & comitialibus pota medentur. Menſes & fœtus ex utero ducunt. Interaneis omnibus proſunt, & diutinas tuſſes ſanant. Ipſum ſemen cum uino potum coctioni confert, tormina diſcutit, & epialis febribus utile eſt. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & uino bibitur. Datur capris alijſq; quadrupedibus bibendũ, ut partus iuuet.

EX GALENO.

Seſeli & radix & ſemen uſqueadeo excalfacit, ut admodum urinã mouere queat. Sed & tenuium eſt partium, ut & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta, cõuulſa, in uino albo potum. Item opiſthotonicis, & ſecinorũ uitijs, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè paſci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſummo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel ſemine. Quadrupedum quoque aluum ſiſtit, ſiue tritum potui infuſum, ſiue mandendo cõmanducatum è ſale. Boum morbis medetur, uel ſi contritum infunditur.

788
SANGVISORBA
MAIOR
Groß Kölbleskraut.

NGVISORBA
MINOR.
Klein Kölblesfraut.

NOMINA.

VVM ignoraremus quo nomine ſtirpem hanc ueteres Græci & Latini, ſi modo ijs cognita fuit, appellarint, maluimus interea uulgari uti nomenclatura, donec aliud certius nomen inueniremus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque puſilla, neq; piloſa, neq; rotunda, ſed mucronata eſſe uideantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba uerò dicta eſt hæc herba, non quod uulneribus iniecta ferrũ & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, ut nõnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringendi facultas abundè oſtendit: ſed potius quod ei in ſiſtendo ſanguine undecunq; emanarit, mira admodũ inſit efficacia, adeò ut hunc ipſum quaſi abſorbere uideatur. Erroris autem huius nulla alia cauſa eſt, niſi quod hanc ſtirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella uocatur, confundant, quæ certè propter caliditatẽ quam obtinet haud exiguam, quandã etiam trahendi facultatẽ habere uidetur, adeò ut infixa corpori extrahere facile queat. Quod uerò cum Pimpinella confuderint non alio factum eſt nomine, quàm quod huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem ut hæc ſerrata ſunt, accedere uidentur. Sed hæc confuſio non caret errore, ut paulò pòſt dicemus. Germanis hæc herba Rólblestraut / à capitellis quæ ruffeſcentibus punctis maculata ſunt, dicitur. Nõnulli etiam Germanorum Hergots bårtlin nominant, Quidam etiam à ſiſtendo ſanguine Blůtstraut.

Sanguiſorba cur dicta.

Error eorum qui Pimpinellã cum Sanguiſorba confundunt.

GENERA.

Duo ſunt eius herbæ quæ Sanguiſorba uocatur genera. Vna enim maioribus conſtat foliis ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorũ forma maior à nobis dicta eſt. Altera minoribus foliis, coliculis autem maioribus eſſe deprehenditur, quare ab iſta foliorũ effigie rectè minor appellari poteſt, ut inter eas aliquod diſcrimen eſſe herbariæ rei ſtudioſi hac ratione animaduertant.

Sanguiſorba maior.

D Minor.

FORMA.

Herba eſt à radice craſſa & longa, ſtatim folioſa, minor potiſsimũ, coliculos habens plurimos rubentes, folia aſpera, in extremitatib. latè crenata & ſerrata, in ſummo coliculorũ capitella ruffeſcentibus punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis, aridioribus, & ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinen, utcunq; à facultatibus illius non diſcrepet, quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus, Elatine in cultis & ſegetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtantibus adſtrictionẽ haud uulgarem ac uiſcoſitatem herba præ ſe ferre uidetur. Quapropter ſiccam admodum conſiſtentiã nacta eſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere poteſt, atqueadeo emplaſticam, eo quòd glutinoſa ſit, facultatem obtinet.

VIRES.

Ex ijs quæ diximus abundè conſtat utranque Sanguiſorbam in reſtringendis ac ſupprimendis ſanguinis profluuijs eſſe efficaciſsimas, adeò ut nonnulli conſtanter aſſerant, eas etiam manibus geſtatas ſanguinem undecunq; manantẽ ſiſtere poſſe. Experientia certè compertũ eſt ad muliebre profluuiũ ſanandũ, nullum poſſe reperiri præſentius ijs ſtirpibus præſidiũ. Glutinant etiam uulnera illarũ folia, carcinomatisq; & fiſtulis medentur. Generoſum denicp ac ſtrenuum remediũ eaſdem eſſe

addy.

A ad dyſenterias, & reliquos uentris fluxus, ſi ex aqua aut uino bibantur, nemini non notum eſt. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ ſtirpes genus eſſe uidentur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, ut ſuprà etiam cõmemoratum eſt, cum Pimpinella confundunt, quod hæc ipſa acris admodũ ſit & multum calida: illæ contrà ſapore, haud ſecus atq; Elatine, adſtringente. Verum non tantum differunt facultatibus, imò etiam odore, coloreq; foliorũ, maximè uerò florũ diuerſitate, ut quiuis ex utriuſq; herbę picturę collatione ſtatim deprehendet.

Pimpinellæ nõ ſolum facultatibus, uerumetiam formâ à Sanguiſorbis diuerſa.

DE SCOLYMO▸ CAP▸ CCCIIII▸

NOMINA.

Σκόλυμος Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta uoce nominent, primam uocis ſyllabam articuli uice præponentes. Alij paulò rectius Alcocalum uocant: Cocali ſiquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum ſimile eſt, uenit. Nunc uulgo herbariorũ ab articulo ſtatim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta uocali a, Articoclus, uel magis curtato, ut ferè fit, uocabulo, Articols uel Articoca nuncupatur. Germani inſtar uulgi Artiſchocken nominabunt, aut Strobildorn. Strobilum autem Romani hanc ſtirpem non alia ratione dixerunt, quàm quod eius capitulum, ut diximus, ſtructili nucleorũ ſerie pineam nucem referre uidetur. Cinaram uerò ſunt qui appellatã putent, quod ſatum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius ſpeciei Carduum mutata eſt, dictam eſſe uolunt.

Carduus. Strobilus. Cinara. Alcocalus. Cocalus. Articocalus. Articoca. Strobilus cur dicta. Cinara quare appellata.

FORMA.

B Folia habet Chamæleontis, & ſpinæ albæ uocatæ ſimilia, nigriora tamen ac craſſiora. Caulem emittit oblongum, folioſum, in quo capitulũ ſpinoſum. Radicẽ uerò nigram & craſſam. Hæc Dioſcorides. Cæterum caput eius & uertex in ſquaroſum extuberat globum, corticoſis unguibus turgentẽ, ſpiciſq; ſquamatim coagmentatum, quorũ orbis exterior uiret, interior niueo candore nitelcit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euaneſcit in pappos. Caput uetuſtate tandem diſſilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scolymi faciẽ ac picturã hoc tempore dare non potuimus, quod primo anno fructum ſuum nõ oſtendat. Curabimus autem alio tempore ut ſtudioſi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, in Germania prouenit Cinara, niſi ſata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, uerè Cinara exiſtit. Quod ideo monendum eſſe duximus, quia inter Græcos eſſe conſtat, ut eſt Paulus & Aëtius, qui Scolymum à Cinara diſcriminãt. Non eſt autẽ aliud inter eas ſtirpes diſcrimen, quàm quod Scolymus ferus eſt & ſylueſter, Cinara uerò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

Scolymus hortenſis propriè Cinara dicitur. Scolymus. Cinara. Carduus altilis.

TEMPVS.

Quum Solſtitiũ æſtiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Heſiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teſte, qui ea florente cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſſimas, uirosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æſtu areſcentibus, ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ ſecundum qualitatẽ editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentũ indicat, ſiccum uerò in ſecundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Scolymi illita graueolentiã alarũ, & totius corporis emendat. Item ſi decocta in

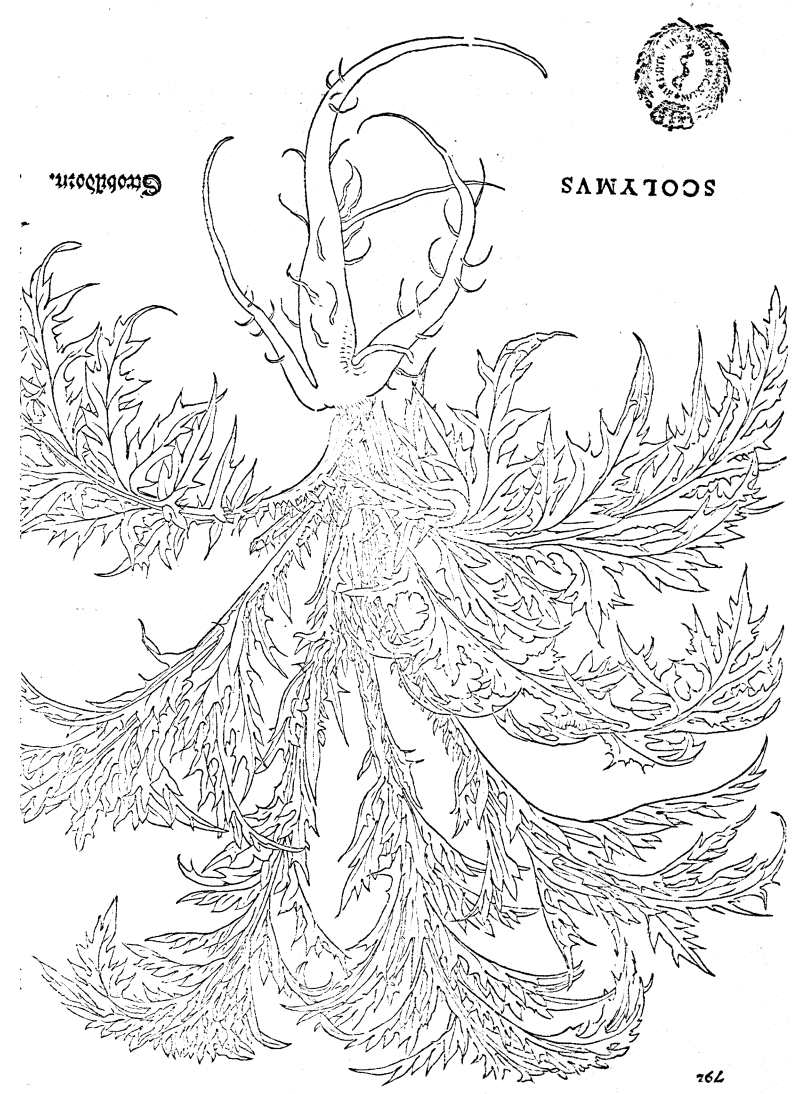
SOOLYMVS
Grodtboin.

A cta in uino bibatur. Vrinã etiam copioſam fœtidamq́ pellit. Herba cum recens naſcitur tenereſcitue, aſparagorum modo in olera tranſit.

EX GALENO.

Scolymi radix copioſam urinam graueolentẽ elicit, ſi quis eam in uino coc̃tã bibat: ideoq́ graueolentiã ſanat, tum alarum, tum totius corporis. Atq́ hoc ſanè medicamẽto ex tota ineſt eſſentia, utpote eius ſucco exiſtente purgatorio. Et in libro ſecundo de alimentorũ facultatibus: Praui ſucci edulium eſt Cinara, præcipuè cum iam durior euaſerit: tum enim bilioſi humoris copia abundat, totaq́ eius ſubſtantia durior exiſtit, adeoq́ ut ex ipſa melancholicus, ex ſucco uerò eius tenuis & bilioſus humor producatur. Proinde coctam edere præſtiterit adiecto Coriandro, dein ex oleo, garo, uinoq́ ſumatur. Si tamen in patina aut ſartagine ad eſum præparetur, abſq́ ijs comedatur. Plerique enim ſic eius ueluti cacumina comedunt, quæ ſpondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ ſtimulare in uino, Heſiodo & Alcæo teſtibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſſimas, uirosq́ in coitũ pigerrimos ſcripſere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentiſſimo. Item graueolentiã alarũ emendat radicis emedullatæ uncia, in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq́ poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirũ eſt, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

CAP. CCCV.

B

NOMINA.

HERBA quam officinæ Sphatulam fœtidam uocant, quod grauem exhalet odorẽ, quomodo ueteribus ſit appellata nondum certò ſcire poſſum. Nomen quidem ipſum Xiphij ſeu Gladioli ſpeciem eſſe docet: Sphata ſiquidem Latinis gladium ſignificat. Non eſſe autem Xiphium radix eius euidenter admodũ oſtendit, quæ non eſt bulboſa, nec gemina, ita ut altera alteri inſideat, ſed capillamentis fibrata. Neq́ etiam Sparganiũ eſſe partim folia eius quæ in terram non procumbunt, partim etiam ſemina, quæ non in pilulis, ſed folliculis aut ſiliquis profert. Non uidetur etiam eſſe Xyris, quod illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula uerò fœtida nec longam nec rufam, ſed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid ſit gentilem ijs eſſe foliorum ſimilitudine conſtat. Germani eam Wandleuſſkraut, à necandis cimicibus appellant.

Sphatula fœtida cur dicta.
Sphata.
Sphatula fœtida non eſt Xiphium.
Non eſt Sparganium.
Non eſt Xyris.

FORMA.

Folia Iridi ſimilia habet, minora tamen & anguſtiora. Caulem ex ſe mittit, in cuius ſummo folliculos aut ſiliquas Pæoniæ fœminæ non diſſimiles profert, quibus dehiſcentibus ſemen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa ſepes & dumeta naſcitur, frequens in Italia, nuſquã tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Fructum ſeu ſiliquas ſuas autumno profert, ac ſubinde in ijs, ubi dehiſcunt, ſemen oſtendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatẽ obtinet, adeò ut guſtata, fauces quaſi urere uideatur. Proinde calidam & ſiccam admodum eſſe conſtat.

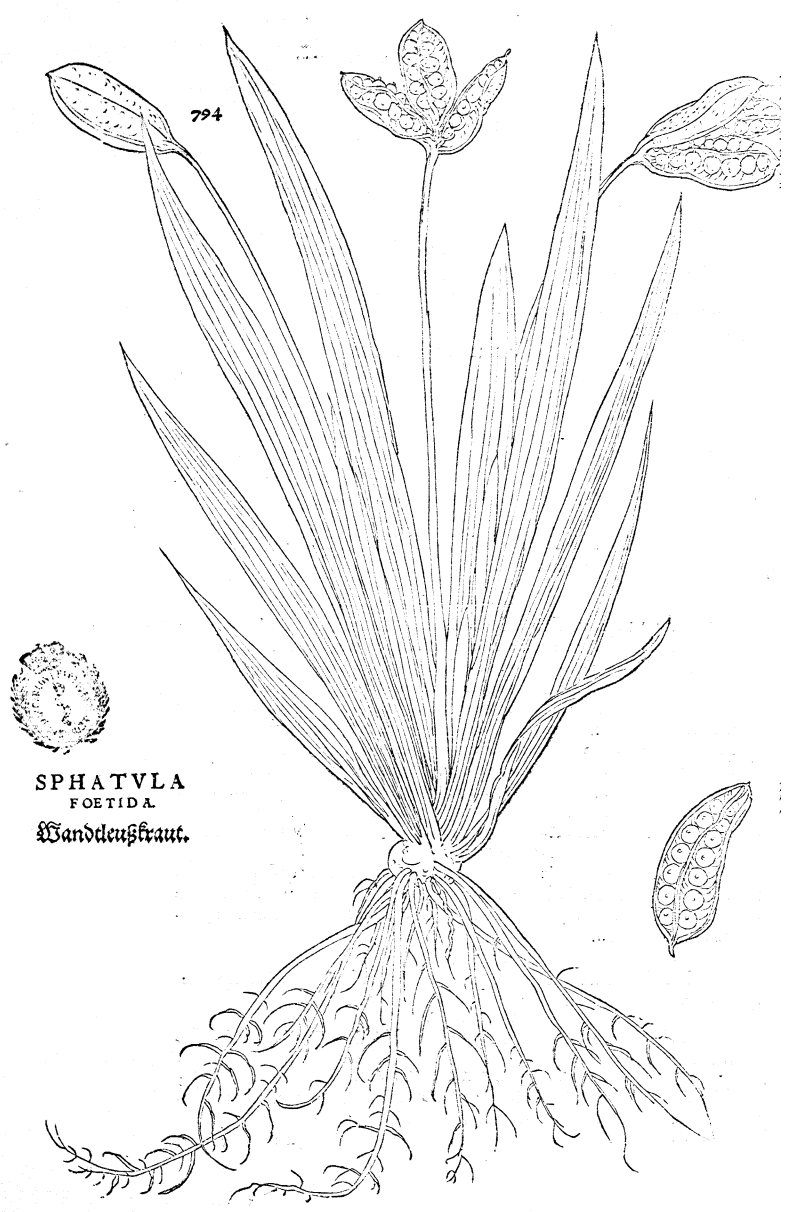

SPHATVLA
FOETIDA.
Wandleußkraut.

A VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ uiribus abeſſe apparet: ualenter enim abſtergit. Hinc ad ſcabiem, eius potiſsimũ ſuccus, abigendam utilis eſt. Surculos etiam & ſpicula, perinde atque Xiphium & Xyris, ſine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

DE TRICHOMANE▸ CAP▸ CCCVI▸

NOMINA.

TRICHOMANES græcè, Trichomanes, Capillaris latinè uocatur. Officinis Polytrichon falſo dicitur: id enim nominis Adianto herbę, quam hodie Capillum Veneris uocant, Dioſcoride & ueteribus aliis teſtibus, debetur. Germanicè Widertodt/oder Abthon appellatur. Trichomanes autẽ à facultate ſua Græci nominauerunt, quod ſcilicet fluentem capillum expleat, & ſubnaſci faciat: μαλλὸν enim ea gens rarum uocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt.

Polytrichon officinarum.

Trichomanes dictum.

Capillaris.

FORMA.

Filici ſimile eſt Trichomanes, paruum admodum. Ex utraq; parte ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, ſplendeſcentibus, ſubnigris & auſteris. Cuius equidem deſcriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon uocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice ſtatim penè foliatis conſtat, foliis rotundis, lenticulæ forma, aduerſis inter ſe pediculis, ramulis ſub-
B nigris & nitentibus, ſine flore, ſine ſemine.

LOCVS.

Naſcitur in paluſtribus atque umbroſis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud ſecus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æſtate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, uerum deſiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem poteſt quæ Adiantum. Cum itaque Adiantum aliunde in Germaniam ſit deportandũ, & Trichomanes paſsim prouenìat, licebit hoc in alterius inopia uti. Et conſultius multò ut Trichomane utantur officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodeſt igitur Trichomanis decoctũ potum aſthmaticis, dyſpnoicis, felle ſuffuſis, lienoſis, urinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum ſiſtit. Venenatorũ morſibus, & ſtomachi fluxionibus in uino potum medetur. Menſes & ſecundas ducit, ſanguinis autem reiectiones ſiſtit. Crudum illinitur uenenatorũ morſibus. Alopecias explet, ſtrumas diſcutit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, ſuſino, aut hyſſopo & uino capillos defluentes continet. Decoctũ etiam eius cum lixiuio & uino ſi eo abſtergantur, idem poteſt.

EX GALENO.

Alopecias denſat, & ſtrumas & abſceſſus diſcutit, lapidesq; frangit potum. Viſcoſorum craſſorumq; ex thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuiũ ſiſtit, nullam tamen manifeſtam caliditatẽ affert, ſicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq;, utique nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, & à noſtris Saxifragum appellatum crediderim.

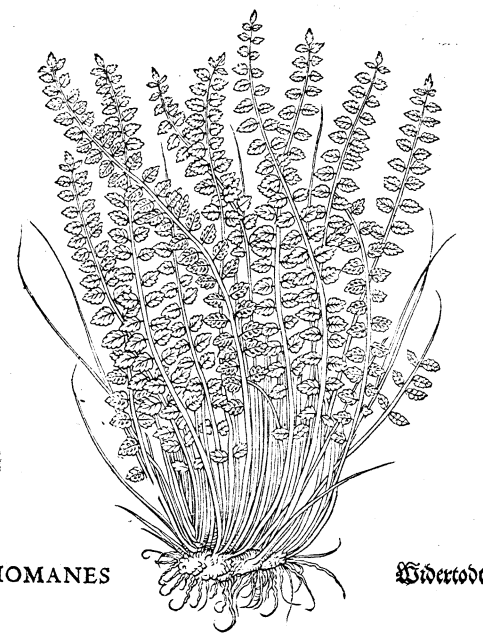

TRICHOMANES Widertodt.

A Bibitur è uino quantum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex ijs ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfuresq́ in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iecinori, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut Rubi ſucco poti. Infantes quoque ulcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidẽ cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq́ eſſe utiliſsimos.

DE TELI▸ CAP▸ CCCVII▸

NOMINA.

THAIΣ, κεραίτης, αἰγόκερως, βύκερως Græcis, Fœnumgræcũ Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis Bockshorn/ oder Kühorn dicitur. Magna græcarum appellationũ pars à ſiliquarum quas producit figura deſumpta eſt: hę enim corniculis ſimiles exiſtunt. Hinc Ceratis à cornu ſimpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu eſt. Ægoceros autem à caprini cornu ſimilitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod ſanè nomen Theophraſtus libro quarto de hiſtoria plantarum illi impoſuit. Cum itaque corniculis ſimiles habeat ſiliquas, factum eſt ut illam Columella ſimpliciter Siliquã nominauerit, Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

Ceratitis cur dicta.
Ægoceros.
Buceros.

B

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, ſemine in ſiliquis oblongis, ac cornu inſtar incuruis fuluo. Radice ſubrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum paſsim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, & unà ſiliquas producit. Semen tamen in Auguſto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum eſt ſecundi ordinis, deſiccat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & diſsijciendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus foriſq́ ſunt ſi cum aqua muſa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto ſubacta & illita minuit. Decoctũ eius inſeſſu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præcluſiones conſiſtunt, utile eſt. Expreſſus Fœnogræci in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anſerino adipe peſsi uice apponitur, loca quæ iuxta uterum ſunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodeſt. Decoctũ eius aduerſus teneſmos, & grauiter olentia dyſentericorũ excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcũ feruentes inflammationes irritat. Quæ uerò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcũ habet etiam abſtergendi uires. Variis modis comeditur, ſed copioſius ſumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle

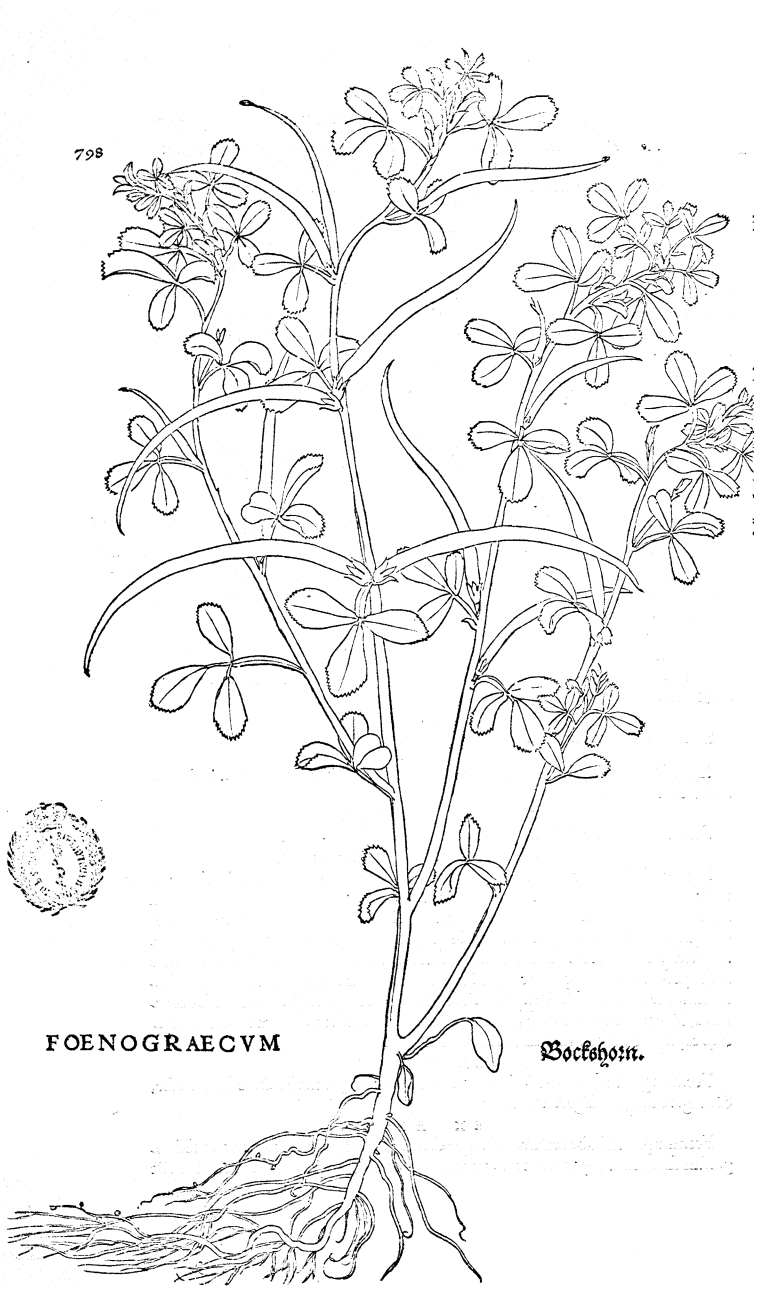

FOENOGRAECVM

Bockshorn.

A exhibitus,omnes deprauatos interſtinorũ humores educit.Permodicũ eſſe oportet quod permilceatur mel,ne erodat. In diuturnis uerò doloribus qui ſine febri thoracem inflectant,pingues limul palmulæ elixantur, inde iucco expreſſo melleq; admixto ſuppoſitis carbonibus rurſus decoquuntur uſq; ad congruam conſiſtentiam. Datur id diu ante cibum, obſeruarig oportet ne iis exhibeatur quibus facilé caput dolet:palmulæ enim capiti inferæ ſunt.

EX PLINIO.

DE TELEPHIO. CAP. CCCVIII.

NOMINA.

HAEMION, ἡ αἱμόφυλλον Græcis, Telephĩ & Illecebra Latinis,Officinis & uulgo Cruſſula maior appellatur. Sunt qui Fabam crallam, à foliorũ quam cum faba habent ſimilitudine,nominẽ. Germanis Wundtkraut/ Knabenkraut/ Sonßwang/ Sonwein dicitur. Telephiũ uerò dictum eſt, quod ulceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mÿſæ rex ab Achille uulneratus conſenuit, quæ eam ætatem ob rem Telephia uocantur, auxilietur.

Cruſſula maior. Faba cruſſa.

Telephium unde dictum. Telephia ulcera.

GENERA.

Dioſcorides duo genera facit. Vnum ſtirpis Telephĩ album nominare placuit, germanicé Wundtkraut oder weiß . Alterum ſtirpibus latis, quod Nonnbergæ me uidiſſe memini. Damus pro illo Telephiũ purpurascentẽ ſtirpibus ſtellatim emicans,quod ad differentiã priorisTelephiũ purpurascens appellare uoluimus,germanicé Wundtkraut oder mennle . Præter flores qui in primo candidi ſunt,in hoc autem purpurascentes,foliorum etiam colore differunt,qui in candido uiridis & herbaceus exiſtit, in purpurascente autem paulo pallidior. Cætera omnia in iis ſimilia apparent, folia pauſimq; quę habacea prorſus ſunt,niſi quod pinguora,& craſsiora exiſtunt.

Telephium album. Telephium purpurascens.

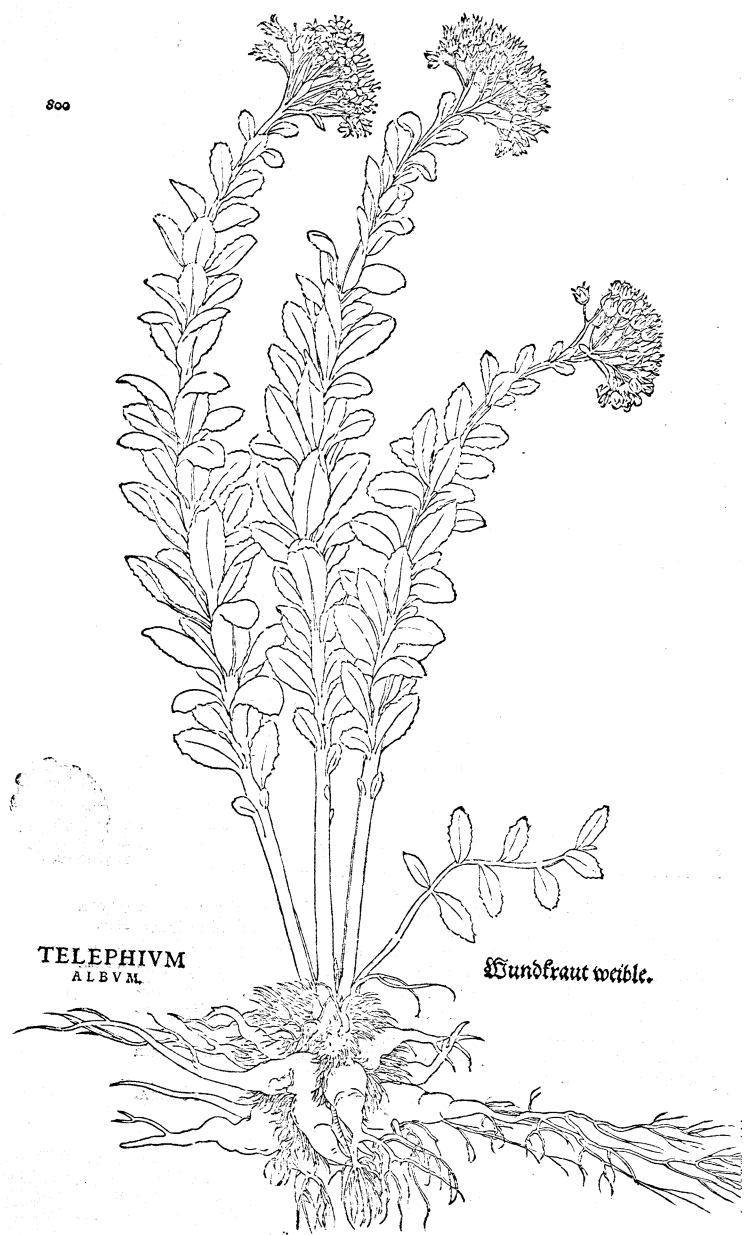
TELEPHIVM
ALBVM.
Wundkraut weible.

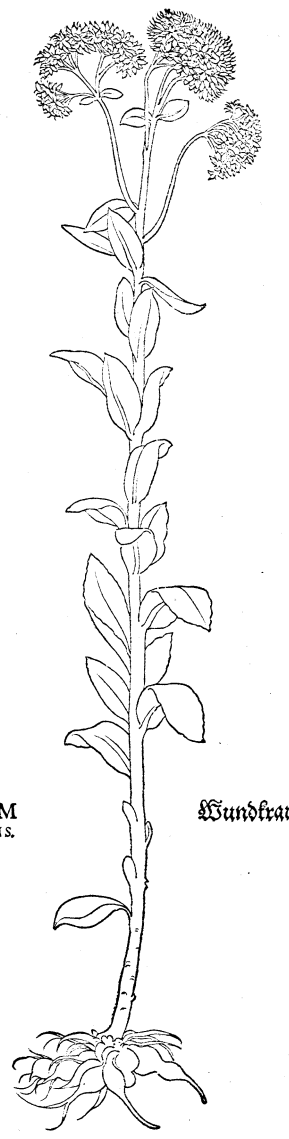

TELEPHIVM
PVRPVRASCENS.

Wundkraut mennle.

C FORMA.

Foliȝs & caule Portulacæ ſimilis herba Telephium. Alas binas in ſingulis folio-rum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice ſeni ſepteniue prodeunt, referti foliȝs cœruleis, craſsis, glutineſis, carnoſis: flores illi lutei, uel albi, uel purpuraſcentes: radix ima, quod Dioſcorides omiſit, innumeris tuberibus ſcatet. Non eſt autē cur diuerſum Telephiū hoc nomine ab ea herba, quam herbariȝ hodie Craſſulam maiorem nominant, ſuſpicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioſcoride cōmemoratæ, illi adamuſsim conueniant. Et ſolenne certè eſt Dioſcoridi ut multas notas, in his potiſsimū herbis quæ ipſe non uidit, atqueadeo ex aliorū fide pingit, easq; maximè quidem neceſſarias omittat, & ſilentio tranſeat. Quibus etiā accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem ſunt cum iis quæ Craſſulæ maiori recentes herbariȝ adſcribunt. Sunt qui alterum acetabulū eſſe putent, quorum ſanè ſententiam non admodum abſurdam eſſe iudico.

LOCVS.

Naſcitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere ſtatim proſilit, Iulio autem & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephiū exiccat ordine ſecundo intenſo, aut certè principio tertij, nō tamen inſigniter calida, uerum in hoc forſan quiſpiam ipſum primi eſſe ordinis cenſeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia ſenis horis illita, albas uitiligines ſanant: ſed oportet poſtea hordeacea farina illinere locum. Quinetiā alphos tollunt cum aceto in ſole inuncta. Sed ubi inaruerint, abſterguntur.

D EX GALENO.

Telephiū detergendi & exiccandi facultate eſt præditū: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto ſanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè menſibus ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fiſtulis.

APPENDIX.

Recentiores herbariȝ ſua Craſſula maiori in curandis uulneribus, & ſiſtendo ſanguinis profluuio utuntur, ut eandem eſſe cum Telephio uel hoc ſaltem nomine nemo dubitare debeat. Magnam autem efficaciā habere in internis potiſsimū uulneribus & ulceribus, mirificeq; hernioſis prodeſſe iidem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA CAP. CCCIX.

NOMINA.

Iouis flos. Herba Trinitatis unde dicta. Iacea.

VVo nominè priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata ſit medicis, ignorare me fateor. Conſtat tamen Violæ inodoræ genus eſſe, & mea quidem ſententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatā appellent. Germani Dreyfeltigkeyt blůmen/ & Frey ſchamtr aut uocant.

FORMA.

Herba hæc folio eſt initio rotundo, per ambitum ſerrato, proceſſu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter ſtriato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum ſinu pediculis longis, in quibus ſummatim elucent flores figura

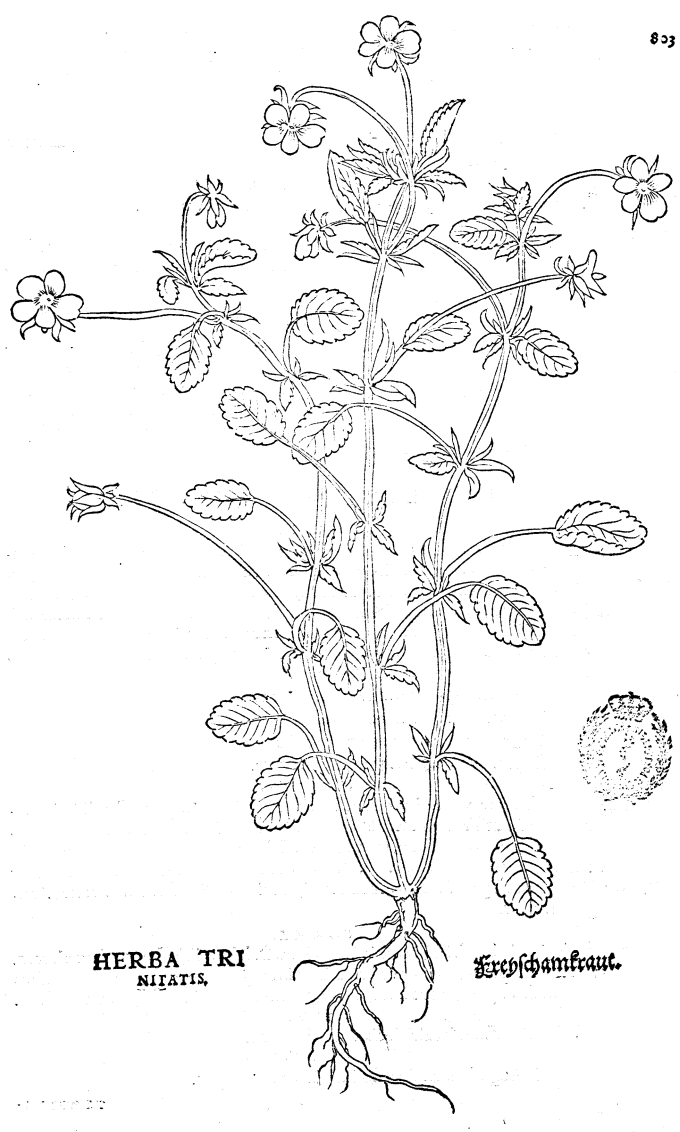

HERBA TRI
NITATIS.

Freyschamkraut.

c figura & ſpecie uiolarum purpurearũ, ſuperiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uerò lutei, radijs quibuſdam nigris diſtincti. Quibus decidentibus ſemina protuberant.

LOCVS.

Sua ſponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, ſpecioſiorq; naſcitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc poſt purpuream emicat, & tota æſtate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in guſtu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam ſeu mordacitatem præ ſe fert, atqueadeo à Symphyti temperamento non admodũ abeſſe uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & ſicca eſt.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi uim quampiã habeat, ideo rectè recentiores aſthmaticis, pulmoniſq; phlegmonibus prodeſſe tradunt: collectũ ſiquidem in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio eſſe ſoler. Cęterũ non parum ad pruritũ & ſcabiem confert, omniaq; cutis uitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & ſiccitatis ratione. Vlcera etiã, quia uiſcoſitatem obtinet, glutinare poteſt.

DE TEVTLO▸ CAP▸ CCCX▸

NOMINA.

Σεύτλου unde dictum.

Beta cur dicta.

DEYTAON, ὁ σεῦτλου Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt/ oder Pieſſen. Σεύτλου autem Græci ab impulſu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementũ capeſsit arboris, neque ulli hortenſium latitudo foliorũ maior. Betæ nomen ſibi adſciuit, quoniam figuram β literæ græcę dum ſemine turget referre uidetur. Nam ſummitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod teſtatũ nobis reliquit Lucius Columella in ſuo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum graio, ceu littera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta.

Sicla.

Nigra Beta.

Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, ut Theophraſtus libro octauo de hiſtoria plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita littera una ferè omnibus noſtri ſeculi medicis Sicla nominatur. Germanicè weiſſer Mangolt. Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis roter Mangolt uocatur.

FORMA.

Caulem habet ſtriatũ, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, ſemẽ in caulibus copioſum: radicẽ unicam in longum protenſam, è cuius lateribus aliæ, modò ſingulæ, modò binæ, nonnunquã ternæ fundunt, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus & ſemine turgent.

TEMPERA-

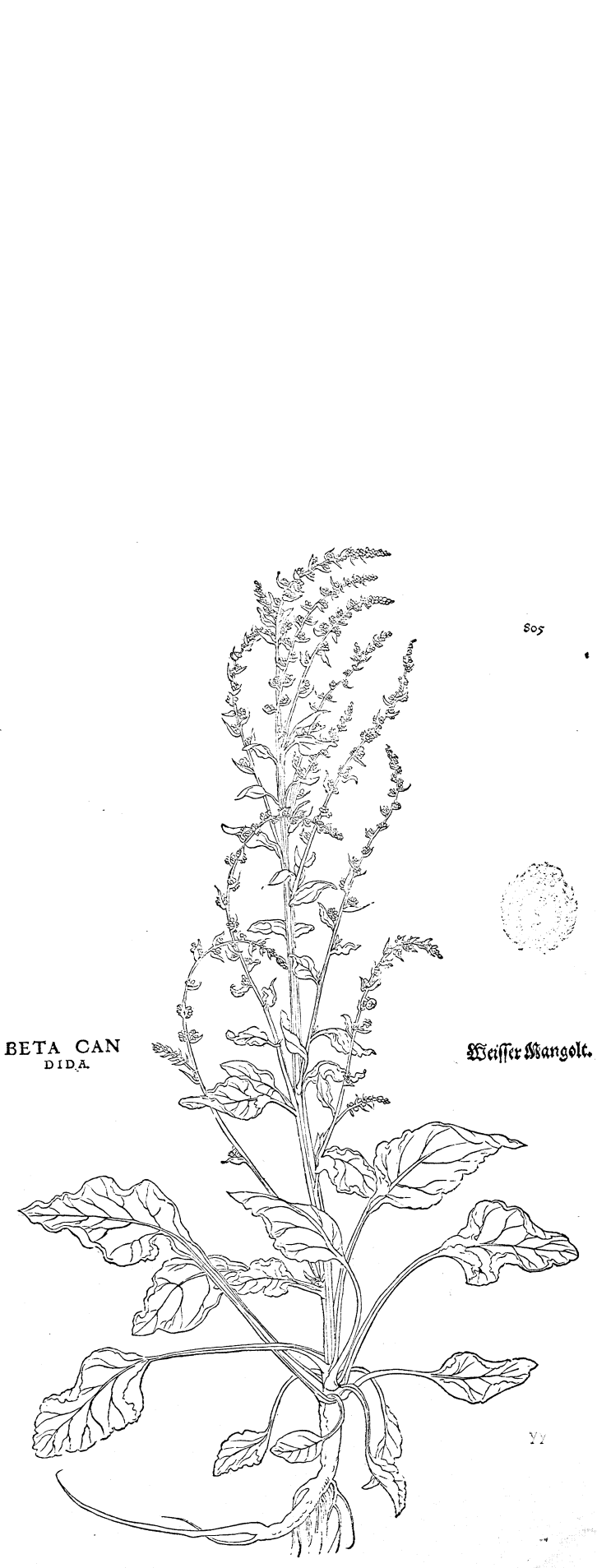

BETA CAN
DIDA.

Weisser Mangolt.

BETA
NIGRA.
Roter Mangolt

TEMPERAMENTVM.

A Nitrola qualitate participes est. Nigra tamen adfrictionis quippiam aduncti habet, & magis in radice quàm in alijs partibus. Symeon Sethi calidam & siccam ef-fe in tertio ordine affert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Can dida aluo utilis est. Vtraq; uero propter nitrosam uim quam habet mali succi est. Vnde succus earum cum melle naribus indiuus caput purgat. Aurium etiam dolori-bus auxiliatur. Decocti radicum & foliorum, furfures & lendes detergit. Pernio-nes foui mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, arq; depascentia ulcera illini prodest. Cocta exanthematis, erysipelatis, & ambu-sti medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est participes, qua tum exiergis, tum digerit, & per nares purgat. Ceterum cocta nitrositatẽ omnem exuit, siccq; facultatis phlegmonis aduer sæ, leuiter dilcutientis. Porro ad detergendũ digerendumq; ualidior est Beta alba. Nam nigra aduncũ habet quippiã adtrictionis, & magis in radice quàm alijs par tibus. Betæ iacq; abstergentis ineſſe succus conijcitur, adeo ut alumen ad excretio nem extimulet, & nonnunquã stomachũ demordeat, præsertim ijs quibus ille ſen ſilior obsigit: eoq; largius commanſa, stomachum infestat. Thuius ceu aliorum ole rum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accõmo datur, magis autem ubi cum Sinapi etiam, aut aceto. Lienosis item limitter man ducata, mirifice iuuat.

EX PLINIO.

B Nec Beta sine remedio est utaq; . Siue candida, siue nigræ radix recens & ma defacta, lupenſa funiculo, contra serpentũ morsus efficax esse dicitur. Candida Be ta cocta, & cum Allio crudo fumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua cocte, pruriginẽ tollunt, acrq; in rotum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis do lores ueteres & uetrigines, item fontium aurium fedat, infusus ijs, Citet uriną. Me deatur dysenterijs iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium fedat illius succus. Et contra serpentium ictus ualet, fed huius radici duntaxat expressus. Ipſa uero decocta, pernionibus occurrit. Albę succus ciphoras fedat, fronte illita. Alu minis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et con tra cruptiones popularium cocta. Eadem contra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alo pecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus in diuus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut ueterem mollìat. Validius cocta, fuctuationes stomachi sistit & uentris.

EX SYMEONE SETHI.

Eius succus medicatior est abstergit. Hic etiam uentrem ad effluxũ prouocat, & flo matchum aliquando uellicat, eorum præsertim qui hunc natæ fenſilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimũ comedatur. Exiguum est eius alimentũ, sicut ceterorũ olerum. Vtilis uero est ad icteros obstructiones cum aceto comesta. Part modo si edatur, & lienis obstructionib. bonum sit medicamen tum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, uentrem confringit, & sistit aliter. Eius uero corpus crassarum partium, flatuolum, concoctu difficile & frigidum, uentremq; sistit, maxime si aqua in qua cocta est, subsit.

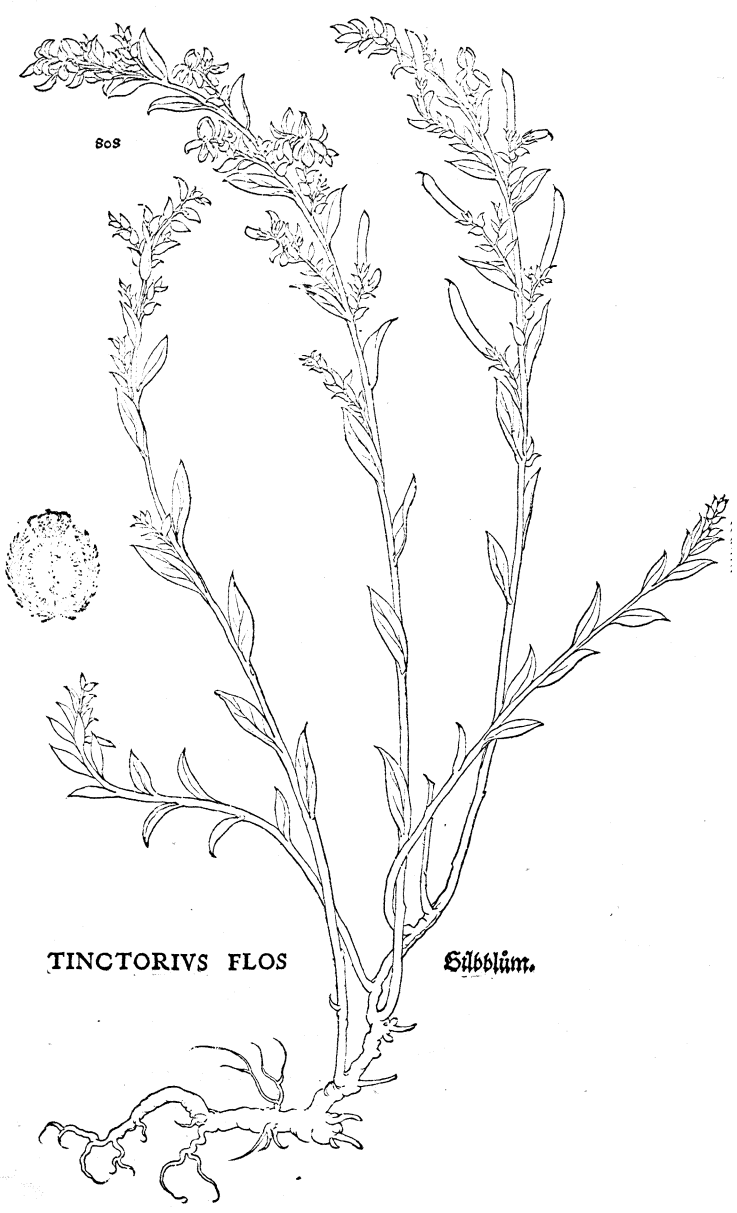
808
TINCTORIVS FLOS
Gilbblum.

A

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXI.

NOMINA.

AN herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationẽ, Tinctoriũ florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblůmen/ quod florũ illius in tingendis libris & alijs quibusdam usus sit, nuncupant. Sunt qui Acherpfrimmen uocant.

FORMA.

Geniſtæ non admodũ diſsimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, ut illa habet, ac ſcabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyſſopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piſo ſimilem, ſemen in ſiliquis Lenticulæ haud abſimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atque deinceps ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt, haud aliter quàm Geniſta, ut calefacere illam & ſiccare in altero ordine ſit euidentiſsimum.

VIRES.

Vt forma & temperamento Geniſtę ſimilis eſt, ſic etiam facultatibus haud dubiè eidem reſpondet. Has igitur ſuo loco reperies.

B

DE TORDYLO. CAP. CCCXII.

NOMINA.

TOPΔYΛON, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι λιβυστικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seſeli Creticũ Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurtz dicitur, ut ſuprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci ſemen hirſutum ſit, utcunq; cætera reſpondeant, hoc uerò minimè, non eſt cur Daucum eſſe credamus. *Seſeli Creticum.*

FORMA.

Fruticoſa eſt herbula, ſemen habens rotundũ, geminatum, clypeo ſimile, ſubacre & odoratum. Quæ ſanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz dicitur, reſpondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum ſimilitudinẽ inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Naſcitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ noſtræ locis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius ſemen contra urinæ difficultatẽ, & ducendis menſibus prodeſt. Succus uerò caulis ſeminiſq; adhuc uirentis trium obolorum pondere hauſtus decem diebus in paſſo, nephriticos ſanat. Efficax etiam radix: cum melle ſiquidem linctа, quæ in thorace ſunt educit.

EX PAVLO.

Gordylon alij Seſeli appellant, urinæ & menſibus ducendis habile, Radix ipſius ex melle linctа, quæ in thorace hæren- educit.

EX PLINIO.

Combuſta potu ciet menſes, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis hauſtus renes ſanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Lactaria herba cur nominata.

Lactuca caprina quare uocata.

TIΘYMAΛOΣ, ἢ πιθυμάλλου Græcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Eſula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariã autem herbam cõmuni appellatione, ob cõmune omnibus lac, uniuerſum hoc genus uocauerunt. Lactucam uerò ob eandem cauſam, quia ſcilicet ex hac herba haud ſecus atq; ex Lactuca ſecta lac fluit. Caprinam, quod capræ Tithymalis ueſcantur.

GENERA.

Characias.

Myrſinites.

Paralius.

Helioſcopius.

D

Cyparißias.

Dendroides.

Platyphyllos.

Septem ſunt, Dioſcoride & alijs ueteribus teſtibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id eſt, uallaris dicitur, quod uallis ſeptisq; muniendis idoneus ſit. Secundus Myrſinites, à Myrti foliorũ figura: aut à nucibus, quibus ſimilẽ fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum ſunt qui Nucem uomicam, Germanis Kronáglin uocatam, eſſe putent. Tertius Paralius, id eſt, marinus, quod in maritimis naſcatur, appellatur. Quartus Helioſcopius, hoc eſt, ſoliſequus, quia eius coma ad ſolis curſum circumagitur, nominatꝫ germanicè Sonnenwendede Wolffsmilch uocari poteſt. Alijs nominatur groß Wolffsmilch. Quintus Cyparißias à Cupreſsi ſimilitudine nuncupatur. Germanicè cypreſſene Wolffsmilch nominari poteſt. Sextus Dendroides, à ramorũ copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id eſt, latifolius, à latitudine foliorũ nominatur. Germanicè breytbletterte Wolffsmilch/ alij groß Teuffelßmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

FORMA.

Helioſcopius.

Cyparißus.

Platyphyllos.

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omiſsis alijs, deſcribemus. Helioſcopius itaque Portulacæ ſimilia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioſo lactis liquore plenos. Caput huic eſt Anetho ſimile, & ſemen ueluti in capitulis incluſum. Circumagit huius coma cum ſole, unde & Helioſcopij nomen accepit. Cyparißias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, ſubrubrum, ex quo germinant folia pini ſimilitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in uniuerſum pino nuper natæ ſimilis eſt, unde & nomen traxit. Abundat hæc etiam ſucco candido Platyphyllos Verbaſco ſimilis eſt, longioraq; reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioſcopius in ruderibus potiſsimum, & circa oppida naſcitur. Cyparißias in campeſtribus frequentiſsimus occurrit. Platyphyllos uerò in ſyluis.

TEMPVS.

Semẽ Tithymalorũ autumno legitur, ſuccus uerò incipiente pomorũ lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatẽ, ineſt uerò & amaritas. Ex quarto itaque caleſacientium ſunt ordine, & ualenter deſiccant.

VIRES.

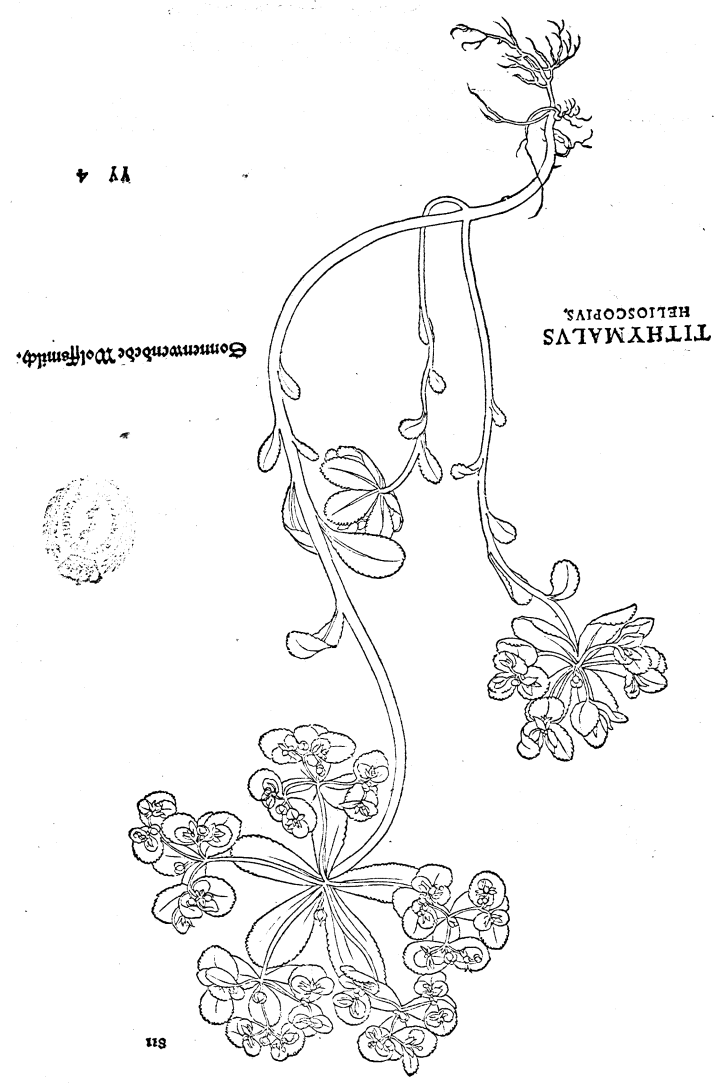

TITHYMALVS
HELIOSCOPIVS.

Sonnenwenden Wolffsmilch.

TITHYMALVS
CYPARISSIAS.

Cypreſſene Wolffsmilch.

TITHYMALVS
PLATYPHYLLOS.

Breytblettrete Wolffsmilch.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Vim habet Characiæ liquor lacteus alium per inferna purgandi, pituitá & bilem ducens, duorum oboloru ponderes ex polca sumptus. Cum melicrato autem uomitum ciet. Apperente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in lole nunchus, renascentes q; flaues & exiles efficit, randem q; omnes detruit. Cauernis dentium inditur, leuat q; dolores: fed cerá dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam urlet. Idem inunctus mymecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduerlus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fiftulas q; Semen & folia eadem lacteo fucco præftant, dimidij aceta buli ponderepota. Radix drachmæ ponderecum hydromelite in paria & pota, pofcentibus purgat. Decocta cum aceto, collutu ore, dentiu dolori auxiliatur. Hic facultatem obtinent Cyparilsias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validilsimus Tithymalorú liquore eft. Scandalí locum tenet femen & folia. Sed & radix eandem facultatem participe eft, fed non ex æquo. Stupefit cum aceto decocta dolores dentiú lanat, maxime q; quillis crulta prouenit. Ad ipsos ue ri qui ualentiorem uim habeant, in foramina quædam ipla dentium indunt. Cauernas ipsiulam corporis partem contigerint, continuò aduruntur, ulceranq; quæ proxime lis illis cera circulinitur. Sic pilos quoque fuccus inunctus tollit. Porrò quum uehementior lit, oleo miscetur: & fi id læpe fiat, randem prorlus radices pilorum adurfix corrumpent, corpus q; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentes q; lichenas & ploras, quia celeres abstergendi illis facultas inelt, propter amaritudinē. Præterea ulcerum phagedænica, D anthracode & gangrænode, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, lin tempore & moderate quis utatur, iuuare poterunt. Verum nimium uero & liftulari callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem limiliter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare poliunt. Quibus lane & ad pilces in aqua stagnali cipiendos un affolent. Celerrimè nanque ab illis in uerigine m a ci, ac feminorui reddin, ad aquæ luperficem feruntur. Cæterum quum leptem lint eorum genera, ualentilsimas eft quem Characiam nominant, & Myrtinites, & qui in petris nalcitur ad modum arboris: deinceps qui Verbalco adlimilis eft, & Cyparilsias: poft Paralius, denique Heliolcopius. Proportione uero comprehenlæ illorum facultates & omis & luxuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt ories purgari hydropicos fico limpia, quot guttas lactis Characiæ ex ceperit. Efficit & lemen in ufu cum melle decoctum ad crapoña foluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cæ riaduitur. Colluuntur & dentes fucco radicis decoctæ, & alio folio. alii lumo & radenas fucco, bibunt q; eum ut purgent uomitione. Idem aphtonico. Si pere ad lumbos, purgat fecus, in poltcarli nomine, in palfo aut aqua uri leniter. Efficiun tam fœtentes omnes lanat. Pecus a dolo lumpliffe melius eft. Fauces lasignũ modo facit, & pro cauliculo in ufu eft. Heliocopius tradit corpori impolito, puftulas in oxymelite dimidio accubulo. Cæteri ufus qui Characiæ. Cyparilsiæ eadem uis quæ Heliocopio aut Characiæ. Platyphyllos pilcem necat, aduminolum, radice uel folijs, uel fucco in multa, aut aqua milla drachmis quatuor. Dorabit pituitam aqua,

DE TRIPHYL-

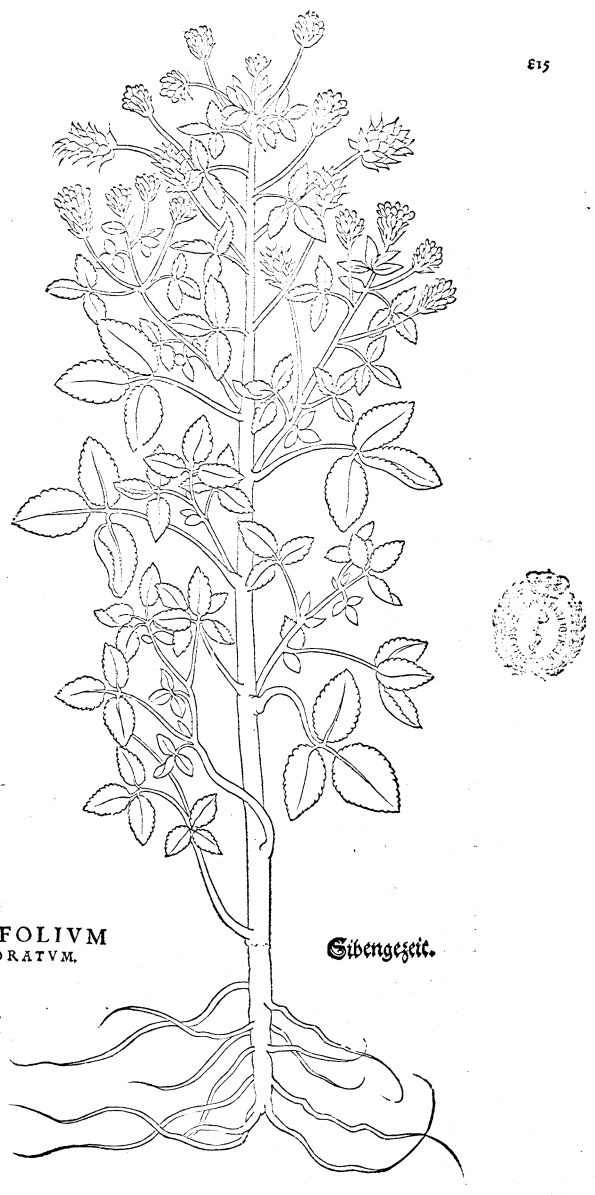

TRIFOLIVM
ODORATVM.

Sibengezeit.

C

NOMINA.

Trifolium odoratum cur dictum.

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, officinis ſimpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit/propterea quod ſingulis diebus ſepties odorẽ ſuum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem ſuum perpetuò retinet. Qui certè pluuioſa temporis conſtitutione ac tempeſtate inſtante multò uehementior eſt, ſic ſanè ut totas ædes, in quibus hæc herba repoſita eſt, odore ſuo compleat. Poteſt etiam appellari cõmodiſsimè **wolriechender Klee.**

FORMA.

Frutex eſt cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceiſq; adnaſcentijs multis prædítas, in quibus folia Loto arbori ſimilia ſunt, terna in ſingulis germinationibus. His recens enatis odor Rutæ ineſt, auctis uerò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, ſemen modicè latum & ſubhirſutũ, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem deliniatione ſatis conſtat herbam, cuius picturam damus, eſſe Trifolium odoratum: ſiquidem cubito altior eſt, caules tenues obtinens, unde ramuſculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui ſinguli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud diſsimile in folliculis modicè latis, piloſis, & in ſummitate aculeum habentibus, profert. Radicem denicq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorſus nihil ſit quod deſcriptioni non reſpondeat.

LOCVS.

Sponte ſua in Germania non prouenit. Satum uerò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt & ſiccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq; ſtrangulationibus auxiliantur. Menſes etiam ducunt. Oportet autem ſeminis tres, foliorũ uerò quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorũ morſibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, ſi totius fruticis, radicis & foliorũ decocto foueantur facti ex ſerpentiũ morſibus dolores, eos mitigari. Si uerò alius ulcus habens eodem illo decocto quo quiſpiam ſanatus fuerit foueatur, eadem ſentit quæ morſi à ſerpentibus. Dant quidam etiã in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidẽ ſemina cum uino, in quartanis autẽ quatuor, ueluti quæ circuitus ſoluere poſſunt. Miſceẽ uerò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, urinã & menſes prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentiũ ictus & ſcorpionũ, ex uino aut poſca, ſeminis granis uiginti potis, uel foliis, & tota herba decocta, ſerpentesq; nunquam in Trifolio aſpici. Præterea celebratis autoribus cõtra omnia uenena pro antidoto ſufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati uſus eſſe ſubinde in omnibus officinis, quod mirificè uenenis aduerſetur, & ad ulcera malefica ſananda perquam utile ſit.

TRIFOLIVM PRATENSE PVRPVREVM.

Braun Wysenklee.

TRIFOLIVM PRATEN
SE ALBVM.
Weiß Wysenklee.

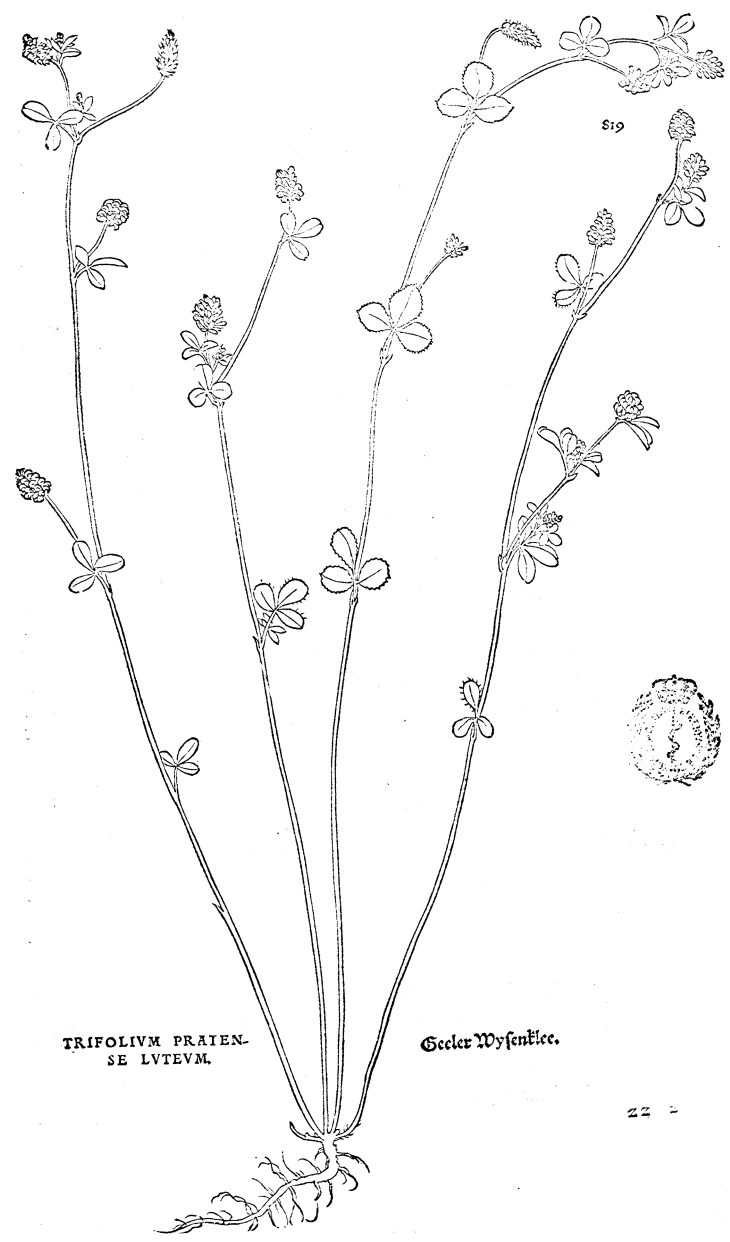

TRIFOLIVM PRAIENSE LVTEVM.

Geelen Wysentlee.

C

DE TRIFOLIO PRATENSI.
CAP. CCCXV.

NOMINA.

ΠΙΦΥΛΛΟΝ ϕ χρστοκηπέοις χρυσόμελυ Græcis, Trifolium pratenſe Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & ſimpliciter Trifolium uocant. Vtendum uerò illis eſſet odorato Trifolio, quemadmodũ altero abhinc capite diximus. Germanis Wyſenklee nominatur.

GENERA.

Tria genera pratenſis Trifolij. Purpureum. Candidum. Luteum.

Tria apud nos paſsim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur faſtigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliũ pratenſe purpureũ, germanicè braun Wyſenklee / alterum itidem à floribus ſuis candidis, Trifoliũ pratenſe candidum, germanicè weiß Wyſenklee / & tertium luteum, germanicè geel Wyſenklee appellauimus. Quod ad folia ipſa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus conſtat folijs, quæ in primo ſunt latiora & herbacea, in ſecundo autem longiora & anguſtiora, magisq; palleſcentia candicantiáue. In tertio ſunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum eſſe putent. Sed de Lagopo ſuo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundũ, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in ſummo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicẽ longam & lignoſam.

LOCVS.

Scatent iſs prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D Florent Maio & Iunio menſibũs.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrictorię cuiuſdam qualitatis ſenſum in guſtu prę ſe ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus ſint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quaſi acrimonia prædita uideantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi uim poſsident, ut non temerè quidam ex recentioribus herbarijs tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Hirci barba.

ΤΡΑΓΟΠΩΓΩΝ, ἅ τράγου Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autẽ eam Græci uocarunt, quod

Tragopogon cur dicta.

à calyce eius promiſſæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euaneſcant.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatũ, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrũ, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

TRAGOPOGON Bocksbart.

C TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, ſatis monſtrat eam eſſe caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo eſt.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æſtuanti ſtomacho utilis eſt herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & ueſicæ malis. Succus eiuſdem mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVII.

NOMINA.

TYΦH Græcis, Typha Latinis, officinis inuſitata. Germanis Moß/ oder Narrenkolb dicitur. A nonnullis Knoſpen vnd Lieſen.

FORMA.

Foliũ profert Cyperidi ſimile, caulem læuem, enodem, cuius in ſummo capite flos obducitur denſus, euadens in pappum ſeu lanuginem. Quæ deſcriptio huic plantæ ſic quadrat, ut nulla ſit nota quæ reclamet. Folio ſiquidem Cyperidis erumpit, caule alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen denſa florum congerie ſtipatur, & ueluti ſpiſſa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euaneſcit.

LOCVS.

D Gignitur in paluſtribus & ſtagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio menſe caulis lanoſa floccorũ denſitate obducitur. Auguſto autem in pappos abit, & euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiuſdem colligi poteſt, non euidenter, potiſsimũ eius flos, calefacit & refrigerat, modiceq; abſtergit, atqueadeo exiccat. Quum enim ambuſtis medeatur, & ambuſta, Paulo libro quarto, capite undecimo teſte, medicamenta quæ mediocriter citra inſignem caliditatem aut frigiditatem abſtergunt, requirant, ſequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum ſuillo adipe uetuſto eloto exceptus ambuſtis medetur.

DE TVRCICO

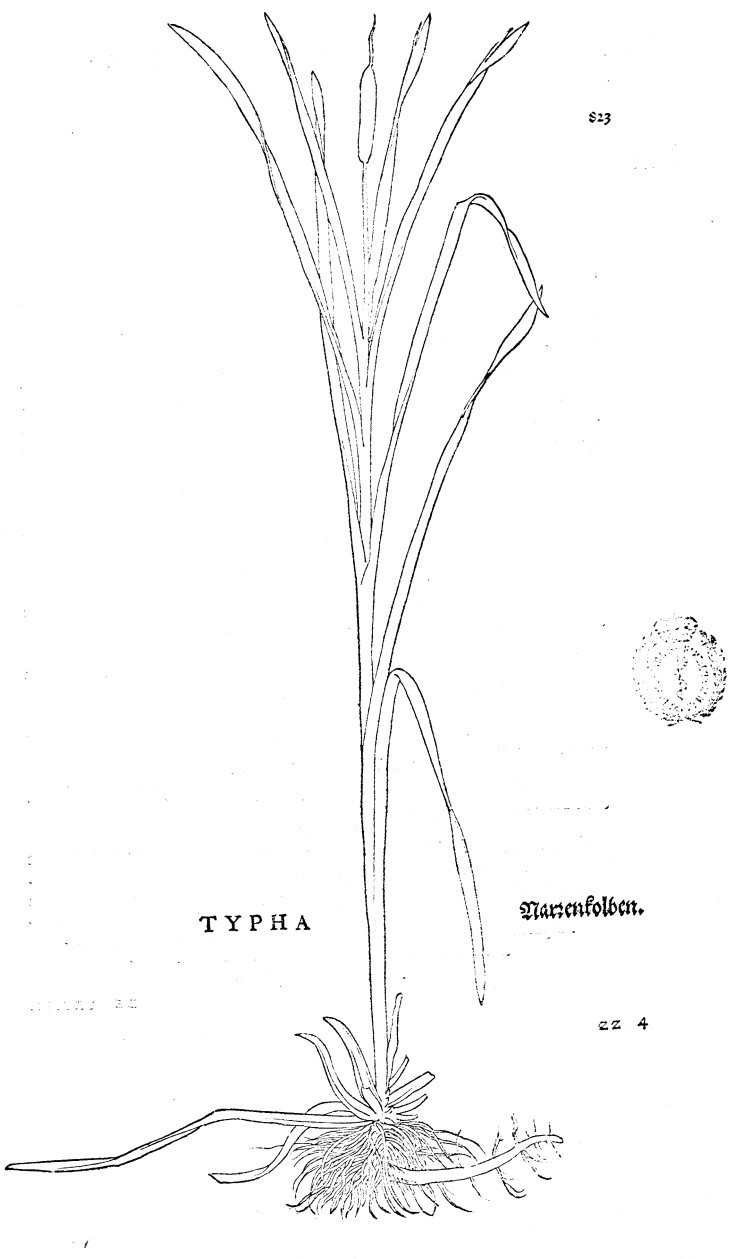

TYPHA Narrenkolben.

C

DE TVRCICO FRVMENTO.

CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Turcicũ frumentum cur dictum.

HOc frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliunde ad nos translata sunt. E Græcia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatũ est: Asiam enim uniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani enã ad loca unde affertur respicientes, Türckisch korn nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddã enim grana rufa, quoddam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarũ seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticę sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentẽ, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructũ uerò & grana triangula, diuersis iam cõmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarũ capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, quę
D unica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cum tamen quæuis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primùm ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinẽ & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut haud dubiè idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentũ, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse conijciunt.

TVRCICVM
FRVMENTVM.
Türckisch korn.

C

NOMINA.

Serpyllum Romanum.

Thymus unde dictus.

THYMOS Græcis, Thymus Latinis, herbarijs uulgaribus Serpyllū Romanum, hauddubiè ab odore quem cum Serpyllo cōmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym/& Römiſcher quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θυειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quaſi thyæmos, hoc eſt, ſanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus ſurculoſus frutex eſt, minutis multis & anguſtis foliȷs circundatus, in ſummo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua ſanè deliniatione omni busconſpicuū fit, herbam cuius picturam damus eſſe Thymum. Dodrantalis enim & ſurculoſus frutex eſt, foliȷs exiguis, floſculis ex purpura candicantibus, ſuauiſſimi odoris, capitella ſpecie complicatarū formicarum, radice lignoſa, enaſcentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Naſcitur petroſis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neq; ſtercoratum, ſed apricum deſiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret ſerò, quod Theophraſtus etiam libro ſexto de hiſtoria plantarū, capite ſecundo teſtatur, circa Solſtitia, cum & apes decerpunt, & auguriū mellis eſt.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine ſtatuendus eſt.

D VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum ſale & aceto, pituitā per aluum ducit. Decoctū eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos uentris, menſes, fœtus & ſecundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia œdemata cum aceto illitus diſcutit. Sanguinis grumos diſſoluit. Thymos & uerrucas penſiles tollit. Iſchiadicis cum uino & polenta impoſitus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo ſumptus opitulatur. Vtilis etiā pro condimento in ſanitatis uſu.

EX GALENO.

Thymus incîdit, & calefacit manifeſtè: ob id & urinā & menſes prouocat, fœtum euellit, & uiſcera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquoſq; humores atq; acrem ſaniem euacuat. Facit & ad ueſicæ mala. Ventre inflatis, ubi intumeſcere cœperint, drachmā unam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborū coxendicumq; dolorem, lateriſq; & thoracis, ac hypochondriorū ſuſpenſiones, ac inflationes, pondere trium drachmarū cum oxymelite temperato, menſura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduerſus lippitudinē, & uehementem oculorum dolorē. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes, ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorū claritati multum conferre exiſtimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſsi eclgmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinē concreſcere non patitur è melle. Longas faucium deſtillationes extrà illita cum Si-

napi,

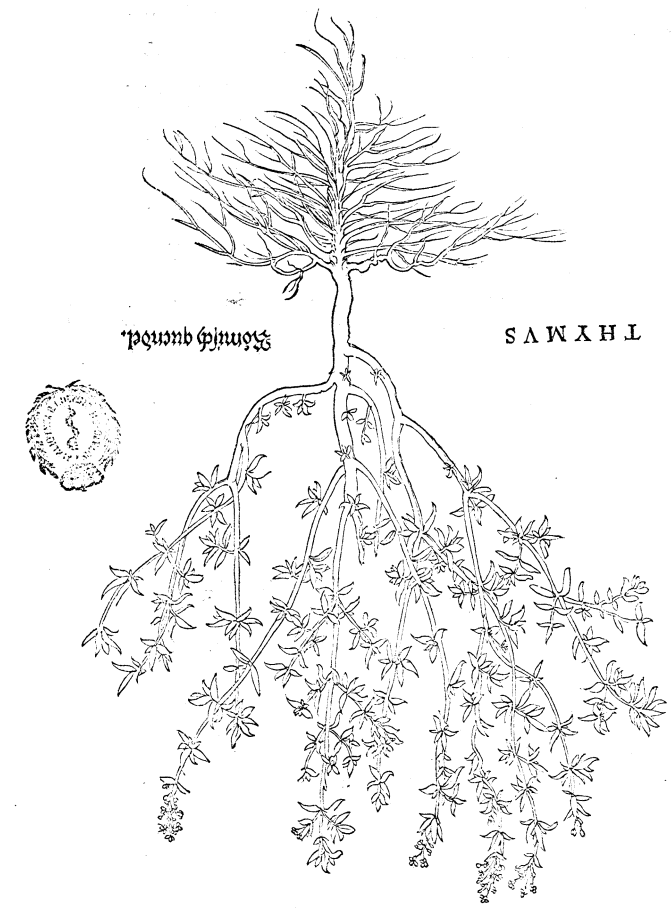
THYMVS
Stomfq quendel.

C napi, extenuat: item ſtomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum eſt, quoniã excalfacit, quamuis ſiſtat aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; menſibus retardatis. Vel, ſi emortui ſint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi uenter turgeat, teſtésue aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impoſitũ. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

DE TEVCRIO▸ CAP▸ CCCXX▸

NOMINA.

Teucrium inde dictum.

TEVKPION, ἀπὸ Τεύκρου Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis groß Bathengel dicitur. Teucrium autem uocatum eſt Græcis pariter & Latinis, quod Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum uero ab eo ſic tradit Plinius. Quum exta in ſacrificio ſuper id proiecta fuiſſent, lieni adhæſit, eumq; exinaniuit. Proinde quod caſus oſtenderat, obſeruatumq; à Teucro fuit, ad æternũ humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuerſum tamen hoc Teucriũ ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata eſt hæc herba, quod Chamædry ſimillima ſit, adeò ut uiciſsim etiam Chamædrys hoc nomine, ut ſuo dicemus loco, dicta ſit Teucrium. Maius tamen eſt Teucrium quàm ſit Chamædrys, ut meritò Germanis groß Bathengel nuncupari queat.

Teucrium hoc diuerſum ab Hemionitide, quod multi non obſeruant.

D

FORMA.

Herba eſt uirgæ referens effigiem, Chamædry ſimilis, tenui folio, non multum Ciceri diſsimile. Hæc quanquã breuiſsima ſit Teucrij deliniatio, tamẽ abundè monſtrat herbam hanc, cuius picturã exhibemus, eſſe uerum Teucriũ, cum nihil Chamædry magis ſimile dici queat, ſi diligenter utriuſq; plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, ſponte ſua in Germania prouenit. Satum tamen copioſe naſcitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, ac ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

In ſecundo excalfacientium, tertio autem exiccantium exiſtit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum poſca potum, aut aridum▸ decoctum ac hauſtum, lienem potenter minuit. Lienoſis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morſibus cum aceto ſine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis eſt, quare lienes ſanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in poſca, uel ſicca deferuefacta, potu lienem efficaciter cõſumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut ſi tolerari non poſsit, ex fico uel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantum.

DE HYPE-

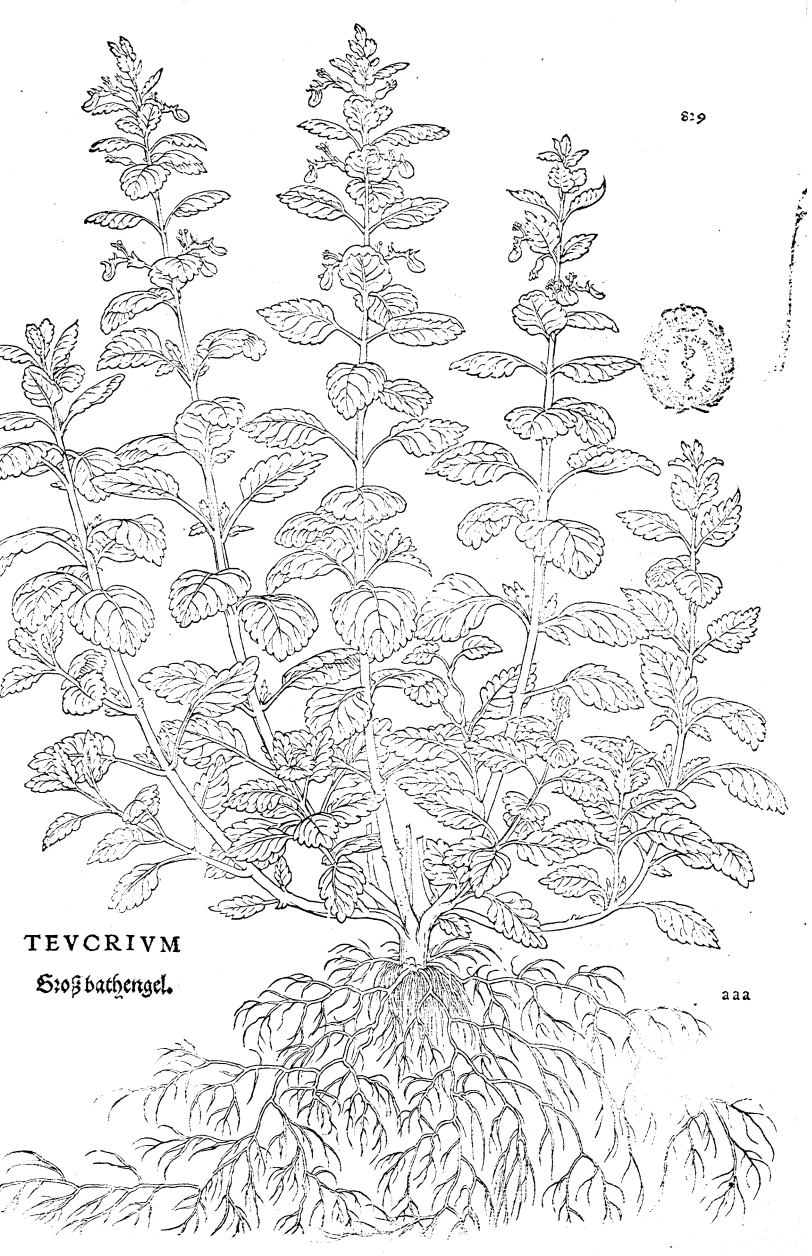

TEVCRIVM
Groß bathengel.

C

NOMINA.

Perforata.

Androsemon.
Chamæpitys.

Fuga dæmonũ.

ΥΠΕΡΙΚΟΝ, ἀὸ ὑὸς ἀιμων, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericũ Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatam uocat, quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdã pertundi uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans kraut nominatur. Androsæmon ob florem eius qui digitis confricatus sanguineũ emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uerò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonũ aliqui, quod superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, furculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinẽ, appellatur. Siliquas gerit subhirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam olens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant nostri temporis herbarij, respondent, ut nemo nisi prorsus præfracto sit animo Hypericũ esse deinceps reclamare possit. Siquidẽ furculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericũ certam tibi faciũt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq; seminis resinaceus.

Marcelli Florentini erratum.

qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cum tamen in Dioscoride sit, αὐτῷ ἔχον μέλανος, hoc est, florem luteum habens.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

Aestate floret, Iulio potissimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositũ. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & urinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cum foliis illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterũ si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa ulcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, urinam cit, ad calculos uesicæ cum uino bibitur.

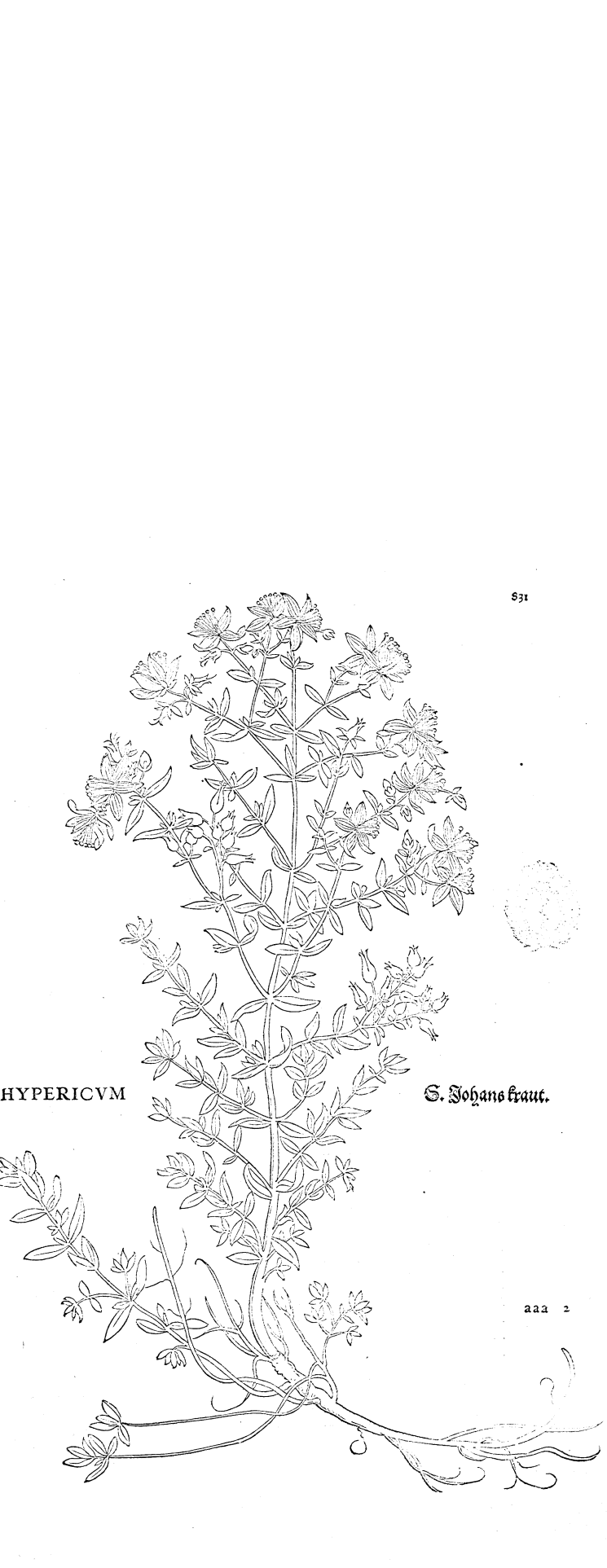

HYPERICVM S. Johans kraut.

NOMINA.

Altercum.

Hyoſcyamon unde dictum.

ΥΟΣΚΥΑΜΟΣ Græcis, Hyoſcyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercū uocari teſtatur. Officinis corrupta uoce Iuſquiamus dicitur. Germanis Bilſamkraut/uel ſimpliciter Bilſen. Hyoſcyamon autem Græci uidentur appellare quaſi fabam ſuillam aprinámue, quòd, ut in hiſtoria ſua Helianus inquit, paſtu huius herbę conuellantur ſues aprí-ue, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint. Adeuntq; aquas non ut proluant ſe tantum, uerumetiam ut cancros uenentur: iſs enim nactis protinus ſanitati reſtituuntur. Atque hinc eſt quod à nonnullis etiam

Apollinaris.

Germanis Sewbon nominetur, Apollinarem uerò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GENERA.

Niger Hyoſcyamus.

Flauus.

Albus.

Tria ſunt Hyoſcyami genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cytinos duros & ſpinoſos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterū flores luteos ceu mâli effigie, folia & ſiliquas teneriores, ſemen ſubflauū ceu Irion: flauum uocant. Et hoc eſt quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidiſsimum exiſtens, pingue, tenerum, lanuginoſum, flore & ſemine candido: album nominant. Quod ſi uerò illud non adſit, utendum flauo erit. Nigrum ut deterrimum improbandum.

FORMA.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti mâli punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine, ut Papaueris, plenis. Quid multa: frutex eſt triſti aſpectu, folio lato, longo, pingui,
D hirſuto, uenoſo, & laciniato: caulibus craſsis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua ſerie ueſtientibus, ſemine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia naſcitur. Alterum paſsim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum niſi poſtquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrā æſtatem, potiſsimum Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium eſt. Reliqua duo genera uenenoſa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine, foliis, caulibusq;, in quem uſum tunduntur omnia, expreſſusq; in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum uſq;: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine, aqua calida perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt uerò ſuccus liquore præſtantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contuſa, & trimeſtri farinæ mixta in paſtillos cōformatur & reconditur. Prior uerò ſucci expreſsio, & quod à ſicco ſemine exprimitur, collyriis dolorem lenientibus cōmodè miſcetur, & contra acres calidasq; fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorū, pedum, aliasq; inflammationes. Semen eadem poteſt. Facit ad tuſsim, deſtillationē, oculorum fluxionē, uehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq; ſanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris ſemine, & aqua mulſa potum. Confert podagris, teſtibus inflatis, mammisq; à partu turgentibus, ſi tritum cum uino illinitur. Miſcetur utiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſe, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos

omnes

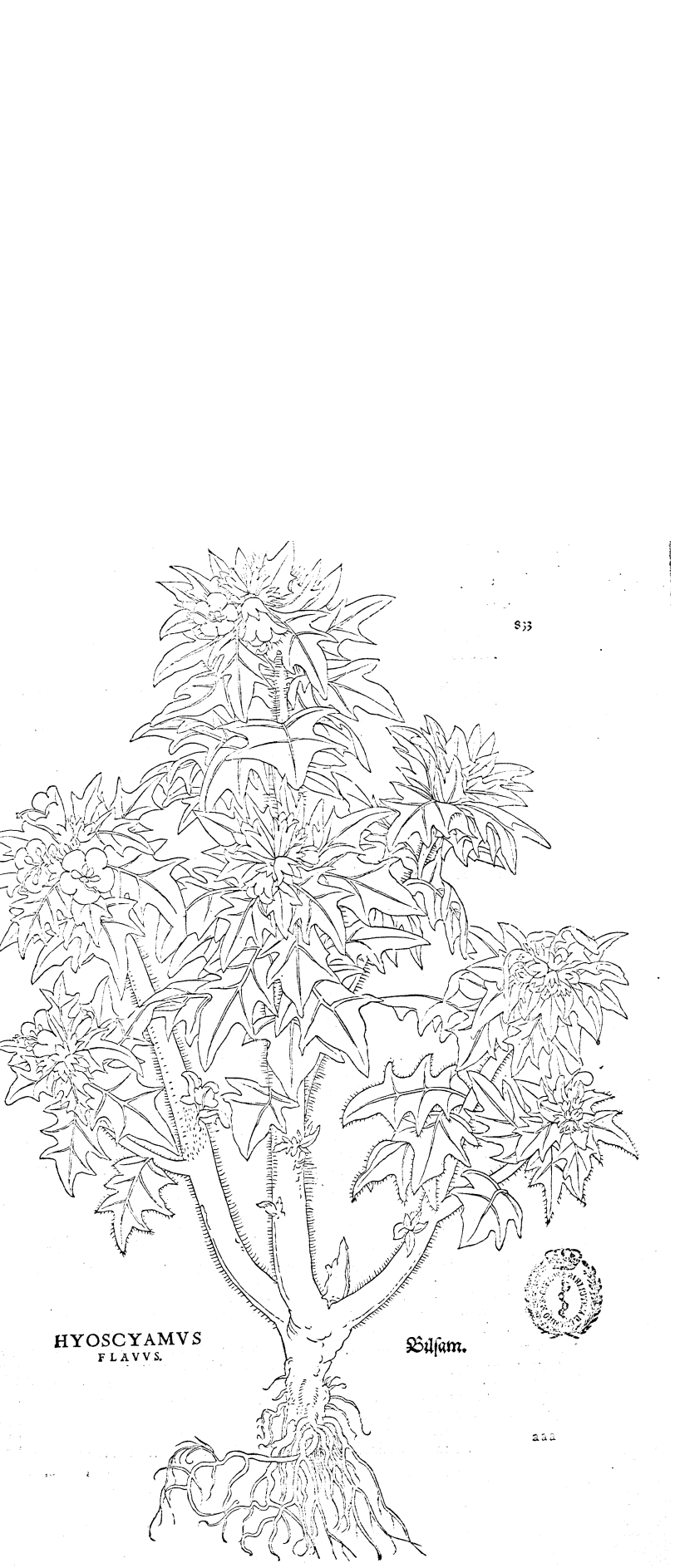

HYOSCYAMVS
FLAVVS.

Bilſam.

c omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepialas febres ſanant. Decocta olerũ modo, & tribliſ menſura comeſta, mediocrem inſaniam gignunt. Idem efficere tradunt, ſi in colo ulcus habenti quis per clyſterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoſcyamus cuius ſemen atrum eſt, inſaniam & ſoporem affert. Huic is cui ſemen mediocriter flauum eſt propinquam facultatẽ obtinet. Fugiendi autem utricꝫ ſunt ut inutiles & uenenoſi. Cęterũ cuius ſemen ac flos candidus eſt, ad ſanationes uel maximè idoneus eſt.

EX PLINIO.

Hyoſcyamũ contra canum morſus ualet, inꝫ uulnera cum melle imponit. Contuſum cum foliis ex uino datur peculiariter contra aſpidas. Eius ſuccus ſanguinem excreantibus medetur. Nidor quoꝫ accenſi tuſsientibus. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliisꝫ utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem.

DE HYACINTHO ▸ CAP▸ CCCXXIII▸

NOMINA.

ΥΑΚΙΝΘΟΣ Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Wertzenblümlin / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi Hyacinthi. D Duplices ſunt Hyacinthi, albi & cœrulei, ut ex hoc Columellę carmine colligi poteſt: Necnon uel niueos, uel cœruleos hyacinthos. Albos uerò non intelligas prorſus candidos, ſed eos potius qui ſi cum cœruleis cõferas palleſcere uidentur, quemadmodũ pictura affabre tibi demonſtrat. Germani album fœminã, ſicut cęruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego ſententiã ueriorẽ eſſe exiſtimo: cum enim adoleſcunt, palleſcere incipiunt. Cœruleũ autem Hyacinthũ noſtra terra triplicem producit, ut è pictura manifeſtè cernere licet: maximũ, maiorem, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autẽ minores & quaſi orbiculati ſunt flores. Omnibus autem deſcriptio, ut ex iis quæ ſtatim ſubiiciemus planũ fiet, pulchrè conuenit, ut hinc congeneres herbas eſſe conijcere cuiuis liceat.

FORMA.

Folia Bulbo ſimilia habet, caulem dodrantalẽ, leuem, minimo digito tenuiorẽ, uiridem, comam adiacentẽ incuruam, plenam florum purpureorũ, radicẽ & ipſam bulboſam. Hæc certè deſcriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorſus ſit eius nota quæ illas nõ appoſitiſsimè exprimat. Folia ſiquidẽ Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorũ, radix bulbacea. Verũ poſſet aliquis cauillari, hos quos deſcripſimus flores non eſſe Hyacinthos, quod in iis diſcurrentibus uenis græcarũ literarum figura AI, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, & Poëtæ fabulantur, haud inſcripta legatur. Cui ſic reſpondemus: Hyacinthũ, quem Dioſcorides & alij hiſtorici deſcribunt, diuerſum eſſe ab eo de quo Poëtæ fabulantur. Cuius rei teſtis eſt Pauſanias, qui refert florẽ qui natus eſt extincto Aiace apud Salamina, non eſſe Hyacinthũ, ſed literis Hyacintho ſimilem uideri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodũ Ouidius, itemꝫ Virgilius deſcribunt. Idem etiam autor Coſmoſandalon dici florẽ apud Hermionenſes, Troœcenijs confines

Obiectio.

Ouidius xiij. metamor. Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai. ai. Flos habet inſcriptum, funeſtaq; littera ducta eſt.

Theocrit. Idyll. xx. Νῦν ὑάκινθε δὲ καλὰ τὰ γράμματα ἃ τοῖς ἀείδοις ἐπὶ σοὶ νόμος ἐστίν.

HYACINTHVS COERV
LEVS MAXIMVS.

Blaw Mertzenblům die gröſſer.

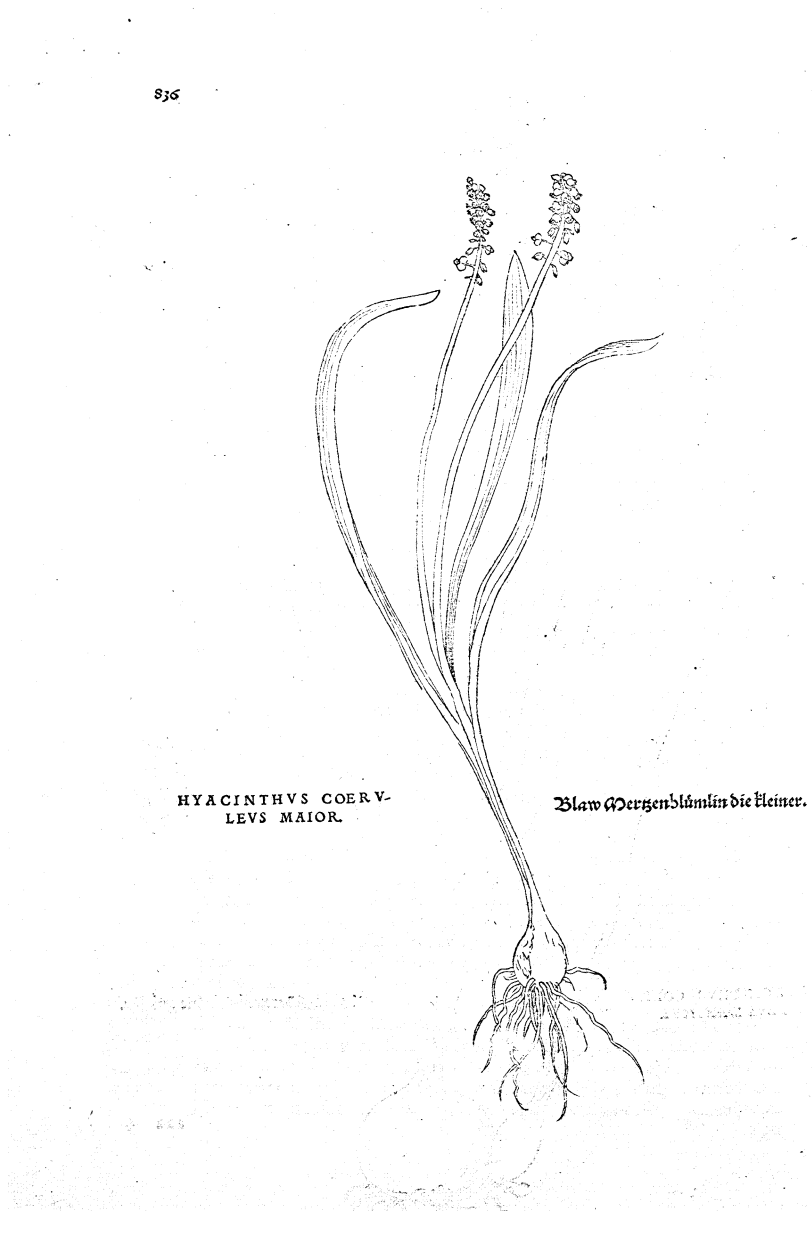

HYACINTHVS COERVLEVS MAIOR.

Blaw Mertzenblümlin die kleiner.

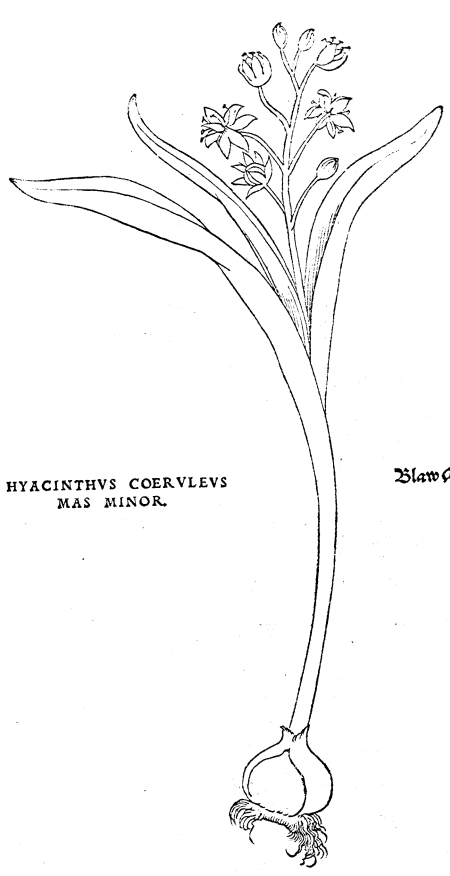

HYACINTHVS COERVLEVS
MAS MINOR.

Blaw Mergenblům mennle.

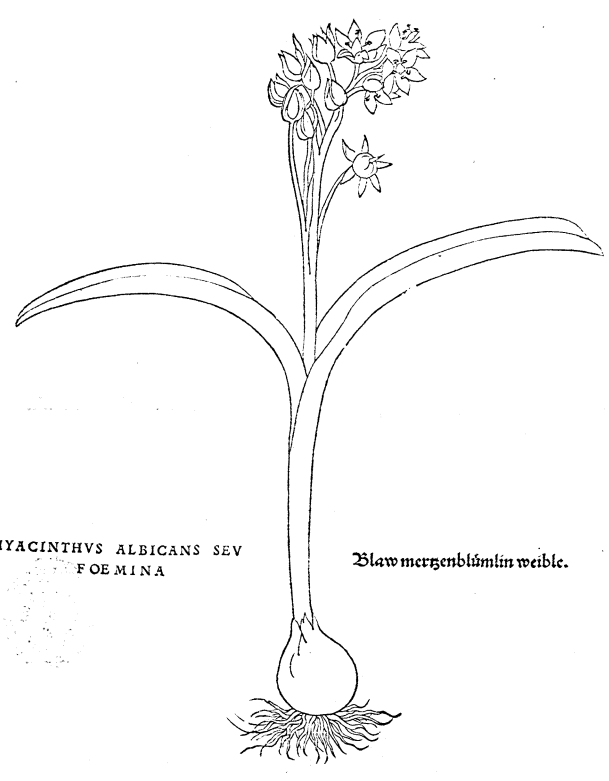

HYACINTHVS ALBICANS SEV FOEMINA

Blaw merzenblümlin weible.

A fines reflatur. Cum itaque conflet duplicem effe Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis inscriptas, qui à Poëtis describitur: alterum uero purpureū seu cœruleum, hoc est, dextrorem & apertiorē, quem cœruleum uocamus, imitel. lexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceū diluitum nonnihil emim refert utrum dixeris, quod Dioscorides per purpureum colorem intelligat. Hyacinthi Dio cauit) fine literis, à Dioscoride aliqsq; hiftoricis deícripti: nihil emim Dioscorides in scorides. Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in delicando, fecundi uero completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem certo quadantenus ordine delicat, in medio calidiratis & frigiditatis conflictus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pectis cum uino albo illita impubes feruare creditur. Sifit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorū morfibus auxiliat. Semen magis adftringit, & coctaiada prodeft. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutifsimè feruare impubes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibetur.

EX PLINIO.

uiolaceum diluit, hoc eft, dextrorem & apertiorē, quem cœruleum uocamus, imitel. lexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceū diluitum nonnihil emim refert utrum dixeris, quod Dioscorides per purpureum colorem intelligat. Hyacinthus Dio cauit) fine literis, à Dioscoride aliqsq; hiftoricis deícripti: nihil emim Dioscorides in scorides. Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in delicando, fecundi uero completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem certo quadantenus ordine delicat, in medio calidiratis & frigiditatis conflictus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pectis cum uino albo illita impubes feruare creditur. Sifit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorū morfibus auxiliat. Semen magis adftringit, & coctaiada prodeft. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutifsimè feruare impubes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibetur.

EX PLINIO.

EX PLINIO.

C Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertatẽ coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorũ morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbumq; regium, ſemen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO▸ CAP▸ CCCXXIIII▸

NOMINA.

ΥΣΣΩΠΟΣ græcè, Hyſſopus & Hyſſopũ latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Jſpen/oder Jſop uocatur.

GENERA.

Hortenſis. Montana. Duûm generũ Dioſcoridi Hyſſopus eſt, horæenſis & montana. Hortenſis quę in hortis prouenit, ac culinarũ cauſa colitur, garten Jſpen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus naſcit, & germanicè birg Jſpen appellari poteſt.

FORMA.

Hortenſis & noſtra Hyſſopus eſt uera & genuina. Herba eſt pedali altitudine hortenſis, fruticoſa, folio Satureiæ ſatiuæ, floribus in cœruleo purpuraſcentibus, thyrſos ſpicæ modo ueſtientibus, radice longa & lignoſa. Montana priori haud diſſimilis eſt. Errant qui noſtram Hyſſopum hortenſem non eſſe ueram putant: habet enim planè folium origani, niſi quod anguſtius eſt. Nec plures ſunt eius apud Dioſcoridẽ notæ. Nam quę de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyſſopũ attinent, cum ſimpliciter ſcribat Dioſcorides, Origanum

D non habere umbellam rotæ ſpeciem obtinentem. Id quod uerum eſt.

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortenſis, in montibus uerò montana naſcit. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, quo etiam potiſſimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Hyſſopũ calefacit & deſiccat ordine tertio: ſed & tenuium eſt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, aſthmaticis, tuſsi uetuſtæ, deſtillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præſtat. Decoctũ eius cum oxymelite potum, craſsitudinẽ per aluum ducit. Eſtur cum ficis uiridibus, aluum ſubducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut eryſimo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutẽ. Cum uino ad inflammationes. Diſcutit ſugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimũ gargariſma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures ſunt ſuffitu ſoluit.

EX PLINIO.

Hyſſopum in oleo contritum phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Stomacho eſt contrarium. Purgat cum fico ſumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus aduerſari, tritum cum melle & ſale & cumino.

DE HYDROPI-

HYSSOPVS
HORTENSIS

Garten Jspen.

bbb

C

NOMINA.

Hydropiper quare dictum.

ΥΔΡΟΠΕΠΕΡΙ Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis **Waſſerpfeffer / oder Wuckentr.** aut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus naſcitur, & piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris piper aquatile, appellatum eſt. Muſcæ denique ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Caulem ædit geniculatũ, robuſtũ, circa quem alarum concauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora, candidioraq;, guſtu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert ſecundum folia naſcens, continua ſerie congeſtum, racemoſum, & acre. Radicẽ exiguam & inutilẽ. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginẽ damus, eſſe Hydropiper: nulla ſiquidem nota eſt quæ illi non cõueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthę cõſimilia, maiora tantũ, hoc eſt, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si uerò linguã conſulat, folia meram piperis acrimoniam reſipiunt, nullam tamen odoris ſuauitatẽ in eis deprehendet. Quod ſi reliquam faciem excuſſerit, offendet ſemen prope folia enatum racematim congeſtũ, & quadã ſerie cohærens, ipſumq; acre. Accedunt denique natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus ſit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturã, quam nõnulli Hydropiperis ſpeciẽ eſſe arbitrantur, quæ ferè Hederę folia obtinet, & ſecundũ ea ſemen, Ari ſemini haud diſſimile. Nos à colore ſeminis appellauimus Hydropiper rubeum, germanicè rot
D **Waſſerpfeffer**. Huius herbę & racemoſus fructus, & folia acrimonia ſunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope ſtantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copioſe prouenit ad flũmen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe floribus albis ſpicatim cohærentibus, ac ſubinde ſemen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt, non tamen uſqueadeo ut piper, & ſiccum: id quod guſtus abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum ſemine illita, cœdemata, ueteresq; duritias diſcutiunt. Sugillata delent. Siccata & tuſa pro pipere ſali & obſoniis miſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterum calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atq; herba ipſa etiamnum uiridis cum ſemine cataplaſmatis in modum impoſita ſugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac foliis Menthę ſimilis, maior tantum, guſtu acerrima ut piper, perexigua ſemina ſingulis foliis ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac duritiès ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri cõmentarij, quomodo ueteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Dracontij apud Plinium lib. xxiiij. cap. xvi. ſpeciem eſſe cõperio: hanc enim ita pingit: Tertia demonſtratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harundinea,

totidem

HYDROPIPER

Waſſerpfeffer.

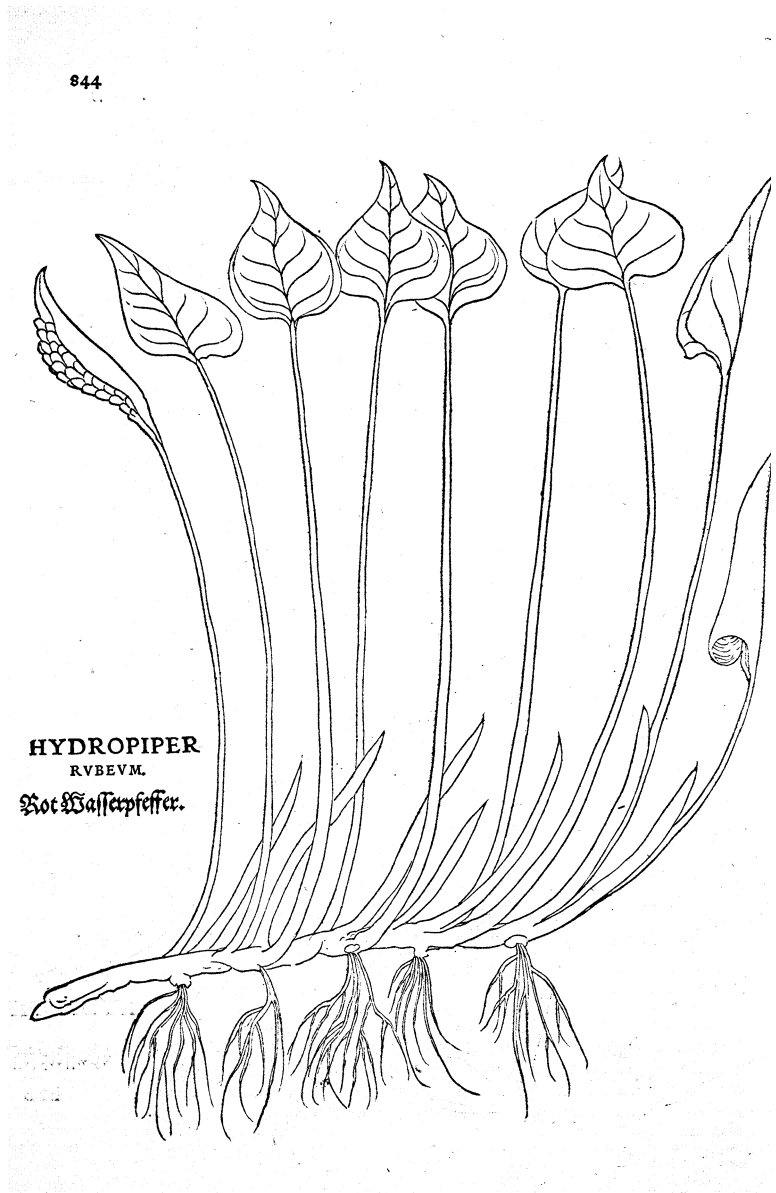
HYDROPIPER
RVBEVM.
Rot Waſſerpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere uidentur. Est enim folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, nodisq; geniculata. An uerò tot nodis sit geniculata, quot habet annos, totidemq; foliis, nondum obseruare potuimus. Quinetiã uniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq; sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quam Dioscorides suis etiam tribuit Dracontijs, abundè quod contendimus docet. Non est autem, ut quidã existimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atq; formam non referat. Hanc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri uelle existimet.

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVI.

NOMINA.

ΦΛΟΜΟΣ græcè, Verbascũ latinè, officinis Tapsus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamq; nominent. Germanicè Wullkraut/ Kertzenkraut/ Vnholden kertz/ Himelbrant/ Brennkraut uocatur. Phlomon autem haudubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychnijs utantur. Candelariã quoque recentiores nominarunt, quod caulibus eius adipe, seuo, uel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur.

Tapsus barbatus.
Candela regis.
Phlomos cur dicta.
Candelaria.

GENERA.

B Verbascũ omnium ueterũ testimonio duo habet summa genera. Candidũ enim alterum foliis, nigrum alterũ est. Candidum rursus in marem & fœminã digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiã Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & uulgò artheticæ, cum arthriticæ dicendum esset, uocantur. Germanicè Schlüsselblümen. Horum unum est odoratũ, alterum odoris expers. Prius germanicè simpliciter Schlüsselblümẽ/ oder gelb Schlüsselblümen/ Himelschlüssel/ oder S. Peters schlüssel/ alterum wild Schlüsselblümen/ oder weiß Himelschlüssel appellant. Est & tertium Verbasculum, quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani Marienroßen uocant. Hæc sunt genera Verbasci quemadmodũ à Dioscoride & Galeno commemorantur, quorũ sanè omniũ picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam distingui genera hæc, ut Plinius libro xxv. cap. x. ait, penè superuacuũ sit, quum sint eiusdem effectus omnia.

Verbascula duo.
Herba paralysis.

FORMA.

Verbascum candidum fœmina, Brassicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, crassitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus foliis, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusq; constaret foliis. Syluestre uirgas fert altas & arborescentes, folia Saluiæ similia. Habet uerò circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáue: foliis rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilis tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiã dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albũ pallescente. Lychnitis siue Thryallis foliis ternis, aut quaternis, aut etiam pluscullis, crassis, pinguibus, hirsutisq;, ad lucernarũ lumina utilibus, floribus purpureis.

Candidum mas.
Nigrum.
Syluestre.
Verbascula.
Lychnitis.

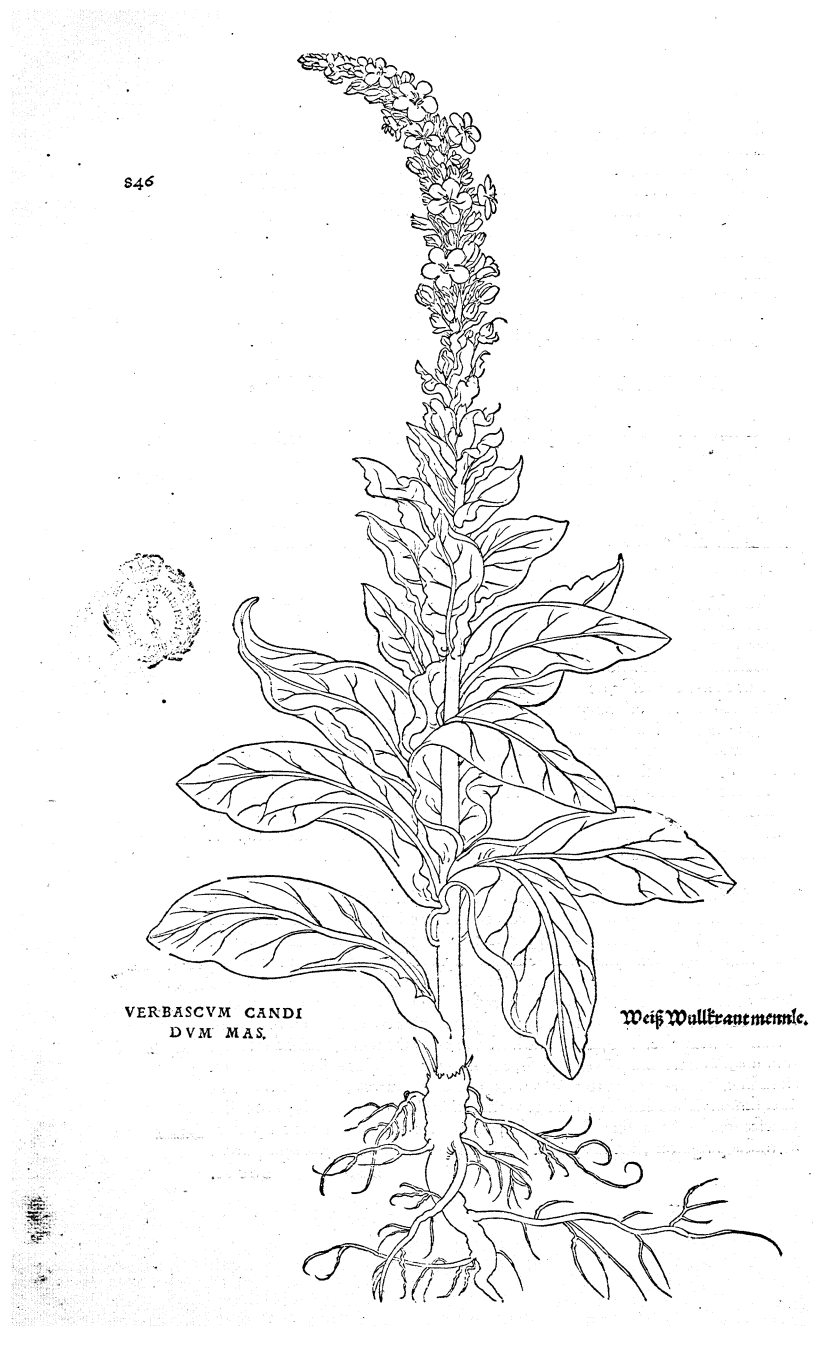

VERBASCVM CANDI
DVM MAS.

Weiß Wullkrautmennle.

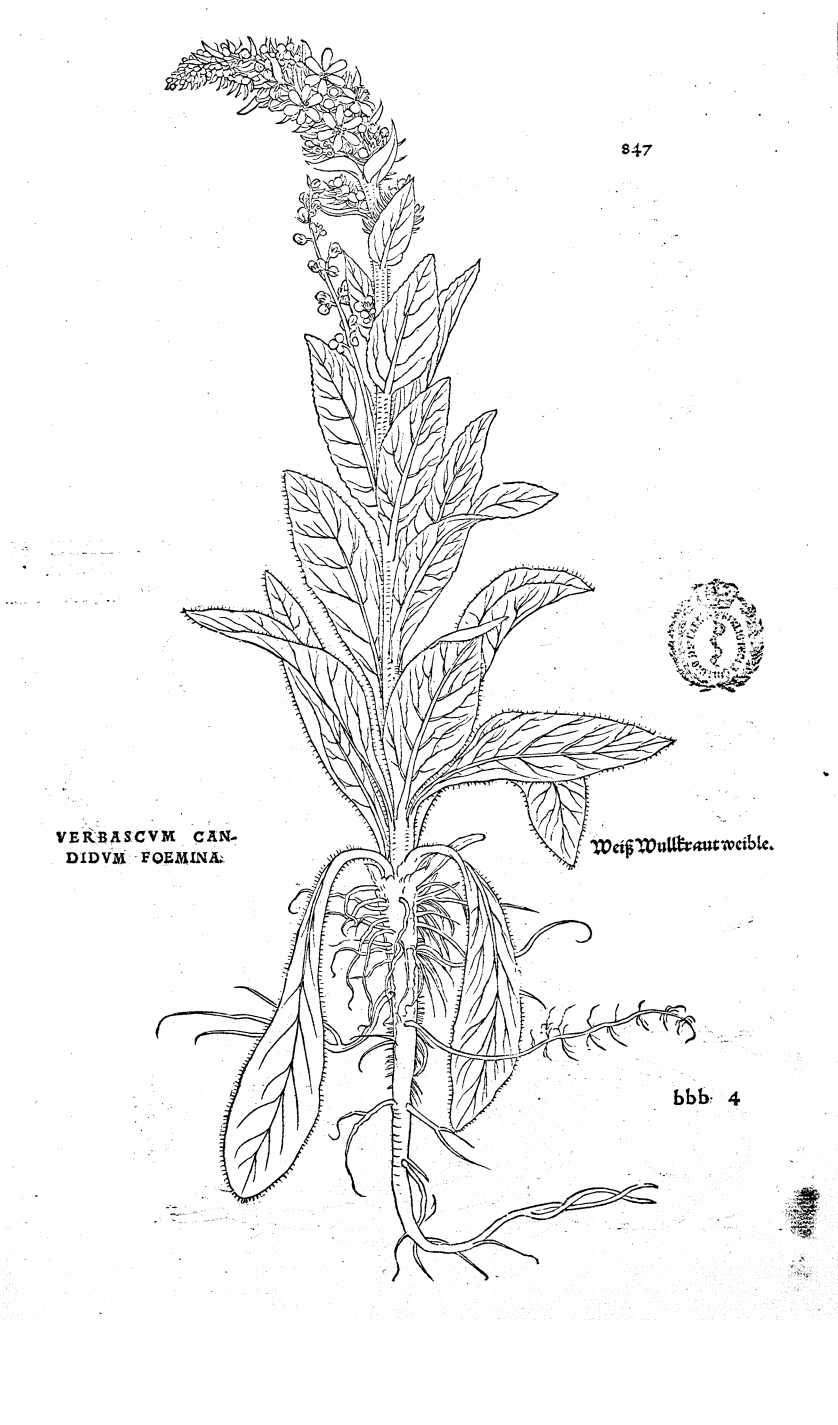

VERBASCVM CANDIDVM FOEMINA.

Weiß Wullkraut weible.

bbb 4

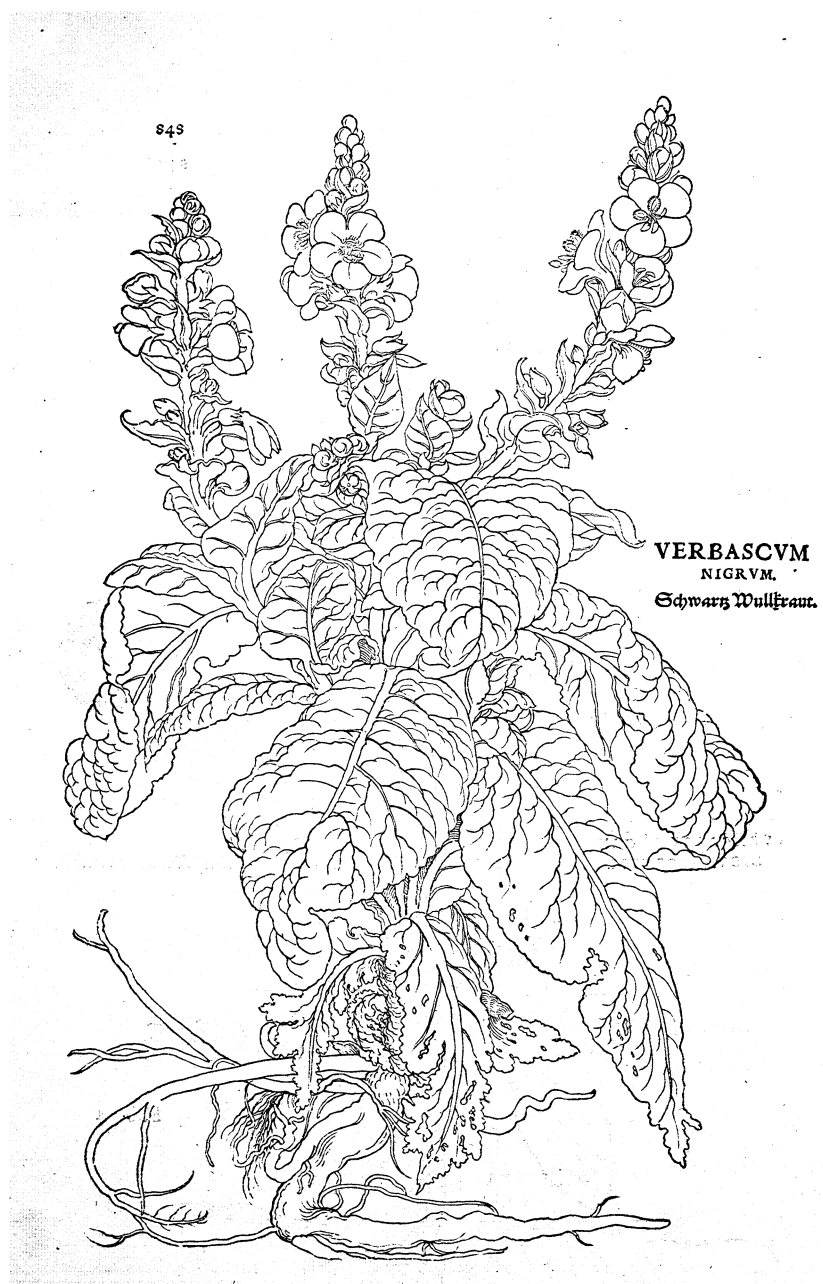

VERBASCVM
NIGRVM.
Schwartz Wullkraut.

VERBASCVM
SYLVESTRE.
Wild wullkraut.

VERBASCVLVM
ODORATVM.

Geel Schlüſſelblümen.

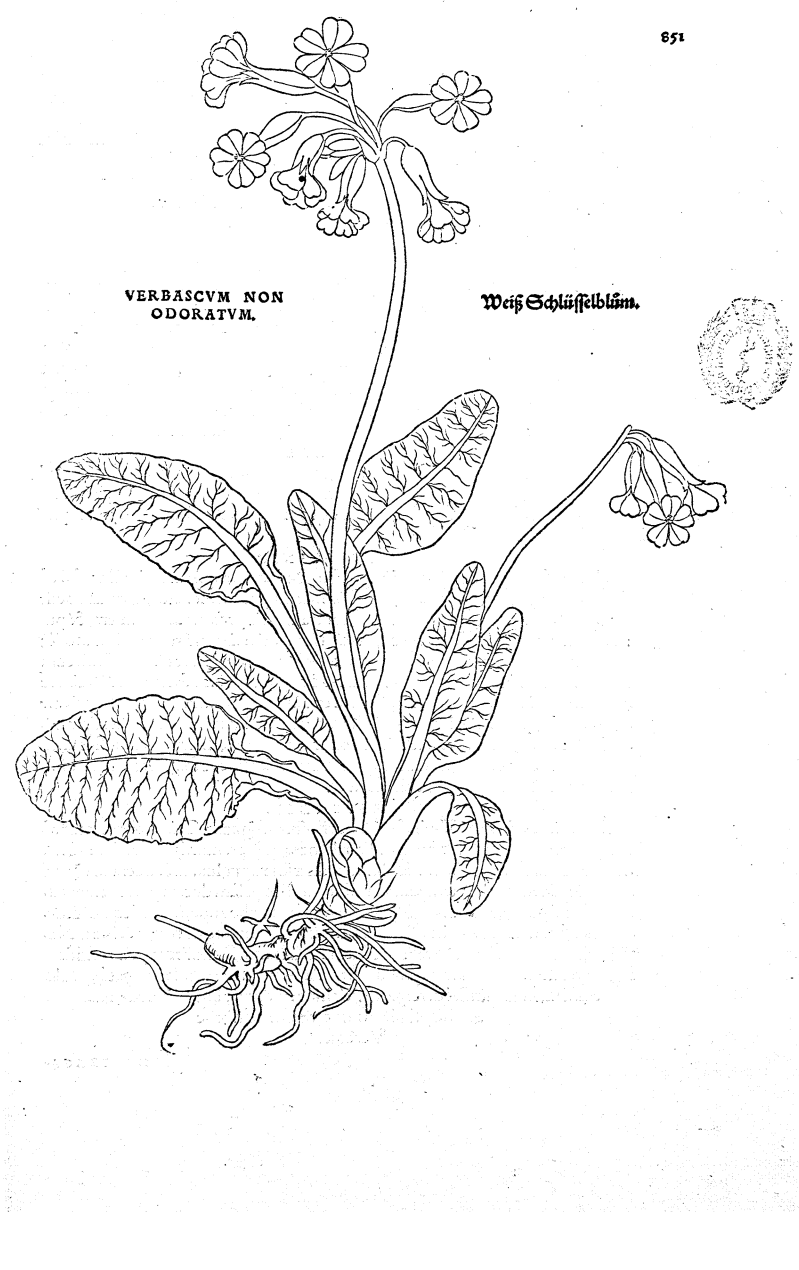
VERBASCVM NON
ODORATVM.
Weiß Schlüsselblüm.

LOCVS.

C Candidum & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in campestribus, potissimũ siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter alijs in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim uere emicant, certiq; huius appetentis nuncij. Hoc sanè tempore carpenda ueniunt, quod confestim fugacia euanescant: uita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi uim possident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adstringit: unde tali iudicri magnitudine in alui profluuio utiliter cum uino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunq; reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata, & oculorũ inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum aceto autem uulnera sanat. Contra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinuntur. Ferunt fœminæ folia caricis interposita, incorruptas atq; à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potissimũ autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quo-
D que flaueścere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbascũ cuius flos aureus est, contra omnia pectoris uitia, tussem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tussientibus modò, sed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit potatur in aqua Verbascum, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac foliis decoctis in uino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbascalis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto ueficę renumq; obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuentia. Quod uerò hæc eadem possint, temperamentũ eorundem palàm docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt: ut hoc nomine desiccandi & detergendi facultatẽ, quam illis Galenus ascribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, quod maculas, rugasq;, & alia eiusdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentissimũ sit herbas, quas Schlüsselblümen uocant Germani, esse Verbascula.

DE FRAGA-

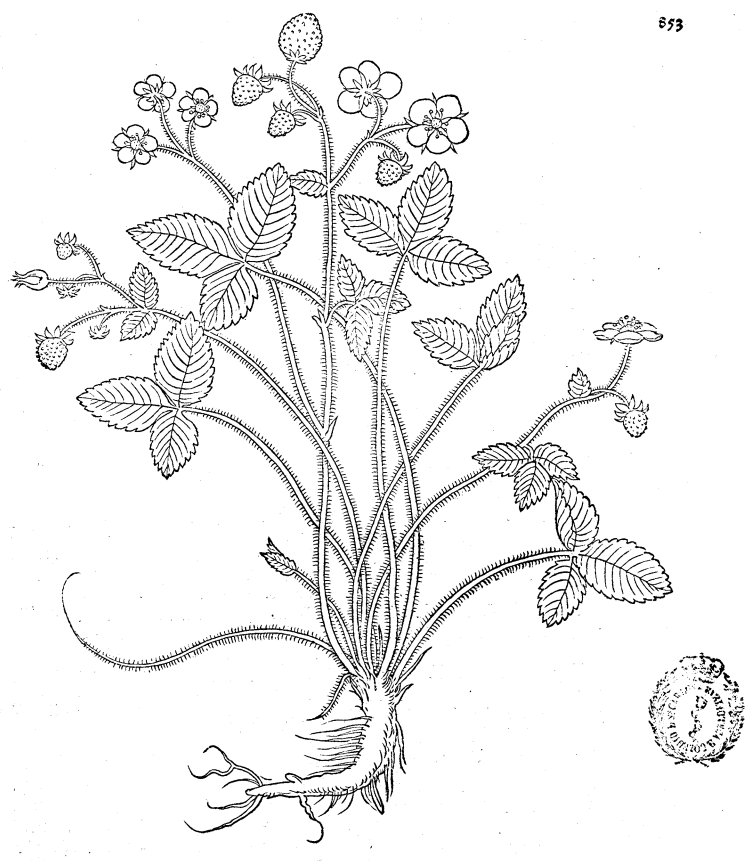

FRAGARIA MAIOR
ET MINOR.

Erdtbeer.

C

NOMINA.

Rubus Idæus uidetur esse Fragaria.

GRAECIS ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasq; causas, ut in sequentibus dicemus, minimè repudiandã existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit, quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptũ, in quo hæc uerba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uerò sit, ex numero Mororũ esse cõstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorẽ reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer uocant. Græci autem si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, haud dubiè sic dixerunt.

Fragaria unde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronantur, alij trigemino comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerũ, quum maturuit rubentẽ, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibra-
D ta capillitio.

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiã colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret uere, & tota æstate, inq; maximã autumni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidã in primo: nõnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccam esse hac ratione, & minimè humidã oporteat. Quapropter in tanta sententiarũ de eius temperamento diuersitate animaduertendũ, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringãt. Differre tamen inter se, quod
Folia Fragariæ. folia potissimũ recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uerò adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidã in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida es-
Fructus eiusdem. sentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autẽ non parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionẽ habet, ita ut calidus & siccus dicendus ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

VIRES.

A VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragarię facultatibus partim eas quas Dioſcorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ aſcripſerint, operepræcium me facturum arbitror, ſi utriuſq; de iſs uerba præmiſero, ut nimirum quiſq; hac ratione, quapropter iuniores iſs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem poteſt quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorũ inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorẽ herbæ Fragi ſuccum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum eſt. Ad ſuſpirioſos eiuſdem ſuccus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum eſt remedium. Has facultates etiam antiquus manuſcriptus herbarius Fragariæ adſcribit, nomine tamen Apulei in Dioſcoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comeſtum ſtomacho conferre, & ex ſucco eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo ſumpta medetur lienoſis, item ſuccus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur ſuſpirioſis. Fraga ſitim ſedãt, ſtomacho proſunt, ſed præſertim bilioſo. Succus Fragis exprimitur, uetuſtate uires accipiens, præſentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorũ ſuffuſiones, neq; nõ epiphoras. Radicis decoctũ ieci noris feruores mulcet matutino & meridie potũ. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum ſiſtendam, menſtrua cohibenda, gingiuas confir-
B mandas, oris ulcera, eiuſdemq; fœtorẽ tollendum, quæ ſingula Rubus etiam Idęus poteſt, ut inde rurſus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO.

CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

Nardus ſyluestris. Valeriana.

Θοὺς, ἄκαρνα ναρδὸς Græcis, Phu & Nardus ſyluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs noſtri temporis, Germanis Baldrion/ Dennemarck/ oder Katzenkraut/ oder Augenwurtzel appellatur, quod ſcilicet catti odore radicis eius, quo eorũ oculi roborant, impenſe delectent.

GENERA.

Duo ſunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc deſcriptioni per omnia reſpondet, germanicè groß Baldrion/ & Triacks appellatur. Vulgus herbariorũ Valerianã maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrion/ & Katzenwurtzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioſcoridis, ut paulò pòſt fuſius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphoboſco, ſiue Oluſatro ſimilia habet. Caulem cubitalẽ, aut proceriorem, leuem, tenerũ, purpuraſcentẽ, in medio cõcauum, geniculis interſectũ. Flores ad Narciſſi flores accedentes, minores & teneriores, in ſubalbido purpuraſcentes. Radices in ſuperiore parte minimi digiti craſſitudine. Adnaſcentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrũ nigrum, inuicẽ implicitas, ſubflauas, bene odoratas, nardum in guſtu referentes, cum quadam uiroſa grauitate. Ex qua certè deſcriptione ſole clarius fit, herbam quam uulgarẽ hodie Valerianã no- Valeriana uulgaris.

856

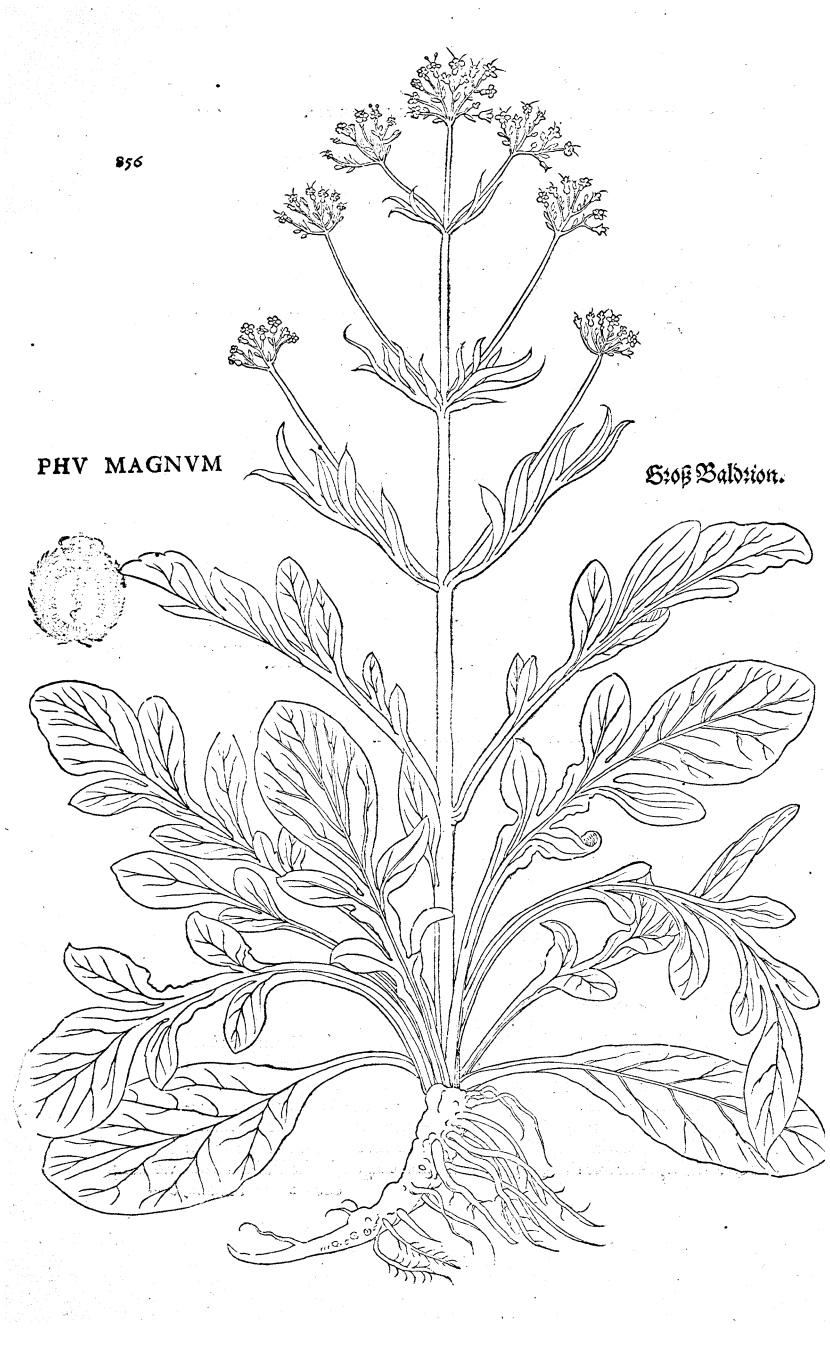

PHV MAGNVM

Groß Baldrion.

PHV GER-
MANICVM.

Gemein Baldrion.

C minant ésse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota uideatur. Folia nanq; huius cum primùm erumpunt Elaphoboſci præ se ferunt imaginẽ: postea uerò dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoq; eius cubitalis, & maior (nõ enim rarò ad trium cubitorũ longitudinẽ caulis à nobis uisus est) læuis, potissimũ in infima eius parte, denicq; tener, purpurascens, in medio cõcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiẽ, quamuis minores sint, atqueadeo tenerio res. Vt hoc nomine cum Ruellio in grecis codicibus Dioscoridis ἴσοφυα pro μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimũ
Phu Ponti. describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiã flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoq; in superiore parte minimi digiti crassitudinẽ obtinent, multasq; radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibi ipsis implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamẽ grauitate, imitantes. Quum itaq; hæ omnes notæ, Valerianę nostrę respondeant, multorumq; cõsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum ijs quæ Dioscorides Phu adscribit cõueniant, quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianã apertè doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq; ad mirandã altitudinẽ surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hęc in tantam proceritatẽ non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

D TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinã mouet. Potest idem & decoctum eius, Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Lens. ΦΑΚΟΣ, ἡ φακὸς Græcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbarijs latinum nomen retinuit. Germani Linsen appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascentibus, siliquis paruis, molliter in latitudinẽ fusis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum.

TEMPVS.

LENS

Linſen.

C TEMPVS.

Iulio menſe floret, & deinceps in ſiliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamẽ in ſecundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comeſta, oculorũ aciem hebetat. Ægrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq; & inteſtina inflat. Aluum cum cortice ſuo comeſta ſiſtit. Præſtat quę facillimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adſtrictoriã: quapropter aluũ ſiſtit, ſi detracto antea cortice accuratè coquaẽ, primaq; aqua inter coquendũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluum ſoluit. Somnia tumultuoſa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius ſuo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut roſis ſiccis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionẽ abijciuntur, aut rhoïs quę obſonijs inſpargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cõtra ſubuerſionẽ ſtomachi triginta grana lentis ſuis corticibus denudata, deuorata proſunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Cruſtas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflammationibus oculorum & ſedis, addito roſaceo. In maioribus ſedis inflammationibus & ſinu amplo cum malicorio aut ſiccis roſis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas ſimiliter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduerſus autem puſtulas, herpetas, eryſipelata, pernionesq;, ut antea dictum eſt. Contra mammas grumoſum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris
D cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non ualenter adſtringũt. Ipſum itaq; earum corpus deſiccat & ſiſtit uentrem: cæterum decoctũ irritat. Proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis cauſa adhibenẽ. Cortex eius uehementer adſtringit, carnea ſubſtantia tenuiter, quę & craſſi ſucci & terreſtris eſt. Succus porrò Lentis adſtringenti eſt cõrarius. Quocirca ſi elixæ in aqua iuſculum ſale garo oleoq; conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lente ferculum apparatur, contrariam ſucco uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones deſiccat, os uentriculi, inteſtina, & totum denicq; uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dyſentericis accõmodatus eſt cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adſtringendi uehementiã, cumq; hac alia uidelicet omnia quæ cõſequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, craſſum prauumq; ſuccũ gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud deſiccat, uti ea quæ cortice non eſt ſpoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non ſeruant, elephantiaſim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem craſſa ficcaq; cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitioſa eſt habitudo ob aquã in carne diffuſam, Lens cibo utiliter prębetur, ceu aridis & ſqualentibus admodũ damnoſe. Eandem ob cauſam uiſum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò qui contrario modo ſe habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt: craſſum enim & tardifluum ſanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientiſsima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquitur, eaq; quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & ſtomachũ inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq; diſcocta cœleſti aqua. Eadem ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerũ rumpit, eaq; quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq; exulceratas & rimoſas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſup.

A tra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & Betę folia. Imponiť & ſtrumis panisq́, uel maturis, uel maturescentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionē ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta, in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quamtenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq́ omnibus, & felli, nec ſomno facilis. Ad puſtulas utilis, igniq́ ſacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentę modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Craſsi ſucci eſt, & auſteram uim atque qualitatem poſsidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapæ cum ſale miſceat, potionem faciet quæ uentrem ſubducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & uniuerſo uentri. Quapropter utilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si uerò cortice ablato ſumatur, uehementiam adſtringendi abijcit, magis uerò nutrit, cum tardi ſit tranſitus, & craſsi ſucci, non tamen adeò ſiccat, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebrò utuntur, elephantiam contrahunt, & cancros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, ut fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, ijs ſolis utile eſt edulium, quemadmodū ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter uiſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes utilis eſt, eò quod craſſum & difficulter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quod ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimū inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens uerò probè decocta & trita, ſi uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum uehementer compeſcit. Paruæ uerò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.

B

DE PHILYRA.

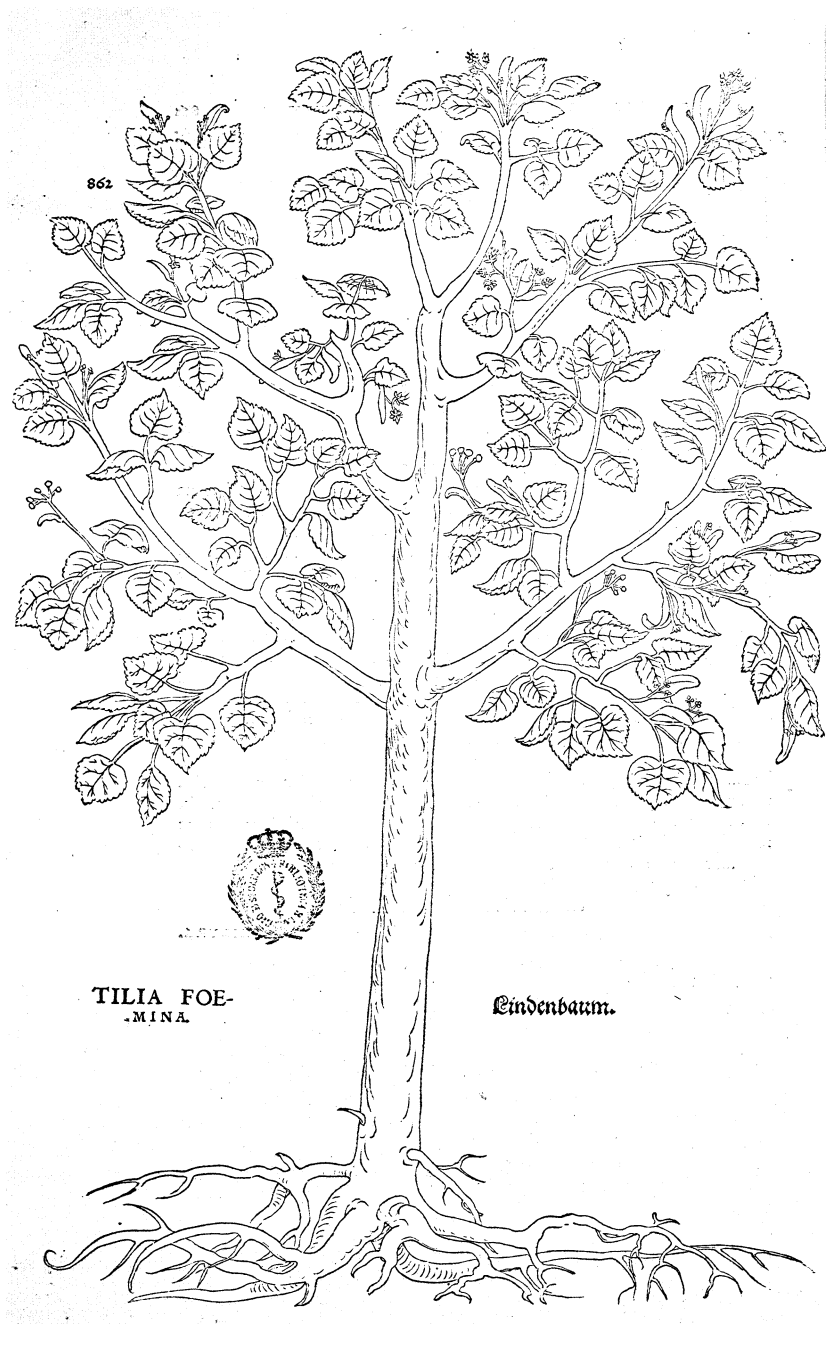
862
TILIA FOE-
MINA.
Lindenbaum.

A

NOMINA.

ΦΙΛΥΡΑ Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis Lynden appellatur. Alia ab hac est arbor quæ Dioscoridi Φιλυρέα uocatur. Quod non animaduertentes uiri etiam nonnulli doctissimi, utrasq; arbores magno errore confundunt, quod forma admodū discrepent, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto lib. iij. de plantarū historia, cap. x. inuicem collatis abundè constabit. Differunt itaq; inter se Philyra & Phillyrea, neque una utraq; uoce arbor significatur, sed diuersæ. *Phillyrea alia à Philyra.*

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorq;: fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duritiā est: fœminę candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas sterilis, nulloq; flore est: fœmina, cuius tibi picturā damus, & florem & fructū gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulū acutiorē rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atq; serrato: flore tantisperdum calyculo continet herbaceo, ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semē prætenue quantū atriplicis, omnibus animantibus ingratū, cum foliorū pabulo maximè ducant, eorumq; mira dulcedine capiant. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis unq; dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructū ferre subdulcē ad similitudinē Lentisci, nigrū, uuarū more con-
B gestū: Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atq; serrata, adeoq; ab oleæ foliis dissidentia: fructū denicq; fert nō modò non subdulcē, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidā esse Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepsię & id genus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadā in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatē cum modica adstrictoria, perinde atq; Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulò pòst subijciemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimū est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi foliis aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & extergentē illis inesse facultatē. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaq; cum aceto lepram sanat. Porrò uiridis etiamnū & recens si uulneribus deligatur q; uice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidā perfundūt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticē cōmandu catum uulneribus utilissimū esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedū tumori. Humor quoq; è medulla castratæ arboris effluens, capillū reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Humor denicq; cuti nitorē inducit, faciemq; gratiorē præstat. Folia ad infantiū ulcera in ore cōmanducata prosunt, decocta & pota, urinā ciunt & menses.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiā Tiliæ adscribat, ut ex eiusdē uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quispiā uires quæ à

c quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni ſententia retulimus differre comperiet. Nam maculas faciei abſtergere ſcribunt Tiliam, ſi illa eius ſucco lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem ſtillatitiũ, oculis claritatem inducere, calculum ſanare, tumores diſcutere ijdem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus ſuccurrit, & alia quæ à Dioſcoride & Galeno in Vlmi hiſtoria cõmemorantur, poteſt.

DE CHELIDONIO MAIORE.

CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

Chelidoniũ unde dictum.

CHELIDONION μεῖζον Græcis, Chelidoniũ maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schelkraut/Schelwurtz/groß Schwalbenkraut dicitur. Chelidonio autem, uel ſi mauis Hirundinaria, auis hirundo quæ Græcis χελιδὼν uocatur, nomen indidit, uel, ut autor eſt Plinius, quod hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido reſtituit uiſum, ut quidam tradunt, etiam erutis, uel quod floret aduentu hirundinum, diſceſſuq; commarceſcit: id quod de minore uerè dicitur.

FORMA.

D Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata foliis plena habentem. Folia Ranunculo ſimilia, teneriora tamen, & colore ſubcæſia, iuxtaq; ſingula folia florem Leucoio ſimilem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix ſupernè ſingularis, infernè autem plures. Fructus cornuti Papaueris inſtar tenuis, longus ueluti galeę conus, in quo exigua ſemina ſunt, Papaueris ſemine maiora. Huius deſcriptionis notæ omnes Chelidonio noſtro reſpondent. Siquidem fruticoſa eſt herba, cubitali altitudine, cauliculis lanugínoſis, teneris, folio Ranunculi, magis anguloſo, tenuiori, aduerſa parte cæſio, auerſa incano, flore luteo, Leucoio conſimili, ſemine Papaueris, quod in corniculis ſeu ſiliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata ſuccum croceũ emittit, guſtum uellicantẽ. Radix in ſuperiore parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidoniũ hirundinum aduentu florem excitat, atqueadeo toto deinceps uere & æſtate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo uaſe in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodeſt. Exprimitur autem ſuccus ex foliis, radicibus & floribus incipiente æſtate, ſiccaturq; in umbra & in paſtillos conformatur. Radix cum Aniſo & uino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata ſedat.

EX GALENO.

Chelidoniũ admodum extergentis & calidæ facultatis eſt. Sed & ſuccus eius ad acuendum uiſum cõmodus eſt, utique in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur diſcuſsione indigens. Vſi ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentẽ, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniſo. Pari modo manſa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.

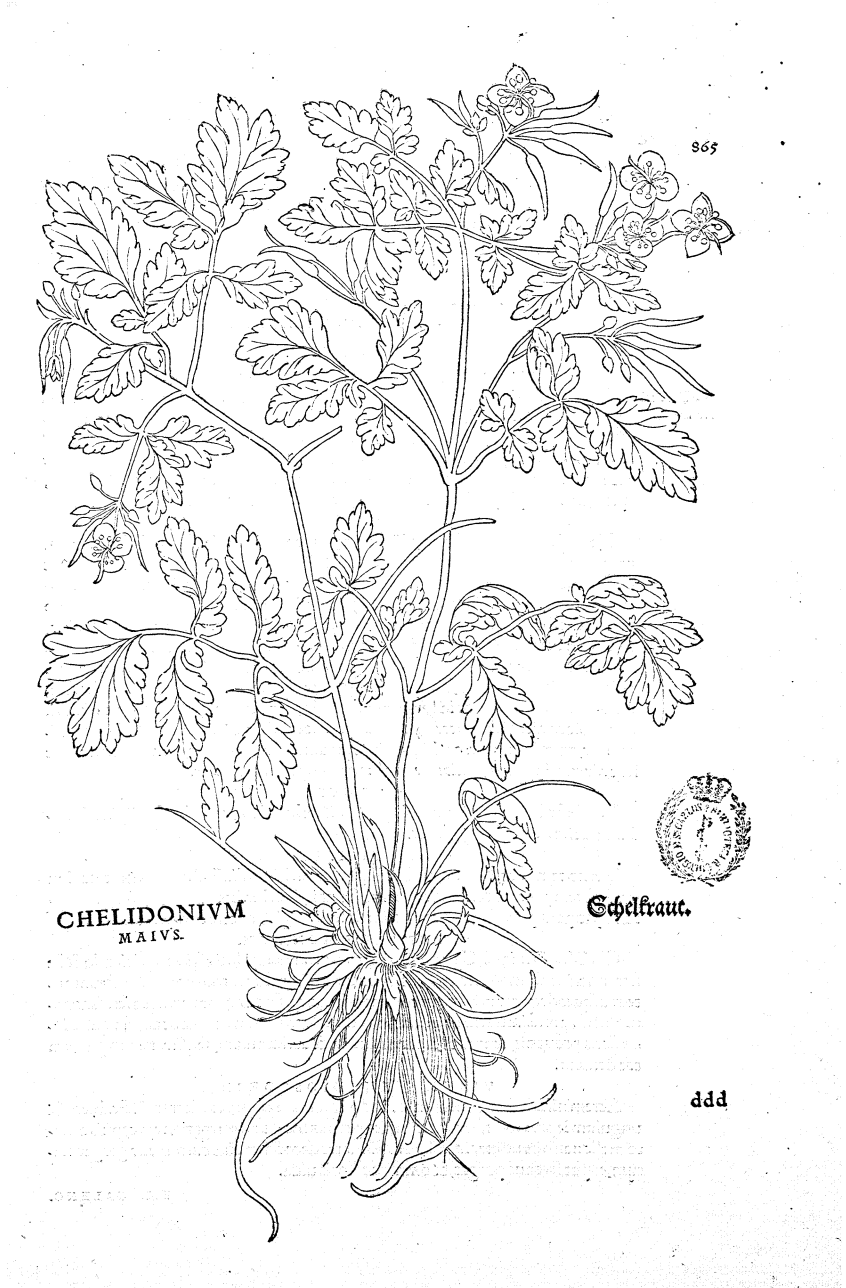

CHELIDONIVM
MAIVS.

Schelkraut.

C EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimit̃, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorũ aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatemq́ diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.

CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia minor cur dicta.

CHELIDONION μικρὸν Græcis, Chelidoniũ minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis uideat̃ coaluiſſe: uel quod ſtrumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwartzen oder Blaternkraut/ id eſt Ficariam, Pfaffenhödlin/ klein Schelwurtz/ oder Schwalbenwurtz/ oder Meyenkraut nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata eſt hauddubiè, quod, ut Theophraſtus lib. vij. cap. xiiij. hirundinũ aduentu florem excitet.

FORMA.

Herbula eſt à ſtolonibus pediculiſue pendens, ſine caule, foliis Hederæ figura, rotundioribus minoribusq́, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congeſtas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioſcoridis deliniatio prorſus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uidetur. Nam hæc herbula eſt à pediculis pendens, uidua caule, foliis Hederæ, rotundioribus multò minoribusq́, teneris & modicè pinguibus. Radices oſtendit ex eodem callo prodeuntes, paruas, complures in granorũ tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cõmemorabuntur, quæ ſingula Scrofulariæ minori adamuſim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus eſſe inficias ire ſine magna impudentia poſsit.

D

LOCVS.

In paluſtribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq́ uliginoſis tractibus ac hortis paſsim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio menſe, & præſertim hirundinũ aduentu floret, nec longo poſt tempore marceſcens euaneſcit, ſic ut irrigui limites, qui largo foliorum florumq́ ſtipatu pubeſcebant, confeſtim ijs ſpoliati glabreſcere conſpiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidoniũ minus, Galeno teſte, quarti ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccando, ideoq́ magnam præ ſe fert acrimoniã, guſtum erodentem. Noſtrum autem uſqueadeo acre non eſt, ut commanducando ſæpe nullam prorſus ſentias acrimoniam, potiſsimum in eo quod humido in loco natum ſit. In hoc autem quod locis ſiccis prouenit, ſentias & amaritudinem & acrimoniam, ſenſim tamen guſtum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo ſummam cutem exulcerantẽ. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expreſſus ſuccus ad purgationem capitis addito melle naribus utiliter inſtillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput ſtrenuè purgat, & omnia pectoris uitia.

EX GALENO.

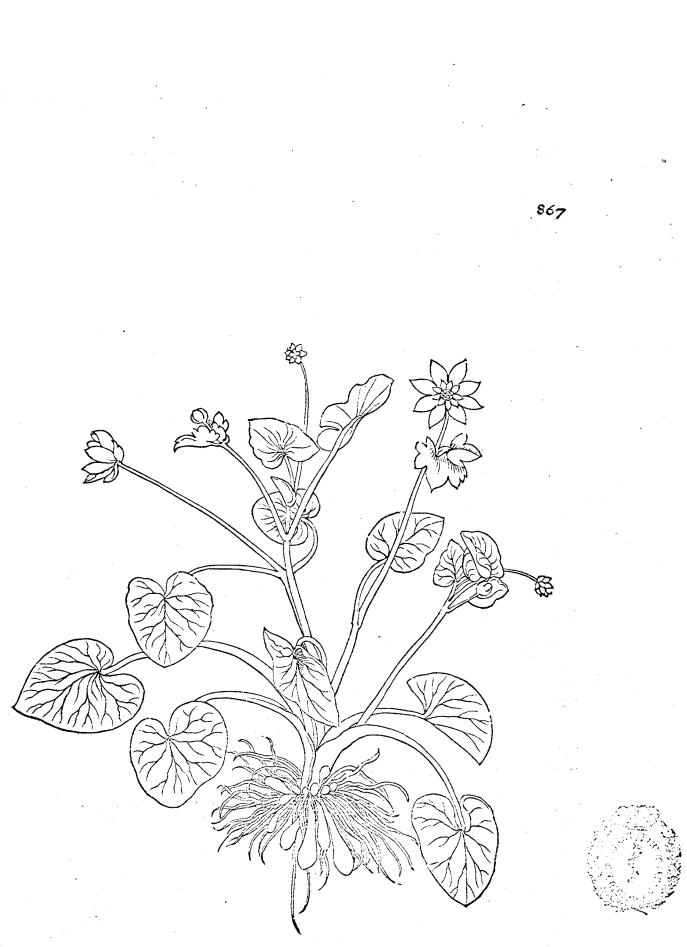

CHELIDONIVM MINVS. Feigwartzenkraut.

C EX GALENO.

Chelidoniũ minus cum acrius ſit maiore, illitum confeſtim cutem exulcerat, ungueśq; ſcabros eĩcit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemẽter acris exiſtens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariſcisue, & ſtrumis, magna experientia utuntur, ut inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius, ſub nomine tamẽ Pedis uituli, quo Aron nominatur, ſe à quodam qui expertus ſit cognouiſſe ſcribit, quod hæc herba contra mariſcas ac ſtrumas mirificè proſit.

DE CHAMAEDRY▸ CAP▸ CCCXXXIII▸

NOMINA.

Serratula. *Chamædrys unde dicta.* ΧΑΜΑΙΔΡΥΣ græcè, Triſſago latinè, officinis græcum nomen inſedit, uulgo Quercula minor, & à ſerratis foliis Serratula appellatur. Chamedrys uerò Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quod ſcilicet folia Quercus habeat, & huius reſpectu quaſi humi repat. Sunt qui *Serrata.* Serratã nominatã ideo putent, quod ab ea ſerra inuenta ſit. Dioſcorides hanc Teucrium etiã, propterea quod Teucrio ſimilis admodũ ſit, appellari à nõnullis ſcribit.

GENERA.

Etſi Dioſcorides alijq; ueteres unicã faciant Chamedryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum ſanè primum uera Chamædrys exiſtit, & germanicè Klein Bathengel nominatur. Illius autem rurſus duo ſunt genera. Vnum enim quod præ cæteris omD nibus picturæ Dioſcoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uerò fœmina: neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit niſi ſexus ratione. Alterum genus uulgaris eſt Chamædrys, quod iterum duũm eſt generum, mas ſcilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweirauch / fœmina uerò Gamenderle / Blawmenderle / Vergiß mein nit / appellatur.

FORMA.

Frutex dodrantalis, foliis exiguis, forma & diuiſuris quernis ſimilibus, amarisq;, flore ſubpurpureo, exili, ſemine in calyculis atro. Quæ utique deſcriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus reſpondet, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ utplurimum, exili folio, effigie & diuiſura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita ut mirari ſatis non poſsim, cur nonnulli alteram ſpeciem genuinam Chamædryn eſſe negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atqueadeo græcum nomen alludat. Sed in*Obiectionis ſolutio.* ſtabit forſitan quiſpiam dicens, Chamædrys Dioſcoridis palmum alta eſt, hæc tua menſuram hanc excedit. Fateor ſanè, attamẽ non multum exuperat. quod ſi etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius ſpeciei herba putanda eſſet; neq; enim adeò ſtatam atque certam menſuram herbis tribuit Dioſcorides, ut quandoque ultra citraq; conſiſtere non liceat: uerum cum alicui herbæ menſuram adſcribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadrare exiſtimet. In prioris itaque inopia, alterius uſus eſſe poteſt.

LOCVS.

Naſcitur aſperis & petroſis locis, interdum etiam in montoſis & campeſtribus ſolidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio menſibus floret. Alterum autem uere potiſsimũ. Carpuntur ſemine prægnantia.

TEMPERA-

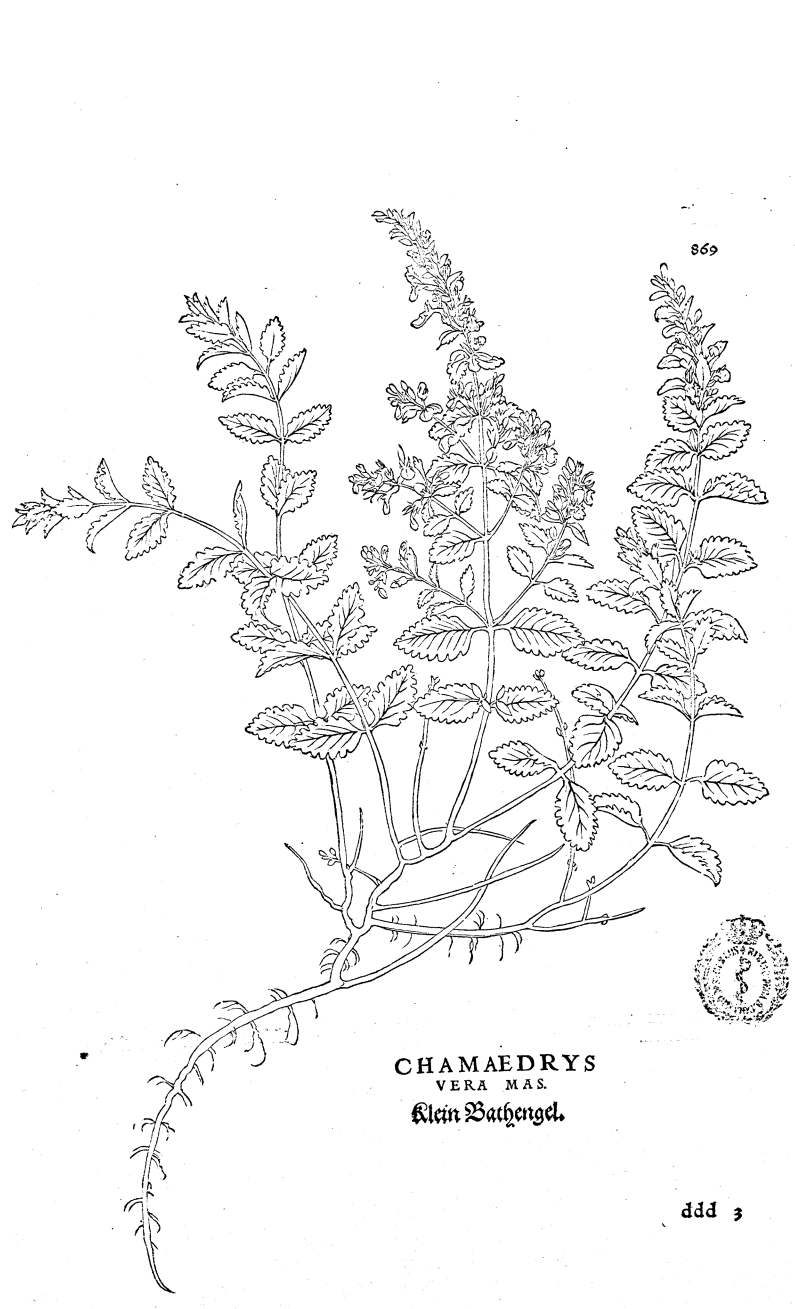

CHAMAEDRYS
VERA MAS.
Klein Bathengel.

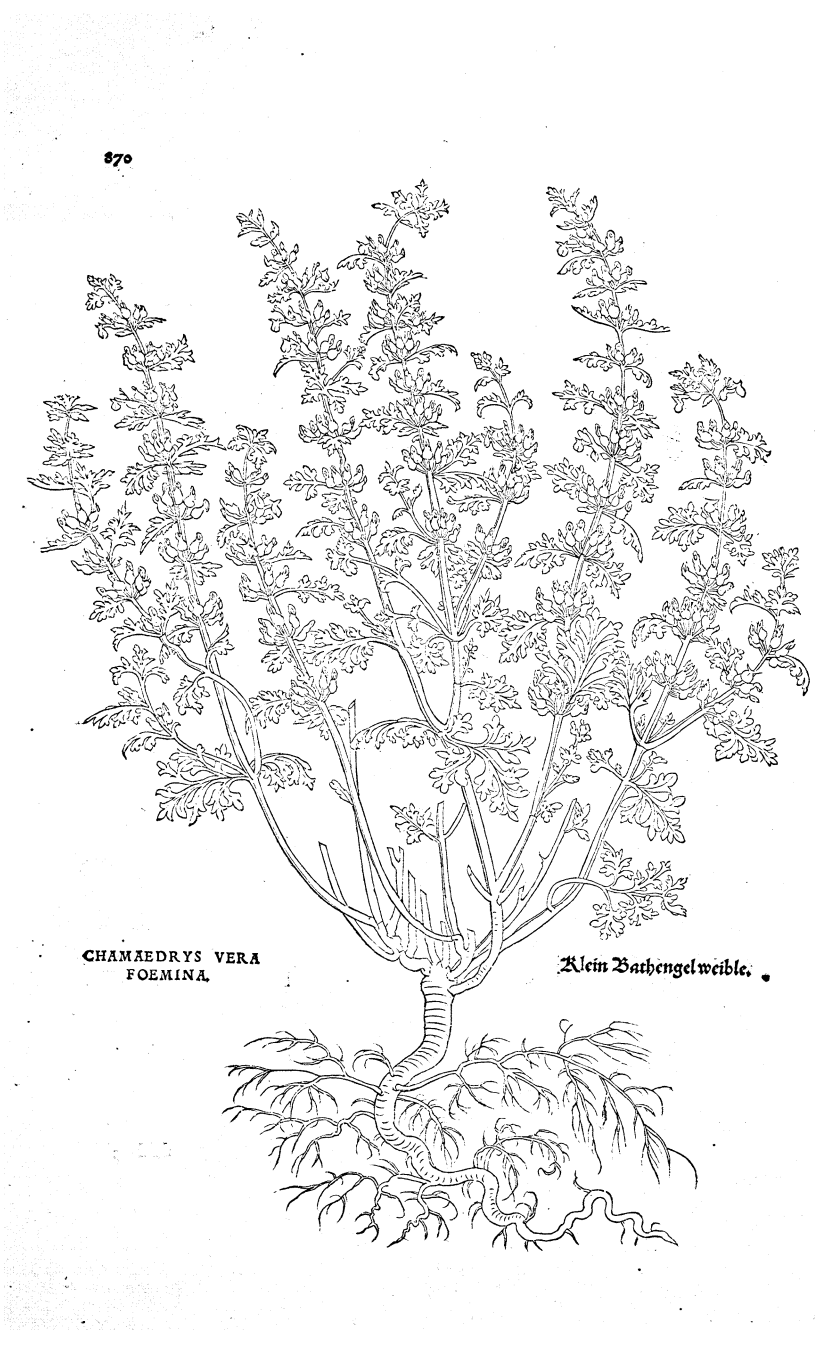

CHAMÆDRYS VERA FOEMINA.

Klein Bathengel weible.

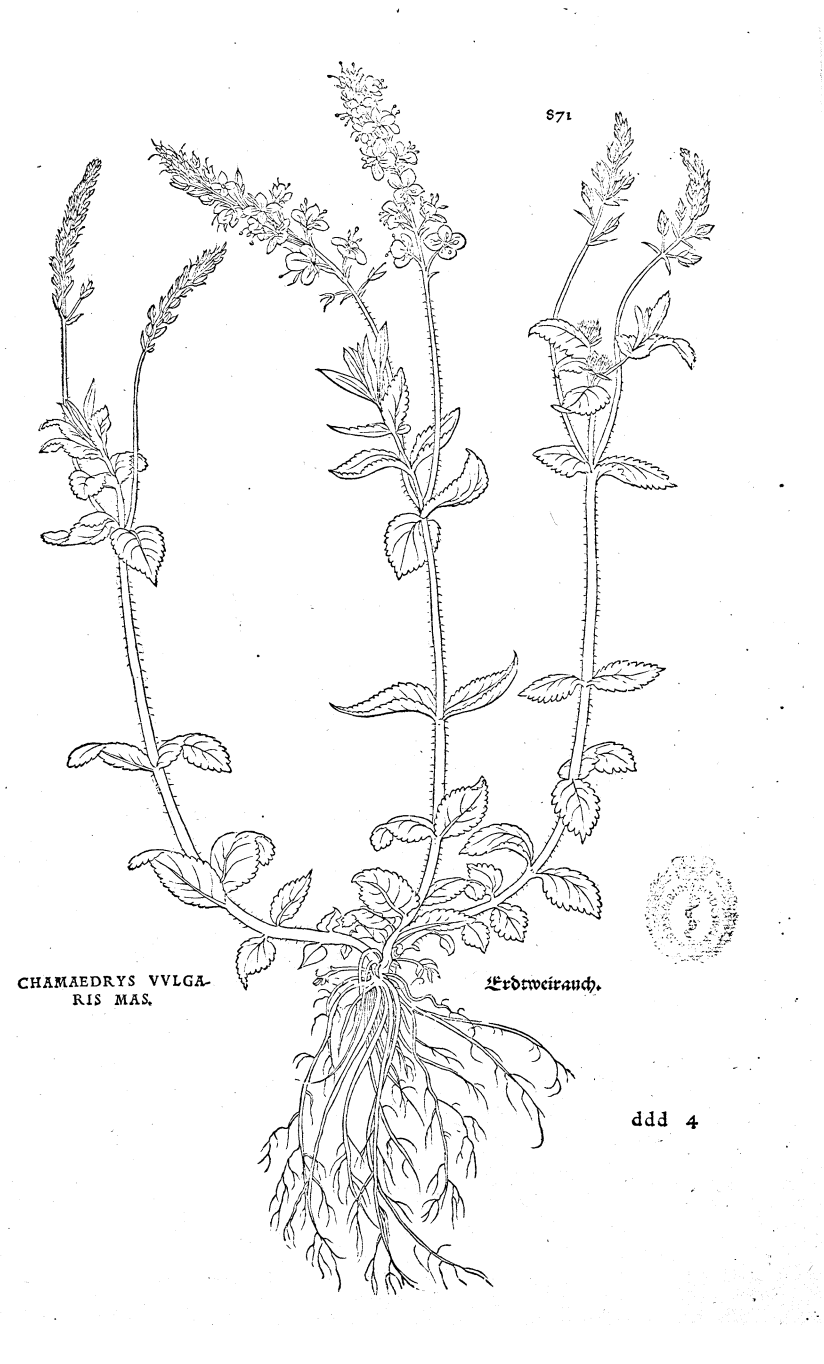

CHAMAEDRYS VVLGARIS MAS.

Erdtweirauch.

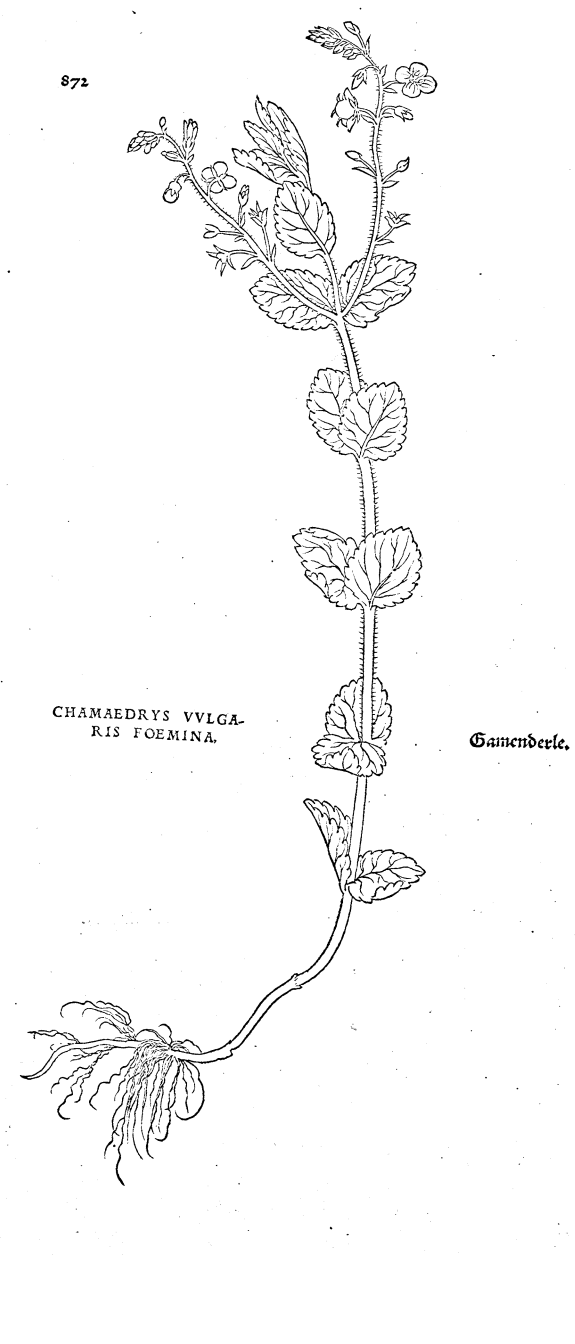

CHAMAEDRYS VVLGARIS FOEMINA.

Gamenderle.

A

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientiũ & deſiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & deſiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulſis, tuſsientibus, lieni indurato, urinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menſes, fœtuſq; extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduerſus uenenata cum uino pota & illita efficax eſt. Trita ad prędicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem diſcutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatẽ amarã habet, & eſt quodammodo acris. Quo circa meritò lienem colliquat, urinam & menſes mouet, craſsitudinẽ humorum incidit, & uiſcerum obſtructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Triſſaginis folia ad rupta, uulneraq; in oleo trita ualent, & ad depaſcentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficum eſt. Folium ad albugines tritum in oleo prodeſt.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentiũ uenena potu illituq; efficaciſsima. Item ſtomacho, tuſsi uetuſtæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit. Vrinã & menſes cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis uſque ad tertias. Sanat & uomicas, & foꝛdida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorũ ſuccus cum oleo, caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur.

B

DE CHAMAECYPARISSO

CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ Plinio dicta eſt, quaſi pumila Cupreſſus. Apud Græcos, quod ſciã, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypreſſus, Germanis Cypreß nominatur. Cypreſſus ab odore & forma foliorũ eiuſdem nomenclaturæ arboris uocata eſt. *Cypreſſus unde dicta.*

FORMA.

In arbuſculi formam fruticat, foliis incanis, Abrotoni fœminæ modo ſciſsis. Floribus in ſummo auri inſtar fulgentibus. Totus frutex odoratus eſt. Errãt qui Chamæpityn eſſe arbitrantur: neque enim ut illa humi ſerpit, ſed altius à terra, ut pictura monſtrat, conſurgit. *Chamæcypariſſus non eſt Chamæpitys.*

LOCVS.

In hortis paſsim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret. Paucos autẽ frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quandò per uniuerſam uitam non niſi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, ſicut guſtus teſtificatur, leuis quidem acrimonia, ſed maior amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Reſiccat itaque abſq; inſigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum eaſdem quas arbor Cypariſſus qualitates habeat Chamæcypariſſus, neceſſe eſt

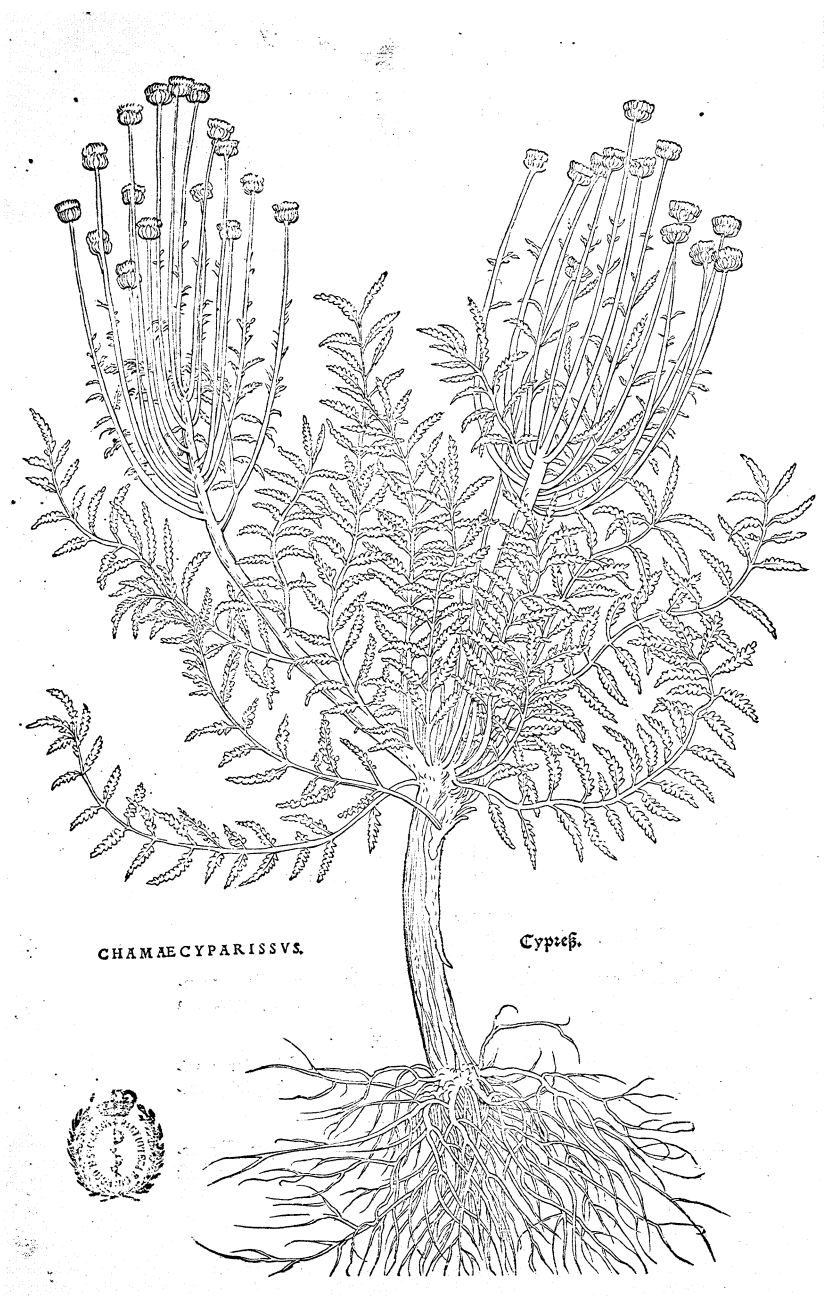
CHAMAECYPARISSVS.
Cypreß.

A ceſſe eſt ut etiam facultates eaſdem obtineat. Arboris igitur hæ ſunt uires. Adſtringit & refrigerat. Folia eius cum paſſo & myrrha modica pota, ueſicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tuſæ, & cum uino potæ, contra ſanguinis reiectionem, dyſenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tuſsimq; proſunt. Decoctum earum idem poteſt. Tuſæ cum fico duritias emolliũt, & polypos in naribus ſanant. Leproſos ungues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Inteſtinorũ ramices illitæ coërcent. Folia idem poſſunt. Pilulæ cum coma ſuffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, ſanguinemq; ſupprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per ſe aut cum polenta ad eryſipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & impoſita uentriculum firmant.

EX GALENO.

Cupreſsi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum eſt quod reſiccandi uim habeat, abſqꝫ inſigni acrimonia & caliditate. Tanta ineſt ei acrimonia caliditasq́, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationẽ aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibusq́ affectibus humiditates, ſine moleſtia tutoq́ depaſcitur, quum quæ calefaciunt & deſiccant, eas quidem quę contentæ ſunt abſumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic inteſtinorũ ramice affectos iuuat: ſiquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adſtrictio in altum ſubeat, eò quod caliditas quę illi admiſta eſt deducat, ad eam quidem menſuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra calefactionem eos morbos efficientem humi-
B ditatem. Sunt qui ad eryſipelata utantur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoſo.

EX PLINIO.

Cupreſsi folia trita ſerpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, ſi à ſole doleat. Item ramici, qua de cauſa bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillũ denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis molis, & è uino Aminęo ſubacta, pedum ac neruorum dolores ſedant. Pilulę aduerſus ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi eijciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tuſæ cum axungia & lomento proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſus cum ſemine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq́, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, uitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq́, ueſicæ & ſtranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menſes ciunt, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Chamæcypariſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpentium omnium ſcorpionumq́ pollet. *Chamæcypariſſi facultates.*

DE CHAMAE-

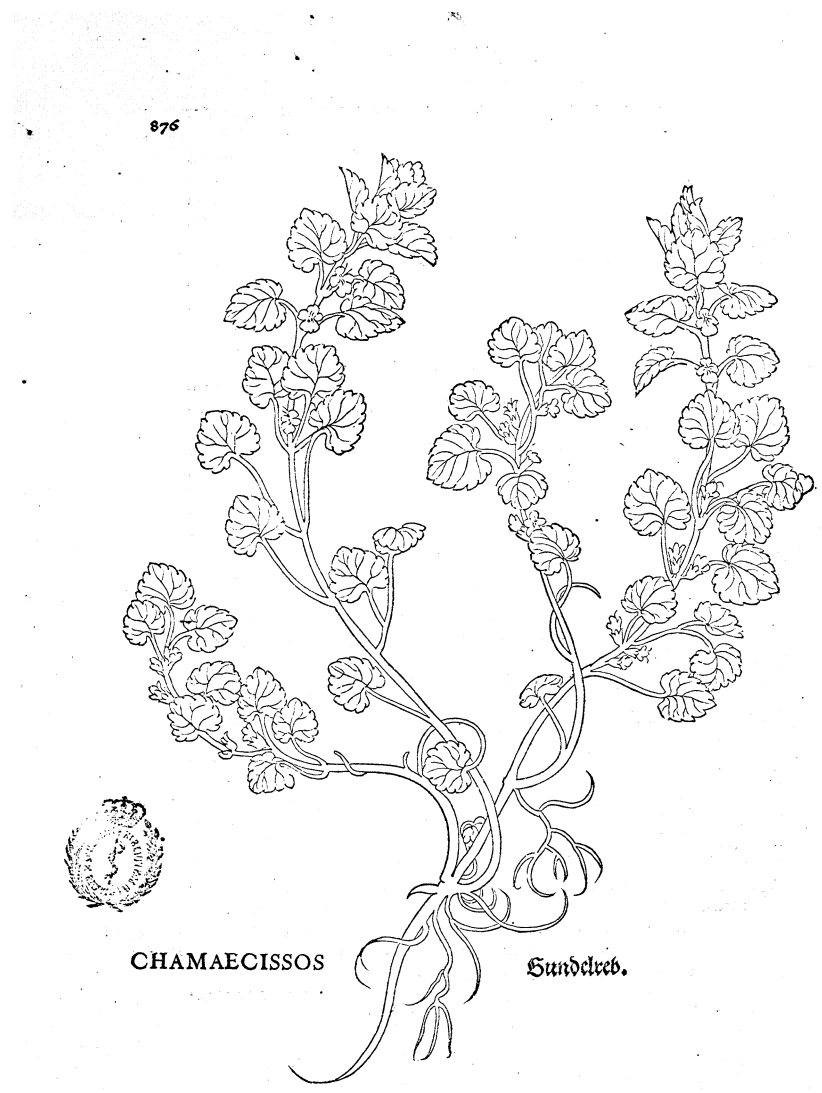

CHAMAECISSOS Gundelreb.

A

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΚΙΣΣΟΣ, ἀπὸ γῆς ἑλκυσθεὶς Græcis, Hedera terreſtris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terreſtris retinuerunt. Germanicè Gundelreb/corrupto ſanè nomine uocatur, cum dicendũ eſſet Grundreb/hoc eſt, humi repens uiticula. Nominatur etiam Germanis Erdephew/& Erdenkrentzlin. Chamæciſſos uerò dicta eſt, quod nunquã non repat humi, foliſs Hederæ ſimilibus. Corona terræ, quod ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo ueluti ſerto eandem coronare uideatur.

Hedera terreſtris.

Chamæciſſos unde dicta.

Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, foliſs plenos, à terra quinq; aut ſex prodeuntes. Flores Leucois ſimiles, minores tamen, & in guſtu uehementer amaros. Radix illi eſt tenuis, alba, & inutilis. Ex hac hiſtoria ſatis conſtat herbam hodie uocatam Hederam terreſtrem, eſſe Dioſcoridis Chamæciſſon. Siquidem foliſs Hederæ conſtat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu inciſis. Legendũ enim eſſe μικρότερα, & non μακρότερα, res ipſa docet: nam etſi folia Chamæciſſi aliquatenus Hederæ ſimilia ſint, tamen rotundiora, atqueadeo minora etiam & tenuiora exiſtunt. Et eſt hic lapſus ab ε in α apud Dioſcoridem frequens, ut ex alijs etiam locis ſuprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis, folioſis, qui tamen antequam ſcindantur quinq; aut ſex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois ſimiles ſunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, ſed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figura neque colore floribus Chamæciſsi, qui Leucois adſimilantur, eſſe ſimiles putant. Etſi enim colore neque albi, neque lutei ſint, cœruleos tamen, qui color etiam Leucoiorũ eſt, eſſe conſtat. In guſtu deniq;, ſicut etiam folia, amari ſunt. Radix quo

B

que eius tenuis, & nullius prorſus uſus eſt. His omnibus accedit, quod nomen etiã pulchrè quadrat: neq; enim Græcis aliud ſonat Chamæciſſos, niſi humilem achumi repentem Hederam. Cæterum non eſſe Elatinen, præter alia multa quæ referre ſuperuacaneum arbitror, ſapor manifeſtè oſtendit, qui in Hedera terreſtri amarus & modicè acris eſt, atqueadeo calorem præ ſe fert. Elatine uerò refrigerat atque adſtringit. Sic non eſſe Aſclepiada, ut taceam quod Securidacæ ſimile ſemen non proferat, uel unus locus natalis ſatis monſtrat. Aſclepias enim in montibus, Hedera autem terreſtris in decliuibus locis & uallibus, ut germanicum nomen Grundtreb abundè indicat, prouenire ſolet. Quæ autem herba ſit Aſclepias, ſuo loco dictum à nobis eſt.

Chamæciſſos

Hedera terreſtris non eſt Elatine.

Non eſt Aſclepias.

LOCVS.

Naſcitur in cultis locis, iuxta etiam ſepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio ſtatim erumpit, & floret in magnam uſq; æſtatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exigua q; acrimonia foliorũ & florum ſatis monſtrant herbam hanc calidam & ſiccam eſſe, ita ut hi qui frigidã eſſe ſtatuunt, reprehenſione non careant.

Error quorundã notatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, iſchiadicis proſunt. Morbum quoque regium in ſenos ſeptenóſue dies ſimiliter pota emendant atq; expurgant.

EX GALENO.

Chamæciſsi flos quum ſit admodum amarus, iecoris obſtructiones ſoluit. Sunt qui illum etiam iſchiadicis exhibeant.

Dioſcoridis locus emaculatur.

EX PLINIO.

Chamæciſſon appellant Hederam non attollentẽ ſe à terra. Et hæc contuſa in uino acetabuli menſura lieni medetur. Eius folia bibunt iſchiadici tribus oboliis, in uini cyathis duobus ſeptem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam cõmemoratas facultates Hederæ terreſtri recentiores tribuunt: neq; dubium eſt, quum ſit admodũ amara, quin eaſdem habeat, & alia etiam poſsit quæ illi adſcribunt, ut euocare ſuppreſſos menſes, urinam mouere, obtuſum auditum remouere. Contra poſtem etiam tradunt efficacem eſſe: id quod equites quoque ſciunt: hi enim quoties fibula dicta peſtis equum corripuerit, hac contra eandẽ herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO▸ CAP▸ CCCXXXVI▸

NOMINA.

Chryſanthemum unde dictum.

PYΣANΘEMON Græcis, Chryſanthemũ Latinis, officinis inuſitatum, Germanis Goldtblům/Schmaltzblům/à pinguedine quæ contrito digitis floſculo apparet, & Dratblům nominatur. Chryſanthemon uerò à floſculis auri ſplendorem & colorem præ ſe ferentibus, dictum eſt.

FORMA.

Herba eſt tenera, fruticis tamen ſpeciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer ſplendentes, & oculi inſtar circulares. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis clarum eſt, herbam quam pictam damus, eſſe Chryſanthemon, quod illi omnes à Dioſcoride traditæ notæ, nulla prorſus reclamante, conue-
D niant. Quibus Democriti in Hydroſcopico accedit teſtimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio ſimilis eſt, Chryſanthemon Græcis appellari ſcribit, foliisq; Apij eſſe, maioribus tamen, flore auri colore ſplendente. Addit denicq; ab Aquilegijs mirè celebratã eſſe, eò quod aquam ſubeſſe certum ſit, ubi ſolet emicare. Quæ quidẽ ſingula herbę illi quam depictã exhibemus reſpondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc naſcitur aquæ latices ſubeſſe non eſt dubium. Quidam perperàm Waſſerhanenfůß germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea eſt, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc noſtra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs ſimilis ſit, tamen in numero illorum eſſe hoc nomine non poteſt.

LOCVS.

Naſcitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquoſis.

TEMPVS.

Maio menſe eius floribus prata & loca humida ſplendeſcunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiuſdem eſſe cum Buphthalmo temperamenti, & guſtus & facultates declarant. Calidum itaque eſſe & ſiccum conſtat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempeſtiuè reddit, à balneo poſt longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Veſicæ calculos Chryſanthemon eijcit.

DE CHAMAE-

CHRYSANTHEMVM
Schmaltzblům.

DE CHAMAELEONE ALBO

CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Carduus suarius. Cardopatium.

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus ſuarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen haũddubiè corruptũ eſt, deductumq; à dictione Pancration, nam ſic olim eſſe nominatũ Chamæleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, u ſcilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis eſt lapſus. Germanis Eberwurtz/ eleganti alluſione ad Carduum ſuarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorũ uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teſte: hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; alijs coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus eſt, quod ſues ſi in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam Eberwurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon unde dictus.

Suarius Carduus quare nominatus

FORMA.

Folia habet Sílybo aut Scolymo ſimilia, aſperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio ſpinam Echino marino, aut Cinaræ ſimilem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euaneſcunt. Semen Cnico ſimile. Radicẽ in pinguibus collibus craſſam, in montoſis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentẽ & dulcem. Plinius libro xxij. cap. xviij. breuius herbam hanc depingit, ſic inquiens: Aſperiora folia habet, ſerpit in terra Echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſsimo. Quæ certè notæ in uniuerſum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatiũ uocatur, adamuſsim reſpondent, ita ut nemo non eſſe Chamæleonem perſpicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem ſint. Radix
D enim Chamæleonis albi hauſta, uenenis reſiſtit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè uenenis aduerſari, & contra peſtilentiam populatim ſæuientem, ut paulò pòſt dicemus, efficaciſsimũ eſſe remediũ dicitur. Quod ſi tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in alijs quoq;, mutare ſententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in ſyluis, ut hinc etiam ſyluaticus Carduus cognominatus ſit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus cum ſuis floribus effodi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit ſecundo ordine abſoluto, deſiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli menſura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino auſtero, cum decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota eſt. Occîdit canes & ſues. Mures item necat ſubacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli menſura contra latos lumbricos cum uino auſtero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum Origani ſcopis. Facit ad difficultatẽ urinæ. Hic ſuccus occîdit canes ſuesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures & necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem

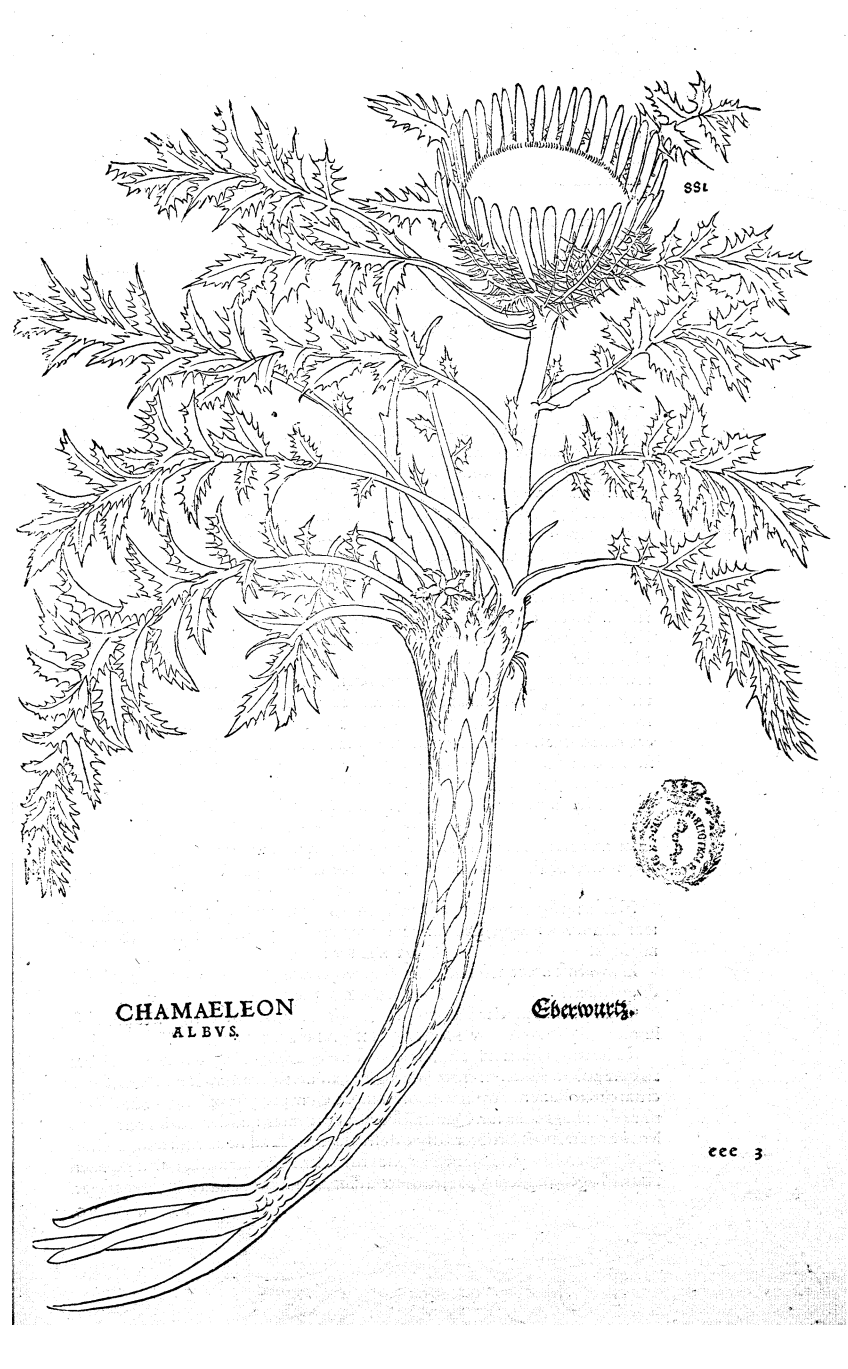
155
CHAMAELEON
ALBVS.
Eberwurtz.
eee 3

C dicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentẽ, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicẽ Carduí ſuarij drachmæ pondere in uino ſumptam cõtra peſtilentiæ contagia prodeſſe tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra ſcabiem, impetiginẽ, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre ſcribunt, ſi eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori ſuccurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.

CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

Chamæleon niger cur dictus.

XAMAIΛEΩN μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita exiſtit. Germanis alluſione ad latinam nomenclaturam ſchwartzer Gartendiſtel uocari poteſt, quod ſcilicet in hortis tantum culta prouenìat. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welſch weiß Diſtel/ſed prior appellatio ad diſcriminandas plantas melior exiſtit. Chamæleon uerò dictus eſt à uarietate foliorũ, quæ pro terræ & locorũ differentia, aut admodũ uiridia, aut ſubalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger uerò hauddubiè à radice appellari cœpit.

FORMA.

Foliis Scolymo ſimilis eſt, minora tamen, tenuioraq;, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali craſſitudine, dodrantalem, ſubrubrũ, qui in ſummo habet umbellam, & ſpinoſos flores tenues, hyacinthi æmulos, uerſicolores. Radicẽ craſſam,
D nigram, denſam, & aliquando corroſam, quæ diſſecta ſubflaueſcit, & cõmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquã plantę, cuius hic picturã damus, ferè omnes uideantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalẽ, & altiorẽ etiam, digitũ æquantem craſſitudine, ſubrubrum, folia inſtar Scolymi, minora, ſubalba & leniter punicea, candidũ ac hiſpidum florem, hyacinthina purpura uariatũ, radicem nigram & ſubflauam: tamen cum non admodũ linguam uellicet cõmanducata radix, fit ut nõ parum an legitimus ſit Chamæleon niger addubitem. Verũ cum multi huius temporis uiri eruditi hanc plantam Chamæleonẽ nigrum eſſe credant, nolui hoc tempore ab ijs prorſus diſſentire, atqueadeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximè cum nullam aliam eidem cõuenire apud Dioſcoridem deſcriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nuſquam ſua ſponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Naſcitur autem Chamæleon niger, Dioſcoride autore, ſiccis, campeſtribus, cliuoſisq;, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, ac ſubinde in capitulis rotundis Auguſto menſe ſemen hiſpidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamæleontis nigri radix ſicca eſt in tertio ordine, calefacit uerò in ſecundo abſoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento ſutorio, cedrino oleo, & axungia, ſcabiem abigere poteſt. Abſtergit etiam impetigines, admixtis ſulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorẽ mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiã fouentur ea dentes, quũ decocta in aceto, & calens impoſita fuerit. Scriptorio ſtylo dolẽti denti calida admota, eum frangit. Cum ſulphure decolorẽ ob ſolẽ faciẽ, & alphos emendat. Miſcetur medicamentis eroden tibus. Phagedenas, ferinaq; ac tetra ulcera illita, ad mitiorẽ habitũ transferens ſanat.

EX GALENO.

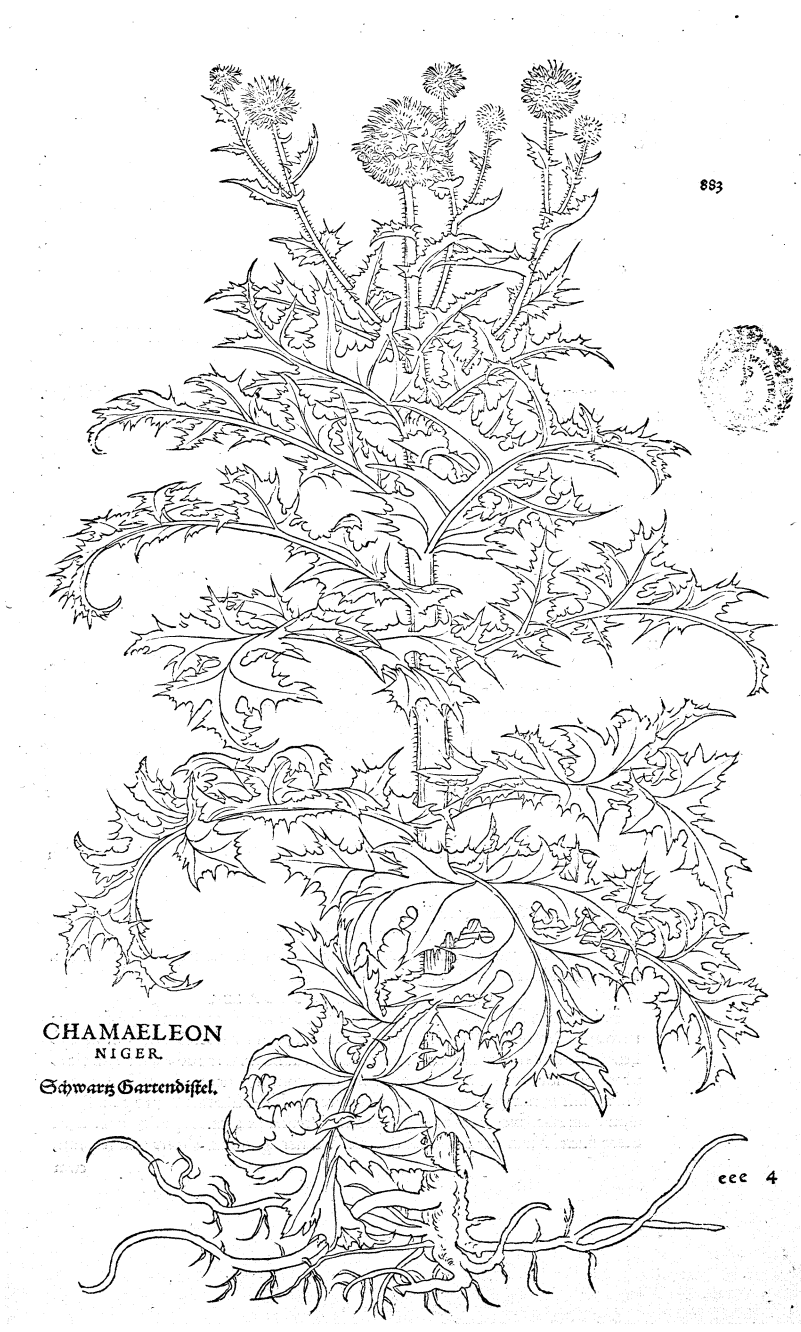

CHAMAELEON
NIGER.
Schwarz Gartendiſtel.

C EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quæ detersionē postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cōmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY▸ CAP▸ CCCXXXIX▸

NOMINA.

Ibiga. Iua. Chamæpitys unde dicta. Abiga quare uocata.

CHAMAIPITYS Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomē, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in uulgi nomenclationē. Officinę Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Cæterū Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quæ in utero sunt, excitare solet.

GENERA.

Prima. Altera. Tertia.

Tria eius sunt genera. Vna foliȝs Sedi seu Aïzoi, quam nos fœminā fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.

D

FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Azioo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarū saporem acri ualidiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter tecinorosis, urinæ difficultatibus, & renum uitijs. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctū. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Appositа ex melle, ex utero ducit. Mammarū duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt,

cum

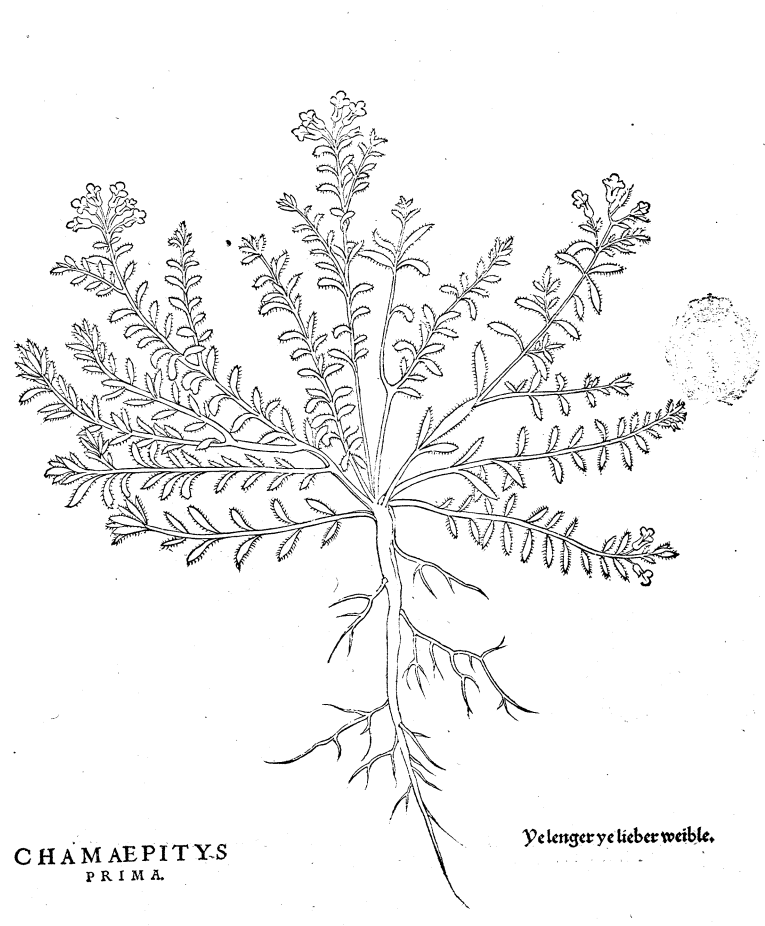

CHAMAEPITYS
PRIMA.

Ye lenger ye lieber weible.

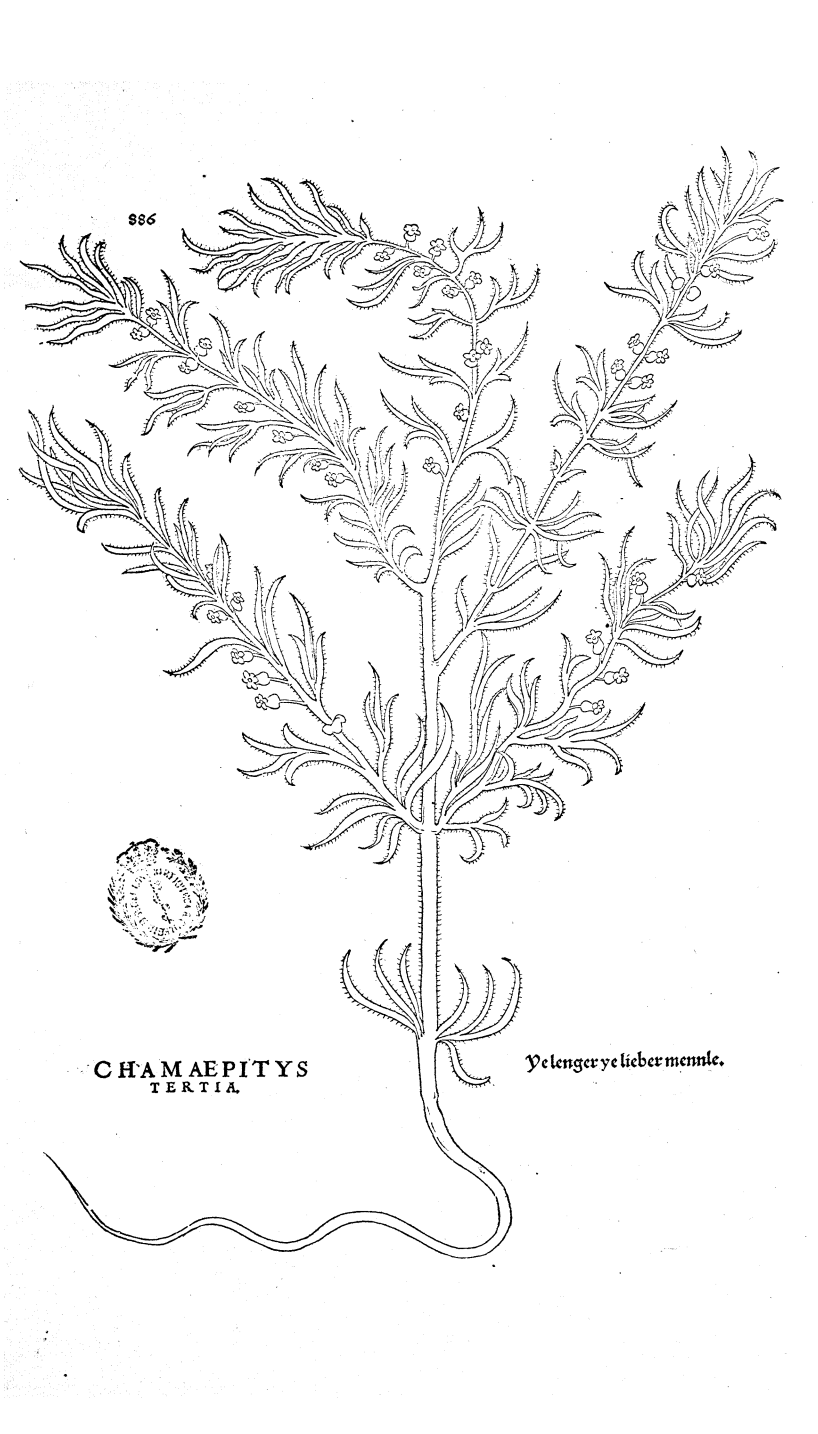

CHAMAEPITYS
TERTIA.

Ye lenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen uſque adeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abſtergitq́; uiſcera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt medicamentum. Quin & menſes ducit tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum eſt medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis decoctã in melicrato. Herba porrò ipſa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcera putrefcentia ſanat. Mammarum præterea durities diſcutit.

EX PLINIO.

Proſunt aduerſus ſcorpionũ ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & ueſicæ, decoctũ earũ cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouiſsima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sanguinẽ denſatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus utilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tuſsim recentẽ. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq́; eiſcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn oſtendunt, folio Saluiæ rimoſo, anguſtiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore ſubcandido ac luteo, & ſemine nigro: quæ tamẽ legitima Chamæpitys non eſt, ſed prima potius Sideritidis, ut ſuo diximus loco, ſpecies. Deſinant igitur ſubinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus uſurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit cauſa, quàm quod Chamæpitys etiam ueteribus alio no
B. mine dicta ſit Sideritis. Hinc plerique decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè ſic nominatur, pro Chamepity uſurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de cauſa dicta eſt Chamæpitys, niſi quod illi uulnera glutinandi inſit facultas. *Officinarum error.*

DE PSYLLIO▸ CAP▸ CCCXL▸

NOMINA.

ΨΥΛΛΙΟΝ græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè Pſilientkraut nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationẽ à pulice, cuius effigiẽ ſemen eius refert, ſortita eſt herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia ſi uiridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat. *Pſyllium unde dictum.*

FORMA.

Pſyllion folia Coronopo ſimilia habet, hirſuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in ſummo contracta conuolutáue, in quibus ſemen pulicibus ſimile, nigrum durumq́;.

LOCVS.

In aruis & incultis naſcitur. Nuſquam tamen, quod ſciam, in Germania niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æſtate ex capitulis eius, quæ ſpicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud diſsimiles, ut pictura abundè monſtrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex ſecundo refrigerantium eſt ordine, in deſiccando uerò & humectando medium quodammodo & ſymmetrum. Cõmentum Meſues de ſubſtantia eius interiore calida nihil moror. *Meſues cõmentum.*

VIRES.

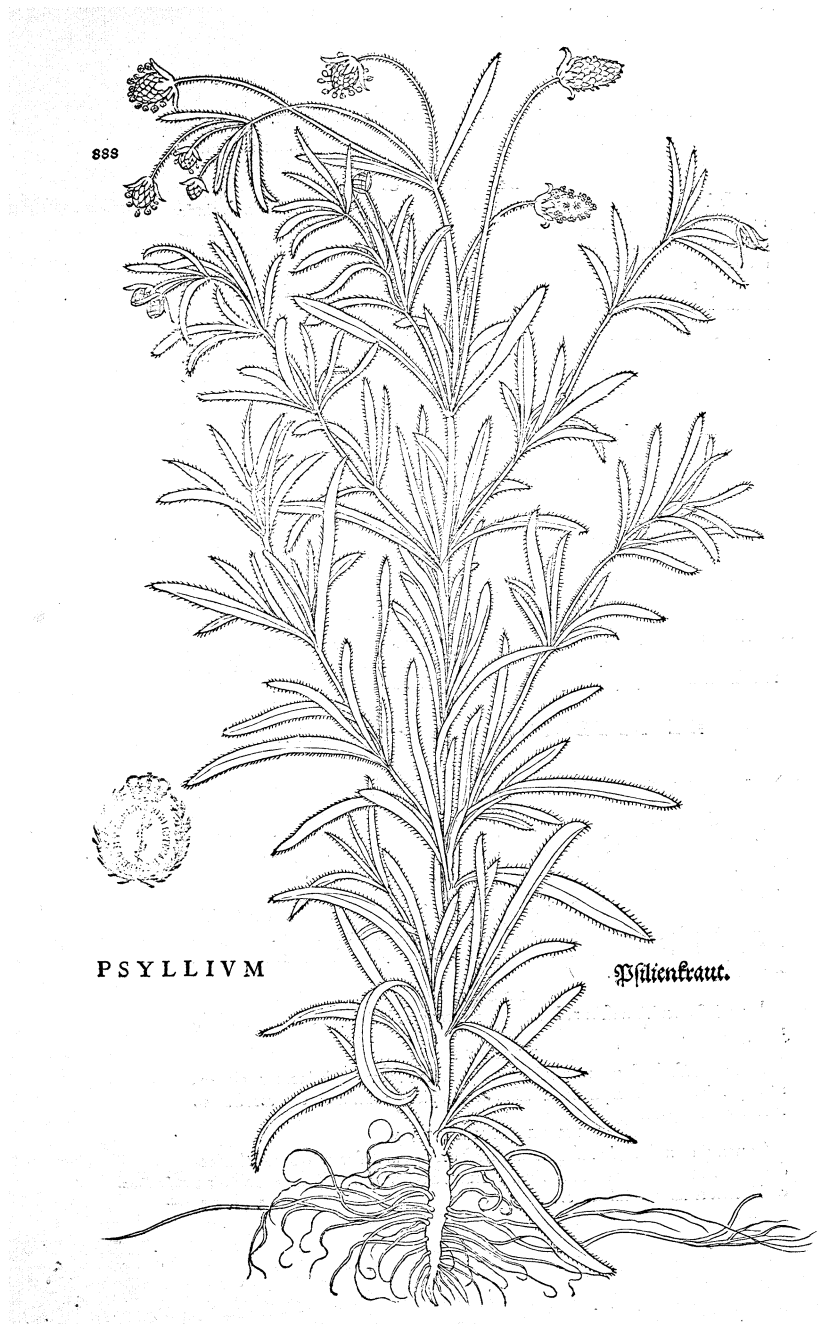

PSYLLIVM

Pſilienkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq; doloribus prodest. Enterocelis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandũ ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinẽ illinere oportet cuicunq; dolori, & collectioni inflammationiq;. Tenasmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorũ morbis salutare est huius semen madefactũ in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniq; cochlearibus, thuris uno.

DE PSEVDONARDO▸ CAP▸ CCCXLI▸

NOMINA.

ΨΕΥΔΟΝΑΡΔΟΣ græcè & latinè nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt. *Pseudonardus unde dicta.*

GENERA.

B Duũm cernitur generum. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardũ marem diximus. Officinæ & uulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani *Spicanardi*. Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardũ fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauendulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq; omnia si permiscea tur odoris commendet suauitate, uocant. Germani ad hoc nomen alludentes *Lauendel* nuncupant. *Spica.* *Lauandula.*

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum uergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragantia, ut omnes penè flores odoris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq; constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq; obstructiones tollit.

PSEVDONARDVS
MAS.
Spicanardi.

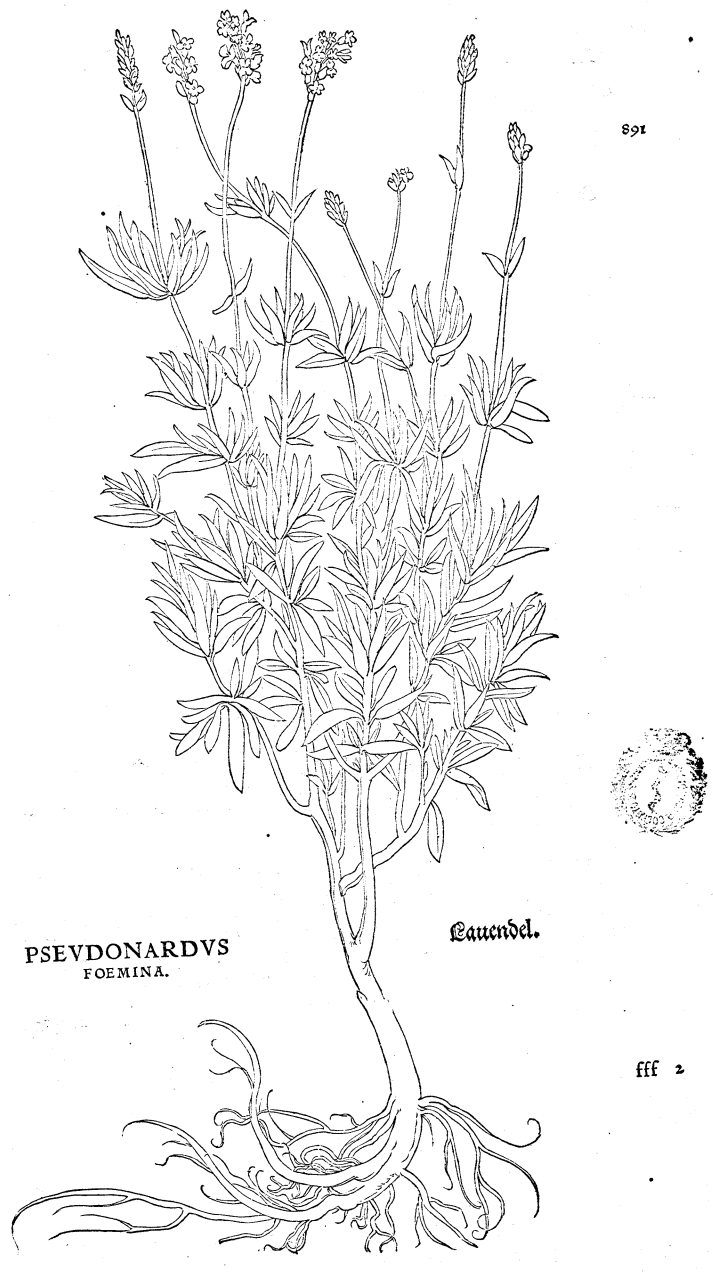

PSEVDONARDVS
FOEMINA.

Lauendel.

c Stranguriæ & difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq́ humiditates exiccat. Hinc eſt quod recentiores tantiſper eius uſum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralyſi, & ſimilibus cõmendent.

Sequentia duo capita, quoniam abſoluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco ſuo loco reponi non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius reijcere, quàm omnino præterire, collibuit.

DE DIGITALI▸ CAP▸ CCCXLII▸

NOMINA.

Digitalis. VOd appellatione tum græca tum latina herba hæc hodie deſtituta ſit, nulla alia de cauſa factum exiſtimamus, quàm quod ueteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον eſſe diutius non ſumus paſsi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomenclaturam Fingerhůt, ſic enim Germani hanc ſtirpem nominant, à florum ſimilitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur, donec nos uel alij meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea. Digitalis lutea. Duûm eſt generũ. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq́ Digitalem purpuream appellauimus. Germanis braun Fingerhůt dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis eſt. Germanis geeler Fingerhůt nominatur. In alijs per omnia ſimiles ſunt.

FORMA.

D Herba eſt cubitalis, foliis latis & oblongis, Plantaginí non diſsimilibus, in extremitatibus ſerratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, ſemen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi eſt exigua & capillata.

LOCVS.

Naſcitur in montibus, umbroſis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potiſsimũ menſe, atq́ ſubinde cadentibus floribus ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impenſe amara eſt herba, perinde atq́ Gentiana, ut hoc nomine calidã & ſiccam eſſe euidentiſsimum ſit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, & obſtructionis liberatione, efficax admodũ eſſe ſolet. Nam, ut teſtatur Galenus libro iiij. de ſimp. med. facul. cap. xvij. amari ſapores abſtergunt, expurgant, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidunt. Quamobrẽ menſes etiam quæ amara ſunt mouere poſſunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? poteſt hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires ſuo in loco inuenient ſtudioſi.

DE OCIMA-

DIGITALIS
PVRPVREA

Braunes Fingerhůt.

DIGITALIS
LVTEA.
Geeler Fingerhůt.

A

NOMINA.

ΩΚΙΜΟΕΙΔΕΣ Græcis, Ocimaſtrum Latinis dicitur. Officinis inuſitatum atque incognitum, Germanis wild Baſilg appellatur. Ocimoides uerò Græcis haud alia ratione dictum eſt, quàm quod Ocimo, ſuis pociſsimum foliis ſimile ſit. Ocimaſtrum autem Latini, quaſi ſyluestre Ocimum appellauerunt. Nam ſic ipſum uocare uidetur lib. xx. cap. xiij. Plinius. *Ocimoides cur dictum.* *Ocimaſtrum. Syluestre Ocimum.*

FORMA.

Folia habet Ocimo ſimilia, ramulos dodrantales, eoſdemq; hirſutos, ſiliquas Hyoſcyamo perſimiles, ſemine nigro plenas, Melanthio ſeu Nigellæ ſimili (legendũ eñ in Dioſcoride ἐοικότες, & non ἐοικέναι, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi eſt gracilis & inutilis. Ex qua quidem deliniatione omnibus palàm fit, ſtirpem, cuius effigiem atq; picturã damus, eſſe Ocimaſtrũ: ſiquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioſcorides omiſit) hirſutos, flores purpureos (quos itidẽ Dioſcorides nõ explicauit) forma Ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, diſtant: decidentibus floribus ſiliquas Hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, Melanthio ſimilis, plenas oſtendit. Radice etiã nititur tenui & ſuperuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitare debeat, quin hæc herba uerum ſit Ocimaſtrũ, potiſsimum cum illi Dioſcoridis deſcriptio ſic quadret, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. *Dioſcoridis loci emendatio.*

LOCVS.

Naſcitur arenoſis in locis. Copioſe autẽ iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulũ prouenit, ubi idipſum primũ uidi, ac reperi: aliàs, quod ſciam, mihi nunquã uiſum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre menſe, atq; ſimul in ſiliquis ſemen profert.

B TEMPERAMENTVM.

Ocimaſtrum, maximè eius ſemen, eſt calidæ & ſiccæ temperaturæ, quod ſapor etiam ſatis oſtendit, qui cum modica adſtrictione amarus eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimaſtri in uino potum, medetur uiperarũ & aliarum ſerpentiũ morſibus. Iſchiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam philiterĩ cognominant. Radix ſuperuacanea eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantis citra mordacitatem facultatis eſt.

EX PLINIO.

Syluestri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ ſatiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; beſtiarũ morſus radix in uino eſt efficaciſsima.

APPENDIX.

Vel ſyluestre Plinij Ocimũ diuerſum eſt ab Ocimaſtro, aut in uerbis eiuſdẽ iam productis, error ſubeſt. Quum enim Ocimaſtri radix, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, inutilis ſit, non rectè à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra beſtiarũ morſus efficaciſsima ſit: ſed hoc potius, Dioſcoride teſte, ſemini tribuendum erit. Quare in Plinio legendũ, contraq; beſtiarũ morſus ſemen in uino eſt efficaciſsimũ. Quam ſanè lectionem Dioſcoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimaſtri ſemen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax eſſe tradit. *Plinij locus emendatur.*

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

OCIMASTRVM

Wild Baſilg

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmaurer. Albertus Meyer.

SCVLPTOR

Vitus Rodolph. Speckle.

EMENDANDA IN COMMENTARIIS
de Stirpium historia.

Pag.4.uerſ.11.legendum,Hypochondriis,iecinori &c̃. Ibid.uerſ.20.legendum,Eadem poteſt præſtare cum ſapa,aut lenticula. Pag.8.uerſ.11.Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campeſtre &c̃.Ibid.uerſ.13.eiuſdem nomenclaturæ:expungendum itaq; cõma poſt eiuſdem. Ibid.uerſ.16. quod maſculum appellamus. Pag.11.uerſ.19.Ex Macro. Pag.14.uerſ.39.lege,de Acoro uero affirmare. Pag.16.uerſ.40.tuberculafacultatem obtinet. Pag.28.uerſ.29.tenuis inteſtini dolores. Pag.29.uerſ.16.ramoſum. Pag.37.uerſ.ult.acris, ut piper,admodum ſit. Pag.43.uerſ.penult.axungia. Pag.54. uerſ.10. mollibus duntaxat ſpinis prædita. Pag.79.uerſ.22. Tænias,pro Tineas. Pag.86.uerſ.11.ab Aconis. Pag.93. uerſ.9. illira, aduerſus. Pag.98. uerſ.8.ſi quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uerſ.27.deſtituitur. Pag 128.uerſ.34.lege, Cum polenta, & expunge dictionem Si. Pag.135.uerſ.46.Ieiuno. Pag.141.uerſ.26.aqueæ. Pag. 148. iuxta picturam lege, BELLIS MAIOR. Pag.210.uerſ.ult.dulcis eſt quodammodo. Pag.236.uerſ.35.utiq; maximè. Pag.263.iuxta picturam, ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uerſ.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, SATVREIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uerſ.34.nitatur,adiiciendũ,radice. Pag.328. uerſ.37.terrena ſubſtantia conſtat. Pag.344. uerſ.5.*ſupra* enim Græcis &c̃. Pag.355.uerſ.28.tænias. Pag.363. uerſ.6. quæ in thoracesſunt educit. Pag.397.uerſ.37.craſsisq; nõnullis. Pag.440.uerſ.28.abundat,que. Pag.450. uerſ.25.per integrum retinuit annum amittit &c̃. Pag.eadem, uerſ.38. Sedi etiam ad deiiciendа. Pag.452. uerſ.1.ad ſeceſſum prouocat. Pag.472.uerſ.28.utranq; uero. Pag.510.uerſ.14.floreat. Pag.529.uerſ.13.aut cum lini, &c̃. Pag.672.uerſ.9.eſſet diſcrimen.

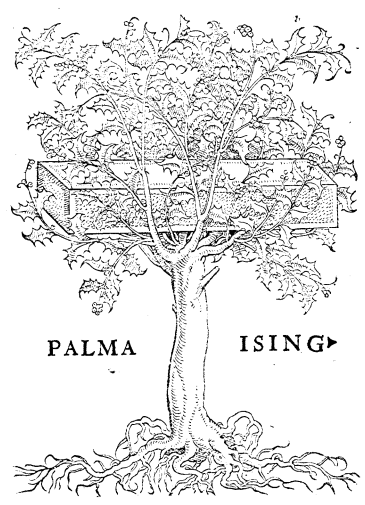
PALMA
ISING